

มีอบกับกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในการเมืองไทยยุคสมัยใหม่

นางสาวบุหณินฉาย อุดมอริยทรัพย์

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2545

ISBN 974-17-1853-5

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

MOB AND DEMOCRATIZATION IN MODERN THAI POLITICS

MISS BULANCHAI UDOMARIYASAP

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts in Government

Department of Government

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2002

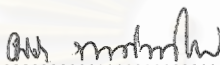
ISBN 974-17-1853-5

หัวข้อวิทยานิพนธ์
โดย
สาขาวิชา
อาจารย์ที่ปรึกษา

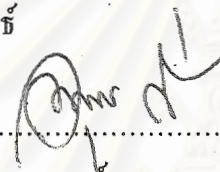
มีอบกับกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในการเมืองไทยยุคสมัยใหม่
นางสาวบุหพันธ์ อุดมอริยทรัพย์
การปกครอง
รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยันต์ ไชยพร

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโท

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. อมรา พงศาพิชญ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร. อนุสรณ์ ลิมมิต)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยันต์ ไชยพร)

..... กรรมการ
(อาจารย์ตระกูล มีชัย)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

นางสาวบุหรัตนฉาย อุดมอริยทรัพย์ : มือบกับกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในการเมืองไทยยุคสมัยใหม่. (MOB AND DEMOCRATIZATION IN MODERN THAI POLITICS) อ. ที่ปรึกษา : [รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยันต์ ไชยพร], 293 หน้า. ISBN 974-17-1853-5.

การศึกษาวินิจฉัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการใช้และนัยความหมายของคำว่า "มือบ" ในสังคมไทยกับกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อการรับรู้และเข้าใจความหมายของคำว่า มือบ รวมทั้งเพื่อสะท้อนให้เห็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของไทยอันเกิดจากการรับรู้และเข้าใจนิยามความหมายของ มือบว่าหมายถึงการชุมนุมประท้วงทุกรูปแบบ

ผลการศึกษาพบว่าสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อประเภทหนังสือพิมพ์รายวันมีบทบาทอย่างยิ่งในการชี้นำสังคมให้รับรู้และเข้าใจความหมายว่า มือบ หมายถึงการชุมนุมประท้วงทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นในสังคมไทย การใช้คำว่า มือบ แทนการชุมนุมประท้วงอย่างเหมารวมนี้ได้สร้างความเข้าใจผิดในสังคมเกิดความเข้าใจว่านี่เป็นผลจากความเป็นประชาธิปไตยแบบไทย ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้คำว่า มือบ ในลักษณะเดียวกับสังคมประชาธิปไตยตะวันตกอันหมายความถึงฝูงชนรุ่นวายุบ้าคลั่ง ซึ่งผลการศึกษาพบว่ากว่าที่คำๆ นี้จะผ่านกระบวนการตกผลึกทางความคิดและกลายเป็นทฤษฎีทางสังคมวิทยาซึ่งถือเป็นองค์ความรู้ที่ถูกนำมาประยุกต์ใช้เป็นบรรทัดฐานในการคัดแยกประเภทของการชุมนุม นั่นคือ การชุมนุมโดยสงบกับการชุมนุมที่มีการใช้ความรุนแรงอันเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับหลักกฎหมายพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตยนั้น คำๆ นี้ได้ผ่านกระบวนการต่อสู้อย่างยาวนานและมีความตื่นไหวเส็งนิยามอย่างยิ่ง โดยเฉพาะลักษณะนิยามที่เน้นประณามการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ด้วยเหตุนี้การใช้คำว่า มือบ อย่างเหมารวมในกรณีของสังคมไทยนั้น นอกจากจะเปิดโอกาสให้กับฝ่ายอำนาจรัฐในการอ้างความชอบธรรมในการปราบปรามเพื่อสลายการชุมนุมอันเป็นสิทธิพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญแล้ว การใช้คำๆ นี้ในลักษณะดังกล่าวยังสร้างอคติทางสังคมให้กับการชุมนุมประท้วงด้วย ดังนั้นปรากฏการณ์การใช้คำว่า มือบ ในลักษณะกล่าวจึงถือเป็นการปิดกั้นช่องทางอันชอบธรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างยิ่ง

ภาควิชา..... การปกครอง..... ลายมือชื่อนิสิต .....
สาขาวิชา..... การปกครอง..... ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ปีการศึกษา..... 2545

4281152324 : MAJOR GOVERNMENT

KEY WORD: MOB / DEMOCRATIZATION / MEDIA

BULANCHAI UDOMARIYASAP : THESIS TITLE. (MOB AND DEMOCRATIZATION IN MODERN THAI POLITICS THESIS ADVISOR : ASSOCIATE.PROFESSOR. CHAIYAN CHAIYAPORN,Ph.D, 293 pp. ISBN 974-17-1853-5.

This study interrogates the relationship between the use and the implication of the word 'mob' in the Thai society and democratization. The study serves two principal objectives. First, it functions to illustrate the influences of the Thai media in perceiving and understanding the meaning of the word 'mob'. Second, it serves to reflect the obstacles to the development of Thai democracy formed by the perception and the definition of the word 'mob', defined as a gathering in all sorts of protest.

The study finds that the Thai media; particularly, the daily press has played the key roles in forming the perception and the understanding of the Thai society toward the word 'mob', meaning a gathering in all sorts of protest in the society. The use of the word 'mob' in this context has caused misunderstanding in that it is widely understood as the result of the 'Thai' democracy. The study, in addition, finds that the use of the word has also shown the difference between Thai connotation and that of the West where protests are categorized and the word 'mob' is defined as a large crowd that may become violent or cause trouble. The study finds that the use of the word 'mob' in the Thai society may legitimize the state in suppressing protesters who are entitled to do so constitutionally. Moreover, the use of the word 'mob' in this specific connotation has created a prejudiced perception for the Thai society. Therefore, the use of the word blocks the path of citizen participation in a democratic system. The purpose of this thesis is to study the problems and defects in the definition of rape that effects the human rights of the victims. The method used in the study are descriptive analysis and depth interview

The study finds that the definition of the term has been constructed in accordance with

Department.....Government..... Student's signature.....
Field of study.....Government..... Advisor's signature.....
Academic year .....2002.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์ได้ด้วยคุณูปการของคณาจารย์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทุกท่านที่ได้กรุณาให้ความคิดเห็นและคำแนะนำผู้วิจัยตลอดระยะเวลาการศึกษา ขอขอบคุณสำหรับผู้เกี่ยวข้องทุกท่านที่กรุณาสละเวลาให้ผู้วิจัยได้มีโอกาสสัมภาษณ์ ผู้วิจัยคุณกราบ ขอขอบคุณเป็นอย่างสูงสำหรับ รองศาสตราจารย์ ดร. ไชยันต์ ไชยพร อาจารย์ที่ปรึกษาที่เปิดโอกาส ชี้แนะและให้คำปรึกษาด้วยดีมาโดยตลอด ขอขอบคุณบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกท่านที่มีได้เอ่ยนามไว้ ณ ที่นี้ที่กรุณาตั้งคำถามให้ผู้วิจัยได้คิดทบทวนกับประเด็นการศึกษานี้อยู่ตลอดเวลา ขอขอบคุณเพื่อน พี่สาวคณะรัฐศาสตร์และผู้ร่วมงานคณะเศรษฐศาสตร์ที่เข้าใจและเปิดโอกาสผู้วิจัยได้ทำการศึกษาอย่างเต็มที่

ประโยชน์ที่ได้จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยขออุทิศให้ มีอบ ทุกท่านที่ตระหนักรู้ถึงสิทธิทางการเมืองของตนและขอให้ดำรงบทบาทผู้จรรโลงระบบประชาธิปไตยของไทยต่อไป ท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณ ‘ครอบครัว’ ที่รั้งที่ยืนที่คอยสนับสนุนและกระตุ้นเตือนจนทำให้การศึกษานี้เสร็จสมบูรณ์ได้ ที่สำคัญงานชิ้นนี้คงไม่อาจสำเร็จได้ด้วยดีเช่นนี้หากขาดการสนับสนุนจากสถาบันพระปกเกล้าผู้สนับสนุนด้านทุนวิจัยในการศึกษานี้

บุหลันฉาย อุดมอริยทรัพย์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญรูปภาพ.....	ฅ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	16
1.3 กรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	16
1.4 สมมุติฐาน.....	16
1.5 วิธีการศึกษา.....	16
1.6 ขอบเขตของการศึกษา.....	18
1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	19
1.8 การเสนอเนื้อหา.....	19
2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	
2.1 ทฤษฎีอิทธิพลของสื่อ.....	21
2.2 ทฤษฎีการทำให้เป็นประชาธิปไตย.....	27
3 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการใช้และให้ความหมายคำว่า mob ในบริบทสังคม ประชาธิปไตยตะวันตก.....	31
3.1 Mob กับประชาธิปไตยเอเธนส์.....	31
3.2 Mob กับสาธารณรัฐโรมัน.....	43
3.3 Machiavelli กับ Mob : รอยต่อแห่งยุคสมัย.....	69
3.4 การปฏิวัติอังกฤษ 1688 : จุดกำเนิดแห่งการบัญญัติคำว่า Mob.....	84
3.5 ทศนะที่มีต่อ Mob ในยุคแห่งการบุกเบิกระบบการปกครอง.....	96
โดยมหาชนรัฐในอเมริกา	
3.6 การปฏิวัติฝรั่งเศส : Mob กับการตกผลึกทางนิยามความหมาย.....	122
3.7 Gustave le Bon: จากทศนะคติสู่ความเป็นทฤษฎี.....	147
3.8 สรุป.....	161

4	ประวัติ ความเป็นมาของการใช้และให้ความหมายคำว่า มือบ.....	170
	ในสังคมประชาธิปไตยไทย	
4.1	การนำเข้าคำว่า มือบ : ณ จุดเริ่มต้น.....	171
4.1.1	ใครใช้ก่อน ใช้อย่างไร.....	180
4.1.1.1	คำว่า มือบ กับขบวนการนักศึกษา.....	182
4.1.1.2	คำว่า มือบ กับฝ่ายอำนาจรัฐ.....	197
4.1.2	ทำไม มือบ ไม่มีหลักฐานยืนยันว่ามีการใช้อย่างแพร่หลาย?.....	212
	: กฎหมุ่กับข้อสังเกตทางภาษา	
4.1.3	บทสรุป : การนำเข้าคำว่า มือบ.....	225
4.2	การกลับมาของคำว่า มือบ กับบทบาทของสื่อในทศวรรษ 2520.....	227
4.3	นัยของคำว่า “มือบ” ในบริบทประชาธิปไตยเต็มใบ.....	230
4.4	พฤษภาทมิฬ 2535 : ภาพลวงตาการนิยามความหมาย.....	236
	ของคำว่า มือบ ในเชิงบวก	
4.5	มือบ หลังพฤษภาทมิฬ : ศึกษากรณีสัมภาษณ์คนจน.....	249
4.6	mob ว่าด้วยกระบวนการปรับเปลี่ยนความหมาย	258
	: เกมส์แย่งคำ (นิยาม)	
4.7	mob = ผู้ชุมนุมประท้วง : ชัยชนะของประชาชน ?.....	259
4.8	บทสรุป.....	261
5	บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	266
	รายการอ้างอิง.....	273
	ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	281

สารบัญรูปภาพ

	หน้า
รูปภาพที่ 1	แสดงระบบการเมือง.....23
รูปภาพที่ 2	แสดงช่องทางการสื่อสารหลักในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย.....24
รูปภาพที่ 3	แสดงแบบจำลองแสดงหน้าที่ของสื่อมวลชนในระบบการเมือง.....25

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและสภาพปัญหา

ภายใต้สถานการณ์ทางการเมืองโลกในปัจจุบัน กระแสประชาธิปไตยกลายเป็นแนวคิดทางการเมืองการปกครองกระแสหลักอย่างเห็นได้ชัดนับตั้งแต่ยุคหลังการสิ้นสุดของสงครามเย็นไม่เว้นแม้แต่ในประเทศไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบประชาธิปไตย ตั้งแต่ปีพ.ศ.2475 แต่ตลอดเวลาที่ผ่านมากกว่า 70 ปี ดูเหมือนว่าระบบประชาธิปไตยของไทยยังเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆมากมาย ทั้งปัญหาในระดับโครงสร้างและระดับปัจเจกบุคคล อาทิ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันในระบบราชการ ระบบอุปถัมภ์ รวมทั้งพฤติกรรมที่ซื้อสิทธิขายเสียงของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เป็นต้น สิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนถูกสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนโดยผ่านรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (2540)

ทั้งนี้ปัญหาและอุปสรรคต่อความเป็นประชาธิปไตยและกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย ของไทยที่จะได้รับความสำคัญมากที่สุด คือปัญหาการทุจริตเลือกตั้ง ดังจะเห็นว่า รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ได้มีบทบัญญัติหลายมาตราเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว อย่างไรก็ตามแม้ว่ากระบวนการเลือกตั้งจะเป็นขั้นตอนสำคัญในการสรรหาตัวแทนของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหลายเข้าไปใช้อำนาจในการบริหารประเทศแทนตนตามหลักประชาธิปไตยแบบตัวแทน แต่กระบวนการดังกล่าวนี้ก็ไม่ได้เป็นเพียงกระบวนการเพียงอย่างเดียวที่จะแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบบประชาธิปไตย ยังมีอีกหลายกระบวนการที่มีความชอบธรรมในอันที่จะแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อาทิ การสนใจรับรู้ข่าวสารบ้านเมือง การลงประชามติ การเข้าชื่อเสนอกฎหมายหรือถอดถอนนักการเมือง รวมถึงการชุมนุมประท้วงและการเดินขบวน เป็นต้น แต่ตลอดเวลาที่ผ่านมามีการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในลักษณะของการชุมนุมประท้วงและการเดินขบวนของประชาชนผู้ได้รับผลกระทบหรือไม่เห็นด้วยกับนโยบายของรัฐดูเหมือนจะไม่ได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นช่องทางหนึ่งของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชอบธรรมตามครรลองของระบบประชาธิปไตยที่แท้จริง ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากการใช้คำว่า mob ในการเรียกขานการชุมนุมประท้วงทุกรูปแบบในสังคมไทยอย่างแพร่หลาย ทั้งที่การชุมนุมประท้วงหลายกรณี กลุ่มผู้ชุมนุมก็ไม่ได้มีการใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการประท้วงเลย แต่กลับถูกเรียกว่า mob ซึ่งแสดงให้เห็นทัศนคติในเชิงลบของสังคมที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างเห็นได้ชัด สิ่งเหล่านี้ถือเป็นการกระทำที่ขัดกับหลักการสำคัญของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงเป็นอย่างยิ่ง เพราะระบบดังกล่าว

เป็นระบบการปกครองที่อำนาจเป็นของประชาชน ดังคำกล่าวที่ว่า "เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน" ดังนั้นกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยจึงต้องเป็นกระบวนการ ที่ให้ความสำคัญกับการเข้าถึงอำนาจของประชาชน กล่าวคือ ต้องมีการเปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนเป็นอย่างเต็มที่ ดังนั้นการใช้คำว่า mob แบบเหมารวมจึงทำให้เกิด อุปสรรคที่สำคัญต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในสังคมไทย ซึ่งย่อมส่งผลเสีย อย่างร้ายแรงยิ่งต่อการส่งเสริมกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยและความเป็นประชาธิปไตย ที่แท้จริง

อย่างไรก็ตามจะพบว่า mob กับการปกครองในระบบประชาธิปไตยนั้น มีความสัมพันธ์ กันเป็นอย่างยิ่ง เพราะถ้าพิจารณาจากความหมายรวมๆแล้วจะพบว่า mob เป็นรูปแบบพฤติกรรม ของกลุ่มคนจำนวนหนึ่งหรือที่เรียกว่า “พฤติกรรมรวมหมู่” อย่างหนึ่งของประชาชน ขณะที่ระบบ ประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่มีพื้นฐานอยู่บนระบบการใช้เสียงส่วนใหญ่ของประชาชน ในการตัดสินใจเกี่ยวกับกิจการสาธารณะหรือนโยบายต่างๆของรัฐนั่นเอง ดังนั้นในระบบ การปกครองแบบประชาธิปไตย กระบวนการแสดงออกของประชาชนในลักษณะดังกล่าวจึงถือได้ ว่าเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างหนึ่งของระบบการปกครองรูปแบบดังกล่าว เพราะจะเป็นการ แสดงออกถึงการตระหนักรู้ถึงสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของพลเมืองในการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตามวิถีที่สอดคล้องกับอุดมการณ์ ความเชื่อ รวมทั้งความต้องการของคนผู้เป็นเจ้าของอำนาจ ประชาธิปไตยที่แท้จริงในระดับหนึ่ง

ทั้งนี้ mob ตามรากศัพท์ในภาษาอังกฤษนั้นเป็นคำที่เพิ่งเกิดขึ้นใน ค.ศ. 1688 นี้เอง โดยมีความหมายที่หลากหลาย ทั้งความหมายในแง่บวกคือ “the masses” (ประชาชนจำนวนมาก) และ “crowd” (ฝูงชน) ซึ่งแสดงถึงความไร้อคติต่อการรวมกลุ่มของประชาชน และความหมาย ในแง่ลบ คือ “the rabble” (ฝูงชนที่ไร้ระเบียบ)¹ ซึ่งเป็นความหมายเพียงด้านเดียวที่นักวิชาการ ทางสังคมวิทยายอมรับ (ดังจะกล่าวในส่วนต่อไป) ขณะที่การปกครองระบอบประชาธิปไตยซึ่งเป็น ระบอบเดียวที่เปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นได้ถือกำเนิดขึ้นก่อน หน้านั้นเป็นเวลานานนับพันปีและมีกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนในลักษณะของ mob เช่นเดียว กัน

นั่นคือ ในการปกครองระบอบประชาธิปไตยยุคแรก คือ ยุคกรีกโบราณนั้น เป็นระบอบ ประชาธิปไตยทางตรงที่ประชาชนหรือพลเมืองชาวเอเธนส์ทุกคนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมใน กระบวนการตัดสินใจในกิจการสาธารณะต่างๆได้โดยตรง โดยการพิจารณาจากรากศัพท์ของคำว่า “ประชาธิปไตย” หรือ “democracy” ในภาษากรีกโบราณ จะพบว่ามาจากคำว่า “demokratia” ซึ่ง หมายถึง รูปแบบการปกครองที่อำนาจ (kratos) เป็นของประชาชนส่วนใหญ่ (demos) ขณะเดียวกัน

¹ G. W. S. Friedrichsen, *The Shorter Oxford English Dictionary* II (1987): 387.

ประชาชนที่ถือเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์นั้น ก็หมายถึงผู้มีสิทธิออกเสียง (voter) ทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนจนหรือคนรวย² ส่วนกระบวนการกำหนดและการตัดสินใจนโยบายสาธารณะนั้น ก็คือ การทำหน้าที่ทางการเมืองของพลเมืองชาวเอเธนส์ที่เกิดขึ้น ณ สภาพประชาชนหรือสภาพเมือง โดยการที่พลเมืองเอเธนส์ผู้มีสิทธิออกเสียงทุกคนจะมานั่งประชุมและอภิปรายร่วมกันเพื่อคิดหาทางออกให้กับปัญหาต่างๆของนคร (polis) ซึ่งผู้มีสิทธิออกเสียงหรือก็คือ สมาชิกของสภาพเมืองสามารถขาดประชุมได้ แต่ต้องมีจำนวนสมาชิกขั้นต่ำตามที่กำหนดไว้ มิฉะนั้นจะถือว่าไม่ครบองค์ประชุม ทั้งนี้การอภิปรายถกเถียงในสภาพเมืองนั้น เป็นไปอย่างเสรี มีระเบียบระบบและมุ่งหาทางออกที่ทุกฝ่ายพอใจในที่สุด โดยค่อยๆ ปรับตัวเข้าหากัน จนได้คำตอบหรือทางออกที่ทุกฝ่ายรับได้ ส่วนการอภิปรายที่หาข้อสรุปไม่ได้จึงต้องใช้การยกมือลงคะแนนเสียงเอาแพ้เอาชนะกันนั้นมีไม่บ่อยนัก³

อย่างไรก็ตาม สาเหตุสำคัญที่ทำให้ปรากฏการณ์การยกมือเพื่อหาคะแนนเสียงข้างมากในการตัดสินใจหรือชี้ขาดนโยบายสาธารณะต่างๆเกิดขึ้นไม่บ่อยนัก อาจเป็นเพราะสมาชิกของสภาพเมืองส่วนใหญ่เป็นชนชั้นคนจน และแน่นอนจะมีเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่เป็นคนรวย ดังนั้นเมื่อพิจารณาในแง่ผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวมตามตรรกะดังกล่าวแล้ว นโยบายหรือทางออกที่เกิดขึ้นย่อมเป็นไปตามมโนคติความเห็นชอบของคนจนเสียเป็นส่วนใหญ่ การลงคะแนนชี้ขาดจึงไม่ใช่สิ่งจำเป็นภายใต้ปรากฏการณ์ดังกล่าว ส่วน “ทางออกที่ทุกฝ่ายพอใจในที่สุด” นั้นก็ไม่ได้หมายความว่า เป็นทางออกที่ทุกฝ่ายได้รับประโยชน์เท่าเทียมกัน แต่เป็นทางออกที่ผลประโยชน์ของคนส่วนน้อยถูกระงับหรือต้องเสียไปนั้นอยู่ในระดับที่เขาพอจะรับได้ มิฉะนั้นแล้ว “ทางออกทุกฝ่ายพอใจในที่สุด” ก็จะต้องเกิดขึ้นภายใต้กระบวนการลงคะแนนชี้ขาด ซึ่งก็คงจะไม่ต่างจากกระบวนการตัดสินใจโดยไม่ต้องยกมือลงคะแนนเท่าใดนัก ด้วยเหตุนี้กระบวนการยกมือลงคะแนนในการตัดสินใจชี้ขาดนโยบายสาธารณะต่างๆในสภาพเมืองของชาวเอเธนส์จึงเกิดขึ้นไม่บ่อยนัก เพราะต้องไม่ลืมว่า เสียงส่วนใหญ่ในสภาพเมืองก็คือ เสียงของคนจน ดังนั้น กระบวนการยกมือลงคะแนนชี้ขาดจึงเกิดขึ้นไม่บ่อยนักดังที่ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้กล่าวไว้ และเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่นักต่อต้านประชาธิปไตยแบบกรีกโบราณทั้งหลายจะมองว่า “มันไม่ใช่เรื่องของความบังเอิญที่เกิดขึ้นได้โดยง่ายที่การปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ (majority rule) จะถูกขนานนาม

² Jennifer Tolbert Roberts, *Athens on Trial: the Antidemocratic Tradition in Western* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1994), p. 49.

³ อเนก เหล่าธรรมทัศน์, *ประชาสังคมในมุมมองตะวันตก: อ่านและสอนที่จอห์น ฮอปกินส์*, (กรุงเทพฯ: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, 2542), หน้า 95.

ว่าเป็นการปกครองของคนจนที่มีต่อคนรวย⁴ และด้วยเหตุนี้จึงมีผู้กล่าวว่า ระบอบประชาธิปไตยในยุคกรีกโบราณเป็นระบอบที่ปกครองโดย mob-rule

ขณะที่ลักษณะการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปของ mob ตามความเข้าใจของสังคมสมัยใหม่นั้น ไชยันต์ ไชยพร ได้ให้คำแนะนำว่า ในสังคมยุคกรีกโบราณจะมีคำ 2 คำที่ใช้ในความหมายเดียวกันกับคำว่า mob ที่เกิดขึ้นใน ค.ศ. 1688 นั่นคือ “homilos” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายกว้างๆตั้งแต่การจับกลุ่มรวมตัวของประชาชน กลุ่มคนจำนวนมาก ไปจนถึงฝูงชนและ mob ส่วนคำว่า “ochlos” นั้นได้ระบุความหมายทางการเมืองของตัวมันเองไว้อย่างชัดเจนว่าหมายถึง “mob”⁵ และนี่ก็คือความแตกต่างของนัยแห่งความหมายของคำว่า “mob” ระหว่างอดีตและปัจจุบันที่สะท้อนให้เห็นโดยผ่านการใช้ภาษาหรือคำในการเรียกขาน พฤติกรรมรวมกลุ่มของประชาชน ซึ่งก็คือ ในระบอบประชาธิปไตยยุคกรีกโบราณ คำบางคำมีความหมายของการแสดงพฤติกรรมรวมหมู่ที่หลากหลายทั้งในแง่บวกและลบ ขณะที่บางคำกลับมีความหมายหมายถึง พฤติกรรมรวมหมู่ในแง่ของ “mob” อย่างชี้เฉพาะในตัวมันเอง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากจุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างกันของคนในแต่ละชนชั้น นั่นคือ อคติหรือความไม่เห็นด้วยกับระบอบการปกครองที่ใช้เสียงส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มคนส่วนน้อยที่เป็นชนชั้นของขุนนางและคนรวย ซึ่งสูญเสียโอกาสในการเป็นผู้นำทางสังคมการเมืองอยู่ตลอดเวลา ภายใต้บริบททางสังคมการเมืองแบบนี้กับคนจนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมและมีโอกาสในการเป็นผู้นำในการดำเนินการทางการเมืองเสียเป็นส่วนใหญ่

ส่วนในยุคต่อมา คือ ยุคสาธารณรัฐโรมัน ซึ่งเป็นระบอบการปกครองแบบผสม (mixed constitution) และได้รับอิทธิพลจากระบอบประชาธิปไตยแบบเอเธนส์เป็นอย่างยิ่ง ดังจะพบว่าถึงแม้โรมันจะเป็นรัฐที่ปกครองโดยระบอบสาธารณรัฐ แต่ชนชั้นนำของโรมขณะนั้นก็มีสายตายาวไกลเช่นเดียวกับผู้นำของเอเธนส์ อย่างน้อยที่สุดก็ในแง่การเปิดโอกาสให้พลเมืองทุกคนมีสิทธิทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกัน รวมทั้งการมีสถานการณ์ทางการเมืองภายในที่ดูจะไม่แตกต่างจากบริบททางการเมืองในยุคประชาธิปไตยของกรีกมากนัก โดยเฉพาะในเรื่องของความขัดแย้งทางชนชั้นในสังคม ทั้งนี้เนื่องจากนับตั้งแต่ยุคเริ่มแรกของการก่อตั้งสาธารณรัฐโรมัน อำนาจและสิทธิทางการเมืองอยู่ในมือของชนชั้นสูงหรือ แพทริเซียน (patricians) เป็นส่วนใหญ่ ชนชั้นสามัญหรือเพลเบียน (plebians) ซึ่งมีสถานะเป็นพลเมืองโรมันเช่นเดียวกับชนชั้นแพทริเซียน ต้องเสียภาษีและถูกเกณฑ์ทหารอย่างเท่าเทียมกัน แต่กลับมีสิทธิทางการเมืองน้อยกว่า เช่น ไม่มีสิทธิดำรงตำแหน่ง

⁴ Jennifer Tolbert Roberts, *Athens on Trial*, p. 49.

⁵ see Henry George Liddel and Robert Scott, *A Greek-English Lexicon* (1989): 786.

ประมุขของรัฐหรือกงสุล ตำแหน่งสำคัญทางศาสนาและตำแหน่งข้าราชการชั้นสูงอื่นๆของรัฐ ตำแหน่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ผูกขาดสำหรับชนชั้นแพทริเซียนเท่านั้น⁶

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้อำนาจและตำแหน่งสำคัญๆทางการเมืองและการปกครองจะถูกผูกขาดอยู่เฉพาะในหมู่ชนชั้นแพทริเซียนเท่านั้น คนเหล่านั้นเป็นผู้มีความสามารถและประสบการณ์สูง แต่พวกเขาก็เป็นเพียงชนส่วนน้อยของรัฐหรือประมาณร้อยละ 7-8 ของจำนวนประชากรทั้งหมด⁷ ดังนั้น ขณะที่คำว่า “demos” ในภาษากรีกโบราณหมายถึง ประชาชนหรือคนส่วนใหญ่ ในภาษาละติน คำนี้หมายถึงชนชั้นเพลเบียน (plebians, plebs) ซึ่งเป็นชนชั้นที่ค่อนข้างจะต่ำกว่าชนชั้นพลเมืองอื่นๆของโรมันทั้งหมด⁸ และด้วยเหตุที่ชนชั้นเพลเบียนมีจำนวนมคนมากกว่าทำให้พวกเขาสามารถต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิทางการเมืองเฉกเช่นเดียวกับชนชั้นแพทริเซียน โดยการสร้างแรงกดดันด้วยการประกาศแยกตัวออกจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสาธารณรัฐและตั้งสถาบันทางการเมืองของพวกเขาขึ้นต่างหาก คือ สภาของชาวเพลเบียน (Plebians Assembly หรือ Tribal Assembly) ความสำเร็จของชนชั้นเพลเบียนในการต่อสู้ดังกล่าวได้มาจากการที่สถานการณ์ของโรมขณะนั้นอยู่ในภาวะถดถอย กล่าวคือ ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำลงและปัญหาการรุกรานจากชนเผ่าต่างๆ โดยเฉพาะปัญหาการรุกรานจากภายนอกทำให้รัฐบาลของชนชั้นแพทริเซียนจำเป็นต้องผ่อนปรนต่อข้อเรียกร้องของชนชั้นเพลเบียน ทั้งนี้เพราะการต่อต้านการรุกรานไม่อาจสำเร็จลงได้หากปราศจากการร่วมมือและช่วยเหลือจากชนชั้นเพลเบียน⁹ ดังนั้น ถึงแม้ในระยะแรก ชนชั้นเพลเบียนจะไม่มีสิทธิทางการเมืองเท่ากับชนชั้นอื่น แต่ด้วยความที่เป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมจึงทำให้พวกเขาได้รับสิทธิดังกล่าวในเวลาต่อมา ด้วยเหตุนี้เอง ในภาษาละติน นอกจาก plebs หรือ plebians จะหมายถึง demos ในภาษากรีกโบราณแล้ว มันยังหมายถึง mob ในภาษาอังกฤษอีกด้วย

แต่นอกจาก plebs แล้ว ในภาษาละติน ยังมีคำอีกหลายคำที่สื่อความหมายเช่นเดียวกับคำว่า mob นั่นคือ ในแง่ที่เป็นคำนาม (substantive) คือ turba และ multitudo ซึ่งทั้งสองคำต่างก็มีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเอง และในความหมายทางสังคมที่มีนัยในการดูถูก (a disparaging social sense) ได้แก่ vulgas, plebs, sentina reipublicae และ faex populi ขณะที่การรับรู้ของสังคมสมัยใหม่เกี่ยวกับพฤติกรรมรวมหมู่ ในรูปของ mob ในสมัยโรมันนั้น จะพบว่า เป็นการรับรู้ในลักษณะความหมายในแง่ลบเท่านั้น นั่นคือ การพิจารณารากศัพท์ของคำดังกล่าวในภาษาละตินอย่างเฉพาะเจาะจงว่ามาจากคำว่า mobile vulgas ซึ่งคำว่า vulgus นั้นมีความหมายในแง่ของ

⁶ มัทนา เกษกมล, ประวัติศาสตร์อารยธรรมตะวันตกยุคโบราณ, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, 2538), หน้า 295.

⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 288-9.

⁸ Jennifer Tolbert Roberts, Athens on Trial, p. 14.

⁹ มัทนา เกษกมล, ประวัติศาสตร์อารยธรรมตะวันตกยุคโบราณ, หน้า 295.

การดูถูกดั่งได้กล่าวไว้แล้ว และยังพบว่า ได้มีการแปลความหมายของคำดังกล่าวว่าหมายถึงฝูงชนที่ใช้อารมณ์เป็นใหญ่ (fickle crowd)¹⁰ ทั้งนี้ที่โดยความหมายตามรากศัพท์ในภาษาละติน ถึงแม้คำว่า vulgus จะมีความหมายที่สื่อถึงการดูถูก แต่มันก็ยังคงมีความหมายทั้งในแง่บวกและแง่ลบด้วย

สิ่งที่น่าสังเกตในเรื่องการพิจารณาความหมายของคำว่า mob ในภาษาละตินที่แตกต่างจากใน ภาษากรีกโบราณอีกอย่างหนึ่ง คือ การใช้คำที่หลากหลายมากขึ้น ถึงแม้ในแต่ละคำจะยังคงมีความหมาย ทั้งในแง่บวกและลบอยู่เช่นเดิม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานการณ์ทางการเมืองใน สาธารณรัฐโรมันมีความวุ่นวายหลายอย่างทั้งในแง่ของความมั่นคงของประเทศ อันเนื่องมาจากการ รุกรานจากภายนอกและปัญหาการเมืองภายในอันเนื่องมาจากการเรียกร้องสิทธิทางการเมือง อีกทั้ง ยังมีปัญหาภาวะเศรษฐกิจถดถอยอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้อำนาจทางการเมืองการปกครองยังถูกผูก ขาดไว้ในมือของคนไม่กี่คนอีกด้วย สิ่งเหล่านี้จึงอาจทำให้กระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใน รูปของพฤติกรรมรวมหมู่ของฝูงชนมีมากและหลากหลายขึ้น จนทำให้ต้องมีการบัญญัติคำให้เหมาะ สมกับสถานการณ์มากขึ้น

อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมของการใช้และให้ความหมายของคำว่า mob ในยุคกรีกโบราณ และโรมันยังคงมีลักษณะร่วมกันในแง่ที่สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งทางสังคมและแสดงให้เห็นถึง จุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างกันของกลุ่มคนในสังคม ภายใต้บริบททางสังคมการเมืองที่ เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ สิ่งเหล่านี้ยังแสดงให้เห็นถึงความหวาดระแวงและไม่ไว้วาง ใจของชนชั้นสูงและชนชั้นปกครองที่มีต่อประชาชนทั่วไปในการให้อำนาจและสิทธิทางการเมือง แก่คนเหล่านี้อีกด้วยและการมีความหมายทั้งในแง่บวกและลบของคำที่สื่อความหมายถึงคำว่า mob ที่เกิดขึ้นใน ค.ศ. 1688 และในสมัยโบราณก็ยังคงมีความหมายที่คลุมเครือไม่แตกต่างกันแต่อย่างใด เลย

ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า mob เป็นคำที่เริ่มมีการบัญญัติในภาษาอังกฤษใน ค.ศ. 1688 ซึ่งเป็น ปีเดียวกับการปฏิวัติอังกฤษและมีรากศัพท์มาจากภาษาละตินคือ mobile vulgus ซึ่งหมายความถึง ฝูงชนที่ใช้อารมณ์เป็นใหญ่ (fickle crowd) แต่การบัญญัติคำดังกล่าวขึ้นเป็นภาษาอังกฤษได้มีการ ขยายความหมายของคำว่า mob ให้หมายรวมถึงพฤติกรรมรวมหมู่ทั้งในแง่บวกและลบด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการปฏิวัติทางสังคมการเมืองในอังกฤษ รวมทั้งการปฏิวัติครั้งสำคัญอีกสองครั้งใน ประวัติศาสตร์การเมืองตะวันตก นั่นคือ การปฏิวัติอเมริกา ค.ศ. 1776 และการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 ต่างได้รับอิทธิพลทางด้านตัวแบบ “สาธารณรัฐ” (republics) หรือการปกครองแบบผสม (mixed constitution) ในแบบของโรมัน ในขณะเดียวกันประชาธิปไตยเอเธนส์ก็เป็นอะไรที่อยู่ใน

¹⁰ Webster's New Twentieth Century Dictionary (1983): 418.

ความนึกคิดของนักปฏิวัติหรือบรรดาบิดาผู้ก่อตั้งของระบอบใหม่ที่ถือกำเนิดขึ้นเหล่านี้ ไม่ว่าจะ เป็นในฐานะตัวแบบ แรงบันดาลใจหรือแม้แต่วิธีแบบที่ไม่ควรเลียนแบบก็ตาม¹¹

กล่าวคือ ระบอบประชาธิปไตยแบบกรีกโบราณและระบอบการปกครองแบบผสมในรูป สาธารณรัฐของโรมันต่างก็มีสิทธิต่อการก่อตั้งระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ แต่การที่ระบอบการ ปกครองแบบสาธารณรัฐโรมันได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็น “ตัวแบบ” ของระบอบใหม่มากกว่า นั้น ก็เป็นเพราะว่าการปกครองแบบผสมของโรมันนั้นมีการถ่วงดุลอำนาจทางการเมืองระหว่าง สภาต่างๆ ส่วนระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์นั้นขาดการถ่วงดุลอำนาจทางการเมืองของเสียงส่วน ใหญ่ของสภาพลเมืองอย่างสิ้นเชิง ดังจะเห็นได้จากความคิดเห็นของบรรดาผู้ก่อตั้งของสหรัฐ อเมริกาที่จะไม่อ้างถึงประชาธิปไตยเอเธนส์ พวกเขาปฏิเสธระบอบประชาธิปไตยโดยตรงเพราะ กลัวความโง่เขลาและความวุ่นวายของฝูงชน พวกเขาต้องการระบบตัวแทนและการแบ่งแยกอำนาจ มากกว่าเพื่อตรวจสอบและถ่วงดุลย์¹² สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความไม่ไว้วางใจของกลุ่มชนชั้น นำในสังคมประชาธิปไตยสมัยใหม่ที่มีต่อการปกครองโดยเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนที่ไม่ แตกต่างไปจากสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมโบราณเท่าใดเลย

จากประสบการณ์ของระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์และสาธารณรัฐโรมัน พฤติกรรมของ ประชาชนในลักษณะของ mob ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่บ่อนทำลายสังคมการเมืองในสมัยนั้น ดังที่ James Madison ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการร่างรัฐธรรมนูญของอเมริกา ได้กล่าวไว้ว่า “ถึงแม้พลเมือง เอเธนส์ทุกคนจะเป็นโสกราตีส แต่ทุกๆสภาพลเมืองก็จะยังคงเป็น mob” ทั้งนี้เนื่องจากพฤติกรรม ในลักษณะของ mob เป็นเรื่องของจิตวิทยากลุ่มไม่ใช่อคติทางชนชั้นที่ปฏิเสธสภาประชาชนโดยอ้าง เหตุผลอื่น แม้ว่าบ่อยครั้งที่ทั้งสองสิ่งนี้จะมีส่วนที่ซ้อนทับกันอยู่¹³ นั่นคือ ในแง่จิตวิทยากลุ่ม (group psychology) นั้น ฝูงชน (crowd) คือ ทุกคน--คุณ ฉัน พวกเราแต่ละคน เมื่อมารวมตัวกันก็ จะกลายเป็นฝูงชน¹⁴ ทั้งนี้มันเป็นการแยกสัดส่วนของประชากรจำนวนมากและจัดพวกเขาไว้ในพื้นที่ ที่ต่างหากในสมัยโรมัน ก็คือ พวกเพเลเบียนและชนเผ่า (tribune) ของพวกเขา ในอิตาลี ก็คือ popolo และ capo ของพวกเขา และในยุโรปสมัยใหม่ซึ่งเป็นสังคมการค้าและอุตสาหกรรม จะพบว่า

¹¹ ไชยันต์ ไชยพร, บทความปรัชญาการเมืองว่าด้วย กำเนิดประชาธิปไตยเอเธนส์: การ เมืองในประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ในการเมือง, รัฐศาสตร์สาร ฉบับครบรอบห้าสิบปี คณะรัฐ ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542, หน้า 3.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

¹³ Jennifer Tolbert Roberts, Athens on Trial, p. 181.

¹⁴ Serge Moscovici, “The Discovery of the Masses” in Changing Conceptions of Crowd Mind and Behavior, edited by C.F. Graumann and S. Moscovici, (New York: Springer-Verlag New York Inc., 1986), p. 8.

ฝูงชน (crowd) และผู้นำของพวกเขา มวลชน (mass) และผู้นำของพวกเขา¹⁵ สิ่งเหล่านี้คือการนิยามความหมายของฝูงชน (crowd) ไว้อย่างชัดเจน ขณะที่ mob ยังคงมีความคลุมเครืออยู่บ้างในทางสังคมศาสตร์

ทั้งนี้การให้ความหมายของคำว่า mob ในปัจจุบันที่แตกต่างไปจากช่วงแรกของการบัญญัติคำๆ นี้ และที่นำไปใช้อธิบายพฤติกรรมในลักษณะดังกล่าวในยุคกรีกโบราณและโรมันนั้นอาจเกิดจากแนวคิดที่ต่อต้านระบบการใช้เสียงข้างมากอย่างสิ้นเชิงของกลุ่มชนชั้นนำที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งสำคัญทั้งสามครั้งในประวัติศาสตร์ตะวันตก รวมทั้งเหตุการณ์ทางการเมืองในอังกฤษและฝรั่งเศส ในช่วงเวลาระหว่างศตวรรษที่ 18-19 ที่เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นตามลำดับโดยการก่อกบฏและการปฏิวัติหรือการต่อต้านการปฏิวัติ บทความเกี่ยวกับฝูงชน (crowd) มวลชน (masses) ฝูงชนบ้าคลั่ง (mob) และฝูงชนที่วุ่นวายไร้ระเบียบ (the rabble) จึงมีอยู่ดาษดื่น¹⁶ และผลจากสิ่งเหล่านี้ทำให้ mob ถูกทำให้มีความหมายที่ชี้เฉพาะไปที่ฝูงชนที่อาละวาด (active crowd) อย่างชัดเจน

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้ mob มีความหมายในแง่ลบเพียงอย่างเดียวนั้นเป็นเพราะความหวาดกลัว “the mob” กลายเป็นความมืดมืดของชนชั้นกลางในยุคหลังการปฏิวัติฝรั่งเศส ซึ่งทฤษฎีจิตวิทยา mob (mob psychology) ถูกเสนอเป็นครั้งแรกโดยนักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสคือ Gustave Le Bon ใน ค.ศ. 1895 ภายใต้ผลงานชื่อ “The Crowd: A Study of the Popular Mind” โดย Le Bon เชื่อว่า ฝูงชน (crowd) คือ การรวมกลุ่มของประชาชนซึ่งพวกเขาจะกลายเป็น mob ก็ต่อเมื่อถูกกระตุ้นให้เกิดการกระทำร่วม (collective action) และพวกเขาก็จะสูญเสียความสามารถส่วนบุคคลของพวกเขาในการคิดและการตัดสินใจตามหลักศีลธรรมและเชื่อฟังเจตน์จำนงของผู้ปลุกกระดมมวลชน ด้วยการเร้าอารมณ์ของมวลชน (the will of emotional demagogues)¹⁷ โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า mob ก็คือพฤติกรรมรวมหมู่ในรูปของฝูงชนอย่างหนึ่ง ดังนั้น การศึกษาทฤษฎีจิตวิทยาฝูงชน (crowd psychology) จึงเป็นสิ่งที่เกือบจะแยกไม่ออกจากการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับ mob ซึ่งเป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งในการศึกษาครั้งนี้ และด้วยเหตุนี้ จากอิทธิพลของการศึกษาทางสังคมวิทยา ในสังคมประชาธิปไตยตะวันตกในปัจจุบัน mob จึงหมายถึงฝูงชนวุ่นวาย บ้าคลั่ง โดยในเรื่องนี้ สุพัตรา สุภาพ ได้แปลความหมายของ mob หรือ ฝูงชนบ้าคลั่งนี้ไว้ว่า หมายถึงฝูงชนที่มุ่งหน้ากระทำรุนแรงบางอย่าง เช่น แว่นคอ แย่งชิงหรือทำลายทรัพย์สิน ตามธรรมดาแล้ว “ฝูงชนบ้าคลั่ง” หมายถึงฝูงชนที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และจิตใจที่มุ่งมั่นที่จะก่อการร้าย การกระทำรุนแรงของฝูงชนที่บ้าคลั่งมีจุดมุ่งหมายทางสังคม เป้าหมายในสังคมจะถูกกำหนดโดยกลุ่มคนซึ่งมีลักษณะ

¹⁵ Ibid., p. 6.

¹⁶ Ibid., p. 6.

¹⁷ Frank Bealey, The Blackwell Dictionary of Political Science (1999): 178.

ความเป็นอยู่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดหรือเป็นกลุ่มเชื้อชาติชนชั้นในสังคม หรือสถาบันที่เกี่ยวข้องกับประชาชนและเป็นสาเหตุของความลำบากที่รู้สึกร่วมกัน ที่ว่าเป้าหมายมีความหมายทางสังคม จะเห็นได้ชัดในเรื่องการโยนบาป (scapegoating) ในกรณีเช่นนี้ ความเคียดแค้นแทนที่จะมุ่งไปที่ต้นเหตุที่แท้จริงของความยากลำบาก เช่นความกดดันทางเศรษฐกิจ แต่กลับมุ่งไปยังกลุ่มบุคคลบางกลุ่มซึ่งกลายเป็นเป้าหมายที่สมควรจะได้รับการกระทำรุนแรงต่างๆ เพราะว่าเป้าหมายทางสังคม สมาชิกในฝูงชนที่บ้าคลั่งจึงมักมีสถานภาพทางสังคมและประสบการณ์คล้ายคลึงกัน การกระทำของฝูงชนบ้าคลั่งนั้น ผู้นำมีส่วนในการชี้ช่องชักนำให้ผู้ก่อการกระทำรุนแรงต่างๆ¹⁸ ขณะที่จาง อี้ฉวนตีทง ได้กล่าวไว้ว่า “mob หมายถึงฝูงชนกระทำการบ้าคลั่งหรือฝูงชนชุมนุมประท้วงโดยใช้กำลัง (mobs) มีพฤติกรรมแสดงออกไปในทางทำลายและก่อการจลาจลโดยไม่มีจุดมุ่งหมายแต่ในบางกรณีก็มีการจัดตั้ง และมีการวางแผนโดยมีจุดมุ่งหมายทางการเมืองบ้าง ทางสังคมและทางเศรษฐกิจบ้าง ฝูงชนกระทำการบ้าคลั่งเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมากและอาจเกิดขึ้นในหลายแห่งในเวลาเดียวกันได้ เช่น การแหกคุกของนักโทษซึ่งมีการทำลายข้าวของและชีวิตคนอื่น การจลาจลวุ่นวายระหว่างคนต่างผิว ต่างเชื้อชาติ ต่างศาสนา”¹⁹

จากนิยามของ mob ที่ยกมาข้างต้นนั้นจะพบว่าแต่ละนิยามความหมายนั้นก็ยิ่งปรากฏความแตกต่างกันในประเด็นปลีกย่อยอยู่บ้างเช่นกัน โดยเฉพาะประเด็นจุดมุ่งหมายและสภาพความควบคุมได้ของ mob แต่อย่างไรก็ตาม mob ตามนิยามความหมายถึงฝูงชนบ้าคลั่งนี้ก็คือนิยามที่รับการยอมรับอย่างเป็นทางการตามการรายงานของสื่อประเภทต่างๆ ในระดับสากล โดยเฉพาะในสังคมตะวันตกซึ่งเป็นสังคมที่มีความก้าวหน้าของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในระดับแนวหน้าของโลก ด้วยเหตุนี้ในทางการเมือง mob จึงถือเป็นรูปแบบพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนที่ไม่พึงประสงค์ ไม่ว่าสังคมการเมืองนั้นๆ จะมีระบบการปกครองแบบใด และโดยอาจสรุปจากนิยามความหมายที่ปรากฏในผลงานของ สุพัตรา สุภาพ ที่ว่า mob นั้นถือเป็นการรวมกลุ่มที่มีลักษณะเป็นการต่อต้านสังคมและมีการกระทำรุนแรงนั่นเอง

ขณะเดียวกับด้วยบริบททางสังคมการเมืองโลกที่เปลี่ยนโฉมหน้าเป็นสังคมประชาธิปไตยที่มีหลักการพื้นฐานสำคัญว่า อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน ดังนั้นการใช้คำว่า mob เรียกขานพฤติกรรมรวมหมู่ทั้งหมดในสังคมจึงเท่ากับเป็นการต่อต้านและประณามการใช้อำนาจของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง (ดังเช่นในกรณีของสังคมไทย ซึ่งจะกล่าวต่อไป) เพราะฉะนั้นจึงมีการจัดประเภทพฤติกรรมรวมหมู่ที่เป็นการแพร่ระบาดของอารมณ์ไว้ตามลักษณะของการแสดงออก ตามแนวคิดทางสังคมวิทยา นั่นคือ ฝูงชน (crowd) ฝูงชนวุ่นวาย (mob)

¹⁸ สุพัตรา สุภาพ, สังคมวิทยา, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2541), หน้า 142.

¹⁹ จาง อี้ฉวนตีทง, สังคมวิทยา, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540, หน้า 161-162.

การจลาจล (riot) และข่าวลือ (rumor)²⁰ ซึ่งกลายเป็นองค์ความรู้ที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของสังคม เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในแง่ของการรับรู้และการนำไปประยุกต์ใช้ของชนชั้นปกครอง นั่นคือ การนิยามคำว่า mob ในแง่ลบอย่างเฉพาะเจาะจงนั้น สอดคล้องกับความต้องการหรือจุดยืนทางการเมืองของชนชั้นนำในการปกครองบางพวกที่ไม่ต้องการให้ประชาชนต่อต้านอำนาจการปกครองที่พวกตนได้รับมอบหมายจากประชาชนโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง การใช้คำว่า mob ในการเรียกขานการแสดงพฤติกรรมในรูปฝูงชนของประชาชนโดยชนชั้นปกครองจึงส่อนัยแห่งการใช้วิธีการปราบปรามทุกรูปแบบ ด้วยข้ออ้างเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม

สิ่งเหล่านี้อาจเป็นผลเนื่องมาจากการปรับเปลี่ยนแนวคิดของระบอบประชาธิปไตย นั่นคือ ในสังคมประชาธิปไตยโบราณนั้นเป็นประชาธิปไตยทางตรง mob จะเกิดขึ้นและดำเนินการภายในสภาพเมือง ส่วนในสังคมสมัยใหม่ที่เป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทนหรือทางอ้อมนั้น mob จะเกิดขึ้นและดำเนินการเคลื่อนไหวอยู่นอกสภาหรือในพื้นที่สาธารณะและเป็น mob ที่กลายเป็นเพียงกลุ่มคนจำนวนหนึ่งของสังคม ไม่ใช่คนส่วนใหญ่ดังเช่นในสังคมประชาธิปไตยโบราณ ดังนั้น ในสภาพสังคมประชาธิปไตยแบบตัวแทน บริบททางสังคมการเมืองจึงมีส่วนสำคัญในการกำหนดจุดยืนทางการเมืองของกลุ่มคนแต่ละฝ่ายในสังคมเป็นอย่างยิ่ง นั่นคือ ในสังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตยสูง จุดยืนของฝ่ายผู้ปกครองหรือรัฐจะมีลักษณะที่เคารพต่อการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกทางการเมืองของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง ขณะที่ประชาชนก็จะตระหนักถึงสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างเต็มที่ภายในขอบเขตของกฎหมาย ส่วนในสังคมที่มีความเป็นประชาธิปไตยต่ำนั้น จุดยืนทางการเมืองของคนทั้งสองกลุ่มจะมีลักษณะตรงข้าม

นอกจากนี้ แนวคิดเกี่ยวกับ mob ของฝ่ายสังคมวิทยา ยังมีอิทธิพลต่อองค์ความรู้ทางรัฐศาสตร์ในประเด็นดังกล่าวอย่างยิ่ง ดังจะพบว่า มีคำที่ใช้ในความหมายของกิจกรรมการรวมตัวเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนที่เด่นชัดสองลักษณะคือ ในแง่บวกซึ่งเป็นไปตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยและถือเป็นสิทธิทางการเมืองอย่างหนึ่งของประชาชน นั่นคือการชุมนุมประท้วง (protest or demonstration) และในแง่ลบซึ่งเป็นการมองในความหมายที่เป็นภัยต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม นั่นคือ ฝูงชนบ้าคลั่ง (mob) ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นได้จากการรายงานข่าวสารของสื่อมวลชนในสังคมตะวันตกสมัยใหม่ ซึ่งมีความเป็นประชาธิปไตยสูง และเป็นสังคมที่มีโลกทางวิชาการและโลกทางสังคมเป็นโลกเดียวกัน

²⁰ ไชยรัตน์ เจริญสินโอสถ, ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนิยมรูปแบบใหม่/ ขบวนการเคลื่อนไหวประชาสังคมในต่างประเทศ: บทสำรวจพัฒนาการ สถานภาพและนัยเชิงความคิด/ ทฤษฎีต่อการพัฒนาประชาธิปไตย, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาช, 2540), หน้า 92.

ปัจจุบันจากอิทธิพลทางการศึกษาทางสังคมวิทยา อาจทำให้สรุปได้ว่าสภาพความคลุมเครือของปัญหาการให้ความหมายของคำว่า mob ได้หายไปอย่างสิ้นเชิง แต่สิ่งที่ยังคงเป็นประเด็นตลก้างสำหรับนักรัฐศาสตร์ คือ ปัญหาจุดยืนทางการเมืองของคนแต่ละกลุ่มในสังคม นั่นคือ จุดยืนของฝ่ายรัฐหรือผู้มีอำนาจทางการเมืองยังคงมีอคติต่อพฤติกรรมการแสดงออกของกลุ่มประชาชน ดังจะเห็นได้จากความหมายของคำว่า mob ที่ชัดเจนขึ้น คือ มีความหมายในแง่ลบเพียงอย่างเดียวว่าหมายถึง ผู้ชนที่บ้าคลั่งไร้ระเบียบหรือควบคุมไม่ได้ แต่การควบคุมไม่ได้นี้อาจเป็นการควบคุมไม่ได้ของฝ่ายรัฐเท่านั้น แต่ในมุมมองของฝ่ายผู้นำของผู้ชนนี้ การควบคุมยังสามารถกระทำได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับอคติของชนชั้นปกครองในอดีตจะพบว่าสถานการณ์ทางการเมืองโลกปัจจุบัน อคติดังกล่าวได้ถูกตีกรอบให้แคบลงเรื่อยๆ ด้วยการพยายามใช้และมีส่วนร่วมในอำนาจทางการเมืองโดยตรงของประชาชนที่มีมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากปรากฏการณ์การเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบต่างๆที่เกิดขึ้นทั่วไป รวมทั้งกระแสการณรงค์เรียกร้องให้มีการพัฒนาสิ่งที่เรียกว่า “ประชาสังคม” (civil society) ขึ้นมาใหม่ในปัจจุบัน สิ่งเหล่านี้จะสอดคล้องกับสิ่งที่ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ได้กล่าวไว้ว่า “เนื่องจากการควบคุมตรวจสอบอำนาจรัฐ มิใช่บทบาท/เป้าหมายหลักของประชาสังคมที่กลับมาใหม่ แต่กลับอยู่ที่การสร้างขีดจำกัดการแยกย่อยและการสลายอำนาจรัฐและบรรดาสถาบันหลักอื่นๆที่มีอำนาจในสังคม”²¹ ด้วยเหตุนี้ในอนาคต อคติของฝ่ายผู้ปกครองซึ่งเป็นเพียงตัวแทนของประชาชนตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยทางอ้อม ย่อมจะถูกทำให้ลดน้อยลงเรื่อยๆ หรืออาจกล่าวได้ว่า เป้าหมายต่อไปของการพัฒนาให้เป็นประชาธิปไตย ก็คือ การมีระบอบประชาธิปไตยทางตรงมากขึ้นนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม นอกจาก mob จะถูกจัดให้เป็นรูปแบบพฤติกรรมกรวมหมู่ที่เป็นการแพร่ระบาดทางอารมณ์อย่างหนึ่ง และมีการนิยามความหมายในแง่ลบอย่างชัดเจน ตามแนวคิดทางสังคมวิทยาแล้วเมื่อพิจารณาในแง่ความเป็นมาโดยใช้พื้นฐานของจิตวิทยาฝูงชนแล้ว mob ยังสามารถแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ mob ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ (natural mob) และ mob ที่สร้างขึ้น (artificial mob) ดังที่ Tarde และ Freud ได้กล่าวว่า “การรวมตัวกันในลักษณะดังกล่าว (ฝูงชน—ผู้เขียน) สามารถกลายเป็นกลุ่มที่มีระเบียบและมั่นคง ซึ่งนำไปสู่การแบ่งแยกระหว่างฝูงชนที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติและที่ถูกสร้างหรือจัดตั้งขึ้น (natural and artificial crowd) ซึ่งมีวิธีการอธิบายโดยคนที่ฝูงชนประเภทหนึ่งเปลี่ยนไปเป็นฝูงชนอีกประเภทหนึ่ง นั่นคือ สำหรับ ฝูงชนที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ (natural crowd) ก็คือสิ่งที่ Le Bon อธิบายว่าเป็นฝูงชนที่เกิดจากการรวมกลุ่มกันเอง ไร้ระเบียบและชั่วคราว ส่วนฝูงชนที่ถูกสร้างขึ้น (artificial crowd) นั้น มีการจัดเตรียมวัตถุประสงค์สำหรับการจัดตั้งฝูงชนและมีการจัดลำดับการบังคับบัญชาในลักษณะที่คล้ายคลึงกับสภาพแรงงาน บริษัทหรือระบบ

²¹ Serge Moscovici, *Changing Conceptions of Crowd Mind and Behavior*, p. 22.

พรรคการเมือง²² ซึ่งองค์ความรู้นี้ก็มิมีอิทธิพลต่อการแบ่งประเภทของ mob อย่างใกล้ชิด ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว

อย่างไรก็ตาม การที่เราใช้องค์ความรู้ทางสังคมวิทยาในการแบ่งประเภท mob ตามสภาพความเป็นมาในการก่อตัวดังกล่าว ได้นำมาซึ่งประเด็นปัญหาทางรัฐศาสตร์อีกประเด็นหนึ่ง ซึ่งก็คือ ประเด็นเกี่ยวกับทฤษฎีประชาธิปไตย โดยเฉพาะในแง่ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน นั่นคือ ถ้าเรายอมรับว่ามี mob ประเภทที่ถูกจัดตั้ง สมมุติฐานของทฤษฎีประชาธิปไตยที่ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นเกิดจากจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง (citizenship) ตามที่เราเข้าใจกัน โดยทั่วไปย่อมผิดพลาด โดยเฉพาะเมื่อการจัดตั้ง mob มีรูปแบบที่คล้ายคลึงกับระบบการจัดตั้งของบริษัทหรือพรรคการเมือง ซึ่งสอดคล้องกับนิยามความหมายของคำว่า mob เองในแง่ของการปลุกกระดมโดยใช้จิตวิทยาของนักพูดที่เรียกว่า demagogue ยังมีนัยสื่อถึงความสามารถของผู้นำ mob ในการทำให้ mob กลายเป็นกลุ่มคนที่มีระเบียบและควบคุมได้อีกด้วย

สิ่งเหล่านี้นำเรากลับมาสู่ปัญหาความคลุมเครือของสิ่งที่เรียกว่า mob อีกครั้ง เพราะมันแสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างทฤษฎีประชาธิปไตยที่เชื่อว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่สำคัญอย่างหนึ่ง que แสดงให้เห็นถึงจิตสำนึกของความเป็นพลเมืองในการตระหนักรู้และรักษาอำนาจอธิปไตยของตนไว้กับพฤติกรรมรวมหมู่ที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยตรงอย่างหนึ่ง

ส่วนการใช้คำว่า mob เรียกขานการชุมนุมประท้วงทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นในสังคมไทยนั้น ถือว่าเป็นแนวคิดที่แปลกแยกไปจากสังคมตะวันตก ซึ่งเป็นสังคมต้นแบบของระบบการเมืองการปกครองของเราเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ อิศรา สุนทรวัฒน์ ได้กล่าวไว้ว่า “คำว่า mob ที่เราใช้กันทุกวันนี้ (ในสังคมไทย—ผู้เขียน) เพราะเข้าใจว่าหมายถึงผู้ประท้วงหรือกลุ่มผู้ประท้วง แต่จริงๆ แล้วในต่างประเทศจะหมายถึงกลุ่มคนจำนวนหนึ่งที่รวมตัวกันเพื่อต่อต้านบางสิ่งบางอย่าง โดยที่บางคนก็ไม่รู้เรื่องว่ารวมตัวกันเพื่ออะไร ตามเขาไปหรือตามกระแสตามความนิยม”²³ ดังนั้นการนำคำว่า mob เข้ามาใช้อย่างเหมารวมในสังคมไทยจึงเป็นการนำมาใช้สื่อความหมายในทางที่ผิด และยังได้สร้างความเข้าใจที่ผิดๆ หรืออคติต่อพฤติกรรมรวมหมู่ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยโดยรวม ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดความจำเป็นที่จะต้องย้อนกลับไปพิจารณาถึงประวัติความเป็นมาในการนำคำดังกล่าวมาใช้ในสังคมไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

²² อิศรา สุนทรวัฒน์. “Mob & Mop” ใน สนุภาษาอังกฤษ มติชนรายวัน (25 สิงหาคม 2543):14.

²³ William A. Callahan, Imagining Democracy: Reading ‘the Events of May’ in Thailand, (Singapore: Seng Lee Press Plc. Ltd., 1998), p. 77.

โดย Callahan ได้กล่าวถึงทัศนะของ พุทธิสาธน์ ชุมพล ที่ให้สัมภาษณ์ในเรื่องนี้ ไว้ว่า “คำๆนี้เป็นคำที่เริ่มใช้ในช่วงทศวรรษที่ 70 เมื่อนักศึกษาปลุกระดมประชาชน หรือที่เรียกว่า ‘ปลุก mob’ และทหารสลายการเดินขบวน หรือ ‘สลาย mob’²⁴ ขณะที่ ประภาส ปิ่นตบแต่ง กล่าวว่า mob เป็นคำที่เริ่มใช้อย่างแพร่หลายตามหน้าหนังสือพิมพ์ใน พ.ศ. 2525 เมื่อเกิดการชุมนุมประท้วงของกลุ่มเกษตรกรชาวไร่อ้อย และเกิดภาวะน้ำมันแพง²⁵ ข้อแตกต่างนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจมาก ในแง่การรับรู้ของนักวิชาการไทยที่มีต่อคำว่า mob และนัยที่แสดงให้เห็นว่า จุดยืนทางการเมืองและบริบททางสังคมมีอิทธิพลต่อการใช้คำว่า mob เป็นอย่างยิ่ง ดังได้กล่าวไปแล้ว นั่นคือ ถ้าความเห็นของ พุทธิสาธน์ สามารถพิสูจน์ได้ด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์ ความสัมพันธ์ระหว่างจุดยืนทางการเมืองและบริบททางสังคมก็จะมีผลชัดเจนมากขึ้น เนื่องจากภายใต้บริบททางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่ “กระแสประชาธิปไตยกำลังเบงบานในสังคมไทย” ขบวนการหรือกิจกรรมทางการเมืองของกลุ่มนิสิตนักศึกษาเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและได้รับการยอมรับจากสังคมเป็นอย่างดี ภายใต้ระบอบการปกครองโดยรัฐบาลทหาร การใช้ความรุนแรงในการสลายการชุมนุมของกลุ่มนักศึกษาและประชาชนย่อมจะทำให้เกิดความไม่ชอบธรรมและยังจะถูกกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงใช้สร้างภาพความชอบธรรมให้กับกลุ่มตน ด้วยการประณามว่าเป็นรัฐบาลเผด็จการ ด้วยเหตุนี้สำหรับรัฐบาล กลยุทธ์ทางด้านจิตวิทยาจึงต้องมีบทบาทมากในการสลายการชุมนุม นั่นคือ ณ จุดเริ่มต้นของการนำคำว่า mob มาใช้เรียกกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงทุกกลุ่ม ก็เพื่ออ้างความชอบธรรมในการสลาย mob ด้วยเหตุผลด้านความมั่นคงและความสงบเรียบร้อยภายในสังคม โดยที่รัฐบาลจะยังสามารถแสดงความเป็นรัฐบาลประชาธิปไตยของตนไว้ได้ สิ่งเหล่านี้จึงอธิบายได้ว่า เพื่อรักษาจุดยืนทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยของรัฐบาล ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมการเมืองที่ประชาชนมีความตื่นตัวทางการเมืองสูงทำให้เกิดการนำกลยุทธ์เชิงจิตวิทยาไปใช้ในการปราบปรามโดยผ่านการเรียกกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงทุกกลุ่มแบบเหมารวมว่า mob

และถึงแม้ความเห็นของ พุทธิสาธน์ ชุมพล จะถูก แต่ก็อาจเป็นไปได้ว่า บทสัมภาษณ์ของ ประภาส ปิ่นตบแต่ง ก็มีสภาพของความถูกต้องไม่ต่างกัน นั่นคือ เป็นไปได้ว่า การใช้คำว่า mob เป็นคำที่จำกัดอยู่ภายในกลุ่มของชนชั้นนำทางการเมืองไทยเท่านั้น ในช่วงทศวรรษที่ 70 และกลายเป็นคำที่รับรู้กันทั่วไป เมื่อถูกสื่อมวลชน โดยเฉพาะนักหนังสือพิมพ์นำมาใช้ในการพาดหัวและรายงานข่าว ซึ่งอาจมีเหตุผลเพียงเพื่อความกระชับหรือเป็นเพราะหนังสือพิมพ์ให้การสนับสนุนรัฐ

²⁴ สัมภาษณ์, ประภาส ปิ่นตบแต่ง, อาจารย์ประจำภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 17 สิงหาคม 2543.

²⁵ William A. Callahan, *Imagining Democracy: Reading ‘the Events of May’ in Thailand*, pp. 77-78.

บาลทั้งโดยความเต็มใจหรือถูกบังคับก็ได้ และถ้าสิ่งเหล่านี้เป็นจริง คงเป็นอีกครั้งที่ต้องสรุปว่า จุดยืนทางการเมืองและบริบททางสังคมมีอิทธิพลต่อการใช้คำว่า mob เป็นอย่างยิ่ง

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการใช้คำว่า mob อย่างเหมาะสมในการเรียกการชุมนุมประท้วงทุกรูปแบบจะสอดคล้องอย่างกลมกลืนกับการรับรู้ของสังคมไทยในปัจจุบัน และไม่มี ความแตกต่างจากที่เคยเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 70 มากนัก แต่สิ่งที่น่าสนใจไม่แพ้กันหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นประเด็นเสริมที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการรับรู้เข้าใจเกี่ยวกับ mob ของสังคมที่เป็นอุปสรรคต่อความเป็นประชาธิปไตยของไทยด้วย นั่นคือ ข้อสังเกตที่ William A. Callahan ได้ตั้งไว้ว่า “มันเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากในการพิจารณาว่า ‘mob’ ถูกนำเสนอในรูปแบบที่แตกต่างไปจากที่เคยเกิดขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 70 และในช่วงทศวรรษที่ 90 mob เป็นคำนามกว้างๆ ที่ถูกปรับเปลี่ยนเป็น ‘mob หน้าม้า’ หรือ ‘mob มือถือ’ ขณะที่ในช่วงทศวรรษที่ 70 มันเป็นเพียงส่วนหนึ่งของคำกริยาผสม (compound verb) ซึ่ง mob ไม่ใช่ประเด็นสำคัญ แต่เป็นตัวเปลี่ยน (modifier) สิ่งนี้แสดงให้เห็นต่อไปในการแปลภาษาอังกฤษ คือ การสลายการชุมนุม (dissolved demonstrations) ที่เป็นเสมือนการกำจัด mob ออกไปอย่างสิ้นเชิง”²⁶

จากการที่ Callahan ได้กล่าวถึงการใช้คำว่า “mob หน้าม้า” และ “mob มือถือ” ในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเป็นการพยายามสื่อให้เห็นจุดเปลี่ยนของการใช้คำดังกล่าวในอีกลักษณะหนึ่งของสังคมไทย นั่นคือ mob กลายเป็นสิ่งที่เกิดจากการจัดตั้ง ไม่ใช่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนในงานของ ประภาส ปิ่นตบแต่ง ที่ได้กล่าวถึงความรู้สึกและการรับรู้ของประชาชนโดยทั่วไปและภาครัฐเองที่มีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของการรวมกลุ่มชุมนุมประท้วง โดยผ่านคำถามที่ว่า “คนเหล่านี้เอาเงินมาจากไหน ใครอยู่เบื้องหลัง ใครจ้างมา”²⁷ คำถามในลักษณะดังกล่าวที่มักเกิดขึ้นในใจของผู้คนในสังคมและแสดงถึงการรับรู้และความเข้าใจในเชิงลบที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการเดินขบวนและการชุมนุมประท้วงที่เกิดขึ้นในสังคมประชาธิปไตยไทยอย่างชัดเจน และคำตอบที่ ประภาส ได้จากการค้นคว้าของเขาก็คือ “ทฤษฎีมือที่สาม” ที่นักการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐส่วนใหญ่อาศัยเป็นองค์ความรู้ในการทำ ความเข้าใจและชี้นำปฏิบัติการต่อกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วง ก่อนที่จะนำมาสู่การจัดการด้วยการให้ร้ายป้ายสี ตีตราผู้นำการชุมนุมและเชื่อมโยงการชุมนุมเข้ากับเกมของนักการเมือง และพรรคการเมือง ในที่สุด

สิ่งเหล่านี้นอกจากจะยืนยันถึงจุดมุ่งหมายของการใช้คำว่า mob แบบเหมาะสมเพื่อสร้างอคติในทางสังคมต่อการชุมนุมประท้วงที่เกิดขึ้นทุกรูปแบบ ยังแสดงให้เห็นถึงปัญหาทางการเมือง

²⁶ ประภาส ปิ่นตบแต่ง, การเมืองบนท้องถนน 99 วันสมัชชาคนจนและประวัติศาสตร์การเดินขบวน ชุมนุมประท้วงในสังคมไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ต้นตำรับ, 2541), หน้า 8.

²⁷ ประภาส ปิ่นตบแต่ง, เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

การปกครองของไทย อันเนื่องมาจากการมีจุดยืนทางการเมืองแบบค้ำแคบของภาครัฐและนักการเมืองที่ขัดขวางกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย (democratization) เป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในแง่ของการกระจายอำนาจและการเปิดกว้างสำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสิ่งที่เรียกว่า ประชาธิปไตยในระดับรากหญ้า (grass-rooted democracy) อันเป็นพื้นฐานสำคัญของความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง กล่าวคือ การใช้คำว่า mob ในการเรียกขานการพยายามมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจที่แท้จริงทุกรูปแบบ โดยขาดการจัดจำแนกประเภทของการมีส่วนร่วมทางการเมืองดังเช่นในกรณีของสังคมไทยนั้นถือว่าการกระทำที่แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการปิดกั้นโอกาสในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั่วไปอย่างยิ่ง เพราะการที่ประชาชนกลุ่มหนึ่งมารวมตัวชุมนุมประท้วงกันนั้น ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาจะต้องกลายเป็น mob เป็น ผู้ก่อความไม่สงบให้เกิดขึ้นในสังคมเท่านั้น แต่อาจเป็นความพยายามที่จะใช้อำนาจของตนเองในการตรวจสอบการทำงานทำงานของตัวแทนที่พวกเขาเลือกตั้งเข้าไปบริหารงานแทนหรือเป็นการนำเสนอข้อเรียกร้องต้องการของพวกเขาให้กับรัฐบาลเพื่อให้รัฐบาลสามารถกำหนดนโยบายสาธารณะที่สอดคล้องและเอื้อประโยชน์ต่อการดำรงชีพหรือพัฒนาคุณภาพชีวิตของเขาให้ดีขึ้นได้

นอกจากการเรียกขานการชุมนุมประท้วงที่เกิดขึ้นทุกรูปแบบในสังคมไทยว่า mob จะเป็นสิ่งที่ขัดขวางกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในส่วนของ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแล้ว การกระทำดังกล่าวยังถือว่าเป็นดัชนีชี้วัดระดับความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงของสังคมไทยได้เป็นอย่างดีอีกด้วย เพราะการกระทำดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการขัดขวางหรือปิดโอกาสการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยตรง ทำให้ประชาชนไม่กล้าคิด ไม่กล้ากระทำการใดๆในลักษณะที่เป็นการเสนอข้อเรียกร้องของตนต่อรัฐบาลผู้เป็นเพียงตัวแทนของพวกเขาเอง ทำให้ประชาชนรับรู้และเข้าใจว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นสามารถกระทำได้โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งเท่านั้น และทำให้ประชาชนขาดจิตสำนึกทางการเมืองอันเป็นกลไกสำคัญยิ่งต่อกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยหรือการพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยอย่างเต็มรูปแบบ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่า mob จัดตั้งจะเพิ่งเกิดขึ้นหรืออย่างน้อยที่สุดก็ถูกตั้งข้อสังเกตในช่วงทศวรรษที่ 90 นี้เอง แต่ในสังคมตะวันตก mob จัดตั้งหรือที่เรียกว่า artificial mob นั้น เป็นเรื่องที่มีมานานแล้วหรืออีกนัยหนึ่ง อาจกล่าวได้ว่า การจัดตั้ง mob นั้นเกิดขึ้นพร้อมๆกับการเกิด mob หรือการเกิดปรากฏการณ์การรวมกลุ่มชุมนุมกันของประชาชนเลยทีเดียว ตามทฤษฎีทางสังคมวิทยา ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว แต่การรับรู้ถึงการเกิดขึ้นของ mob จัดตั้งในสังคมไทยกลับถูกปรับเปลี่ยนความหมายทางทฤษฎีไป กลายเป็นวาทกรรมที่บรรดาผู้นำทางการเมืองและภาครัฐใช้เป็นเครื่องมือทำลายคู่ต่อสู้ทางการเมือง รวมทั้งทำลายความชอบธรรมของประชาชนในการใช้สิทธิทางการเมืองโดยตรงของประชาชนในลักษณะของการเดินขบวนและการชุมนุมประท้วงอยู่ตลอดเวลา โดยผ่าน

ระบบสื่อสารมวลชนของสังคม ทั้งๆที่ใช้สิทธิทางการเมืองโดยตรงหรือการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้น ถือว่าเป็นช่องทางสำคัญต่อการเรียนรู้และตระหนักถึงความสำคัญของความเป็นพลเมืองของตน อันจะทำให้หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยที่กล่าวไว้ว่า ประชาธิปไตยคือ “การปกครองของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน” สามารถหยั่งรากและบังเกิดผลได้อย่างมีประสิทธิภาพในสังคมไทย นอกเหนือไปจากการรับรู้ถึงสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งที่ถือเป็นหน้าที่ใหม่ของคนไทยตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540

1.2 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาว่า การใช้คำและนัยความหมายของคำว่า “mob” สำหรับการชุมนุมประท้วงทุกรูปแบบในสังคมไทยได้รับการยอมรับและแพร่หลายได้อย่างไร และเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจการใช้คำและนัยความหมายของคำว่า “mob” กับกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย (democratization) ในสังคมไทย
2. สื่อมีอิทธิพลในการสร้างความเข้าใจทางสังคมต่อคำดังกล่าวหรือไม่และอย่างไร

1.3 กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. ทฤษฎีอิทธิพลของการสื่อสารทางการเมือง
2. ทฤษฎีการทำให้เป็นประชาธิปไตย

1.4 สมมุติฐาน

จากสภาพความเป็นมาและความสำคัญของการใช้คำและนัยความหมายของคำว่า “mob” หรือ “mob กับกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในการเมืองไทยยุคสมัยใหม่” รวมทั้งกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบในการศึกษาและตั้งสมมุติฐานไว้ดังนี้ นั่นคืออิทธิพลของสื่อ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ทั้งรายวันและรายสัปดาห์มีอิทธิพลต่อการใช้และให้ความหมาย รวมทั้งการรับรู้เข้าใจของสังคมที่มีต่อคำว่า mob

1.5 วิธีการศึกษา

ในด้านวิธีการศึกษาจะใช้การสำรวจ วิจัยและตีความเอกสาร (documentary research) เป็นหลัก เพื่อจัดระบบระเบียบความคิดอันจะนำไปสู่การเข้าใจพัฒนาการ สถานภาพและนัยเชิงความคิดของการให้ความหมายและการใช้คำว่า mob ส่วนวิธีการเชิงปริมาณจะใช้เสริมเพื่อตอบคำถามบางประเด็น โดยวิธีการศึกษาจะขึ้นอยู่กับการสัมภาษณ์นักวิชาการหรือบุคคลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการศึกษานี้

สำหรับการตีความนั้นถือเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งในการศึกษาทางสังคมศาสตร์ การตีความนั้นมิใช่เป็นเพียงการแปลคำศัพท์หรือถอดคำประพันธ์ และถึงแม้การตีความเป็นเรื่องที่ต้องอาศัยความรู้เรื่องศัพท์ แต่ไม่ได้หมายความว่า หากไม่มีคำศัพท์ในเนื้อเรื่องแล้วก็หมดความจำเป็นที่จะต้องตีความ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่ศัพท์คำหนึ่งมีความหมายที่หลากหลายการตีความก็จะเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจกับทั้งบริบทที่กำลังกล่าวอ้างและความหมายของคำที่ถูกใช้ ณ จุดนั้น เวลานั้น

เนื่องจากแนวการศึกษาแบบประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองถือว่าเป็นแนวการศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับวิธีการศึกษานี้ซึ่งอาศัยการตีความประวัติศาสตร์ในแต่ละช่วงสมัยและผลงานของนักคิดในแต่ละยุค ดังนั้นแนวการศึกษาโดยการตีความในส่วนนี้จึงเน้นหนักในการศึกษาประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมืองเป็นหลัก

โดยแนวทางการศึกษานี้มีความเชื่อว่า²⁸ คนเรานั้นมิได้นึกคิดอะไรขึ้นมาได้ลอยๆ ความคิดของคนเกิดขึ้นได้จากการตอบสนองอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเขา ความคิดทางการเมืองของนักคิดก็เช่นกัน เกิดขึ้นจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่อนักคิดคนนั้น ฉะนั้นการที่จะเข้าใจความคิดของนักคิดคนหนึ่งได้อย่างทะลุโปร่ง จะต้องเข้าใจสิ่งแวดล้อมของเขาเป็นสำคัญ ซึ่งสิ่งแวดล้อมหรือบริบท (context) คือ สิ่งที่อยู่รอบตัว นับตั้งแต่ สภาพอากาศ ภูมิประเทศ ประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อ เหตุการณ์ปัจจุบัน สภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง สิ่งสำคัญในบริบททางประวัติศาสตร์ของนักคิดทางการเมือง ได้แก่ เงื่อนไขหรือสภาพทางการเมือง ซึ่งรวมถึงสังคมและเศรษฐกิจด้วย เพราะในการทำความเข้าใจอย่างหนึ่งอย่างใดในสามด้าน การเมือง สังคมและเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่แยกออกจากกันได้ยาก เงื่อนไขหรือสภาพแวดล้อมทางการเมืองของนักคิดนั้น อีกนัยหนึ่งก็คือ บริบททางการเมืองของนักคิดนั่นเอง นอกจากบริบททางการเมืองแล้ว บริบททางการศึกษาและครอบครัวก็เป็นอีกบริบทหนึ่งในบริบททางประวัติศาสตร์ของนักคิดทางการเมือง เพราะบริบททางครอบครัวมีอิทธิพลต่อสภาพทางจิตวิทยา ซึ่งรวมถึงอารมณ์ความรู้สึกของนักคิดเป็นอย่างยิ่ง ส่วนบริบททางการศึกษาก็เป็นบริบทที่สำคัญต่อการสร้างโลกทัศน์ความเชื่อมุมมองของนักคิด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาสภาพครอบครัวของนักคิด ซึ่งลักษณะครอบครัวนี้รวมถึงความเชื่อทางศาสนาด้วย เพราะคนเรานั้นจะได้รับการถ่ายทอดความเชื่อ และการปฏิบัติทางศาสนาจากครอบครัวของเขา และศาสนามีอิทธิพลอย่างยิ่งในการกำหนดวิถีคิดและการมองโลกของคนเรา

²⁸ ไชยันต์ ไชยพร, “ประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง ปรัชญาการเมืองและทฤษฎีการเมือง,” เอกสารประกอบการสอน ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, พฤษภาคม-มิถุนายน 2536 (อัคราเนนา). หน้า 1-3.

การศึกษาวิเคราะห์ความคิดของนักคิดโดยมีบริบท หรือประวัติศาสตร์ของนักคิดเป็นปัจจัยสำคัญในการอธิบายความคิดของนักคิดแต่ละคนนี้ เรียกว่า การวิเคราะห์เชิงบริบท หรือ context analysis หรือ historical analysis หรือการวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์ ถือเป็นหัวใจสำคัญของระเบียบวิธีวิเคราะห์ (method) แนวประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง ซึ่งเชื่อว่าจะไม่สามารถเข้าใจและอธิบายความคิดของนักคิดได้อย่างถูกต้อง ถ้าไม่เข้าใจบริบทในสมัยที่นักคิดมีชีวิตอยู่ บริบทมีความสำคัญในฐานะที่มีอิทธิพลในการก่อสร้างความคิดของนักคิดลำพังความคิดของนักคิดที่เป็นเพียงความคิดในหัวสมองของเขานั้น ย่อมไม่มีทางรับรู้และศึกษาได้เลย ดังนั้นความคิดที่ได้แสดงออกมาแล้วเท่านั้นที่เราจะรับรู้ศึกษาได้ การแสดงออกทางความคิดต้องมีสื่อหรือตัวกลาง (medium) นั่นคือ สัญลักษณ์ต่างๆ ภาษาทั้งพูดและเขียน นักคิดทั้งหลายคนแสดงออกทางความคิดของเขาผ่านข้อเขียน ข้อเขียนของนักคิดจึงเป็นวัตถุศึกษาเป้าหมาย (object) ในการศึกษาวิเคราะห์ สิ่งที่ใช้เรียกข้อเขียนเป้าหมายดังกล่าวนี้เรียกว่า ตัวบท (text) นอกจากจะหมายถึงข้อเขียน คำพูด ยังหมายถึงสัญลักษณ์ต่างๆ ที่เป็นสื่อความคิดของนักคิดได้อีกด้วย เห็นได้ว่าตัวบทเป็นสิ่งที่เป็นตัวแทนความคิดของนักคิดที่เราต้องการศึกษา ส่วนบริบทคือ เงื่อนไขสถานะแวดล้อมประวัติศาสตร์ของนักคิดที่มีอิทธิพล ต่อการก่อตัวความคิดของนักคิด การจะเข้าใจและรู้ว่าตัวบทมีความหมายอย่างไรก็ขึ้นอยู่กับบริบทที่เราเข้าใจความสัมพันธ์ที่บริบทมีต่อตัวบทนั้น การทำความเข้าใจตัวบทก็คือ การอ่านตัวบท ส่วนการทำความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทนั้น จำเป็นต้องศึกษาทำความเข้าใจเงื่อนไขสถานะแวดล้อมต่างๆ หรืออีกนัยหนึ่งบริบทนั้นกระทำได้โดยการหาหลักฐานข้อมูลต่างๆ ในสังคมที่นักคิดนั้นอาศัยอยู่ เช่น หลักฐานข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางการเมือง หลักฐานเกี่ยวกับการศึกษาและครอบครัวของนักคิด และปริมาณของข้อมูลยิ่งมากเท่าใดก็จะทำให้ได้ความชัดเจนมากขึ้นเท่านั้น จนสามารถเข้าใจความคิดของนักคิดได้เหมือนตัวนักคิดคนนั้นเข้าใจ (to understand a thinker as he understood himself) และสิ่งที่สำคัญนอกเหนือจากความแม่นยำถูกต้องของการเข้าใจความคิดของนักคิดแล้ว แนวการศึกษาความคิดทางการเมืองในแนวประวัติศาสตร์นี้นำไปสู่ข้อสรุปอีกข้อหนึ่งคือ เข้าใจความคิดของนักคิดได้ดีกว่าตัวนักคิดเองด้วย (to understand a thinker better than he understood himself) เพราะการที่เราอยู่ในปัจจุบัน และมองย้อนกลับไปในอดีต และสามารถพิจารณารายละเอียดของบริบทแวดล้อม ที่มีอิทธิพลทางจิตวิทยาจากสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัวเขา ดังนั้นเราจึงสามารถที่จะเข้าใจความคิดของเขาได้ดีกว่าที่ตัวเขาเข้าใจ

1.6 ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตในด้านพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้จะจำกัดขอบเขตเฉพาะการใช้และการให้ความหมายของคำว่า mob ในสังคมตะวันตกและสังคมไทย
2. ในการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อจะเน้นหนักเป็นพิเศษที่หนังสือพิมพ์ ทั้งรายวันและรายสัปดาห์ เนื่องจากเป็นสื่อมวลชนที่ปรากฏเป็นหลักฐาน สามารถนำมาอ้างอิงได้

ง่ายและในขณะเดียวกัน ผู้วิจัยก็พยายามค้นคว้าหาหลักฐานจากสื่อมวลชนประเภทอื่นด้วย ได้แก่ วิทยุและโทรทัศน์ ซึ่งย่อมจะต้องปรากฏมีเทปบันทึกเสียงและเทปบันทึกภาพอยู่ตามหน่วยงานและสถาบันสื่อมวลชนต่างๆ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

การศึกษาเรื่องนี้จะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้วิจัยในด้านการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนในรูปของการชุมนุมประท้วง ซึ่งยังมีผู้ทำการศึกษาน้อยมาก การศึกษานี้จะเป็นโอกาสให้ผู้วิจัยได้แสวงหาความข้อมูลอันเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมรวมหมู่ของประชาชนในลักษณะของ “mob” ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายถึงการชุมนุมประท้วงทุกรูปแบบที่เรารับรู้ทั่วกันในสังคมไทย ในระดับที่เน้นทั้งความลึกซึ้งและในขอบเขตที่กว้างขวาง อันจะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการโดยตรง เพราะความรู้ที่จะได้จากการศึกษานี้สามารถนำไปถ่ายทอดสู่นิสิตนักศึกษาและผู้ที่สนใจ ตลอดจนสังคมโดยรวม ในการที่จะรับรู้ข้อมูลข่าวสารและทำความเข้าใจพฤติกรรมการเมืองโดยการชุมนุมประท้วงของประชาชนกับพฤติกรรมที่เรียกว่า mob อย่างถูกต้อง

นอกจากนั้นประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อพฤติกรรมการเมืองโดยการชุมนุมประท้วงของประชาชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาความเป็นประชาธิปไตยในสังคมไทยต่อไป

1.8 การเสนอเนื้อหา

ในการเสนอผลการศึกษานั้นผู้วิจัยได้กำหนดเค้าโครงของเรื่องเรียงตามลำดับดังนี้
บทที่หนึ่ง บทนำ เป็นการชี้แจงถึงความเป็นมาและความสำคัญของเรื่อง วัตถุประสงค์ สมมุติฐาน วิธีการศึกษา ขอบเขตการศึกษา ตลอดจนประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

บทที่สอง ทฤษฎีและแนวคิดที่ว่าด้วยทฤษฎีอิทธิพลของสื่อและทฤษฎีการทำให้เป็นประชาธิปไตยตามที่นักรัฐศาสตร์และนักนิเทศศาสตร์ได้ศึกษาไว้

บทที่สาม ความหมายและลักษณะของการใช้คำและนัยความหมายของคำว่า mob ในสังคมตะวันตก เป็นการกล่าวถึงความเป็นมาของการใช้และให้ความหมายคำว่า mob ในสังคมตะวันตก นับจากยุคอดีตจนถึงยุคแห่งการปัจจุบัน โดยประกอบด้วยประวัติศาสตร์ยุคต่างๆ ดังนี้

ยุคประชาธิปไตยเอเธนส์ซึ่งช่วงเวลาแห่งการสถาปนาการปกครองระบอบประชาธิปไตยขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์โลกและถือเป็นการปกครองโดยระบบประชาธิปไตยทางตรง การศึกษาในส่วนนี้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า mob กับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย และที่สำคัญ mob ถูกใช้ในการอธิบายการล่มสลายของการปกครองแบบประชาธิปไตยยุคแรกนี้อย่างแพร่หลาย

ยุคสาธารณรัฐโรมัน ยุคนี้เป็นการปกครองแบบผสมระหว่างการปกครองโดยระบบอภิชนาธิปไตยกับระบบประชาธิปไตย เป็นครั้งแรกที่ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยถูกดัดแปลงและเป็นครั้งแรกที่คำว่า mob ถูกบัญญัติขึ้นครั้งแรก เพื่อการประณามการปกครองแบบประชาธิปไตยในยุคเอเธนส์ว่า mobocracy

ยุคกลางผ่านการศึกษานโยบายทางการเมืองของ Machiavelli เพื่อชี้ให้เห็นแนวคิดเกี่ยวกับ mob ในยุคแห่งการต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจการปกครองระหว่างผู้ปกครองและคริสตจักร

ยุคแห่งการปฏิวัติอังกฤษ เป็นยุคที่มีการบัญญัติคำว่า mob ในรูปคำที่ใช้อยู่ในปัจจุบันขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์และถือเป็นร่องรอยการอธิบายปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในทางรัฐศาสตร์ อันเป็นแนวการอธิบายที่ครอบคลุมทั้งสาเหตุและปรากฏการณ์ของ mob อย่างครอบคลุม

ยุคแห่งการปฏิวัติอเมริกา พบว่าในช่วงเวลาดังกล่าว mob ถูกนำกลับมาเป็นเหตุผลสำคัญในการทบทวนระบบการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงอีกครั้ง ยุคนี้แสดงให้เห็นอิทธิพลของการปกครองแบบสาธารณรัฐโรมันอย่างมีนัยสำคัญ แม้แต่คำว่า democracy ก็ยังถูกหลีกเลี่ยง

ยุคแห่งการปฏิวัติฝรั่งเศส ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างล้นหลามและหลากหลายถูกนำมาเป็น “ตัวแบบ” ในการนิยามคำว่า mob ด้วยนัยแห่งการใช้ความรุนแรงอย่างสมบูรณ์แบบ

ปัจจุบันเป็นการศึกษาทฤษฎีฝูงชนของ Gustave Le Bon กลายเป็นต้นแบบในการอธิบายเชิงทฤษฎีสังคมวิทยาอย่างแท้จริง

สรุป เป็นการกล่าวถึงภาพรวมของวิวัฒนาการของการใช้และให้ความหมายของคำว่า mob รวมทั้งสถานภาพของคำว่า mob ในสังคมประชาธิปไตยตะวันตกปัจจุบัน

บทที่สี่ เป็นการศึกษาประวัติศาสตร์การใช้และนัยความหมายของคำว่า “ม็อบ” ในสังคมไทย เป็นการกล่าวถึงความเป็นมาของการใช้คำว่า “ม็อบ” ในสังคมไทย นับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีความแตกต่างจากลักษณะการใช้คำดังกล่าวในสังคมตะวันตกอย่างเห็นได้ชัด

บทที่ห้า บทวิเคราะห์ บทสรุปและข้อเสนอแนะ อันเป็นผลจากการศึกษาข้อมูล การวิเคราะห์และการวิพากษ์อันเป็นผลรวมมาจากการศึกษาทั้งหมด

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมรวมหมู่ของประชาชนที่เรียกว่า มีอบกับปัญหาและอุปสรรคต่อกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยนั้น จำเป็นต้องศึกษาแนวความคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอิทธิพลของสื่อและการทำให้เป็นประชาธิปไตยเพื่อกำหนดกรอบความคิด (framework) ในการศึกษาเรื่องนี้ต่อไป

2.1 ทฤษฎีว่าด้วยอิทธิพลของสื่อ

จากบทบาทและหน้าที่ของสื่อมวลชนในฐานะเป็นสื่อกลางของสังคม สื่อจึงมีอิทธิพลต่อความรู้เข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าแนวโน้มความเข้าใจของสังคมจะเอนเอียงไปทางใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับความต้องการหรือจุดยืนในเรื่องต่างๆ ของสื่อในระดับหนึ่ง นอกจากบทบาทหน้าที่ของสื่อมวลชนในฐานะสื่อกลางทางสังคมแล้ว นักวิชาการยังมองว่าสื่อมวลชนนั้นยังทำหน้าที่ในการเมืองด้วย ดังที่มึนักวิชาการบางท่านได้เสนอแนวความคิดไว้ดังนี้

เฟรดเดอริก ดับบลิว เฟรย์ (Frederick W. Frey) เสนอว่า สื่อมวลชนทำหน้าที่ในการเป็นสื่อกลางเพื่อความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับสาธารณชน โดยที่สื่อมวลชนนั้นทำหน้าที่เป็นสื่อกลางการติดต่อในระบบการเมืองถึง 3 ระดับด้วยกัน คือ การสื่อสารภายในชั้นผู้นำ การสื่อสารภายในมวลชน การสื่อสารจากผู้นำไปยังมวลชนและการสื่อสารระหว่างมวลชนกับชนชั้นผู้นำ ซึ่งถ้าจะกล่าวไปแล้วก็เป็นการมองบทบาทของสื่อมวลชนในการเป็นสื่อทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกันระหว่างรัฐบาลกับสาธารณชนนั่นเอง¹

กาเบรียล เอ อัลมันด์ (Gabriel A. Almond) กล่าวไว้ว่า "ระบบการสื่อสารซึ่งเป็นอิสระในตนเองจะทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการกระทำของรัฐบาล ด้วยเหตุนี้ ก็จะสามารถรักษาความเป็นอิสระและเสรีภาพของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ได้" นั่นคือ สื่อมวลชนได้ทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมการดำเนินงานของหน่วยงานของรัฐบาลและพรรคการเมืองโดยวิธีนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่างๆ เหล่านั้นให้สาธารณชนทราบและเสนอทัศนปฏิกิริยาของสาธารณชนที่มีต่อรัฐบาลและหน่วยงานราชการให้ทราบด้วย²

¹ ระวีวรรณ ประกอบผล, "พฤติกรรมกรรมการสื่อสารทางการเมือง" หน่วยที่ 14 พฤติกรรมศาสตร์และการสื่อสาร, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529), หน้า 776.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 776.

มัลคอล์ม อี แมคคอล์ม (McIcolm E. McCombs) และ โคนเนล แอล ชอว์ (Donal L. Shaw) ได้ทำการศึกษาไว้และพบว่า "ในบรรดาขอบเขตของประเด็นปัญหาต่างๆ ในระบบการเมืองนั้น สิ่งที่ได้รับการเอาใจใส่จากสื่อมวลชนมากจะเป็นที่คุ้นเคยมากยิ่งขึ้นจากสาธารณชน และเป็นที่ยอมรับว่ามีความสำคัญมากยิ่งขึ้นหลังจากที่เวลาผ่านไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง ส่วนสิ่งที่ได้รับความเอาใจใสน้อยกว่าก็จะตกอยู่ในสภาพตรงกันข้าม "ลักษณะดังกล่าวนี้ถ้าสื่อมวลชนรู้จักเลือกเสนอข้อมูลข่าวสารในประเด็นที่สำคัญและเหมาะสม สื่อมวลชนก็จะมีประโยชน์มากในการพัฒนาประเทศ" ³

2.1.1 หน้าที่ของสื่อมวลชนในระบบการเมือง

ทฤษฎีพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในเรื่องนี้ ก็คือ ทฤษฎีเรื่องราวการสื่อสารทางการเมืองที่พัฒนาขึ้นมาโดย คาร์ล คอยชท์ (Karl W. Deutsch) ⁴ ซึ่งได้นำความคิดเกี่ยวกับเรื่องการศึกษาการสื่อสารและการควบคุมที่เรียกว่า ไชเบอร์เนติกส์ (Cybernetics) ของนอร์เบิร์ต วีเนอร์ (Norbert Wiener) ⁵ มาพัฒนาต่อความคิดของทฤษฎีไชเบอร์เนติกส์ตั้งอยู่บนหลักการพื้นฐานที่ว่าองค์กรทางสังคมต่าง ๆ นั้นต่างก็สัมพันธ์กันด้วยการสื่อสาร เพื่อที่จะสื่อความหมายและแสดงปฏิกิริยาตอบโต้กัน การปกครองก็เป็นกระบวนการในการสื่อสารและควบคุมอย่างหนึ่ง

คอยชท์ได้ชี้ให้เห็นถึงการสื่อสารและการควบคุมว่าเป็นเรื่องสำคัญยิ่งของระบบการเมือง เป็นเสมือนเส้นประสาท (The Nerves of Government) ของระบบการเมือง ทั้งนี้ คอยชท์ ได้อธิบายถึงกระบวนการสื่อสารทางการเมืองว่าเป็นเรื่องของการแสดงออกซึ่งความเรียกร้องต้องการของประชาชน การตอบสนองของรัฐ อันนำไปสู่การตัดสินใจ อันเป็นผลจากการสื่อสารทางการเมืองในสังคมนั้น ระบบการเมืองจะสามารถดำรงคงอยู่และมีบูรณภาพได้ก็ขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะ "ตอบสนอง" ต่อการเรียกร้องต้องการทางการเมือง ความสามารถที่จะควบคุมให้สมาชิกของสังคมสามารถปฏิบัติหน้าที่ในระบบการเมืองได้อย่างมีบูรณภาพ ปัจจัยต่างๆ ที่จะทำให้เกิดบูรณภาพขึ้นได้ ก็คือ ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งรวมถึง สถาบันทางสังคม ระบบการศึกษา ศาสนา และสื่อมวลชน

จากแนวคิดของคอยชท์ จะเห็นได้ว่า สื่อมวลชนเป็นส่วนหนึ่งของการสื่อสารทางการเมือง มีความสำคัญต่อการ "สื่อ" ข้อเรียกร้องต้องการของประชาชนและการตอบสนองของรัฐบาล และในระดับที่กว้างกว่านั้น สื่อมวลชนก็จะทำหน้าที่ในการสื่อสารระหว่างระบบการเมือง หนึ่งกับ

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 776.

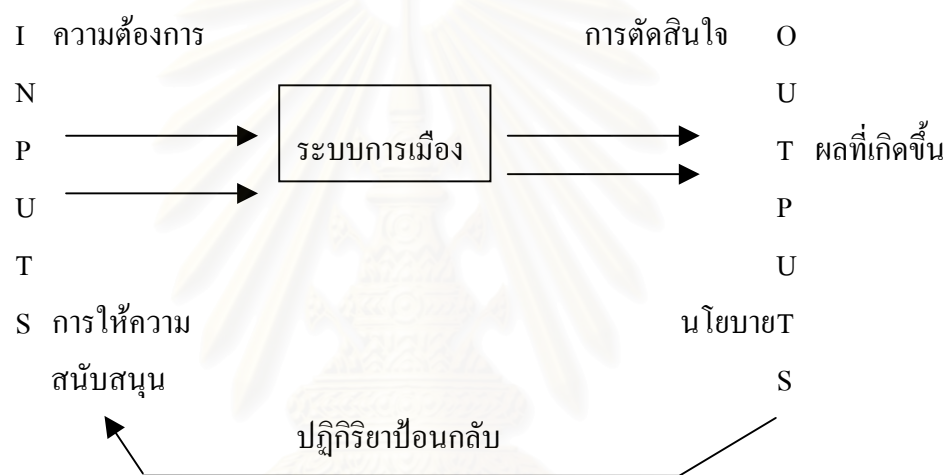
⁴ Deutsch, Karl W., The Nerves of Government : Models of Political Communication and Control, (New York : The Free Press, 1963), p. 56.

⁵ Wiener, Norbert, Cybernetics, (Cambridge New York : M.I.T. Press- Wiley, 1961), p. 224.

ระบบการเมืองอื่นด้วย แต่สื่อมวลชนก็มีได้เป็นเพียงการสื่อสารประเภทเดียวในระบบการเมือง ซึ่งยังมีการสื่อสารระหว่างบุคคล และการสื่อสารระหว่างกลุ่มอยู่ด้วย

แนวคิดที่สำคัญเรื่องระบบการเมืองของเดวิด อีสตัน (David Easton) ซึ่งอธิบายถึงระบบการเมืองซึ่งมีกระบวนการอันประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า (inputs) สู่อำนาจทางการเมืองซึ่งทำหน้าที่เป็นกระบวนการแปรรูป (Conversion process) ก่อให้เกิดผลในรูปแบบของนโยบายรัฐบาล (outputs) และเมื่อนโยบายนี้ถูกนำไปปฏิบัติก็จะก่อให้เกิดปฏิกิริยาป้อนกลับไปสู่ปัจจัยนำเข้าอีก ดังแผนภาพต่อไปนี้⁶

ภาพที่ 1
ระบบการเมือง

ในระบบการเมืองดังกล่าวจะสนองตอบต่อความต้องการของสมาชิกในระบบได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกของระบบการเมืองมีสิทธิในการเข้าร่วมกับกระบวนการทางการเมืองและสื่อสารความต้องการของตนออกมา การที่สมาชิกของระบบการเมืองจะใช้สิทธินี้ได้นั้นจำเป็นจะต้องมีสารสนเทศเพื่อที่จะได้ทราบว่า จริง ๆ แล้วระบบการเมืองมีการตอบสนองความต้องการของตนอย่างไร ดังนั้นจึงมีผู้เสนอแบบจำลองที่จะแสดงการสื่อสารในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ดังนี้⁷

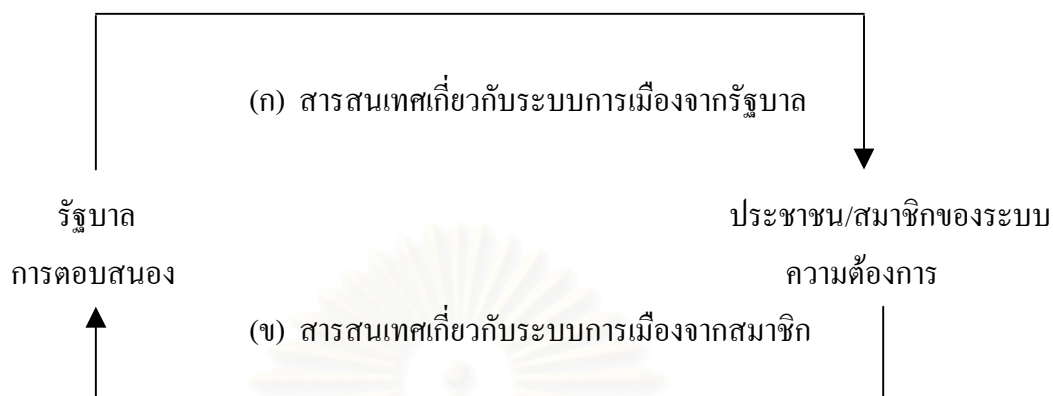
⁶ Easton, David, A Framework for Political Analysis. (New Jersey : Prentice-Hall, 1965), p.112.

⁷ Galnoor, Izhak, "Political Communication and the Study of Politics", Paper presented at the Moscow International Political Science Association Congress of August 12-18, 1979.

ภาพที่ 2

ช่องทางการสื่อสารหลักในระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย

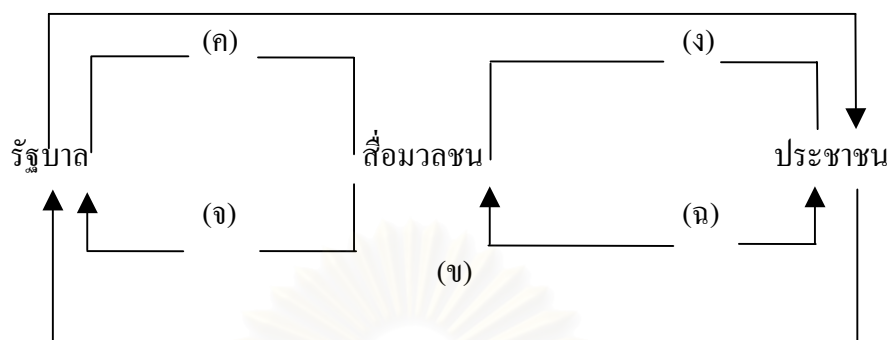

แบบจำลองนี้ แสดงให้เห็นถึงสิทธิที่จะรู้ของประชาชนในระบบประชาธิปไตย ซึ่งรัฐบาลสนองตอบด้วยการให้สารสนเทศเกี่ยวกับระบบการเมือง (แสดงไว้โดยเส้น ก) เป็นหน้าที่ของรัฐบาลในอันที่จะแจ้งข่าวสารให้ข้อมูลอันจำเป็นสำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมือง และในขณะเดียวกัน เส้น ข ก็จะแสดงให้เห็นถึงสิทธิเสรีภาพของสมาชิกระบบการเมืองในการแสดงออกซึ่งทัศนคติ ความรู้สึก ซึ่งอาจจะออกมาในรูปของการพูดแสดงความคิดเห็น การไปออกเสียงลงคะแนนในการเลือกตั้ง ฯลฯ ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นปฏิบัติการที่สมาชิกของระบบการเมืองป้อนกลับไปสู่รัฐบาลเพื่อให้รัฐบาลได้ทราบว่าการกระทำใด นโยบายใดของรัฐบาลตรงต่อความต้องการของประชาชนหรือไม่ สมองตอบความต้องการของประชาชนได้ดีเพียงไร

แต่สิ่งที่ยังขาดไปในแบบจำลองดังกล่าวก็คือ สื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชน เพราะในความเป็นจริงนั้น ในระบบการเมืองซึ่งมีความยุ่งยากสลับซับซ้อนนั้น รัฐบาลย่อมไม่อาจจะติดต่อสื่อสารกับประชาชนได้โดยตรง หากแต่ยังจะมี "สื่อกลาง" ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสื่อสารความต้องการและการตอบสนองของทั้งสองฝ่าย ได้แก่ พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์ และ สื่อมวลชน ซึ่งก็จะสามารถแสดงได้ด้วยแบบจำลองที่ขยายให้เห็นหน้าที่ในการเป็นสื่อกลางของสื่อมวลชนในระบบการเมือง ดังต่อไปนี้⁸

⁸ Idid., p. 36.

ภาพที่ 3
แบบจำลองแสดงหน้าที่ของสื่อมวลชนในระบบการเมือง

ในแบบจำลองนี้ จะเห็นว่า มีเส้น ก และ ง แสดงถึงหน้าที่ของสื่อมวลชนในการให้ข่าวสารจากรัฐบาลไปสู่สมาชิกของระบบการเมือง เส้น ข และ จ แสดงถึงปฏิกริยาของประชาชนที่ป้อนกลับไปยังรัฐบาลโดยผ่านสื่อ

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว สื่อมวลชนในระบบการเมืองนั้นนอกจากจะทำหน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความรู้ ความบันเทิง และบริการต่างๆ แล้ว นักวิชาการยังมองว่าสื่อมวลชนนั้นกระทำหน้าที่ในลักษณะที่เป็นหน่วยประกอบอันสำคัญของกลไกของรัฐบาล ทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมหน่วยงานหลักของรัฐบาลและพรรคโดยการนำสารสนเทศเหล่านั้นมาเสนอให้สาธารณชนได้ทราบ ดังที่ เกเบรียล อัลมอนด์ (Gabriel A. Almond) ได้กล่าวไว้ว่า "ระบบการสื่อสารซึ่งเป็นอิสระในตนเองจะทำหน้าที่ควบคุมตรวจสอบการกระทำของรัฐบาล ด้วยเหตุนี้ ก็จะสามารถรักษาความเป็นอิสระและเสรีภาพของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยไว้ได้" ⁹ เมื่อเป็นดังนี้ นักวิชาการชาวตะวันตกจึงมักจะเรียกสื่อมวลชนว่าเป็นอำนาจฝ่ายที่ 4 ของรัฐ นอกจากฝ่ายบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ ¹⁰

จากจุดนี้ก็นำมาสู่การตั้งข้อสังเกตถึงความสามารถของสื่อในการปรับทัศนคติและค่านิยมทางการเมือง หรืออย่างน้อยที่สุดก็สร้างตัวเลือกทางการเมืองและในการเลือกตั้ง โดยมีอิทธิพลต่อการรับรู้ของสังคมเกี่ยวกับธรรมชาติและสำคัญของประเด็นและปัญหาต่างๆ อย่างไรก็ตามยังคงมีการโต้แย้งเกี่ยวกับความสำคัญทางการเมืองของสื่อในการสร้างอิทธิพลดังกล่าว ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีนักวิชาการหลายท่านที่สร้างตัวแบบขึ้นมาอธิบายประเด็นโต้แย้งเหล่านี้และตัวแบบที่สำคัญใน

⁹ Almond, Gabriel A. & Coleman, James S. (eds.). The Politics of the Developing Areas. (Princeton, New Jersey : Princeton University Press, 1960), p.4.

¹⁰ Cator, Douglas. The Fourth Branch of Government. (Boston: Houghton Mifflin, 1959), p.36.

เรื่องนี้สามารถแบ่งได้เป็น 3 แบบหลักๆ ก็คือ the pluralist model the dominant-ideology model the market model และ the elite-value model ¹¹ แต่จะขอยกมากล่าวเฉพาะตัวแบบที่ว่าด้วย the dominant-ideology model ซึ่งเป็นตัวแบบที่สอดคล้องกับการศึกษามากที่สุด

โดยตัวแบบนี้ได้วางภาพของสื่อสารมวลชนไว้เป็นแรงอนุรักษ์นิยมทางการเมืองที่สอดคล้องกับผลประโยชน์ของชนชั้นนำทางเศรษฐกิจและสังคม และมีหน้าที่รับใช้โดยการสนับสนุนให้เกิดการยอมรับ หรือความเชื่อขาทางการเมืองในหมู่มวลชน มุมมองของ Marxist ซึ่งสอดคล้องกับนักทฤษฎีอย่าง Gramsci นั้นมองว่า สื่อมีหน้าที่โฆษณาชวนเชื่อให้กับแนวคิดของของชนชั้นกลางและรักษาไว้ซึ่งความเป็นผู้นำของนายทุน รวมทั้งการแสดงออกเพื่อผลประโยชน์ของบริษัทส่วนใหญ่และสื่อที่มีอำนาจยิ่งใหญ่ (media moguls) ความเป็นเจ้าของกิจการในอีกแง่หนึ่งก็ตัดสินใจได้ด้วยทัศนะทางการเมืองและเรื่องอื่นๆ ที่สื่อมวลชนทำหน้าที่เผยแพร่ นอกจากนี้เจ้าของกิจการยังให้ความสนใจกับธุรกิจของบริษัทสื่อสารมวลชนระดับโลกจำนวนหนึ่งและสื่อประเภทนี้ยังมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนกระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งความโน้มเอียงของพวกเขาก็เพื่อเผยแพร่ความคิดภาพพจน์และค่านิยมซึ่งสอดคล้องกับระบบบริโภคนิยมแบบตะวันตก ช่วยในการเปิดตลาดใหม่และขยายการแทรกซึมทางธุรกิจออกไปทั่วโลก

รูปแบบที่มีอิทธิพลและได้รับความสนใจสูงสุดของตัวแบบเหล่านี้ก็คือ the dominant-ideology model ซึ่งถูกพัฒนาโดย Noam Chomsky และ Ed Herman ซึ่งเป็นผู้เสนอตัวแบบที่เรียกว่า propaganda model ไว้ในผลงานของเขาเรื่อง Manufacturing Consent (1994) โดยในตัวแบบดังกล่าวพวกเขาได้ระบุปัจจัยที่เป็นตัวกลั่นกรองไว้ 5 ประการ โดยผ่านข่าวสารและการครอบงำทางการเมืองถูกบิดเบือนแล้วด้วยโครงสร้างของสื่อเองอันประกอบด้วย

- ผลประโยชน์ทางธุรกิจของเจ้าของบริษัท
- ความอ่อนไหวต่อทัศนะและความกังวลกับบรรดาผู้ลงโฆษณาและผู้สนับสนุนทั้งหลาย
- ที่มาของข่าวสารและข้อมูลจาก ‘ตัวแทนแห่งอำนาจ’ (agents of power) อาทิ รัฐบาลและ กลุ่มที่ปรึกษาที่อยู่เบื้องหลังธุรกิจ
- ‘เครื่องป้องกัน’ (flak) หรือการกดดันที่ถูกประยุกต์ขึ้นสำหรับพวกนักหนังสือพิมพ์และรวมถึงการคุกคามด้วยการกระทำตามกฎหมาย ด้วย

ความเชื่อที่ไม่อาจตั้งคำถามได้กับผลประโยชน์จากการแข่งขันในตลาดและระบบทุนนิยมของผู้บริโภค (consumer capitalism) โดยบทวิเคราะห์ของ Chomsky เน้นระดับความสำคัญที่สื่อมวลชนสามารถ ช่วยให้เกิดการโค่นล้มระบบประชาธิปไตย อาทิเช่น ด้วยการระดมการสนับสนุนจากประชาชนใน USA เพื่อจุดมุ่งหมายของนโยบายต่างประเทศแบบจักรวรรดินิยม อย่างไรก็ตาม

¹¹ Andrew Heywood, *Politics*, (U.S.A. : PALGRAVE, 2002), pp.203-207.

ตัวแบบ dominant-ideology นี้ยังถูกวิพากษ์วิจารณ์ กล่าวคือ ในแง่วัตถุประสงค์ที่ประเมินการขยายตัวของหนังสือพิมพ์และวิทยุไว้ต่ำกว่าความเป็นจริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิทยุกระจายเสียงที่บริการสาธารณะ ให้ความสนใจกับประเด็นการพัฒนาและความรุนแรงทางสังคมแบบก้าวหน้า ยิ่งไปกว่านั้นสมมุติฐานซึ่งผลิตผลของสื่อได้กำหนดรูปร่างของทัศนนะทางการเมืองให้เป็นแบบ determinist และละเลยบทบาทของประชาชนผู้เป็นเจ้าของค่านิยมใน การถ่วงถ่วงและมีความเป็นไปได้ที่จะขัดขวางข่าวสารของสื่อ

2.2 ทฤษฎีการทำให้เป็นประชาธิปไตย

ในปัจจุบันอันเป็นยุคที่ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยกลายเป็นตัวแบบ (model) การปกครองที่ดีว่าดีที่สุดหรือเป็นระบบการปกครองที่ทำหน้าแบ่งสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้โดยชอบธรรมที่สุดในขณะนี้ ดังนั้นกระแสการพัฒนากับการทำให้เป็นประชาธิปไตยนี้จึงแทบจะเป็นสิ่งเดียวกันไปแล้ว จุดนี้จึงอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า จากกระแสการยอมรับแนวคิดและระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยทำให้ลักษณะและขั้นตอนของกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย (democratization) ถูกนิยามรวมในฐานะแนวทางหนึ่งของกับทฤษฎีการพัฒนาทางการเมือง (political development) ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางการเมือง (political process) ไปในทิศทางที่ดีขึ้นเหมาะสมกับสภาพความต้องการของสังคมและประชาชน การพัฒนาทางการเมืองจึงเป็นเรื่องของกิจกรรมทางการเมืองที่ต้องการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการกำหนดเป้าหมายสาธารณะ กฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม และความเป็นประชาธิปไตย ในเรื่องนี้ยังจะเห็นได้ชัดเจนจากนิยามความหมายของการพัฒนาทางการเมืองของ ลูเซียน ไพย์ (Lucian W. Pye)¹² ได้รวบรวมความคิดเกี่ยวกับความหมายของการพัฒนาทางการเมืองจากหลายๆ แห่งมาเสนอไว้ โดยในนิยามข้อที่ 7 ที่ระบุว่า การพัฒนาทางการเมือง คือ การสร้างประชาธิปไตย นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงความหมายของการพัฒนาทางการเมือง ในแง่การปลุกกระดมและเร่งเร้าการมีส่วนร่วมของมวลชน

แนวการศึกษากระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยในส่วนนี้จึงเน้นแนวการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นหลัก ในฐานะที่เป็นหลักการพื้นฐานสำคัญประการหนึ่งในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

¹² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Lucian W. Pye and Sidney Verba, Political culture and political development, (New Jersey : Princeton University Press, 1965), pp. 33-35.

2.2.1 นิยามความหมาย

อัลมอนต์และโคลแมน ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้เป็น 2 ลักษณะใหญ่ คือ¹³

1. ส่วนของการกำหนดหน้าที่ (inputs functions) แยกออกเป็น
  - 1.1 การเรียนรู้ทางการเมือง (การกล่อมเกลாதทางการเมือง) ของประชาชนและการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (political socialization and recruitments)
  - 1.2 การเรียกร้องเสนอความคิดเห็นเพื่อรักษาผลประโยชน์ (interest articulation)
  - 1.3 การรวบรวมผลประโยชน์เข้าเป็นกลุ่มเป็นประเภทต่างๆ (interest aggregation)
  - 1.4 การสื่อสารทางการเมือง (political communication)
2. ส่วนของผลผลิต (output functions) แยกออกเป็น
  - 2.1 การออกระเบียบข้อบังคับ (rule making)
  - 2.2 การนำระเบียบไปปฏิบัติ (rule application)
  - 2.3 การตัดสินชี้ขาดให้เป็นไปตามระเบียบข้อบังคับ (rule adjudication)

ไมรอน ไวนเนอร์ ได้สำรวจและรวบรวมนิยามความหมายของการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ต่างๆ ได้ให้ไว้ได้ 10 ความหมายดังนี้¹⁴

1. การกระทำที่อ้างหรือสนับสนุนต่อฝ่ายรัฐบาล
2. การใช้อิทธิพลที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของฝ่ายรัฐบาลหรือในการเลือกตั้งผู้นำในวงการรัฐบาล
3. การกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายและถือว่ามี ความชอบธรรม (legitimacy)
4. การกระทำแบบตัวแทน (representation)
5. ความห่างเหินหรือเมินเฉย (alienation) เพราะเกิดความรู้สึกว่าถึงเข้าไปยุ่งก็ไม่ทำให้อะไรดีขึ้น
6. ความกระตือรือร้น (active) ที่จะเข้าไปเกี่ยวข้อง

¹³ Gabriel A. Almond, "A Function Approach to Comparative Politics", in *The Politics of Developing Areas*, pp. 17-18 อ้างใน ร้อยตรี ไชยสิทธิ์ ตันยกุล, *ศาลาประชาธิปไตยกับการเรียนรู้ทางการเมือง*, วิทยานิพนธ์ ปริญญาโท สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2529, หน้า 55.

¹⁴ Myron Weiner, "Political Participation : Crisis of the Political Process", *Crisis and Sequences in Political Development*, ed. Leonard Binder (New Jersey : Princeton University Press, 1971), pp. 161-163. อ้างใน ร้อยตรี ไชยสิทธิ์ ตันยกุล, *เรื่องเดียวกัน*, หน้า 56.

7. การกระทำที่มีผลต่อเนื่อง (presistence continuum) ที่เป็นรูปของสถาบัน (institutionalised) หรือเป็นการกระทำแบบเฉียบพลัน เช่นการจลาจล
8. การกระทำที่มีอิทธิพลต่อนโยบายสาธารณะ (public policies) หรือการปฏิบัติงานของทางราชการ (bureaucratic actives)
9. การกระทำที่มีอิทธิพลต่อการเมืองระดับชาติ (national politics) เท่านั้น
10. การกระทำที่เป็นการกระทำทางการเมือง (political act)

2.2.2 ประเภทของการมีส่วนร่วมทางการเมือง

การมีส่วนร่วมทางการเมืองอาจแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้ นั่นคือ การไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งและการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบอื่นๆ ซึ่งเรียกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการเดินขบวนประท้วงที่อาจมีการใช้ความรุนแรงหรือไม่ก็ได้ เรียกว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองนอกระบบ ทั้งนี้จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองทั้ง 2 ประเภทจะพบว่าการมีส่วนร่วมทางการเมืองประเภทหลังจะสอดคล้องกับการศึกษานี้มากที่สุด ดังนั้นในส่วนนี้จึงเน้นที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบนอกระบบเป็นหลัก โดย ถวิล ไชยจันทร์ ได้ศึกษาศักยภาพการประท้วงทางการเมือง โดยศึกษากรณีสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวงและได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบรุนแรง เป็นการกระทำทางการเมืองของประชาชนที่มีลักษณะเป็นการประท้วง การคัดค้าน และการต่อต้านหรือใช้ความรุนแรงในทางการเมืองที่มีจิตความรุนแรงตั้งแต่ต่ำสุดจนถึงสูงสุด โดยแบ่งไว้เป็น 4 วิธีการ นั่นคือ ¹⁵

1. การชุมนุมประท้วง หมายถึงการแสดงออกซึ่งการคัดค้าน หรือ การเรียกร้องด้วยการชุมนุมประท้วง
2. การปฏิเสธกฎเกณฑ์ที่ไม่ยุติธรรม หมายถึง การแสดงออกซึ่งการคัดค้านต่อต้านกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่เห็นว่าไม่ยุติธรรมโดยการปฏิเสธที่จะไม่ปฏิบัติตาม
3. การหยุดงานประท้วง หมายถึงการแสดงออกซึ่งการคัดค้านหรือการเรียกร้องโดยการนัดหยุดงานของพนักงาน และแสดงเจตนาที่ว่าจะไม่ปฏิบัติงานจนกว่าจะได้รับสิ่งที่ต้องการตามข้อเรียกร้อง
4. การยึดอาคารที่ทำการ หมายถึง การแสดงออกซึ่งการคัดค้านหรือการเรียกร้องโดยการยึดอาคารที่ทำการ การขัดขวางการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เพื่อใช้ต่อรองให้ได้สิ่งที่ต้องการตามข้อเรียกร้อง

¹⁵ พ.ต.ต. พิรพร บุญลอย, ตำรวจกับการใช้ความรุนแรงทางการเมือง, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538, หน้า 30-32.

ดังนั้นโดยสรุปจึงเห็นได้ว่า การใช้กำลังรุนแรงทางการเมืองเกิดจากความไม่พอใจที่สังคมหรือรัฐบาลไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนซึ่งมีความคาดหวังไว้แต่มิได้เป็นตามนั้น จึงเกิดการเรียกร้องขึ้นมา นอกจากนั้นความรุนแรงทางการเมือง ส่วนใหญ่มักจะเกิดขึ้นมากในสังคมกำลังพัฒนาที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ และได้สร้างความคาดหวังอย่างมากมายให้กับคนในสังคม แต่ทว่า สถาบันที่มีหน้าที่ตอบสนอง ไม่สามารถพัฒนาระบบกลไกต่างๆ ให้ทันกับความต้องการได้ เกิดช่องว่างระหว่างความคาดหวังและสิ่งที่ได้รับ จนในที่สุดจึงต้องหันมาใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของการใช้และนัยความหมายของคำว่า mob
ในบริบทสังคมประชาธิปไตยตะวันตก**

ในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการใช้และนัยความหมายของคำว่า mob ในบริบทสังคมประชาธิปไตยตะวันตกนับตั้งแต่ยุคประชาธิปไตยเอเธนส์อันเป็นระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบแรกและกล่าวขานกันว่าเป็นระบบประชาธิปไตยทางตรง (direct democracy) จวบจนถึงยุคสมัยใหม่ซึ่งระบบประชาธิปไตยได้ถูกพัฒนาสู่ความเป็นประชาธิปไตยแบบตัวแทน (indirect democracy หรือ representative democracy) ขณะเดียวกันนัยความหมายและการใช้คำว่า mob เองก็มีความชัดเจนขึ้นและถูกจัดแยกจากกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองรูปแบบอื่นอย่างชัดเจนด้วยบรรทัดฐานของทฤษฎีทางสังคมวิทยา ส่วนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะตรงข้ามกันนี้ก็ได้รับการรับรองสิทธิเสรีภาพในการรวมกลุ่มเพื่อชุมนุมประท้วงไว้ชัดเจนในกฎหมายแม่บทของสังคมประชาธิปไตยทุกสังคมเช่นกัน โดยการศึกษาในส่วนนี้จะทำการศึกษาโดยการตีความทั้งในเชิงประวัติศาสตร์และทัศนคติหรือแนวคิดของบุคคลร่วมสมัยที่มี ต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนภายใต้กรอบบริบททางสังคมแบบประชาธิปไตยผ่านการใช้คำที่สื่อความหมายถึง mob ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นพัฒนาการและการส่งผ่านองค์ความรู้ที่แฝงด้วยอคติต่อประชาชนจนนำมาสู่การตกผลึกเป็นทฤษฎีหนึ่งทางสังคมวิทยา รวมทั้งอิทธิพลต่อการปรับปรุงระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยตัวแทนในยุคการร่างรัฐธรรมนูญอเมริกาจนกลายเป็นตัวแบบสากลของการปกครองรูปแบบนี้จวบจนถึงปัจจุบันในที่สุด

3.1 Mob กับประชาธิปไตยเอเธนส์

เป็นที่ทราบกันดีว่า ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้นเป็นระบอบที่ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรกในยุคกรีกโบราณ ณ นครรัฐเอเธนส์ ในช่วงศตวรรษที่ 6 - 4 ก่อน คริสตศักราช ถึงแม้ว่าในช่วงเวลาดังกล่าวจะเป็นเพียงช่วงเวลาสั้นๆ ที่สังคมเอเธนส์ได้สถาปนาและใช้ระบอบการปกครองดังกล่าว เมื่อเทียบกับประวัติศาสตร์อันยาวนานของนครรัฐเอเธนส์ แต่ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เลยว่า ระบบประชาธิปไตยเอเธนส์นั้นเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญสำหรับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในปัจจุบัน รวมทั้งพฤติกรรมรวมหมู่ของประชาชนในลักษณะของ mob อีกด้วย ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า mob กับระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างยิ่ง และเมื่อพิจารณาจากจุดเริ่มต้นของระบอบการปกครองดังกล่าวจะพบว่า mob นั้นถือว่าเป็นพลังที่สำคัญยิ่งในการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยขึ้นในนครรัฐเอเธนส์ กล่าวคือ ในช่วงเวลา

แห่งการต่อสู้ทางการเมืองระหว่าง Kleisthenes และ Isogoras ซึ่งต่างก็เป็นพวกชนชั้นสูงด้วยกันทั้งคู่ ในปี 508/7 B.C¹ Kleisthenes ได้ดึงเอาสามัญชนทั่วไปหรือ demos เข้าร่วมเป็นพลังทางการเมืองของเขาในการต่อสู้กับ Isogoras โดยการยื่นข้อเสนอแผนการปฏิรูปทางการเมืองแก่พวก demos ถือเป็นการดึงเอามหาชนหรือ mass เข้าสู่เวทีทางการเมือง โดยในเรื่องนี้ ไชยันต์ ไชยพร ได้ขยายความไว้ว่า "แต่เดิมการเมืองเป็นกิจกรรมเฉพาะของบรรดาผู้นำชนชั้นสูงหรือกลุ่มผู้สนับสนุนแต่ละฝ่ายแต่ละพวกเท่านั้น โดยที่แต่เดิม demos นั้นถูกทิ้งให้อยู่โดดเดี่ยวไม่เกี่ยวข้องกับศูนย์อำนาจทางการเมืองเลย หรือจะมีแต่บางครั้งบางคราวเท่านั้นที่ demos ถูกดึงให้เข้าไปสนับสนุนหรืออยู่เบื้องหลังในลักษณะที่เราเรียกในการเมืองไทยว่าการจัดตั้งมือบให้กับนักการเมืองบางคน"² จากจุดนี้นอกจากจะพบว่า mob ที่เราเรียกในสังคมไทยว่า "mob จัดตั้ง" นั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตั้งแต่ยุคประชาธิปไตยโบราณ ยังพบว่าจากวิธีการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองของ Kleisthenes นั้น ก็เป็นครั้งแรกที่ demos ถูกดึงให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเต็มตัวอีกด้วย

กล่าวคือ demos ไม่ใช่เป็นเพียงพลังสำคัญที่ทำให้ผู้นำทางการเมืองอย่าง Kleisthenes สามารถมีชัยชนะเหนือ Isogoras ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มชนชั้นสูงในนครรัฐเอเธนส์และมีอำนาจในการปกครองนครรัฐแห่งนี้โดยได้ทำการสถาปนาระบบการปกครองแบบใหม่ขึ้นมาทดแทนระบอบอภิชนาธิปไตยเท่านั้น แต่ demos ยังเป็นพลังที่สำคัญยิ่งในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองภายใต้ระบอบการปกครองแบบใหม่ที่พวกเขาได้มีส่วนร่วมในการสถาปนาอีกด้วย กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองเอเธนส์ทุกคนนั้นสามารถกระทำได้โดยตรง และเป็นการมีส่วนร่วมในทั้ง 2 องค์กรหลักทางการเมืองคือ สภาห้าร้อย (the Council of Five Hundred) โดยมีสมาชิกจำนวน 500 คน ที่มาจากการสุ่มเลือกจากพลเมืองที่มีอายุมากกว่า 30 ปีในแต่ละหมู่บ้านและมีหน้าที่ในการบริหารงานของรัฐ³ และสภาประชาชน (the Assemblies) ที่พลเมือง (เอเธนส์ทุกคน - ผู้เขียน) มีโอกาสเท่าเทียมกันที่จะเข้าไปเป็นองค์ประชุมของสภาประชาชน มีสิทธิที่จะเสนอความคิดเห็น โต้แย้ง ตัดสินและออกกฎหมายได้⁴ ด้วยเหตุผลนี้จึงกล่าวได้ว่า พลเมืองชาวเอเธนส์ทุกคนมีสิทธิในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ทุกระดับ

¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ไชยันต์ ไชยพร, "กำเนิดและจุดจบของประชาธิปไตยยุคโบราณ-เอเธนส์ : บริบท พฤติกรรมและ โครงสร้างทางการเมือง," รายงานการวิจัยเสนอในโครงการ 2500 ปีประชาธิปไตย. หน้า 25 และ 27 - 9.

² ไชยันต์ ไชยพร, "กำเนิดและจุดจบของประชาธิปไตยยุคโบราณ-เอเธนส์ : บริบท พฤติกรรมและ โครงสร้างทางการเมือง," หน้า 29.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 25 และ 30-34.

⁴ ไชยันต์ ไชยพร, บทความปรัชญาการเมืองว่าด้วย กำเนิดประชาธิปไตยเอเธนส์ : การเมืองในประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ในการเมือง, หน้า 20.

ณ จุดนี้ เมื่อพิจารณาจากคำว่า demos จะพบว่า เป็นคำที่มีความหมาย 2 นัยยะ ดังที่ M.I Finley ได้กล่าวไว้ว่า " ความมีความหมาย 2 นัยของคำว่า demos เป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันโดยตรง กล่าวคือ ความหมายตามนัยยะแรกนั้นหมายถึง พลเมืองทั้งหมด (citizen-body as a whole) ซึ่งเป็นคำที่ปรากฏอยู่ในคำตัดสินอย่างเป็นทางการของสภาประชาธิปไตยของกรีกนั้นคือ "พลเมืองตัดสินใจแล้ว" (the demos has decided) ส่วนความหมายตามนัยยะที่ 2 นั้น หมายถึง ประชาชนทั่วไป (common people) คนจำนวนมาก (the many) และคนจน (the poor) ⁵ นอกจากนี้ Finley ยังได้ขยายความไว้ด้วยว่า คำว่า "คนจน" (the poor) นั้น ยังหมายรวมถึง "the mob" (ochlos) อีกด้วย⁶ ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า demos ตามนัยยะที่ 2 ดังกล่าวไปแล้วนั้น จึงทำให้สรุปได้ว่าระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์นั้นถูกสถาปนาขึ้นโดย mob และดำเนินการหรือปกครองโดย mob (mob - rule) ด้วยเช่นกัน

ดังนั้นการที่มีผู้กล่าวว่า ระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์นั้นเป็นการปกครองโดย mob (ruled by mob) ก็เป็นสิ่งที่ไม่ผิดไปจากความจริงนัก เพียงแต่ไม่ใช่สิ่งที่จริงทั้งหมด กล่าวคือ การกล่าวในลักษณะดังกล่าวเป็นกล่าวโดยใช้คำว่า mob ภายใต้อรรถาธิบายความหมายที่เกิดขึ้นหลังปี 1688 ซึ่งได้กล่าวไปแล้วว่า หมายถึง ผุ้ชนบ้าคั่ง วุ่นวาย หรือไร้ระเบียบ เป็นต้น ดังนั้น mob ภายใต้อรรถาธิบายดังกล่าวจึงเป็นการให้กรอบความหมายในเชิงลบเพียงด้านเดียว และยังแสดงให้เห็นนัยยะของการกล่าวร้ายและแฝงอคติของผู้กล่าวอีกด้วย ทั้งนี้ในกรณีประชาธิปไตยเอเธนส์นั้น การให้ความหมายของคำว่า mob นั้น แม้จะมีความหมายทั้งในแง่บวกและลบพร้อมๆ กัน แต่ก็แสดงให้เห็นนัยยะของการกล่าวร้ายหรืออคติในการนิยามความหมายของคำว่าดังกล่าวอยู่อย่างชัดเจน ดังจะพบว่า ตามรากศัพท์ในภาษากรีกโบราณนั้น นอกจากคำว่า ochlos ซึ่งได้ถูกระบุความหมายทางการเมืองในตัวเองว่าหมายถึง อาณาประชาราษฎร์ (populace) และ mob รวมทั้งได้มีการขยายความถึง สภาประชาชนทั้งหลาย (popular assemblies) แต่เป็นการขยายความที่อยู่ภายใต้ความหมายที่แสดงถึงความรู้สึกถูก และในคำๆ เดียวกันนี้ยังมีการอธิบายความหมายถึง บุคคลหรือสิ่งรบกวน (annoyance) และความยุ่งยาก (trouble) อีกด้วย ขณะเดียวกันคำๆ นี้ยังเป็นคำที่มีรากศัพท์ในภาษากรีกโบราณเดียวกันกับคำว่า mob - rule (ochlokratia) อีกด้วย⁷ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า คำว่า ochlos ใน

⁵ M.I. Finley, Economy and Society in Ancient Greece, edited with an introduction by Brent D. Shaw and Richard P. Saller. Harmondsworth, Middlesex, (England: Penguin Books, c1983), pp. 1-2.

⁶ Ibid., p. 2.

⁷ Herry George Liddel and Robert Scott, revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones with the assistance of Roderick McKenzie and with the co-operation of many scholars, A Greek-English Lexicon (c1989), p. 1281.

ภาษากรีกโบราณนั้นมีความหมายเฉพาะทางการเมืองที่สื่อถึง mob ได้อย่างชัดเจน ขณะเดียวกันตามรากศัพท์ในภาษากรีกโบราณนั้น ยังพบคำอีกคำหนึ่งคือ คำว่า homilos ที่มีความหมายถึง mob เช่นกัน แต่จุดต่างระหว่างคำว่า ochlos และ homilos จะอยู่ที่คำว่า homilos นั้นมีความหมายกว้างๆ ทั้งในแง่บวกและลบด้วย กล่าวคือ มีความหมายตั้งแต่การรวมตัวกัน (association) ประชาชนจำนวนมาก (the mass of people) ฝูงชน (crowd) ไปจนถึง mob นั่นเอง จุดนี้นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงจุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างกันของคนแต่ละชนชั้นที่มีต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย โดยสามารถสังเกตได้จากการเลือกใช้คำในการเรียกขานพฤติกรรมรวมหมู่ของประชาชนแล้ว ยังแสดงให้เห็นอีกด้วยว่า พฤติกรรมรวมของประชาชนในลักษณะใดๆ ก็ล้วนแล้วแต่ถูกมองเป็น mob ได้ทั้งสิ้น ดังจะเห็นได้จากคำในภาษากรีกโบราณทั้ง 2 คำที่ยกมา ไม่ว่าจะเป็คำใดใน 2 คำนี้ก็สื่อความหมายถึง mob ได้ทั้งสิ้น แต่การเลือกใช้คำใดคำหนึ่งระหว่าง 2 คำนี้ จะช่วยแสดงให้เห็นถึงจุดยืนทางการเมืองหรืออคติระหว่างชนชั้นได้เป็นอย่างดี เพราะคำแต่ละคำมีความหมายที่ให้น้ำหนักกับพฤติกรรมรวมกลุ่มของประชาชนไม่เท่ากัน กล่าวคือ คำว่า ochlos จะมองพฤติกรรมการรวมกลุ่มของประชาชนที่แฝงนัยของการดูถูกและเป็นไปในเชิงลบที่ชัดเจนมากกว่า คำว่า homilos

อย่างไรก็ตาม จากประเด็นที่ว่า ทั้งคำว่า ochlos และ homilos นั้นต่างก็หมายถึง mob เหมือนกัน ถึงแม้ว่าจะมีระดับของการกล่าวร้ายที่แตกต่างกันอยู่บ้างนั้น เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นอคติของชนชั้นสูงในสังคมเอเธนส์ซึ่งเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยและสูญเสียอำนาจแห่งความเป็นผู้นำในสังคมการเมืองนี้ได้อย่างเห็นได้ชัด เมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของนครรัฐเอเธนส์ก่อนหน้าที่จะเปลี่ยนมาสู่การปกครองภายใต้ระบอบประชาธิปไตยนั้น นครรัฐเอเธนส์ปกครองโดยระบอบกษัตริย์และอภิชนาธิปไตยตามลำดับ ซึ่งภายใต้ระบอบการปกครองเหล่านี้ชนชั้นสูงต่างก็เป็นผู้ที่มิบทบาทสำคัญในการชี้นำและปกครองนครรัฐเอเธนส์ ดังนั้นเมื่อระบอบการปกครองใหม่ถูกสถาปนาขึ้นในนครรัฐแห่งนี้ อำนาจการปกครองที่เคยตกอยู่ในมือของกลุ่มชนชั้นสูงก็ถูกกระจายลงไปสู่กลุ่มชนชั้นล่างหรือก็คือพลเมืองส่วนใหญ่ที่เป็นคนจน ในระดับที่อาจกล่าวได้ว่า กลุ่มพลเมืองส่วนใหญ่ของเอเธนส์นี้ได้ก้าวขึ้นสู่ "ความเป็นผู้นำ" ร่วมกันอย่างเต็มตัว ดังจะกล่าว ในส่วนต่อไป แต่ ณ จุดนี้ อคติของชนชั้นสูงได้ถูกแสดงออกอย่างชัดเจนโดยผ่านการให้ความหมายอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรต่อพฤติกรรมรวมกลุ่มของประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองต่างๆของนครรัฐเอเธนส์ซึ่งถือเป็นหลักฐานที่แจ่มชัดและแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกลดถูกของชนชั้นสูงที่มีต่อ demos ได้เป็นอย่างดี

ทั้งนี้เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่สังคมกรีกเองเพิ่งจะเริ่มมีการใช้ภาษาเขียนได้ไม่นาน กล่าวคือ ในปี 621 B.C เป็นช่วงเวลาที่เอเธนส์เริ่มมีการใช้ตัวอักษรหรือภาษาเขียนขึ้น เริ่มมีการประมวลกฎหมายเป็นลายลักษณ์อักษรขึ้นเป็นครั้งแรก ผลที่ตามมาก็คือบรรดาชนชั้นสูงไม่ได้

เป็นผู้ผูกขาดความรู้ในเรื่องกฎหมายแต่เพียงผู้เดียวอีกต่อไป⁸ นอกจากผลในการกระจายความสามารถในการเข้าถึงกฎหมายของคนทั่วไปแล้ว ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นอำนาจอย่างหนึ่งที่ชนชั้นสูงต้องสูญเสียไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่ในขณะเดียวกันการมีตัวอักษรใช้ในการติดต่อสื่อสารนั้น ก็ทำให้ชนชั้นสูงสามารถรักษาอำนาจในการครอบงำสังคมการเมืองของตนไว้ได้ในระยะยาว โดยผ่านการบัญญัติและให้ความหมายคำต่างๆรวมทั้งการแสดงทัศนคติของตนผ่านภาษาเขียน ซึ่งได้กลายเป็นองค์ความรู้เกี่ยวกับยุคสมัยดังกล่าวในปัจจุบัน นั่นคือ อิทธิพลของชนชั้นสูงที่ครอบงำสังคมเอเธนส์ในแง่ของการบัญญัติและให้ความหมายของคำนั้น จะเห็นได้จากกรณีของคำว่า ochlos และ homilos ซึ่งจะพบว่ามียุคแห่งการกล่าวร้ายคนชนชั้นอื่นๆในสังคม โดยเฉพาะกลุ่มคนจนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของสังคมและกลายเป็นกลุ่มที่เข้ามามีอำนาจในการปกครองแทนกลุ่มตน ดังนั้นในส่วนนี้จะกล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้กลุ่มชนชั้นสูงมีอิทธิพลครอบงำสังคมในลักษณะดังกล่าว ซึ่งก็คือประเด็นเรื่องโอกาสทางการศึกษานั้นเอง

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในประเด็นโอกาสทางการศึกษาแล้วจะพบว่า มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับประเด็นทางเศรษฐกิจเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ในสังคมเอเธนส์ รวมทั้งสังคมโบราณหรือสังคมฟิวคัล (feudal society) อื่นๆ ทั่วไป กลุ่มชนชั้นสูงซึ่งเป็นผู้มีอำนาจทางการเมืองมักจะเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตทางเศรษฐกิจด้วย โดยเฉพาะที่ดิน ดังนั้น กลุ่มคนดังกล่าวจึงสามารถสั่งสมความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจได้อย่างง่ายดายและมากกว่าด้วย เพราะนอกจากจะสามารถผลิตได้เองแล้วพวกเขายังได้รับส่วนแบ่งจากบรรดาคนจนที่เป็นผู้อาศัยที่ดินของชนชั้นสูงในการหาเลี้ยงชีพ พวกเขาที่อาศัยที่ดินทำกินเหล่านี้จะต้องแบ่งผลผลิตเป็นจำนวนปีละ 1 ใน 6 ของที่ได้ทั้งหมดให้กับบรรดาชนชั้นสูงเจ้าที่ดิน⁹ ด้วยเหตุนี้ขณะที่บรรดาคนจนซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ต้องใช้เวลาสละวนกับการผลิตเพื่อความอยู่รอดของตนเองและครอบครัวแล้ว พวกเขายังต้องผลิตเพื่อจ่ายเป็นค่าเช่าที่ดินให้กับเจ้าของที่ดินด้วย ส่วนชนชั้นสูงที่เป็นเจ้าของที่ดินนั้นไม่จำเป็นต้องผลิตเองก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสบาย ดังนั้นพวกเขาจึงมีเวลาและความมั่งคั่งมากพอที่จะแสวงหาความรู้หรือศิลปวิทยาการต่างๆ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นในสังคมเอเธนส์ตลอดมาแม้ในช่วงที่ระบอบประชาธิปไตยถูกสถาปนาขึ้นในสังคมเอเธนส์ ซึ่งคนจนได้ถูกปลดปล่อยจากพันธะของผลผลิต 1 ใน 6 และได้รับกรรมสิทธิ์ในการถือครองที่ดินที่พวกเขาเคยทำกินได้โดยไม่มีข้อผูกมัด¹⁰ และแม้ในช่วงเวลาที่ระบอบประชาธิปไตยรุ่งเรืองที่สุดคือ สมัยของ Perikles สถานการณ์ดังกล่าวก็ไม่มีเปลี่ยนแปลงในนัยสำคัญเท่าใดนัก กล่าวคือ แม้ช่วงเวลาดังกล่าวจะมีการศึกษาในโรงเรียนซึ่งราษฎรเป็น

⁸ ไชยันต์ ไชยพร, “บทความปรัชญาการเมืองว่าด้วย กำเนิดประชาธิปไตยเอเธนส์ : การเมืองในประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ในการเมือง,” หน้า 14.

⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 11.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

ผู้จัด โรงเรียนดังกล่าวมีอยู่หลายระดับ เด็กผู้ชายเริ่มการศึกษาตั้งแต่อายุ 7 ขวบ พวกที่ยากจนเล่าเรียนอยู่ประมาณ 3 - 4 ปี ส่วนพวกชนชั้นกลางและชนชั้นสูงก็เล่าเรียนสูงขึ้นไป¹¹ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ไม่ว่าจะยุคใดสมัยใดชนชั้นสูงก็เป็นกลุ่มคนที่มีโอกาสทางการศึกษามากกว่ากลุ่มชนชั้นล่าง ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงเป็นผู้ครอบงำองค์ความรู้ต่างๆของสังคมเสียเป็นส่วนใหญ่โดยเฉพาะในแง่ความรู้ที่สำคัญยิ่งสำหรับสังคมการเมืองแบบเอเธนส์คือ ศิลปะในการพูด ยังพบว่าชนชั้นสูงเป็นผู้ครอบงำส่วนที่สำคัญที่สุดขององค์ความรู้ดังกล่าว ดังจะเห็นได้จากการก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำทางการเมืองของกลุ่มชนชั้นนี้ ซึ่งจะกล่าวในส่วนต่อไป

อย่างไรก็ตาม ผลจากการที่กลุ่มชนชั้นสูงเป็นผู้มีโอกาสทางการศึกษามากกว่านั้นอาจพิจารณาได้จากแนวคิดของนักปรัชญาที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในปัจจุบันและเป็นผู้มีความคิดที่ต่อต้านระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเอเธนส์อย่าง Plato ซึ่งได้ให้เหตุผลในการต่อต้านของเขาไว้อย่างแหลมคม จนทำให้คนในยุคหลังๆได้ทำการปฏิรูประบอบดังกล่าวให้มีความรัดกุมขึ้น ดังจะกล่าวต่อไปในส่วนของกรีกวิดิโออเมริกา กล่าวคือ Plato เชื่อว่าระบบประชาธิปไตยเป็นระบบที่อันตราย เพราะมันนำอำนาจทางการเมืองไปวางไว้ในมือของประชาชนผู้โง่เขลาและขี้ฉ้อฉล เขากล่าวว่า เพราะความโง่เขลาของพวกเขา ประชาชนจะไม่รู้ว่าจะใช้อำนาจทางการเมืองในการจัดการกับ common good อย่างไร เพราะความขี้ฉ้อฉลพวกเขาจะสนใจเพียงแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเอง ซึ่งพวกเขาจะแสวงหาความเจริญก้าวหน้าโดยการปล้นผู้อื่นที่ better off เพราะความโง่เขลาและความขี้ฉ้อฉลของพวกเขา พวกเขาจะถูกชักนำโดย demagogue ได้อย่างง่ายดาย - โดยภาษาเขียนก็คือ ผู้นำของฝูงชน - ผู้ซึ่งสอพลอพวกเขาใช้ความขี้ฉ้อฉลของพวกเขาและทำให้พวกเขาต่อต้านกันเอง¹² จากจุดนี้จะเห็นได้ชัดว่า Plato มีอคติต่อประชาชนอย่างสุดโต่งซึ่งอาจกล่าวได้ว่ามันเป็นเพียงการกล่าวอย่างถากถางที่นักคิดผู้ซึ่งปล่อยให้ค้นหาแห่งความเกลียดที่มีต่อระบบประชาธิปไตยเอเธนส์อยู่เหนือวัตถุประสงค์ต่างๆเกี่ยวกับการปกครองของชนชั้นแรงงานในการจัดระเบียบด้านพลเมืองที่ควรจะต้องรับใช้เสมือนเป็นที่มาของผู้นำสำหรับตำนานของ idle mob¹³ แต่คงจะเป็นการสรุปความคิดทางการเมืองของ Plato ที่ง่ายและผิวเผินเกินไป เพราะเมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งแล้ว นี้ไม่ได้เป็นเพียงคำกล่าวอย่างถากถางของเขาที่มีต่อระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่เท่านั้น แต่ยังเป็นคำกล่าวที่มีนัยยะทางการเมืองที่ประชาชนส่วนใหญ่ (demos)

¹¹ ธิตติมา พิทักษ์ไพรวรรณ, ประวัติศาสตร์ยุคโบราณ, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 152.

¹² Terence Ball and Richard Dagger, Political ideologies and the democratic ideal, (New York : Harper Collins College, c1995), p.26.

¹³ Ellen Meiksins Wood and Neal Wood, Class ideology and ancient political theory : Socrates, Plato, and Aristotle in Social Context, (Oxford: Basil Blackwell, c 1978), p. 263.

หรือจะกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงก็คือ mob นั้น เป็นเพียงเป้าหมายรองในการโจมตีทางการเมืองของ Plato เท่านั้น ขณะที่เป้าหมายหลักของเขาน่าจะเป็นกลุ่มผู้นำทางการเมืองของประชาชนมากกว่า

เมื่อพิจารณาจากงานของ J.S. McClelland ที่ได้กล่าวถึงทัศนะของ Plato ที่มีต่อระบบประชาธิปไตยและ mob ไว้อย่างลึกซึ้งว่า "ทุกครั้ง Plato พุดถึงระบบประชาธิปไตย เขาหมายถึงฝูงชน (crowd) และทุกครั้งที่เขาพุดถึงฝูงชน เขาหมายถึงระบบประชาธิปไตย เพราะรัฐธรรมนูญฉบับประชาธิปไตยของเอเธนส์ทำให้สิ่งเหล่านี้กลายเป็นสิ่งเดียวกัน คำถามของเขาเกี่ยวกับฝูงชน (ประชาธิปไตย - ผู้เขียน) ก็คือ คำถามเกี่ยวกับลักษณะของฝูงชนและประเภทของผู้นำที่ฝูงชนเชื่อฟัง"¹⁴ ทั้งนี้ในประเด็นของลักษณะของฝูงชนนั้นจะสอดคล้องกับสิ่งที่ Terrace และ Richard ได้กล่าวไว้ถึงความโง่เงาและจิตใจของประชาชนที่ทำให้พวกเขากลายเป็นคนที่ง่ายต่อการชักจูง อันเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับประเด็นที่ 2 คือ ประเภทของผู้นำของฝูงชน ซึ่ง Plato ได้แบ่งไว้ 2 ประเภท ได้แก่ the corrupted philosopher และ the corrupted oligarch ที่ถึงแม้จะมีความแตกต่างกันในแง่วิธีการแต่ผู้นำทั้ง 2 ประเภทนี้มีเป้าหมายเดียวกัน¹⁵ กล่าวคือ การพยายามดึงประชาชนเข้ามาเป็นฝ่ายตนโดยใช้ศิลปะในการพุด อันจะนำมาซึ่งอำนาจทางการเมืองของตน

ผู้นำประเภทแรกคือ the corrupted philosopher นั้น Plato หมายความว่าพวก sophist ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ลักษณะดังต่อไปนี้ คือ หนึ่ง การขายวิชาความรู้ในลักษณะของสินค้า โดยไม่เลือกปฏิบัติราบเท่าที่ผู้ต้องการได้ความรู้นั้นมีเงินค่าเล่าเรียน สอง การอ้างว่าสิ่งที่ตนรู้นั้นคือ ปัญญาอันยิ่งใหญ่และความรู้คุณธรรมอันประเสริฐที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จและความสุขในชีวิต โดยเฉพาะการประสบความสำเร็จในทางการเมืองในสังคมเอเธนส์ และสาม การส่งผลกระทบต่อ การเกิดความเชื่อในสัมพัทธนิยมทางจริยธรรมและความดีในสังคม¹⁶ ด้วยลักษณะเหล่านี้ทำให้ sophist เป็นกลุ่มที่จำเป็นต้องมีความเข้าใจจิตวิทยาฝูงชน (crowd psychology) เป็นอย่างดี เนื่องจากชื่อเสียง เงินทองและอำนาจสำหรับคนกลุ่มนี้จะมาจากการขายความรู้ในเรื่องศิลปะการพุดอันเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งทางการเมืองที่สามารถนำไปใช้ในการชักจูงให้ประชาชนเอเธนส์ยอมรับและยอมตามได้ ขณะที่ the corrupted oligarch นั้น plato หมายถึง the corrupted sons of oligarch ซึ่งเป็นบทสรุปจากการอภิปรายว่า รัฐอุดมคติ (ideal state) ถูกทำให้เสื่อมในระบบการปกครองแบบ Timarchy Oligarchy Democracy และ Tyranny ได้อย่างไร โดยเขาบอกว่า เมื่อประชาชนลุกฮือขึ้นต่อต้านระบอบอภิชนาธิปไตย นักรบหรือเนรเทศพวกอภิสิทธิชนและจัดตั้งระบบประชาธิปไตย

¹⁴ J.S. McClelland, The Crowd and the Mob: From Plato to Canetti, (London: Unwin Hyman, c1988), p. 37.

¹⁵ Ibid., p. 38.

¹⁶ ไชยันต์ ไชยพร, "บทความปรัชญาการเมืองว่าด้วย กำเนิดประชาธิปไตยเอเธนส์ : การเมืองในประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ในการเมือง," หน้า 32.

ด้วยสิทธิที่เท่าเทียมกันในการเข้าไปบริหาร โดยการสุ่มเลือกซึ่งทุกคนได้รับการอนุญาตให้ใช้ชีวิตตามที่พวกเขาต้องการได้แต่สังคมแบบประชาธิปไตยไม่ได้มีผู้นำที่มาจากคนจน แต่มาจาก the corrupted son of oligarch¹⁷ การที่ Plato ได้กล่าวถึง the corrupted son of oligarch ในการที่ได้เข้ามาเป็นผู้นำของประชาชนนั้น เนื่องมาจากการซื้อความรู้จากพวก sophist จึงทำให้พวกเขาสามารถพุดชักจูงประชาชนให้สนับสนุนเขาได้อย่างง่ายดาย และในท้ายที่สุดผู้นำ mob ก็จะกลายเป็นทรราชย์¹⁸ กล่าวคือ เมื่อผู้นำคนหนึ่งคนใดมีความสามารถในการพุดโน้มน้าวใจคนสูงมาก ๆ เขาก็จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเป็นจำนวนมากตามไปด้วยและยิ่งเขาได้รับการสนับสนุนจากประชาชนมากขึ้น โอกาสที่เขาจะกลายเป็นเพียงผู้นำคนเดียวที่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนก็สามารถเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดาย สิ่งที่เกิดขึ้นก็คือ การปกครองโดยคนๆเดียว ไม่ใช่ประชาชนตามหลักการของระบบประชาธิปไตยที่แท้จริงอีกต่อไป ดังในกรณีของผู้ปกครองในสมัยที่ประชาธิปไตยเอเธนส์รุ่งเรืองที่สุดอย่าง Pericles กล่าวคือ "การที่ Pericle เป็นนักพุดและนักเสนอนโยบายทำให้เขาสามารถครอบงำสภาประชาชน (the Assembly) ได้ซึ่งตรงนี้เองที่ทำให้นักประวัติศาสตร์อย่าง Thucydides เขียนถ้อยคำนิยมไว้ว่า ที่ว่าในสมัยของ Pericle นั้น เอเธนส์มีความรุ่งเรืองในระบอบประชาธิปไตย แต่จริงๆแล้วเอเธนส์ในช่วงนั้น - เป็นประชาธิปไตยแต่ในนาม - แต่โดยแท้จริงอยู่ภายใต้การปกครองของบุรุษหมายเลขหนึ่ง ถึงอย่างไรก็ตาม การใช้อำนาจของ Pericles นั้นเป็นการใช้อำนาจตามกระบวนการประชาธิปไตย และเขาก็เป็นผู้นำแห่งประชาธิปไตย¹⁹ กล่าวคือ แม้ผู้นำอย่าง Pericles จะสามารถพุดจาโน้มน้าวให้ประชาชนยอมรับและเชื่อฟังในสิ่งที่เขาพุดหรือแนวนโยบายของเขานั้นเอง แต่การตัดสินใจของเขานั้นยังต้องอาศัยการลงมติของประชาชน ดังนั้นสิ่งเหล่านี้ทำให้พิสูจนได้ว่า คำกล่าวของ Plato เกี่ยวกับความเป็นทรราชย์ของผู้นำ mob นั้นค่อนข้างจะเป็นคำกล่าวที่เกินจริงและมีอคติ

ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาจากประเภทของผู้นำทั้ง 2 ประเภทของ Plato ได้แก่ the corrupted philosopher และ the corrupted oligarch และลักษณะของผู้นำแห่งระบบประชาธิปไตยอย่าง Pericles จะพบว่า ผู้นำทั้ง 2 ประเภทของ Plato นั้น มีความสัมพันธ์ในแง่ของการพึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ กลุ่มผู้นำประเภท oligarch นั้นมีความจำเป็นต้องเรียนรู้ศิลปะแห่งการพุดในที่สาธารณะจากพวก sophist ขณะที่พวก sophist เองก็ต้องการเงินทองจากพวก oligarch เพื่อเลี้ยงชีพตนเช่นกัน ทั้งนี้จากความต้องการเรียนรู้ศิลปะแห่งการพุดของกลุ่มชนชั้นสูงนี้เองที่ทำให้พวก sophist สามารถก้าวเข้าสู่ศูนย์กลางแห่งอำนาจทางการเมืองในสังคมแบบประชาธิปไตย

¹⁷ J.S. McClelland, *The Crowd and the Mob: From Plato to Canetti*, pp. 39–40.

¹⁸ see *Ibid.*, pp. 41 - 2.

¹⁹ ไชยันต์ ไชยพร, “บทความปรัชญาการเมืองว่าด้วย กำเนิดประชาธิปไตยเอเธนส์ : การเมืองในประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ในการเมือง,” หน้า 41.

ในยุคนั้นได้ตั้งจะเห็นได้จากบทสนทนาของ Plato ที่ชื่อ “Protagoras” ที่ชี้ให้เห็นว่า บรรดาผู้มั่งคั่งจำนวนมากไม่น้อยในเอเธนส์ต่างให้การอุปถัมภ์ค้ำชูพวกโสเฟิสต์ในบ้านของตน และในบรรดาผู้อุปถัมภ์ทั้งหลายนี้ Pericles มีบทบาทสำคัญที่สุด²⁰ นอกจากนี้ยังพบว่า Plato นั้นไม่ได้ให้ความสนใจกับผู้นำที่มาจากประชาชนทั่วไป แต่กลับให้ความสนใจกับผู้นำของประชาชนที่มาจากชนชั้นสูง²¹ นอกเหนือไปจากทัศนคติของเขาที่มองว่า ประชาชนเอเธนส์โดยทั่วไปนั้นโง่เขลาและจืดจางแล้วก็คงมีสาเหตุมาจากโอกาสในการเข้าถึงการเรียนรู้ศิลปะแห่งการพูดนั่นเอง กล่าวคือผู้ที่เป็นเจ้าขององค์ความรู้ดังกล่าวคือ กลุ่ม sophist ซึ่งพร้อมที่จะขายสินค้าของตนให้กับใครก็ได้ที่สามารถจะซื้อได้ตามราคาที่พวกเขาได้ตั้งไว้ ทั้งนี้ถ้าเป็น sophist ที่มีความสามารถในการพูดสูง มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับการยอมรับจากสังคมอย่างกว้างขวาง ก็แน่นอนว่า "สินค้า" ของพวกเขาย่อมมีราคาสูงตามระดับความนิยมของเขาด้วย ดังนั้นคงมีประชาชนทั่วไปจำนวนมากนักที่จะสามารถจ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าของกลุ่มพ่อค้ากลุ่มนี้ได้ พวกเขาจะมีความสามารถจ่ายให้กับ sophist ที่ไม่ค่อยได้รับความนิยมและตั้งราคาสินค้าของตนไว้ไม่แพงนัก²² ด้วยเหตุนี้ศิลปะในการพูดที่กลุ่มชนชั้นสูงและชนชั้นล่างได้รับจึงแตกต่างกันและแน่นอนว่า สิ่งที่กลุ่มชนชั้นสูงได้รับการซื้อสินค้าราคาแพงจาก sophist ย่อมทำให้ความสามารถของเขาในเรื่องดังกล่าวสูงกว่าประชาชนทั่วไป ผลที่ตามมาก็คือการที่ผู้นำทางการเมืองส่วนใหญ่มาจากกลุ่มชนชั้นสูงนั่นเอง

สิ่งเหล่านี้นอกจากจะแสดงให้เห็นอคติของ Plato ที่มีต่อระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยแล้ว ยังสื่อให้เห็นถึงจุดยืนและอุดมการณ์ทางการเมืองของเขาอีกด้วย กล่าวคือสำหรับประเด็นเรื่องอคติต่อประชาธิปไตยนั้น จะเห็นได้จากความรู้สึกดูถูกความสามารถของประชาชนถึงขั้นที่ว่าสำหรับ Plato แล้วประชาชนเอเธนส์นั้นเป็นเพียงเครื่องมือทางการเมืองของผู้นำของพวกเขาเท่านั้น ดังจะพบว่า Plato นั้นให้ความสำคัญกับผู้นำประชาชนมากกว่าตัวประชาชนเอง เพราะเขาเชื่อว่า ประชาชนหรือฝูงชนนั้นง่ายต่อการชักจูง และจุดนี้ก็สื่อให้เห็นจุดยืนและอุดมการณ์ทางการเมืองของเขาได้อย่างชัดเจนอีกด้วย กล่าวคือ เมื่อพิจารณาจาก the corrupted philosopher จะพบว่า เป้าการกล่าวเพื่อโจมตีคนกลุ่มหนึ่งที่มีวิถีชีวิตที่แตกต่างจากเขานั้นคือ sophist เพราะ Plato นั้นเป็นผู้นำคนสำคัญของกลุ่ม philosopher ที่มีความแตกต่างจากคนกลุ่มนี้ตรงที่ "ฟิลโลโซเฟอร์จะไม่เก็บเงินจากการสนทนาแลกเปลี่ยนกับคนที่สนใจใฝ่รู้และไม่ได้หวังเกียรติยศหรืออำนาจใดๆเท่าๆ กับการที่จะสร้างสรรค์พัฒนาคนที่มีความเชื่อและ

²⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 22.

²¹ J.S. McClelland, *The Crowd and the Mob: From Plato to Canetti*, p. 38.

²² คุราญละเอียดยเพิ่มเติมใน ไชยันต์ ไชยพร, “บทความปรัชญาการเมืองว่าด้วย กำเนิดประชาธิปไตยเอเธนส์: การเมืองในประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ในการเมือง,” หน้า 27.

ต้องการที่จะเข้าถึงเป้าหมายเดียวกัน นั่นคือ ปัญญา”²³ ทั้งนี้ นอกจากเหตุผลแห่งความขัดแย้งทางความคิดแล้ว การที่ Socrates ซึ่งเป็นคนที่ Plato ให้ความสำคัญและยกย่องที่สุดนั้นถูกตัดสินประหารชีวิตจากข้อหาที่ว่า เป็นตัวบ่อนทำลายรัฐนั้น ก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ Plato และกลุ่ม philosopher ของเขาต่อต้านกลุ่ม sophist เนื่องจากกระแสโซฟิสต์ได้สร้างความไม่พอใจให้แก่มหาชนชาวเอเธนส์เป็นอย่างมาก และในที่สุดมหาชนก็เข้าใจว่า Socrates คือ หนึ่งในพวก sophist จึงตั้งข้อกล่าวหาเขา²⁴ และทำให้ Socrates ต้องถูกประหารโดยยาพิษในที่สุด

ส่วนประเด็นเรื่อง the corrupted oligarch นั้น แม้ Plato จะเป็นผู้ที่สังกัดในกลุ่มชนชั้นสูง แต่เขาก็ไม่เห็นด้วยที่จะให้ชนชั้นสูงกลับมาเป็นผู้ปกครองอีกครั้ง ผู้ปกครองควรจะเป็น philosopher มากกว่า ดังจะพบว่า เมื่อพิจารณาจากพื้นฐานสำคัญของความคิดแบบพวกฟิลาโซเฟอร์ นั่นคือการไม่เชื่อว่าคนส่วนใหญ่จะเข้าถึงความรู้ที่แท้จริงได้ และมีเฉพาะคนกลุ่มน้อยที่มีธรรมชาติบางอย่างเท่านั้นถึงจะเข้าถึงความรู้ที่แท้จริงได้ ขณะเดียวกันก็มองว่าโลกหรือสังคมที่เป็นอยู่เป็นสิ่งที่ถูกอิทธิพลกำหนดโดยคนส่วนใหญ่ของสังคม อันเป็นสิ่งที่สวนทางกับความสมบูรณ์แบบที่แท้จริงที่ "ฟิลาโซเฟอร์" เท่านั้นที่เป็นผู้มีสิทธิ์ที่จะเข้าถึงและนำสังคมไปสู่ความสมบูรณ์ หรือบอกกับสังคมถึงความเป็นไปไม่ได้ที่จะไปถึงจุดสมบูรณ์ดังกล่าว²⁵ สิ่งเหล่านี้สะท้อนความคิดของ Plato ที่ว่า นอกจากเขาจะดูความสามารถของคนจนที่เป็นส่วนใหญ่ในสังคมเอเธนส์แล้ว แม้แต่ชนชั้นอภิสิทธิ์ชนซึ่งเป็นคนชนชั้นเดียวกับเขาก็ยังถูกจัดประเภทไว้แยกต่างหากออกจากกลุ่มของเขาอีกด้วย ทั้งนี้ อาจเป็นไปได้ว่าเนื่องจากกลุ่มอภิสิทธิ์ชนนี้ให้การอุปถัมภ์และเรียนรู้ศิลปะการพูดจากพวกโซฟิสต์ ซึ่ง Plato มองว่าองค์ความรู้ที่ sophist มีนั้นไม่ใช่ความรู้ที่แท้จริง ดังจะเห็นได้จากการที่กลุ่ม philosopher ต่างขนานนามคนกลุ่มนี้ด้วยความรังเกียจว่าเป็น "พวกสอพลอกประชาชน - demagogue"²⁶ ดังนั้นกลุ่มอภิสิทธิ์ชนดังกล่าวก็เป็น demagogue ตามผู้สอนของเขาด้วยเช่นกัน กล่าวคือ จากองค์ความรู้ที่พวกอภิสิทธิ์ชนส่วนใหญ่ได้รับจาก sophist นั้น ทำให้พวกเขา มีสภาพไม่ต่างกันนัก ในแง่ที่คนทั้งสองประเภทนี้ต่างก็ต้องสอพลอกประชาชนเพื่อความอยู่รอดและให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองของตน

จากกรณีของ Plato เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนอย่างยิ่งที่แสดงให้เห็นอคติและจุดยืนทางการเมืองของชนชั้นสูงที่มีต่อ mob และระบบประชาธิปไตย ซึ่งสิ่งเหล่านี้อาจสรุปได้อย่างสอดคล้องกับสิ่งที่ Ellen Meiksins Wood ได้กล่าวไว้ว่า "เป็นตำนานของอภิสิทธิ์ชนเกี่ยวกับลักษณะของ demos ที่ซึ่งถูกมองว่าเลวร้ายจากกรณีของ Socrates ที่กลายเป็นรากฐานสำคัญของอุดมการณ์ต่อต้าน

²³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 33.

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 32.

²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 40

²⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 44

ระบบประชาธิปไตยและทฤษฎีทางสังคมที่เกิดขึ้นในสังคมตะวันตกนับตั้งแต่ นักปรัชญาทั้งหลาย ได้บันทึกความกลัวของเขาที่มีต่อ mob เป็นครั้งแรก²⁷ อย่างไรก็ตามจากการพิจารณาพฤติกรรมที่เรียกว่า mob จากยุคประชาธิปไตยเอเธนส์นั้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า mob นอกจากจะเป็นพลังสำคัญในการก่อตั้งระบบประชาธิปไตยแล้ว mob ยังเป็นกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญที่ทำให้ระบบดังกล่าวดำรงอยู่ได้อีกด้วย เนื่องจาก mob ในสมัยดังกล่าวเป็นพฤติกรรมของประชาชนในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองซึ่งมีพื้นที่อยู่ในองค์กรบริหารของนครรัฐเอเธนส์ทุกองค์กร ด้วยผลจากการเป็นประชาธิปไตยทางตรงที่เปิดโอกาสให้พลเมืองเอเธนส์ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในทุกๆ กิจกรรมสาธารณะได้อย่างเสรี ณ จุดนี้ mob จึงมีความหมายที่คล้ายคลึงกับสิ่งที่เรียกว่า "ฝูงชน" (crowd) ในระดับหนึ่ง แต่การที่ mob ถูกมองและให้นิยามความหมายในเชิงลบนั้นก็เนื่องมาจากการที่ mob หรือฝูงชนนั้นเป็นเครื่องมือทางการเมืองของกลุ่มคนที่เรียกว่า demagogue อันเป็นผลมาจากรัฐธรรมนูญของเอเธนส์ที่เปิดกว้างสำหรับเสรีภาพในการพูดของประชาชนและการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองตามระบบการปกครองแบบนี้นี้ก็เป็นไปโดยการอภิปราย ก่อนทำการ vote เพื่อหาข้อสรุป ดังนั้น "ความสามารถในการพูด" หรือ "ศิลปะในการพูดจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ทั้งนี้สำหรับ demagogue เมื่อพิจารณาตามทัศนะของ Plato แล้วจะพบว่าหมายถึง the corrupted philosopher หรือก็คือ sophist และ the corrupted oligarch โดยสำหรับ the corrupted oligarch ซึ่งเป็นกลุ่มชนชั้นสูงนั้น mob ตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของคนกลุ่มนี้โดยตรง แต่สำหรับ the corrupted philosopher นั้นใช้ mob เป็นเครื่องมือทางอ้อม กล่าวคือ สำหรับคนกลุ่มแรกนั้นต้องการมีอำนาจทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด ส่วนกลุ่มที่ 2 นั้น การทำให้ mob กลายเป็นเครื่องมือทางการเมืองของคนกลุ่มแรกได้ถือว่าเป็นเป้าหมายสำคัญของคนกลุ่มนี้ และจากความร่วมมือของคนทั้ง 2 กลุ่มนี้เองที่ทำให้สิ่งที่เรียกว่า the organizationalized mob เกิดขึ้นในสมัยนี้ด้วย

เนื่องจากเมื่ออำนาจทางการเมืองมาจากประชาชน ผู้ใดต้องการอำนาจดังกล่าวก็ต้องพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและวิธีการที่ถูกใช้ในสมัยประชาธิปไตยเอเธนส์ที่เห็นได้ชัดที่สุดก็คือ การใช้ศิลปะในการพูดในที่สาธารณะ ดังนั้นผู้ใดที่สามารถพูดดี พูดเก่ง พูดให้คนจำนวนมากเชื่อได้ ก็จะกลายเป็นผู้นำที่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนไปในที่สุด ด้วยเหตุนี้ผู้คนจึงพยายามเรียนรู้ศิลปะดังกล่าวเพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง แต่กลุ่มที่สามารถเข้าถึงและใช้ศิลปะการพูดขั้นสูงได้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดคือกลุ่มชนชั้นสูง ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจที่ทำให้เขาสามารถจ้าง sophist ที่ดีที่เก่งที่สุดมาสอนศิลปะนี้ให้กับเขาได้ ดังนั้นจะพบว่า นอกจากประชาชนจำนวนมากหรือกลุ่มฝูงชนแต่ละกลุ่มจะตกเป็นเครื่องมือ

²⁷ Ellen Meiksins Wood and Neal Wood, Class ideology and ancient political theory : Socrates, Plato, and Aristotle in Social Context, p. X.

ทางการเมืองของชนชั้นสูงอย่างไม่เปลี่ยนแปลงแล้ว ด้วยพฤติกรรมเหล่านี้ยังทำให้พบว่า ผุ้ชนกับ mob นั้นเป็นพฤติกรรมของประชาชนที่คล้ายคลึงกันมาก เพราะเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วจะพบว่า เมื่อผุ้ชนต้องเผชิญหน้ากับ demagogue พวกเขาก็จะกลายเป็น mob ได้โดยง่าย นั่นคือ เป็น mob ที่เรียกว่า the organizationalized mob กล่าวคือเป็น mob ที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ทางการเมืองของผู้นำกลุ่มต่างๆ

แต่ในกระบวนการที่ผุ้ชนกลายเป็น mob ในลักษณะนี้ก็ไม่ได้หมายรวมถึงพฤติกรรมรวมหมู่ของประชาชนในแง่ลบที่ส่อนัยแห่งความวุ่นวายไร้ระเบียบแต่อย่างใด แต่จะหมายถึงผุ้ชนที่ยอมใช้อำนาจทางการเมืองของตนในการตัดสินใจใดๆตามผู้นำคนหนึ่งคนใดเท่านั้น สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงพฤติกรรมอย่างหนึ่งของผุ้ชนที่เปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากการชักนำของผู้นำเพื่อให้พวกเขาสนับสนุนนโยบายของตน แต่การที่พวกเขาถูกคนบางกลุ่มในสังคมประณามว่าเป็น mob นั้นเนื่องมาจากพวกเขามีส่วนในการทำให้อำนาจทางการเมืองตกอยู่ในมือของผู้นำคนหนึ่ง ณ ช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นบุคคลหรือผู้นำที่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนหรือผุ้ชนกลุ่มนี้จึง กล่าวหาพวกเขาว่าเป็น mob ด้วยเหตุนี้การใช้คำและการนิยามความหมายของคำว่า mob ในสมัยกรีกนี้จึงเป็นผลมาจากความขัดแย้งแข่งขันทางการเมืองระหว่างกลุ่มชนชั้นสูงผู้มีศึลปะในการพูดสูง รวมทั้งยังเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นอคติของชนชั้นสูงที่มีต่อคนจนซึ่งเป็นชนชั้นล่างเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคม และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นเจ้าของอำนาจทางการเมืองการปกครองตามหลักการของระบบใหม่ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากทัศนะของ Plato จะพบว่าการกล่าวร้ายประชาชนและผู้นำของพวกเขาในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น เป็นผลมาจากจุดยืนทางการเมืองที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจนเพราะแนวคิดทางการเมืองของ Plato นั้นถือเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนที่แสดงให้เห็นถึงอคติต่อระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องจากอุดมการณ์ทางการเมืองหลักๆ ของเขาคือ ผู้ที่สมควรเป็นผู้ปกครองคือ philosopher ซึ่งหมายถึงคนกลุ่มเดียวกับเขาเท่านั้น และอาจกล่าวโดยรวมได้ด้วยว่า ในยุคประชาธิปไตยเอเธนส์นั้น บุคคลที่ถูกและกล่าวประณามประชาชนว่าเป็น mob เป็นผู้ต่อต้านระบบประชาธิปไตยด้วย สิ่งเหล่านี้สามารถกล่าวขยายความให้ครอบคลุมและชัดเจนขึ้นเมื่อพิจารณาจากประเด็นที่ว่า ใครเป็นผู้นิยามความหมายของคำว่าประชาธิปไตย ดังที่ ไชยันต์ ไชยพร ได้กล่าวสรุปไว้ว่า "ผู้รู้และผูกขาดความรู้หรือคัวแบบที่แท้จริงของประชาธิปไตยนั้น ไม่ต่างจาก 'ราชาปราชญ์'"²⁸

นอกจากนี้จะพบว่า mob ในยุคประชาธิปไตยเอเธนส์นั้นไม่มีลักษณะของการใช้ความรุนแรงของประชาชน จะมีก็แต่เพียงปรากฏการณ์ของการใช้เสียงข้างมากอย่างเบ็ดเสร็จบ้างเท่านั้น ซึ่งอาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยในยุคนี้ถูกประณามว่าเป็น

²⁸ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ไชยันต์ ไชยพร, "บทความปรัชญาการเมืองว่าด้วย กำเนิดประชาธิปไตยเอเธนส์: การเมืองในประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ในการเมือง," หน้า 42.

การปกครองโดย mob หรือที่เรียกว่า mob - rule โดยส่วนหนึ่งก็เป็นผลจากนิยามของคำว่า ประชาชนและ mob ในยุคนี้มีความใกล้เคียงกันซึ่งคำว่า mob rule ในแง่หนึ่งก็คือการปกครองโดย ประชาชน ขณะเดียวกันหากพิจารณาจากนิยามความหมายของ mob ในปัจจุบันก็ไม่อาจกล่าวได้เต็ม ปากเต็มคำกว่านี่คือการปกครองแบบ mob rule ทั้ๆที่ในความเป็นจริงแล้วลักษณะการใช้อำนาจ ของประชาชนส่วนใหญ่อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดโดยปราศจากความรุนแรงนี้ ไม่อาจกล่าวได้เลยว่า เป็นระบบการปกครองแบบ mob - rule แต่ควรจะเป็นปรากฏการณ์ที่เรียกว่า เผด็จการเสียงข้างมาก (tyranny of majority) มากกว่าและปรากฏการณ์นี้ก็เป็นสิ่งที่สามารถเกิดขึ้นได้ทั่วไปภายใต้ระบบ การปกครองแบบประชาธิปไตยแม้ในปัจจุบัน

3.2 Mob กับสาธารณรัฐโรมัน

ดังได้กล่าวไปแล้วว่า สังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยยุคต่อมาคือ ยุคสาธารณรัฐโรมันนั้นเป็น ระบบการปกครองแบบผสม (mixed constitution) กล่าวคือ เป็นระบบการปกครองแบบผสม ผสานกันระหว่างระบบการปกครอง 3 ระบบ อันได้แก่ ระบบการปกครองโดยคนๆเดียว ผ่านตำแหน่งกงสุล (consul) ระบบการปกครองโดยกลุ่มคนผ่านสภาเซเนต (the Senate) และระบบการปกครองโดยคนจำนวนมากผ่านสภาพลเมือง (the Assembly) ทั้งนี้ส่วนผสม ส่วนสุดท้ายของระบบการปกครองแบบผสมของโรมันที่กล่าวมานี้จะพบว่าได้รับอิทธิพลจาก ระบบประชาธิปไตยเอเธนส์ รวมทั้งแนวคิดของนักปรัชญากรีกที่มีแนวคิดต่อต้านระบบ การปกครองในยุคสมัยของตนเองอย่าง Plato และ Aristotle เป็นอย่างยิ่ง ดังจะกล่าวในส่วนต่อไป

โดยในส่วนอิทธิพลของระบบประชาธิปไตยเอเธนส์นั้นจะพบว่า อย่างน้อยที่สุด ณ จุดเริ่มต้นของการสถาปนาระบบการปกครองแบบใหม่ของชาวโรมันขึ้นมามีต้นแบบระบบ กษัตริย์นั้น ชาวโรมันได้สถาปนาระบบการปกครองที่พวกเขาขนานนามว่า “Republic” ซึ่งเมื่อ พิจารณาจากรากศัพท์ในภาษาละตินแล้วจะหมายถึง “ของประชาชน” ดังที่ ธิติมา พิทักษ์ไพรวรรณ ได้กล่าวไว้ว่า “คำว่า Republic มาจากภาษาละติน 2 คำ คือ res + publica มีความหมายว่า “ของ ประชาชน” ”²⁹ ด้วยเหตุนี้ เมื่อพิจารณาในแง่ความหมายของคำที่ชาวโรมันใช้เรียกขานระบบการ ปกครองแบบใหม่ที่พวกเขาได้สถาปนาขึ้น จะพบว่ามีความใกล้เคียงกับระบบการปกครองของ กรีก ที่เรียกว่า “demoskratia” ซึ่งหมายถึง รูปแบบการปกครองที่อำนาจเป็นของประชาชน แต่ขณะเดียวกันจะพบว่า Republic ในภาษาละตินนั้นมีความหมายกว้าง ๆ ว่า “ของประชาชน” แต่ระบบประชาธิปไตย เอเธนส์นั้นจะมีความหมายที่ชี้เฉพาะว่า “อำนาจเป็นของประชาชน” อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากรูปแบบการปกครองของสาธารณรัฐโรมันแล้วกลับพบว่า นัยยะ ความหมายของคำว่า “ของประชาชน” นี้กลับมีความคับแคบกว่าในแง่การใช้อำนาจและ

²⁹ ธิติมา พิทักษ์ไพรวรรณ, ประวัติศาสตร์ยุคโบราณ, หน้า 170.

การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เมื่อเทียบกับระบบประชาธิปไตยเอเธนส์ หรืออาจกล่าวได้ว่าความแตกต่างแห่งความเป็นประชาธิปไตยนี้ น่าเป็นผลมาจากการที่สาธารณรัฐโรมันมีระบอบการปกครองแบบผสมนั่นเอง อีกทั้งความแตกต่างดังกล่าวยังอาจมีผลต่อการใช้และนิยามความหมายของคำว่า mob ในแง่ลบซึ่งเป็นการให้ความหมายที่แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาความหมายของคำในภาษาละตินแล้ว จะพบว่ามีคำอีกหลายคำที่มีนัยความหมายที่สื่อถึง mob ได้อย่างตรงประเด็นและชัดเจนกว่าคำว่า plebs แต่คำ ๆ นี้กลับถูกใช้แทนคำว่า mob อย่างแพร่หลายกว่า กล่าวคือ คำในภาษาละตินที่หมายถึง mob นั้นได้แก่ ในแง่ที่เป็นนาม (substantive) คือ turba และ multitudo ซึ่งทั้ง 2 คำต่างก็มีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเอง กล่าวคือ turba มีความหมายรวมถึงความสับสนวุ่นวาย (tumult) ความโกลาหล (uprear) ความไม่สงบ (disturbance) ความวุ่นวายทางการเมืองหรือจลาจล (Commoti) ซึ่งทั้งหมดนี้ต่างก็เป็นผลมาจากการกระทำของฝูงชน รวมถึงฝูงชน (crowd) และ mob³⁰ ส่วนคำว่า multitudo นั้นมีความหมายตั้งแต่ คนจำนวนมาก (a large number of men) ปวงชน (multitude) ฝูงชน (crowd) รวมถึงความหมายในเชิงดูถูก คือประชาชนทั่วไป (the common people) และ mob³¹ ส่วนคำที่มีความหมายทางสังคมที่มีนัยแห่งการดูถูก (disparaging social sense) นั้นได้แก่คำว่า vulgas plebs sentina reipublicae และ faex populi โดยคำว่า vulgas นั้นมีความหมายรวมถึงคนจำนวนมาก (the great mass) ปวงชน (multitude) ประชาชน (people) สาธารณชน (public) และความหมายเชิงดูถูก คือ ฝูงชน (crowd) ฝูงชนที่วุ่นวายไร้ระเบียบ (rabble) และ mob³² ส่วนคำว่า plebs หรือ plebians นั้นหมายถึงคนทั่วไป (the common people) กลุ่มคนจำนวนมาก (the great mass) ปวงชน (multitude) และความหมายเชิงแนวคิดประกอบของการดูถูก (the accessory notion of contempt) คือ ชั้นชั้นที่ต่ำกว่า (the lower order)³³ สำหรับคำว่า plebs นี้เมื่อพิจารณาจากความหมายของคำดังกล่าวอย่างลึกซึ้งซึ่งกลับพบว่า “ไม่ได้หมายถึง mob” แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งจากการค้นคว้าจากงานของ D.P.Simpson เองและจากการค้นคว้า Latin Dictionary ของ Charlton T. Lewis เพื่อการพิสูจน์และเปรียบเทียบจนทำให้สามารถสรุปได้ว่าคำว่า plebs โดยตัวมันเอง หากได้มีความหมายตามรากศัพท์ที่สื่อถึง mob เลยแม้แต่น้อย ส่วนคำว่า sentina reipublica หมายถึง ฝูงชนวุ่นวายไร้ระเบียบ (rabble)

³⁰ D.P.Simpson, *Cassell's Latin-English/English-Latin*, (1975) : 618.

³¹ Ibid, p. 382.

³² Ibid, p. 649.

³³ Ibid, p. 453.

และกลุ่มคนส่วนน้อย (dregs of the popution)³⁴ และคำว่า *faex populi* นั้นมีความหมายทางสังคม คือคนจำนวนน้อย (the dregs) และชนชั้นที่ต่ำกว่า (the lower orders)³⁵

โดยการพิจารณาจากรากศัพท์ของคำว่า *mob* ในภาษาละตินทั้งหมดแล้วจะพบว่า มีระดับของความแตกต่างระหว่างคำที่ใช้สื่อความหมายถึง *mob* อยู่ 2 ระดับ คือ ระดับแรก เป็นระดับของคำที่สื่อความหมายถึง *mob* เพียงบางส่วน ได้แก่คำว่า *turba* *multitudo* และ *vulgas* ซึ่งมีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวมันเอง ส่วนระดับที่สองเป็นระดับที่สื่อความหมายถึง *mob* ในแง่ลบในตัวมันเองอย่างเฉพาะเจาะจงคือคำว่า *sentina reipublica* ซึ่งมีประเด็นที่น่าสนใจ คือ นอกจากจะมีนัยยะของ “ความเป็นฝูงชนวุ่นวายไร้ระเบียบ” อันเป็นลักษณะเด่นที่สะท้อนให้เห็นการใช้ความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นตามมาแล้ว ยังมีการสื่อความหมายของ “ความเป็นคนส่วนน้อย” ในสังคมไว้ด้วย ดังนั้น ณ จุดนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า *mob* ในยุคสาธารณรัฐโรมันนั้น นอกจากจะมีนัยความหมายในแง่ลบในตัวเองอย่างชัดเจนแล้ว “จำนวน” ของ *mob* ในยุคนี้ยังมีลักษณะของความเป็นเพียงกลุ่มคนจำนวนหนึ่งในสังคมซึ่งมีความแตกต่างไปจาก *mob* ในยุคกรีก ที่มีมีลักษณะเด่นในเรื่องของคนส่วนใหญ่ในสังคมอย่างชัดเจน แต่ขณะเดียวกันก็เริ่มมีภาพที่ใกล้เคียงกับพฤติกรรมที่เรียกว่า *mob* ในสมัยปัจจุบันอย่างยิ่ง ส่วนคำว่า *plebs* และ *faex populi* นั้นมีความหมายร่วมกันอย่างหนึ่ง คือ “ชนชั้นที่ต่ำกว่า” แต่หาได้มีนัยความหมายตามรากศัพท์ใดที่สื่อถึง *mob* ตามความหมายในภาษาอังกฤษที่เกิดขึ้นในปี 1688 เลยแม้แต่น้อย

นอกจากนี้ยังอาจกล่าวได้ว่า ในยุคสาธารณรัฐโรมัน การบัญญัติคำในภาษาละตินขึ้นเพื่อใช้สื่อความหมายถึง *mob* นั้น มีความหลากหลายขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ ซึ่งเป็นประเด็นที่แตกต่างจากยุคกรีกอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ ในเชิงปริมาณนั้นจะพบว่า มีคำหลายคำที่ถูกใช้สื่อความหมายถึง *mob* ได้ (ทั้งแบบที่มีและไม่มีอคติ) นั่นคือ *turba*, *multitudo*, *vulgas* และ *sentina reipublica* ทั้งนี้ได้กล่าวไปข้างแล้วว่าอาจเป็นเพราะสถานการณ์ทางการเมืองของสาธารณรัฐโรมัน โดยเฉพาะในยุคเริ่มต้นที่มีความวุ่นวายทั้งในแง่ความมั่นคงอันเนื่องมาจากการรุกรานจากภายนอก และการเรียกร้องสิทธิทางการเมืองของพวก *plebians* และปัญหาภาวะเศรษฐกิจถดถอยอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต่างก็เป็นปัญหาภายในของสาธารณรัฐแห่งนี้ อีกทั้งยังอาจเป็นผลมาจาก “ความเป็นระบอบการปกครองแบบผสม” (the mixed constitution) ที่มีการจำกัดอำนาจของประชาชนนั่นเอง จึงทำให้พลเมืองโรมันทั้งหลายต้องใช้ช่องทางทางการเมืองนอกสภาในการเสนอข้อเรียกร้ององค์การของตน ขณะเดียวกันสิ่งเหล่านี้ก็ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายในเชิงคุณภาพ กล่าวคือ ในด้านการให้ความหมายของคำที่สื่อความหมายถึง *mob* นั้นนอกจากจะคงความหลากหลายของความหมายของคำดังเช่นในสมัยประชาธิปไตยเอเธนส์ที่มีความหมายทั้งในแง่บวก

³⁴ Ibid, p. 547.

³⁵ Ibid, p. 239.

และลบในคำ ๆ เดียวแล้ว ในภาษา ลาดินยังมีคำที่สามารถใช้สื่อความหมายถึง mob ในแง่ลบได้ อย่างเฉพาะเจาะจงอีกด้วย นั่นคือ คำว่า *sentina reipublica* ด้วย ความชัดเจนในการบัญญัติคำ ในภาษาลาดินที่สื่อความหมายถึงคำว่า mob ในแง่ลบอย่างชัดเจน ดังเช่น mob ตามความหมายสมัย ใหม่นี้เองที่ทำให้การเลือกใช้คำสามารถแสดงให้เห็นแนวคิดและจุดยืนทางการเมืองของผู้ใช้ที่มีต่อ ระบอบหรือหลักการปกครองแบบประชาธิปไตยได้อย่างชัดเจนและง่ายตายขึ้น โดยเฉพาะในกรณี ของการใช้คำว่า plebs ในบริบทที่สื่อถึง mob กล่าวคือ แม้ว่าจากรากศัพท์ในภาษาละตินคำว่า plebs จะถูกนิยามความหมายในแง่ที่สื่อให้เห็นการเปรียบเทียบหรือนัยแห่งการดูถูกโดยการขยาย นิยามความหมายของคำดังกล่าวว่าหมายรวมถึง “ชนชั้นที่ต่ำกว่า” ด้วยนั้น แต่ก็ยังเป็นเพียง การให้ความหมายเชิงเทคนิค (technical language) เท่านั้น ซึ่งอาจขยายความได้ว่า พลเมืองทั้งหมด ผู้ซึ่งไม่ใช่ชนชั้นแพทริเซียน (patricians)³⁶ ณ จุดนี้จึงสะท้อนให้เห็นนัยแห่งความดูถูกหรืออคติ ทางชนชั้นของผู้ที่ใช้คำว่า plebs ในลักษณะดังกล่าวซึ่งโดยตัวมันเองหาได้มีนัยความหมายใด ๆ ที่สื่อถึงพฤติกรรมของฝูงชนในรูปของ mob ที่มีการใช้ความรุนแรงใด ๆ เลยแม้แต่น้อย แต่คำ ๆ นี้ กลับถูกใช้สื่อความหมายถึง mob ตามนัยความหมายในภาษาอังกฤษหลังปี 1688 อย่างแพร่หลาย ดังจะเห็นได้จากการแปลงานเขียนจากภาษาละตินเป็นภาษาอังกฤษของนักวิชาการและนักประวัติศาสตร์ หลายๆ ท่านที่ได้ตีความว่า plebs หรือ plebians ว่าหมายถึง mob อยู่เสมอ

ณ จุดนี้ปัญหาอันสะท้อนให้เห็นอคติทางการเมืองระหว่างชนชั้นดังกล่าวสามารถพบได้ จากงานของ D.P.Simpson คือ Cassell's Latin-English/English-Latin โดยในส่วนของ English-Latin นั้นเขาได้ระบุว่า mob หมายถึง plebs ด้วย ซึ่งในเรื่องนี้ได้กล่าวในรายละเอียดไปบ้าง แล้ว แต่อย่างไรก็ตามจุดนี้ออกจากจะแสดงให้เห็นความบกพร่องของ D.P. Simpson ในการแปล ความหมายคำว่า plebs ตามนัยความหมายในลักษณะดังกล่าวแล้ว ยังอาจส่งผลต่อหรือ เป็นคำอธิบายการใช้คำหรือแปลความหมายของคำอย่างผิด ๆ ในการอธิบายพฤติกรรมรวมหมู่ ในรูปของ mob ในยุคสาธารณรัฐโรมันของนักวิชาการตะวันตกยุคต่างๆ มาได้ในระดับหนึ่งด้วย ดังในกรณีของ Stephanus Junius Brutus, the Celt จากงานของเขาชื่อ “Vindiciae, Contra Tyrannos” หรือ Concerning the legitimate power of a prince over the people, and of the people over a prince ซึ่งแปลโดย George Garnett และได้ใช้คำว่า plebs ในบริบทความหมายของ mob อย่างเฉพาะเจาะจง โดยเขาได้กล่าวไว้ว่า “ผู้ปกครองไม่สมควรจะสร้างทรราชย์โดยปราศจากการเกริ่นนำหรือข้ออ้าง ของ mob (plebs) ทั้งนี้ก็เพื่อลงโทษประชาชนและยังสามารถจะเรียกร้องให้เกิดผู้กู้สภาพจาก mob กลุ่มเดียวกันนี้หรือ ?”³⁷ จากการใช้คำว่า plebs ในการสื่อความหมายในลักษณะดังกล่าว

³⁶ M.I.Finley, *Economy and Society in Ancient Greece*, p. 15.

³⁷ George Garnett, transl. and ed., *Vindiciae contra tyrannos*, (Cambridge: Cambridge University Press, 1994), p. 171.

อาจเป็นผลมาจากอคติของผู้แปลโดยตรง กล่าวคือ เป็นการแปลโดยใช้การตีความที่แฝงไว้ด้วยทัศนคติในเชิงลบที่มีตัวประชาชนและ/หรือชนชั้นเพลเบียนอันเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ ขณะเดียวกันก็อาจเป็นผลมาจากข้อบกพร่องอันเนื่องมาจากการนิยามความหมายของคำว่า plebs ใน Latin-English Dictionary ดังที่ปรากฏในกรณีของ D.P.Simpson หรือแม้แต่ในงานของ Tim Cornell และ John Matthews ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “plebs urbana” หมายถึง “mob คนเมือง” (city mob) ในขณะเดียวกันก็ได้อธิบายไว้ว่า “ในภาษาละตินโบราณ คำ ๆ นี้ (plebs-ผู้เขียน) มีความหมายที่เฉพาะเจาะจงมากกว่าคำว่า “คนจำนวนมาก” (the masses) หรือ “คนทั่วไป” (the common people) ด้วย ตัวอย่างเช่นในวลีที่ว่า “plebs urbana” นั้นหมายถึง “mob คนเมือง” (city mob) นั้น อาจเป็นไปได้ว่า plebs ในความหมายดั้งเดิมหมายถึง กลุ่มคนเฉพาะกลุ่มหนึ่งที่อยู่ภายใต้อำนาจของเหล่าอภิสิทธิ์ (privileged persons) และนี่ก็เป็นไปได้อย่างยิ่งที่คำว่า plebs ในความหมายดั้งเดิมจะไม่ใช้กลุ่มคนที่ถูกนิยามไว้ดีนัก แต่ก็ค่อนข้างจะเป็นหน่วยที่ต่างชนิดกันของคนจน (a heterogeneous body of poor) คนที่อ่อนแอและไม่มั่นคงอันมีที่มาและภูมิหลังที่หลากหลาย³⁸ จุดนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการใช้ คำว่า plebs ในการสื่อความหมายถึง mob นั้นสามารถสะท้อนถึงจุดยืนทางการเมืองการเมืองของผู้ใช้คำว่า plebs ในลักษณะดังกล่าวได้เป็นอย่างดี นั่นคือ จุดยืนทางการเมืองในแง่การต่อต้านหรือมีอคติต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งก็คืออคติทางชนชั้นโดยชนชั้นสูงหรือชนชั้นผู้ปกครองที่มีต่อคนส่วนใหญ่และคนจนอีกด้วย

อย่างไรก็ตามเมื่อนำประเด็นดังกล่าวข้างต้นมาพิจารณาเปรียบเทียบกับกรณีของประชาธิปไตยเอเธนส์ทำให้ยิ่งเข้าใจได้ดียิ่งขึ้นว่า ทำไมคำว่า plebs จึงมีความหมายรวมถึง mob ด้วย โดยเฉพาะในภาพรวม กล่าวคือ ในยุคประชาธิปไตยเอเธนส์นั้น ดังได้กล่าวไปแล้วว่า เป็นการปกครองโดยคนส่วนใหญ่และถูกขนานนามว่าเป็นระบอบการปกครองที่คนจนมีต่อคนรวยซึ่งในที่สุดก็ถูกมองว่าเป็นการปกครองโดย mob หรือ mob-rule ดังนั้นนัยความหมายของคำว่า mob นั้นนอกจากจะเกี่ยวพันกับ “ความเป็นคนส่วนใหญ่” แล้ว ยังเกี่ยวพันกับ “ความเป็นคนจน” อย่างแนบแน่นอีกด้วย ขณะที่ในกรณีของสาธารณรัฐโรมันนั้น plebs ก็เป็นทั้งคนส่วนใหญ่และคนจน โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับชนชั้นแพทริเซียน (patricians) ด้วยเหตุนี้ภายใต้บริบทดังกล่าวจึงทำให้สามารถเข้าใจได้ว่า ทำไมคำว่า plebs จึงมีความหมายรวมถึง mob ด้วยและสิ่งเหล่านี้ยังสะท้อนให้เห็นอิทธิพลของนักปรัชญากรีกผู้มีแนวคิดที่ไม่เห็นด้วยกับระบบการปกครองโดยคนส่วนใหญ่อย่าง Plato และ Aristotle ที่มีต่อสังคมโรมันในช่วงเวลาดังกล่าวด้วย ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป แต่ ณ จุดนี้อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ระบบประชาธิปไตย เอเธนส์นั้นถูกสถาปนาและปกครองโดย mob ส่วนระบบสาธารณรัฐโรมัน แม้ว่า mob จะไม่ใช่ผู้สถาปนาระบอบการปกครองนี้ แต่พวกเขาก็ทำให้ความเป็นประชาธิปไตยอันเป็นองค์ประกอบสำคัญ 1 ใน 3 ขององค์ประกอบหลักของ

³⁸ Tim Cornell and John Matthews, *Political ideologies and the democratic ideal*, p. 26.

ระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐแห่งนี้ สามารถถือกำเนิดและพัฒนาขึ้นได้อย่างแท้จริง ดังจะพบว่า มรดกอันเป็นผลมาจากการต่อสู้ทางชนชั้นของพวกเพลเบียน (plebians) ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในสาธารณรัฐโรมัน ที่มีต่อระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยในยุคปัจจุบันที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่งคือ การบัญญัติคำว่า plebiscite หรือ plebisciti ในภาษาละติน ซึ่งหมายถึง ประชามติทางการเมืองในความหมายทางการเมืองยุคสมัยใหม่นั้นเอง ขณะที่ความหมายตามรากศัพท์ในภาษาละตินนั้นมีที่มาหรือหมายถึงมติของสภาชนเผ่าของพวกเพลเบียน หากได้รับสัตยาบันจากสภาเซเนทแล้วจะประกาศใช้เป็นกฎหมายที่บังคับใช้แก่พลเมืองทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็ชนชั้นแพทริเซียนหรือเพลเบียน³⁹ และนี้อาจถือเป็นบทสรุปของ mob ในยุคโบราณว่าหมายถึงความถึงการมีส่วนร่วมและบทบาททางการเมืองของคนจนเท่านั้น mob เป็นคำที่มีนัยความหมายทางการเมือง แต่ไม่ใช่การเน้นที่รูปแบบการมีส่วนร่วม มทางการเมืองในลักษณะการใช้ความรุนแรงดังในปัจจุบัน

การกล่าวถึงการตีความและขยายนิยามความหมายของคำว่า plebs รวมไปถึง mob ด้วยนั้น นอกจากจะแสดงให้เห็นจุดยืนทางการเมืองในการต่อต้านหรือมีอคติต่อความเป็นประชาธิปไตยแล้ว ยังแสดงให้เห็นอคติทางชนชั้นด้วยนั้น เนื่องจากเมื่อพิจารณาจากประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเสมอภาคทางการเมืองของ plebs ในยุคต้น ๆ ของระบอบสาธารณรัฐโรมันแล้วจะพบว่าหาได้มีการกระทำใด ๆ ที่สมควรถูกกล่าวอ้างว่าเป็น “mob” โดยสมบูรณ์ได้เลย

ทั้งนี้ในแง่ความหมายของระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐ (Republic) นั้น เมื่อพิจารณาในช่วงต้น ๆ ของระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐโรมันจะพบว่า อำนาจและสิทธิทางการเมืองนั้นจำกัดอยู่ในมือของกลุ่มชนชั้นสูง คือ ชนชั้นแพทริเซียน (patricians) เท่านั้น ขณะที่พลเมืองโรมันอีกกลุ่มหนึ่งคือชนชั้นเพลเบียน (plebians) กลับมีสิทธิทางการเมืองน้อยกว่า กล่าวคือสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้เพียงการเป็นสมาชิกของสภารายฐร (the Assembly) แต่ไม่สามารถดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้เฉกเช่นพวกแพทริเซียน⁴⁰ ดังนั้นในช่วงเวลานี้ สาธารณรัฐโรมันจึงยังไม่เป็นระบอบการปกครอง “ของประชาชน” อย่างแท้จริง แต่กลับเป็นการปกครองของกลุ่มชนชั้นสูงเท่านั้น ซึ่งก็คือแม้แต่ความเป็นส่วนผสมแห่งความเป็นประชาธิปไตยอันเป็นส่วนของการปกครองโดยคนจำนวนมากนั้นก็ยังคงไม่ปรากฏในยุคสมัยแห่งการปกครองดังกล่าว ยุคแห่งการปกครองที่พึงกล่าวว่าเป็นยุคแห่งการปกครองแบบจำกัด (limited democracy) ยุคแรก เนื่องด้วยเป็นยุคแห่งการปกครองที่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นเพียงส่วนผสมส่วนหนึ่งของรูปแบบแห่งระบอบการปกครองนี้เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ช่วงเวลาดังกล่าวจึงเป็นช่วงเวลาที่รู้จักกันดีว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการต่อสู้ทางชนชั้น (the struggle of order) ซึ่งดำเนินอยู่ตลอดช่วงเวลา 2 ศตวรรษ

³⁹ มัทนา เกษกมล, ประวัติศาสตร์อารยธรรมตะวันตกโบราณ, หน้า 295-6.

⁴⁰ ดูรายละเอียดใน ธิดิมา พิทักษ์ไพรวณ, ประวัติศาสตร์ยุคโบราณ, หน้า 170-1.

แรกแห่งการปกครองสาธารณรัฐแห่งนี้⁴¹ หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นช่วงเวลาแห่งการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นประชาธิปไตย แม้เพียงส่วนเล็ยวหนึ่งนั่นเอง

กล่าวคือ ความไม่เสมอภาคอันเป็นสาเหตุแห่งการต่อสู้ทางชนชั้นตลอดช่วงเวลากว่า 2 ศตวรรษดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นนับตั้งแต่ยุคเริ่มต้นของโรมภายใต้ระบบการปกครองแบบกษัตริย์ การจัดระเบียบทางสังคมอย่างเข้มงวดได้ถูกพัฒนาขึ้นเมื่อกษัตริย์เรียกครอบครัวที่เก่าแก่ที่สุด (the oldest family หรือ patres) มารวมกันเพื่อให้คำแนะนำและร่วมปรึกษาหารือ ซึ่งหัวหน้าครอบครัวทั้งหลายนี้ถูกตั้งขึ้นเป็นเซเนต (senate) อันมีรากศัพท์ในภาษาละติน คือ senes ซึ่งหมายถึงคนแก่ (old man) และนี่ก็เป็นการแต่งตั้งชนชั้นที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสังคมโรมันหรือก็คือพลเมืองโรมัน(The populus Romanus)กลุ่มแรกนั่นเอง ซึ่งในที่นี้ก็รวมถึงครอบครัวของเขาด้วย และเมื่อกษัตริย์ถูกขับไล่ออกไป ระบบสาธารณรัฐก็ถูกจัดตั้งขึ้น โดยที่อำนาจทางการเมืองนั้นตกอยู่ในมือของชนชั้นแพทริเซียน ผู้ซึ่งไม่เพียงควบคุมสมาชิกสภาเซเนต (the senate) แต่ยังรวมถึงตำแหน่งสูง ๆ ในรัฐบาลด้วย⁴² ดังนั้นความเป็นสมาชิกสภาเซเนตที่สืบทอดทางสายเลือดเฉพาะภายในกลุ่มชนชั้นแพทริเซียนนี้ จึงเห็นได้ชัดเจนชื่อจากตำแหน่งดังกล่าวตามรากศัพท์ในภาษาละตินคือ patres et conscripti หรือก็คือ conscript fathers ในภาษาอังกฤษ โดยในเรื่องนี้ Tim Cornell และ John Matthew ได้อธิบายไว้ว่า “สภาเซเนตในความเป็นจริงประกอบด้วยคน 2 กลุ่ม ได้แก่ “เหล่าผู้อาวุโสที่สุดของกลุ่ม” (fathers) และ “ผู้ที่ถูกเกณฑ์ทั้งหลาย” (conscripti) นั่นคือ patres et conscripti ซึ่งในช่วงแรกจะมาจากกลุ่มชนชั้นแพทริเซียนเท่านั้น ดังนั้นถ้าการที่บรรดาผู้อาวุโสที่สุดของชนชั้นแพทริเซียนสามารถเป็นสมาชิกสภาเซเนตได้โดยการสืบทอดแล้ว ผู้ที่ถูกเกณฑ์ (the conscripti) บางทีอาจเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะเท่ากันก็ได้ (the equivalent of litepeer)⁴³ จากจุดนี้จึงอาจเป็นเหตุให้มีผู้กล่าวแย้งไว้ในประเด็นเรื่องการแบ่งแยกหรือการนิยามความเป็นชนชั้นระหว่าง plebians และ patricians ว่ายังไม่อาจระบุได้อย่างแน่ชัดว่าเป็นเพราะเหตุใด⁴⁴ อย่างไรก็ตามสิ่งเหล่านี้ก็อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ความไม่เสมอภาคในสังคมโรมันนั้นเกิดจากการที่กษัตริย์เลือกปฏิบัติต่อคนบางกลุ่มบางพวกโดยผ่านการแบ่งหน้าที่ทางการเมืองของคนแต่ละกลุ่มในสังคมนั่นเอง และแม้ระบบกษัตริย์จะถูกยกเลิกไปแล้ว แต่ความไม่เสมอภาคระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม โดยเฉพาะชนชั้นแพทริเซียนและชนชั้นพลเบียนก็หาได้หายไปไม่ และขณะเดียว

⁴¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Tim Cornell and John Matthews, Political ideologies and the democratic ideal, p. 25.

⁴² Matthew Bunson, Encyclopedia of the Roman Empire (c1994): 391-2.

⁴³ Tim Cornell and John Matthew, Political ideologies and the democratic ideal, p. 25.

⁴⁴ see Ibid., p. 25. และดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน มัทนา เกษกมล, ประวัติศาสตร์อารยธรรมตะวันตกโบราณ, หน้า 289.

กันก็ดูเหมือนว่าความไม่เสมอภาค ดังกล่าวกลับมีความชัดเจนยิ่งขึ้น ในยุคที่โรมถูกปกครองโดยระบอบสาธารณรัฐจนในที่สุดสิ่งเหล่านี้ได้นำไปสู่สถานะการณ์ที่เรียกว่าเป็นการต่อสู้ทางชนชั้นนั่นเอง

เมื่อกษัตริย์ผู้ซึ่งเป็นเจ้าผู้ปกครองสังคมโรมันตลอดมาได้สูญเสียอำนาจการปกครองของตนไป บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เคยมีอภิสิทธิ์ในสังคมอันเนื่องมาจากการแต่งตั้งของกษัตริย์ก็ควรจะหมดความชอบธรรมในจุดนี้ด้วย แต่ในความเป็นจริงกลับกลายเป็นว่ากลุ่มบุคคลดังกล่าวซึ่งก็คือชนชั้นแพทริเซียนนั้นกลับสามารถขยายอำนาจทางการเมืองตนให้เพิ่มขึ้นได้อย่างเห็นได้ชัดและครอบคลุมยิ่งขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่า กลุ่มชนชั้นดังกล่าวได้สวมรอยเข้าเป็นผู้ปกครองแทนกษัตริย์ได้อย่างลงตัว ขณะที่กลุ่มคนกลุ่มอื่นๆ ในสังคมยังมีสถานะไม่ต่างไปจากการอยู่ภายใต้การปกครองของกษัตริย์แต่อย่างใด และยิ่งไปกว่านั้น สำหรับชนชั้นเพลเบียน สถานการณ์กลับยิ่งเลวร้ายลง ดังที่ A.A Trever ได้กล่าวไว้ว่า “หลังจากการโค่นล้มกษัตริย์ สถานะของชนชั้นเพลเบียนยังคงอยู่ในอันตรายมากขึ้น นับตั้งแต่ชนชั้นแพทริเซียนซึ่งขณะนี้ไม่ต้องถูกตรวจสอบ มีอำนาจผูกขาดในการควบคุมตำแหน่งที่มีอำนาจในการปกครอง (magistracy) สภาเซเนทและสภาพลเมืองด้วยความเป็นเผด็จการทางทหารซึ่งถูกสงวนไว้ใช้ในช่วงวิกฤตการณ์”⁴⁵ กล่าวคือ ภายใต้ระบบกษัตริย์แม้ชนชั้นแพทริเซียนจะเป็นเพียงชนชั้นเดียวที่ได้รับการแต่งตั้งให้เข้าไปมีตำแหน่งทางการเมือง นั่นคือ มีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาแก่กษัตริย์ แต่พวกเขาก็ยังคงต้องอยู่ภายใต้อำนาจของกษัตริย์ ขณะที่ภายใต้การปกครองระบอบใหม่นี้ ชนชั้นแพทริเซียนเป็นคนเพียงกลุ่มเดียวในสังคมโรมันที่มีอำนาจและไม่มีใครหรือชนชั้นอื่นใดสามารถตรวจสอบและควบคุมพวกเขาได้อีกต่อไป เมื่อเป็นดังนี้จึงกล่าวได้ว่า ณ ช่วงแรกของการปกครองแบบสาธารณรัฐโรมันนั้น หากได้เป็นการปกครองของประชาชนตามความหมายที่แท้จริงของระบบการปกครองนี้ไม่ แต่เป็นการปกครองโดยคนกลุ่มน้อยของสังคมอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาดเท่านั้น และการที่ชนชั้นอื่น ๆ โดยเฉพาะชนชั้นเพลเบียนต้องตกเป็นผู้ที่อยู่ใต้อำนาจการปกครองของกลุ่มชนชั้นแพทริเซียนผู้ซึ่งมีความเป็นพลเมืองโรมันเช่นเดียวกับพวกเขา กล่าวคือ เมื่อพิจารณาในแง่ที่ว่า พลเมืองโรมันทุกคนต่างก็ต้องเสียภาษีและถูกเกณฑ์ทหารเหมือน ๆ กัน แต่ชนชั้นเพลเบียนกลับไม่มีสิทธิในการเข้าไปดำรงตำแหน่งระดับผู้นำทางการเมืองหรือมีสิทธิร่วมใช้อำนาจในการกำหนดและตัดสินใจแนวนโยบายสาธารณะใด ๆ ได้เลย ดังจะพบว่า ในช่วงเวลากว่า 200 ปีแรกของระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐโรมันนั้น เป็นความจริงที่ว่าพลเมืองโรมันทุกคนมีสิทธิเข้าร่วมการประชุมในสภาพลเมืองได้ แต่อำนาจในการกำหนดและตัดสินใจขาดนโยบายกลับถูกผูกขาดโดยชนชั้นแพทริเซียนเท่านั้น ซึ่งในเรื่องนี้ มัทนา เกษมมล ได้กล่าวไว้ว่า “ในยุคสาธารณรัฐ สภาประชาชนสามารถลงมติรับรองหรือคัดค้านข้อเสนอต่าง ๆ ของกงสุล แต่การอภิปรายเกี่ยวกับข้อเสนอเหล่านี้

⁴⁵ Albert A. Trever, History of ancient civilization, (New York : Harcourt, 1939), p. 65.

นั้น การเสนอหรือแก้ไขกฎหมายต่างๆ กำหนดให้เป็นสิทธิและหน้าที่ของสภาเซเนทเท่านั้น⁴⁶ และในช่วงเวลาดังกล่าวสมาชิกของสภาเซเนทประกอบด้วยกลุ่มคนจากชนชั้นแพทริเซียนเท่านั้น ดังได้กล่าวไปแล้ว

ทั้งนี้ด้วยเหตุแห่งความไม่เสมอภาคนี้เองที่ทำให้ชนชั้นเพลเบียนเริ่มต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเสมอภาคทางการเมืองในฐานะที่พวกเขาเองก็มีความเป็นพลเมืองโรมันเท่ากับชนชั้นแพทริเซียน และเป็นที่น่าสังเกตว่า กลยุทธ์ที่พวกเขานำมาใช้ในการต่อสู้เพื่อความเสมอภาคทางชนชั้นของตนนั้นมีลักษณะเด่นที่สำคัญคือ “การไม่ใช้ความรุนแรง” ดังจะพบว่า ตลอดช่วงเวลาแห่งการต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเสมอภาคทางชนชั้นนี้ วิธีการหลักที่พวกเขาเพลเบียนใช้คือ การเจรจาต่อรองอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยมีอำนาจในการต่อรองที่สำคัญของพวกเขาคือจำนวนคนที่มากกว่าอันเป็นผลมาจากความผูกขาดทางชนชั้นที่ทำให้พวกแพทริเซียนมีจำนวนลดลงอย่างมาก ในปี 366 B.C. ขณะที่บรรดาผู้ที่อยู่ในอุปการะทั้งหลายของครอบครัวที่ยากจน (the clients of the defunct families) กลับทำให้จำนวนสมาชิกของชนชั้นเพลเบียนเพิ่มจำนวนขึ้น⁴⁷ สิ่งเหล่านี้จะสอดคล้องกับคำกล่าวของมัทนา เกษกมลที่ได้อ้างไว้แล้วว่า “ชนชั้นแพทริเซียนเป็นเพียงชนส่วนน้อยของประเทศคือประมาณร้อยละ 7-8 ของจำนวนประชากรทั้งหมด⁴⁸ อย่างไรก็ตามนอกจากนี้ ปัจจัยหลักสำคัญที่มีส่วนในการเพิ่มน้ำหนักให้กับอำนาจต่อรองของชนชั้นเพลเบียนก็คือ สถานการณ์ของโรมในช่วงเวลาดังกล่าวซึ่งอยู่ในภาวะถดถอยอันเป็นผลมาจากสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกตามลำดับคือ ภาวะเศรษฐกิจเสื่อมโทรมลงและปัญหาการรุกรานจากชนเผ่าต่างๆ⁴⁹ สิ่งเหล่านี้จึงทำให้ชัยชนะของพวก plebians ได้นำมาซึ่งความเสมอภาคทางชนชั้นในสาธารณรัฐโรมันในที่สุด

ส่วนประเด็นเรื่องกลยุทธ์ในการต่อสู้เพื่อความเสมอภาคของชนชั้นเพลเบียนโดยการเจรจาต่อรองอย่างค่อยเป็นค่อยไปโดยปราศจากการใช้ความรุนแรงนั้น จะพบได้จากข้อเรียกร้องข้อแรกของพวกเขาในการเรียกร้องสิทธิความเสมอภาคทางการเมืองนั่นคือ ประเด็นการเรียกร้องสิทธิในการดำรงตำแหน่งตริบูน (tribune) อันเป็นหน้าที่ทั้งทางตุลาการและนิติบัญญัติ ดังจะพบว่าในปี 494 B.C. พวกเพลเบียนไม่พอใจในบทบัญญัติแห่งกฎหมายเรื่องนี้ (สิทธิในการดำรงตำแหน่งทางการเมือง – ผู้เขียน) ได้ตัดสินใจออกไปจากกรุงโรมทั้งหมด คนพวกนี้เดินทางออกจากโรมไปอยู่ที่ภูเขาสัคคีลีสที่ซึ่งอยู่ห่างจากโรมไป 2-3 ไมล์ มันเป็นการสไตรค์เพื่อผลทางการเมืองและเป็นการสไตรค์ครั้งแรกที่ปรากฏในประวัติศาสตร์ พวกเพลเบียนมีจำนวนมากและเป็นทหารในกองทัพ

⁴⁶ มัทนา เกษกมล, ประวัติศาสตร์อารยธรรมตะวันตกโบราณ, หน้า 290.

⁴⁷ Albert A. Trever, History of ancient civilization, p. 65.

⁴⁸ มัทนา เกษกมล, ประวัติศาสตร์อารยธรรมตะวันตกโบราณ, หน้า 295.

⁴⁹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 295.

ด้วย การต่อต้าน(ของพวกแพทริเซียน-ผู้เขียน) จึงไม่อาจทำได้และพวกปาตริเซียนก็จำเป็นต้องยอมตาม คำประท้วงของพวกเพลเบียน⁵⁰ ซึ่งในเรื่องนี้ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ได้ยกไปตั้งเป็นประเด็นไว้ในงานเขียนของเขาในเรื่องการไม่ใช้ความรุนแรงเช่นกัน โดยเขาได้กล่าวว่า "การที่พวกพลีเบียนซึ่งเป็นสามัญชนของอาณาจักรโรมันเมื่อปี 494 ก่อนคริสต์ศักราชได้เรียกร้องสิทธิการเป็นพลเมืองของตนเพื่อให้มีตัวแทนในสภา ด้วยการตัดสินใจผลงานเดินขึ้นไปสู่ภูเขาครุสตูเมเรียและเตรียมสถาปนาเมืองของตนเองขึ้น ฝ่ายพวกซีเนตเมื่อเห็นว่าพวกพลีเบียน (Plebian) ซึ่งเป็นสมาชิกสังคมโรมันที่เป็นฝ่ายที่ต้องทำงานทุกชนิดผลจากไปตั้งเมืองของตนเองก็ตระหนักและสัญญาว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงสิทธิการเป็นพลเมือง การผลงานประท้วงเช่นนี้เป็นพฤติกรรมสันตินิยมหรือไม่"⁵¹ ด้วยเหตุนี้การต่อสู้เพื่อความเสมอภาคทางการเมืองของชนชั้นเพลเบียนจึงกล่าวได้ว่า นอกจากจะไม่มีการใช้ความรุนแรงแล้ว จากระยะเวลากว่า 200 ปีแห่งการต่อสู้ดังกล่าวยังเป็นบทพิสูจน์ถึง "ลักษณะแห่งความค่อยเป็นค่อยไป" ในการต่อสู้ดังกล่าวด้วย กล่าวคือ เป็นการเรียกร้องสิทธิทางการเมืองของคนทีละเรื่อง⁵² ดังนั้นการเจรจาต่อรองเพื่อความเสมอภาคทางการเมืองของพวกเพลเบียนจึงเป็นทั้งการต่อสู้ของคนชั้นหนึ่งในสังคมและยังนำมาซึ่งความเป็นประชาธิปไตยในสังคมโรมันโดยรวมอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการต่อสู้เรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งความเสมอภาคชนชั้นระหว่างชนชั้นเพลเบียนและแพทริเซียนนั้น ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนอกจากพวกเพลเบียนจะมีสถานะทั้งทางสังคมและการเมืองที่เท่าเทียมกับพวกแพทริเซียนแล้ว ยังมีผลต่อความเป็นระบอบการปกครองของประชาชนตามเจตนารมณ์ของชาวโรมันตามที่ปรากฏจากนัยความหมายของการขนานนามระบอบการปกครองแบบใหม่ของเขาอย่างแท้จริง เมื่อพลเมืองโรมันทุกคนสามารถมีสิทธิทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกันหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การต่อสู้ทางชนชั้นดังกล่าวเป็นปัจจัยหลักที่สำคัญยิ่งในการดึงอำนาจจากคนกลุ่มหนึ่งชนชั้นหนึ่งไปกระจายสู่พลเมืองโรมันทุกคน ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นการล้มล้างระบอบอภิชนาธิปไตย (aristocracy) โดยชนชั้นแพทริเซียน อันถือได้ว่าเป็นระบอบการปกครองในทางปฏิบัติที่แท้จริงตลอดช่วงระยะเวลาแห่งการสถาปนาสาธารณรัฐโรมัน

ขณะเดียวกัน ดังได้กล่าวแล้วว่าจากการพิจารณารากศัพท์ในภาษาละตินซึ่งพบว่ามีคำในภาษาดังกล่าวที่สื่อถึง mob ในแง่ลบอย่างชัดเจนและเฉพาะเจาะจงนั้นคือคำว่า *sentina reipublica* นั้นอาจเป็นบทพิสูจน์ถึงพฤติกรรมรวมหมู่ที่แฝงได้ด้วยนัยเชิงลบหรือการใช้ความรุนแรงของ mob ในยุคโรมันได้ในระดับหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นจุดเชื่อมทางแนวคิดที่สำคัญ

⁵⁰ ธิตินา พิทักษ์ไพรวรรณ, ประวัติศาสตร์ยุคโบราณ, หน้า 32.

⁵¹ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, ท้าวทายทางเลือก : ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2533) หน้า 291.

⁵² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ธิตินา พิทักษ์ไพรวรรณ, ประวัติศาสตร์ยุคโบราณ, หน้า 498-501.

ระหว่างแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมรวมหมู่ที่เรียกว่า mob ในยุคโบราณและยุคสมัยใหม่ อย่างเห็นได้ชัด ขณะที่คำตามรากศัพท์ในภาษาละตินคำอื่นๆ ที่ถูกใช้สื่อความหมายถึง mob ด้วยนั้น จะเป็นสิ่งที่ช่วยสะท้อนจุดยืนทางการเมืองและอาจรวมถึงอคติทางชนชั้นของผู้ใช้คำต่าง ๆ เหล่านี้ ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากคำตามรากศัพท์ในภาษาละตินนอกเหนือจากคำว่า *sentina reipublica* แล้ว ต่างก็เป็นคำที่ยังคงมีความหมายกว้าง ๆ หรือมีนัยความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวมันเอง ดังนั้นการใช้คำเหล่านี้ในการสื่อความหมายถึง mob จึงสะท้อนให้เห็นอคติของผู้ใช้คำดังกล่าวที่มี ต่อ “ความเป็นประชาธิปไตย” หรือ “การมีและใช้อำนาจทางการเมืองของประชาชน” ได้เป็นอย่างดี โดยสิ่งเหล่านี้สามารถพิจารณาได้จากงานเขียนของนักคิดและนักประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาดังกล่าว ทั้งนี้ในการศึกษานี้จะพิจารณางานเขียน Livy, Cicero และ Polybius เป็นสำคัญ

สำหรับ Livy (Titus Livius) นักประวัติศาสตร์ชาวโรมันผู้มีชีวิตอยู่ในช่วงเวลา 59 B.C.-A.D. 17 และเขียนงานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์โรมันอันประกอบด้วยหนังสือกว่า 144 เล่ม แต่มีปรากฏอยู่ในปัจจุบันเพียง 35 เล่ม โดยเขาได้เริ่มเขียนตั้งแต่ประวัติศาสตร์การก่อตั้งโรม จนกระทั่งปี 9 B.C.⁵³ ในเรื่องทัศนคติของ Livy ที่มีต่อ mob นั้น McClelland ได้กล่าวสรุปว่า “สำหรับ Livy ประชาชน (people) ไม่ใช่ mob เสมอไป แม้ว่าเขามักจะเรียกพวกเขาเหล่านั้นว่า “a mob” เมื่อพวกเขามีพฤติกรรมที่คุกคามและใช้ความรุนแรง และพวกเขาจะมีพฤติกรรมดังกล่าว เมื่อพวกเขาถูกปลุกเร้าโดย demagogue⁵⁴ จากจุดนี้จะพบว่า mob หมายถึง ผู้ชนใด ๆ ที่ใช้ ความรุนแรงอันเป็นผลมาจากการถูกปลุกเร้าโดย demagogue นั้นเอง จึงทำให้อาจกล่าวอีกนัยหนึ่ง ได้ว่า จากการตีความพฤติกรรมรวมหมู่ที่เรียกว่า mob ในมุมมองของ McClelland จะพบว่า กลุ่มคนที่จะมีพฤติกรรมที่เรียกว่า mob นั้น จะเป็นประชาชนกลุ่มใดก็ได้ ไม่เฉพาะเจาะจงเพียง plebs ดังที่ นักประวัติศาสตร์หลายท่านได้กล่าวไว้ แต่ McClelland กลับกล่าวในสิ่งที่ขัดแย้งกับการตีความของเขาในเรื่อง mob ในทัศนคติของ Livy ที่ยกมาข้างต้น โดยเขาได้กล่าวไว้ด้วยว่า “การบันทึกประวัติศาสตร์โรมันย้อนกลับไปถึงยุคแห่งการต่อสู้เพื่อแย่งชิงเมือง (the sack of the city) ของพวก Goth โดย Livy ถือเป็นการบันทึกอย่างตรงไปตรงมาต่อการต่อสู้ทางชนชั้นระหว่าง plebs และ patricians โดยที่พวก patricians รวบรวมศีลธรรมแบบสโตอิกเรื่องความซื่อสัตย์และการห้ามใจตนเอง ขณะที่พวก plebs มักจะคุกคามในรูปของ mob เมื่อความปรารถนาของพวกเขาถูกขัดขวาง”⁵⁵ จุดนี้ทำให้การตีความ mob ในทัศนคติของ Livy ตามความเข้าใจของ McClelland มีประเด็นที่ขัดแย้ง

⁵³ Betty Radice, Rome and Italy : Books VI-X of the history of Rome from its foundation, translated and annotated by Betty Radice with an introduction by R.M. Ogilvie, (London : Penguin Books, c1982), p.7.

⁵⁴ J.S McClelland, The Crowd and the Mob: From Plato to Canetti, p. 26.

⁵⁵ Ibid., p. 46.

กันอย่างเห็นได้ชัดเพราะจากคำกล่าวที่ยกมาในตอนแรกว่า ประชาชนมีโอกาสดังกล่าวที่จะแสดงออกในลักษณะของพฤติกรรมที่เรียกว่า mob เท่าๆ กัน ถ้าพวกเขาถูก demagogue ปลุกเร้า แต่ต่อมา McClelland กลับกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงว่า plebs คือ mob หรือมักจะมีพฤติกรรมที่เรียกว่า mob ซึ่งการกล่าวในลักษณะดังกล่าวถือได้ว่าเป็นการกล่าวร้ายและแสดงให้เห็นอคติที่เขาที่มีต่อ plebs อย่างเห็นได้ชัด

เนื่องจาก plebs นั้นเป็นเพียงประชาชนส่วนหนึ่ง ถึงแม้จะเป็นพลเมืองส่วนใหญ่ของสังคมโรมันก็ตามและเมื่อพิจารณาตามสัดส่วนแล้วก็น่าจะเป็นไปได้ที่ plebs จะมีโอกาสแสดงพฤติกรรมที่เรียกว่า mob มากกว่าคนกลุ่มอื่น ๆ แต่การที่จะสรุปอย่างฟันธงว่า plebs มักจะมีพฤติกรรมคุกคามแบบ mob นั้นเป็นการสรุปที่เลื่อนลอยและขาดน้ำหนักสนับสนุนที่เพียงพอ โดยจากการพิจารณางานเขียนของ Livy ที่กล่าวถึงประชาชนจากงานแปลของ Betty Radice ในเรื่อง “Livy : The Early History of Rome” ซึ่ง McClelland ได้ยกมาอ้างไว้ว่า “แต่เราจะต้องจินตนาการถึงสิ่งที่ประชาชนต้องการในช่วงเวลาดังกล่าวและสิ่งที่ควรเกิดขึ้นจากอำนาจทั้งหมดที่มีโดยการใช้บทลงโทษที่ยุติธรรมและเสรีภาพในการแสดงออกอย่างเต็มที่”⁵⁶ และจากข้อความที่ยกมานี้เขาได้ตีความคำว่า populace ว่าหมายถึง Roman plebs และพยายามชี้ให้เห็นความสูงส่งทางการเมืองของพวกเขา ซึ่งเมื่อย้อนกลับไปพิจารณาจากส่วนขยายของข้อความที่ยกมานี้ในงานแปลของ Betty กลับพบว่า populace นั้นก็คือ a rabble of varants ซึ่งส่วนมากจะเป็นพวก runaways และพวก refugees⁵⁷ ดังนั้น populace ณ ที่นี้หาได้หมายความว่า plebs ไม่ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นบทพิสูจน์การสรุปอย่างไร้น้ำหนักของ McClelland ที่กล่าวว่า plebs มักจะแสดงพฤติกรรมที่เรียกว่า mob และขณะเดียวกันก็เป็นบทพิสูจน์ความปลอดภัยทางชนชั้นของ Livy ในระดับหนึ่งด้วย กล่าวคือ การที่เขาไม่ได้ใช้คำว่า plebs ในการสื่อความหมายถึง mob อย่างเฉพาะเจาะจงหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการที่เขามองว่าประชาชนประกอบด้วยคนหลากหลายกลุ่ม ไม่ใช่เฉพาะ plebs เท่านั้น ทำให้อาจกล่าวโดยรวมได้ว่าการพิจารณาความเป็น mob หรือ mob ในทัศนะของ Livy มีกรอบที่กว้างกว่าการพิจารณาพฤติกรรมที่เรียกว่า mob ในกรอบของชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง ซึ่งสะท้อนความปลอดภัยทางชนชั้นของ Livy ได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาผลงานของ Livy ที่ชื่อ “The Early History of Rome” โดยเฉพาะในเล่มที่ 2 ที่ว่าด้วย “The Beginning of the Republic” นั้นจะพบว่า มีคำในภาษาละตินอย่างน้อย 2 คำที่เขาใช้ในการสื่อความหมายถึง mob นั่นคือ คำว่า turba และ multitude ซึ่งคำ 2 คำนี้ต่างก็เป็นคำที่มีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเอง ดังนั้นในขั้นแรกนี้ การที่ Livy เลือกใช้คำเหล่านี้

⁵⁶ Ibid., p. 48.

⁵⁷ Betty Radice, Rome and Italy : Books VI-X of the history of Rome from its foundation, p. 105.

ย่อมจะแสดงให้เห็นอคติของเขาที่มีต่อการแสดงออกซึ่งการใช้อำนาจทางการเมืองของประชาชนได้ในระดับหนึ่ง

ในส่วนของการใช้คำว่า *turba* นั้น เป็นที่ทราบกันดีว่า คำ ๆ นี้มีความหมายตั้งแต่ความสับสนวุ่นวาย จลาจล ฝูงชนและ mob ดังนั้นการใช้คำ ๆ นี้ในการกล่าวถึงพฤติกรรมการรวมกลุ่มของประชาชนในการกระทำการใด ๆ ย่อมแสดงให้เห็นอคติของผู้ใช้ได้ในระดับหนึ่ง ดังในกรณีของ Livy ซึ่งได้ใช้คำดังกล่าวในงานของเขาเช่นเดียวกัน นั่นคือในส่วนว่าด้วย *The Volscian War and the First Secession of the Plebs* ซึ่งเขาได้กล่าวตอนหนึ่งว่า “*Sciscitantibus unde ille habitus, unde deformitas, cum circumfusa, turba esset prope in contionis modum...*” ซึ่งหมายถึง ฝูงชน (*The Crowd*) ได้เติบโตไปสู่มิติแห่งสภาประชาชน⁵⁸ ในส่วนนี้จะพบว่าคำว่า *turba* ที่ Livy ใช้ นั้นมีนัยความหมายในแง่บวกนั่นคือ *crowd* ขณะที่ในย่อหน้าถัดมาของส่วนเดียวกันนี้เขาได้กล่าวว่า “*magno cum periculo suo qui Forte patrum in fore erant in eam turbam inciderunt*” ซึ่งหมายถึง “บรรดาเซเนต (the senators) ทั้งหลายผู้ซึ่งมาอยู่รวมกันในสภา (the Forum) และกลายเป็นฝูงชนบ้าคลั่ง (mob) ตกอยู่ในสถานะที่อันตรายต่อชีวิตพวกเขาอย่างยิ่ง”⁵⁹ โดยในการใช้คำว่า *turba* ณ จุดนี้กลับหมายถึง mob ซึ่งเป็นนัยความหมายของคำ ๆ นี้ในแง่ลบ และเมื่อพิจารณาถึงปัจจัยบ่งชี้ อันเป็นสาเหตุสำคัญในการให้ความหมายของคำว่า *turba* นี้ว่าควรมีความหมายในแง่ใดนั้น จะพบว่าจากข้อความแรกที่ยกมา แม้จะมีการใช้คำว่า *turba* ซึ่งมีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเอง แต่สิ่งที่ทำให้คำดังกล่าวมีความหมายในบวกในข้อความดังกล่าวก็คือ การที่คำอื่น ๆ ที่อยู่ในประโยคเดียวกันอันเป็นคำที่ต่างก็แสดงให้เห็นว่าบริบทหรือสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น หากได้มีลักษณะหรือนัยความหมายที่สื่อให้เห็นพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงหรือการก่อความวุ่นวายใด ๆ ของกลุ่มประชาชนเลยแม้แต่น้อย ซึ่งต่างจากข้อความที่สองที่ยกมานั้นคือ ในข้อความหลังนี้ Livy จะใช้คำว่า “*periculo*” ซึ่งหมายถึง อันตราย (danger) การเสี่ยงภัย (peril) และ อุบัติเหตุ (hazard) ประกอบในการอธิบายถึงสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นด้วย จุดนี้จึงทำให้คำว่า *turba* ที่ถูกใช้ในส่วนนี้มีนัยความหมายของพฤติกรรมที่เรียกว่า mob อย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นในส่วนของการใช้คำว่า *turba* นี้ อาจกล่าวโดยรวมได้ว่า mob อย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นในส่วนของการใช้คำว่า *turba* ในตัวเอง แต่เมื่อพิจารณาบริบททางสังคมการเมืองในขณะนั้นที่ Livy ได้อธิบายไว้ควบคู่กันไป ก็ทำให้คำดังกล่าวมีความหมายที่เฉพาะเจาะจงในแง่ใดแห่งหนึ่งอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันสิ่งเหล่านี้ก็มีผลให้การพิจารณาอคติที่มีต่อประชาชนของ Livy โดยผ่านการใช้คำว่า *turba* นี้หายไปอย่างสิ้นเชิงอีกด้วย

⁵⁸ Titus Livius, *Ab urbe condita*, 2.23.1 in <http://www.perseus.tufts.edu>. [2001, April 18]

⁵⁹ *Ibid.*

ขณะเดียวกันการใช้คำว่า *multitudo* ซึ่งมีความหมายตั้งแต่ ประชาชน (the people) ปวงชน (*multitudo*) ฝูงชน (*crowd*) และ ฝูงชนป่าเถื่อน (*mob*) ของ Livy ก็มีลักษณะไม่ต่างไปจากกรณีของการใช้คำว่า *turba* กล่าวคือ ในสถานการณ์ที่เขาต้องการชี้ให้เห็นพฤติกรรมรวมหมู่ในรูปของ *mob* นั้น แม้เขาจะใช้คำที่มีความหมายทั้งบวกและลบในตัวเองอย่างคำว่า *multitudo* ซึ่งแสดงให้เห็นอคติของเขาที่มีต่อประชาชนได้ในระดับหนึ่ง แต่ Livy ก็จะใช้คำที่สื่อนัยของการใช้ความรุนแรงในการบรรยายสถานการณ์ที่เกิดขึ้นดังกล่าวไว้ด้วย จุดนี้จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่สามารถใช้ในการโต้แย้งเพื่อหักล้างในประเด็นเรื่องการใช้คำโดยเฉพาะคำที่ยังคงมีนัยความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเองกับอคติของผู้ใช้คำดังกล่าว ที่มีต่อการใช้อำนาจทางการเมืองของประชาชน นั่นคือ ในกรณีของ Livy เมื่อเขาใช้คำว่า *multitudo* ในการเขียนบรรยายเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง สิ่งที่จะแสดงให้เห็นว่าคำว่า “*multitudo*” ที่ถูกใช้นี้มีความหมายถึงพฤติกรรมการรวมหมู่หรือลักษณะการรวมตัวของประชาชนในรูปแบบ ทั่ว ๆ ไป นั่นคือ “*multitudo*” หรือ “*crowd*” หรือหมายถึงพฤติกรรมการรวมหมู่ของประชาชนในลักษณะที่มีการใช้ความรุนแรงที่เรียกว่า “*mob*” นั้น ก็คือส่วนขยายในการเขียนบรรยายถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในขณะนั้นนั่นเอง อาทิเช่น ในส่วนของ “The Volscian War and the First Secession of the Plebs” ซึ่งเขาได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “[10] *nec tempera tum manilus foret, ni propere consules, P. Servilius et Ap. Claudius, ad comprimendam seditionem interunissent at in eos multitudo uersa ostentare uincula sua deformitatemque aliam* (2.23.1) หมายถึง “ความรุนแรงที่เกิดขึ้นถูกใช้เป็นข้ออ้างโดย P. Servilius และ Ap. Claudius ไม่ใช่โดยฝ่ายกงสุล (the consuls) เพื่อเข้าแทรกแซงและระงับเหตุวุ่นวายที่เกิดขึ้น ฝูงชนเริ่มแตกพลาซึ่งแสดงให้เห็นสายสัมพันธ์ของพวกเขาและสัญลักษณ์อื่นๆ ของการอ่อนกำลังลง (ed. Robert Camon, 2.23) ⁶⁰ ในส่วนนี้ แม้จะปรากฏว่า Livy ได้ใช้คำว่า “*multitudo*” แต่เมื่อพิจารณาจากคำอื่น ๆ ที่เขาใช้ในการบรรยายสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในขณะนั้นแล้ว จะพบว่าคำ ๆ นี้มีนัยความหมายเป็นเพียง *crowd* เท่านั้น เนื่องจากไม่พบว่ามีคำอื่น ๆ ที่ถูกใช้ในการบรรยายสถานการณ์ที่สื่อให้เห็นพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของประชาชนในช่วงเวลาดังกล่าว ขณะที่ในเหตุการณ์อื่น ๆ ที่การรวมตัวของประชาชนเป็นไปในลักษณะที่เกินกว่าการรวมกลุ่มธรรมดาหรือเริ่มมีการต่อความวุ่นวายและใช้ความรุนแรง Livy จะใช้คำอื่นๆ ประกอบในการบรรยายสถานการณ์ทางการเมืองเพื่อแสดงให้เห็นว่า คำว่า “*multitudo*” ที่ถูกใช้ในส่วนนี้ไม่ได้เป็นเพียงพฤติกรรมการรวมหมู่ในรูปที่ *crowd* เท่านั้น ดังในส่วนที่ว่าด้วย “War With the Volscians and Aequi The Agrarian Laws” ที่ Livy ได้กล่าวไว้ว่า [6] *sollicitati et eo anno sunt dulcedine agrariae legis animi plebas tribuni plebi popularem potestatem lege populari culebrabunt : patres, satis superque gratuiti furoris in multitudine credentes esse, largitiones temeritatisque*

⁶⁰ Ibid.

inuitamenta horrebant (2.42.1) หมายถึง ในปีนี้ความคึกคึกใจของพวกเขาพลบเย็นหันไปทุ่มเทให้กับ ประเด็นที่น่าสนใจต่างที่ปรากฏในกฎหมายว่าด้วยการแบ่งปันที่ดิน (the Agrarian Laws) และสภาทริบูน (the tribunes) ก็ได้รับความนิยมนมากขึ้นจากการขยายถึงมาตรการนี้ พวกเขาเพริชฌายเชื่อว่านี่ เป็นสิ่งที่บ้าเสียยิ่งกว่าบ้าเท่าที่เคยเกิดขึ้นในหมู่ปวงชน พวกเขามองเห็นความน่ากลัวจากการรับสินบนและจะกลายเป็นการเลี้ยวโชคไป (2.42)⁶¹ ในส่วนนี้จะพบว่า คำว่า “multitudo” ที่ Livy ใช้ นั้นมีความหมายที่สื่อความหมายในแง่ลบของคำดังกล่าว แม้ว่าในส่วนนี้จะถูกแปลว่า multitudo ซึ่ง น่าจะเป็นผลมาจากความพยายามถอดความอย่างตรงไปตรงมาอย่างที่สุดของผู้แปล แต่เมื่อพิจารณา จากภาพรวมของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจะพบว่า คำว่า multitudo ที่ถูกใช้ในส่วนนี้มีความหมายที่ สื่อถึงพฤติกรรมการรวมกลุ่มที่เรียกว่า mob ด้วย ดังจะเห็นได้จากการใช้คำว่า “foruris” ซึ่ง หมายถึง madness ในการบรรยายสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นขณะนั้น และคำ ๆ นี้ก็ได้แสดงให้เห็นลักษณะที่ไม่ธรรมดาของพฤติกรรมการรวมกลุ่มของประชาชน

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า ในการพิจารณาอคติหรือจุดยืนทางการเมืองของ Livy โดยผ่านการ ใช้คำ จะพบว่า แม้ Livy จะใช้คำที่ยังคงมีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเอง ในการ กล่าวถึงพฤติกรรมการรวมกลุ่มของประชาชนอันอาจสะท้อนให้เห็นอคติของเขามที่มีต่อประชาชน ได้ในระดับหนึ่ง แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดอย่างลึกซึ้งแล้วจะพบว่า ความน่าจะเป็นในการมี อคติดังกล่าวกลับมีระดับของความเป็นไปได้ที่ลดลงจนเกือบหมดไปก็ว่าได้ สิ่งเหล่านี้เป็นผลมา จากความระมัดระวังในการใช้คำของ Livy เอง โดยเขามักจะใช้คำกริยาเพื่ออธิบายถึงสถานการณ์ ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในขณะนั้นอย่างชัดเจนอยู่เสมอ และจุดนี้ยังสะท้อนให้เห็นนัยทางทฤษฎีของ พฤติกรรมรวมหมู่ที่เรียกว่า mob กับสภาพการใช้ความรุนแรงของประชาชนในปัจจุบันได้ เป็นอย่างดีอีกด้วย

สำหรับการศึกษางานเขียนของ Cicero (Marcus Tullius Cicero) นักพูด (orator) และ stateman ชาวโรมันที่มีชีวิตอยู่ในช่วง 106-43 BC จะพบว่า มีอุปสรรคค่อนข้างมากในเรื่องข้อจำกัด ทางข้อมูล ทั้งในภาษาอังกฤษและภาษาละติน อย่างไรก็ตามจากการศึกษางานเขียนของ Cicero ตามข้อมูลเท่าที่สามารถค้นคว้าไว้เพื่อพิจารณาทัศนคติของเขาที่มีต่อ mob โดยผ่านการใช้นั้นจะ พบว่า มีคำอย่างน้อย 2 คำที่พอจะแสดงให้เห็นแนวคิดและจุดยืนทางการเมืองของเขามที่มีต่อ ประชาชนนั้นคือ multitudo และ turba ซึ่งต่างก็เป็นคำที่มีความหมายทั้งบวกและลบในตัวเอง ดังนั้นการใช้คำที่มีความหมายทั้ง 2 แง่นี้จึงอาจชี้ให้เห็นทัศนคติในแง่ลบของเขามที่มีต่อการใช้อำนาจของประชาชนภายใต้ระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐได้ในระดับหนึ่ง กล่าวคือ ในส่วน ของการใช้คำว่า turba นั้นจะพบว่า Cicero ได้ใช้คำดังกล่าวในหนังสือของเขาชื่อ The Republic โดย ในส่วนท้ายของเล่มหนึ่ง เขาได้กล่าวว่า “(69)...haec constitutio primum habet acquabilitatem

⁶¹ Titus Livius. *Ab urbe condita*, 2.23.1 ใน <http://www.perseus.tufts.edu>. [2001, April 19].

quandan [magnam], qua carere diutius vix possunt liberi, deinde firmitudinem, quod et illa prima facile in contraria vitia convertuntur, ut existat, ex rege dominus, ex optimatibus factio, ex populo **turba** et confusio ; quodque ipsa genera generibus saepe conmutantur novis, hoc in hac iuncta moderateque permixta constitutione rei publicae non ferme sine magis principum vitiis evenit”⁶² ซึ่งแปลความได้ว่า “ในชั้นแรกรัฐธรรมนูญจะต้องมีองค์ประกอบเกี่ยวกับความเสมอภาคที่ซึ่งมนุษย์ผู้เสรีไม่อาจปฏิเสธได้ อันดับที่สองต้องมีเสถียรภาพเพื่อที่แม้รูปแบบการปกครองดั้งเดิมทั้งสามนี้จะง่ายต่อการคอร์รัปชัน (การสร้างผู้ปกครองที่กดขี่แทนกษัตริย์ ระบบคณาธิปไตยแทนอภิชนาธิปไตย และฝูงชนวุ่นวายไร้ระเบียบแทนระบบประชาธิปไตย) และแม้ว่ารูปแบบการปกครองที่เรียบง่ายเหล่านี้บ่อยครั้งจะเปลี่ยนไป แต่สิ่งต่างๆเหล่านี้ก็เกิดขึ้นได้ยากในโครงสร้างทางการเมืองที่มีการรวมกันและการผสมผสานในกระบวนการทางศาลยุติธรรม เว้นเสียแต่ว่าเหล่านักการเมืองทั้งหลายจะคอร์รัปชันอย่างหนัก”⁶³ ทั้งนี้จากข้อความที่ได้ยกมาข้างต้นจะพบว่า แม้ Cicero จะใช้คำว่า *turba* ในการสื่อให้เห็นพฤติกรรมการใช้อำนาจของประชาชนซึ่งอาจทำให้กล่าวได้ว่าเขามีอคติต่อพฤติกรรมดังกล่าวของประชาชนเนื่องจากดังได้กล่าวไปแล้วว่าคำ ๆ นี้เป็นคำที่มีความหมายทั้งบวกและลบในตัวเอง แต่เมื่อพิจารณาจากสถานการณ์หรือบริบททางการเมืองที่ Cicero กำลังกล่าวถึงแล้ว จะพบว่า การใช้คำ ๆ นี้ของเขาหาได้มีอคติต่อประชาชนไม่ ดังจะเห็นได้จากการที่เขาได้ใช้คำว่า *confusio* อันเป็นคำในภาษาละตินที่หมายถึง ความสับสน (*confusion*) ความไร้ระเบียบ (*disorder*) ความขัดแย้ง (*trouble*) และความทุกข์ยาก (*distress*) เป็นต้น ประกอบในการอธิบายขยายความถึงสิ่งที่เกิดขึ้นหรือพฤติกรรมที่แสดงออกของประชาชนในขณะนั้นด้วย ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยรวมแล้วจึงอาจกล่าวได้ว่า การใช้คำว่า *turba* ของ Cicero ณ จุดนี้มีความชัดเจนว่าเขากำลังกล่าวถึง *turba* ที่มีนัยความหมายว่า ฝูงชนที่ก่อความ วุ่นวายไร้ระเบียบ ซึ่งก็คือ พฤติกรรมรวมหมู่ที่เรียกว่า *rabble* หรือ *mob* นั่นเอง สิ่งเหล่านี้จึงทำให้ความเป็นไปได้ของการมีอคติต่อประชาชนของ Cicero ในการเลือกใช้คำดังกล่าวได้ลดลงหรือหายไปในที่สุด

ในส่วนคำว่า *multitudo* นั้นก็พบว่า มีลักษณะการใช้ที่ไม่ต่างไปจากกรณีของคำว่า *turba* นักกล่าวคือ ในงานของ Cicero ที่ชื่อ “For Milo” หรือ “In Defence of Titus Annius Milo” จะพบว่าเขาได้ใช้คำว่า *multitudo* หรือ *multitudinis* ในการกล่าวถึงประชาชนอยู่บ้าง แต่ก็เป็นการใช้ที่ควบคู่ไปกับการอธิบายพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งความไร้ระเบียบและ/หรือการใช้ความรุนแรงของประชาชนในช่วงเวลาหนึ่ง ซึ่งเช่นเคยที่การใช้คำที่มีความหมายถึงประชาชนหรือพฤติกรรมของ

⁶² Cicero : de Re Publica I ใน <http://patriot.net/~lillard/cp/cic.repub1.html>. [2001, April 18]

⁶³ Juvenal, *The satires*, translated by Niall Rudd , introduction and notes by William Barr, (Oxford : Oxford University Press, 1992) : 1998, p. 32.

พวกเขาทั้งในแง่บวกและลบในตัวเองในลักษณะนี้ได้ช่วยให้อคติที่อาจแฝงอยู่ในการเลือกใช้คำดังกล่าวนี้หมดไป ดังจะพบว่าเมื่อ Cicero ใช้คำว่า *multitudo* ในนัยความหมายที่สื่อถึง *mob* เขาจะใช้คำขยายที่สื่อให้เห็นการกระทำของประชาชนในลักษณะดังกล่าวอย่างชัดเจน ดังเช่นในส่วนที่ 22 ของงานชิ้นนี้ที่เขาได้กล่าวว่า “...tulit ut consularem-necesse esset : credo, quod principum munus esse ducebat resistere et levitati **multitudinis** et perditorum termeritati. ซึ่งหมายถึง “เขาได้ผ่านกฎหมายที่จะต้องมีคนหนึ่งคนใดที่เปี่ยมไปด้วยเกียรติยศแบบกงสุล เพราะฉันเชื่อว่าเขาได้พิจารณาหน้าที่ของบุคคลผู้นั้นหรือตำแหน่งชั้นที่สูงกว่าก็คือการต่อต้านทั้งความโลเลของปวงชนและความไม่รอบคอบของพวกเขาไม่เอาถ่าน⁶⁴ นั่นคือ แม้ว่า Cicero จะใช้คำว่า *multitudinis* ซึ่งมีความหมายตั้งแต่ประชาชน (people) ฝูงชน (crowd) ไปจนถึง *mob* แต่เมื่อเขาใช้คำว่า *levitati* ซึ่งหมายถึง ความไม่กังวล (lightheartedness) ความโลเล (fickleness) และความเลอะแผละ (frivolity) เป็นต้น ในการขยายความถึงพฤติกรรมการแสดงออกของประชาชนในขณะนั้น ก็ทำให้เกิดความชัดเจนว่าเขากำลังใช้คำดังกล่าวตามนัยความหมายในแง่ลบนั่นเอง

นอกจากนี้การศึกษางานชิ้นสำคัญอีกชิ้นหนึ่งของ Cicero ซึ่งแสดงให้เห็นแนวความคิดทางการเมืองของเขาได้เป็นอย่างดีคืออีกชิ้นหนึ่งคือ *The Republic* นั้น ก็ทำให้เข้าใจทัศนคติของเขามีต่อพฤติกรรมกรรมรวมหมู่ของประชาชนในรูปของ *mob* ได้อย่างลึกซึ้งอีกด้วย กล่าวคือ ในส่วนที่ 45 ของหนังสือ *The Republic* เล่ม 3 ส่วนที่กล่าวถึงประเภทของรัฐนั้น เขาได้กล่าวไว้ว่า “...nam si nobis non placebat Syracusis fuisse rem publicam, neque Agrigenti neque Athenis dum essent tyramni, neque hic dum decemviri, nan video qui magis in multitudinis dominatu rei publicae nomen appareat, quia primum mihi populus non est, ut tu optime definisti Scipio, nisi qui consensu iuris continetur, sed est tam tyrannus iste conventus, quam si esset unus, hoc etiam taetrius quia nihil ista, quae populi speciem et nomen imitatur, immanius belua est nee vero convenit dum furiosorum bona legibus in adgnatorum potestate sint, quod eorum iam”.⁶⁵ ซึ่ง Niall Rudd ได้แปลไว้ว่า “ถ้าเราตัดสินใจว่าไม่มีสาธารณรัฐ (republic) ใน Syracuse หรือ Agrigentum หรือ Athens เมื่อทรราชย์ปกครองหรือ ณ ขณะนี้ในสมัยการปกครองของผู้ปกครองทั้งสิบ (the regime of the Ten) ฉันไม่เห็นว่ามีกรณีใดจะมีน้ำหนักในการกล่าวว่าสาธารณรัฐถูกชี้นำโดยฝูงชนบ้าคลั่ง (mob) สำหรับฉันแล้วในตอนแรกไม่มีความเป็นสาธารณะอีกต่อไปเมื่อมีข้อตกลงทางกฎหมายร่วมกัน เหมือนกับที่คุณยอมรับ Scipio ฝูงชนวุ่นวายไร้ระเบียบเป็นเสมือนทรราชย์โดย

⁶⁴ Cicero in <http://patriot.net/~lillard/cp>. [2001, April 20].

⁶⁵ Cicero : de Re Publica III in <http://patriot.net/~lillard/cp/cic.repub3.html>. [2001, April 20].

คนๆ เดียว และสิ่งที่น่ารังเกียจมากกว่าก็เพราะไม่มีสิ่งใดจะชั่วร้ายมากไปกว่าการกล่าวอ้างที่หลอกลวงว่าเป็นสาธารณชนและการอ้างชื่อนี้ นี่ค่อนข้างเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกันกล่าวคือ เมื่อทรัพย์สินของคนจิตวิปริต (insane) จะตกเป็นของญาติพี่น้องฝ่ายชายตามกฎหมาย”⁶⁶ ณ จุดนี้เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่า การแปลความหมายของ Niall Rudd ค่อนข้างคลาดเคลื่อนอันเป็นผลมาจากการตีความและ/หรืออคติของผู้แปลเองซึ่งเป็นปัญหาที่พบมากในการพิจารณาจุดยืนทางการเมืองของนักคิดนักปรัชญาในยุคสมัยนี้โดยผ่านการใช้คำ อย่างไรก็ตามในส่วนนี้จะพบว่าความคลาดเคลื่อนจากการแปลและตีความของ Rudd ก็คือ การที่เขาแปลคำกล่าวของ Cicero ในภาษาละตินที่กล่าวว่า “multitudinis dominatu rei publican” เป็น “รัฐที่ถูกชี้นำโดยฝูงชนบ้าคลั่ง (mob)” ทั้ง ๆ ที่เมื่อพิจารณาจากรากศัพท์ในภาษาละตินของคำแต่ละคำในประโยคที่ยกมานี้จะพบว่าคำว่า multitudinse ทั้งในที่นี้หาได้มีนัยใดที่จะสื่อความหมายถึง mob ได้ โดยเมื่อพิจารณาในแต่ละคำในส่วนที่ยกมานี้ตามรากศัพท์ในภาษาละตินจะพบว่าคำว่า “dominatu” นั้นหมายถึง ความเป็นขุนนาง (lordship) อำนาจการปกครอง (mastery) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปกครองแบบเบ็ดเสร็จ (absolute dominion) ระบบทรราชย์ (tyranny) และระบบเผด็จการ (despotism) เป็นต้น ขณะที่คำว่า rei publican หรือ res publica นั้นก็คือ republic ซึ่งหมายถึง “ของประชาชน” ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว ซึ่งความคลาดเคลื่อนดังกล่าวสามารถยืนยันได้โดยใช้งานเขียนของ Neal Wood ที่ชื่อ “Cicero’s Social and Political Thought” ซึ่งเขาได้แปลข้อความในส่วนนี้ว่า “despotism of the multitude” ซึ่งเป็นการให้ความหมายอย่างตรงประเด็นมากกว่า กล่าวคือ Wood ได้กล่าวไว้ในส่วนที่ว่าด้วย “Type of the State” โดยในส่วนที่กล่าวถึงระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่มีการทุจริตรับสินบน (the corruption of democracy) เขาได้กล่าวว่า “การปกครองของประชาชนที่อยู่ศีลธรรม การคอร์รัปชัน ของระบบประชาธิปไตย อันจะเกิดขึ้นเมื่อมีการตัดสินลงโทษใครคนใดคนหนึ่ง เมื่อมีการจับกุม ปล้น ฆาตกรรมและทำลายสร้างความเสียหาย ได้ถูกตีตราไว้ในประโยคๆ หนึ่งว่า “เผด็จการของปวงชน” (despotism of the multitude)⁶⁷ ณ จุดนี้สะท้อนให้เห็นความเป็นกลางทางการเมืองหรือความปลอดอคติของ Cicero ที่มีต่อการใช้อำนาจของประชาชนได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็พบว่าแนวคิดทางการเมืองของนักคิดนักปรัชญาชาวเอเธนส์อย่าง Plato นั้น มีอิทธิพลต่อ Cicero อยู่ไม่น้อย

สิ่งเหล่านี้สามารถเห็นได้ชัดจากการศึกษาแนวคิดทางการเมืองของ Cicero โดยผ่านงานของ Neal Wood นั่นเอง กล่าวคือ จากการที่ Cicero ได้กล่าวถึง “The unjust government of people” โดยใช้คำว่า “dominatus multitudinis” หรือ “the despotism of the multitude” นั้นแสดงให้เห็นว่า

⁶⁶ Niall Rudd, *The satires*, p. 73.

⁶⁷ Neal Wood, *Cicero's Social and Political Thought: An Introduction*, (U.S.A.: University of California Press, 1991), p. 144.

แม้แนวคิดทางการเมืองของ Plato ในเรื่องการจัดประเภทการปกครองจะมีอิทธิพลต่อ Cicero แต่ก็ไม่ได้มีผลให้เขาต้องละทิ้งการพิจารณาบริบททางสังคมการเมืองตนเองไปด้วย ดังจะพบว่า แม้เขาจะมองว่า มีระบอบการปกครองที่ไม่เป็นธรรมชาติคู่กันกับระบอบการปกครองที่เป็นธรรมตามแนวคิดของ Plato แต่ในส่วนของ the corruption of democracy เขาก็ไม่ได้แสดงแนวคิดในแง่ลบต่อการใช้อำนาจของประชาชน และไม่ได้ใช้คำใด ๆ ที่สื่อถึงพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งความรุนแรงของกลุ่มประชาชนภายใต้ระบอบดังกล่าวอย่างเห็นได้ชัด ขณะที่ Plato จะใช้คำว่า mob-rule หรือ ochlocracy ซึ่งเป็นการกล่าวที่แสดงให้เห็นแนวคิดหรือมุมมองในเชิงลบต่อประชาชนเป็นอย่างยิ่ง จุดนี้อาจเป็นผลมาจากการที่สังคมกรีกในยุคของเขานั้นปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยที่การใช้อำนาจของคนส่วนใหญ่ขาดการถ่วงดุลย์ ขณะที่ในยุคสาธารณรัฐโรมันของ Cicero นั้น ระบอบการปกครองแบบผสมและมีการถ่วงดุลย์อำนาจระหว่างสถาบันการปกครองอันเป็นตัวแทนของกลุ่มชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมอย่างชัดเจน จึงทำให้ความไม่ไว้วางใจที่มีต่อการใช้อำนาจของประชาชนในยุคนี้มีน้อยกว่าสังคมประชาธิปไตยเอเธนส์ ขณะที่เมื่อพิจารณาจากงานของ Neal Wood จะพบว่า Cicero ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดประเภทระบอบการปกครองอย่างเป็นระบบอย่าง Plato โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของรูปแบบการปกครองที่ไม่เป็นธรรมนี้ที่เขาแทบจะไม่สนใจเลย ดังที่ Neal Wood ได้กล่าวไว้ว่า “Cicero ไม่เคยสนใจในการตั้งชื่อเฉพาะสำหรับรูปแบบการปกครองที่อยู่ดีหรือคอร์รัปชัน บางทีอาจเป็นเพราะพวกมันไม่มีรัฐที่แท้จริงตามนิยามของเขาเลยแม้แต่น้อย”⁶⁸ ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการที่ตัว Cicero เองมีความเป็นกลางทางการเมืองซึ่งนอกจากจะทำให้เขามีทัศนคติที่ดีต่อประชาชนแล้ว ยังทำให้เขาให้ความสำคัญกับระบอบการปกครองแบบผสมมากกว่าการให้ความสำคัญกับระบอบการปกครองระบอบใดระบอบหนึ่งหรือการให้อำนาจกับใครคนใดหรือกลุ่มหนึ่งในการปกครองสังคมการเมืองนั้น ๆ แต่เพียงอย่างเดียว ขณะที่ในส่วนของ Neal Wood เองนั้นก็กลับพบว่า การที่เขาพยายามจัดประเภทระบอบการปกครองของ Cicero ให้เป็นระบบเป็นรูปแบบเดียวกันกับ Plato นั้นได้สะท้อนความตื่นตัวทางความคิดของเขาเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ การที่เขาได้จัดประเภทของ dominatus multitudinis (the despotism of multitude) ไว้ในส่วนของหรือแทนที่รูปแบบการปกครองแบบ mob-rule ตามที่ Plato ได้กล่าวไว้นั้น แสดงให้เห็นว่า Wood ละเลยบริบททางสังคมการเมืองในยุคสมัยของ Cicero รวมทั้งทัศนคติของเขามีต่อประชาชนไปอย่างสิ้นเชิง ซึ่งทำให้แนวคิดทางการเมืองของ Cicero ในงานของ Wood นี้ขาดความลุ่มลึกไปอย่างน่าเสียดาย นอกจากนี้ยังอาจสะท้อนให้เห็นว่าอิทธิพลทางแนวคิดทางการเมืองของ Plato นั้น มีอิทธิพลต่อ Wood มากกว่า Cicero ในเรื่องนี้อย่างชัดเจน รวมทั้งยังแสดงให้เห็นอคติของ Wood เองที่มีต่อประชาชนและการใช้อำนาจทางการเมืองของพวกเขาอีกด้วย ดังจะพบว่า Wood มักจะใช้คำว่า mob

⁶⁸ Ibid., pp. 144-5.

และ riot ในงานของเขาในลักษณะที่ควบคู่และ/หรือแทนกันอยู่เสมอ⁶⁹ สิ่งเหล่านี้นอกจากจะแสดงให้เห็นความมึนงงของผู้ใช้คำในลักษณะดังกล่าวแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นปัญหาเชิงทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่เกี่ยวกับ mob และ riot กล่าวคือ ขาดความชัดเจนทางทฤษฎีในการขีดเส้นแบ่งระหว่างพฤติกรรมร่วมกลุ่มทั้งสองนั่นเอง

อย่างไรก็ตามจากข้อความตอนหนึ่งในงานของ Cicero ที่ Wood ได้ยกมานี้ก็ทำให้สามารถสรุปทัศนะที่คิซของ Cicero ที่มีต่อประชาชนได้อย่างชัดเจน นั่นคือ “แม้จะมีการปกครองที่ไม่ยุติธรรมของประชาชน (*dominatus multitudinis*) มีเพียงทรราชย์แบบคนเดียวเท่านั้นหรือที่แน่ใจว่าเป็นทรราชย์ที่โหดร้ายมากกว่า เพราะไม่มีสิ่งใดจะน่ากลัวมากไปกว่าสัตว์ประหลาดที่ใช้ชื่อและการปรากฏตัวของประชาชนอย่างผิดๆ⁷⁰ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า สำหรับ Cicero อันตรายหรือความเลวร้ายของระบบการปกครองแบบเผด็จการปวงชนนั้นจะอยู่ที่การอ้างชื่อและการปรากฏตัวขึ้นของประชาชนโดยใครคนใดคนหนึ่ง ไม่ใช่โดยตัวของประชาชนเอง สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่แสดงให้เห็นทัศนะของความเป็นประชาธิปไตยของ Cicero ได้เป็นอย่างดีในระดับหนึ่ง ซึ่งนอกจากจะเป็นผลมาจากความชื่นชมของเขาที่มีต่อระบอบการปกครองแบบผสมแล้ว ยังอาจเป็นผลมาจากความเป็นนักการเมือง (*statesman*) และนักพูด (*orator*) ของเขาเองซึ่งจะมีผลทำให้เขาต้องพยายามแสวงหาความนิยมชมชอบและการยอมรับจากประชาชนนั่นเอง

สำหรับ Polybius ผู้ซึ่งเป็นเชลยศึกชาวกรีกที่ถูกกองทัพโรมันกวาดต้อนกลับมาและกลายเป็น the Hellenistic historian ของโรมันในช่วงการขยายอาณาจักรโรมันในศตวรรษที่ 2 B.C. นั้นเขาเป็นผู้ที่มีความสนใจอย่างแท้จริงต่อ Greek intellectual in constitutions และมีความชื่นชมต่อดุลยภาพระหว่าง 3 ใช้อำนาจในรัฐธรรมนูญโรมัน นั่นคือ กงสุล (*consuls*) สภาเซเนท (*senate*) และสภาประชาชน (*assemblies*)⁷¹ จากความสนใจเหล่านี้ของ Polybius นี้เองที่เป็นบทพิสูจน์ที่สำคัญยิ่งอีกบทหนึ่ง นอกเหนือไปจากแนวคิดทางการเมืองของ Cicero ในการอธิบายอิทธิพลของกรีกที่มีต่อโรมันอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะในแง่ปรัชญาและแนวคิดของนักปรัชญากรีกอย่าง Plato และ Aristotle ดังจะเห็นได้จากแนวคิดแห่งการปกครองแบบสาธารณรัฐโรมันที่เป็นระบอบการปกครองแบบผสม (*mixed government*) อันเป็นแนวคิดหลักที่ปรากฏของในงานของนักปรัชญาชาวกรีกทั้ง 2 ท่านนี้ เนื่องจาก Polybius มองว่า แนวทางการปกครองแบบผสมนี้เองที่เป็นกุญแจสู่ความสำเร็จของโรม⁷² กล่าวคือ เป็นอิทธิพลในเรื่องความไม่ไว้วางใจประชาชนหรือ “การใช้อำนาจของประชา

⁶⁹ see *Ibid.*, pp. 22-9, 31-3 and 51.

⁷⁰ *Ibid.*, p. 145.

⁷¹ A.A. Terver, *History of ancient civilization*, p. 75.

⁷² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Terence Ball and Richard Dagger, *Political ideologies and the democratic ideal*, p.29.

ชน” ของผู้ปกครองและ/หรือ กลุ่มชนชั้นสูงนั่นเอง โดยจะพบว่า ภายใต้ระบอบการปกครองแบบ สาธารณรัฐนั้นอำนาจหรือสิทธิทางการเมืองของประชาชนถูกจำกัดหรือถ่วงดุลย์โดยแนวคิดที่ผสมผสานระหว่างระบอบการปกครองโดยคน ๆ เดียว กลุ่มคน และคนจำนวนมากนั่นเอง

ทั้งนี้นอกจากอิทธิพลทางความคิดของนักปรัชญาอย่าง Plato และ Aristotle ที่มีต่อ Polybius ในเรื่องความขึ้นชมระบอบการปกครองแบบผสม (the mixed constitution) หรือ สาธารณรัฐแล้ว เมื่อพิจารณาถึงลงไปนในรายละเอียดแหล่งที่มาของแนวคิดทางการเมืองของเขามี ต่อวิวัฒนาการของระบอบการปกครองที่เรียกว่า การจัดประเภทระบอบการปกครองแบบเก่า 6 ชั้น (the old six-fold classification) นั้น เขากล่าวว่า เมื่อรัฐธรรมนูญทั้งหลายไม่ถูกผสมผสาน รัฐธรรมนูญเหล่านี้จะตกอยู่ภายใต้การจัดจำแนกรูปแบบการปกครองที่แบ่งเป็น 3 ระดับ โดยในแต่ละระดับซึ่งมีความหลากหลายทั้งดีและเลว ซึ่งก็คือการฟื้นฟูแนวคิดการจัดประเภทการปกครองแบบ 6 ชั้นแบบเก่าที่ซึ่งความเป็นกษัตริย์ (kingship) ถูกแยกออกจากระบอบเผด็จการ (tyranny) ระบอบอภิชนาธิปไตยถูกแยกออกจากระบอบคณาธิปไตย (oligarchy) และระบอบประชาธิปไตย (democracy) ถูกแยกออกจากระบอบการปกครองโดย mob (mob-rule)⁷³ สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็น ผลมาจากการประยุกต์แนวคิดของนักปรัชญากรีกทั้ง 2 ท่านนี้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะ Aristotle ซึ่งเป็นผู้กล่าวถึงการจักระบบการปกครองในลักษณะดังกล่าวอย่างละเอียดเป็นคนแรก แต่เขากลับไม่ได้กล่าวถึง Aristotle เลยแม้แต่น้อย ดังที่ สมบัติ จันทรวงศ์ ได้กล่าวไว้ว่า "โพลีบิอัสรับเอาวิธีการ จำแนกรัฐบาลออกเป็นหกแบบของอาริสโตเติลมา โดยเกือบไม่มีการเปลี่ยนแปลงเลย (แทนที่ ประชาธิปไตยโดยชนชั้นกลางและรูปแบบที่เชื่อมคือประชาธิปไตย โพลีบิอัสพูดถึงประชาธิปไตย และรูปแบบที่เชื่อมไป คือ การปกครองโดยฝูงชนที่ปราศจากระบียบ หรือ (ochlokratia) แต่ทั้งนี้ โดยปราศจากการให้เกียรติโดยตรงแก่อาริสโตเติล"⁷⁴ อย่างไรก็ตามในส่วนของเส้นแบ่งระหว่าง ระบอบประชาธิปไตยกับ mob-rule นั้นเขาได้กล่าวขยความไว้ว่า "ลักษณะของระบอบ ประชาธิปไตยที่ดีคือการเคารพพระเจ้า บิดามารดาและกฎหมาย รวมทั้งการยึดมั่นในหลักการแห่ง เสี่ยงข้างมาก สิ่งเหล่านี้จะทำให้ระบอบการปกครองดังกล่าวถูกแยกออกจากระบอบการปกครอง โดย mob (ochlocracy) ได้"⁷⁵ จุดนี้ทำให้พบความขัดแย้งในตัวเองของ Polybius ในระดับหนึ่ง กล่าว คือ จากคำกล่าวของเขาในเรื่อง "การยึดมั่นในหลักการแห่งเสี่ยงข้างมาก" และการใช้คำว่า "ochlocracy" นั่นเอง

⁷³ T.A. Sinclair, A history of Greek political thought, (Cleveland : The World Publishing Company, 1968), p. 272.

⁷⁴ สมบัติ จันทรวงศ์ , มหาชนรัฐและประชาธิปไตย : ความคิดทางการเมืองอเมริกัน ค.ศ. 1776-1800, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528) หน้า 137.

⁷⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 137.

เนื่องจาก “การยึดมั่นในหลักการแห่งเสียงข้างมาก” นั้นน่าจะหมายถึง “การยอมรับในการมีและใช้อำนาจทางการเมืองของประชาชน” ผู้ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในสังคมและตามหลักการดังกล่าว ประชาชนควรเป็นผู้ชี้ขาดแนวนโยบายแห่งรัฐโดยชอบธรรมด้วย ดังนั้นจุดนี้น่าจะทำให้เข้าใจได้ว่าเขามีจุดยืนทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยอย่างยิ่ง แต่ขณะเดียวกันคำว่า ochlocracy หรือ mob – rule นี้กลับเป็นคำที่เริ่มปรากฏเป็นครั้งแรกในงานของ Polybius⁷⁶ โดยคำกล่าวนี้มีรากศัพท์จากภาษากรีก 2 คำคือ ochlos และ kratia ซึ่งคำหลังนี้หมายถึง “รูปแบบการปกครอง” ส่วนคำแรกคือ ochlos นั้น ได้กล่าวไปแล้วในส่วนของประชาธิปไตยเอเธนส์ว่า คำ ๆ นี้ นอกจากมีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเองคือ อาณาประชาราษฎร์ (populace) และ mob รวมทั้งได้มีการขยายความถึงสภาประชาชนทั้งหลาย (popular assemblies) ซึ่งแฝงไปด้วยความรู้สึกดูถูก ยังมีนัยความหมายในแง่ลบอย่างเจาะจงด้วย นั่นคือ บุคคลหรือสิ่งรบกวน (annoyance) และความยุ่งยาก (trouble) อีกด้วย ดังนั้นการใช้คำ ๆ นี้เป็นรากศัพท์ในการสื่อและบัญญัติค่านามในการใช้เรียกขานระบอบการปกครองโดย mob จึงแสดงให้เห็นนัยแห่งการดูถูก “การมีและใช้อำนาจทางการเมืองของอาณาประชาราษฎร์” ได้โดยไม่มีข้อโต้แย้ง เพราะแม้จะยกเอาแนวคิดของ Polybius ในเรื่อง “การเคารพกฎหมาย” และความชื่นชมของเขาที่มีต่อระบอบสาธารณรัฐมาประกอบการพิจารณา ก็ไม่สามารถทำให้ภาพมุมมองในแง่ลบของเขาที่มีต่อ mob รวมทั้งการใช้อำนาจของประชาชน อันเห็นได้จากการเลือกใช้คำในการบัญญัติศัพท์คือ ochlos นั้น ยังเป็นคำที่ยังคงความหมายในเชิงบวก นั่นคือ อาณาประชาราษฎร์ ถูกลบลงไปได้โดยสิ้นเชิง แต่อาจทำให้บทรวิเคราะห์ดังกล่าวมีน้ำหนักลดลงบ้างเพียงเล็กน้อย เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาจากคำที่ถูกใช้สื่อถึง mob ตามรากศัพท์ในภาษากรีกอีกคำหนึ่งคือ homilos ซึ่งมีความหมายกลาง ๆ มากกว่า ดังนั้นถ้า Polybius ใช้คำ ๆ นี้เป็นรากศัพท์ในการบัญญัติคำที่หมายความถึง mob-rule ภาพของทัศนคติในแง่ลบของเขาที่มีต่อ mob นั้น จะยิ่งชัดเจนขึ้นอีกมาก ขณะเดียวกัน แม้ในเรื่องการเลือกใช้คำในการบัญญัติศัพท์ที่ใช้ในการสื่อความหมายถึง mob-rule นั้นอาจยังมีประเด็นที่สามารถโต้แย้งได้บ้าง แต่เมื่อพิจารณาทัศนคติของเขาที่มีต่อระบบประชาธิปไตยและระบบการปกครองโดย mob หรืออาจกล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างระบบประชาธิปไตยและ mob-rule ในงานของเขาอย่างลึกซึ้งซึ่งจะยังเห็นอคติของ Polybius ที่มีต่อ mob และ “การใช้อำนาจของประชาชน” ในภาพรวมมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “...ในการจัดตั้งระบบประชาธิปไตยของประชาชนนั้น จะดำเนินไปได้ด้วยดีขณะที่คนเหล่านั้น ผู้ซึ่งยังจำภาพแห่งการปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพและความเสมอภาคยังคงมีชีวิตอยู่ แต่ในช่วงเวลาของคนอีก 1 หรือ 2 รุ่นต่อมา นิทานเกี่ยวกับความมั่งคั่งกว่า (the wealthier folk) ที่อ้างถึง อภิสิทธิ์ (privilege) จะถูกนำมาแทนที่ความเสมอภาค เพื่อที่จะได้มาซึ่งอำนาจที่พวกเขาจะนำมาใช้ในการให้สินบนและการโกงกินดังกล่าวของคนจำนวนมากนี้เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้

⁷⁶ T.A. Sinclair, *A history of Greek political thought*, p 163n.

กับการปกครองโดยใช้ความรุนแรงของระบบประชาธิปไตย"⁷⁷ โดยในตอนนี้ Sinclair ได้ขยายความไว้ใน footnote ว่า *Xelpokpatia* (ซึ่งเขาแปลไว้ว่า “rule of violence” หรือที่เขาได้กล่าวขยายความไว้ในหน้า 274 ว่า คำ ๆ นี้หมายถึง การที่ประชาชนสไตร์คในระดับรากเหง้าของสมาคมทางการเมืองทั้งหมด – ผู้เขียน) เป็นคำที่ถูกใช้ ณ จุดนี้ไม่ใช่ *óχλοκρατία* (ochlocracy – ผู้เขียน) แต่มันเป็นเพียงการใช้ในลักษณะของการนำการอธิบายบางส่วนมาใช้ในการอธิบายทั้งหมด เพื่อชี้ให้เห็นว่าการจลาจล (riot) และความรุนแรง (violence) เป็นลักษณะเฉพาะของการปกครองโดย mob (mob – rule)⁷⁸ สิ่งเหล่านี้นอกจากจะทำให้สรุปได้ว่า ในทัศนะของ Polybius ระบบการปกครองโดย mob (ochlocracy) นี้เป็นผลลัพธ์อีกด้านหนึ่งของระบบประชาธิปไตยแล้ว การขยายความของ Sinclair เองในเรื่องการนำส่วนย่อยไปอธิบายภาพรวมนั้นก็ช่วยขยายภาพแห่งอคติของ Polybius ที่มีต่อระบบประชาธิปไตยหรือการใช้อำนาจของประชาชนมีความชัดเจนขึ้นอีกมากด้วย

นอกจากนั้น จุดนี้ยังแสดงให้เห็นความแตกต่างของแนวคิดทางการเมืองระหว่าง Polybius กับ นักคิดผู้มีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองของเขาอย่าง Plato อย่างค่อนข้างสุดโต่ง เพราะเมื่อ Plato กล่าวถึง ระบบประชาธิปไตยและ mob เขาให้ความสนใจกับผู้นำของฝูงชนมากกว่า นั่นคือ the corrupted philosopher และ oligarch ขณะที่ mob สำหรับ Plato นั้นเป็นเพียงประชาชนผู้โง่เขลาและจืดจางซึ่งเขาไม่ได้ให้ความสนใจเท่าใดนัก ดังได้กล่าวไปแล้ว ขณะที่ Polybius กลับมุ่งเป้าการโจมตีระบบประชาธิปไตยไปที่ประชาชนโดยตรง ดังจะพบว่าสำหรับ Polybius กลับมุ่งเป้าการโจมตีระบบประชาธิปไตยไปที่ประชาชนโดยตรง กล่าวคือ สำหรับ Polybius แล้ว เพราะความละโมภของ ประชาชนจึงทำให้เกิดการปกครองโดยความรุนแรงหรือ mob-rule ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า ปัญหาของระบบประชาธิปไตยที่เขาสนใจก็คือ the corrupted masses หาใช่ผู้นำประชาชนไม่

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า Polybius นั้นมีอคติต่อ mob อย่างรุนแรง ดังจะเห็นได้จากทั้งการเลือกใช้คำในภาษากรีกมาเป็นรากศัพท์ของการบัญญัติคำว่า ochlocracy (mob – rule) และทัศนะที่เขามีต่อการใช้อำนาจทางการเมืองของประชาชน โดยเขาเชื่อว่ามันจะนำไปสู่การคอร์รัปชันและความรุนแรงในที่สุดนั่นเอง สิ่งเหล่านี้ยังสะท้อนให้เห็นอคติหรือจุดยืนทางการเมืองของเขามีสัญญาว่า “ความเป็นประชาธิปไตย” ซึ่งในทัศนะของ Polybius คือต้นตอของระบบการปกครองโดย mob แต่ mob ในทัศนะของ Polybius ในส่วนนี้คือ mob ตามนัยความหมายของนักปรัชญากรีกอย่าง Plato ซึ่งได้ให้นิยามคำๆ นี้ว่าหมายถึงกลุ่มประชาชนที่โง่เขลา ซึ่งแน่นอนว่าลักษณะของกลุ่มผู้ปกครองนี้ย่อมโยงใยกับการคอร์รัปชัน โกงกินเกิดขึ้นได้ง่ายด้วย

จากการศึกษาภาพรวมของพฤติกรรมรวมหมู่ที่เรียกว่า mob ในยุคสาธารณรัฐโรมันนั้นจะพบว่ามีความหลากหลายขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่มีการบัญญัติคำหลาย ๆ คำ ในภาษาละตินเพื่อใช้

⁷⁷ Ibid., p. 274.

⁷⁸ Ibid., p. 274 n.1.

ในการสื่อความหมายถึง mob และเมื่อพิจารณาในรายละเอียดแล้วจะพบว่าแม้ในเรื่องของการบัญญัติคำในยุคนี้อาจมีความหลากหลายขึ้นทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพมากกว่าในยุคประชาธิปไตยเอเธนส์กล่าวคือ ในเชิงปริมาณนั้นจะพบว่าจำนวนคำที่ถูกบัญญัติไว้เพื่อสื่อความหมายถึง mob นั้นมีมากขึ้น โดยในยุคประชาธิปไตยเอเธนส์นั้นจะมีคำเพียง 2 คำที่ถูกใช้ในการสื่อถึง mob นั่นคือคำว่า homilos และ ochlos ส่วนในยุคสาธารณรัฐโรมันนั้นจะมีถึง 6 คำที่ถูกใช้สื่อความหมายในลักษณะดังกล่าวคือ คำว่า turba multitudo vulgas plebs sentina-reipublicae และ faex populi ขณะที่เมื่อพิจารณาในเชิงคุณภาพนั้นจะพบว่า มีคำที่มีความหมายอย่างเฉพาะเจาะจงถึงพฤติกรรมรวมหมู่ที่เรียกว่า mob อย่างชัดเจน แต่สิ่งที่ยังคงเดิมดังเช่น ในสมัยประชาธิปไตยเอเธนส์ก็คือ การที่คำต่าง ๆ ที่ถูกใช้สื่อความหมายถึง mob นั้น โดยมากยังคงเป็นคำที่มีนัยความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวมันเองหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า ในยุคสาธารณรัฐโรมันนี้ กลุ่มประชาชนหรือการรวมตัวของประชาชนส่วนใหญ่ก็ยังคงถูกมองว่าเป็น mob ได้ทั้งสิ้น ขณะเดียวกันจากการศึกษางานเขียนในยุคสมัยดังกล่าวจะพบว่า คำที่มีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวมันเองเหล่านี้ เมื่อถูกใช้ในนัยความหมายของ mob นั้นมักจะมีคำอื่นๆ ที่ใช้สื่อให้เห็นบริบททางการเมืองหรือลักษณะพฤติกรรมที่เรียกว่า mob ด้วย กล่าวคือ คำที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมก่อความวุ่นวายและการใช้ความรุนแรงของกลุ่มประชาชนนั่นเอง

ความแตกต่างระหว่าง 2 ยุคนี้อาจเป็นผลมาจากความแตกต่างของระบอบการปกครองในแต่ละยุค นั่นคือ ในยุคที่ระบบประชาธิปไตยถูกใช้เป็นระบบการปกครองหลักในสังคมเพียงระบบเดียว ดังนั้นการมีและใช้อำนาจของประชาชนภายใต้ระบบการเมืองการปกครองนี้จึงอาจแปรไปด้วยลักษณะที่เป็นเผด็จการหรือเอาแต่ใจบ้างในบางขณะ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การบัญญัติคำเพื่อสื่อความหมายถึงพฤติกรรมของประชาชนในลักษณะของ mob ขาดความหลากหลาย อันเป็นผลเนื่องมาจากภาวะการขาดการถ่วงดุลย์อำนาจทางการเมืองในยุคนี้นั้น ขณะเดียวกันก็อาจเป็นไปได้ว่าเป็นเพราะอคติทางการเมืองของฝ่ายที่อยู่ตรงข้ามกับประชาชนนั่นเอง ขณะที่ในยุคสาธารณรัฐโรมันนั้น ระบอบการปกครองแบบผสมได้ทำให้เกิดความหลากหลายขึ้นในสังคมการเมืองโรมัน โดยสิ่งที่เห็นได้ชัดก็คือในแง่ของที่มาหรือขั้วอำนาจทางการเมืองนั่นเอง กล่าวคือ การผสมผสานระหว่างระบอบการปกครองที่อำนาจตกอยู่มือของคนคนเดียว กลุ่มคนและประชาชน สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อความหลากหลายต่อความเข้าใจและการบัญญัติคำที่สื่อความหมายถึงพฤติกรรมการแสดงออกซึ่งอำนาจของประชาชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ กล่าวคือทำให้เกิดการจัดประเภทจัดระดับพฤติกรรมของประชาชนว่าพฤติกรรมใดเป็นเพียงพฤติกรรมรวมกลุ่มของประชาชนทั่วไป หรือที่เรียกว่า crowd และพฤติกรรมใดหมายถึง mob อีกทั้งยังส่งผลต่อการมีอคติต่อประชาชนด้วย นั่นคือเมื่อขั้วอำนาจมีมากกว่า 2 ขั้ว การเป็นปฏิปักษ์ต่อกันระหว่างขั้วอำนาจอย่างชัดเจน ดังเช่นในยุคประชาธิปไตยเอเธนส์จึงลดลงไป การกล่าวร้ายหรืออคติที่มีต่อพฤติกรรมการใช้อำนาจของประชาชนในรูปแบบของการรวมกลุ่มจึงมีความระมัดระวังและมีเหตุมีผลมากขึ้น

นอกจากความหลากหลายของคำที่มีมากขึ้นในยุคสาธารณรัฐโรมันแล้ว สิ่งที่ต้องถือว่าเป็นปรากฏการณ์ใหม่สำหรับพฤติกรรมกรรวมกลุ่มที่เรียกว่า mob ของประชาชนก็คือ วิธีการจัดการหรือรับมือกับ mob นั้นเอง ซึ่งจุดนี้จะเริ่มจากการพิจารณาถึงที่มาหรือสาเหตุของ mob นั้นเอง ซึ่งจุดนี้จะเริ่มจากการพิจารณาถึงที่มาหรือสาเหตุของ mob ในยุคนี้ตามที่ P.A Brunt ได้กล่าวไว้ว่ามีสาเหตุสำคัญ 3 ประการ ซึ่งประการแรกคือ การที่สาธารณรัฐโรมันมีการถ่วงดุลย์อำนาจมากมายในรัฐธรรมนูญที่ซึ่งในทางปฏิบัติถูกนำมาใช้เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มผู้ปกครองเท่านั้น บรรดาผู้ก่อตั้งที่ต้องใช้อำนาจ หรืออย่างน้อยก็ต้องสร้างเงื่อนไขที่จะทำให้สภาเซเนตต้องเกรงกลัวการใช้อำนาจในลักษณะดังกล่าว⁷⁹ ประการที่ 2 คือ แม้ว่าตามมาตรฐานสมัยใหม่โรมจะเป็น a populus city แต่ก็ไม่มีกองทหารประจำการและตำรวจทำหน้าที่ในการควบคุมฝูงชน⁸⁰ และประการสุดท้ายคือ เป็นผลมาจากความทุกข์ยากและความสกปรกมอซอของประชากรในโรมซึ่งทำให้พวกเขาขานรับนักการเมืองทั้งหลายผู้ซึ่งสัญญาว่าจะปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ของพวกเขา และเพาะบ่มความรู้สึกเกลียดชัง (แม้จะเป็นเพียงลักษณะหมุนเวียน) ต่อกลุ่มชนชั้นสูงผู้ให้ความสนใจต่อผลประโยชน์ของพวกเขาเพียงเล็กน้อย⁸¹ จากสาเหตุประการสุดท้ายของการแสดงพฤติกรรมที่เรียกว่า mob นี้ นอกจากจะสะท้อนให้เห็นบทบาทอันสำคัญอย่างหนึ่งของบรรดานักการเมือง ซึ่งก็คือ การเป็น demagogue แล้ว ยังแฝงด้วยนัยแห่งการจัดการกับ mob ด้วย กล่าวคือ ถ้าพิจารณาโดยรวมจากสาเหตุประการสุดท้ายที่ P.A Brunt ได้กล่าวไว้จะพบว่าวิธีจัดการกับ mob ก็คือ การตอบสนองข้อเรียกร้องและความต้องการของพวกเขาตนเอง ทั้งนี้เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่ากลยุทธ์หลักอันเป็นที่รู้จักกันดีและที่ถูกนำมาใช้เพื่อการนี้ก็คือ กลยุทธ์ที่เรียกว่า “bread and circus” นั้นเอง

โดยในส่วนของกลยุทธ์แรกคือ “bread” นั้นถูกนำมาใช้เป็นครั้งแรกในยุคของ Augustus ขณะที่ “circus” ถูกนำมาใช้ในยุคของ Nero ซึ่งในเรื่องนี้ Tacitus นักคิดนักประวัติศาสตร์ในยุคดังกล่าวได้กล่าวไว้ว่า “ประชาชนไม่กระทำการต่อต้านเมื่อพวกเขาสูญเสียสิทธิของเขาในการเลือก magistrates ภายใต้สมัยการปกครองของ Tiberius เนื่องจาก Augustus ทำให้พวกเขาเชื่อได้ด้วยขนมปัง ขณะที่ Nero ได้มอบสนามการต่อสู้กลางแจ้ง (circus) ให้กับพวกเขา ณ เวลาแห่งการสิ้นสุดของสถาบันต่าง ๆ ของประชาชน (popular institutions) เพื่อให้ the games หรือ the theatre นี้ เป็นเพียงสถานที่แห่งเดียวที่ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้ตามกฎหมาย⁸² จากการพิจารณา

⁷⁹ P.A Brunt, Social conflicts in the Roman Republic, (New York : W.W. Norton, c1971), p. 8.

⁸⁰ Ibid., p.8.

⁸¹ Ibid., p.11.

⁸² McClelland, The Crowd and the Mob: From Plato to Canetti, p. 52.

กลยุทธ์ทั้งสองนี้จะพบว่ากลยุทธ์หลังจะค่อนข้างมีอำนาจในการจัดการกับการรวมกลุ่มของประชาชนหรือฝูงชนที่ให้ผลในระยะยาวมากกว่า ดังที่ McClelland ได้สรุปไว้ว่า “ในงานของ Tacitus ฝูงชน (crowd) จะอ้อมเอมไปกับการแสดงกลางแจ้งทั้งหลาย (theatrical shows) ที่ซึ่งในตอนจบของมันจะทำให้เกิดความไม่สามารในการแยกแยะระหว่างการแสดงและการต่อสู้ที่อันตราย รวมถึงการนองเลือดที่เกิดขึ้นก็เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง”⁸³ กล่าวคือ การใช้กลยุทธ์ที่ 2 นี้จะเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ที่รุนแรงของฝูงชนและมีผลต่อการลดสภาวะความก้าวร้าวทางอารมณ์ของฝูงชนในทางการเมืองได้ในที่สุด การแสดงในลักษณะดังกล่าวทำให้ประชาชนได้ระบายความรู้สึกของความเป็นผู้ด้อยโอกาสหรือถูกกระทำทางสังคมโดยผ่านสถานะของ “การเป็นผู้ชม” ในเวทีการแสดงกลางแจ้งเหล่านี้ แทนที่การแสดงออกโดยการเกิดความวุ่นวายและใช้ความรุนแรงทางสังคมเพื่อระบายอารมณ์ด้วยตัวเอง ขณะที่กลยุทธ์แรกจะถูกใช้เพื่อตอบสนอง ความขาดแคลนซึ่งเป็นผลมาจากความต้องการทางร่างกายเท่านั้น

อย่างไรก็ตามอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า แม้ว่ากลยุทธ์ทั้งสองนี้จะเพียงการจัดการหรือรับมือกับ mob ทางอ้อม เนื่องจากกลยุทธ์เหล่านี้จะใช้ได้ผลก็ต่อเมื่อประชาชนยังไม่มีกรรวมกลุ่มหรือเป็นเพียงการรวมกลุ่มกันในรูปของฝูงชนธรรมดา ๆ เท่านั้น แต่ก็ถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่งในการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจและสกัดกั้นพฤติกรรมการรวมหมู่ในลักษณะของ mob เมื่อพวกเขามีการรวมกลุ่มและเริ่มใช้ความรุนแรงในการแสดงออกทางอารมณ์ ยังมีนัยเชิงตรรกะที่แสดงให้เห็น “ความสามารถควบคุมได้ของ mob” ในตัวมันเองอีกด้วย กล่าวคือเมื่อ mob ในยุคสาธารณรัฐโรมันนี้มีสาเหตุส่วนหนึ่งมาจากความยากจนและความขาดแคลนทั้งโอกาสและความมั่งคั่งทางสังคม จนทำให้พวกเขาารู้สึกว่าถูกกดขี่และต้องแสดงออกโดยใช้ความรุนแรง ดังนั้นเมื่อสิ่งเหล่านี้ถูกชดเชยหรือสัญญาว่าจะแก้ไขหรือปรับปรุงให้ย่อมจะมีผลต่อการรับรู้และความรู้สึกที่ความต้องการของพวกเขาได้รับการตอบสนองซึ่งทำให้ “ระดับของการใช้ความรุนแรงของพวกเขา” ลดลงไปโดยอัตโนมัติ จนถึงขั้นที่สลายหายไปได้ในที่สุด ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า “ความสามารถควบคุมได้” นี้จะตกอยู่ในมือของกลุ่มผู้นำประชาชนหรือผู้นำ mob ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในเชิงดูถูกว่า “demagogue” นั่นเอง

⁸³ Ibid, p. 19 and 32.

3.3 Machiavelli กับ Mob: รอยต่อแห่งยุคสมัย

Niccolò Machiavelli (1469-1527) นักปรัชญาชาวอิตาลีที่มีชีวิตอยู่ในช่วงหลังการสิ้นสุดของจักรวรรดิโรมันซึ่งก็คือช่วงเวลาที่ถูกรู้จักกันว่า ยุคกลาง (Middle Ages) นั่นเอง และยุคเวลาดังกล่าวนี้ก็เป็นช่วงเวลาที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า อำนาจของคริสตจักรได้แพร่ขยายเข้าครอบงำสังคมโดยรวม ทั้งในแง่ของชีวิตทางสังคมและชีวิตทางการเมือง ซึ่งต่างจากการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของผู้ปกครองในยุคที่ผ่านมา สิ่งเหล่านี้เป็นผลเนื่องมาจากแนวความคิดของศาสนจักรที่ถือว่าโลกเป็นสังคมเดียว มีอำนาจทางการเมืองอันเดียว มีหลักการแห่งชีวิตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และหลักการนั้นศักดิ์สิทธิ์⁸⁴ ขณะที่ตัว Machiavelli ผู้มีชีวิตอยู่ในช่วงปลายของสังคมยุคกลางก็ได้พยายามตั้งประเด็นวิพากษ์การมีอำนาจทางโลกในลักษณะดังกล่าวของคริสตจักรอย่างแหลมคมจนกลายเป็นจุดเด่นอย่างเห็นได้ชัดในงานเขียนของเขาแทบทุกชิ้นและมีผลทำให้ผลงานของเขาเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายในยุคต่อๆ มา ทั้งในแง่ความชื่นชมยกย่องและการประณามหยาบเหยียดว่าเป็นผลงานที่ไร้ศีลธรรม ตราบจนทุกวันนี้ข้อถกเถียงในลักษณะสองขั้วแห่งความคิดเห็นในเรื่องตัวตนที่แท้จริงของ Machiavelli ก็ไม่ได้จางหายไปจากแวดวงการศึกษาผลงานของเขาในกลุ่มนักวิชาการรุ่นหลังแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามงานชิ้นนี้เป็นเพียงการศึกษาวิเคราะห์หัตถ์ทางความคิดของ Machiavelli ที่มีต่อประชาชนและรวมถึงพฤติกรรมที่เรียกว่า mob ของประชาชนที่พอมีร่องรอยอยู่บ้าง โดยจะพิจารณาตัวตนโดยทั่วไปของเขาแต่เพียงคร่าวๆเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม แม้ขณะที่ยังมีชีวิต Machiavelli จะมีผลงานมากมายหลายชิ้นอาทิ The Prince, The Art of War, Discourses on the Ten Books of Titus Livius, The Life of Castruccio Castracani และ The History of Florence เป็นต้น แต่ผลงานที่น่าจะสะท้อนทัศนคติของเขามีต่อประชาชนและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้อย่างชัดเจนและครอบคลุมที่สุดได้แก่ผลงานเรื่อง The Prince และ Discourses on the Ten Books of Titus Livius ซึ่งผลงานทั้ง 2 ชิ้นนี้นอกจากจะเป็นงานที่ถูกกล่าวขวัญถึงมากที่สุดในบรรดางานเขียนทั้งหมดของ Machiavelli แล้วยังเป็นผลงานที่มีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างน่าสนใจหลายประการ ซึ่งในเรื่องนี้ สมบัติ จันทรวงศ์ ได้กล่าวสรุปถึงความเกี่ยวเนื่องระหว่างผลงานทั้ง 2 ชิ้นนี้ตอนหนึ่งว่า “.....มาคิอาเวลลิยังได้กล่าวถึงผู้ที่ตนอุทิศ The Discourses ให้ความเป็นพลเมืองซึ่งแม้จะไม่ได้เป็นเจ้าของปกครอง แต่ก็สมควรจะเป็นเจ้าผู้ปกครอง หรือเป็นผู้ที่มีความเข้าใจว่าจะปกครองอาณาจักรอย่างไร และในทำนองเดียวกันกับที่ มาคิอาเวลลิบอกให้เจ้าผู้ปกครองที่ตนอุทิศ The Prince ให้ ต้องเลียนแบบทั้งเจ้าผู้ปกครองโบราณและมหาชนรัฐโรมัน มาคิอาเวลลิก็เร่งเร้าให้ผู้ทีตนอุทิศ The Discourses ให้ต้องเอาอย่างไม่เพียงแต่มหาชนรัฐโรมันโบราณ แต่รวมถึงกษัตริย์โบราณด้วย ดังนั้นทั้ง The Prince และ The Discourses จึง

⁸⁴ เขียน ชีระวิทย์, สถาปนิกผู้สร้างทฤษฎีการเมืองตะวันตกจากแม็คเคียเวลลิถึงรุสโซ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิชาการ, 2523), หน้า 10.

สอดคล้องกันไม่เพียงแต่ในเรื่องเนื้อหา หากรวมไปถึงเป้าหมายสุดท้าย ด้วยเหมือนกัน”⁸⁵ ณ จุดนี้จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า ผลงานทั้ง 2 ชิ้นนี้ต่างก็มีจุดมุ่งหมายในการให้คำแนะนำกับ “ผู้ปกครอง” ทั้งที่มาจากสามัญชนและสืบเชื้อสายจากกษัตริย์ ในการได้มาและดำรงไว้ซึ่งอำนาจทางการเมืองของตน และนี่คือสิ่งที่ทำให้เชื่อได้ว่างานเหล่านี้จะสะท้อนทัศนะของ Machiavelli ที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในรูปของ mob ได้อย่างชัดเจนและตรงประเด็นที่สุด

The Prince เป็นหนึ่งในผลงานทั้งหมดของ Machiavelli ที่เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย ขณะเดียวกันก็เป็นผลงานที่ถูกวิพากษ์วิจารณ์มากที่สุดเช่นกัน โดยเฉพาะในประเด็นศีลธรรมและนโยบายแห่งความคิดทางการเมืองที่แท้จริงของเขา อย่างไรก็ตามในงานชิ้นนี้จะมุ่งความสนใจไปที่ประเด็นทัศนะของ Machiavelli ที่มีต่อ mob เป็นสำคัญ การวิเคราะห์ประเด็นอื่นๆ นอกเหนือไปจากนี้จะกระทำเท่าที่จำเป็นเท่านั้น ทั้งนี้เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการวิเคราะห์ “ตัวตน” ที่แท้จริงของเขาซึ่งยังคงไม่มีคำตอบที่ชัดเจน ดังได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่า ผลงานชิ้นนี้เป็นการให้คำแนะนำแก่ผู้ปกครองในการแสวงหาและรักษาไว้ซึ่งอำนาจทางการเมืองของตน กล่าวคือ เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาของ Machiavelli ใน The Prince จะพบว่า มีลักษณะของการให้คำแนะนำต่อเจ้าผู้ปกครอง รวมทั้งพยายามชี้ให้เห็นผลลัพธ์อันเกิดจากการกระทำของผู้ปกครอง โดยมี จุดหมายสำคัญเพียงอย่างเดียวคือการรักษาอำนาจการปกครองของตนไว้เท่านั้น ดังที่ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ได้ยกมาอ้างตอนหนึ่งว่า “ถ้าผู้ปกครองต้องการรักษาอำนาจการปกครอง เขาจะต้องเรียนรู้ว่าจะเป็นผู้ไร้คุณธรรมได้อย่างไร และจะต้องรู้จักใช้หรือไม่ใช้ความรู้นี้ตามความจำเป็น”⁸⁶ แต่ขณะเดียวกัน สปิโนซา ก็ได้ให้ความเห็นในลักษณะที่ตรงข้ามอย่างน่าสนใจ “มาคิอาเวลลีเขียน The Prince ขึ้นเพื่อแสดงให้ประชาชนผู้เสรีทั้งหลาย ได้ระมัดระวังต่อการที่จะมอบสวัสดิภาพของตนให้อยู่ในมือคนๆเดียว เพราะผู้ที่เป็นทรราชนั้น หากไม่ห่อหุ้มจนเกินเลย ถึงขนาดที่คิดว่าจะสามารถทำให้ทุกคนพอใจได้แล้วก็ย่อมต้องกลัวเกรงต่อภัยที่จะคุกคามตนเอง เพราะฉะนั้นจึงต้องทำทุกอย่างเพื่อตนเอง และวางแผนต่อต้านประชาชนมากกว่าที่จะปฏิบัติงานเพื่อความผาสุกของประชาชน”⁸⁷ ซึ่งจุดนี้อาจนำไปสู่ภาพร่างของนโยบายแห่งความคิดของ Machiavelli ที่มีต่อประชาชน ผู้ถูกปกครองได้ในระดับหนึ่ง กล่าวคือ การสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองหรือน้อยที่สุดก็ต้องตระหนักรู้ถึงอันตรายของการมีและใช้อำนาจของผู้ปกครองที่ขาดการ ควบคุมหรือถ่วง

⁸⁵ สมบัติ จันทรวงศ์, เจ้าผู้ปกครอง, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538), หน้า 14.

⁸⁶ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, “เอกสารทางวิชาการหมายเลข 13 : บทสนทนาของ Plato และ The Prince ของ Machiavelli ในฐานะจุดเริ่มต้นของการศึกษาปรัชญาการเมือง”, ศูนย์วิจัยคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ, 2527, หน้า 33.

⁸⁷ สมบัติ จันทรวงศ์, เจ้าผู้ปกครอง, หน้า 9.

คุณลักษณะ ทั้งนี้เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดสภาพการณ์ที่ “สวัสดิภาพของคนต้องตกอยู่ในมือของคนๆ เดียว” มีโอกาสเกิดขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าว ณ จุดนี้ได้ว่า Machiavelli เป็น ผู้นิยมในเสรีภาพและประชาธิปไตยอย่างเต็มที่

ในทางตรงกันข้าม ถ้าพิจารณาเจตนารมณ์และนัยแห่งความคิดทางการเมืองของ Machiavelli ผ่านงานชิ้นนี้ตามที่ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ วิเคราะห์ไว้และอาจถือได้ว่าเป็นแนวทางการศึกษาวิเคราะห์ผลงานของ Machiavelli ในเรื่องนี้ที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางกระแสนิ่ง ดังที่ได้ยกมาแล้วนั้น จะพบว่า แม้ในชั้นแรกจะดูเหมือนว่า Machiavelli จะแนะนำให้บรรดา ผู้ปกครองทั้งหลายใช้ทุกวิธีการเพื่อผลประโยชน์ของตน โดยในที่นี้อาจหมายรวมถึงการละเลยประเด็นเรื่องความสุขในชีวิตของประชาชน แต่ถ้าพิจารณาให้ลึกซึ้งจะพบว่า ถึง Machiavelli จะแนะนำให้ผู้ปกครองใช้ทุกวิธีการ แต่ขณะเดียวกันก็ยังเป็นวิธีการที่ยังต้องเลือกระหว่างการทำดีหรือการทำชั่ว ซึ่งจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมเป็นสำคัญ ทั้งนี้เขาก็ได้เสนอกรอบการปฏิบัติกว้างๆ แก่ผู้ปกครองว่า “...ในเรื่องการกระทำของมนุษย์ทั้งปวง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำของเจ้าผู้ปกครองที่ไม่มีตุลาการให้อุทธรณ์ได้นั้น เรามองที่เป้าหมายเป็นหลัก ดังนั้นผู้ปกครองจงเอาชนะและคงรักษารัฐไว้เถิด...”⁸⁸ ซึ่งในเรื่องนี้ Machiavelli ได้ขยายความเพื่อให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้นโดยการเปรียบเทียบหลักการดังกล่าวกับสัตว์ 2 ชนิดคือ จิ้งจอกและสิงโต ว่า “...เพราะสิงโตไม่สามารถป้องกันตนเองจากกับดัก และสุนัขจิ้งจอกไม่สามารถป้องกันตนเองจากหมาป่าได้ ดังนั้นเราจึงต้องเป็นสุนัขจิ้งจอกเพื่อที่จะได้รู้จักกับดัก และเป็นสิงโตเพื่อที่จะได้ทำให้หมาป่ากลัว ผู้ซึ่งอาศัยการเป็นสิงโตอย่างเดียวไม่เข้าใจสิ่งนี้ เพราะฉะนั้นเจ้าที่สุขุมรอบคอบจึงไม่สามารถ หรือไม่ควรจะรักษาข้อตกลง เมื่อการปฏิบัติดังกล่าวกลับเป็นภัยต่อเขา และเมื่อบรรดาสาเหตุที่ทำให้เขาต้องให้คำมั่นสัญญานั้นหมดไปแล้ว และถ้ามนุษย์ทั้งปวงเป็นคนดี คำสอนนี้ก็คงจะไม่ดี แต่เพราะพวกมนุษย์ชั่วร้ายและไม่ซื่อสัตย์ต่อท่าน ท่านก็ไม่ต้องซื่อสัตย์ต่อเขาด้วยเช่นกัน”⁸⁹ นอกจากนี้ Machiavelli ยังได้กล่าวแนะนำกุศโลบายที่เป็นทั้งเป้าหมายและวิธีการทางการเมืองการปกครองในตัวเองที่จะทำให้ผู้ปกครองสามารถรักษารัฐและอำนาจของตนไว้ได้ คือเขาต้องเลือกที่จะเป็นบุคคลที่ประชาชนเกรงกลัวมากกว่าการเป็นที่รักของประชาชน แต่ขณะเดียวกันก็ต้องระวังไม่ให้ประชาชนเกลียดชังด้วย โดย Machiavelli ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ในบทที่ “ว่าด้วยความทารุณโหดร้าย และความสงสาร : และการเป็นที่รักนั้นดียิ่งกว่าการเป็นที่หวาดกลัว หรือกลับตรงกันข้ามกัน” ว่า “การเป็นที่หวาดกลัวหรือเป็นที่รัก ข้าพเจ้าขอสรุปว่า โดยที่มนุษย์รักตามความพอใจของตนและกลัวตามความพอใจของเจ้าผู้ปกครอง เจ้าผู้ปกครองที่ทรงปัญญาจึงควรวางรากฐานของตนบนสิ่งซึ่งเป็นของ

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 243.

⁸⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 242.

คน ไม่ใช่บนสิ่งซึ่งต้องขึ้นอยู่กับผู้อื่น – เขาเพียงแต่ควรวางแผนที่จะหลีกเลี่ยงจากการถูกเกลียดชังอย่างที่กล่าวมาแล้วเท่านั้น”⁹⁰

คำแนะนำต่างๆของ Machiavelli ที่ได้ยกมานี้แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า แม้เขาจะให้ ความสำคัญกับผู้ปกครองอย่างมาก แต่ในขณะเดียวกัน เขาก็หาได้ละเลยการพิจารณาความต้องการของประชาชนไม่ แม้ว่าจะไม่ใช่ทั้งหมดก็ตาม เพราะจะเห็นว่า แม้ Machiavelli จะเพียรแนะนำให้เหล่าเจ้าผู้ปกครองพยายามทำทุกวิถีทางเพื่อรักษารัฐของตนไว้ให้ได้ แต่ในคำแนะนำเหล่านั้น ก็จะพบว่า เขาก็เตือนไม่ให้ผู้ปกครองกระทำตนให้เป็นที่เกลียดชังของประชาชนโดยไม่จำเป็นด้วยเช่นกัน ในทางกลับกันเจ้าผู้ปกครองควรจะทำตนให้ได้รับการสนับสนุนจากมหาชนด้วย ดังที่เขาได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า “ข้าพเจ้าจะสรุปแต่เพียงว่า จำเป็นที่เจ้าผู้ปกครองจะต้องมีประชาชนที่เป็นมิตรด้วย มิฉะนั้นแล้วในยามคับขัน เขาจะไม่มีทางแก้ไข”⁹¹ สิ่งเหล่านี้อาจทำให้สรุปได้ว่า แม้ว่าสำหรับ Machiavelli จะเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้ปกครองในการรักษาอำนาจของตนไว้ แต่ขณะเดียวกัน การผูกมิตรกับประชาชนก็เป็นกุศโลบายการปกครองอย่างหนึ่งที่เขาเห็นว่าผู้ปกครองควรกระทำ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าในเรื่องทัศนคติของเขาที่มีต่อประชาชนนั้นจะพบว่า เป็นไปในลักษณะของการหวังผลประโยชน์จากประชาชนแต่เพียงอย่างเดียวหรือก็คือการมองว่าประชาชนเป็นเพียงเครื่องมือในการรักษาอำนาจของตนในยามคับขันเท่านั้น จุดนี้ยังอาจสะท้อนทัศนคติของเขาที่มีต่อ mob ด้วยว่า เผลอเช่นเดียวกับผู้ปกครองโดยทั่วไปที่มักจะอคติต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางเมืองของประชาชนในลักษณะนี้ โดยมองว่าสิ่งนี้อาจเป็นอันตรายต่ออำนาจการปกครองของตน นอกจากนี้ยังพบว่ามีความคล้ายคลึงทางความคิดในเรื่องการจัดการกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางเมืองของประชาชนในลักษณะของ mob ระหว่าง Machiavelli กับนักปรัชญายุคโรมันที่ได้เสนอวิธีการรับมือกับฝูงชนก่อนที่จะกลายเป็น mob ซึ่งเมื่อพิจารณาในจุดนี้จะพบว่า ผู้ปกครองของ Machiavelli ก็คงมีลักษณะไม่ต่างจาก demagogue เท่าใดนัก โดยเฉพาะในแง่ของการหวังใช้ประโยชน์จากการผูกมิตรกับประชาชนแต่เพียงฝ่ายเดียวเช่นนี้

อย่างไรก็ตาม การตีความโดยรวมจากผลงานเรื่อง The Prince ของ Machiaville ในลักษณะนี้เพียงอย่างเดียวอาจนำไปสู่ข้อสรุปในเรื่องทัศนคติของเขาที่มีต่อ mob ในลักษณะที่หยาบเกินไป เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่า งานเขียนชิ้นนี้ของเขาได้รับการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวางและยากที่จะกล่าวโดยสรุปได้ว่ากระแสการวิพากษ์กระแสใดเป็นกระแสที่ถูกต้องหรือตรงกับเจตนารมณ์ที่แท้จริงของเขาในการเขียนงานชิ้นนี้ ดังนั้นเพื่อให้การวิเคราะห์ทัศนคติของเขาที่มีต่อพฤติกรรมของประชาชนในรูปของ mob มีความชัดเจนและสมเหตุสมผลมากขึ้น รวมทั้งหลีกเลี่ยงความผิดพลาดอันเกิดจากอคติของผู้แปลงานชิ้นนี้ จึงจำเป็นต้องอาศัยการพิจารณาจาก text ในภาษาอิตาเลียนของ

⁹⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 234.

⁹¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 169.

Machiavelli มาประกอบด้วย กล่าวคือ ในบทที่ 18 ที่ว่าด้วย “ในแบบวิธีการใด ที่เจ้าผู้ปกครองควร จะรักษาข้อตกลง” ซึ่ง Machiavelli ได้กล่าวถึงผู้ปกครองและประชาชนว่า “Facci dunque uno principe di vincere e mantenere lo stato: e mezzi saranno sempre iudicati onorevoli, e da ciascuno laudati; perch el vulgo ne va preso con quello che pare e con lo evento della cosa; e nel mondo non se vulgo; e li pochi ci hanno l'ougo quando li assai hanno dove appoggiarsi.”⁹² ซึ่งได้มีผู้แปล เป็นภาษาอังกฤษดังนี้ คือ “สำหรับเหตุผลที่ทำให้ผู้ปกครองมีความน่าเชื่อถือในการเข้าพิชิตและ ครอบครองรัฐหนึ่งไว้ วิธีการมักจะเป็นสิ่งที่ถูกนำมาพิจารณาอย่างซื่อสัตย์และเขาจะได้รับคำยินยอม จากทุกคน เพราะสามัญชนมักจะทำอะไร โดยการเชื่อในสิ่งที่คาดว่าจะเป็นกับผลที่เกิดขึ้นตามมา และใน โลกนี้ก็ยังมีเพียงสามัญชนเท่านั้น สำหรับคนจำนวนน้อยก็ต้องหาพื้นที่ของตัวเอง เมื่อคน จำนวนมากมาอยู่รวมกัน”⁹³ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นการแปลที่ยังคงรักษาความหมายที่ Machiavelli ต้องการสื่อให้เห็นได้อย่างลงตัวยิ่ง ดังจะพบว่า ผู้แปลท่านนี้ได้แปลคำว่า vulgar ในภาษาอิตาเลียน ของ Machiavelli เป็นคำว่า vulgar ซึ่งนอกจากจะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความระมัดระวังของผู้ แปลในการคงความหมายดั้งเดิมของงานเขียนต้นฉบับชิ้นนี้ โดยการใช้อำนาจที่มรดกศัพท์ความหมาย เดียวกันแล้ว ยังแสดงให้เห็นความปลอดภัยของผู้เขียนอย่าง Machiavelli ได้อย่างดีด้วย ซึ่งจุดนี้จะ แตกต่างจากสำนวนการแปลของ Allan Gilbert ที่ได้ถอดความไว้ว่า “ดังนั้นถ้าผู้ปกครองประสบ ความสำเร็จในการเอาชนะและครอบครองรัฐของเขา วิธีการของเขาก็มักจะถูกตัดสินอย่างซื่อสัตย์ และได้รับการสรรเสริญ เพราะฝูงชนบ้าคลั่ง (mob) มักหลงไหลไปกับสิ่งที่เกิดขึ้นและผลลัพธ์ที่เกิด ขึ้นตามมา และในโลกนี้ฝูงชนบ้าคลั่ง (mob) คือทุกสิ่งทุกอย่าง คนจำนวนน้อยจึงไม่มีพื้นที่เมื่อคน จำนวนมากมาอยู่รวมกัน”⁹⁴ ในส่วนนี้จะพบว่า เขาได้ถอดความหมายของคำว่า vulgar ของ Machiavelli ว่าหมายถึง mob อย่างเฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นการยืนยันความพยายามในการขจัดเยียด ทัศนคติของเขามีต่อประชาชนผ่านงานเขียนของ Machiavelli อย่างไรข้อสงสัย โดยเฉพาะทักษะ ในแง่ลบของตัวเองที่มีต่อประชาชน เพราะจะเห็นว่า ในงานเขียนของ Machiavelli ในภาษา อิตาเลียนนั้น เขาไม่ได้กล่าวถึงการกระทำหรือพฤติกรรมใดๆของประชาชนที่แสดงให้เห็นซึ่งความ เป็น mob อยู่เลยแม้แต่น้อย ถึงแม้ว่าคำว่า vulgo ในภาษาอิตาเลียนนั้นจะมีความหมายว่า ฝูงชน (crowd) ปวงชน (multitude) สามัญชน (common) ประชาชน (people) ประชาชนทั่วไป (pleb) และ

⁹² “Principe” di Niccolò Machiavelli, www.liberliber.it/biblioteca/m/machiavelli/prince/html/princ_c.htm, [2002, January 9].

⁹³ The Prince by Machiavelli, <http://www.orst.edu/instrut/phl302/text/prince/prince.html>, [2002, January 9].

⁹⁴ Allan Gilbert (translator), *Machiavelli : The Chief Works and Others*, Volume 1, (U.S.A : Duke University Press, 1989), p. 67.

ชนชั้นต่ำ (lower classes) ในเบื้องต้นดูเหมือนว่าคำๆนี้จะมีความหมายทั่วไปในระดับกลางๆ กล่าวคือ ก่อนข้างจะปลดอคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ดังจะพบว่า แต่ละความหมายของคำๆนี้ส่วนใหญ่จะเป็นไปในทางเดียวกันคือ ประชาชนทั่วไป ผู้ชนหรือกลุ่มคน รวมถึงการระบุความหมายถึงชนชั้นเพลเบียนผู้เป็นพลเมืองส่วนใหญ่ในสังคมโรมันไว้ด้วย ขณะเดียวกันคำๆนี้ก็มีความหมายที่ชี้เฉพาะถึงลักษณะของการดูถูกทางชนชั้นอยู่บ้างในส่วนของ lower classes

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาย้อนกลับไปที่รากศัพท์ของคำว่า vulgo ในภาษาลาตินจะพบว่า คำๆนี้มีรากศัพท์มาจากคำว่า vulgus ซึ่งมีความหมายตั้งแต่ ประชาชน (the people) ปวงชน (the multitude) สาธารณชน (the public) มวลชน (a mass) ผู้ชน (crowd) ผู้ชนวุ่นวายไร้ระเบียบ (the rabble) และ ผู้ชนบ้าคลั่ง (mob) ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเองอย่างชัดเจน ดังได้กล่าวในรายละเอียดไปแล้วในส่วนที่ว่าด้วยสาธารณรัฐโรมัน การปรับเปลี่ยนความหมายของ คำว่า vulgo จากภาษาลาตินเป็นอิตาเลียนนี้จึงมีประเด็นที่น่าสนใจและยังคลุมเครืออยู่บ้าง จุดนี้จึงจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์คำดังกล่าวอย่างละเอียดขึ้น กล่าวคือ เมื่อพิจารณาย้อนกลับไปที การพิจารณาความหมายของคำว่า pleb หรือ plebe ในภาษาอิตาเลียนนั้นจะพบว่าคำดังกล่าวหมายถึงความ ถึง ประชาชนทั่วไป (common people) คนชั้นต่ำ (lower classes) ชนชั้นแรงงาน (the working classes) ผู้ชนบ้าคลั่ง (mob) ผู้ชนวุ่นวายไร้ระเบียบ (rabble) ชาวบ้าน (rural) คนชั้นล่าง (low person) สามัญชน (vulgar person) และสามัญชน (plebian) จุดนี้จึงกล่าวได้ว่าคำว่า vulgo นี้ยังมีนัย ความหมายในแง่ลบปะปนอยู่ในตัวเองด้วย และเช่นเคยการใช้คำที่มีความหมายทั้งในแง่บวกและลบ ในตัวเองในลักษณะดังกล่าวนี้ได้สร้างความสับสนในการถ่ายทอดแนวความคิดและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตโดยอาจนำไปสู่การรับรู้ในเชิงลบต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ในยุคดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งก็คืออคติของผู้เขียนเองและผ่านการตีความของผู้แปลนั่นเอง ดัง จะเห็นได้จากการใช้คำว่า vulgo ของ machiavelli ในส่วนนี้และการแปลความของ Gilbert ดังที่ได้ ยกมาข้างต้นนั่นเอง

นอกจากนี้ การที่ Gilbert ได้ขยายความไว้ใน footnote ว่า “แมกเคียวาเวลลีกำลังเปรียบเทียบระหว่างคนฉลาดกับคนโง่ ไม่ใช่ประชาชนกับชนชั้นสูง”⁹⁵ นั้นแสดงให้เห็นอิทธิพลของนักปรัชญากรีกอย่าง Plato อยู่ไม่น้อย แต่ถ้าพิจารณาในเนื้อหาของบทนี้จะพบว่า Machiavelli อาจไม่ได้ต้องการเปรียบเทียบประเภทของคนตามชนชั้นหรือระดับสติปัญญาที่มีเลขก็ได้ เขาอาจเพียง ต้องการชี้ให้เห็นธรรมชาติของมนุษย์ที่แท้จริงตามทัศนะของเขา ดังที่ได้มีผู้กล่าวว่า เขาเป็นผู้สร้าง ศาสตร์แห่งความเป็นจริงในธรรมชาติของมนุษย์ (a realistic science of human nature) ที่ต่างก็เห็น แก่ตัว เห็นแก่ผลประโยชน์เฉพาะหน้า เฉพาะตนเท่านั้น กล่าวคือ ถ้าผู้ปกครองสามารถรักษารัฐไว้

⁹⁵ Ibid., p. 67.

ได้ นอกจากตัวผู้ปกครองจะไม่ต้องเสียอำนาจการปกครองของตนแล้ว ประชาชนผู้ถูกปกครองก็ไม่ต้องเผชิญกับภาวะเสี่ยง ทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สินของพวกเขา ซึ่งในการนี้ผู้ปกครองจะใช้วิธีการใดก็ไม่ใช่เรื่องที่พวกเขาจะใส่ใจ ดังนั้นเรื่องนี้จึงเป็นเพียงเรื่องของผลประโยชน์ต่างตอบแทนของทั้ง 2 ฝ่ายมากกว่า

ส่วนในผลงานของ Machiavelli เรื่อง *Discourses on The Ten Books of Titus Livius* หรือ *Discorsi sopra la prima Deca Tito Livio* นั้น ได้กล่าวไปแล้วว่า เป็นความพยายามของเขาในการให้คำแนะนำกับผู้ปกครองที่มาจากสามัญชนหรือสามัญชนที่มีความสามารถพอที่จะเป็นผู้ปกครอง โดยในงานชิ้นนี้ Machiavelli ได้ตั้งข้อสังเกตกับเนื้อหาในผลงาน 10 เล่มแรกของ Livy ไว้ตามลำดับ ดังนี้หนังสือทั้ง 3 เล่มนี้ของเขาแต่ละเล่มจึงเท่ากับเป็นการสร้างสรรค์จุดเริ่มต้นใหม่จากผลงานของ Livy”⁹⁶ และนอกจากนั้นเขายังได้สร้างกระบวนการคิดของเขาเองอีกหลายรูปแบบ โดยเฉพาะในแง่ที่ไม่พึงอิงกับแนวคิดของ Livy ดังที่ Allan Gilbert ได้กล่าวขยายความในส่วนต่อมาว่า “แต่ยังมีข้อยกเว้นมากมายในการปกครองแบบนี้ รวมทั้งส่วนตรงข้ามกับระเบียบที่ไม่ปกติ (*irregular inversions in order*) การละเลยหนังสือหลายๆ เล่ม การตีความโดยไม่พึงอิงกับ Livy และการจัดกลุ่มการตีความที่สอดคล้องกับประเด็นปัญหา”⁹⁷ จุดนี้จึงได้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างแนวคิดทางการเมืองในยุคโรมันและยุคหลังอันเป็นช่วงสมัยของ Machiavelli อย่างดี

จากเจตนาর্মยในการให้คำแนะนำกับผู้ปกครองที่มาจากสามัญชนของผลงานชิ้นนี้อันเป็นสิ่งที่ได้มีผู้ตีความไว้นั้น จะสอดคล้องกับหลายๆ ส่วนในหนังสือชุดนี้ที่ Machiavelli ได้กล่าวถึงผู้ปกครองและประชาชนหรือกลุ่มคนในลักษณะที่มีความสัมพันธ์กันใกล้ชิดกว่าผู้ปกครองใน *The Prince* ซึ่งสืบเชื้อสายจากกษัตริย์นั่นเอง ดังจะปรากฏอยู่ในหลายๆ ส่วนของหนังสือทั้ง 3 เล่มของ ผลงานชิ้นนี้ ที่เขาได้กล่าวถึงกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนที่พยายามเข้าไปมีส่วนร่วมในการใช้อำนาจทางการเมืองโดยได้ยกรณิของชาวโรมันทั้งที่ปรากฏและไม่ปรากฏในงานของ Livy เป็นกรณีศึกษา เพื่อให้ผู้ปกครองได้ตระหนักรู้และพยายามป้องกันไม่ให้สภาวะการมีอำนาจของตนต้องตกอยู่ในอันตรายดังที่เคยปรากฏในประวัติศาสตร์การปกครองของผู้ปกครองชาวโรมันบางคน และวิธีการแนะนำผู้ปกครองที่มาจากสามัญชนใน *Discourses* นี้เองที่ทำให้ภาพแห่งทัศนคติของ Machiavelli ที่มีต่อพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในรูปของ *mob* มีความชัดเจนยิ่งขึ้นและการเสนอคำแนะนำโดยผ่านกระบวนการศึกษาวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ของเขา นี้เองที่อาจมีส่วนทำให้เขาได้รับการยกย่องจากนักจิตวิทยาชาวฝรั่งเศสที่มีชื่อเสียงโด่งดังอย่าง Le Bon ว่าเป็นผู้ริเริ่มศึกษาทฤษฎีจิตวิทยาฝูงชนเป็นคนแรก ทั้งนี้เนื่องจากในผลงานชิ้นนี้จะพบว่ามีหลายส่วนที่ Machiavelli ให้คำแนะนำผู้ปกครองโดยผ่านการกล่าวถึงบทวิเคราะห์ธรรมชาติ

⁹⁶ Ibid., p.186.

⁹⁷ Ibid., p. 186.

การรวมกลุ่มของประชาชนหรือฝูงชนอย่างเฉียบแหลม โดยเฉพาะในบทที่ 57 และ 58 ของเล่มหนึ่ง ในงานชิ้นนี้ ซึ่งนอกจากจะได้วิเคราะห์ธรรมชาติของฝูงชนแล้ว ยังพบว่ายังได้มีการอ้างอิงถึงแนวคิดของ Livy ในเรื่องดังกล่าวไว้อย่างสำคัญยิ่ง ดังจะกล่าวในส่วนต่อไป

กล่าวคือ ในบทที่ 57 ที่ว่าด้วย “The Populace United Is Strong, Each Man By Himself Is Weak” ซึ่งมีเนื้อหาที่กล่าวถึง “ธรรมชาติของฝูงชน” ไว้อย่างเฉพาะเจาะจงและตรงประเด็นยิ่ง โดยประเด็นที่เขาได้กล่าวถึงในเรื่องนี้จะพบว่ามี 2 ประเด็นสำคัญนั่นคือในประเด็นแรก เขาได้กล่าวไว้ว่า “Titus Lilius says: “Though bold when united, by the individual fear of each they were made obedient”. [6.4] “ความจริงธรรมชาติของปวงชน (multitude) ในเรื่องนี้ไม่สามารถแสดงให้ได้ชัดได้มากไปกว่าข้อความที่ว่า ปวงชน (multitude) จะเด่นชัดขึ้นในสุนทรพจน์หลายต่อหลายครั้งเพื่อต่อต้านการตัดสินใจของผู้ปกครอง และเมื่อพวกเขาพิจารณาถึงบทลงโทษ ไม่ไว้ใจผู้ปกครองคนใหม่ที่พวกเขาเชื่อฟัง”⁹⁸ และประเด็นที่ 2 คือ เมื่อฝูงชนมีการรวมตัวกันแล้ว จำเป็นยิ่งที่ต้องมีผู้นำ มิฉะนั้นพวกเขาก็จะอ่อนแอและเป็นอันตรายยิ่ง ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “ด้านหนึ่งก็ไม่มีอะไรนำกลัวมากไปกว่าปวงชน (multitude) ที่ไม่สามารถควบคุมได้และปราศจากผู้นำ ขณะที่อีกด้านหนึ่งก็ไม่มีอะไรอ่อนแอไปกว่าปวงชน ที่แม้จะมีอาวุธ แต่ก็จะง่ายที่จะถูกวางลง ถ้าเพียงแต่คุณมีที่หลบภัยที่คุณสามารถหลบได้เมื่อเกิดการรุกไล่”⁹⁹ สิ่งเหล่านี้นอกจากจะชี้ให้เห็นว่า ทำไม Machiavelli จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการศึกษาทฤษฎีแนวจิตวิทยาฝูงชน และทัศนะที่เป็นธรรมชาติหรือเป็นกลางที่ Machiavelli มีต่อประชาชนและรวมถึง mob ด้วยดังจะกล่าวต่อไป และถ้าศึกษาย้อนกลับไปก่อนหน้านี้ นักคิดนักปรัชญาอีกคนหนึ่งที่จะได้รับการยกย่องในการศึกษาเรื่องดังกล่าวก็คือ Livy ในฐานะที่เป็นผู้บุกเบิกแนวทางแนวการศึกษาที่เรียกว่า “จิตวิทยาฝูงชน” ให้กับคนรุ่นต่อๆมา ดังจะพบว่า เมื่อกล่าววิเคราะห์พฤติกรรมความวุ่นวายของฝูงชนและ mob นั้น Machiavelli ได้อาศัยแนวคิดที่มีมาก่อนอย่างในงานเขียนของ Livy เป็นหลัก และได้ทำการขยายความและวิเคราะห์ต่อมาอย่างละเอียดและเป็นระบบมากขึ้น

ทั้งนี้เมื่อวิเคราะห์ทัศนะของ Machiavelli ที่มีต่อ mob ผ่านภาษาที่เขาใช้จะพบว่า ในบทที่ 54 ของเล่ม 1 ที่ว่าด้วย “Quanta auctoritate habet homo grave a frenare una multitudinem concitata” หรือ “The Great Power of An Influential Man to Check An Incensed Multitude” ซึ่งเป็นส่วนที่ว่าด้วยการจัดการรับมือกับฝูงชน ทั้งโดยผู้ปกครองและผู้ที่มีศักยภาพในการเป็นผู้ปกครอง โดยเขาได้กล่าวไว้ว่า “... che veruna cosa ‘tanto atta a frenare una multitudinem concitata, quanto’ la riverenza di qualche uomo grave e di auctoritate, che se l faccia incontro; n senza cagione dice Virgilio: Tum pietate gravem ac meritis si forte virum quem. Conspexere, silent, arrectisque auribus adstant. Per

⁹⁸ Ibid., p. 312.

⁹⁹ Ibid., p. 312.

tanto, quello che' preposto a uno esercito, o quello che si trova in una citti, dove nascesse tumulto debba rappresentarsi in su quello con maggiore grazia e pi onorevolmente che pu, mettendosi intorno le insegne di quello grado che tiene, per farsi pi riverendo.”¹⁰⁰ ซึ่งในส่วนนี้ Allan Gilbert ได้ถอดความไว้ว่า “ไม่มีอะไรที่สมควรอย่างยิ่งที่ตรวจสอบฝูงชนที่ถูกขี้วู (incensed multitude) ได้ เหมือนกับความเคารพนับถือของพวกเขาที่มีต่อคนบางคนที่มีอิทธิพลและไม่เห็นด้วยกับพวกเขา โดย Virgil ได้ให้เหตุผลในเรื่องนี้ไว้ว่า แล้วถ้าพวกเขาเห็นว่าคนบางคนเปี่ยมไปด้วยความเคร่งศาสนาและศักยภาพสูง พวกเขา ก็จะยั้งและรับฟัง (Aeneid I. 151-152) เพราะฉะนั้นบุคคลผู้นี้จึงสามารถสร้างกองทัพหรืออยู่ในเมืองหนึ่งในขณะที่มีการก่อการจลาจลได้ด้วยความเป็นผู้ดีและเกียรติยศของเขา การวางตำแหน่งให้กับเขาจะทำให้เขาได้รับการเคารพมากยิ่งขึ้น”¹⁰¹ ขณะเดียวกันก็มีการแปลความหมายข้อความนี้ว่า “ไม่มีอะไรที่เหมาะสมในการควบคุมฝูงชนที่แตกตื่น (mob) ได้เท่ากับความขำเกรง (ที่ถูกคลใจ) โดยคนบางคนที่มีลักษณะเอาจริงเอาจังและอำนาจโดยเป็นผู้ซึ่งขัดขวางพวกเขา ด้วยเหตุนี้ Virgil จึงได้กล่าวไว้ว่า เมื่อพวกเขาพบกับบุคคลที่มีลักษณะที่เอาจริงเอาจังและเปี่ยมด้วยศีลธรรม พวกเขา ก็จะนั่งเงียบและรับฟัง เพราะฉะนั้นบุคคลผู้ซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในกองทัพ บุคคลผู้ซึ่งพบว่าตัวเองอยู่ในเมืองที่เกิดความอลหม่าน ควรจะต้องเสนอตัวเองด้วยความกรุณาและแต่งกายด้วยเครื่องหมายแห่งเกียรติยศซึ่งจะทำให้เขาได้รับความนับถือมากขึ้น”¹⁰² จากจุดนี้จะพบว่าถ้อยคำที่ Machiavelli ใช้ในการสื่อความหมายถึงกลุ่มคนที่กระทำการเคลื่อนไหวดังกล่าวคือ moltitudine ซึ่งเป็นคำที่หมายถึง multitude และ crowd เท่านั้น และหากพิจารณาย้อนกลับไปที่รากศัพท์ของคำนี้ในภาษาลาตินก็จะพบว่า เป็นคำที่มีลักษณะความหมายแบบกลางๆ เช่นเดียวกับความหมายในภาษาอิตาเลียน ดังนั้นในส่วนนี้การใช้คำว่า moltitudine ของเขานั้นไม่ได้แสดงอคติต่อประชาชนเลยแม้แต่น้อย เพราะไม่ว่าคำดังกล่าวจะมีความหมายในแง่บวกหรือลบก็ตาม แต่การใช้คำนี้ของ Machiavelli ก็เป็นการใช้ควบคู่ไปกับคำขยายพฤติกรรมการรวมกลุ่มของประชาชนในขณะนั้นไว้อย่างชัดเจนด้วย

แม้ว่าคำว่า moltitudine จะเป็นคำที่มีนัยความหมายเพียงฝูงชนหรือกลุ่มคน แต่เขาก็ได้ใช้คำดังกล่าวควบคู่ไปกับคำที่แสดงให้เห็นพฤติกรรมความวุ่นวายที่เกิดขึ้นของพวกเขาด้วย นั่นคือ “moltitudine concitata” หรือก็คือ “ฝูงชนที่ถูกขี้วู” (incensed multitude) หรือ “ฝูงชนที่ตื่นตระหนก” (excited multitude) ซึ่งจุดนี้หากจะมีผู้แปลรวมๆว่า mob ก็ดูจะไม่ผิดนัก เพราะคำที่

¹⁰⁰ Primo – (41-60) – Discorsi sopra la prima Deca di Tito Livio – Niccola Machiavelli, <http://digilander.iol.it/bepi/biblio2/discorsi1.c.htm>, [2002, January 9].

¹⁰¹ Allan Gilbert, *Machiavelli : The Chief Works and Others*, p. 305.

¹⁰² Discourse on Livy: Book 1, <http://www.constitution.org/mac/disclivy1.htm>, [2002, January 9].

Machiavelli ใช้บรรยายพฤติกรรมของ *multitude* ในจุดนี้คือ “*concitata*” ซึ่งหมายถึง ปั่นป่วน (*agitated*) เคลื่อนไหว (*moved*) ตื่นตระหนก (*excited*) ปลุกเร้า (*aroused*) และขี้ขลุ่ย (*incensed*) นั้น ต่างก็เป็นลักษณะอาการหนึ่งของ *mob* ด้วย และเมื่อรวมกับเนื้อความอื่นๆที่เขาได้บรรยายไว้ในส่วนนี้ ลักษณะพฤติกรรมที่เรียกว่า *mob* ในหมู่ประชาชนก็ดูมีน้ำหนักชัดเจนขึ้น โดยภาพรวมของสิ่งที่ได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ดูเหมือนว่าสำหรับ Machiavelli แล้ว พฤติกรรมดังกล่าวเป็นเพียงธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์เท่านั้น กล่าวคือเมื่อเขากล่าวถึงพฤติกรรมของประชาชนที่มีลักษณะของความวุ่นวาย เขาก็ใช้คำขยายความที่แสดงให้เห็นอาการพฤติกรรมของกลุ่มประชาชนในการสื่อความหมายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมา ดังในข้อความต่อมาของบทเดียวกันนี้ซึ่งเขาได้กล่าวขยายความโดยการยกตัวอย่างเหตุการณ์หนึ่งว่า “ในช่วงแห่งการจลาจล มี ประชาชนติดอาวุธเข้าปล้นบ้านของเขา แต่ Messer Francesco และในเวลาต่อมาคือ Bishop of Volterra รวมทั้งในปัจจุบัน Cardinal ซึ่งมีโอกาสเข้าไปอยู่ในบ้านนั้น เมื่อใดก็ตามที่เขาได้ยินเสียงดังและเห็นฝูงชน เขาก็จะสวมเสื้อคลุมที่บ่งบอกเกียรติยศสูงสุดของเขา ก่อนจะออกไปเผชิญหน้าและเกลี้ยกล่อมพวกเขา การกล่าวขานและสรรเสริญเกิดขึ้นทั่วเมืองตลอดหลายวัน”¹⁰³ ซึ่งเป็นการกล่าวบรรยายถึงเหตุการณ์ความวุ่นวายที่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของเมือง Florence เอง และได้แสดงให้เห็นว่าการใช้คำที่สื่อความหมายถึงพฤติกรรมรวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในช่วงเวลาหนึ่งของ Machiavelli นั้นมีความเป็นกลางทางการเมืองอย่างยิ่ง แต่จุดนี้ดูเหมือนว่าเขาจะให้น้ำหนักกับวิธีการที่ใช้ในการจัดการกับเหตุการณ์วุ่นวายที่เกิดขึ้นมากกว่าจะใส่ใจกับการกระทำของฝูงชนโดยตรง ดังจะพบว่า เมื่อพิจารณาเนื้อหาของบทนี้ในภาพรวม ข้อความที่ยกมานี้ อันเป็นส่วนที่ Machiavelli ได้บรรยายถึงเหตุการณ์ความวุ่นวายของประชาชนที่อาจเรียกว่า *mob* นั้น เป็นเพียงสิ่งที่เขายกมาเป็นกรณีตัวอย่างเพื่อสนับสนุนคำแนะนำของเขาก่อนหน้านี้ที่ว่า “ไม่มีอะไรที่สมควรอย่างยิ่งที่ตรวจสอบฝูงชนที่ถูกขี้ขลุ่ย (*incensed multitude*) ได้เหมือนกับความเคารพนับถือของพวกเขาที่มีต่อคนบางคนที่มีอิทธิพลและไม่เห็นด้วยกับพวกเขา” เท่านั้น ดังนั้นลักษณะการนำเสนอของ Machiavelli ณ จุดนี้ จึงไม่มีนัยของความพอใจหรือไม่ต่อพฤติกรรม ดังกล่าวของประชาชนให้เห็นเลยแม้แต่น้อย ซึ่งสิ่งที่น่าจะเป็นผลมาจากการรู้เท่าทันธรรมชาติของมนุษย์ทั่วไป รวมถึงการรับรู้เข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์เมื่อมาอยู่รวมกันเป็นฝูงชนและ *mob* ด้วย และการตระหนักรู้ในองค์ความรู้ดังกล่าวก็ทำให้เขามีความเข้าใจและรู้จักแสวงหาวิธีการที่จะใช้ประโยชน์จากมันอย่างชาญฉลาด โดยเฉพาะในแง่ของการดึงเอาพลังประชาชนที่มารวมกลุ่มกันในช่วงเวลาหนึ่งมาใช้เป็นฐานอำนาจทางการเมืองให้กับผู้ปกครอง ดังนั้นการที่ใครสักคนจะยกย่องเขาในฐานะบิดาแห่งการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับจิตวิทยาฝูงชนจึงไม่ใช่เรื่องที่น่าแปลกใจแต่อย่างใด

¹⁰³ Allan Gilbert, *Machiavelli : The Chief Works and Others*, p. 306.

ทั้งนี้ผู้ที่จะทำกรับมือกับฝูงชน ณ ที่นี้ Machiavelli ได้กล่าวไว้อย่างกว้างๆ ว่าอาจเป็นไปได้ ทั้งผู้มีอำนาจคุมกำลังคนหรือใครก็ได้ที่อยู่ในสถานการณ์ความไม่สงบนั้น และวิธีการที่ใช้ก็คือการ ขึ้นเป็นผู้นำ mob นั้นเอง นัยดังกล่าวของ Machiavelli ในส่วนนี้จะสอดคล้องกับประเด็นการควบคุม ได้ของ mob อันเป็นความขัดแย้งทางทฤษฎีของพฤติกรรมรวมหมู่ในรูปของ mob ตามแนวคิดทาง สังคมวิทยานั้นเอง นอกจากนี้วิธีการรับมือกับ mob ของ Machiavelli ยังมีผลไม่เพียงต่อกลุ่มคนที่ รวมตัวกันในรูปของฝูงชนและ mob เท่านั้น แต่ยังมีผลต่อผู้ที่ดำเนินการรับมือกับ mob ด้วย กล่าว คือ ผู้ที่สามารถกระทำการดังกล่าวได้สำเร็จจะกลายเป็นผู้นำของกลุ่มคนดังกล่าวไปพร้อมกันด้วย และการเป็นผู้นำของ mob ก็ย่อมเป็นการยกระดับบุคคลดังกล่าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองพร้อมกัน ไปด้วย เพราะการเป็นผู้นำกลุ่มคนจำนวนหนึ่งย่อมนำมาซึ่งอำนาจการต่อรองในเรื่องต่างๆ โดยตัว เอง โดยเฉพาะในกรณีของสังคมโบราณ อำนาจทางการเมืองจะมีลักษณะที่พึ่งพิงอยู่กับจำนวนคน หรือกำลังคนที่ให้การสนับสนุนผู้ปกครองหรือผู้ที่ต้องการเป็นผู้ปกครองอย่างชัดเจน ดังที่ได้กล่าว ไปบ้างแล้ว จุดนี้จึงนอกจากจะยืนยันคำกล่าวที่ว่า Discourses นั้นเป็นผลงานที่ Machiavelli พยายาม เขียนขึ้นเพื่อให้คำแนะนำกับผู้ปกครองที่มาจากสามัญชนได้อย่างดี ยังแสดงให้เห็นความเชื่อมโยง ระหว่างผลงาน 2 ชิ้นของเขา คือ The Prince และ Discourses อีกทางหนึ่งด้วย ดังจะเห็นว่า วิธีการที่ Machiavelli แนะนำนั้นจะสอดคล้องกับหลักการปกครองที่เขาได้ให้ไว้ใน The Prince ในส่วนของ การพยายามฉวยโอกาสในการสร้างภาพความเป็นผู้นำให้กับตนเองและการรักษากำลังสนับสนุน จากประชาชนด้วยนั่นเอง

โดยประเด็นดังกล่าวข้างต้นจะสอดคล้องกับประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งที่ปรากฏอยู่ใน งานเขียนชิ้นนี้ของ Machiavelli นั่นคือประเด็นการควบคุมได้ของ mob ซึ่งเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับทฤษฎี ทางสังคมวิทยาว่าด้วยพฤติกรรมรวมหมู่อย่างยิ่ง กล่าวคือในบทที่ 58 ของเล่ม 1 ที่ว่าด้วย “The multitude is wiser and more constant than a prince” ซึ่งเขาได้กล่าวในตอนหนึ่งว่า “ถ้าจะเลือก อภิปรายระหว่างประชาชนหรือผู้ปกครองเมื่อปราศจากการควบคุม จะพบว่าฝ่ายประชาชนจะพ่ายแพ้ ได้ง่ายกว่าผู้ปกครอง และพวกเขาก็มีขนาดเล็กกว่าและง่ายที่จะแก้ไขเสียได้มากกว่า นั่นเป็น เพราะประชาชนที่ไม่อาจควบคุมได้และเป็นกบฏยังยอมรับฟังคำพูดของคนดี (good man) และ สามารถชักนำกลับไปสู่แนวทางที่ดีได้ง่าย แต่กับผู้ปกครองที่อ่อนแอจะไม่มีใครสามารถ แนะนำ ได้และวิธีการแก้ไขก็มีเพียงอาวุธเท่านั้น”¹⁰⁴ กล่าวคือประชาชนที่ควบคุมไม่ได้และเป็นกบฏที่ Machiavelli กล่าวถึงนั้น เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดทางสังคมวิทยาว่าด้วยพฤติกรรมรวมหมู่ในรูป แบบ mob แล้วจะพบว่า สิ่งนี้ก็คือ mob ตามนัยสากลอันเป็นที่รับรู้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันนั่นเอง และสำหรับ Machiavelli แล้ว พวกเขาจะกลายเป็นกลุ่มคนที่ควบคุมได้เมื่อได้ฟังสิ่งที่คนดี (good man) พูด โดยในจุดนี้ “คนดี” (good man) อาจหมายความถึงผู้นำ mob ที่เขาได้กล่าวไว้ใน

¹⁰⁴ Ibid., p. 317.

ตอนหนึ่งของบทที่ 54 ว่า “ไม่มีอะไรที่สมควรอย่างยิ่งที่ตรวจสอบฝูงชนที่ถูกยั่ว (incensed multitude) ได้เหมือนกับความเคารพนับถือของพวกเขาที่มีต่อคนบางคนที่มีอิทธิพลและไม่เห็นด้วยกับพวกเขา”¹⁰⁵ นั่นเอง ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า good man ที่เขากล่าวถึงนั้นก็คงไม่ใช่ good man ที่หมายถึงคนดีในแง่ของศีลธรรม แต่หมายถึงคนที่เป็พวกเดียวกันและได้รับการยอมรับนับถือจากกลุ่มประชาชนดังกล่าว สิ่งเหล่านี้ยิ่งทำให้เข้าใจได้ว่าเพราะเหตุใด Machiavelli จึงกล่าวถึงรูปแบบพฤติกรรมของฝูงชนที่เรียกว่า mob โดยไม่มีความหวาดกลัวและสามารถหยิบยกประเด็นดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ได้โดยผ่านแนวคิดเรื่อง good man นี้ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เขากำลังสร้างแนวคิดเกี่ยวกับ demagogue ในแง่บวกอย่างที่ไม่เคยมีใครเคยกล่าวมาก่อน ดังจะพบว่าการได้รับความไว้วางใจและเชื่อถือจนถึงขั้นได้รับการยกย่องให้เป็นหัวหน้ากลุ่มของ good man นั้นจะเกิดขึ้นด้วยการอาศัยคำพูดโน้มน้าวฝูงชนเท่านั้น ขณะเดียวกันความเป็น demagogue สำหรับ Machiavelli ก็คือปัจจัยสำคัญยิ่งต่อการสร้างฐานอำนาจหรือการก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองของผู้ปกครองนั่นเอง

อย่างไรก็ตามในประเด็นความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นในการแปลความถ้อยคำที่สื่อความหมายถึงประชาชนที่เกิดขึ้นทั้งในส่วนของการเขียนของ Machiavelli ในภาษาอิตาเลียน หรือผลงานเขียนของนักคิดนักปรัชญาท่านอื่นๆ ที่ได้กล่าวถึงประเด็นเหล่านี้ในอดีตเป็นภาษาอังกฤษนั้น Leslie J. Walker ซึ่งเป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้ถอดความงานเขียนเรื่อง “Discorsi sopra la prima Deca Tito Livio” หรือ “Discourses of Niccolò Machiavelli” ของ Machiavelli ได้กล่าวถึงการถอดความในลักษณะดังกล่าวที่ถือว่าเป็นทัศนคติเชิงลบที่มีต่อประชาชนที่คลาสสิกยิ่งในการศึกษานี้ว่า “*uno populu* (populace – ผู้เขียน) ^b *uno moltitudine* (crowd – ผู้เขียน) คำว่า “*plebe*” “*popolu*” “*una moltitudine*” และ “*la moltitudine*” ในภาษาอิตาเลียนนั้นถูกใช้แทนกัน ณ จุดนี้ไม่มากนักน้อยและบางครั้งก็ถูกแปลว่า “ฝูงชนบ้าคลั่ง” (the mob) ”¹⁰⁶ ถึงแม้ว่าสิ่งเหล่านี้จะเป็นการชี้ให้เห็นสภาพการแปลความหมายของคำในภาษาอิตาเลียนที่ถูกใช้ในการสื่อถึงประชาชนโดยผ่านกรณิการใช้คำว่า *plebe*, *popolu* และ *moltitudine* ซึ่งพบว่ามึนัยที่แฝงอคติแห่งการกล่าวร้ายประชาชนอย่างเห็นได้ชัดในส่วนนี้ดังได้กล่าวไปแล้วว่า *pleb* นั้นเป็นคำที่ยังคงความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเอง ส่วนคำว่า *popolu* และ *moltitudine* นั้นโดยตัวเองเป็นคำที่มีความหมายในแง่บวกอย่างเฉพาะเจาะจง แต่ประเด็นนี้ก็กลับถูกมองข้ามไปอย่างน่าเสียดาย แม้แต่ผู้ที่ยกประเด็นนี้ขึ้นมาอย่าง Walker ก็กล่าวถึงเรื่องดังกล่าวเพียงผิวเผินและแทบจะไม่สนใจวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นว่าได้สร้างปัญหาแก่ภาพลักษณ์ของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมากมายเพียงใด จุดนี้จึงนอกจากจะชี้ให้เห็นมุมมอง

¹⁰⁵ Ibid., p. 305.

¹⁰⁶ Leslie J. Walker (transl.), *The discourses of Niccolò Machiavelli/ Niccolò Machiavelli* (London : Routhlidge & Kegan Paul, c1950, 1975), p. 340.

และวิธีการแปลงานเขียนในภาษาอิตาเลียนเป็นภาษาอังกฤษของนักแปลบางคนที่ได้นำมาสู่ความคลาดเคลื่อนทางประวัติศาสตร์แห่งการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนอย่างมีนัยสำคัญ ขณะเดียวกันก็ได้แสดงให้เห็นชัยชนะอันต่อเนื่องยาวนานของกลุ่มผู้ปกครองหรือผู้ต่อต้านแนวคิดการปกครองที่เปิดโอกาสให้กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ผูกขาดอำนาจในการถ่ายทอดองค์ความรู้และเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ผ่านตัวอักษรอย่างแท้จริงด้วย

หากจะกล่าวถึงข้อสรุปในการวิเคราะห์ทัศนคติของ Machiavelli ที่มีต่อ mob โดยผ่านผลงานทั้ง 2 ชิ้นของเขานี้ ก็คงกล่าวได้ว่า ในเบื้องต้นดูเหมือนว่า Machiavelli ค่อนข้างจะมีทัศนคติที่ปลอดภัยต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชน เนื่องจากความสนใจของเขาจะเน้นหนักไปที่การได้มาและรักษาไว้ซึ่งอำนาจการปกครองของผู้ปกครองแต่เพียงอย่างเดียว ขณะที่มุมมองที่เขามีต่อประชาชนก็เป็นเรื่องที่สอดคล้องกับประเด็นดังกล่าวเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ในภาพรวมเกี่ยวกับทัศนคติของเขามีต่อ mob จึงมีลักษณะที่ค่อนข้างปลอดภัย กล่าวคือ ในเบื้องต้นสำหรับ Machiavelli แล้ว mob จะไม่ใช่สิ่งที่เลวร้ายเลย トラบาคีที่ความเป็น mob ของฝูงชนสามารถควบคุมได้โดยใครคนใดคนหนึ่ง และในทางกลับกัน mob เป็นพฤติกรรมฝูงชนที่เป็นประโยชน์ยิ่งต่อผู้ที่ต้องการแสวงหาอำนาจการปกครอง แนวคิดแบบ Machiavelli นี้จึงทำให้ประเด็นความโง่เขลา ความละโมภและอคติทางชนชั้นที่ชนชั้นหนึ่งมีต่อชนชั้นหนึ่งลดระดับของความสำคัญลงอย่างเห็นได้ชัด ดังจะเห็นได้จากการศึกษางานของเขาในเรื่อง Discourses แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจาก The Prince จะพบว่า ในฐานะที่กำลังให้คำแนะนำต่อผู้ปกครองที่สืบเชื้อสายกษัตริย์ อันเป็นส่วนที่อำนาจอยู่ในมือของผู้ปกครองแล้ว การเปิดโอกาสให้ใครคนอื่นใช้ mob ในการช่วงชิงอำนาจของเขานั้น ย่อมเป็นอันตรายต่อตัวผู้ปกครองยิ่ง ดังนั้นทัศนคติของเขามีต่อ mob จึงไม่มีไม่มีอะไรต่างไปจากแนวคิดของผู้ปกครองโดยทั่วไปนัก กล่าวคือ มองว่า mob อาจเป็นอันตรายต่ออำนาจของตนได้ ซึ่งนำไปสู่ทัศนคติในแง่ลบต่อ mob อย่างง่ายดายในที่สุด ดังนั้นสำหรับส่วนนี้ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ทัศนคติของ Machiavelli ที่มีต่อ mob นั้นเป็นเรื่องที่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์แต่ละสถานการณ์ กล่าวคือ ถ้าเมื่อใด mob เป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครองที่เขาสนับสนุน mob ก็เป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าเมื่อไร mob มีเจตนาที่จะต่อต้านอำนาจการปกครองของผู้ปกครองที่เขาสนับสนุน mob ก็จะกลายเป็นสิ่งที่ไม่ดีโดยทันทีเช่นกัน อย่างไรก็ตามโดยภาพรวมของการวิเคราะห์ทัศนคติของ Machiavelli ผู้ที่ชีวิตอยู่ในช่วงเวลาที่เปี่ยมรอยต่อสำคัญระหว่างยุคโบราณและยุคสมัยใหม่โดยผ่านการใช้คำนั้น จะพบว่า Machiavelli อาจมีทัศนคติในเชิงลบต่อ mob อยู่บ้าง ดังจะเห็นได้จากการใช้คำว่า vulgo ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายที่ยังคงมีนัยเชิงบวกและลบในตัวเองในการสื่อความหมายถึงประชาชนหรือกลุ่มคนในบางช่วงบางตอน จุดนี้ได้สร้างความสับสนและคลาดเคลื่อนในการสื่อความหมายอย่างเห็นได้ชัด ขณะเดียวกันก็ได้สะท้อนทัศนคติหรืออคติทั้งในส่วนของผู้เขียนและผู้แปลอย่าง Gilbert ที่อาศัยการตีความส่วนตัวในการเลือกความหมายในการสื่อความถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยเช่นกัน

ยิ่งไปกว่านั้น การสร้างแนวคิดในเรื่องการจัดการรับมือกับ mob ของ Machiavelli นอกจากมีจุดเด่นอยู่ที่การรับมือกับ mob โดยการเป็นผู้นำ mob นั้นเอง ขณะเดียวกันประเด็นก็ได้สะท้อนทัศนคติที่เป็นประชาธิปไตยในตัวเองด้วย กล่าวคือ สำหรับ Machiavelli แล้ว การเปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนและการรับฟังข้อเรียกร้องของพวกเขาจะเป็นกลไกหลักที่ทำให้รัฐดำรงอยู่ได้ ซึ่งจะสอดคล้องกับสิ่งที่ McClelland ได้กล่าวไว้ว่า “แตกต่างจากคนร่วมสมัยของเขาผู้ซึ่งมีความคิดที่จะสร้างความเป็นระบบให้เกิดขึ้นในสาธารณรัฐ Machiavelli กลับมองเห็นที่มาของความเข้มแข็ง ไม่ใช่ความอ่อนแอ ในความโกลาหลที่เกิดขึ้นในสาธารณรัฐต่างๆ เขาเชื่อว่ามีเพียงวิธีการเดียวที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถแสดงให้เห็นถึงส่วนร่วมของพวกเขาในการปกครอง นั่นคือ การปกป้องอย่างอดหมั่นต่อสิทธิเสรีภาพ ประชาชนผู้ซึ่งยอมรับให้บุคคลอื่นใช้สิทธิทางการเมืองแทนเขา ถ้าไม่เป็นเพราะความขี้เกียจก็เพราะความขี้ลาด ถือเป็นบุคคลที่ไม่เหมาะที่จะมีสิทธิดังกล่าวตั้งแต่ต้น ด้วยการมองเห็นอย่างถ่องแท้ของภูต Machiavelli มองว่าความโกลาหลของประชาชนคือสิ่งที่ทำให้เกิดการปกครองแบบสาธารณรัฐ (republican constitution) ด้วยจิตวิญญาณที่กระตุ้นเตือนอย่างเฉพาะเจาะจง”¹⁰⁷ จุดนี้แสดงให้เห็นว่าสำหรับ Machiavelli แล้ว การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นไปโดยมีการใช้ความรุนแรงหรือไม่ ต่างก็วิธีการที่ประชาชนสามารถกระทำได้และจะนำมาซึ่งความอยู่รอดของรัฐของพวกเขาในที่สุดด้วย ประเด็นเหล่านี้ส่วนหนึ่งสอดคล้องกับความต้องการให้เมืองฟลอเรนซ์มีกองทหารที่มาจากพลเมืองของตัวเอง ซึ่งจะทำให้การปกป้องรัฐในยามศึกสงครามไปเป็นอย่างเต็มที่ เพราะการจ้างทหารรับจ้างนั้นได้สร้างปัญหาในยามที่ต้องเผชิญกับสงครามอย่างยิ่ง เนื่องจากเขามองว่าการไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในการปกป้องรัฐอย่างเต็มตัวของทหารรับจ้างนี้เองที่ทำให้อิตาลีอ่อนแอและต้องพ่ายแพ้ในการทำสงครามอยู่เนืองๆ การมีทหารที่มาจากพลเมืองผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการแพ้หรือชนะในการทำสงครามอย่างเต็มตัว การรักษารัฐก็เท่ากับเป็นการรักษาชีวิตและ ทรัพย์สินของพวกเขาเองด้วย กองทหารเช่นนี้เท่านั้นจึงจะทำให้รัฐเข้มแข็งและอยู่รอดได้ และการที่ทหารพลเมืองจะมีจิตใจรักใคร่หวงแหนรัฐได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องเปิดโอกาสให้พวกเขาได้นำเสนอความต้องการที่จะนำมาซึ่งความเป็นอยู่ที่ดีของพวกเขาเอง นอกจากนี้การมีสิทธิมีเสียงในการปกครองก็เป็นแบบฝึกหัดฝึกฝนความกล้าและวินัยได้คืออย่างหนึ่งด้วย แนวคิดเหล่านี้ของ Machiavelli จึงทำให้เขาเป็นผู้ที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าคนรุ่นก่อนๆ อย่างยากที่หาใครเทียบได้

นอกจากนี้ ในภาพรวมการวิเคราะห์ทัศนคติของ Machiavelli ที่มีต่อประชาชนโดยผ่านการใช้คำนี้ยังพบประเด็นที่น่าสนใจอย่างหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากกรณีการวิเคราะห์คำว่า *moltitudine* ซึ่งโดยรากศัพท์ในภาษาลาตินนั้นมีความหมายกว้างๆ ทั้งในแง่บวกและลบในตัวเอง ขณะที่เมื่อพิจารณาจากภาษาอิตาเลียนจะพบว่าคำนี้มีความหมายค่อนข้างไปในทางบวกอย่างสิ้นเชิง สิ่งเหล่านี้

¹⁰⁷ J.S. McClelland, *The Crowd and the Mob: From Plato to Canetti*, p. 78.

อาจมีสาเหตุมาจากการเปิดกว้างทางสังคมการเมืองต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น ขณะเดียวกันภายในสังคมอิตาลีก็ได้มีการบัญญัติคำที่ใช้สื่อถึง mob ขึ้นในภาษาของตัวเองหลายคำ อาทิ folla marmaglia rossa piazza และ popolaccio เป็นต้น แต่ก็เป็นที่น่าสังเกตว่าคำต่างๆ เหล่านี้ กลับเป็นคำที่มีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเอง ส่วนคำอื่นๆ ที่มีรากศัพท์เดียวกับ mob ในภาษาลาติน อาทิ turba และ populo นั้นก็มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้คือ คำว่า turba ในภาษาอิตาเลียน นั้นจะมีความหมายที่สื่อถึง mob อย่างเฉพาะเจาะจง คือ ขณะที่ตามรากศัพท์ในภาษาลาตินคำๆ นี้มีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเองคือ ฝูงชนที่วุ่นวายไร้ระเบียบ (rabble) ฝูงชน (crowd) กลุ่มคน (throng) ฝูงชนบ้าคลั่ง (mob) และ ความไม่สงบ (disturbance) ขณะที่ในภาษาอิตาเลียนคำๆ นี้กลับได้มีการนิยามความหมายไว้ในลักษณะที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ ใน dictionary บางเล่มได้ให้ความหมายคำว่า turba ในบริบทความหมายในแง่ลบอย่างเฉพาะเจาะจง นั่นคือ ฝูงชนที่ไร้ระเบียบ (disorderly crowd) ฝูงชนบ้าคลั่ง (mob) ฝูงชนวุ่นวาย (rabble) ความโกลาหล (tumult) และ ความวุ่นวาย (disturbance)¹⁰⁸ ขณะที่ใน Dizionario Inglese Italiano : Italiano Inglese และ Italian Dictionary : English-Italian/Italian-English กลับนิยามความหมายของคำๆ นี้ที่มีความหมายทั้ง crowd อันเป็นความหมายในแง่บวกและ mob อันเป็นความหมายในแง่ลบ ความหมายของคำๆ นี้ที่ได้จาก dictionary ภาษาอิตาเลียนดังกล่าวจึงมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาที่คำขยายหรือกิริยาของคำๆ นี้กลับพบว่ามันัยความหมายที่สื่อถึงพฤติกรรมในแง่ลบของประชาชนอย่างเฉพาะเจาะจงและตรงกันทั้ง 3 เล่ม นั่นคือ ความไร้ระเบียบ (disorder) ความวุ่นวาย (disturbance) ความรำคาญ (upset) และความยุ่งยาก (trouble) นั่นเอง ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า นัยความหมายของคำๆ นี้ค่อนข้างจะมีลักษณะในเชิงลบอย่างเห็นได้ชัด และ ความพยายามที่ขยายความหมายของคำดังกล่าวให้รวมถึง crowd ด้วยนั้นเท่ากับเป็นการดูถูกประชาชนอย่างสิ้นเชิง ส่วนคำว่า populo นั้นในภาษาลาตินคือ populus มีความหมายในแง่บวกอย่างเฉพาะเจาะจงคือ ประชาชน (people) ชาตินิ (nation) สาธารณ (the public) ส่วนหนึ่งของชุมชน (a section of the community) ฝูงชน (crowd) เจ้าบ้าน (host) มณฑล (district) และฝูงชน (multitude) นั่นเอง ขณะที่ในภาษาอิตาเลียนก็ยังคงรักษาความหมายในแง่บวกดังกล่าวไว้เช่นกัน แต่สิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปก็คือ การขยายความความหมายของคำดังกล่าวรวมถึงชนชั้นแรงงานและชนชั้นกลางไว้ที่น่าสนใจด้วย

¹⁰⁸ Barbara Reynolds, The Cambridge Italian Dictionary, Volume II : English-Italian, (1981): 835.

3.4 การปฏิวัติอังกฤษ : จุดกำเนิดแห่งการบัญญัติคำว่า mob

การศึกษาวิวัฒนาการของคำว่า mob ในส่วนต้นของบทนี้นั้น นอกจากจะเป็นการศึกษาความเป็นมาของคำดังกล่าวในแง่ของการให้ความหมายแล้ว ความหลากหลายของคำที่สื่อถึง mob ในอดีต ยังสามารถสะท้อนทัศนคติของผู้คนในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่มีต่อการเคลื่อนไหวในลักษณะดังกล่าวของประชาชนได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากในยุคโบราณและยุคกลางนั้น ยังไม่มีการบัญญัติและนิยามความหมายของคำว่า mob อย่างเฉพาะเจาะจงดังเช่นในยุคหลังการปฏิวัติอังกฤษ โดยเฉพาะหลังจากการปฏิวัติในปี 1688 ซึ่งถูกขนานนามว่า The Glorious Revolution และเป็นที่รู้จักดีว่าเป็นการปฏิวัติที่เป็นชัยชนะของคณาธิปไตยที่มีเหนือระบบกษัตริย์

วิวัฒนาการของคำว่า mob ในยุคแห่งการปฏิวัติอังกฤษนี้มีลักษณะเด่นอยู่ที่การบัญญัติคำในรูปภาษาอังกฤษ คือ “mob” ซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการลดทอนรูปคำจากภาษาลาตินและเป็นต้นแบบการอธิบายที่มาของคำว่า mob ในยุคสมัยใหม่ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า mob ที่เป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายนี้ เป็นคำที่มีรากศัพท์ที่มาจากภาษาลาติน คือ คำว่า mobile vulgus ซึ่งหมายถึงฝูงชนที่เคลื่อนไหวคึกคัก (movable crowd) หรือฝูงชนที่แตกตื่น (excitable crowd) ในช่วงแรกที่คำๆ นี้ถูกนำมาใช้ในสังคมอังกฤษก็เป็นการใช้ตามรูปคำเดิม คือ ใช้ในรูปของคำในภาษาลาติน แต่ต่อมาในปี 1600 เมื่อคำๆ นี้ถูกตัดทอนลงเป็น mobile หรือ mobele หรือ mobilee จนกระทั่งในปี 1688 คำดังกล่าวได้ถูกลดทอนจนเหลือในรูปคำในภาษาอังกฤษคือ mob แต่ยังคงมีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเองเช่นเดิม นั่นคือหมายถึง ประชาชนทั่วไป (common people) ราษฎร (populace) ฝูงชนวุ่นวาย (rabble) และ ฝูงชนบ้าคลั่ง (mob-ตามนัยความหมายปัจจุบัน) สภาพการณ์นิยามความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเองของคำๆ นี้ในยุคหลังการปฏิวัติอังกฤษนั้น จะเห็นได้จากการใช้คำดังกล่าวในการสื่อถึงพฤติกรรมรวมกลุ่มของประชาชนในแง่บวกที่ได้ดำเนินมาจวบจนกระทั่งปี 1868 นอกจากนี้ในส่วนการศึกษาวิวัฒนาการของคำๆ นี้ก็จะพบว่า ยังมีอีกประเด็นที่น่าสนใจ นั่นคือ ประเด็นเรื่องการนิยามความหมายของคำๆ นี้ นอกจากจะสะท้อนอคติต่อประชาชน ทั้งในบริบทเชิงความคิดส่วนบุคคลและกลุ่มหรือชนชั้นแล้ว ยังแสดงให้เห็นด้วยว่ากระบวนการดังกล่าวนี้จะขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมด้วย ดังจะพบว่าในบางสังคมได้มีการนิยามความหมายของคำว่า mob ในแง่บวกเพียงด้านเดียว ดังเช่นกรณีของ Australia และ New Zealand ที่ได้มีการให้ความหมายของคำดังกล่าวว่าหมายถึง crowd เท่านั้น แต่ประเด็น ดังกล่าวยังขาดความชัดเจนในเรื่องเวลา จึงยากที่จะวิเคราะห์ทัศนคติที่มีต่อ mob อย่างละเอียดได้¹⁰⁹

ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า ในยุคแห่งการปฏิวัติอังกฤษนี้ แม้จะเกิดพัฒนาการของคำว่า mob ในเชิงรูปแบบของคำที่มีความชัดเจนขึ้น มีการบัญญัติคำว่า mob ในรูปของคำอันเป็นที่รู้จักและใช้

¹⁰⁹ see J.A. Simpson and E.S.C. Weiner, *The Oxford English Dictionary*, Second edition, Vol. IX. Look-Mouke, (1989): 927.

กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน แต่ความหมายของคำๆนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวยังคงเป็นคำที่มีความหมายหลากหลายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเองเช่นเดียวกับที่เคยเกิดขึ้นในสมัยโบราณ ขณะเดียวกัน การให้ความหมายหรือการเลือกใช้ความหมายของคำๆ นี้ก็ยังตกอยู่ภายใต้อำนาจของ “ผู้ใช้คำ” ซึ่งในระดับหนึ่งก็เท่ากับเป็นการสะท้อนทัศนคติในระดับปัจเจกบุคคล พร้อมกันนี้ยังขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมซึ่งเท่ากับเป็นการแสดงให้เห็นการรับรู้เข้าใจที่มีต่อ mob ในมุมมองกว้างอีกด้วย

จากภาพรวมของพัฒนาการของคำว่า mob ที่กล่าวมาข้างต้นนี้ นำไปสู่การศึกษาวิเคราะห์บริบททางสังคมของอังกฤษในยุคดังกล่าวโดยรวม ในฐานะที่เป็นสังคมต้นแบบในเรื่องนี้ โดยเมื่อกล่าวถึงการปฏิวัติอังกฤษ คนส่วนใหญ่มักจะนึกถึงการปฏิวัติที่เกิดขึ้นในปี 1688 เท่านั้น ขณะที่ในความเป็นจริงแล้วตลอดศตวรรษที่ 17 ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญๆหลายต่อหลายครั้ง อาทิ การปฏิวัติปี 1640-1 การปฏิวัติปี 1660-2 และการปฏิวัติปี 1688-9 เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่าสถานการณ์ทางการเมืองที่ดำเนินอยู่เกือบตลอดศตวรรษที่ 17 เองนั้น เต็มด้วยภาพแห่งความวุ่นวายในแทบทุกอณูของสังคม ดังที่ Chester C. Maxey ได้กล่าวถึงภาพรวมไว้อย่างครอบคลุม นั่นคือ “ความเสื่อมของระบบกษัตริย์ การตัดหัวกษัตริย์ การจัดตั้งเครือจักรภพอังกฤษ (the Commonwealth) การปกครองแบบเผด็จการ 10 ปีของโอลิเวอร์ (Oliver) การกลับมาของระบบกษัตริย์โดยกษัตริย์ชาร์ลส์ที่ 2 (the restoration of Charles II) กว่า 1 ใน 4 ศตวรรษแห่งการตอบโต้กันอย่างไม่มียุทธศาสตร์ ภายใต้ลักษณะพิเศษในด้านความไม่เอาจริงเอาจังนี้ การครองราชย์ของพระเจ้าเจมส์ที่ 2 การเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่โดยประชาชนครั้งที่ 2 และการก่อตั้งระบบการปกครองแบบกษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญในยุคแห่ง the House of Orange เหล่านี้ต่างเป็นฉากอันโดดเด่นของประวัติศาสตร์และมีผลกระทบอย่างลึกซึ้ง กล่าวคือ ชีวิตทางเศรษฐกิจของชาติได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากสงครามประชาชน ประชาชนหลายพันคนต้องล้มจม สาธารณกิจถูกละเลย พื้นที่หลายพันเอเคอร์ถูกปล่อยให้ว่าง เกิดการฝ่าฝืนกฎหมาย อาชญากรรมและความรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างไม่ลดละ การฆาตกรรม การลอบวางเพลิงและการดักปล้นทรัพย์บนทางหลวงกลายเป็นเหตุการณ์ธรรมดาที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน”¹¹⁰ แต่เหตุผลสำคัญที่ทำให้การปฏิวัติ 1688 นี้ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากนั้นคงเป็นเพราะผลที่เกิดขึ้นตามมาคือการสิ้นสุดของระบบการปกครองโดยกษัตริย์และประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น แม้จะมีการโต้แย้งว่าระบบใหม่ที่ถูกสถาปนาขึ้นนั้นเป็นระบบการปกครองแบบ คณาธิปไตย (oligarchy) ก็ตาม ขณะเดียวกันการปฏิวัติ 1688 นี้ก็เป็น ต้นแบบของการปฏิวัติครั้งสำคัญๆ อีกอย่างน้อย 2 ครั้งในประวัติศาสตร์โลกด้วย นั่นคือ การปฏิวัติอเมริกาและฝรั่งเศส

¹¹⁰ Chester C. Maxey, *Political Philosophies*, (New York :The Macmillan Company, 1956), p. 212.

อย่างไรก็ตามในส่วนของการศึกษาวิเคราะห์การบัญญัติคำว่า mob ที่เกิดขึ้นหลังการปฏิวัติอังกฤษนั้น จำเป็นต้องมีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญๆ ทั้งหลายที่เกิดขึ้นในช่วงศตวรรษนี้ด้วย เพื่อให้เกิดความเข้าใจภาพรวมของการบัญญัติและนิยามความหมายศัพท์คำนี้ อย่างครอบคลุมที่สุด และในส่วนนี้แม้จะปรากฏปัญหาในการค้นคว้าข้อมูลชั้นต้นเกี่ยวกับการปฏิวัติอังกฤษซึ่งมีอยู่ค่อนข้างน้อย แต่อาศัยงานเขียนเชิงวิเคราะห์ประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์อังกฤษที่ได้รับการยอมรับไปทั่วโลกอย่าง Christopher Hill ก็ทำให้เชื่อว่าอาจชดเชยอุปสรรคที่เกิดขึ้นนี้ได้ในระดับหนึ่ง เนื่องจากในการสำรวจข้อมูลเท่าที่ปรากฏจะพบว่าในยุคดังกล่าวแม้จะมีการกล่าวถึงบทความที่เกี่ยวข้องกับ mob อย่างเฉพาะเจาะจงอยู่ไม่มากนัก ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นเพราะการสื่อความหมายของ mob โดยผ่านรูปคำลักษณะนี้ในภาษาอังกฤษนั้นยังไม่แพร่หลาย ขณะเดียวกันในยุคดังกล่าวอิทธิพลของภาษาลาตินก็ยังคงมีอยู่มากดังจะเห็นได้จากงานเขียนที่ปรากฏในช่วงกลางศตวรรษที่ 17 ที่ยังมีการเผยแพร่ผ่านภาษาลาติน อาทิ งานเขียนของ Thomas Hobbes และ John Locke ซึ่งจะพบว่าในงานเขียนต้นฉบับของพวกเขานั้นถูกเขียนขึ้นโดยใช้ภาษาลาติน

ส่วนในเรื่องความหมายนั้น จากการศึกษาของ Christopher Hill ทำให้มองเห็นภาพแห่งกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในรูปของพฤติกรรมรวมหมู่กันอย่างชัดเจนในระดับหนึ่ง รวมถึงภาพรวมแห่งบริบททางสังคมของอังกฤษในช่วงเวลาแห่งการปฏิวัติอันมีผลต่อทัศนคติทางสังคมที่มีต่อการนิยามความหมายและการใช้คำว่า mob ในยุคแรกเริ่มนี้ กล่าวคือในแง่ของการบัญญัติคำว่า mob นั้น Hill ได้ทำการศึกษาและกล่าวไว้ชัดเจนว่า “คำว่า ‘mob’ ปรากฏขึ้นครั้งแรกในยุคนี้ (1688 - 1714 - ผู้เขียน) และเป็นเหตุผลทางการเมืองพอๆ กับเศรษฐกิจ เหตุการณ์ในปี 1688 ไม่มีการขยายสิทธิในการเลือกตั้งให้กับประชาชน แม้แต่ในการจัดตั้งสมาคมก็ถูกจำกัดโดยพระเจ้าชาร์ลที่ 2 และเจมส์ที่ 2 ดังนั้นจึงไม่ปรากฏมีช่องทางในการระบายความโกรธเคืองและไม่พอใจของบรรดาบุคคลผู้คาดหวังจะได้รับผลตอบแทนที่สูงขึ้นจากการทำงานหนัก mob จึงอาจแสดงความรู้สึกในรูปของ Jacobitism แต่คงจะเป็นการต่อต้านรัฐบาลมากกว่าการสนับสนุนสิ่งหนึ่งสิ่งใด”¹¹¹ ส่วนนี้จึงกล่าวได้ว่า ณ จุดเริ่มต้นของการบัญญัติคำว่า mob นั้น นอกจากจะแสดงให้เห็นถึงการไร้ความรุนแรงของกลุ่มประชาชนดังกล่าวแล้ว ยังได้มีการนิยามความหมายตามนัยของการต่อต้านอำนาจรัฐไว้อย่างชัดเจนด้วย ทั้งนี้การกระทำดังกล่าวนี้เป็นผลมาจากประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจที่บีบคั้นประชาชนสอดคล้องกับการขาดช่องทางทางการเมืองของประชาชนในการระบายสถานะบีบคั้นดังกล่าวด้วย ด้วยเหตุนี้ mob จึงกลายเป็นคำอธิบายพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของประชาชนที่นำมาซึ่งความวุ่นวายทางการเมืองในที่สุด ทั้งนี้จากนัยแห่งการต่อต้านอำนาจรัฐของ

¹¹¹ see Christopher Hill, *The Century of Revolution 1613 - 1714*, (London : Thomas Nelson and Sons Ltd., 1961), p. 297.

สิ่งที่เรียกว่า mob ในการรับรู้ของ Hill นี้ดูเหมือนจะทำให้ง่ายต่อการอธิบายว่าเพราะเหตุใดพฤติกรรมของประชาชนในลักษณะดังกล่าวจึงมักถูกมองเป็นประเด็นความขัดแย้งทางชนชั้น โดยเฉพาะในแง่ของการปกครองไปพร้อมกันด้วย ดังจะกล่าวต่อไป ขณะเดียวกันอาจมีอำนาจในการอธิบายครอบคลุมถึงประเด็นลักษณะการใช้คำว่า mob อย่างผิดเพี้ยนไปในสังคมไทยในปัจจุบันด้วย

ส่วนงานของ Christopher Hill ที่ชื่อ “Change and Continuity in 17th-Century England” ที่ถือเป็นงานเขียนอีกชิ้นหนึ่งที่มีการศึกษาประวัติศาสตร์อังกฤษในช่วงศตวรรษที่ 17 โดยรวมไว้อย่างน่าสนใจ โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเหตุการณ์การรวมกลุ่มของประชาชนในรูปของ mob ที่มีการกล่าวถึงโดยผ่านคำว่า Many-Headed Monster อันเป็นตัวแทนหนึ่งที่ได้มีการรวบรวมข้อมูลและสะท้อนวิวัฒนาการของกระบวนการนิยามความหมายของคำว่า mob ในแง่ลบอย่างน่าสนใจ ในงานเขียนชิ้นนี้ Hill ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมดังกล่าวของประชาชนในส่วนตัวด้วย Many Headed Monster ซึ่งเป็นการรวบรวมและวิเคราะห์งานเขียนต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมอังกฤษตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 - 17 เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการรวมหมู่ของประชาชนในลักษณะดังกล่าวไว้อย่างน่าสนใจ กล่าวคือ แนวคิดในเรื่อง the many-headed monster หรือ สัตว์ประหลาดหลายหัวนี้เป็นร่องรอยสำคัญที่จะช่วยให้เข้าใจเหตุผลของการนิยามความหมายของคำว่า mob ได้อย่างชัดเจน แนวคิดดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงพฤติกรรมการรวมกลุ่มของประชาชนและการมีผู้นำกลุ่มที่ในท้ายที่สุดก็นำมาสู่ความวุ่นวายและการใช้ความรุนแรงอย่างบ้าคลั่งพอๆ กับพฤติกรรมการรวมกลุ่มของประชาชนแบบปราศจากผู้นำเลยทีเดียวนั้นคือ “แนวคิดที่ว่า การมีหลายหัวหมายถึงความถึงการไม่มีหัวเลยนั้นเป็นเรื่องง่ายต่อการคิดเชิงเปรียบเทียบมากกว่าคิดตามตัวอักษรและแนวคิดนี้ก็สัมพันธ์กับทฤษฎีว่าด้วยระดับชั้นสอดคล้องกับแนวคิดการจัดระดับทางสังคมซึ่งมีครอบครัวแบบพิวคัลและครอบครัวผู้ใช้แรงงานหรือชาวนาเป็นฐาน สัตว์ประหลาดหลายหัว (many-headed monster) นี้เป็นส่วนหนึ่งของเหล่าบุคคลผู้ปราศจากเจ้านายผู้ซึ่งจะต้องรับผิดชอบต่อผลที่ตามมา¹¹² นี่คือภาพรวมของทศนะที่มีต่อ mob ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้ บทสรุปกว้างๆ ดังกล่าวข้างต้น แม้จะไม่มีการใช้คำว่า mob อย่างตรงตัว แต่รูปแบบการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการวิเคราะห์ภายใต้กรอบแนวคิดทางสังคมวิทยาในยุคสมัยใหม่ และบทวิเคราะห์เชิงอุปมาอุปไมยดังกล่าวซึ่งอ้างอิงบริบททางการเมืองอังกฤษในยุคแห่งการปฏิวัตินี้ก็ได้ทำหน้าที่ในการอธิบายเหตุผลการเน้นย้ำภาพความวุ่นวายของการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนกับผลการนิยามความหมายของคำว่า mob และบทบาทของผู้นำ mob กลายเป็นประเด็นหรือเป่ารองหรืออาจกล่าวได้ว่า ผู้นำ mob หรือ demagogue ซึ่งเคยเป็นเป้าหมายในการโจมตีของกลุ่มชนชั้นสูงหรือ

¹¹² Christopher Hill, “The Many-Headed Monster” in Change and Continuity in Seventeenth-Century England, (New Haven and London : Yale University Press, 1991), pp. 182-3.

พวก anti-democracy ในอดีตนั้น บัดนี้ได้หลุดพ้นจากข้อกล่าวหาไปบางส่วน ส่วนคำกล่าวร้ายต่อประชาชนและกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของก็ถูกทำให้มีพลังมากขึ้น โดยผลจากการสร้างทฤษฎีจิตวิทยาฝูงชนในยุคต่อๆ มา ซึ่งถือเป็นการกล่าวโจมตีประชาธิปไตยโดยตรง

ขณะเดียวกัน Hill ก็ยอมรับว่าแนวคิดเรื่อง the many headed monster นี้ได้สะท้อนให้เห็นประเด็นสำคัญ 3 ประเด็นซึ่งต่างก็เกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ การต่อต้านประชาธิปไตย (anti-democracy) ความเกลียดชังทางชนชั้น (class hostility) และความหวาดกลัวของชนชั้นสูง (the fear of the propertied class)¹¹³ โดยประเด็นเหล่านี้นอกจากจะเป็นคำอธิบายที่สำคัญต่อการนิยามความหมายของคำว่า mob ในแง่ลบอย่างเฉพาะเจาะจงแล้ว ยังอาจเป็นการแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนด้วยว่าสิ่งต่างๆ เหล่านี้นั้นเป็นผลมาจากอคติทางชนชั้น โดยเฉพาะอคติระหว่างชนชั้นผู้ปกครองหรือคนรวยที่มีต่อผู้ถูกปกครองหรือก็คือคนจนนั่นเอง ข้อสังเกตที่สำคัญอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้น ณ จุดนี้จึงอาจสอดคล้องกับประเด็นการเป็นเจ้าขององค์ความรู้ของชนชั้นสูงอย่างลึกซึ้งซึ่งด้วยดังจะเห็น ได้จากการที่คำว่า mob นี้มีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินดังได้กล่าวไปแล้ว และในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นภาษาที่จำกัดวงอยู่ในกลุ่มของชนชั้นสูงซึ่งมีโอกาสในการแสวงหาและเข้าถึงองค์ความรู้มากกว่าชนชั้นอื่นๆ ในสังคม ดังนั้นอำนาจในการปรับนิยามความหมายของคำว่า mobile vulgus จากคำที่มีรากศัพท์ในเชิงบวกให้กลายเป็นคำที่มีความหมายในเชิงลบจึงถูกผูกขาดโดยคนในชนชั้นนี้ และแน่นอนว่านัยความหมายที่เกิดขึ้นย่อมต้องรองรับอุดมการณ์ความคิดของพวกเขาอย่างแน่นอน และเป็นอีกครั้งที่วงจรของสิ่งที่เกี่ยวพันกับคำว่า mob ได้ดำเนินมาซ้ำรอยเดิมอีกครั้งกับสิ่งที่เคยเกิดขึ้นในยุคประชาธิปไตยเอเธนส์ ขณะเดียวกันจุดนี้ถือเป็นบทสะท้อนข้อบกพร่องสำคัญของแนวการศึกษาประวัติศาสตร์จากส่วนบนอันเป็นแนวการศึกษากระแสหลักกระแสหนึ่งนั่นเอง

Hill ได้อธิบายประเด็นเรื่องการเป็นเจ้าขององค์ความรู้ของชนชั้นสูงไว้ในผลงานที่ชื่อ “The Poor and the People in Seventeenth-Century England” ไว้เช่นกันว่า “ผลลัพธ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้นก็คือเกิดการจัดตั้งชนชั้นคนจนถาวรขึ้นโดยตัวมันเอง ณ เวลาที่โอกาสทางเศรษฐกิจถูกเปิดออกเพื่อคนที่มีโชคเพียงไม่กี่คน แน่แน่นอนว่าความจนของประชาชนไม่ใช่เรื่องใหม่ แต่สิ่งใหม่ก็คือความเป็นไปได้ที่สมาชิกบางคนในกลุ่มทางสังคมที่อยู่ต่ำกว่าชนชั้นขุนนางจะก้าวข้ามอุปสรรคที่กั้นกลางระหว่างความยากจนกับความมั่งคั่ง การศึกษาเป็นตัวช่วยที่แท้จริงสำหรับการก้าวข้ามอุปสรรคนี้ ถูกหลานคนจนเพียงน้อยนิดที่โชคดีที่จะได้รับการอุปถัมภ์ในการเข้ารับการศึกษาขั้นต้น ขณะที่มีส่วนน้อยลงไปกว่านี้ที่มีโอกาสได้เข้าศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย...มันแทบจะเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้

¹¹³ Ibid., pp. 201-4.

สำหรับคนอนาถาที่จะหลีกเลี่ยงจากมาดกแห่งความยากจนที่คิดตัวพวกเขามาตั้งแต่เกิดนี้”¹¹⁴ คำกล่าวของ Hill ในส่วนนี้แสดงให้เห็นว่า ความร้นแค้นทางเศรษฐกิจนำไปสู่ปัญหาความอับจนความรู้ของคนจน ซึ่งนอกจากจะมีผลต่อการเลื่อนสถานะทางสังคมตัวเองแล้ว ยังส่งผลต่อโอกาสที่พวกเขาจะมีส่วนร่วมทางการเมือง อำนาจในการกล่าวร้ายไม่ว่าจะเป็นคนจนหรือประชาชนซึ่งเป็นคนกลุ่มใหญ่ในประเทศก็ยังคงผูกขาดโดยชนชั้นสูงต่อไป และอาจกล่าวต่อไปได้ว่า “ความไม่รู้ (หนังสือ)” นั้นกลายเป็นเอกลักษณ์และมรดกที่ถูกสืบทอดเฉพาะภายในกลุ่มคนจนเท่านั้น และ “อำนาจผูกขาดการครอบครององค์ความรู้ (หนังสือ)” ของชนชั้นสูงนี้ก็เห็นได้ชัดจาก “สิทธิในการแบ่งปันความรู้” ที่พวกเขามอบให้คนจน การให้โอกาสคนจนเพียงไม่กี่คนให้ได้มีโอกาสลิ้มรสความรู้ซึ่งก็เป็นแต่เพียงขั้นพื้นฐาน ดังนั้นการที่คนรวยกล่าวประณามการกระทำของคนจนว่า โง่เขลา ละโมบและไร้เหตุผลนั้นก็คงไม่ผิดนัก หากสิ่งต่างๆ เหล่านี้เป็นผลมาจาก “ความไม่รู้ (หนังสือ)” แต่ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นกับดักทางปัญญาที่พวกเขาได้ทำไว้ต่อคนจนอย่างต่อเนื่องยาวนาน จนกลายเป็นการกีดกันทางชนชั้นในที่สุด ยิ่งไปกว่านั้นกระบวนการพัฒนาความรู้อันนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้เพื่อรับใช้ชนชั้นของตัวเองของชนชั้นสูงในยุคนี้ให้มีพลังมากขึ้น โดยผลของการก่อตั้งมหาวิทยาลัยซึ่งกลายเป็นแหล่งรวบรวมองค์ความรู้แขนงต่างๆ และดูเหมือนจะยิ่งเสริมสร้างความแข็งแกร่งในการครอบงำสังคมของชนชั้นสูงนี้ให้เพิ่มพูนและมั่นคงขึ้น การบัญญัติและนิยามความหมายของคำว่า mob ในแง่ลบนี้ในระดับหนึ่งก็อาจเป็นผลมาจากกระบวนการดังกล่าวด้วย

จากตรรกะที่กล่าวมานี้ นอกจากจะทำให้การกล่าวร้าย “คนจน” มีน้ำหนักและสมเหตุสมผลจนอาจกล่าวได้ว่า ไม่ว่าคนจนในแง่ของปัจเจกบุคคลหรือคนจนที่มีการรวมกลุ่มกันเคลื่อนไหวทางการเมืองต่างก็ต้องตกอยู่ในสภาพการอธิบายเดียวกัน คือ โง่เขลาและไร้เหตุผล ซึ่งในฐานะปัจเจกบุคคลแล้ว คนจนอาจถูกกล่าวร้ายน้อยกว่าเมื่อพวกเขารวมกลุ่มและมีพฤติกรรมแบบ mob ตรรกะดังกล่าวนี้ในแง่หนึ่งจึงเท่ากับเป็นการตอกย้ำความเชื่อมโยงระหว่าง “คนจน” “ความโง่” และ mob อย่างเหนียวแน่น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ยังสอดคล้องกับประเด็นของ mob ที่มักถูกมองว่ามีน้ำหนักก่อนไปที่ประเด็นความขัดแย้งทางชนชั้นและหัวใจของงานเขียนชิ้นนี้ของ Hill ทำให้ความสัมพันธ์ดังกล่าวมีความชัดเจนขึ้น นั่นคือ โดยผ่านกรอบแนวคิดเกี่ยวกับประชาชนที่เขาเสนอไว้เป็นประเด็นหลักนี้ จะพบว่าลึกลงไปที่ในประเด็นการนิยามความหมายของคำว่า “people” นี้ในแง่หนึ่งสะท้อนให้เห็นความพยายามในการขีดเส้นแบ่งกลุ่มคนในสังคมโดยใช้เกณฑ์สถานะทางสังคมเป็นตัวชี้วัด อาทิ อาชีพหรือทรัพย์สิน เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือความจนความรวยของแต่ละบุคคลนั่นเอง ขณะเดียวกันในอีกแง่หนึ่งประเด็นการโต้แย้งดังกล่าวก็สะท้อนนัยแห่งการสร้าง “ความเป็นอื่น”

¹¹⁴ Christopher Hill, “The Poor and the People in Seventeenth-Century England”, in *History from Below*, Frederick Krantz (edited), (Great Britain : Billing & Sons Ltd., Worcester , 1988), p. 40.

ของกลุ่มชนชั้นสูงอีกด้วย ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า ปัญหาแนวคิดเกี่ยวกับประชาชนนี้ ในมุมมองทางอาชญาวิทยาเหมือนเป็นเพียงความพยายามในการจัดกลุ่มทางสังคมเท่านั้น แต่หากมองลึกลงไปที่ประเด็นเรื่องโอกาสทางการศึกษาและการมีส่วนร่วมทางการเมืองจะพบว่า กระบวนการดังกล่าวถือเป็นการพยายามตีกรอบให้กลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคมซึ่งไม่ว่าพวกเขาจะถูกเรียกว่าอะไรก็ตามแต่ให้อยู่ภายใต้ “ความเป็นอื่นทางความรู้ ทางเศรษฐกิจและทางการเมืองของชนชั้นสูง” ทั้งนี้ทั้งนั้น ภาพโดยรวมในส่วนนี้อาจนำไปสู่การนิยามความหมายของคำว่า mob ในอีกลักษณะหนึ่งในศตวรรษต่อมา นั่นคือ mob หมายถึงคนจนผู้ซึ่งต้องพึ่งพาทั้งทางสังคมและการเมืองจากคนอื่น ซึ่งนำไปสู่ สถานภาพใหม่ทางการเมืองด้วย นั่นคือ เครื่องมือทางการเมือง ดังที่ Hill ได้กล่าวไว้ว่า “พวกเขา (คนอนาถาและผู้ไร้แรงงาน- เน้นโดยผู้เขียน) ต้องพึ่งพาชนชั้นที่สูงกว่าในทุกๆ เรื่อง ด้วยเหตุนี้พวกเขาจึงไม่อาจมีอิสรภาพทางการเมืองได้ และในศตวรรษที่ 18 พวกเขาจึงถูกเรียกว่า mob”¹¹⁵

ขณะที่บริบททางการเมืองในศตวรรษที่ 17 นี้ถูกปกคลุมไปด้วยสภาวะแห่งความวุ่นวายของการช่วงชิงอำนาจจากมือกษัตริย์และความพยายามในการกระทำดังกล่าวต้องอาศัยพลัง ประชาชนเป็นเครื่องมือ ดังนั้นการกล่าวร้ายประชาชนอย่างสุดโต่งทั้งการกีดกันพวกเขาออกจากความเป็นประชาชนหรือพลเมือง หรือแม้แต่การประณามการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพวกเขาว่าเป็น mob นั้นย่อมเป็นสิ่งที่ทุกขั้วอำนาจในสังคมอังกฤษขณะนั้นไม่อาจกระทำได้อย่างเต็มปาก เต็มค่านัก และจากสถานการณ์การปฏิวัติอย่างต่อเนื่องนี้ นอกจากจะนำมาซึ่งการสิ้นสุดของระบอบการปกครองแบบผูกขาด โดยกษัตริย์แล้ว ยังนำมาซึ่งกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองของประชาชน โดยตรงซึ่งสิ่งที่เห็นได้ชัดคือการตระหนักรู้ในสิทธิและอำนาจทางการเมืองของตนหลังจากที่เคยถูกบดบังด้วยอคติและการผูกขาดองค์ความรู้โดยชนชั้นสูงมายาวนาน ดังที่ Hill ได้กล่าวไว้ว่า “ฉันขอเสนอว่าความแตกต่างระหว่าง “คนจน” และ “คนรวย” ถูกตรึงไว้อย่างหนักแน่นในความจริงทางสังคมแห่งศตวรรษที่ 17 ในประเทศอังกฤษ สภาวะเขาควย (dilemma) แห่งความรุนแรงในการปฏิวัติอังกฤษและยังเป็นสภาวะที่ดำเนินเรื่อยมาจนยุคหลังนี้ก็คือการที่คนจนถูกแยกออกจากการเมืองและการศึกษามาเป็นเวลาหลายศตวรรษ”¹¹⁶ ซึ่งการไหลบ่าเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนี้ ในแง่หนึ่งถูกมองว่าพวกเขาตกอยู่ภายใต้สภาวะของการเป็นเครื่องมือทางการเมืองเนื่องจากการถูกปลุกกระดม ถูกกล่าวหาว่าเป็น mob และเมื่อขั้วอำนาจดังกล่าวก้าวขึ้นเป็นผู้ปกครองพวกเขาก็กลายเป็นกลุ่มคนกลุ่มแรกที่ถูกมองว่าจำเป็นต้องกำจัดโดยเร่งด่วนที่สุด ดังจะกล่าวต่อไป แต่จุด

¹¹⁵ Christopher Hill , Some Intellectual Consequences of the English Revolution, (USA : the University of Wisconsin Press, 1980), p.35.

¹¹⁶ Christopher Hill, “The Poor and the People in Seventeenth-Century England”, in History from Below, Frederick Krantz (edited), (Great Britain : Billing & Sons Ltd., Worcester, 1988), p.46.

นี้จะพบว่า “ความรุนแรงในศตวรรษที่ 17 ส่งผลให้เกิดสถานะก้าวกระโดดทางปัญญาอย่างน่าอัศจรรย์ภายใต้สถานการณ์ของยุค 1640 ซึ่งถือเป็นช่วงเวลาที่คุณจอนจะถูกนับรวมเข้าเป็น “ส่วนหนึ่งของชาติ” แล้ว นี่ถือเป็นช่วงเวลาที่การครอบงำอย่างเบ็ดเสร็จต่อครัวเรือนในระบบเศรษฐกิจอังกฤษและท่ามกลางผู้สนับสนุนรัฐสภาซึ่งทำให้แนวคิดเรื่องอำนาจอธิปไตยของประชาชนเกิดขึ้นได้ในทางทฤษฎี นอกจากนี้ยังถือเป็นการจัดลำดับชั้นที่เกิดขึ้นท่ามกลางครัวเรือนซึ่งทำให้การยอมรับคนจนเป็นประชาชนไม่อาจเกิดขึ้นได้”¹¹⁷ ซึ่งกล่าวได้ว่า ไม่ว่าจะกระบวนการการรวมกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนจนนี้จะเกิดขึ้นโดยการปลุกปั่นยุยงเพื่อใช้เป็นเครื่องมือของใครกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดในสังคมหรือไม่ แต่ด้วยพฤติกรรมที่มักถูกประนามว่า mob นี้ก็ทำให้ พวกเขาได้รับการยอมรับในฐานะประชาชนชาวอังกฤษในที่สุด

ยิ่งไปกว่านั้นการวิเคราะห์เหตุการณ์อันเป็นสาเหตุแห่งการบัญญัติและนิยามความหมายของคำว่า mob ของ Hill นี้ยังได้แสดงให้เห็นว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวแม้ mob จะเป็นพฤติกรรม การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีการใช้ความรุนแรง แต่ขณะเดียวกันก็เป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญและเห็นได้ชัดอย่างหนึ่งด้วย ดังจะพบว่า ตลอดช่วงเวลาแห่งการปฏิวัตินั้น ความวุ่นวายทางการเมืองที่เกิดขึ้นมักจะถูกมองเป็นภาพประวัติศาสตร์แห่งการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะคนจนโดยแท้ พวกเขาถูกดึงเข้ามาเป็นแนวร่วมกับขั้วอำนาจต่างๆ ในสังคมที่ต่างก็ต้องการก้าวเข้ามามีอำนาจทางการเมืองหรืออาจกล่าวได้ว่าต้องการช่วงชิงอำนาจจากมือของกษัตริย์/ผู้ปกครองด้วยกันทั้งสิ้น และในเรื่องนี้ Hill ได้รวบรวมข้อมูลเบื้องต้นไว้อย่าง น่าสนใจ นั่นคือ “ในปี 1650 เขา (John Milton - ผู้เขียน) ตระหนักว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นคล้ายกันในการแนะนำสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งให้แพร่หลายคือการแก้ต่างของ the Levellers ว่าควรนำระบบกษัตริย์กลับมามากกว่าการก้าวไปสู่ระบบการปกครองแบบสาธารณรัฐประชาธิปไตย โดย จุดนี้เขาได้เปรียบเทียบประชาชนกับฝูงชนบ้าคลั่ง (the mob)...ในปี 1640 Richard Overton ได้ระบุ “ฝูงชนที่หยาบช้า” (Rude Multitude) จากกลุ่มผู้สนับสนุน Mr. Persecution ขณะที่ พวก Presbyterians ก็ได้แสดงให้เห็นว่า พวกเขาสามารถใช้ “ฝูงชนบ้าคลั่งในเมือง” (city mobs) เพื่อเป้าหมายการอนุรักษ์ได้ไม่น้อยไปกว่าเหล่าอิสรชนทั่วไป ในปี 1688 Roger Morrice ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ล่วงหน้าว่า “มีอำนาจอีกอย่างหนึ่งที่แม้จะไม่มีเหตุผลสมควร แต่ก็เป็นที่ฝูงชน (mobile) มี” นอกจากผู้ปกครองโดยธรรมชาติของประเทศหนึ่งๆ แล้ว แต่ในช่วงท้ายศตวรรษ “the mob” ก็กลายเป็นสิ่งที่ขึ้นชื่อในเรื่องความโหด Tory สามารถปลุกระดม church mobs และ king mobs ให้กลายเป็นผู้ไม่เห็นด้วยที่หยาบช้า”¹¹⁸ จากข้อมูลที่ยกมานี้ จะพบว่าความต้องการคืนอำนาจให้กษัตริย์นี้ส่งผลต่อความพยายามในการกล่าวร้ายประชาชนอย่างตรงประเด็น หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นอคติที่มีต่อ

¹¹⁷ Ibid., pp.51-2.

¹¹⁸ Ibid., p. 46.

ประชาชนตามแนวคิดแบบ anti-democracy นั้นเอง ขณะเดียวกันเมื่อความในตอนท้าย ก็แสดงให้เห็นสภาวะการใช้ประชาชนเป็นเครื่องมือทางการเมือง การที่ mob สามารถแบ่งประเภทได้ตามกลุ่มหัวอำนาจซึ่งจุดนี้จะเห็นได้จากคำว่า “City mob” “King mob” หรือ “London mob” ซึ่งในแง่หนึ่งระดับหนึ่งก็เท่ากับเป็นการแสดงสภาวะแห่งการควบคุมได้ของ mob นั้นเอง และสภาวะของ fickle ของ mob นี้อาจเป็นเพียงผลพวงของการถูกปลุกกระดมของประชาชนโดยกลุ่มอำนาจต่างๆ ในสังคมเท่านั้น ไม่ใช่เพียงเพราะเหตุผลของการเป็น mob ของพวกเขาเท่านั้น ส่วนในแง่ของวิวัฒนาการทางภาษาและความหมายนั้นจะพบว่า จากข้อความที่ Hill ยังคงปรากฏการใช้คำว่า mobile ซึ่งเป็นคำในภาษาลาตินอันเป็นรากศัพท์ของคำว่า mob และเป็นรูปคำเดิมก็จะถูกลดทอนลงนี้ ทำให้อาจกล่าวสรุปได้ว่า ในยุคกลางของศตวรรษที่ 17 นี้ นอกจากความหมายของคำว่า mob จะยังคงแปรผันตามทัศนคติของผู้ใช้แล้ว รูปคำว่า mob ก็ยังไม่เป็นที่รู้จักกันแพร่หลายมากนัก

อย่างไรก็ตาม ภายใต้กรอบเวลาระหว่างปี 1688 ถึง 1708 ซึ่ง Hill ได้ระบุไว้ว่าเป็นระยะแรกที่มีการนิยามความหมายของคำว่า mob เริ่มถูกนิยามความหมายในลักษณะที่ชี้เฉพาะไปที่พฤติกรรมการใช้ความรุนแรงและการก่อความวุ่นวายอย่างชี้เฉพาะ หลักฐานชั้นต้นที่ Hill ได้นำมาวิเคราะห์และชี้ให้เห็น “จุดเปลี่ยนในการนิยามความหมายของคำว่า mob” ตามนัยซึ่งลบไว้อย่างน่าสนใจว่า

“Defoe คิดว่า “เหตุผลที่ซึ่งทำให้เกิดรัฐบาลข้อแรกก็คือเพื่อป้องกัน mobs และฝูงชนวุ่นวาย (rabblies) ทัศนคติที่เขามีต่อ mob เป็นสิ่งที่น่าสนใจ เนื่องด้วยความทะเยอทะยานของพวกเขาเอง...แต่ในปัจจุบันเมื่อมีการก่อตั้งรัฐสภาตามหลักการอำนาจอธิปไตยขึ้นเพื่อแสดงความปลอดภัยของประชาชนแล้ว mob ก็สูญเสียอำนาจในการสร้างสรรค์ และกลายเป็นฝูงชนที่วุ่นวาย ไร้จุดหมายมุ่งทำลายและเป็นที่พึงกลัวเพียงกลุ่มผู้รับใช้ผลประโยชน์ของ Jacobites ดังนั้น “ผู้เผด็จการใหม่บนท้องถนนเหล่านี้” (these new dictators of the streets) จึงต้องถูกควบคุม – “และถ้าหากว่าการโน้มน้าวใช้ไม่ได้ผล ตาแลงแกงก็จะต้องถูกนำมาใช้แทน”¹¹⁹

¹¹⁹ Hymn to the Mob (1708) ; cf. Alick West, *The Mountain in the Sunlight* (1958) pp. 67 – 73. in Christopher Hill, *The Century of Revolution 1613 – 1714*, (London : Thomas Nelson and Sons Ltd., 1961), p. 297.

จากข้อความที่ Hill ได้ยกมานี้พบว่าในปี 1708 นั้นกลายเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของการนิยามความหมายของคำนี้ จากการนิยามความหมายของคำว่า mob ในแง่ของการใช้ความรุนแรงและต่อต้านรัฐในช่วงแรกและต่อมาลักษณะการนิยามความหมายของคำนี้ก็กลับมีนัยเพียงพฤติกรรมการใช้อารมณ์เป็นใหญ่ การก่อความวุ่นวายทางการเมือง หรือก็คือปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เรียกว่า “these new dictators of the streets” นั่นเอง สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากการพยายามจำกัดสิทธิทางการเมืองของประชาชนที่เคยกระทำได้โดยเสรีในยุคแห่งการช่วงชิงอำนาจการปกครองแบบเด็ดขาดจากผู้ปกครองซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยกระตุ้นและสนับสนุนกระบวนการเปลี่ยนแปลงการปกครองดังกล่าวให้อยู่ภายใต้การควบคุมของกลุ่มผู้ปกครองใหม่ซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชนและมีดำเนินการทางการเมืองผ่านพื้นที่ทางการเมืองคือ รัฐสภา (parliament) อย่างเป็นระบบจากแต่เดิมซึ่งเคยมีการควบคุมโดย “ตัวบุคคล” หรือก็คือผู้นำกลุ่มประชาชนกลุ่มนั้นๆ นั่นเอง จุดนี้อาจสอดคล้องกับอิทธิพลของแนวคิดทางการเมืองของ John Locke ดังจะกล่าวต่อไป

โดยภาพรวมในส่วนนี้จะพบว่า ในยุคที่อำนาจอยู่ในมือของกษัตริย์ mob เป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ถูกใช้โดยฝ่ายตรงข้ามในการต่อรองหรือช่วงชิงอำนาจทางการเมืองจากรัฐบาลในขณะนั้น ต่อมาในยุคที่อำนาจอยู่ในมือของกลุ่มคนในสภาซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในอดีต mob กลับกลายเป็นปัญหาอันดับแรกสุดที่รัฐใหม่ต้องดำเนินการแก้ไขหรือควบคุมให้ได้ จุดนี้อาจนำไปสู่การตั้งคำถามอีกครั้งว่า mob เป็นกลุ่มคนที่สามารถควบคุมได้หรือไม่? ปัญหาดังกล่าวหากมองจากมุมมองของตัวรัฐเองอาจพบว่า mob เป็นพฤติกรรมของกลุ่มประชาชนที่ควบคุมไม่ได้ แต่ในทางตรงข้ามในมุมมองของฝ่ายต่อต้านอำนาจรัฐ กล่าวคือ ผู้นำ mob ย่อมเป็นสิ่งที่จะควบคุมได้ ดังจะเห็นจากประวัติศาสตร์การโค่นล้มระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของอังกฤษที่ พรรค Whig และ พรรค Tory ก็ได้ใช้วิธีการก่อ mob หรือการปลุกเร้าประชาชนเพื่อเป็นแนวร่วมในการปฏิบัติการดังกล่าวในช่วงเวลาหนึ่งเช่นกัน ดังนั้นความหวาดกลัวที่มีต่อ mob ในส่วนนี้จึงเป็นความหวาดกลัวแบบสมเหตุสมผลอย่างยิ่ง หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นความหวาดกลัวที่มีนัยแบบปลอดภัยผสมอยู่ด้วย ขณะเดียวกันด้วยพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในยุคนี้ซึ่งมักถูกมองเป็น mob อยู่ตลอดเวลาและอาจถือเป็นปฏิกิริยาตอบโต้บางอย่างหนึ่งจากฝ่ายตรงข้ามนี้ ก็เป็นเหตุผลที่ทำให้พวกเขาได้รับการยอมรับในฐานะประชาชน ประเด็นความจนที่เคยกีดกันพวกเขาออกจาก “ความเป็นส่วนหนึ่งของชาติ” และ “การเมือง” ก็ดูเหมือนจะมีน้ำหนักน้อยลงไปบ้างในระดับหนึ่ง

และบทสรุปในส่วนนี้คงเป็นสิ่งเดียวกับบทสรุปที่ Hill ได้กล่าวไว้ในผลงานอีกชิ้นหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์แห่งการปฏิวัตินี้ว่า “ดังนั้นนี่ก็คือโต้แย้งในเรื่องความไม่มีเสถียรภาพทางการเมือง การคงอยู่ของมันทำให้เกิดข้อจำกัดในการสร้างความก่อกวนของประชาชนโดยพรรค Whig และ Tory นี้ถือเป็นเหตุผลหลักของความร่วมมือของพวกเขาในยุค 1688 และหลังจาก

นั้น”¹²⁰ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าในยุคแรกของการบัญญัติคำดังกล่าวขึ้นนั้น mob เป็นพฤติกรรม การรวมกลุ่มทางการเมืองของประชาชนที่ควบคุมได้ เป็นเครื่องมือทางการเมืองที่ทำให้สังคม อังกฤษสามารถพัฒนาตัวเองจนกลายเป็นสังคมประชาธิปไตยต้นแบบสังคมหนึ่งที่มีความมั่นคงด้วย ระบบพรรคการเมืองแบบ 2 พรรคดังเช่นในปัจจุบัน ขณะเดียวกันภาพของเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองที่เกิดขึ้นตลอดช่วงศตวรรษได้ส่งผลต่อการบัญญัติคำว่า mob ซึ่งผลที่เกิดจากการ ตกผลึกทางความคิดในเรื่องการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในลักษณะของการรวมกลุ่ม นั้นจึงแฝงนัยของการใช้ความรุนแรง การก่อความไม่สงบ และถูกชักจูงได้ง่ายของกลุ่มประชาชนอยู่ มาก หรืออาจกล่าวโดยสรุปดังการศึกษาของ Hill ได้ว่า การบัญญัติคำว่า mob ที่เกิดขึ้นหลัง ปี 1688 นั้นอาจเป็นไปเพื่อการสร้างคำที่มีความกระชับและเพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในการ กล่าวถึงพฤติกรรมของประชาชนที่มีลักษณะวุ่นวาย ไร้จุดหมายและมุ่งแต่ทำลายเท่านั้น ขณะเดียวกันการนิยามความหมายในลักษณะนี้ก็กลับสะท้อนอคติที่มีต่อ mob ได้อย่างชัดเจน กล่าวคือ ด้วยสถานการณ์ที่เต็มไปด้วยความพยายามในการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองที่เกิดขึ้น มีความพยายามการดึงประชาชนให้เข้ามาเป็นพวกเดียวกับตนเพื่อเพิ่มฐานอำนาจสนับสนุน ลักษณะ การนิยามความหมายของคำๆนี้ในลักษณะที่เพิกกล่าวถึงข้างต้นจึงเป็นไปเพื่อการกล่าวร้ายและ ทำลายความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้าม ดังนั้นไม่ว่าประชาชนจะสนับสนุนฝ่ายใด พวกเขาก็ยังคง เป็น mob โดยคนอีกกลุ่มหนึ่งเสมอ ด้วยเหตุนี้ความขัดแย้งทางชนชั้นที่มิมีปรากฏในการ วิเคราะห์ทัศนคติที่มีต่อ mob ทั้งความขัดแย้งระหว่างคนจนคนรวยและระหว่างผู้ปกครองและ ผู้ถูกปกครอง โดยเฉพาะในยุคที่สังคมอังกฤษมีความวุ่นวายทางการเมืองสูงดังในช่วงแรกของ ศตวรรษที่ 17 นี้ จึงไม่ชัดเจนนัก ดังในกรณีของ London mob ที่เกิดขึ้นในปี 1641 ซึ่ง G.E. Aylmer ได้กล่าวไว้ว่า “เกิดการต่อต้านการจราจลที่เกิดขึ้นรายรอบเมือง (anti-enclosure riots) ในหลายส่วน ของประเทศในช่วงปี 1641 และ the London ‘mob’ ซึ่งประกอบด้วยบรรดาลูกมือฝึกหัด คนงานและ เจ้าของร้านค้าขนาดเล็กก็เกิดขึ้นพร้อมกับพลเมืองบางคนที่น่านับถืออย่างยิ่งในหมู่พวกเขา... ความวุ่นวายในลอนดอนนี้ไม่ได้เกิดจากการที่ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็น “ชนชั้นกรรมาชีพ” ในความ หมายจำกัดอยู่เพียงชนชั้นแรงงานที่ได้รับค่าจ้าง พวกเขาถือเป็นเครื่องมือของชนชั้นกลางและ ขณะเดียวกันในบางบริบทก็เป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นกลาง”¹²¹ จากการศึกษาของ G.E. Aylmer จึง พบว่า “mob” ไม่ใช่คำที่ถูกใช้เพื่อการกล่าวร้ายระหว่างชนชั้น ทั้งในเชิงการปกครองและสถานะทาง เศรษฐกิจ เพราะแม้แต่ชนชั้นกลางก็ถูกเรียกว่า mob ได้ กษัตริย์มีกลุ่มผู้สนับสนุนที่เป็น mob ได้

¹²⁰ Ibid., p. 297.

¹²¹ G.E. Aylmer, *The Struggle for the Constitution : England in the Seventeenth Century*, (England : Blandford Press, 1965), p.110.

อย่างไรก็ตามในภาพรวมทางประวัติศาสตร์ จะพบว่าหลังจากปี 1688 เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองเริ่มผ่อนคลายลงและมีความชัดเจนเชิงอำนาจมากขึ้น อคติที่มีต่อ mob ก็กลับชัดเจนตามไปด้วย

โดยเฉพาะอคติจากชนชั้นผู้ปกครองและคนรวยใหม่ ดังจะเห็นได้จากลักษณะการนิยามความหมายของความว่า mob ในแง่ลบที่เกิดขึ้นในยุคนี้ซึ่งไม่ว่าจะเกิดขึ้นได้อย่างไร แต่ก็สอดคล้องกับความหวาดกลัวของชนชั้นกลางที่เริ่มมีความต้องการความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมากขึ้น ขณะเดียวกันก็ต้องการโอกาสในการทำมาหากินอย่างสงบด้วย ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ความหวาดกลัวของชนชั้นกลางในยุคนี้ก็มีทั้งความหวาดกลัวและอคติมากกว่าที่เคยเกิดขึ้นในอดีต โดยเฉพาะในเชิงปริมาณ กล่าวคือ ในอดีตกลุ่มคนที่มีอคติต่อ mob อย่างเห็นได้ชัดที่สุดคือกลุ่มชนชั้นสูงและกษัตริย์ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจหรือมีส่วนในอำนาจการปกครองและอาจถือได้ว่าเป็นคนๆ ละกลุ่มกับประชาชนอย่างสิ้นเชิง ขณะที่ในยุคสมัยใหม่อคติและความหวาดกลัว mob นี้ได้ขยายตัวครอบคลุมถึงกลุ่มประชาชนบางกลุ่มด้วย โดยเฉพาะกลุ่มคนรวยใหม่หรือพวกพ่อค้าที่เพิ่งสามารถล้มตาฮ้างปากได้ เนื่องจากการล่มสลายของระบบฟิวคัลซึ่งทำให้เกิดการกระจายโอกาสและความมั่งคั่งขึ้นในสังคม การเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตนี้ทำให้กลุ่มชนชั้นใหม่ในสังคมกลายเป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจมีการสะสมความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจและเริ่มมีความหวาดกลัวต่อความไร้ระเบียบของประชาชนทั่วไปเฉกเช่นเดียวกับกลุ่มชนชั้นสูง ระบบเศรษฐกิจแบบตลาดนี้เองที่เป็นปัจจัยแยกประชาชนออกจากกันและทำให้พวกเขามีอคติต่อกัน ที่สำคัญคือทำให้นิยามความหมายของคำว่า mob ในแง่ลบอย่างเฉพาะเจาะจงมีอำนาจในการอธิบายและได้รับการยอมรับมากขึ้น

โดยรวมอาจกล่าวได้ว่า วิวัฒนาการของคำว่า mob ในศตวรรษแห่งการปฏิวัติอังกฤษที่เห็นได้ชัดที่สุดคือ วิวัฒนาการในแง่การบัญญัติคำ เนื่องจากยุคนี้ได้มีการลดทอนรูปคำจากภาษาลาตินคือ mobile vulgas ให้อยู่ในรูปของคำในภาษาอังกฤษคือ mob อันเป็นรูปคำที่ถูกใช้วบจนปัจจุบัน ส่วนในแง่ของความหมายนั้น mob ยังคงเป็นคำที่มีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเองเช่นเคย จุดนี้จึงกล่าวได้ว่าลักษณะการใช้และการให้ความหมายของคำ นี้ยังคงขึ้นอยู่กับทัศนะทางการเมืองของผู้ใช้แต่ละคนที่มีต่อระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยหรืออาจกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงได้ว่าต่อพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั่นเอง

ด้วยเหตุนี้วิวัฒนาการของ mob ในภาพรวมที่เกิดขึ้นในยุคนี้จึงอาจเป็นประเด็นที่ถูกยกขึ้นมาเพื่อปิดกั้นกระบวนการสร้างนิยามความหมายของ “ความเป็นประชาชน” หรือ “ความเป็นพลเมือง” ของกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคมอังกฤษ หรือแม้แต่มโนทัศน์ของคำว่า mob เฉกเช่นกับที่เคยดำเนินมาตลอดหลายศตวรรษ นอกจากนี้ยังพบว่าภาพของ mob ที่เกิดขึ้นในยุคนี้ หาได้สะท้อนนัยแห่งความขัดแย้งทางชนชั้นมากเท่าใดนัก ในเมื่อพฤติกรรมที่ถูกเรียกว่า mob ยังคงสภาพของเหตุการณ์ที่ยังคงยากจะกล่าวมีความหมายที่แน่ชัดในทางใด แต่สิ่งที่สามารถเห็นได้ชัดก็คือภาพของกลุ่มประชาชนที่ถูกดึงเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งทางการเมืองอย่างเต็มกำลัง เพื่อสร้างอำนาจและความชอบธรรมให้กับกลุ่มการเมืองต่างๆ ในยุคนั้น ซึ่งกลายเป็นเงื่อนไขสำคัญในการนิยามความ

หมายของ mob ในขณะนั้น กล่าวคือ mob มีสถานะเป็นเพียงคำเชิงปฏิบัติที่ถูกใช้ในการโจมตีคู่ต่อสู้ทางการเมืองเท่านั้น จุดนี้จะแตกต่างจากภาพของ mob ที่เกิดขึ้นในการปฏิวัติครั้งใหญ่ที่เกิดขึ้นในประเทศฝรั่งเศส จุดนี้อาจเป็นปัจจัยที่ช่วยในการทำความเข้าใจว่าเพราะเหตุใด การปฏิวัติครั้งดังกล่าวจึงถูกมองว่าเป็นต้นแบบในการสร้างและนิยามความหมายของ mob ในเชิงลบโดย Gustav Le Bon ในยุคต่อมา

3.5 ทักษะที่มีต่อ mob ในยุคแห่งการบุกเบิกระบบการปกครองโดยมหาชนรัฐในอเมริกา

ในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาแนวคิดทางการเมืองในยุคแห่งการก่อตั้งประเทศที่มีการปกครองตนเองของประเทศสหรัฐอเมริกามากกว่าจะเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์แห่งการปฏิวัติอเมริกาซึ่งเกิดขึ้นในปี 1776 ทั้งนี้เนื่องจากในเหตุการณ์ปฏิวัตินี้ดังกล่าวเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองซึ่งมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การประกาศอิสรภาพจากประเทศอังกฤษ เป็นการปฏิวัติที่เกิดขึ้นระหว่าง 2 ประเทศและเป็นเหตุการณ์ภายนอก จึงไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ในการศึกษาชิ้นนี้ เนื่องจากภายใต้สภาวะการณ์ดังกล่าวไม่อาจทำการศึกษาวิเคราะห์ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อ mob ที่เกิดขึ้นในสังคมอเมริกาในช่วงเวลาดังกล่าวได้ ขณะที่การศึกษาแนวคิดทางการเมืองในยุคแห่งการก่อตั้งประเทศซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการพยายามแสวงหาระบบการปกครองที่ดีและเหมาะสมที่สุดสำหรับประเทศใหม่นี้ โดยมีการวิพากษ์วิจารณ์กันอย่างกว้างขวาง การศึกษาทัศนคติที่มีต่อ mob ในยุคนี้จึงเป็นการศึกษาโดยการวิเคราะห์แนวคิดของบรรดากลุ่มผู้ก่อตั้ง (founding fathers) ซึ่งหลายเป็นหลัก

แม้ว่าผลพวงจากการปฏิวัติและการก่อตั้ง การสถาปนาระบบการปกครองของตนเองของประเทศอเมริกาในช่วงศตวรรษที่ 18 นั้น จะทำให้ในปัจจุบันระบบการปกครองของประเทศนี้กลายเป็นสังคมประชาธิปไตยโดยต้นแบบอีกสังคมหนึ่งในยุคสมัยใหม่นี้ ทั้งๆ ที่ในยุคแห่งการก่อตั้งนี้ ระบบประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองที่ถูกปฏิเสธจากสังคมนี้ ดังจะพบว่า ในคำประกาศอิสรภาพอเมริกันนั้นไม่เคยมีปรากฏคำว่า “ประชาธิปไตย” ทั้งนี้เนื่องจากในสมัยนั้นคำว่า “ประชาธิปไตย” (Democracy) ซึ่งหมายถึงรูปแบบการปกครองแบบหนึ่ง ยังเป็นคำที่น่ารังเกียจ เนื่องจาก “ประชาธิปไตย” หมายถึงการปกครองที่มีมติมหาชน (Public Opinion) เป็นเครื่องชี้ขาด แทนที่จะเป็นเรื่องของความมีจิตใจที่คำนึงถึงประโยชน์ของสาธารณะ (Public Spirit)¹²² จุดนี้นอกจากสะท้อนมรดกทางความคิดของบรรดานักคิดแนว anti-democracy ในอดีตนับจาก Plato และ Aristotle เป็นต้นมาแล้ว ยังอาจเป็นผลมาจากในช่วงเวลาดังกล่าวแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบของระบบการปกครองยังไม่มีที่ชัดเจนนัก กล่าวคือ แนวคิดเรื่องมหาชนรัฐ (Republic) โดยทั่วไปแล้ว

¹²² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สมบัติ จันทรวงศ์, มหาชนรัฐและประชาธิปไตย : ความคิดทางการเมืองอเมริกัน ค.ศ. 1776-1800, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 49-50.

ในสมัยนั้นถือว่ารัฐบาลใดก็ตามที่ไม่ใช่รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ คือไม่ได้มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขฝ่ายบริหารแล้ว ก็ถือได้ว่าเป็นมหาชนรัฐได้ทั้งสิ้น.....ดังนั้นการกล่าวว่าผู้นิยมการปกครองแบบมหาชนรัฐ จึงไม่จำเป็นต้องหมายความว่าคนๆ นั้น ต้องการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการปกครองเสมอไป ทั้งนี้ก็เพราะมหาชนรัฐกับประชาธิปไตย (Democracy) นั้นมีความหมายไม่เหมือนกัน แต่โดยเหตุที่ประชาธิปไตยมักถูกมองว่าเป็นรูปแบบการปกครองที่ประชาชนทั้งหมด เข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองโดยตรงตามแบบกรีก เพราะฉะนั้น จึงไม่แตกต่างจากอนาธิปไตยเท่าใดนัก”¹²³ ณ จุดเริ่มต้นแห่งการสถาปนาระบบการปกครองของอเมริกา นอกจากชาวอาณานิคมเหล่านี้จะปฏิเสธระบบการปกครองโดยคนๆ เดียวแล้ว ระบบการปกครองโดยประชาชนหรือระบบประชาธิปไตยโดยตรงก็เป็นรูปแบบการปกครองที่ไม่อาจยอมรับได้ในสายตาของกลุ่มคนบางกลุ่มในการร่างรัฐธรรมนูญนี้เช่นกัน

สิ่งเหล่านี้จึงนำมาสู่การแบ่งแนวคิดทางการเมืองในยุคดังกล่าวออกเป็น 2 แนว นั่นคือ แนวคิดแบบ federalist และ anti-federalist แม้แนวคิดทั้ง 2 จะมีจุดยืนทางการเมืองร่วมกันในเรื่องของการปกครองโดยมหาชนและปฏิเสธระบบการปกครองโดยคนๆ เดียว แต่ในรายละเอียดแนวคิดทั้ง 2 นี้กลับมีความแตกต่างกันในระดับพื้นฐานเลยทีเดียวและขณะเดียวกันก็อาจนำไปสู่การตั้งคำถามต่อความเป็นประชาธิปไตยของอเมริกาอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากแนวคิดแบบ federalist ของ Alexander Hamilton และ James Madison ขณะที่ในส่วนของแนวคิดหลังนั้นจะเห็นได้ชัดเจนจากแนวคิดทางการเมืองของ Thomas Jefferson ทั้งนี้การแบ่งแยกแนวคิดทางการเมืองในลักษณะดังกล่าวอาจมีปัญหายุ่งยากในรายละเอียด เพราะแม้แต่ Jefferson เองก็ปฏิเสธความเป็น ant-federalist ที่มักถูกกล่าวถึง ดังที่เขาได้กล่าวไว้ในจดหมายที่มีไปถึง Elbridge Gerry ตอนหนึ่งว่า “ฉันไม่ใช่พวกเฟเดอร์รัลลิส แต่ก็เป็นมากกว่าพวกต่อต้านเฟเดอร์รัลลิส”¹²⁴ อย่างไรก็ตามการยอมรับการแบ่งแยกลักษณะดังกล่าวในงานชิ้นนี้ก็เพียงเพื่อให้เห็นความชัดเจนในการศึกษาทัศนคติที่พวกเขามีต่อประชาชน รวมถึงพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในรูปของ mob เท่านั้น นอกจากนี้การวิเคราะห์แนวคิดทางการเมืองของบรรดา Founding Fathers ทั้ง 3 นี้แล้ว ผลงานร่วมสมัยอีกชิ้นหนึ่งคือ “ประชาธิปไตยในอเมริกา” ที่เขียนโดย Alexis de Tocqueville ก็เป็นงานเขียนอีกชิ้นหนึ่งที่ควรทำการศึกษาไว้ในงานชิ้นนี้ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเข้าใจต่อภาพรวมของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นและทัศนคติที่มีต่อประชาชนในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างชัดเจนรอบด้าน โดยอาศัยมุมมอง

¹²³ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สมบัติ จันทรวงศ์, มหาชนรัฐและประชาธิปไตย : ความคิดทางการเมืองอเมริกัน ค.ศ. 1776-1800, หน้า 23-24.

¹²⁴ Edward Dumbaud , “The Political Writings of Thomas Jefferson : Representative Selections”, (New York : The Liberal Arts Press, 1956), p. 47.

มองของคนภายนอกผู้ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าน่าจะมีสายตาที่ปลอดภัยมากที่สุดและอาจทำให้ภาพของระบบการปกครองโดยประชาชนในอเมริกายุคนี้มีความเที่ยงตรงมากขึ้น

แนวคิดแบบ federalist กับทัศนะที่มีต่อ mob

แนวคิดแบบ federalist นี้จะมีปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในเอกสารทางการเมืองที่เรียกว่า The Federalist Paper ซึ่งเป็นบทความทางการเมืองเพื่อการรณรงค์ให้มีการให้สัตยาบันแก่รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ของอเมริกาถูกเขียนขึ้นและมีเริ่มมีการตีพิมพ์เผยแพร่ระหว่างปี 1787 ถึงปี 1788 โดยมีผู้เขียนร่วมกัน 3 คนคือ Alexander Hamilton John Jay และ James Madison ภายใต้นามปากกาว่า Publius ซึ่งการเขียนรวมภายใต้ชื่อนามปากกาเดียวกันนี้ในเวลาต่อมาได้สร้างปัญหาในการวิเคราะห์แนวคิดของพวกเขาแต่ละคนในที่สุด โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างส่วนที่เป็นผลงานของ Alexander Hamilton และ James Madison ซึ่งมีผลงานมากกว่า John Jay ที่ร่วมเขียนเพียง 3 บทความจากทั้งสิ้น 85 บทความ¹²⁵

ขณะเดียวกันการจัดกลุ่มแนวคิดทางการเมืองของ Alexander Hamilton และ James Madison เป็นกลุ่มเดียวกันโดยใช้เกณฑ์การเป็นผู้เขียนร่วมภายใต้กรอบแห่งเอกสารการเมืองที่ชื่อ federalist นั้นก็อาจมีปัญหาย่อยข้างเช่นกันในรายละเอียด เนื่องจากนักคิดทั้ง 2 นี้ยังมีความแตกต่างกันทางแนวความคิดในหลายประเด็น แต่จากหลักแนวคิดเบื้องต้นในเรื่องของความไม่ไว้วางใจประชาชนทำให้ในการวิเคราะห์ทัศนะที่พวกเขามีต่อ mob การจัดกลุ่มในลักษณะนี้เป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลอย่างยิ่ง ซึ่งจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

ทั้งนี้เนื่องจากหลักสำคัญของแนวคิดแบบ Federalist นั้น สามารถแบ่งได้ 3 ประการด้วยกัน ได้แก่¹²⁶ ประการแรกคือ ประการที่ 1 รัฐบาลกลางจะต้องมีอำนาจเต็มทั้งในการกระทำการโดยปราศจากการขัดขวางของมลรัฐและบริหารเจตจำนงโดยตรงต่อพลเมือง ประการที่ 2 คือ อำนาจในการปกครองจะจำเป็นแต่ก็ต้องสามารถตรวจสอบได้ และประการสุดท้ายคือผู้ได้รับอำนาจส่วนใหญ่ยอมรับหลักการบางประการของ federalism กล่าวคือ ระบบการเมืองซึ่งควรจะรวมรัฐเข้าเป็นหนึ่งเดียวภายใต้การดำเนินการที่เป็นอิสระของรัฐบาลกลาง ขณะเดียวกันก็ยินยอมให้พวกเขามีอำนาจบางประการดังที่เคยมีมาและคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของตัวเอง จากแก่นแนวคิดแบบ federalist ที่กล่าวมานี้ ในแง่หนึ่งจะพบว่าเป็นแนวทางการปกครองที่มีพื้นฐานสำคัญอยู่ที่ความไม่ไว้วางใจและการดู

¹²⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 222-3.

¹²⁶ Russel B. Nye, "The Young Republic" in The Democratic Experience : A Short American History, trans.Louis B. Wright, Clarence L. Ver Streeg, Holman Hamilton, David M. Potter, Vincent P. De Santis, William H. Harbaugh, Arthur S. Link, Thomas C. Cochran and Carl N. Degler , (U.S.A : Scott, Foresman and Company, 1963), p.73-74.

ถูกประชาชน แนวคิดดังกล่าวพยายามจำกัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในแง่ของการใช้อำนาจของพวกเขา ซึ่งส่วนหนึ่งจะเห็นได้จากจุดยืนทางการเมืองของ federalists ที่เน้นการให้อำนาจแก่รัฐบาลกลางหรือการรวมอำนาจสูงสุดไว้ที่รัฐบาลกลางนั่นเอง ดังจะกล่าวต่อไปในรายละเอียด

อย่างไรก็ตามสิ่งเหล่านี้อาจสอดคล้องกับสิ่งที่ สมบัติ จันทรวงศ์ ได้กล่าวไว้ นั่นคือ “ปัญหาที่รัฐธรรมนูญฉบับใหม่พยายามจะตอบจึงเป็นปัญหาที่เป็นลักษณะเฉพาะของระบบประชาธิปไตยมาตั้งแต่โบราณ อันได้แก่อุปสรรคที่ว่าการบริหารกิจการสาธารณะเป็นเรื่องที่ต้องการความสามารถพิเศษซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ไม่มี และยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลที่เป็นประชาธิปไตยมักไร้เสถียรภาพในด้านนิติบัญญัติ ขาดพลังและความหนักแน่นในด้านการบริหาร กล่าวคือ ในขณะที่การปกครองในระบอบนี้ควรจะรับฟังความเห็นของมหาชน แต่ความยืดหยุ่นของมติมหาชนก็มักจะเกิดความไม่แน่นอนของกฎหมายขึ้น”¹²⁷ ซึ่งในส่วนของการรณรงค์โดย federalists นี้จะเห็นได้ชัดเจนจากเอกสารหมายเลข 9 และ 10 ซึ่งเขียนโดย Alexander Hamilton และ James Madison ตามลำดับ

ขณะที่ทัศนะของผู้ร่วมเขียนเอกสารการเมืองเรื่อง The Federalist Papers ที่มีต่อประชาชนในแง่ลบนี้ อาจอย่างเฉพาะเจาะจงว่าสามารถเห็นได้ชัดอย่างน้อยในเอกสาร 3 ชิ้นของเอกสารการเมืองเล่มนี้ นั่นคือเอกสารหมายเลข 8 10 และ 55 โดยเอกสารหมายเลข 8 นั้นเชื่อว่าเป็นผลงานของ Alexander Hamilton ส่วนผลงานชิ้นที่ 10 และ 55 นั้นเชื่อว่าเป็นของ James Madison อย่างก็ตามในแง่ของการแบ่งส่วนของบทความในเอกสารการเมืองชิ้นนี้ดูเหมือนว่าจะยังมีปัญหาอยู่บ้างในแง่ของการระบุตัวผู้เขียนอย่างชัดเจนระหว่าง Alexander Hamilton และ James Madison เนื่องจากการเขียนร่วมภายใต้นามปากกาเดียวกัน¹²⁸ แต่เนื่องจากเป็นปัญหาในรายละเอียดและยังมีข้อถกเถียงกันอยู่งานนี้จึงขอละเว้นการพิจารณาปัญหาดังกล่าว

Alexander Hamilton กับทัศนะที่มีต่อ mob

สำหรับแนวคิดทางการเมืองของ Alexander Hamilton นี้ นักคิดยุคหลังที่ทำการศึกษาวงศ์วานประวัติศาสตร์อเมริกาหลายต่อหลายคนมองว่า เขามีแนวคิดแบบ aristocrat ดังที่ Leland D. Baldwin ได้กล่าวไว้ว่า “ความจริงก็คือเขาเกิดมาพร้อมกับคุณสมบัติของอภิชนาธิปไตยทุกประการ ยกเว้นความสงสัยต่อสิทธิในสถานะที่แท้จริงของตัวเอง รสนิยม กิริยามารยาทและสติปัญญาอันปราดเปรื่องของเขาล้วน

¹²⁷ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สมบัติ จันทรวงศ์, มหาชนรัฐและประชาธิปไตย : ความคิดทางการเมืองอเมริกัน ค.ศ. 1776-1800, หน้า 232.

¹²⁸ see Max Beloff, The Federalist, Or The New Constitution, (Great Britain : Basil Blackwell & Mott Limited, 1948), p. vii and lxvii.

แล้วแต่เป็นแบบอภิชนาชน อีกทั้งเขายังเป็นผู้ชี้แนะ (director) มากกว่าผู้นำ (leader) ไม่รู้จักยุทธ การจัดการและไม่อดทนต่อความโง่เขลา”¹²⁹ หรือที่สมบัติ จันทรวงศ์ ได้ทำการวิเคราะห์แนวคิดทาง การเมืองของ Hamilton ไว้ตอนหนึ่งว่า “...แฮมิลตันจึงเห็นว่ารูปแบบของรัฐบาลที่ดีที่สุดคือ รัฐบาล ของอังกฤษ เพราะเป็นรูปแบบเดียวที่สามารถ “รวมเอาพลังของมหาชนเข้าไว้กับความมั่นคงของ ปัจเจกชนได้” แฮมิลตันยกย่องรัฐบาลของอังกฤษไว้สูงส่งก็เพราะเขายอมรับว่าสังคมที่เจริญแล้ว ทุก สังคมย่อมแบ่งแยกออกเป็นชนชั้นโดยธรรมชาติ ระหว่างกลุ่มคนจำนวนน้อยกับกลุ่มคนจำนวนมาก ระหว่างคนรวยกับคนจน อันสืบเนื่องมาจากความไม่เท่าเทียมกันของสติปัญญาของมนุษย์ และ เพราะเขามองเห็นต่อไปว่ารัฐบาลแบบอังกฤษคือรูปแบบรัฐบาลที่ดีที่เปิดโอกาสให้คนกลุ่มน้อยได้ เข้ามามีบทบาทในทางการเมืองและคนกลุ่มน้อยอันได้แก่ผู้มั่งคั่ง ผู้ที่กำเนิดมาในตระกูลสูงนี้แหละ ที่มีส่วนรับผิดชอบอย่างสูงต่อความก้าวหน้าของสังคม ถ้าหากไม่มีบทบาทที่จะให้คนกลุ่มน้อยนี้ได้ เข้าไปมีส่วนในระบบการเมืองนั้นเสียแล้ว คนเหล่านี้ก็จะหันไปยึดอาชีพอื่นและรัฐบาลก็จะขาดผู้ที่มี สติปัญญาและอำนาจการปกครองก็จะตกอยู่ในมือของคนธรรมดา”¹³⁰ โดยนัยที่ สมบัติ กล่าว อ่างนี้แสดงให้เห็นความนิยมที่ Hamilton มีต่อรูปแบบการปกครองโดยคนกลุ่มน้อยอย่างชัดเจน โดยเฉพาะกลุ่มคนรวย ซึ่งนอกจากจะมีจำนวนน้อยกว่าโดยธรรมชาติแล้ว พวกเขายังมีระดับสติปัญญา ในเกณฑ์ที่แปรผกผันกับสัญลักษณ์เชิงปริมาณของพวกเขาเองอีกด้วย แต่แนวคิดนี้หากพิจารณา จากประวัติศาสตร์การปกครองของมนุษยชาติจะพบว่า ลักษณะการกล่าวอาจดังกล่าวถือเป็นเหตุผล การสร้างความชอบธรรมในการถือครองอำนาจให้กับกลุ่มคนรวยที่ไม่ยุติธรรมนัก เนื่องจากความ อ่อนด้อยทางปัญญาของคนจนนั้น แน่นนอนว่าเงื่อนไขทางเศรษฐกิจอาจเป็นปัจจัยกำหนดสภาพ การณ์ดังกล่าวที่สำคัญอย่างหนึ่ง แต่ทั้งหลายทั้งปวง การผูกขาดทั้งอำนาจและ องค์ความรู้ของ กลุ่มชนชั้นผู้ปกครองก็ดูเหมือนว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างต่อสภาพการณ์แห่ง “ความไม่ (มี) ความ) รู้ ดังได้วิเคราะห์ไว้แล้วในส่วนของกรปฏิบัติอังกฤษ และหากแนวคิดดังกล่าวเป็นจริงก็เท่ากับเป็น การนิทหนังกาก “บิดาผู้ก่อตั้งผู้ทรยศ” ต่ออุดมการณ์แห่งการประกาศอิสรภาพและปฏิบัติของ อเมริกาอย่างน่าเจ็บปวดขยงเลยทีเดียว การปฏิบัติที่เกิดขึ้นในท้ายที่สุดแล้วสำหรับ Hamilton อาจมีจุด ประสงค์เบื้องลึกในเรื่องความต้องการอย่างแรงกล้าในการแข่งขันอำนาจการ จัดการผลประโยชน์ ของดินแดนอาณานิคมนี้จากเมืองแม่อย่างอังกฤษเท่านั้น โดยอำนาจอธิปไตยหรือการปกครองโดย ประชาชนก็อาจเป็นเพียงข้ออ้างในการสร้างความชอบธรรมให้กับกลุ่ม ผู้ปกครองใหม่อีกเช่น เคยเท่านั้น

¹²⁹ Leland D. Baldwin, *The Stream of American History*, Vol. 1, (New York : American Book Company, 1953), p. 303.

¹³⁰ สมบัติ จันทรวงศ์, *มหาชนรัฐและประชาธิปไตย : ความคิดทางการเมืองอเมริกัน ค.ศ. 1776-1800*, หน้า 171-172.

มหาชนรัฐเหล่านั้นต้องผิครูปผิคร่างไปนี่เองที่ผู้สนับสนุนการรวมอำนาจได้ใช้เป็นข้ออ้าง ไม่เพียงแต่เพื่อต่อต้านรูปแบบต่างๆ ของรัฐบาลมหาชนรัฐเท่านั้น หากแต่ยังได้ใช้ต่อต้านตัวหลักการแห่งเสรีภาพของพลเมืองเลยทีเดียว”¹³³ “แต่ก็คงปฏิเสธไม่ได้ว่าภาพต่างๆ ที่เขาวาดเกี่ยวกับรัฐบาลแห่งมหาชนรัฐนั้นเป็นภาพที่คัดลอกมาจากตัวจริงได้อย่างยุติธรรมเป็นอย่างยิ่ง และหากว่าเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติที่จะสร้างตัวแบบโครงสร้างที่สมบูรณ์ยิ่งกว่านี้ มิตรผู้ล่องลับของเสรีภาพก็คงจะจำต้องยอมละทิ้งเป้าหมายของรัฐบาลชนิดนั้นว่าไม่มีทางแก้ไข อย่างไรก็ตามศาสตร์ทางการเมืองก็เช่นเดียวกับศาสตร์อื่นๆ ส่วนใหญ่ที่ได้มีการปรับปรุงให้ดีขึ้นเป็นอย่างมาก ประสิทธิภาพของหลักการต่างๆ ซึ่งเป็นที่เข้าใจกันดีในปัจจุบันนี้ เป็นสิ่งที่ผู้คนสมัยโบราณไม่เข้าใจเอาเลยหรือเข้าใจอย่างไม่สมบูรณ์ – การแบ่งแยกอำนาจอำนาจอย่างปรกติให้เป็นส่วนต่างๆ ที่แยกจากกันชัดเจน – การนำระบบตรวจสอบและถ่วงดุลทางนิติบัญญัติเข้ามาใช้ – สถาบันตุลาการซึ่งประกอบไปด้วยผู้พิพากษาที่อยู่ในตำแหน่งของตนตราบเท่าที่มีความประพฤติอยู่ในธรรมเนียมองคตองธรรม – การแทนตัวประชาชนในสภานิติบัญญัติโดยตัวแทนที่พวกเขาเลือกตั้งเข้ามาเอง”¹³⁴

ส่วนประเด็นเรื่องปมภูมิหลังชีวิตของ Hamilton นั้น Paul Johnson ได้กล่าวไว้ว่า “ตราบใดที่เราเห็นแล้ว โดยอาชีพแล้ว เขาเป็นชายผู้สร้างตัวเองจากการเสี่ยงโชค แต่ความเป็นลูกนอกสมรส (illegitimacy) ก็กีดกร่อนเข้าเป็นวิญญูณของเขาด้วยเช่นกัน เขาเกลียดความจนสิ่งที่ทำให้เขาต้องตกอยู่ในวังวนของความมีดมิด เขาจึงหลีกเลี่ยงหรือพยายามละทิ้งหรือชิงชังคนจนผู้ทำให้เขาต้องระลึกถึงมัน”¹³⁵ ซึ่งการเกลียด “ความยากจน” และ “คนจน” ของ Hamilton นี้จะสอดคล้องกับ มุมมองที่เขามีต่อ mob อย่างตรงประเด็น โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากประสบการณ์การเป็น ทหารอาสาสมัครของเขาในปี 1775 จะพบว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวมีเหตุการณ์ความวุ่นวายทาง การเมืองเกิดขึ้นหลายต่อหลายครั้งโดยเฉพาะสถานการณ์ที่เรียกว่า “the British ship of war Asia opening fire on the town” ซึ่งขณะนั้น Hamilton ได้เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครในกองทัพ (corps) “นอกจากจะแสดงให้เห็นความขวัญอ่อนในการปฏิบัติหน้าที่ของทหารที่แสนจะลำบากบางอย่างซึ่งในเวลาต่อมากลายเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในช่วงเวลาแห่งความยุ่งยากนี้ Hamilton มีบทบาทที่ โดดเด่นอยู่หลายโอกาสในการพยายามปราบปรามการระเบิดของสภาวะ mob-violence โดยการโต้แย้งและการตีแผ่

¹³³ อเล็กซานเดอร์ แฮมิลตัน, เจมส์ เมดิสัน และจอห์น เจย์, เดอะเฟเดอรัลลิสต์เปเปอร์ : เอกสารความคิดทางการเมืองอเมริกัน, แปลโดย สมบัติ จันทรวงศ์, ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, เกษียร เตชะพีระ, วิกิจ สุขสำราญ และสุวรรณ วทสววรรณ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530), หน้า 109.

¹³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 110.

¹³⁵ Paul Johnson , A History of the American People, (New York : Harper Collins Publishers Inc., 1997), p. 181.

ตัวเองโดยปราศจากความกลัว Hamilton ผู้เป็นทั้งคนรักชาติและกบฏได้ยื่นหัตถ์ต่อสู้กับประชาชน และเข้าควบคุมความรุนแรงนี้เพื่อผลประโยชน์เฉพาะหน้าจาก an old Tory clergyman... ในแบบแผนเดียวกันนี้ เขายื่นมือเข้าช่วยชีวิตของ Thurman คนหนึ่งไว้จากน้ำมือของกลุ่มคนที่เรียกว่า “Travis’s mob” ... สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นความเกลียดชังที่มีมาก่อนและฝังลึกของเขาที่มีต่อความไร้ระเบียบทั้งหลาย และเหนือกว่าความเกลียดชังที่ปวงก็คือความชิงชังที่เขามีต่ออันตรายอย่างที่สุดจากน้ำมือฝูงชนวุ่นวายและก่อจลาจลในเมือง (a riotous city rabble)”¹³⁶ สิ่งเหล่านี้ดูเหมือนจะเป็นหลักฐานในการตอกย้ำอคติอย่างต่อเนื่องที่เขามีต่อ mob ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ในวัยหนุ่ม เมื่อถืออาวุธ Hamilton ก็พร้อมที่จะปราบปราม mob ด้วยตัวเอง เมื่อยามมีอำนาจ Hamilton ก็ไม่เคยลังเลที่จะจัดการกับ mob โดยเด็ดขาด ดังจะเห็นได้จากมาตรการที่เขาใช้ในการ แก้ปัญหาความวุ่นวายทางการเมืองอันเป็นผลจากนโยบายการคลังของเขาในปี 1794

โดย mob ในสายตาของ Hamilton นั้นอาจกล่าวได้ว่าหมายถึง ฝูงชนที่ขาดศีลธรรมและไร้ระเบียบ ดังจะเห็นได้จากข้อสังเกตในจดหมายของเขาตอนหนึ่งเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพกับรัฐบาลที่มีอำนาจสูงว่า “ในขณะที่กองทัพก็คือ mob พวกเขาปราศจากเรื่องแบบ ไม่ได้รับค่าตอบแทน ไม่มีข้อบังคับ ไม่มีศีลธรรมและไม่มีวินัย”¹³⁷ ส่วนทัศนคติที่เขามีต่อ mob นั้นจะพบว่าด้วยความชื่นชมในระบบการปกครองแบบ aristocracy จึงทำให้อาจกล่าวได้ว่าเขาค่อนข้างมีอคติต่อ mob และที่สำคัญ mob สำหรับ Hamilton เป็นพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนที่ต้องปราบปรามให้เด็ดขาด ดังจะเห็นจากเอกสารการเมือง The Federalist Papers หมายเลข 8 ซึ่งเขาได้กล่าวถึงการควบคุมหรือปราบปราม mob โดยไม่สนใจว่าการกระทำดังกล่าวจะเป็นการคุกคาม “สิทธิของชนกลุ่มน้อย” จุดนี้จึงถือได้ว่าเป็นข้อแตกต่างที่สำคัญระหว่างเขาและ James Madison รวมถึงเป็นปัจจัยสำคัญที่อาจใช้ชี้วัดความเป็น federalist ของ James Madison ได้เป็นอย่างดีอีกด้วย ดังจะกล่าวในส่วนต่อไป ในเรื่องนี้ Hamilton ได้กล่าวไว้ว่า “กองทัพในสถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็นประโยชน์ต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองในการปราบปรามชนกลุ่มเล็กๆ หรือ mob ที่เกิดขึ้นเป็น ครั้งคราว (an occasional mob) หรือการจลาจล แต่ไม่อาจมีอำนาจในการต่อต้านส่วนที่ยิ่งใหญ่ของประชาชนได้” จุดนี้จึงสะท้อนแนวคิดที่ค่อนข้างเผด็จการของเขาในเรื่องการจัดการปัญหาอันเป็นผลมาจากความแตกต่างทางความคิดของคนในสังคม

¹³⁶ John T. Morse, Jr., *American Statesmen : Alexander Hamilton*, (New York : The Riverside Press, 1883), p. 10-12.

¹³⁷ Lisa Marie DeCarolis for The American Revolution – an HTML project. (1997), “A Biography of Alexander Hamilton (1755-1804): 8/42 Affection and Disaffection (1780-1781), Department of Humanities Computing, <http://odur.let.rug.nl/~usa/B/hamilton/hamil08.htm>. [2002, March 13].

ขณะเดียวกันทัศนคติที่มีต่อ mob ในแง่ดังกล่าวนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นจากวิธีปฏิบัติที่เขาใช้ในการปราบปราม mob ในปี 1794 เมื่อเขาเริ่มดำเนินนโยบายเกี่ยวกับ debt - funding โดยการเสนอกฎหมายที่เรียกว่า “the Excise Act” ในปี 1791 ซึ่งผลก็คือ “ความรุนแรงและการปฏิเสธการจ่ายภาษีได้เริ่มขึ้นในปี 1791 และกลายเป็นกิจวัตร ในเดือนกรกฎาคม ปี 1794 เจ้าหน้าที่ฝ่ายกฎหมายพยายามที่จะเรียกตัวผู้ฝ่าฝืนกฎหมายนี้มารายงานตัวที่ศาลแห่งมลรัฐใน Philadelphia ผลที่เกิดขึ้นก็คือจราจล โดยมี mob เข้าเผาบ้านของเจ้าหน้าที่เก็บภาษีและฆาตหารของรัฐบาลกลางซึ่งนำไปสู่การชุมนุมที่สหภาพ (Union)...The Treasury Secretary (ขณะนั้นคือ Alexander Hamilton) ตัดสินใจจัดการแก้ปัญหาโดยใช้บทลงโทษเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามกฎหมายตามที่ Hamilton ต้องการและด้วยความเห็นชอบจากประธานาธิบดี ทหาร 15,000 จากหลายมลรัฐถูกเรียกตัวและว่าจ้างให้เข้าไปปฏิบัติหน้าที่ เมื่อกลุ่มกบฏได้เผชิญหน้ากับกองทัพขนาดใหญ่ก็สลายตัวไปโดยธรรมชาติและHamilton ก็เผชิญกับปัญหาหนักอีกครั้งในการล้อมจับกลุ่มกบฏไปลงโทษ”¹³⁸ อาจทำให้กล่าวได้ในระดับหนึ่งว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยตรงนั้นเป็นสิ่งที่ Hamilton ยากจะรับได้และสิ่งนี้คงไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นเพียงผลของความหวาดกลัวและ/หรืออคติที่มีต่อประชาชนเท่านั้น เพราะการกระทำดังกล่าวอาจขยายความครอบคลุมได้ถึงระบบเผด็จการอำนาจนิยมที่แฝงอยู่ในใจของเขาด้วยก็ได้ ด้วยเหตุนี้จึงอาจเป็นผลให้มีผู้มองว่าโดยเนื้อแท้ระบบการปกครองที่เขาชื่นชมและปรารถนามากที่สุดน่าจะเป็นระบบ monarchy เลย์ทีเดียวดังที่มีผู้กล่าวไว้ว่า “Hamilton ชื่นชมระบบกษัตริย์และสนับสนุนระบอบกษัตริย์ไปโดย เนื่องจากพวกเขาไม่ได้รับสิ่งใดตอบแทนจากการเปลี่ยนแปลง (to gain by a change) และดูเหมือนว่าเขาไม่เคยทำความเข้าใจกับ ค่านิยมของกระบวนการแบบประชาธิปไตย (the value of the democratic process) ซึ่งก็เหมือนกับพวกอนุรักษนิยมประชาธิปไตยทั่วไป (democratic conservatives) แต่พวกเขาจะรังเกียจการเล่นเอาล่อเอาเถิดอย่างนี้ได้อย่างไร (loathed the tag)! เมื่อเขาได้รับประโยชน์จากการใช้กำลังต่อต้านนี้”¹³⁹ ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวสรุปโดยยืดยาววิเคราะห์ของ สมบัติ จันทรวงศ์ เป็นพื้นฐานได้ว่า “หากแก่นสำหรับแสมิลตัน “ประชาธิปไตย” เป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ และ “มหาชนรัฐ” เป็นเรื่องของความจำเป็น ความจำเป็นนี้อาจเป็นเพียงข้ออ้างหรือเหตุผลที่เกิดขึ้นหลังจากการประกาศอิสรภาพของอเมริกาสำหรับเขาเท่านั้น

James Madison กับทัศนคติที่มีต่อ mob

ดังได้กล่าวไปข้างแล้วว่าการยอมรับความเป็น federalist ของ Madison ในงานศึกษานี้มีเหตุผลหลักจากการร่วมเขียนเอกสารทางการเมืองเรื่อง The Federalist Papers เพื่อรณรงค์ให้เกิดการยอมรับร่าง

¹³⁸ Paul Johnson , *A History of the American People*, p. 178.

¹³⁹ Leland D. Baldwin, *The Stream of American History*, p. 304.

รัฐธรรมนูญของอเมริกา แต่ในรายละเอียดจะพบว่า แนวคิดทางการเมืองของเขานั้นมีความแตกต่างอย่างยิ่งกับนักคิดนักเขียนร่วมนามปากกา “Publius” ของเอกสารประวัติศาสตร์ชิ้นนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง Alexander Hamilton ผู้ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นหัวเรือใหญ่ในการนี้ ดังจะเห็นได้จากการโจมตีนโยบายทางการเงินของ Hamilton ตามที่ปรากฏใน “Letter of Helvidius” รวมทั้งงานเขียนที่ชื่อ “the Virginia Resolution of 1798” ซึ่งเป็นการโต้แย้งว่ารัฐบาลมลรัฐจะต้องเข้าแทรกแซงระหว่างพลเมืองกับรัฐบาลกลางเมื่อเกิดการใช้อำนาจในทางที่ผิด จากข้อโต้แย้งเหล่านี้เหล่าจึงอาจมองเห็นความเป็น anti-federalist อยู่ในตัวเขาด้วย อย่างไรก็ตามงานเขียนนี้จะละเว้นการกล่าวถึงผลงานทั้ง 2 นี้ในรายละเอียด ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความกระชับและชัดเจนต่อการวิเคราะห์ทัศนะของเขามที่มีต่อ mob มากที่สุด

อย่างไรก็ตามในเรื่องความเป็น anti-federalist ของ Madison ที่ควรนำมาพิจารณาในงานเขียนนี้คือการแสดงความคิดเห็นของเขาใน the Constitutional Convention Debates ซึ่งปรากฏในรูปจดหมายโต้ตอบระหว่างเขากับบุคคลหลายๆ คนในเรื่องการรณรงค์ให้มีการยอมรับร่างรัฐธรรมนูญและแสดงรายละเอียดปลีกย่อยในเรื่องความไม่เห็นด้วยกับแนวคิดบางประการในร่างรัฐธรรมนูญฉบับนี้ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นกรอบแนวคิดแบบที่เรียกว่า anti-federalist นั้นเอง ซึ่งจะพบว่ามีประเด็นสำคัญอย่างน้อย 2 ประเด็นด้วยกันที่เกี่ยวพันกับงานชิ้นนี้ นั่นคือ ประเด็นเรื่องขอบเขตอำนาจของรัฐบาลกลางและประเด็นเรื่องหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปกป้องสิทธิเสรีภาพของเสียงข้างน้อยซึ่งนอกจากจะเป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างยิ่งแล้ว ประเด็นเหล่านี้ยังอาจกล่าวได้ว่าเป็นจุดยืนทางการเมืองหลักๆ ของเขาคด้วย

โดยในส่วนที่แสดงให้เห็นให้ความระแวงระวังที่ Madison มีต่อการปกครองที่เน้นการให้อำนาจแก่รัฐบาลกลางอย่างสูงนี้ จะเห็นได้จากจดหมายที่เขาเขียนไปถึง George Washington เมื่อวันที่ 6 เมษายน 1787 โดยในจดหมายฉบับนี้เขาได้เสนอประเด็นหลักๆ ในการควบคุมและตรวจสอบอำนาจของรัฐบาลกลาง แต่ประเด็นหลักๆ ที่สอดคล้องกับการศึกษานี้และเป็นหัวใจสำคัญอันเป็นพื้นฐานของการเสนอความคิดเห็นของเขาในจดหมายฉบับนี้ก็คือ ประเด็นเรื่องการสงวนอำนาจทางการเมืองบางส่วนของรัฐบาลมลรัฐโดยผ่านกรอบแนวคิดเรื่องหลักการแห่งการเป็นตัวแทน (the principle of representation) ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “ฉันมีพื้นฐานแบบกลางบางอย่างซึ่งอาจสนับสนุนความสูงสุดแห่งอำนาจของชาติตามวาระ (a due supremacy of the national authority) ไม่ยกเว้นแม้แต่อำนาจท้องถิ่นซึ่งพวกเขาอาจทำประโยชน์ได้ในระดับรองลงมา ฉันขอเสนอแนวคิดพื้นฐานว่าการเปลี่ยนแปลงจะต้องกระทำในหลักการแห่งการเป็นตัวแทน (the principle of representation) สอดคล้องกับรูปแบบปัจจุบันของสหภาพ ซึ่งรัฐสามารถเข้าแทรกแซงได้ในกรณีจำเป็น

เป็นเพื่อรักษามาตรการของสภาองเกรส นั่นคือ ความเสมอภาคในการเลือกตั้ง (an equality of suffrage) จะต้องไม่ทำลายความไม่เสมอภาคที่สำคัญของในหมู่สมาชิกอื่นๆ”¹⁴⁰

ส่วนในเรื่องข้อเสนอเกี่ยวกับหลักการปกครองโดยเสียงข้างมากนั้น Madison ได้เริ่มต้นด้วยการกล่าวว่า “The Convention ที่มีความยุติธรรมและมาจากเสียงส่วนใหญ่ของประชาชนไม่จำเป็นต้องเกรงกลัวสิ่งใด ความยุติธรรมของเสียงข้างน้อยนั้นต่างหากที่ต้องหวาดกลัว นี่คือการเสนอข้อขอยุติธรรมภาพในรูปแบบที่จะเป็นความบาดหมางชั่วคราวระหว่างพวกเขา The Convention ควรจะต้องวางแผนซึ่งจะต้องแบกรับเอาผลการพิจารณาที่รับเข้ามาและสนับสนุน โดยส่วนที่เป็นภูมิปัญญาและยุติธรรมของอเมริกา นอกจากนี้ตัวของพวกเขาเองก็สามารถตอบโต้และกระตุ้นเตือนได้ ทั้งนี้ควรจะพิจารณาด้วยว่า ในขั้นต้นนี้แม้คนหลายคนอาจทำหน้าที่ตัดสินในระบบ โดยการแสดงความคิดเห็นต่อ the Convention แต่ท้ายที่สุดคนทุกคนก็จะได้ทำการตัดสินในลักษณะของระบบในที่สุดก็มีเพียงศีลธรรมของระบบ (merits of the System) อย่างเดียวเท่านั้นที่ได้รับความเห็นชอบจากสาธารณชนโดยมีประสิทธิภาพ”¹⁴¹ โดยเขาได้กล่าวถึงวิธีการสร้างหลักประกันให้กับเสียงส่วนน้อยในรูปของรัฐไว้ว่า “การเป็นตัวแทนแบบสัดส่วนควรเกิดขึ้น แต่ต้องอยู่ในระดับที่ต่างกัน และควรพยายามมุ่งสร้างความเท่าเทียมกันที่ละน้อย”¹⁴²

ส่วนการคัดค้านของ Madison ที่มีต่อ the Bill of Right ก็อาจเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่สามารถทำให้เขาถูกมองเป็นพวก federalist ได้เช่นกัน เนื่องจาก the Bill of Right นี้เป็นความพยายามของฝ่าย anti-federalist เพื่อให้มีบทบัญญัติในการรับรองสิทธิเสรีของประชาชนอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ Madison กลับมองว่าเป็นเรื่องไม่จำเป็น ดังที่เขาได้กล่าวไว้ในจดหมายที่มีไปถึง “the Honorable the General Assembly of the Commonwealth of Virginia” ว่า “เนื่องจากกฎหมายคุกคามความเสมอภาคอันเป็นพื้นฐานแห่งกฎหมายทุกกฎหมายและยังจำเป็นมากในสัดส่วนเท่ากับความมีเหตุมีผล (validity) หรือความสะดวกของกฎหมายใดๆ ที่ต้องรับผิดชอบต่อการถูกตำหนิมากกว่า ถ้ามุขยทุก

¹⁴⁰ The Anti-Federalist Papers : The Constitutional Convention Debates, “1/47 James Madison to George Washington(April 16, 1787)”, <http://odur.let.rug.nl/~usa/D/1776-1800/federalist/anti1.htm>. [2002, March 13].

¹⁴¹ The Anti-Federalist Papers : The Constitutional Convention Debates, “17/47 Majority Rule the Basic Republican Principle (July 5, 13, 14)”, <http://odur.let.rug.nl/~usa/D/1776-1800/federalist/anti17.htm>. [2002, March 13].

¹⁴² The Anti-Federalist Papers : The Constitutional Convention Debates, “17/47 Majority Rule the Basic Republican Principle (July 5, 13, 14)”, <http://odur.let.rug.nl/~usa/D/1776-1800/federalist/anti17.htm>. [2002, March 13].

คนมีความเสมอภาคและมีอิสระโดยธรรมชาติ ถ้ามนุษย์ทุกคนถูกมองว่าเข้ามาอยู่ในสังคมบนเงื่อนไขของความเท่าเทียม โดยไม่มีการสละทิ้งสิ่งใดเลย และดังนั้นจึงยังคงมีสิทธิตามธรรมชาติเท่าเทียมกัน นอกจากนี้พวกเขายังถูกพิจารณาว่ายังคงมีกรรมสิทธิ์ที่เท่าเทียมกันในการใช้ศาสนาอย่างอิสระ (free exercise of Religion) ตามการบังคับของจิตสำนึก (the dictates of Conscience) ขณะที่เรายืนยันถึงเสรีภาพในการรับเอา (embrace) การปฏิญาณตัว (profess) และปฏิบัติตาม (observe) ศาสนาที่เราเชื่อว่าเป็นของพระเจ้า (divine origin) เราไม่สามารถปฏิเสธเสรีภาพอันเสมอภาค (equal freedom) ของผู้ที่ยังไม่ยอมจำนนต่อหลักฐานที่ทำให้มั่นใจได้นี้ ถ้าเสรีภาพถูกใช้ในทางที่ผิด ก็เท่ากับเป็นการทำหน้าที่ที่ผิดต่อพระเจ้า ไม่ใช่ต่อมนุษย์ ดังนั้นสำหรับพระเจ้าจึงต้องมีการตอบแทน”¹⁴³ และยิ่งกว่านั้นเขายังเชื่อว่าการเขียนรับรองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างเป็นทางการเป็นลายลักษณ์อักษรนี้ท้ายที่สุดอาจนำมาซึ่งการลิดรอนสิทธิดังกล่าวอย่างร้ายแรงโดยไม่เจตนาก็ได้ ดังเขาได้กล่าวไว้ในจดหมายฉบับเดียวกันนี้ว่า “มิเช่นนั้น อาจต้องกล่าวว่าเจตจำนงแห่งกฎหมายเป็นเพียงมาตาการหรือเป็นความสมบูรณ์ของอำนาจที่อาจทำลายสิทธิพื้นฐานทั้งหมด หรืออาจคงสิทธิพิเศษไว้ด้วยความกลัวและเป็นสิ่งที่ไม่อาจแตะต้องได้”¹⁴⁴

อย่างไรก็ตาม ผลงานของ Madison ที่ปรากฏอยู่ในเอกสารทางการเมืองเรื่อง The Federalist Papers นี้ นอกจากจะมีผลต่อการรณรงค์ให้เกิดการยอมรับร่างรัฐธรรมนูญอเมริกาในเวลาต่อมาแล้ว ยังเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ชิ้นสำคัญต่อการศึกษาแนวคิดทางการเมืองของเขาด้วย ซึ่งแม้ว่าผลงานชิ้นดังกล่าวนี้อาจมีผลต่อการเข้าใจว่าเขาเป็นหนึ่งในพวก federalist แต่ในรายละเอียดที่จะกล่าวต่อไปนี้จะพบว่า มีความแตกต่างระหว่างแนวคิดทางการเมืองของ Madison และ Alexander Hamilton อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจสะท้อนให้เห็นอิทธิพลทางความคิดของ Thomas Jefferson ด้วยเนื่องจาก Madison ถือเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งในกลุ่มผู้ร่วมก่อตั้งพรรค democrat-republican และผู้สืบทอดอำนาจทางการเมืองต่อจาก Thomas Jefferson ดังนั้นสิ่งนี้จึงเป็นอีกเป็นประเด็นที่สมควรถูกนำมาพิจารณาประกอบการวิเคราะห์แนวคิดทางการเมืองของเขาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ถึงแม้ว่าในท้ายที่สุดอาจพบกับข้อสรุปเดียวกับที่ Leland D. Baldwin ได้กล่าวไว้ในงานของเขาว่า “นอกจากนั้นแล้ว เขายังไม่เคยเชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตยเหมือน Jefferson และมีลักษณะของ planter aristocracy แห่ง Virginia มากกว่า Jefferson”¹⁴⁵ แต่ในเบื้องต้นสิ่งเหล่านี้ก็อาจทำให้กล่าวได้ว่ามีอิทธิพลต่อความคิดทางการเมืองของเขาเป็นอย่างสูง โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการ

¹⁴³ James Madison (1785), “[ca. 20 June 1785] To the Honorable the General Assembly of the Commonwealth of Virginia”, <http://odur.let.rug.nl/~usa/P/jm4/writings/memor.htm>, [2002, March 13].

¹⁴⁴ Ibid.

¹⁴⁵ Leland D. Baldwin, *The Stream of American History*, p. 326.

รักษาสีทิวของเสียงข้างน้อย ดังที่เขาได้กล่าวไว้อย่างละเอียดใน The Federalist Papers หมายเลข 10 ซึ่งเป็นส่วนที่มีความสำคัญยิ่งต่อการศึกษารากฐานแนวคิดการปกครองแบบ “มหาชนรัฐ” ของสังคมอเมริกา

ใน เอกสารทางการเมือง The Federalist Papers หมายเลข 10 นี้ Madison ได้พยายามแก้ไขข้อบกพร่องของระบบประชาธิปไตยโดยการเสนอทางแก้ไขต่อการใช้อำนาจของเสียงข้างมากโดยนำเสนอแนวคิดที่เรียกว่า “กลุ่มเฉพาะ” ในเรื่องนี้ เขาได้กล่าวถึงข้อบกพร่องของระบบประชาธิปไตยไว้ว่า “อาจสรุปได้ว่าสำหรับประชาธิปไตยบริสุทธิซึ่งข้าพเจ้าหมายถึงสังคมที่ประกอบด้วยพลเมืองจำนวนน้อยผู้ซึ่งมารวมกันและบริหารรัฐบาลด้วยตนเองนั้น อาจยอมรับได้ว่าไม่สามารถมีทางแก้ไขความยุ่งยากของกลุ่มเฉพาะได้เลย ในเกือบทุกกรณีกิเลสหรือผลประโยชน์ร่วมกันจะอยู่ในการรับรู้โดยเสียงข้างมากของสัดส่วนประชาชนทั้งหมด การติดต่อและการร่วมมือกันก็จะเป็ผลมาจากรูปแบบของรัฐบาลนั่นเอง และก็ไม่มึสิ่งใดที่จะยับยั้งแรงจูงใจที่จะปล่อยให้พรรคที่อ่อนแอกว่าหรือปัจเจกบุคคลที่เป็นที่น่ารังเกียจต้องเสียหาย ดังนั้นจึงได้เกิดกรณีว่าประชาธิปไตยเช่นนั้นได้เป็นปรากฏการณ์แห่งความวุ่นวายและการโต้แย้ง ได้เป็นสิ่งที่เข้ากันไม่ได้กับความมั่นคงส่วนบุคคลหรือสิทธิในทรัพย์สิน และโดยทั่วไปแล้วก็มักมีอายุสั้นและสิ้นสุดลงอย่างรวดเร็ว”¹⁴⁶ “ตามความจริงแล้วความไร้เสถียรภาพ ความอยุติธรรม และความสับสนวุ่นวายซึ่งถูกนำเข้ามาในสภาของประชาชนนั้นคือเชื้อโรคร้ายกาจที่ยังผลให้รัฐบาลของประชาชนทุกหนแห่งต้องล่มสลายไป และยังเป็นหัวข้อที่ปฏิบัติของเสรีภาพทั้งหลายนิยมชมชื่นและใช้ได้ผลดี ยิ่งในการโจมตีที่ดูราวกับว่าจริงจิงและน่ารับฟัง”¹⁴⁷ สิ่งที่เขาเสนอในส่วนนี้จึงเป็นทศนะต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ดูจะไม่ต่างไปจากฝ่าย anti-democracy เลย “เชื้อร้ายที่ถูกนำเข้ามาในสภาประชาชน” ที่เขากล่าวถึงนี้ แต่หากพิจารณาจากการเสนอประเด็น “กลุ่มเฉพาะ” ของเขาควบคู่ไปจะพบว่า เชื้อโรคนี้ก็คือกิเลสตัณหาความต้องการของปัจเจกชนอย่างไม่รู้จักจบสิ้นนั่นเอง อันสามารถจำกัดโดยเปรียบเทียบจากจำนวนคนที่อยู่ในรูปของกลุ่มที่ลดลง

โดยในบทความชิ้นนี้เขาได้นิยามกลุ่มเฉพาะว่าหมายถึง “พลเมืองจำนวนหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นส่วนข้างมากหรือส่วนข้างน้อยของส่วนทั้งหมดก็ตาม ที่รวมตัวกันและถูกเร้าโดยแรงกระตุ้นแห่งกิเลสหรือผลประโยชน์ร่วมกันที่ขัดกับสิทธิของพลเมืองอื่นๆ หรือขัดกับผลประโยชน์ที่ถาวรและเป็นส่วนรวมของชุมชนนั้น”¹⁴⁸ ซึ่งคำนิยามดังกล่าวในแง่หนึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นมุมมองกว้างของ Madison ที่มีต่อธรรมชาติของประชาชน ขณะเดียวกันก็จะพบว่ามีความคล้ายคลึงกับนิยามความ

¹⁴⁶ อเล็กซานเดอร์ แฮมิลตัน, เจมส์ เมดิสัน และจอห์น เจย์, เดอะเฟเดอรัลลิสต์เปเปอร์ : เอกสารความคิดทางการเมืองอเมริกัน, หน้า 119-120.

¹⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 115.

¹⁴⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 116.

หมายของ mob อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในแง่ของสาเหตุการรวมตัวและพฤติกรรมการกระทำตามอำเภอใจ แต่การนำเสนอประเด็นกลุ่มเฉพาะนี้ก็มีความหมายเพื่อการลดความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในสภาพประชาชนโดยการประชุมร่วมกันของคนจำนวนมากนั่นเอง

นอกจากนี้เอกสารทางการเมือง The Federalist Papers หมายเลข 10 เขายังได้กล่าวถึงธรรมชาติของมนุษย์ไว้อย่างชัดเจนโดยผ่านกรอบแนวคิดเรื่อง “กลุ่มเฉพาะ” นี้เช่นกันว่า “ความเร่าร้อนในความเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับศาสนา รัฐบาลและประเด็นอื่นๆ อีกมาก ทั้งในแง่การคิดคะเนและการปฏิบัติ ความผูกพันต่อผู้นำที่แตกต่างกันซึ่งต่อสู้กันอย่างทะเยอทะยานเพื่อความยิ่งใหญ่และเพื่ออำนาจ หรือกับคนประเภทอื่นผู้ซึ่งชะตาชีวิตของเขาเหล่านั้นเป็นที่น่าสนใจของกิเลสของมนุษย์ ได้หมุนเวียนกันแบ่งแยกมนุษยชาติออกเป็นพรรคเป็นพวก เร่งเร้าให้พวกเขาเป็นอริต่อกันและกันและยังทำให้พวกเขาเหล่านั้นมีแนวโน้มที่จะทะเลาะวิวาทและกดขี่กันเองยิ่งกว่าที่จะร่วมมือกันเพื่อคุณประโยชน์ของส่วนรวม แนวโน้มอันลึกลับที่มนุษยชาติจะตกอยู่ในความเป็นศัตรูกันและกันนี้รุนแรงมากจนกระทั่งเมื่อไรโอกาสที่หนักแน่นจริงจัง การแบ่งแยกชนิดที่โง่เขลาไร้ค่าและที่คิดกันเอาเองก็เพียงพอที่จะกระพือโหมเพลิงแห่งกิเลสของความไม่เป็นมิตรของพวกเขาและกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้งที่รุนแรงที่สุด”¹⁴⁹ สิ่งเหล่านี้จึงนำมาสู่ข้อสรุปในเรื่องทัศนคติที่เขามีต่อธรรมชาติของมนุษย์ นั่นคือ สำหรับ Madison มนุษย์โดยธรรมชาติเป็นสิ่งมีชีวิตที่ไร้เหตุผล เต็มไปด้วยความทะเยอทะยานและกิเลสตัณหา ด้วยทัศนคติดังกล่าว Madison จึงเป็นอีกผู้หนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับการมีส่วนร่วมในปกครองโดยประชาชนโดยตรง และจุดนี้ถือเป็นปัจจัยบ่งชี้ทัศนคติที่เขามีต่อ mob อย่างตรงประเด็น ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวอันโด่งดังของเขาก่อนที่ปรากฏในเอกสารหมายเลข 55 ซึ่งเขาได้กล่าวไว้ว่า “ในสภาพชาติใหญ่ทุกแห่ง ประกอบด้วยผู้คนหลากหลาย กิเลสตัณหาไม่เคยลี้มเหลวในการดึงเหตุผลออกจากใจผู้คน ดังนั้นแม้ว่าชาวเอเธนส์ทุกคนจะเป็น Socrates แต่เมื่อมาอยู่รวมกันในสภาพประชาชนพวกเขาก็จะยังเป็น mob”¹⁵⁰ จากการพิจารณาเอกสารทั้งหมายเลข 10 และ 55 ที่ยกมาข้างต้นจะพบว่า แม้ในเอกสารชิ้นที่ 55 เขาจะกล่าวถึงรูปแบบการปกครองของประชาชนโดยตรงในเชิงถูกอยู่บ้าง นั่นคือ การกล่าวเชิงประชดประชันว่าต่อให้ประชาชนทุกคนในสภาพมีสติปัญญาดีอย่าง Socrates แต่การมาอยู่รวมกันในลักษณะดังกล่าวก็ทำให้พวกเขากลายเป็น mob ในที่สุด ขณะที่ในเอกสารชิ้นที่ 10 กลับพบว่า แม้ว่าสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนอาจทำให้เกิด mob แต่เขาก็ยังเห็นประโยชน์ในการให้สิทธิดังกล่าวแก่ประชาชน ดังนั้นจากจุดนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ทัศนคติที่เขามีต่อ mob นั้นค่อนข้างมีนัยที่สื่อให้เห็นถึงการยอมรับและเข้าใจในธรรมชาติการอยู่รวมกันในรูปแบบ

¹⁴⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 117.

¹⁵⁰ Jennifer Tolbert Roberts, *Athens on Trail : the Antidemocratic Tradition in Western*, p.

ของฝูงชนซึ่งอธิบายได้ตามแนวคิดทางสังคมวิทยา หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า mob เป็นผลพวงของการอยู่รวมกันเป็นฝูงชนของประชาชนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ณ ที่ใดที่หนึ่ง นั่นเอง

ถึงแม้ว่า Madison จะมองว่าธรรมชาติของมนุษย์นั้นเลวร้ายและไร้เหตุผล แต่ขณะเดียวกัน เขาก็เชื่อในความเสมอภาคของมนุษย์ดังจะเห็นได้จากเหตุผลในการต่อต้านการบัญญัติ the Bill of Right ที่ยกมาข้างต้น ดังนั้นเขาจึงเห็นว่าอย่างน้อยมนุษย์ยังมีคุณธรรมมากพอที่จะสามารถมีความเสมอภาคในเรื่องการปกครองตัวเองได้ในระดับหนึ่ง ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “มิตรผู้จริงจังต่อเสรีภาพที่ยอมปล่อยให้ผลิตเปิดโปงไปกับกิเลส (ความริษยา-ผู้เขียน) นี้ ไม่ได้ตระหนักถึงความเสียหายที่พวกเขากระทำต่อเป้าหมายของตนเอง เมื่อมนุษย์มีความชั่วร้ายถึงระดับหนึ่งซึ่งทำให้ความระแวงระวังและความไม่ไว้วางใจในระดับหนึ่งนั้น ก็มีคุณสมบัติอย่างอื่นอยู่ในธรรมชาติของมนุษย์ ด้วยซึ่งควรค่าแก่การเคารพยกย่องและไว้วางใจ การปกครองแบบมหาชนรัฐมีสมมุติฐานอยู่ว่ามีคุณสมบัติเหล่านี้ในระดับสูงกว่าการปกครองแบบอื่นใดทั้งหมด ถ้าหากภาพที่วาดขึ้นโดยความริษยาทางการเมืองของพวกเขาบางคน เหมือนกับลักษณะของมนุษย์จริงๆ แล้ว ก็คงสรุปได้ว่า มนุษย์เราไม่มีคุณธรรมเพียงพอที่จะปกครองตัวเอง และไม่มีสิ่งอื่นใดที่จะยับยั้งคนเราไว้ไม่ให้ขี้ห้ำหั่นกันได้ นอกจากโชครวนของการรวบอำนาจเท่านั้น”¹⁵¹ ด้วยเหตุนี้แทนที่เขาจะยอมแก้ปัญหาสภาพความวุ่นวายอันอาจเป็นผลมาจากความอิจฉาริษยาของมนุษย์ด้วยการยอมรับอำนาจเด็ดขาดของบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งดังในกรณีของ Hamilton แต่เขากลับเสนอทางแก้ไขกับระบบประชาธิปไตยโบราณที่มักถูกโต้แย้งด้วยการประณามสติปัญญาของประชาชน การมองว่าพวกเขาไม่มีความสามารถมากพอในการปกครองด้วยแนวคิดการควบคุมระบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่อง “faction” หรือ “กลุ่มเฉพาะ” ดังได้กล่าวไปข้างแล้วข้างต้น

โดยในเรื่องนี้เขาได้กล่าวขยายความต่อมาว่า “...ดังนั้นการปกป้องรักษาคุณประโยชน์ของส่วนรวมและสิทธิส่วนบุคคลให้พ้นจากอันตรายของกลุ่มเฉพาะดังกล่าว และในเวลาเดียวกันก็ยังคงรักษาเจตนารมณ์และรูปแบบของรัฐบาลของประชาชนไว้จึงเป็นเป้าหมายใหญ่ที่เรามุ่งจะสอบถาม ขอให้ข้าพเจ้าได้เพิ่มเติมว่านี่คือสิ่งที่ปรารถนาอันยิ่งใหญ่เพียงประการเดียวที่จะช่วยไปหรือค้ำขึ้นจากคำประณามซึ่งรัฐบาลรูปแบบนี้ได้ทนทุกข์มาเป็นเวลานาน และสามารถได้รับการนำเสนอให้เป็นที่ยอมรับและยอมรับของมนุษยชาติได้”¹⁵² ดังนั้นการควบคุมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยตรงนี้จะอาจกล่าวโดยอาศัยบริบทเดียวกันนี้ได้ว่าเป็นการควบคุม mob ที่มักเกิดขึ้นในสภาพประชาชนในอดีตนั่นเอง

¹⁵¹ อเล็กซานเดอร์ แฮมิลตัน, เจมส์ เมดิสัน และจอห์น เจย์, เดอะเฟเดอรัลลิสต์เปเปอร์ : เอกสารความคิดเห็นทางการเมืองอเมริกัน, หน้า 420.

¹⁵² เรื่องเดียวกัน, หน้า 118.

โดยภาพรวมของการวิเคราะห์แนวคิดทางการเมืองของ James Madison ทั้งในแง่ของความ เป็น federalist และ anti-federalist ทำให้พบว่าจากเอกสารแนวคิดทางการเมืองทั้งหลายของเขาที่ยก มากล่าวอ้างในงานชิ้นนี้ได้แสดงให้เห็นความระแวงระวังที่เขามีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนอย่างชัดเจน ทักษะในลักษณะดังกล่าวอาจกล่าวได้ว่าเป็นผลจากการศึกษาทั้ง ประวัติศาสตร์การปกครองภายใต้ระบบการปกครองโดยประชาชนหรือระบบประชาธิปไตยโบราณ และประวัติศาสตร์ทางความคิดของพวกเขา anti-democrat อย่างไรก็ตามแม้ว่าเขาจะมีความหวาด ระแวงต่อการมีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ Madison ก็ยังเห็นความสำคัญของสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนมากในการยอมรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพวกเขา ดังข้อความที่ยกมา กล่าวข้างต้นว่า “(หาก)มนุษย์เราไม่มีคุณธรรมเพียงพอที่จะปกครองตัวเอง และ(ก็คง)ไม่มีสิ่งอื่นใดที่จะยับยั้งคนเราไว้ไม่ให้ขยำข่ากันนั้น” นอกจากโซ่ตรวนของการรวบอำนาจเท่านั้น” ด้วยเหตุนี้การ ยอมรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเขานี้จึงกล่าวได้ว่าเป็นการยอมรับตามเงื่อนไขแบบใหม่ที่ทำให้ระบบการปกครองที่สถาปนาขึ้นในยุคแห่งการก่อตั้งนี้กลายเป็นระบบการปกครองที่ได้รับการยอมรับอย่างสูงในเวลาต่อมา นั่นคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยผ่านระบบตัวแทนหรือที่รับรู้ทั่วกันในปัจจุบันว่า “ระบบประชาธิปไตยแบบตัวแทน” (representative democracy) นั่นเอง ดังนั้น สำหรับ Madison การปฏิเสธการปกครองโดยตรงของประชาชนของเขาดังที่ปรากฏในเอกสารการเมือง หมายเลข 55 ของ The Federalist Papers ที่เขาได้กล่าวถึง mob ในแง่ลบอย่างรุนแรงจึงน่าเป็นการ กล่าวในลักษณะที่มีแนวโน้มสอดคล้องกับแนวคิดสมัยใหม่เรื่องการรวมกลุ่มหรือพฤติกรรมรวมหมู่ ทางสังคมวิทยามากกว่าจะเป็นกล่าวอย่างมีอคติหรือไร้เหตุผล ซึ่งอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการ ปฏิเสธการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนในความคิดของเขานั้นหาได้มีพื้นฐานอยู่บนการดูถูกประชาชนหรือเป็นเพราะเขามีอคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไม่ เพราะแม้แต่คนที่มีความรู้มีสติปัญญาระดับปราชญ์อย่าง Socrates ทั้งหลาย หากมารวมตัวกัน Madison ก็เชื่อว่ามีโอกาสที่พวกเขาจะกลายเป็น mob นั่นมีมากพอๆ กับประชาชนทั่วไปเมื่ออยู่ภายใต้สถานการณ์เดียวกัน

แนวคิดแบบ anti-federalist กับทักษะที่มีต่อ mob

ในส่วนนี้จะเป็นการศึกษาแนวคิดทางการเมืองของ Thomas Jefferson (1743 – 1826) ผู้เป็นหนึ่งใน บรรดา founding father เป็นผู้เขียนคำประกาศอิสรภาพและเป็นประธานาธิบดีคนที่ 3 ของอเมริกา Jefferson มีงานเขียนอยู่หลายชิ้นทั้งในรูปแบบบทความและจดหมายโต้ตอบความคิดทางการเมืองกับ บุคคลต่างๆ โดยในเรื่องมุมมองที่เขามีต่อธรรมชาติของมนุษย์นี้จะพบว่ามีลักษณะที่ตรงข้ามกับนัก คิดแนว federalist อย่าง Thomas Jefferson และ James Hamilton อย่างสุดโต่งเลยทีเดียว ดังจะเห็น ได้จากคำกล่าวของเขาในจดหมายฉบับหนึ่งที่กล่าวไว้ว่า “เราเชื่อว่า...มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผลซึ่ง ธรรมชาติได้ประทานสิทธิและความสำนึกในความยุติธรรมเอาไว้แล้ว และเขาสามารถจะถูกเหนี่ยว

รัฐไม่ให้กระทำผิดและรับการพิทักษ์รักษาสีทมิได้โดยอำนาจไม่ให้เกิดเลยซึ่งได้มอบให้แก่บุคคลที่เขาเลือกมา และกำหนดให้ปฏิบัติหน้าที่โดยขึ้นอยู่กับเจตนารมณ์ของเขาเอง”¹⁵³ จุดเหล่านี้จึงอาจถือว่าเป็นประเด็นความแตกต่างพื้นฐานทางแนวความคิดที่สำคัญระหว่างเขากับนักคิดทั้ง 2 ข้างต้น เนื่องจากด้วยมุมมองต่อมนุษย์ในลักษณะดังกล่าวนี้ ดังนั้นเมื่อกล่าวถึงรูปแบบการปกครองจึงดูเหมือนว่า Jefferson ก่อนข้างมีความโน้มเอียงในการฝักใฝ่ระบบการปกครองโดยประชาชนมากกว่าระบบอื่น แต่หากพิจารณาในรายละเอียดต่อไปกลับพบว่า ทักษะที่เขามีต่อประชาชนในลักษณะนี้จริงๆ แล้วก็ไม่ได้ทำให้เขาศรัทธาต่อระบบประชาธิปไตยมากมายเท่าใดนัก ดังจะเห็นได้จากการพิจารณาประเด็นความคิดทางการเมืองของเขาในเรื่องอื่นๆ

อย่างไรก็ตามจากความเชื่อในธรรมชาติของความมีเหตุผลของมนุษย์นี้ Jefferson ได้กล่าวขยายความไว้ในแนวคิดอันเป็นพื้นฐานในเรื่องสิทธิในการใช้อำนาจของประชาชนในระบบประชาธิปไตยไว้ว่า “สิ่งที่ได้กล่าวไปนี้ไม่ได้เป็นไปได้เพื่อแสดงความต้องการต่อการปกครองแบบสาธารณรัฐดังที่มีผู้เสนอไว้ในรัฐธรรมนูญ เพียงแต่ต้องการเสนอหลักการที่แท้จริงแห่งอำนาจของชาวยุโรป เพื่อคาดคะเนเกี่ยวกับรัฐบาลที่หวาดกลัวประชาชน และถูกชี้นำโดยประชาชนในเมืองของตน อีกทั้งยังพึงพอใจกับการต่อต้านอิสรภาพ ความสุข และพลเมืองแห่งสหรัฐอเมริกาผู้มีระเบียบโดยยุดิธรรม... ในทักษะต่อการนำเข้าคำว่า “republic” ดังที่มีการกล่าวว่า “หมายความถึงอะไรก็ได้หรือไม่มีมีความหมายอะไรเลย” ซึ่งทำให้เราอาจต้องกล่าวถึงความจริงและความหมายของคำๆ นี้ว่า รัฐบาลมีการดำเนินการปกครองแบบสาธารณรัฐอยู่แล้วไม่มากนักน้อย เหมือนกับที่พวกเขาจากการเลือกตั้งและถูกควบคุมโดยประชาชนไม่มากนักน้อย และเชื่ออย่างที่ฉันเชื่อว่า หมู่ประชาชนเป็นผู้รับฝากสิทธิของตัวเองที่ปลอดภัยที่สุด และโดยเฉพาะอย่างยิ่งปีศาจร้ายที่เกิดจากผู้หลอกลวงประชาชนจะเป็นอันตรายได้น้อยกว่าสิ่งที่เกิดจาก egoism ของตัวแทนของพวกเขาเอง ฉันสนับสนุนองค์ประกอบของรัฐบาลที่มีส่วนประกอบนี้มากที่สุด”¹⁵⁴ ซึ่งจะพบว่าลักษณะการใช้อำนาจดังกล่าวตามความคิดของเขานี้ก็เป็นเพียงอำนาจในการเลือกผู้ปกครองที่เหมาะสมเท่านั้น หากใช้ความสามารถเป็นผู้ปกครองตัวเองที่แท้จริงไม่

จุดนี้จึงแสดงให้เห็นความขัดแย้งในเรื่องความเสมอภาคของ Jefferson อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ จริงๆ แล้วเขายังคงเห็นว่า แม้ในหมู่ประชาชนผู้มีการศึกษายังคงมีผู้ที่เหนือกว่าและเหมาะสมที่จะเป็นผู้ปกครองมากกว่าประชาชนทั่วไป สอดคล้องกับจดหมายที่เขามีไปถึง จอห์น แอดัมส์ ในปี ค.ศ. 1813 ว่า “ข้าพเจ้าเห็นด้วยว่ามีอภิชนโดยธรรมชาติอยู่ในหมู่มนุษย์เรา รากฐานของสิ่งนี้คือคุณ

¹⁵³ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สมบัติ จันทรวงศ์, มหาชนรัฐและประชาธิปไตย : ความคิดทางการเมืองอเมริกัน ค.ศ. 1776-1800, หน้า 343.

¹⁵⁴ Edward Dumbaud, The Political Writings of Thomas Jefferson : Representative Selections, (New York : The Liberal Arts Press, 1956), p. 53.

ธรรมและความสามารถ นอกจากนี้แล้วยังมีอภิชนจอมปลอมซึ่งตั้งอยู่บนทรัพย์สินและชาติกำเนิดที่ปราศจากคุณธรรมหรือความสามารถอีกด้วย เราจะไม้อาจกล่าวได้เสียหรือว่ารูปแบบของรัฐบาลที่ดีที่สุดคือรูปแบบซึ่งกำหนดวิธีการเลือกอภิชนโดยธรรมชาติเหล่านี้เข้ามาดำรงตำแหน่งในรัฐบาลไว้อย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด?” “เพราะฉะนั้น ประชาชนผู้มีความรอบรู้พอสมควรและเป็นผู้มีคุณธรรม ก็จะส่งเสริมอภิชนให้เกิดขึ้นจากหมูดินเพื่อให้ใช้ความสามารถเหล่านั้นพิทักษ์รักษาเสรีภาพของประชาชนเอง โดยที่อภิชนเหล่านี้ไม่ต้องกลัวประชาชน และไม่จำเป็นต้องกดขี่ประชาชนเพื่อรักษาความเป็นผู้นำของตนอีกด้วย ทั้งนี้มิใช่เพราะว่าอภิชนเหล่านี้มีคุณสมบัติเฉพาะชั้นของเขาแต่อย่างใด หากเกิดจากสำนักทางศีลธรรมโดยธรรมชาติที่มีการช่วยเหลือผู้อื่นรวมอยู่ด้วยเท่านั้น”¹⁵⁵ จุดนี้การศึกษาเป็นเพียงเครื่องมือที่จะช่วยให้ประชาชนสามารถเลือกผู้ปกครองที่เหมาะสมได้เท่านั้นตามความเข้าใจของ Jefferson แต่การศึกษาไม่ได้ทำให้พวกเขาเป็นผู้ปกครองได้เลย และดูเหมือนว่าเป้าหมายสุดท้ายในการให้ความรู้ประชาชนสำหรับเขาจะอยู่ที่การสร้างชนชั้นผู้ปกครองแบบใหม่ นั่นเอง ซึ่งก็คือ กลุ่มคนที่ดีกว่าคนอื่นโดยธรรมชาติ (Natural Aristoi) จุดนี้จึงเท่ากับ Jefferson ได้หักล้างความเสมอภาคที่เขาเพียรพยายามอ้างถึงเพื่อสร้างภาพความชอบธรรมให้กับระบบการปกครองโดยประชาชนตามความเข้าใจของเขาด้วยตัวของเขาเอง เพราะแม้กลุ่มผู้ปกครองใหม่นี้จะมาจากการเลือกสรรโดยประชาชน เป็นพวกเดียวกับประชาชน แต่เมื่อเวลาผ่านไปชนชั้นใหม่นี้ก็มีสภาพไม่ต่างไปจากชนชั้นผู้ปกครองอื่นๆ ในอดีต หรืออาจกล่าวได้ว่าท้ายที่สุดแล้วพวกเขาก็จะกลายสภาพเป็นอภิชนจอมปลอม (Artificial Aristocracy) ดังคำกล่าวประณามที่ Jefferson มีต่อชนชั้นผู้ปกครองเดิมนั่นเอง กลุ่มอภิชนนี้จะเริ่มผูกขาดอำนาจการปกครองไว้ภายในกลุ่มตน โดยการสั่งสมองค์ความรู้ที่เหนือกว่านี้อย่างต่อเนื่องผ่านระบบสายเลือด ประชาชนทั่วไปในท้ายที่สุดย่อมเสียเปรียบในระยะยาวและท้ายที่สุดพวกเขาก็จะกลายเป็นเพียงตรายางในระบบการคัดสรรผู้ปกครองเฉกเช่นกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับประชาชนภายใต้ระบบอภิสิทธิชนหรือกษัตริย์

นอกจากนี้ดูเหมือนว่า ภาพความนิยมในสิทธิเสรีภาพและระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยของ Jefferson จากเอกสารต่างๆ ที่ยกมานี้จะมีความขัดแย้งกับแนวทางการปฏิบัติการทางการเมืองของเขาเองอย่างมีนัยสำคัญทีเดียว โดยเฉพาะจากเอกสารการเมืองที่มีชื่อว่า “คำประกาศอิสรภาพ” ซึ่งเป็นผลงานที่มีการอ้างถึงอยู่หลายต่อหลายครั้งและอาจกล่าวได้ว่าผลงานอีกชิ้นหนึ่งที่สะท้อนแนวคิดทางการเมืองของเขาในเรื่องแนวคิดนิยมเสรีประชาธิปไตย ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “เราถือว่าความจริงเหล่านี้ได้พิสูจน์ตัวเองแล้วว่า มนุษย์ทุกคนนั้นถูกสร้างมาให้เท่าเทียมกัน พวกเขาได้รับการถ่ายทอดจากผู้สร้าง (their Creators) มีสิทธิเหมือนกันและแน่นอน และท่ามกลางสิ่งเหล่านี้ พวกเขามีชีวิต เสรีภาพและสามารถแสวงหาความสุขได้ และเพื่อรักษาไว้ซึ่งสิทธิต่างๆ รัฐบาลจึงเกิด

¹⁵⁵ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สมบัติ จันทรวงศ์, มหาชนรัฐและประชาธิปไตย : ความคิดทางการเมืองอเมริกัน ค.ศ. 1776-1800, หน้า 349-50.

ขึ้น ได้รับอำนาจอันชอบธรรมจากการยินยอมให้ปกครองโดยประชาชน”¹⁵⁶ และแม้ในส่วนของความเชื่อในเรื่องความเสมอภาคของ Jefferson นี้ เมื่อพิจารณาในรายละเอียดก็จะพบว่าเป็นความเชื่อแบบจอมปลอม เพราะแม้ว่าในกระบวนการร่างคำประกาศอิสรภาพของ Jefferson เขาจะพยายามสนับสนุนให้เกิดความเสมอภาคระหว่างมนุษย์โดยการปฏิเสธและประณามกระบวนการกดขี่มนุษย์ระหว่างคนผิวขาวและคนผิวดำโดยผ่านระบบทาสและการค้าทาสในสังคมอเมริกาดังปรากฏในเอกสารฉบับร่างนั้น¹⁵⁷ แต่จุดนี้ก็ชี้ว่าจะสามารถแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของเขามีสื่อเรื่องนี้ได้อย่างตรงไปตรงมานัก ดังจะเห็นจากประเด็นความเสมอภาคแท้จริงระหว่างมนุษย์ของเขานี้ซึ่งยังมีจุดอ่อนที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ดังเช่นที่ Thomas A. Bailey และ David M. Kennedy ที่กล่าวไว้ว่า “เขาชื่นชมการปกครองเพื่อประชาชน แต่ไม่ใช่โดยประชาชนทั้งหมด เพียงบางคนที่มีสิทธิเพียงพอที่จะให้ความรู้และสวมเสื้อคลุมของความเป็นพลเมืองอเมริกันผู้มีคุณค่า...เขายังกล่าวต่อมาว่า คนโง่ไม่สามารถปกครองตนเองได้ แต่เขาก็ยังเชื่อในความมีเหตุมีผลและความสามารถเรียนรู้ได้ของมวลชนและในภูมิปัญญาร่วมกันเมื่อถูกสั่งสอน”¹⁵⁸ กล่าวคือ แม้เขาจะเชื่อว่ามนุษย์มีสิทธิเสรีภาพมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน แต่จากการวิเคราะห์ของ Thomas A. Bailey และ David M. Kennedy จะพบว่า ในทางการเมืองมนุษย์ที่มีความสามารถปกครองได้กลับไม่ได้หมายถึงมนุษย์ทุกคนหรืออย่างน้อยที่สุดก็ไม่ใช่แค่เพียง “ความเป็นพลเมืองอเมริกัน” เท่านั้นจะทำให้พวกเขามีสิทธิดังกล่าวได้ แต่พวกเขาจำเป็นต้องมี liberate enough to inform themselves and wear the mantle of American citizenship worthily เป็นองค์ประกอบที่สำคัญด้วย ซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวพันกับการให้การศึกษาระหว่างชนเพื่อการเลือกสรรผู้ปกครองที่เหมาะสมดังได้กล่าวไว้ข้างต้น

นอกจากนี้ เมื่อเชื่อมโยงความนิยมความเสมอภาคและเสรีประชาธิปไตยของเขาก็จะพบว่าเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกันเองอย่างเห็นได้ชัด ดังจะเห็นได้จากบทวิเคราะห์ของ Paul Johnson ในงานชิ้นเดียวกันนี้ที่ได้กล่าวไว้ว่า “เขาเป็นผู้นิยมประชาธิปไตยคนหนึ่ง ผู้กล่าวว่า เขามีความหวังใจอย่างรุนแรงต่อสิทธิในการเลือกตั้งของประชาชนอยู่เสมอ แต่เขาก็ต่อต้านการเลือกตั้งโดยตรงโดยสภา Senate บนพื้นฐานที่ว่า เป็นการเลือกโดยประชาชนผู้ซึ่งโดยทั่วไปไม่อาจแยกแยะเพื่อความรู้โดยตัวเองได้”¹⁵⁹ ในเรื่องนี้จะสอดคล้องกับดังจะเห็นได้จากกรณีความเสมอภาคทางการเมืองระหว่างผู้ชาย

¹⁵⁶ “The Declaration of Independence” in Edward Dumbauld, The Political Writings of Thomas Jefferson : Representative Selections, p.3.

¹⁵⁷ สมบัติ จันทรวงศ์, มหาชนรัฐและประชาธิปไตย : ความคิดทางการเมืองอเมริกัน ค.ศ. 1776-1800, หน้า 67.

¹⁵⁸ Thomas A. Bailey and David M. Kennedy, The American Pegeant : A History of the Republic, Vol. 1, (U.S.A. : D.C. Health and Company, 1983), p. 160.

¹⁵⁹ Paul Johnson, A History of the American People, p. 120.

และผู้หญิง ซึ่งแม้ในช่วงเวลาที่เขาได้ก้าวขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองในตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่ 3 ของอเมริกา ประเด็นการมีสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งของผู้หญิงอเมริกันก็ยังไม่ถูกหยิบยกขึ้นมาพิจารณา จวบจนกระทั่งปี 1809

ส่วนในเรื่องทัศนคติที่มีต่อ mob นั้น ยังเป็นประเด็นที่ค่อนข้างกำกวมและขัดแย้งกันเอง อยู่มาก โดยหากพิจารณาจากจดหมายที่เขาเขียนไปถึง James Madison ในปี ค.ศ. 1787 ที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “ประเทศอะไรก็ตามเล่าที่จะสามารถรักษาเสรีภาพของตนไว้ได้ ถ้าผู้ปกครองของประเทศนั้นๆ ไม่ได้ถูกเตือนเป็นครั้งคราวไปว่า ประชาชนยังคงรักษาจิตใจแห่งการต่อสู้อยู่ ขอให้พวกเขาจับอาวุธขึ้นเถิด...ชีวิตไม่ก็ชีวิตที่สูญเสียไปในหนึ่งหรือสองศตวรรษจะมีความสำคัญอะไรนัก ต้นไม้แห่งเสรีภาพจะต้องถูกทำให้สดชื่นขึ้นเป็นครั้งคราวด้วยเลือดของผู้รักชาติและทรราช นั่นคือปุ๋ยโดยธรรมชาติของมัน”¹⁶⁰ จากจุดนี้เขาน่าจะมีทัศนคติในเชิงบวกต่อ mob เพราะหากเขาเห็นว่าเป็นการดีต่อการคงไว้ซึ่งเสรีภาพทางการเมืองและป้องกันประเทศให้ปลอดภัยจากระบบเผด็จการถ้าประชาชนรู้จักลุกขึ้นมาต่อสู้กับผู้ปกครองบ้างเป็นบางครั้งบางคราว ก็อาจจะทำให้กล่าวได้ว่าสำหรับ Jefferson แล้ว mob ก็อาจเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองอย่างหนึ่งที่เกิดขึ้นเพื่อการรักษาไว้ซึ่งอำนาจในการตรวจสอบและควบคุมกลไกการใช้อำนาจรัฐของผู้ปกครองเช่นกัน

สิ่งเหล่านี้อาจสอดคล้องกับสิ่งที่เขาได้กล่าวไว้ในจดหมายอีกฉบับหนึ่งที่เขาเขียนถึงเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองที่เกิดขึ้นในอเมริกาครั้งหนึ่งว่า “ฉันคาดว่า ความยุ่งยากที่เกิดขึ้นในอเมริกา (Shay's Rebellion) คงจะนำไปสู่ความคิดเห็นที่ต่อต้านรัฐการเมืองของเรา ทั้งนี้เป็นผลจากแต่จริงแล้วไม่ได้เป็นเช่นนั้น ในทางกลับกัน ผลกระทบเล็กๆ น้อยของความยุ่งยากเหล่านี้จะสร้างความมั่นใจให้กับความมั่นคงของการปกครองของเรามากขึ้น การแทรกแซงของประชาชนในด้านการปกครองมีผลต่อความคิดเห็นนี้อย่างยิ่ง พวกเขาอาจหลงผิดไปบ้างแต่ในไม่ช้าพวกเขาก็จะพบทางที่ถูกต้อง”¹⁶¹ ในส่วนนี้จึงอาจเป็นการกล่าวขยายความถึงพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ถึงแม้จะผิดพลาดไปบ้าง แต่ในที่สุดพวกเขาก็จะ correct ได้ ซึ่งลักษณะการอธิบายนี้อาจใช้ในการตีความทัศนคติของเขามีต่อ mob ได้ว่า อาจเป็นพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างหนึ่งที่จะนำมาซึ่งระบบการปกครองที่ดีและสามารถสร้างความมั่นคงทางการเมืองให้เกิดขึ้นได้ในที่สุด หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นการแสดงทัศนคติของเขามีต่อลักษณะของความเปราะบางที่ถูกชักจูงง่ายหรือความโง่เขลาและไร้เหตุผลของ mob อันนำมาซึ่งทัศนคติในเชิงลบที่คนทั่วไปมีต่อพฤติกรรมดังกล่าว ว่าเป็นความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นได้จากความไม่รู้

¹⁶⁰ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สมบัติ จันทรวงศ์, มหาชนรัฐและประชาธิปไตย : ความคิดทางการเมืองอเมริกัน ค.ศ. 1776-1800, หน้า 467.

¹⁶¹ Edward Dumbaud, The Political Writings of Thomas Jefferson : Representative Selections, p. 94.

ดังจะเห็นได้จากที่เขาได้กล่าวถึงเรื่องเดียวกันนี้ไว้ว่า “ประชาชนเป็นเพียงผู้ตรวจสอบ censor ผู้ปกครองของเขาเท่านั้นและความผิดพลาดของพวกเขา ก็มักจะรักษาลึกลับไว้เป็นหลัก การที่ถูกต้องในสถาบันของพวกเขา ในการตัดสินความผิดของพวกเขาอย่างรุนแรงเกินไปจะเป็น การทุจริตระบบป้องกันเสรีภาพของประชาชนที่มีอยู่เพียงอย่างเดียวนี้ วิธีการป้องกันการแทรกแซง แบบผิดๆ ของประชาชนก็คือให้พวกเขามีข้อมูลอย่างเต็มที่โดยผ่านช่องทางสื่อสารโดยเอกสารตี พิมพ์เผยแพร่รูปแบบต่างๆ และเอกสารเหล่านี้จะต้องเข้าถึงประชาชนทั้งหมด”¹⁶² นั่นคือความผิดพลาดทั้งหลายทั้งปวงที่อาจเกิดจากการรวมกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง รวมถึงการใช้ความรุนแรง ด้วยนั้น Jefferson มองว่าเป็นกลไกหลักสำคัญในการดำรงไว้ซึ่งระบบการปกครองนี้ ขณะเดียวกัน เขาก็ได้เสนอหนทางแก้ความผิดพลาดดังกล่าวว่า รัฐควรเปิดกว้างต่อการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของ ประชาชนอย่างเต็มระบบ ในระดับหนึ่งจุดนี้จะนำไปสู่ข้อสรุปเบื้องต้นได้ว่า สำหรับข้อกล่าวหาที่ อ้างว่า ระบบประชาธิปไตยเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้กลุ่มประชาชนหรือคนโกงเข้ามามีส่วนร่วมใน การปกครองนั้น ไม่น่าจะเป็นสิ่งที่ยอมรับได้สำหรับเขา mob อาจไม่ใช่กลุ่มคนที่โง่เขลาหรือกระทำ การตามอำเภอใจ แต่ด้วยความบกพร่องเชิงการรับรู้อาจทำให้พวกเขาดูเหมือนว่าไร้เหตุผลบ้าง แต่ ในรายละเอียดประเด็นนี้ก็กลับมีความขัดแย้งอย่างยิ่งกับแนวคิดทางการเมืองของเขา โดยเฉพาะใน เรื่องการสร้างชนชั้นผู้ปกครองใหม่ซึ่งได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ยิ่งไปกว่านั้นสิ่งที่เกิดขึ้นกลับกลายเป็นว่า เขาก่อนข้างมีทัศนคติในเชิงลบต่อพฤติกรรมของประชาชนในรูปของ mob ซึ่งก็ไม่ต่างจากมุมมองของฝ่าย federalist เลยแม้แต่น้อย

ส่วนหนึ่งอาจเห็นได้จากการแสดงความคิดเห็นต่อคำกล่าวหาและการโจมตีระบบ ประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นนับจากยุคกรีกโบราณ โดยการมองระบบการปกครองนี้ว่าเป็นระบบการปก ครองโดย mob-rule นั้น ซึ่งอาจมองอย่างผิวเผินได้ว่า Jefferson กำลังพยายามแก้ต่างให้กับระบบการ ปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงนี้อย่างมาก ดังจะเห็น จากการที่เขาถือว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นผลมาจากการขาดไตร่ตรองอย่างรอบด้านในการสร้าง ระบบการปกครองโดยประชาชนของนักคิดในยุคนั้น มากกว่าจะเป็นเพียงเพราะการมีส่วนร่วมทาง การเมืองโดยตรงของประชาชนอย่างเดียว “พวกเขา (ชาวกรีกโบราณ) มีแนวคิดเกี่ยวกับค่านิยมของ เสรีภาพส่วนบุคคล แต่ไม่มีการสร้างโครงสร้างการปกครองที่ดีที่สุดรักษาไว้ พวกเขาไม่รู้จักทาง สายกลางระหว่างระบบประชาธิปไตย (ซึ่งเป็นแบบสาธารณรัฐอย่างเต็มที่ แต่ไม่สามารถปฏิบัติได้ ด้วยข้อจำกัดของขนาดเมือง) สาธารณรัฐกับการละทิ้งระบบนี้และหันไปหาระบบอภิชนาธิปไตย และทรราชย์ที่เป็นอิสระจากประชาชนแทน การแนะนำระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยตัว แทนนี้จึงเป็นแสดงให้เห็นความไร้ประโยชน์ที่ถูกเขียนไว้ในงานเขียนทั้งหมดในอดีตในเรื่องเกี่ยว กับโครงสร้างการปกครองและในมาตรการอันยิ่งใหญ่ที่บรรเทาความรู้สึกเสียใจของเรา ถ้างาน

¹⁶² Ibid., p. 94.

เขียนทางการเมืองของอริสโตเติลหรือของใครอื่นในอดีตได้สูญหายไปหรือไม่ได้ตกทอดมาถึงยุคเรา ความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่สุดของฉันก็คือการได้เห็นส่วนประกอบแบบสาธารณรัฐในการควบคุมโดยประชาชนได้รับการผลักดันไปสู่จุดสูงสุดของการบริหารในทางปฏิบัติ แล้วฉันจึงจะเชื่อว่าการปกครองของเราเป็นสิ่งที่บริสุทธิ์และจะคงอยู่ตลอดไป”¹⁶³ แต่หากมองอย่างลึกซึ้งแล้วดูเหมือนว่าเขาไม่ได้พยายามอธิบายเหตุผลหรือแสดงให้เห็นทัศนคติในแง่บวกที่เขา มีต่อพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในรูปของ mob เลยแม้แต่น้อย ซึ่งจุดนี้จะแตกต่างจาก James Madison ที่ถึงแม้จะให้ถ้อยคำเชิงเสียดสีอยู่มาก แต่กลับสามารถอธิบายสาเหตุของสิ่งที่เรียกว่า mob-rule นี้ได้อย่างชัดเจนและมีเหตุผล ขณะที่สิ่งที่ Jefferson ทำอาจเป็นเพียงการกล่าวหาเย้ยถากถางความสามารถของนักคิดนักปรัชญาการเมืองยุคก่อนที่ไม่อาจแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบการปกครองนี้ได้และยกย่องระบบการปกครองแบบใหม่ที่ถูกลงนามขึ้นในประเทศนี้ในยุคของตนเท่านั้น

ขณะเดียวกันในการพิจารณาทัศนคติที่ Jefferson มีต่อ mob นี้ในนัยหนึ่งกลับพบว่า มีความขัดแย้งกับทัศนคติที่เขา มีต่อระบบการปกครองโดยประชาชนและความเชื่อมั่นในความมีเหตุผลของมนุษย์อย่างมีนัยสำคัญทีเดียว ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวของเขาที่ว่า “...เพราะ mob ในเมืองต่างๆ – เครื่องมือที่ถูกใช้เพื่อความสำเร็จและถูกทำให้ต่ำลงด้วยความไม่รู้ ความจนและความชั่วร้าย – ไม่สามารถยับยั้งให้เป็นการกระทำที่มีเหตุผลได้ แต่คนทั้งโลกจะได้เรียนรู้จากความโกลาหลของความหายนะครั้งแรกนี้ วิทยาศาสตร์เป็นสิ่งก้าวหน้าและทำให้ความสามารถพิเศษและความเลื่องชื่ออยู่ได้ การเตรียมพร้อม มันเพียงพอสำหรับเรา ถ้าเงื่อนไขทางศีลธรรมและกายภาพของพลเมืองของเรามีคุณสมบัติเพียงพอที่จะทำให้พวกเขาเลือก ผู้มีความสามารถและความดีในการกำหนดทิศทางของการปกครองของพวกเขา ด้วยการเลือกตั้งอย่างไม่มีรู้จักจบสิ้นในระยะเวลาอันสั้น เหมือนกับการหาคนมาแทนคนรับใช้ที่ไม่ซื่อสัตย์ ก่อนที่ความเสียหายที่เขาวางแผนไว้จะยากต่อการเยียวยา”¹⁶⁴ จากจุดนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าสำหรับ Jefferson แล้ว mob น่าจะหมายถึง กลุ่มคนที่โง่เขลา ขาดจนและเลวร้าย ที่สำคัญคือไม่อาจควบคุมได้ด้วยเหตุผล ซึ่งหาก mob ตามทัศนคติของเขามีความหมายในแง่ที่จริงก็ยิ่งทำให้บทวิเคราะห์ของ Paul Johnson ในเรื่อง “ความเป็นประชาธิปไตย” ของ Jefferson นี้มีน้ำหนักยิ่งขึ้น

โดยในเรื่องทัศนคติของ Thomas Jefferson ที่มีต่อ mob ในแง่ลบนี้อาจเห็นได้อย่างชัดเจนจากคำกล่าวของเขาที่ว่า “mob ของเมืองใหญ่จะสนับสนุนการปกครองที่บริสุทธิ์ได้มากพอๆ กับการสร้างบาดแผลบนความเข้มแข็งของร่างกายมนุษย์ มันเป็นอาการและจิตวิญญาณของประชาชนที่จะรักษาสาธารณรัฐหนึ่งให้กระฉับกระเฉง ความเสื่อมทรามในกรณีเหล่านี้เป็นแผลเน่าที่ในไม่ช้าจะกัด

¹⁶³ Ibid., p.322.

¹⁶⁴ Adrienne Koch and William Pedon (edit), *The Life and Selected Writing of Jefferson*, (U.S.A : Random House, Inc., 1994), p.634.

กินหัวใจแห่งกฎหมายและรัฐธรรมนูญของตนเอง”¹⁶⁵ ซึ่งจุดนี้จะพบว่า จริงๆ แล้ว Jefferson เองก็มีทัศนะต่อ mob ไม่ต่างไปจาก 2 บิดาผู้ก่อตั้งอเมริกาที่ได้กล่าวถึงไปก่อนหน้านี้ นั่นคือ เมื่อใดที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง พวกเขาก็จะนำหายนะเข้าสู่สภาและระบบการปกครองด้วยในที่สุด

นอกจากนี้จุดเด่นในเรื่องอคติของเขามีสื่อ mob ที่ถือว่าเขามีความชัดเจนกว่า the Founding Fathers ทั้ง 2 นี้อย่างหนึ่งก็คือ คำกล่าวที่สื่อให้เห็น “ความดูถูก” ที่เขาถือต่อประชาชนเมื่อพวกเขาเข้ามาอยู่ในสภา ดังที่เขาได้เล่าความรู้สึกดังกล่าวให้กับ John Jay ได้รับรู้ไว้ในจดหมายฉบับหนึ่งว่า “ตอนนี้นั้นถูกตั้งให้เป็นเสมือนของสภาที่มี mob (ตามอาการที่ปรากฏ) นั่งเต็มบัลลังก์ของผู้พิพากษาและทนาย แบ่งเป็นกลุ่มเล็กๆ เพลิดเพลินไปกับการพูดคุยถึงเรื่องทั่วไป ฉันแปลกใจที่ได้เห็นพวกเขาพูดโดยไม่ดูจากเก้าอี้ หลายต่อหลายครั้งโดยไม่ถูกตักเตือน เมื่อมีอารมณ์ร่วมกับประเด็นต่างๆ ผู้พูดแทนที่จะใช้คำถามในรูปแบบปกติ นั่นคือ ขออนุญาตประธานในที่ประชุมและตอบคำถามด้วยคำพูดลงท้ายประโยคว่า ใช่ครับ หรือ ไม่ใช่ครับ และการลงคะแนนที่มีบ่อยครั้งก็เสียงแตก พวกเขาจะไม่เคยมีปัญหาในการแบ่งแยก แต่ฉันคาดว่า เสมียนก็รอกมติดตามที่เขาเห็นว่าสมควร”¹⁶⁶ ดังนั้นสำหรับเขาแล้ว ความวุ่นวายอันเป็นผลจากการเข้ามาร่วมบริหารจัดการทางการเมืองโดยตรงของประชาชนนั้น ไม่เพียงปรากฏในรูปผลเชิงนโยบายเท่านั้น แต่ยังรวมถึง “มารยาทการประชุม” ในสภาการเมืองอีกด้วย

โดยสรุปจากการศึกษาแนวคิดทางการเมืองของ Thomas Jefferson กับทัศนะที่เขามีต่อ mob นี้จะพบว่าลักษณะเด่นชัดที่สุดของการศึกษาในส่วนนี้คือ a mass of contradiction ดังนั้นในภาพรวมการที่ได้มีผู้กล่าวสรุปแก่นแนวคิดทางการเมืองของ Thomas Jefferson ไว้ว่า “ลักษณะสำคัญของหลักความเชื่อทางการเมืองของ Jefferson คือเสรีภาพของมนุษย์ เขาประกาศเสมอว่า ความจริงที่เป็นสุขของมนุษย์ก็คือความสามารถในการปกครองตนเอง บทสรุปตรงไปตรงมาของความเชื่อของเขาจะเห็นได้ชัดเจนจากคำกล่าวที่ว่า ฉันสาบานต่อหน้าพระเจ้าว่าจะเกลียดชังรูปแบบทรราชย์ที่อยู่ในใจมนุษย์ตลอดไป”¹⁶⁷ นี้คงไม่อาจยอมรับได้ทั้งหมด เนื่องจากการกล่าวอ้างถึง “the happy truth that man is capable of self-government” ของเขานี้ยังคงเป็นคำกล่าวอ้างที่มีปัญหาและสามารถโต้แย้งได้ เนื่องจากตามแนวคิดเรื่อง Natural Aristoi ของเขา การปกครองตนเองของประชาชนจะ

¹⁶⁵ Thomas Jefferson: Notes on Virginia Q.XIX, 1782.me 2 : 230. <http://odur.let.rug.nl/~usa/P/tj3/writings/brf/jef103.htm>. [2002, April 10].

¹⁶⁶ “The Letters of Thomas Jefferson: 1743-1826, ‘To John Jay : A Visit to Annapolis (May 25, 1766)’”, <http://odur.let.rug.nl/~usa/P/tj3/writings/brf/jef103.htm>. [2002, April 10].

¹⁶⁷ Edward Dumbaud, The Political Writings of Thomas Jefferson : Representative Selections, p.ix.

เกิดขึ้นเพียงช่วงแรก ๆ เท่านั้น เมื่อ “อภิชนโดยธรรมชาติ” นี้สามารถผูกขาดอำนาจการปกครองไว้ในกลุ่มคนและสถาปนาชนชั้นผู้ปกครองใหม่ขึ้นได้สำเร็จเมื่อใด เมื่อนั้นการปกครองตนเองของประชาชนก็อาจเป็นเพียงในนามเท่านั้น ส่วนทัศนคติที่เขามีต่อ mob นั้นดูเหมือนว่าจะยังเป็นเรื่องที่ขัดแย้งกันอยู่หลายส่วน ดังจะพบได้จากการที่เขา มองว่าการต่อต้านของประชาชนโดยการใช้ความรุนแรงนั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต่อความมั่นคงและการดำรงอยู่ของระบบการปกครองของประเทศ แต่ขณะเดียวกันเขาก็กลับมองว่าการปกครองโดยประชาชนนั้น ทำยที่สุดก็จะนำมาซึ่งความหายนะของระบบการปกครองและตัวรัฐเองด้วย เพราะฉะนั้นสำหรับเขาแล้ว mob ดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้เลย mob คือกลุ่มประชาชนที่ไร้เหตุผล โง่เขลา ขาดงานและเลวร้าย

ด้วยเหตุนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า แท้จริงแล้ว Jefferson ก็อาจเป็นเพียงนักการเมืองที่มุ่งสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของตนโดยการพยายามสร้างภาพแนวคิดทางการเมืองยกย่องประชาชน แต่ในความเป็นจริงเขาอาจเป็นผู้นิยมระบบการปกครอง aristocracy แบบช่อนเร้นก็ได้ ดังจะเห็นได้จากถ้อยคำที่แสดงให้เห็นความกังวลที่เขามีต่อระบบการปกครองโดยประชาชน ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “ฉันหวาดกลัวตั้งแต่ต้นว่าประชาชนเหล่านี้ยังไม่มีสติปัญญาเพียงพอที่จะปกครองตนเอง และหลังจากฝ่าฟันผ่านสายเลือดและการฆ่าเพื่อเป็นอาหาร พวกเขา ก็จบลงที่ทรราชย์แบบทหารอาจมีจำนวนมากหรือน้อย แต่พวกเขาก็ยังปรารถนาที่จะรับการทดสอบ ฉันขอให้พวกเขาประสบความสำเร็จ”¹⁶⁸ ซึ่งจุดนี้อาจนำไปสู่ข้อสรุปของเขาในส่วนที่เกี่ยวกับการสร้าง Natural Aristoi นั้นเอง

อย่างไรก็ตาม โดยภาพรวมของประวัติศาสตร์อเมริกาช่วงนี้จะพบว่า ลักษณะความไม่ไว้ใจประชาชนของกลุ่ม federalist นี้ คล้ายคลึงกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมอังกฤษในยุคแห่งการปฏิวัติอย่างยิ่ง กล่าวคือ ในยุคแห่งการปฏิวัติอังกฤษนั้น ประชาชนถูกดึงเข้าสู่พื้นที่ทางการเมืองเพื่อสร้างอำนาจให้กับกลุ่มอำนาจทางการเมืองและเมื่อปรากฏชัยชนะอย่างเด็ดขาด กลุ่มผู้ปกครองใหม่ก็สร้างเงื่อนไขในการสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนไว้เช่นเดิม ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าความคล้ายคลึงนี้ อยู่ที่การถูกประชาชน เนื่องจากในช่วงแห่งการต่อสู้เพื่อเอกราชพวกเขาต่างก็เท่าเทียมกัน แต่เมื่อเป็นอิสระจากการครอบครองของอังกฤษ ประชาชนก็ถูกจำกัดสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง พวกเขาไม่สามารถร่วมใช้พื้นที่ทางการเมืองอย่างเสรีได้อีกต่อไป แม้ federalist เหล่านี้จะอ้างเหตุผลเพื่อความสงบเรียบร้อยในสังคม ซึ่งในเรื่องนี้ สมบัติ จันทรวงษ์ ก็ได้ทำการวิเคราะห์ไว้เช่นกันว่า “สิ่งที่ชาวอาณานิคมจำเป็นต้องทำก็คงจำกัดอยู่แค่การเรียกร้องสิทธิของตนในฐานะเป็นชาวอังกฤษ หรืออย่างมากที่สุดก็แค่การคืนรณีให้มีการเปลี่ยนแปลงผู้รับผิดชอบเสียใหม่ คือเป็นการปลดปล่อย

¹⁶⁸ Thomas Jefferson to John Adams, 1821.ME 15:309. <http://odur.let.rug.nl/~usa/P/tj3/writings/brf/jef103.htm>. [2002, April 10].

ไม่ใช่ปฏิวัติ”¹⁶⁹ แนวคิดการจำกัดโอกาสการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนี้ใช้ว่าจะชัดเจนเฉพาะภายในกลุ่ม federalist ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของกระแสแนวคิดที่มีทั้งอิทธิพลต่อการกำหนดและสร้างกระแสการยอมรับบทบัญญัติในร่างรัฐธรรมนูญอเมริกาในขณะนั้น แม้แต่แนวคิดของฝ่าย anti-federalist อย่างแนวคิดทางการเมืองของ Thomas Jefferson ในท้ายที่สุดก็ใช้ว่าจะหลีกเลี่ยงหนีจากบทสรุปนี้ได้ เนื่องจากแท้จริงแล้วตัวเขาเองก็ใช้ว่าจะศรัทธาต่อระบบการปกครองโดยประชาชนมากนัก ความไม่ไว้ใจประชาชนในเรื่องของความรู้ความสามารถทางการปกครองจนเสนอให้มีการสร้างสิ่งที่เรียกว่า Natural Aristoi ซึ่งท้ายที่สุดก็คือกลุ่มชนชั้นผู้ปกครองใหม่ภายใต้ชื่อ “การปกครองโดยประชาชน” นั่นเอง นอกจากนี้ยังต้องไม่ลืมว่าการแบ่งประเภทของ the Founding Fathers ดังได้กล่าวไปแล้วว่ายังเป็นประเด็นที่สามารถโต้แย้งได้และที่สำคัญข้อแตกต่างระหว่างแนวคิดทางการเมืองของพวกเขาทั้งคู่เหมือนว่าไม่ชัดเจนนัก อย่างน้อยก็ในเรื่องทัศนคติที่มีต่อ ประชาชนและพฤติกรรมของพวกเขาในรูปแบบของ mob นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้โดยสรุปในเรื่องทัศนคติทางการเมืองของกลุ่ม founding fathers ที่มีต่อประชาชนจึงอาจกล่าวได้ว่า ไม่ว่าพวกเขาจะกล่าวถึงหรือเห็นด้วยกับระบบการปกครองโดยประชาชนหรือไม่อย่างไรก็ตาม แต่สำหรับมุมมองที่พวกเขามีต่อประชาชนนั้นกลับดูเหมือนว่าพวกเขาต่างก็มีจุดยืนทางความคิดในเรื่องนี้ร่วมกัน พวกเขาต่างก็ไม่ไว้ใจการใช้อำนาจทางการเมืองโดยประชาชน เพียงแต่อาจมีในระดับที่มากน้อยต่างกัน กล่าวคือ สำหรับ Alexander Hamilton นั้นอาจกล่าวสรุปได้ว่าเขามีอคติต่อประชาชนอย่างเห็นได้ชัดด้วยเหตุผลของความนิยมในระบบอภิชนาธิปไตย ส่วน James Madison นั้น มีความเข้าใจในธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ในเรื่องของพฤติกรรมร่วมหมู่ ความหวาดกลัวหรือความหวาดระแวงที่เขามีต่อประชาชนจึงมีเหตุมีผลที่น่ารับฟัง และที่สำคัญ Madison ไม่ได้ให้ความรู้สึกดังกล่าวในการปิดกั้นโอกาสการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยสิ้นเชิง แต่เขากลับสร้างระบบป้องกันความวุ่นวายอันอาจเกิดจากการใช้อำนาจทางตรงของเหล่าประชาชน ขณะที่ Thomas Jefferson ผู้ซึ่งดูเหมือนว่าน่าจะเคารพต่อสิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชนมากที่สุดคนหนึ่งในภาพรวม แต่จากประเด็นเรื่องทัศนคติที่เขามีต่อ mob ต่อระบบการปกครองโดยประชาชน กลับพบว่าเขาได้พยายามซ่อนเร้นความนิยมต่อระบบอภิชนาธิปไตยไว้อย่างลึกลับเพียงคนเดียว นอกจากนี้จากประเด็นเรื่องความเสมอภาคทางการเมืองซึ่งดูเหมือนว่า Jefferson จะพยายามเรียกร้องให้เกิดความเสมอภาคระหว่างคนผิวขาวและทาสผิวดำ แต่จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกลับแสดงให้เห็นข้อบกพร่องของความเป็นผู้นิยมเสรีประชาธิปไตยของเขาอย่างชัดเจน และอาจสรุปได้ว่าสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงกลยุทธ์ทางการเมืองในการสร้างฐานเสียงของเขาเท่านั้น

¹⁶⁹ สมบัติ จันทรวงศ์, มหาชนรัฐและประชาธิปไตย : ความคิดทางการเมืองอเมริกัน ค.ศ. 1776-1800, หน้า 50.

โดยสรุป สำหรับการศึกษาวិวัฒนาการและความหมายของคำว่า mob ในช่วงเหตุการณ์การปฏิวัติอเมริกาจะพบว่า แม้จะเริ่มมีการใช้คำว่า mob นี้ตามรูปคำภาษาอังกฤษซึ่งได้ลดทอนจากรากศัพท์ภาษาละตินแล้ว แต่นัยความหมายของคำๆ นี้ดูจะมีลักษณะเชิงลบเพียงด้านเดียว ทั้งนี้อาจเป็นผลจากอิทธิพลจากแนวคิด anti-democracy ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้น โดยอิทธิพลดังกล่าวไม่เพียงทำให้คำว่า democracy ถูกหลีกเลี่ยงอย่างรังเกียจแล้ว mob ยังเป็นรูปแบบพฤติกรรมของประชาชนที่กลุ่ม founding fathers เหล่านี้หวาดกลัวและพยายามหาทางป้องกัน สิ่งเหล่านี้กลายเป็นที่มาของการสถาปนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบใหม่ที่เรียกว่า “ประชาธิปไตยแบบตัวแทน” (representative democracy) นั่นเอง และจากการศึกษานี้จะพบว่าประเด็นกลุ่มเฉพาะ (fiction) ที่เสนอโดย James Madison นี้อาจถือเป็นร่องรอยสำคัญต่อกรอบการจำกัดอำนาจทางการเมืองของประชาชนที่แม่แต่ฝ่าย anti-federalist อย่าง Thomas Jefferson เองก็ยกมากล่าวอ้างถึงความเหนือกว่าของระบบประชาธิปไตยแบบใหม่ที่มีต่อรูปแบบที่เคยเกิดขึ้นในอดีต

อย่างไรก็ตาม นอกจากนัยความหมายในเชิงลบของคำว่า mob ในยุคนี้จะมีอิทธิพลต่อแนวคิดต่อการร่างรัฐธรรมนูญของอเมริกาอย่างยิ่ง โดยนำมาสู่การหาวิถีเพื่อป้องกันการปรากฏการณ์ดังกล่าวที่อาจเกิดขึ้นในบริบทของสภาประชาชน สำหรับนิยามความหมายของ mob ในยุคนี้ก็ดูเหมือนว่าจะไม่ต่างไปจากยุคที่ผ่านๆ มากนัก แต่ดูเหมือนว่าการใช้คำๆ นี้จะไม่ค่อยมีปรากฏให้เห็นเท่าใดนัก ซึ่งแตกต่างจากการปฏิวัติก่อนหน้านี้ของอังกฤษ การโจมตีประชาชนมีลักษณะชัดเจน mob ก็มีการกล่าวถึงและวิเคราะห์อย่างกว้างขวาง ส่วนกรณีของอเมริกานี้ดูเหมือนว่าการกล่าวประณามประชาชนโดยผ่านคำว่า mob นั้นเกิดขึ้นไม่มากนักซึ่งจึงน่าจะเกิดมาจากบริบทเหตุการณ์ที่เพิ่งได้รับเอกราชและปัญหาเร่งด่วนที่ต้องจัดการก็คือการร่างรัฐธรรมนูญการปกครองของตนเอง และในการต่อสู้เพื่อประกาศเอกราชจากอังกฤษนี้ ประชาชนก็มีบทบาทสำคัญในการเคลื่อนไหวดังกล่าว ดังนั้นบทบาทและการสนับสนุนจากประชาชนจึงยังเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในยุคนี้ เพราะฉะนั้นการกล่าวประณามประชาชนผ่านคำว่า mob อย่างเปิดเผยนั้นจะไม่ค่อยมีปรากฏมากนักและดูเหมือนว่าการตั้งถามกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นจะเกิดขึ้นในกรอบแนวคิดเท่านั้น กล่าวคือ ด้วยเหตุนี้การกล่าวประณามประชาชนจึงปรากฏผ่านกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ โดยใช้จุดบกพร่องจากประสบการณ์การสถาปนาระบบประชาธิปไตยในอดีตเป็นโจทย์หลักและใช้การวิเคราะห์โต้แย้งเพื่อหาทางบทสรุปและทางออกในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ณ จุดนี้จึงอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าวิวัฒนาการของระบบประชาธิปไตยในส่วนที่สัมพันธ์กับ mob ในยุคนี้นั้นเน้นการจัดการแก้ปัญหาอันเกิดจาก mob ในสภาประชาชนเป็นหลัก มากกว่าการกล่าวประณามประชาชนโดยไม่มีสาระใด นอกจากแสดงอคติที่มีต่อประชาชนในการมีบทบาททางการเมือง

3.6 การปฏิวัติฝรั่งเศส : mob กับการตกผนึกเชิงนิยามความหมาย

หลังจากการปฏิวัติเพื่อประกาศอิสรภาพของอเมริกาไม่นาน การปฏิวัติครั้งสำคัญต่อมาที่ถือเป็นการปฏิวัติแบบของการปฏิวัติทางการเมืองยุคสมัยใหม่คือ การปฏิวัติฝรั่งเศสก็เกิดขึ้นและเป็น การปฏิวัติที่กินเวลานานกว่าการปฏิวัติครั้งก่อนๆ อย่างน้อยก็ในแง่ของความมั่นคงและเสถียรภาพทางการเมือง เนื่องจากการปฏิวัติครั้งนี้กินเวลากว่า 3 ทศวรรษ (1789 - 1815) อีกทั้งยังเป็นการปฏิวัติที่นำไปสู่ระบบการปกครองแบบเผด็จการอำนาจนิยมทหารซึ่งเป็นผลการปฏิวัติที่แตกต่างไปจากสิ่งที่เกิดขึ้นในอังกฤษและอเมริกาอย่างมีนัยสำคัญไม่น้อยทีเดียว จุดนี้จึงไม่ใช่เรื่องแปลกหากจะกล่าวว่าการปฏิวัติครั้งนี้ไม่ได้เป็นการปฏิวัติเพื่อต่อต้านระบบการเมืองการปกครองขณะนั้นโดยตรง หากแต่เป็นเคลื่อนไหวเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองโดยรวม ดังที่ได้มี ผู้บันทึกการโต้ตอบระหว่าง Louis XVI กับขุนนางคนหนึ่งถึงเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปี 1789 ไว้ว่า “นี่ไม่ใช่การกบฏแต่เป็นการปฏิวัติ” ด้วยเหตุนี้การศึกษาการปฏิวัติฝรั่งเศสในส่วนนี้จึงไม่เน้นวิเคราะห์ประเด็นความเป็นประชาธิปไตยโดยอันมักจะเป็นผลตามมาของการปฏิวัตินี้ดังเคยปรากฏในการปฏิวัติครั้งใหญ่ทั้ง 2 ครั้งที่ผ่านมาของอังกฤษและอเมริกา เนื่องจากระยะนี้ ดังกล่าวยังเป็นสิ่งที่โต้แย้งอย่างกว้างขวางว่า การปฏิวัตินี้ดังกล่าวได้นำมาสู่ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงหรือไม่ เพราะโดยภาพรวมหลังเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองที่เกิดขึ้นในปี 1789 ฝรั่งเศสถูกปกครองด้วยระบบการเมืองหลายระบบทั้งระบบเผด็จการ โดยกลุ่มคน (สมัยการปกครองโดย Jacobins, 1792 - 1795) ระบบเผด็จการโดยทหาร (สมัยนโปเลียน, 1799-1815) หรือแม้แต่วาระประชาธิปไตยในช่วงสั้นๆ (Directory, 1795-1799)

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าการปฏิวัติจะนำมาซึ่งเสรีภาพและความเสมอภาคอันเป็นหลักเกณฑ์พื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตย แต่ก็เป็นเสรีภาพและความเสมอภาคทางการเมืองที่แท้จริงไม่ กล่าวคือ แม้จะมีการยกเลิกระบบฟิวดัล (feudalism) หรือแม้ว่าทฤษฎีของกษัตริย์ (divine right of the Kings) จะถูกแทนที่ด้วยเจตนาธรรมของประชาชน (the will of people) การสถาปนาระบบการเมืองที่กำหนดให้อำนาจของรัฐบาลจำกัดภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ (the constitutional parliament) มีการเลือกตั้งสภาผู้แทน (assembly) และ รัฐสภา (parliament) รวมทั้งมีการประกาศสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์และพลเมือง (the Declaration of Right of Man and Citizen) แต่สิ่งเหล่านี้ก็ไม่อาจทำให้สังคมฝรั่งเศสในยุคนั้นก้าวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริงได้ สิ่งที่เกิดขึ้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นเพียงกระบวนการที่แสดงให้เห็นขั้นตอนของการสร้างและพัฒนาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับ สิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคขึ้นในระดับหนึ่งเท่านั้น เพราะในทางปฏิบัติจะพบว่าประเด็นเหล่านี้ยังมีข้อบกพร่องอยู่มากโดยเฉพาะประเด็นสิทธิพลเมืองกับการเลือกตั้ง ซึ่งได้มีการกำหนดไว้ว่าพลเมืองที่มีสิทธิเลือกตั้งนั้นจะต้องจ่ายภาษีตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้และที่สำคัญคือต้องเป็นเพศชายเท่านั้น ขณะเดียวกันด้วยเหตุผลของความยืดเยื้อยาวนานและความวุ่นวายทางการเมืองที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในการปฏิวัติครั้งนี้ทำให้การศึกษาเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญนี้ไม่ใช่สิ่งที่

ทำได้ง่ายขึ้น สอดคล้องกับข้อจำกัดด้านเวลาการศึกษา รวมถึงความชัดเจนในประเด็นที่ว่า พฤติกรรมการรวมกลุ่มทางการเมืองของชาวฝรั่งเศสในช่วงนี้กลายเป็นตัวแบบที่ถูกใช้ในการอธิบาย ทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่เรียกว่า “พฤติกรรมรวมหมู่” โดยเฉพาะ mob ในเวลาต่อมา ดังนั้นในส่วนนี้ จึงมุ่งวิเคราะห์เฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ “ประชาชน” และ ‘mob’ เป็นสำคัญ โดยเฉพาะทศนะที่ สังคมมีต่อประเด็นเหล่านี้ โดยจะเริ่มต้นที่ภาพรวมของสาเหตุแห่งการปฏิวัติดังกล่าว

จากการค้นคว้าผลงานการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิวัติในยุคนี้ จะพบว่า การศึกษาส่วนใหญ่ มัก เน้นภาพฝ่ายผู้ก่อการปฏิวัติ (revolutionary) เป็นสำคัญ จากจุดนี้จึงกล่าวได้ว่า สำหรับสาเหตุของการ ปฏิวัติในครั้งนี้ อาจพิจารณาได้เป็น 2 ประเด็นหลัก ๆ ซึ่งมีความเกี่ยวพันกันอย่างใกล้ชิด คือ ความไม่พอใจระบบเก่าของกลุ่มนักการเมืองและความเดือดร้อนทางเศรษฐกิจของประชาชนทั่วไป สำหรับความไม่พอใจของฝ่ายนักการเมืองที่มีต่อระบบเก่าหรือระบบการปกครองแบบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น อาจกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงว่าเป็นผลจากความไม่พอใจที่กลุ่มนักการเมืองที่เรียกว่า Third Estate มีต่อความไม่เสมอภาคในการมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ ส่วนประเด็นความเดือดร้อนของประชาชนอันเนื่องมาจากสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำนั้นก็ เป็นปัจจัย สำคัญที่ทำให้พวกเขาเริ่มเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าส่วนนี้ถือเป็น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การปฏิวัติของฝรั่งเศสครั้งนี้ถูกกล่าวประณามอย่างยิ่ง โดยเฉพาะภาพการ ประท้วงของประชาชนที่ในเวลาต่อมาถูกตีตราและกำหนดให้เป็นต้นแบบของพฤติกรรมที่เรียกว่า mob ตามนัยความหมายในแง่ลบทางทฤษฎีสังคมวิทยาและการใช้ความรุนแรงเป็นหลัก

ทั้งนี้จากการพิจารณาสาเหตุที่แตกต่างกันในการเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิวัติของกลุ่มคน ทั้ง 2 กลุ่มในสังคมนี้ในแง่หนึ่งจะพบว่าเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การปฏิวัติดังกล่าวดำเนินต่อไป อย่างต่อเนื่องยาวนาน กล่าวคือเมื่อสิ้นสุดระบบการปกครองโดยกษัตริย์ การล้มเลิกระบบ feudalism การร่าง “Declaration of Man and Citizen” ดูเหมือนจะเป็นการประกาศชัยชนะของฝ่ายนักการเมือง ได้ในระดับหนึ่ง ขณะที่ฝ่ายประชาชนนั้นยังไม่ได้รับผลตอบแทนที่พวกเขาต้องการ เนื่องจากปัญหา ทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของพวกเขา นั้นยังไม่ถูกแก้ไข จุดนี้จึงกลายเป็นปัจจัยที่ ทำให้การปฏิวัตินี้กินเวลายาวนานกว่าทศวรรษ ก่อนจะจบลงด้วยระบบการปกครองแบบ เผด็จการทหาร โดย Napoleon ในปี 1799 ในที่สุด จากสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้นดูเหมือนว่าภายในกลุ่ม นักปฏิวัตินี้จะประกอบไปด้วยคน 2 กลุ่ม นั่นคือ นักการเมือง (โดยเฉพาะ the Third Estate) และ ประชาชน ซึ่งหากพิจารณาจากโครงสร้างการจัดลำดับชั้นทางสังคมของฝรั่งเศสแล้วจะพบว่าพวกเขา คือคนกลุ่มเดียวกัน พวกเขาต่างก็ไม่มี privilege ดังเช่นกลุ่มชนชั้นสูงซึ่งจะกล่าวต่อไป แต่ จากความแตกต่างลักษณะดังกล่าวซึ่งในแง่หนึ่งเป็นผลมาจาก “ความเป็นตัวแทนทางการเมือง” ของ กลุ่มประชาชนทั่วไปนี้อาจดูเหมือนว่า การนิยามความหมายของคำว่า “ประชาชน” เป็นสิ่งที่ ทำ ได้ไม่ยากนัก แต่เนื่องด้วยเหตุการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างฉับพลันในยุค ดังกล่าวและมักเป็นพฤติกรรมที่ถูกประณามว่าเป็น mob จึงทำให้การเริ่มต้นศึกษาในส่วนนี้โดย

พิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับประชาชนเป็นสิ่งจำเป็นและจะเป็นบทพิสูจน์ความชอบธรรมของพวกเขาต่อไปได้ รวมทั้งอาจเป็นจุดที่สามารถอธิบายความโดดเด่นของลักษณะพฤติกรรมรวมกลุ่มของประชาชนในกระบวนการสร้างทฤษฎีและความหมายของ mob ในทางลบอย่างสิ้นเชิงในเวลาต่อมา

สำหรับการปฏิวัติฝรั่งเศสนี้พบว่ามีการศึกษาอย่างมากมายและหลากหลายแนวทางการศึกษาและแนวทางหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับการศึกษานี้มากที่สุดน่าจะเป็นแนวการศึกษาที่เรียกว่า History from Below อันเป็นแนวทางที่เน้นศึกษากระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายประชาชนเป็นสำคัญ โดย Frederick Krantz ได้นิยามกรอบแนวการศึกษาดังกล่าวว่า หมายถึงประวัติศาสตร์แห่งการสร้างและทำให้เกิดความชอบธรรมต่อประชาชน (the creating and legitimating popular history) ¹⁷⁰ หรือดังที่ E.J. Hobsbaum เรียกว่า “ประวัติศาสตร์รากหญ้า” (Grassroots History) และเขาก็เห็นด้วยกับ Frederick Krantz ที่กล่าวว่าบุคคลที่เป็นผู้ริเริ่มศึกษาเหตุการณ์การปฏิวัติฝรั่งเศสตามแนวทางนี้ก็คือ George Rude ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “ประวัติศาสตร์รากหญ้าคือประวัติศาสตร์ที่มองจากเบื้องล่างหรือประวัติศาสตร์ของสามัญชน ซึ่งผู้บุกเบิกแนวการศึกษาที่โดดเด่นคนหนึ่งก็คือ George Rude และนี่เป็นประวัติศาสตร์ที่ไม่ใช่แนวการศึกษาเพื่อ ผลทางพาณิชย์อีกต่อไปและฉันถือว่า Michelet (Jules Michelet (1798-1874) – ผู้เขียน) เป็นนักปฏิบัติผู้ยิ่งใหญ่ตามแนวการศึกษานี้และการปฏิวัติฝรั่งเศสก็คือแก่นหลักในงานเขียนของเขา” ¹⁷¹ จากคำกล่าวของ Hobsbaum นี้ดูผิวเผินคล้ายกับว่านักประวัติศาสตร์ทั้ง 2 ท่านนี้มีแนวการศึกษาแบบเดียวกันและอาจจะกล่าวได้ว่า ทศนะที่เขามีต่อประชาชนนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน คือ มีนัยความหมายในเชิงบวก แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่าพวกเขามีทศนะต่อ “ประชาชน” แตกต่างกันอย่างสุดโต่ง ดังจะกล่าวต่อไป แต่จุดนี้ถือเป็นประเด็นสำคัญยิ่งต่ออธิบายการแตกแขนงของแนวทางการศึกษาแบบ “History from Below” นี้

นั่นคือแนวการศึกษาแบบ History from below นี้ได้มีการแตกแขนงเป็นแนวการศึกษาย่อยอีกอย่างน้อย 2 แนวทาง โดยแนวทางการศึกษาแรกของการปฏิวัติฝรั่งเศสก็คือ แนวการศึกษาแบบ Marxist อันเป็นแนวการศึกษาที่มองการปฏิวัติครั้งนี้เป็นเสมือนปัจจัยสนับสนุน (a touchstone) ที่เฝ้าพุ่มพักการพัฒนาระบบทุนนิยมโดยการทำลายสภาวะบีบคั้นต่อการผลิตในระบบฟิวต์ลและนำทางชนชั้นกลางไปสู่อำนาจ ส่วนประกอบที่ไม่อาจแยกจากกันได้ทั้ง 2 ประการนี้ได้ทำให้เกิดการ

¹⁷⁰ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Frederick Krantz, “Georgre Rude and “History From Below”, History from Below : Studies in Popular Protest and Popular Ideology, Frederick Krantz (edited), (UK : Basil Blackwell Ltd., 1988), p. 7

¹⁷¹ E.J. Hobsbaum, “History From Below – Some Reflections”, History from Below : Studies in Popular Protest and Popular Ideology, Frederick Krantz (edited), (UK : Basil Blackwell Ltd., 1988), p. 13.

จัดตั้งขอบข่ายด้านกฎหมายที่เหมาะสมต่อการพัฒนาแบบทุนนิยมและชัยชนะของชนชั้นกลางจากการต่อสู้ทางชนชั้น อีกทั้งยังเป็นลักษณะการบันทึกประวัติศาสตร์ของการปฏิวัติแบบ Marxist มาโดยตลอด”¹⁷² ส่วนแนวทางที่สองอันเป็นแนวการศึกษาแบบต่อต้านแนวการศึกษาแรกนั้นก็คือแนวทางที่เรียกว่า revisionist ซึ่ง George C. Comninel ได้กล่าวไว้กว้างๆ ว่า¹⁷³ “ตลอดระยะเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา การตีความการปฏิวัติครั้งนี้ซึ่งเป็นเสมือนความขัดแย้งที่มีเป้าหมายทางสังคมนี้ได้ถูกทำลายโดยนักประวัติศาสตร์แนว revisionist พวกเขาปฏิเสธแนวการศึกษาที่ชี้ว่าความขัดแย้งทางการเมืองที่นำมาสู่การปฏิวัติครั้งนี้เป็นปัจจัยที่สัมพันธ์กับผลประโยชน์ทางสังคมของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง และโดยเฉพาะแนวการวิเคราะห์แบบชนชั้นของ Marxist ที่ได้กล่าวว่ามันถือเป็นการปฏิวัติของชนชั้นกลาง” โดยความแตกแยกของแนวการศึกษาการปฏิวัติฝรั่งเศสแบบ History from Below หรือประวัติศาสตร์การปฏิวัติภาคประชาชนมีความสำคัญต่อการศึกษาที่สนะที่มีต่อ mob ในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างมีนัยสำคัญยิ่งเลยทีเดียว เนื่องจากจะพบว่าแนวการศึกษาแบบ marxist นั้นไม่อาจตอบคำถามเกี่ยวกับประชาชนทั่วไปและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพวกเขาได้อย่างสมบูรณ์นัก ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการเน้นความสำคัญอย่างมากต่อบทบาททางการเมืองของ bourgeois จนถึงขั้นที่นักประวัติศาสตร์แนว Marxist อย่าง Albert Soboul ได้กล่าวสรุปไว้ว่า¹⁷⁴ “ชนชั้นกลางทางการเมืองค้าและอุตสาหกรรมมีจิตสำนึกต่อวิวัฒนาการทางสังคมและอำนาจทางเศรษฐกิจที่มีอย่างเหนียวแน่น การตระหนักรู้ที่มีต่อผลประโยชน์นี้เองที่ทำให้การปฏิวัติประสบความสำเร็จ” จากลักษณะดังกล่าวอาจทำให้แนวการศึกษานี้มีอคติต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนกลุ่มอื่นๆ ซึ่งมีอยู่หลากหลายในสังคมฝรั่งเศสยุคนั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังจะกล่าวต่อไป ขณะที่แนวการศึกษาแบบหลังจะตอบโจทย์เดียวกันได้อย่างละเอียดกว่า อย่างน้อยแนวการศึกษานี้ก็ให้ความสนใจต่อการวิเคราะห์นัยความหมายที่แตกต่างระหว่าง mob กับประชาชนอย่างหลากหลายและครอบคลุม

อย่างไรก็ตาม จากแนวการศึกษาข้างต้นซึ่งเน้นให้ความสำคัญกับบทบาทของกลุ่มประชาชนแตกต่างกันก็ได้สะท้อนปัญหาความกำกวมภายใต้นิยามความหมายของคำว่า ประชาชนอย่างเด่นชัด โดยอาจกล่าวได้ว่า แนวคิด/ที่สนะที่มีต่อประชาชนในยุคแห่งการปฏิวัติฝรั่งเศสนั้นเป็น

¹⁷² Lynn Hunt , Politics, Culture and Class in the French Revolution, (London : Methuen & Co. Ltd., 1984), p. 4.

¹⁷³ George C. Comninel, “The Popular Movement in the French Revolution”, History from Below : Studies in Popular Protest and Popular Ideology, Frederick Krantz (edited), (UK : Basil Blackwell Ltd., 1988), pp. 115-6. และดูเพิ่มใน Lynn Hunt, *Ibid.*, p. 149.

¹⁷⁴ Alfred Cobban, The Social Interpretation of the French Revolution, (London :Cambridge University Press, 1999), p. 54.

ประเด็นที่คลุมเครืออย่างยิ่ง และด้วยความคลุมเครือนี้ก็ทำให้แนวคิดหรือนิยามความหมายของคำว่า “ประชาชน” หรือ “people” ถูกตีความอย่างกว้างขวางตามความคิดเห็นของนักประวัติศาสตร์แต่ละคน ซึ่งลักษณะการตีความดังกล่าวอาจแบ่งได้เป็น 2 แนวทางกว้างๆ นั่นคือ การนิยามความหมายของคำว่า นี้ในแง่บวกและในแง่ลบนั่นเอง โดยจุดนี้นอกจากจะสะท้อนทัศนคติที่พวกเขามีต่อประชาชนแล้ว ยังอาจรวมถึงจุดยืนทางการเมืองที่พวกเขามีต่อ mob และการปฏิวัติอีกด้วย นอกจากนี้ประเด็นความคลุมเครือของความหมายของคำว่า “ประชาชน” นี้ยังอาจถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่งต่อวิวัฒนาการของการนิยามความหมายของคำว่า mob ในแง่ลบอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ ในแง่หนึ่งสิ่งเหล่านี้อาจมีผลต่อความเข้าใจในเชิงองค์รวมของพฤติกรรมกรรมกรรวมกลุ่มทางการเมืองของประชาชนที่ถูกนิยามว่า mob ตามทฤษฎีทางสังคมวิทยาอันเป็นแนวการอธิบายกระแสหลักกระแสเดียวในปัจจุบันและขณะเดียวกันด้วยจุดเด่นของสังคมฝรั่งเศสในการมีคำหลากหลายที่ถูกนำมาใช้ในการสื่อความหมายถึงกลุ่มคนแต่ละกลุ่มอย่างเฉพาะเจาะจงนี้ก็อาจเป็นจุดต่างที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ของวิวัฒนาการแห่งการนิยามความหมายของคำว่า นี้เลยทีเดียว กล่าวคือ ด้วยความหลากหลายทางภาษาในการสื่อความหมายถึงกลุ่มพลเมือง กลุ่มประชาชนแต่ละกลุ่มนี้อาจส่งผลกระทบต่ออำนาจของกระบวนการกล่าวประณามพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างเหมารวมโดยผ่านคำว่า “ประชาชน” ด้วยการใช้คำว่า mob ในการสื่อความหมายถึงกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพวกเขาทั้งหมดนั่นเอง ดังจะกล่าวต่อไป

อย่างไรก็ตามในส่วน of คำว่า mob ในภาษาฝรั่งเศสนั้นจะพบว่ามีหลายคำที่ถูกสื่อความหมายถึงพฤติกรรมดังกล่าวของประชาชนและหลายๆ คำเป็นคำที่มีความหมายทั้งบวกและลบในตัวเอง ดังที่ J.H. Douglas, Denis Girard and W. Thompson ได้กล่าวถึงคำว่า foule, populace, canaille, rassemblement, attroupement, houspiller, malmener, assiéger และ tumultueux¹⁷⁵ หรือ Ernest A. Baker ได้กล่าวถึงคำว่า populace, populo, voyoucratie, foule, cohue, rassemblement, attroupement, ameutement, meute, bande, clique, housepiller, attaquer และ malmener เป็นต้น¹⁷⁶ จากคำทั้งหมดที่ยกมาข้างต้นอาจจัดเป็น 3 ประเภทตามลักษณะความหมาย นั่นคือ คำที่มีลักษณะความหมายที่สื่อถึง mob อย่างเฉพาะเจาะจง คำที่มีลักษณะความหมายทั้งในเชิงบวกและลบและคำที่มีความหมายในเชิงบวกแต่ถูกใช้สื่อความหมายถึงคำว่า mob ด้วย

¹⁷⁵ J.H. Douglas, Denis Girard and W. Thompson, Cassell's concise French-English English-French dictionary = Petit dictionnaire Francais-Anglais Anglais-Francais (London : Cassell, 1968): 227.

¹⁷⁶ Ernest A. Baker, Cassell's French-English, English-French Dictionary, (London : Cassell & Company, 1951): 251.

โดยคำที่มีลักษณะความหมายแบบแรกนั้น ได้แก่คำว่า voyoucratie ซึ่งหมายถึง การปกครองโดย mob หรือ ระบบการปกครองโดย mob หรือ mobocracy กากเคนสังคม (riff-raff) และ démagogie หรือ demagoge ในภาษาอังกฤษ (พวกประจบสอพลอ) โดยคำว่า voyoucratie นี้ อาจพิจารณาตามรากศัพท์คือ คำว่า voyou จะพบว่าหมายถึง street arab คนเสเพล (loafer) เด็กข้างถนน (corner boy หรือ street urchin) เด็กกลางถนน (guttersnipe) เด็กบ้านนอก (young lout) layabout อันธพาล (hooligan) crude และคนบัดซบ (loutish) นอกจากนี้ยังมีคำว่า attroupement ซึ่งหมายถึงความถึงกลุ่มผู้ก่อจลาจล (riotous assemblage) และ mob คำว่า ameusement ซึ่งหมายถึงการรวมกลุ่ม โดยเฉพาะของคนเลว (forming a pack of hounds) และ ฝูงชนบ้าคลั่งที่มารวมตัวกัน (gathering mob) รวมทั้งคำว่า tumultueux ซึ่งหมายถึงความถึง การจลาจลวุ่นวาย (tumultuous riotous) และ การส่งเสียงดังเอะอะ (noisy)

ส่วนคำที่มีลักษณะความหมายทั้งบวกและลบในตัวเองนั้น ได้แก่คำว่า foule, populace, popolo, canaille, cohue, meute, bande รวมทั้งคำว่า housepiller ซึ่งเป็นคำแสดงการกระทำในรูปแบบที่แสดงอากัปกิริยาแบบ การเร่งรีบ (hustle) การเบียดเสียดขัดเขียด (jostle) การกระทำทารุณ (abuse) และการจัดระดับ (rate) โดยคำเหล่านี้มีความหมายตั้งแต่ประชาชน กลุ่มคน ฝูงชน และ mob รวมกันอยู่ในตัวเอง โดยในกลุ่มนี้จะพบว่า bande เป็นคำที่มีนัยความหมายสะท้อนถึงกลุ่มอาชญากรรมด้วย ดังจะพบว่าคำดังกล่าวมีความหมายว่า ชนิต (band) พรรค (party) กลุ่ม/กองทหาร (troop) แก๊งค์หัวขโมย (gang of thieves) แก๊งค์ผู้ก่อการร้าย (terrorist gang)

ส่วนลักษณะความหมายของคำประเภทสุดท้ายคือเป็นคำที่มีลักษณะความหมายเชิงบวกอย่างเฉพาะเจาะจงแต่กลับถูกใช้สื่อถึงพฤติกรรมแบบ mob ด้วยนั้น ได้แก่คำว่า rassemblement ซึ่งมีความหมายว่า การชุมนุม (assembly) ฝูงชน (crowd) และการรวมตัว (muster) คำว่า clique หมายถึง หมู่พวก (clique) แก๊งค์ (gang) และกลุ่ม (set) คำว่า assiéger หมายถึง การโอบล้อม (to siege/to lay siege) ห้อมล้อม (to surround) คุกคาม (to beset) dun และรบกวน (to importune) เป็นต้น

ณ จุดนี้จะพบว่าลักษณะเด่นของคำมีถูกใช้สื่อความหมายถึง mob ในสังคมฝรั่งเศส คือ การที่สังคมนี้ (แม้จะเป็นเรื่องยากจะพิสูจน์ว่าคำต่างๆ ที่ถูกใช้สื่อถึง mob ที่ยกมานี้เริ่มมีการใช้ตั้งแต่เมื่อใด เริ่มใช้ในยุคการปฏิวัติฝรั่งเศสหรือไม่ แต่อย่างน้อยการพิจารณาจากรูปคำดังกล่าวก็อาจเป็นบทพิสูจน์นัยแฝงการกล่าวประชามประชาชนที่มีปรากฏจริงในสังคมฝรั่งเศส) มีคำที่ใช้สื่อความหมายถึง mob อย่างเฉพาะเจาะจงและสะท้อนลักษณะสำคัญของการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนรูปแบบดังกล่าวนี้อย่างน้อย 2 ลักษณะด้วยกันคือ ลักษณะของการเป็นกลุ่มหัวขโมยและการใช้พื้นที่สาธารณะอย่างถนนเป็นยุทธภูมิ ขณะที่ในยุคที่ผ่านมาโดยมากคำที่ถูกใช้สื่อความหมายถึงประชาชนมักจะถูกขยายความรวมถึงพฤติกรรมของกลุ่มคนในรูปของ mob ในนิยามกว้างๆ เท่านั้น กล่าวคือ มีเพียงการสะท้อนนัยการกล่าวประชามประชาชนโดยผู้รวมการเคลื่อนไหวของพวกเขากับการก่อความวุ่นวายและการใช้ความรุนแรง แต่ก็ไม่เคยมียุคใดที่คำในลักษณะดังกล่าวถูก

ใช้อธิบายพฤติกรรมของประชาชนในลักษณะของกลุ่มหัวขโมยดังในกรณีของคำว่า *bande* ส่วนนัยการเน้นพื้นที่การแสดงพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ซึ่งแท้จริงแล้วก็เป็นส่วนอธิบายกระบวนการเคลื่อนไหวทั้งในรูปของ *mob* และ *crowd* ว่าเป็น “ถนน” นั้น หากพิจารณาจากคำในภาษาฝรั่งเศสแล้วดูเหมือนว่าจะเน้นย้ำที่กรณีของ *mob* อยู่มาก ดังจะเห็นจากกรณีของคำว่า *voyoucratie* หรือก็คือ *voyou* นั้นหมายความถึง กลุ่มคนที่ดำรงชีพอยู่ตามท้องถนนและ *mob* คือพฤติกรรมของคนกลุ่มนี้ นอกจากนี้ข้อสังเกตประการหนึ่งจากการศึกษาคำว่า *mob* ในภาษาฝรั่งเศสยังพบว่ามียุทธศาสตร์การถ่ายทอดมรดกการกล่าวประชามประชาชน โดยเน้นกลุ่มผู้นำของผู้ประท้วง ดังจะเห็นได้จากการนิยามความหมายคำว่า *voyoucratie* ว่าหมายถึง *demagogue* ด้วยซึ่งนัยในส่วนนี้ชี้ให้เห็นความชัดเจนในการประชามประชาชนในบริบทของ “ความเป็นเครื่องมือทางการเมือง” อันอาจเนื่องมาจากทัศนคติที่มองว่า ประชาชนกลุ่มผู้ประท้วงนั้นเต็มไปด้วย “ความไม่รู้ไม่มีเหตุผล” และ “ความละโมภ” ซึ่งก็เป็นองค์ความรู้แบบเก่าที่ถ่ายทอดกันต่อๆ มาในหมู่มุขมนตรีทางการเมืองทั้งที่ผ่านระบบสืบสายเลือดและระบบการเลือกตั้ง ดังนั้นจากการพิจารณาคำว่า *mob* หรือ *mob-rule* ในภาษาฝรั่งเศสนี้จะพบว่าอำนาจการกล่าวประชามประชาชนที่เคยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างคนรวย-คนจนและผู้ปกครอง-ผู้ถูกปกครองนั้น ได้กลายเป็นอคติที่ถูกขยายตัวในกลุ่มคนจนและผู้ถูกปกครองด้วยตนเอง ซึ่งก็ดูเหมือนจะสอดคล้องกับสภาพสังคมฝรั่งเศสในยุคการปฏิวัติที่มีการแบ่งชอกกลุ่มชนชั้นต่างๆ ในสังคมอย่างละเอียดและซับซ้อน อย่างไรก็ตามจุดนี้อาจเป็นบทเริ่มต้นในการใช้คำว่า *mob* ในการสื่อความหมายอย่างเป็นทางการ คือ การนิยามความหมายของคำๆ นี้ตามทฤษฎีทางสังคมวิทยาของ Le Bon ซึ่งในเชิงประวัติศาสตร์ที่กล่าวมาทั้งหมดดูจะไม่ใช่ว่าเรื่องที่น่าแปลกใจนักที่กระบวนการตกผลึกในเชิงความหมายของคำจะปรากฏออกมาในแง่ลบและที่สำคัญคือการเน้นย้ำความสำคัญของตัวแกนนำของกลุ่มผู้ประท้วงหรือ “ฝูงชน” นั้นเอง แต่ประเด็นสำคัญน่าจะอยู่ที่นิยามดังกล่าวกลายเป็นสิ่งยอมรับกันอย่างแพร่หลายมากกว่า ดังจะกล่าวต่อไป

ด้วยพื้นที่ที่เปิดกว้างต่อการตีความหมายของคำที่ใช้สื่อความหมายถึง “ประชาชน” หรือกลุ่มคนเหล่านี้ ทำให้ *mob* กลายเป็นรูปแบบพฤติกรรมหนึ่งในการนิยามความหมายคำๆ นี้ ดังที่ J. F. Bosher ได้กล่าวไว้ว่า “ในการปรับใช้การจัดระดับชั้นทางสังคมสำหรับ ประชาชน (*populace*) นั้น มีอันตรายเกี่ยวกับการทำให้เป็นพวกเดียวกันของตำนานฝรั่งเศสที่มีคนเคยเขียนไว้ เป็นการยากที่จะลดรวมให้คน 20 ล้านคนกลายเป็นหน่วยหนึ่งทางสังคมและเรียกพวกเขาว่า ประชาชน (*le peuple*) เหมือนที่ Jules Michelet (1798-1874) เคยทำไว้ หรือเหมารวมไว้ด้วยกันว่า “*la canaille*” หรือ *mob* และ ฝูงชนวุ่นวายไร้ระเบียบ (*rabble*) ตามนิยามของ Hippolyte Taine (1828-93) Edmund Burke (1729-97) คนอื่นๆ ในอดีต นิยามของคำเหล่านี้ปิดบังความแตกต่างอันหลากหลายระหว่างประชาชนและชนชั้นที่ต่ำที่สุดในสังคม”¹⁷⁷ ขณะเดียวกัน David Andress ก็ได้กล่าวถึงการมีอคติต่อ

¹⁷⁷ J. F. Bosher, *The French revolution* (London : Weidenfeld and Nicolson, 1989), p. 44.

ประชาชนที่สามารถสะท้อนให้เห็นได้อย่างชัดเจนโดยผ่านคำว่า mob ว่า “การอ่านงานร่วมสมัยของ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยการใช้ความรุนแรงเป็นการแสดงออกซึ่งความยุติธรรมที่มีต่อ ฝ่าย dangerous counter สายลับนักปฏิวัติผู้มีความพยายามในการก่อปัญหาผ่านการจู่โจมเกี่ยวกับ ความยุติธรรมใน radical press ในการอ่านงานเหล่านี้ ผู้ซึ่งผู้ซึ่งยังไม่อาจจะมาได้มีปรากฏอยู่ มากมายในวิถีแห่งการปฏิวัติของ Rude การอ่านด้วย by the hostile respectable press ทำให้ mob ลักษณะของประชาชน (populace) ฐานะที่ต่ำกว่าในกลุ่มประชาชนถูกบังคับในสายตาของคนที่มีมอง ว่าความรุนแรงในลักษณะของอาชญากรรมเป็นธรรมชาติและง่ายต่อบทสรุปที่ชั่วร้าย ดังกรณีของ เจ้าหน้าที่เทศบาล (Municipal official) ผู้ซึ่งปล่อยให้เรากลายเป็นพยานรู้เห็นไม่อาจแยกแยะความ แตกต่างในส่วนนี้ได้ การสังเกตการณ์ ณ จุดหนึ่งหลังจากเหยื่อถูกทำร้ายแล้วซึ่งผู้ซึ่งจะมีอาการ ปั่นป่วน แต่ไม่มีอาวุธและห่างไกลจากความบ้าคลั่ง (madness หรือ *fiureur*) เริ่มกลายเป็นฝูงชนของ คนบ้าคลั่ง แต่พวกเขาก็ยังเป็น ‘people’ มากกว่า ‘populace’.”¹⁷⁸ คำกล่าวของนักประวัติศาสตร์ทั้ง 2 ท่านข้างต้น นอกจากจะเป็นคำอธิบายเชิงสรุปที่ชัดเจนต่อนัยแฝงที่เปี่ยมไปด้วยอคติ ซึ่งเป็นอีกครั้ง หนึ่งที่ถูกส่งผ่านคำว่า “ประชาชน” โดยจะพบว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะ เป็นยุคใดสมัยใด ผลจากการครอบครององค์ความรู้ อำนาจการบันทึกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของ รัฐบาล ไม่ว่าจะป็นรัฐบาลที่มาจากประชาชนหรือไม่ก็ตาม แต่ดูเหมือนว่าความหวาดระแวงและ อคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยตรงนั้นจะเป็นสิ่งที่ทุกรัฐต่างพร้อมใจกระทำ ทุกเมื่อ

น่าแปลกที่ผลการศึกษาค้นคว้าของนักประวัติศาสตร์ผู้ศึกษาเหตุการณ์การปฏิวัติฝรั่งเศส แนว Marxist นี้จะพบข้อสรุปที่กล่าวถึงพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนในนัย ความหมายเดียวกับ mob ตามกรอบทฤษฎีแนวสังคมนิยมปัจจุบัน โดยเฉพาะกรณีของ George Rude นักประวัติศาสตร์ผู้ได้รับการยอมรับและยกย่องว่ามีบทบาทสำคัญต่อการขยายอำนาจการ อธิบายให้กับแนวการศึกษานี้ ในเรื่องนี้ Frederick Krantz ได้กล่าวไว้ว่า “เทคนิคและแหล่งเอกสาร ใหม่ได้นำไปสู่การพิจารณาการกระทำของฝูงชนในลักษณะ “จากเบื้องล่าง” (from below) ผลที่เกิดขึ้น ก็คือการมองฝูงชนเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีเลือดเนื้อ พร้อมทั้งอัตลักษณ์ ความสนใจและแรงบันดาลใจที่ แตกต่างกัน”¹⁷⁹ สอดคล้องกับสิ่งที่ Alfred Cobban ได้กล่าวไว้ในเรื่องเดียวกันนี้ว่า “ผลที่เกิดขึ้นทาง บวกจากการวิเคราะห์ของ Dr. Rude ได้แสดงให้เห็นว่าฝูงชนปฏิวัติ (ดังที่เขามักจะเรียกว่า the mobs of the great revolutionary journée) เป็นส่วนหนึ่งของ the *menu peuple* อันประกอบด้วย หัวหน้า คน

¹⁷⁸ David Andress, “Dismantling the ‘Revolutionary Crowd’ : Collective Violence and Parisian Politics, 1789 – 1791”, <http://userwww.Port.ac.ukandreed/myth.htm>, [2002, May7].

¹⁷⁹ Frederick Krantz, History from below : studies in popular protest and popular ideology, p. 4.

งาน (workshop masters) ช่างฝีมือกับลูกมือฝึกหัด เจ้าของร้านค้าและผู้ทำการค้าเล็กๆ น้อยใน ปารีส ซึ่งรวมถึงปัจเจกชนจากกลุ่มชนชั้นสูง อาทิ ข้าราชการ ผู้มีรายได้ประจำ ผู้ประกอบอาชีพเฉพาะทาง และแน่นอนว่าไม่มีใคร ไม่ว่าจะจากชนชั้นใดจะ was quite typical of it. การต่อสู้บนท้องถนนของฝูงชนเป็น a militant minority แต่พวกเขาก็ถูกระบุว่า เป็น *sans-culottes* เพราะนี่คือถ้อยคำที่นับตั้งแต่เหตุการณ์เดือนมิถุนายน ปี 1792 ได้กลายเป็น political connotation...และยังคงมีการโต้แย้ง เนื่องจากแม้จะมีคำว่า *bras nus* ซึ่งเป็นคำที่ใช้ในทาง literary ในยุคต่อมา ขณะที่ *sans-culottes* เป็นคำร่วมสมัยและคำว่า the revolutionaries ก็ได้ถูกนิยามในแนวทางเดียวกันไม่มากนักน้อย”¹⁸⁰ จุดนี้แสดงให้เห็นลักษณะการใช้คำว่า mob ในการกล่าวประชามประชาชนอย่างเหมารวมอันเป็นสิ่งที่ถูกคิดแยกไปจากวิถีทางแบบ Marxist ที่น่าจะมองประชาชนในทางบวกมากกว่า ขณะเดียวกันดูเหมือนว่าสำหรับ Rude การนิยามความหมายของคำว่า mob นี้จะเน้นที่กลุ่มทางสังคมมากกว่าพฤติกรรมกรรมกรมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยใช้ความรุนแรงของพวกเขา และที่สำคัญ ดังได้กล่าวไปแล้วว่า แนวการศึกษาดังกล่าวเน้นความสำคัญต่อบทบาทของ bourgeoisie ซึ่งจุดนี้ก็ได้อธิบายให้เห็นด้วยเช่นกันว่าได้นำมาซึ่งอคติต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนกลุ่มอื่นๆ ในสังคมอย่างยิ่ง ยิ่งไปกว่านั้นสิ่งที่ Rude กล่าวประชามว่า mob นั้นก็จำกัดอยู่แต่เพียง “กลุ่มผู้ก่อการปฏิวัติ” หรือ “revolutionary” เท่านั้น ความบกพร่องดังกล่าวอาจมีความสำคัญเท่ากับการขาดข้อมูลหลักฐานที่เพียงพอและรอบด้านในการสรุปการปฏิวัติครั้งนี้โดยเน้นย้ำภาพการใช้ความรุนแรงของประชาชนเพียงอย่างเดียว ซึ่งจุดนี้อาจเป็นประเด็นสำคัญที่ทำให้ผลการศึกษารude ในเรื่องเกี่ยวกับ crowd หรือ popular action/movement นี้ถูกมองได้ว่ามีอคติต่อประชาชน ไม่ต่างไปจากนักประวัติศาสตร์ที่ศึกษาการปฏิวัติฝรั่งเศสโดยทั่วไปนัก

โดยทั่วไปในห้วงเวลาของการปฏิวัตินั้น กระแสแนวคิดทางการเมืองที่มักจะปรากฏในสังคมจะแบ่งได้ 2 กระแสหลัก กล่าวคือกระแสที่เห็นด้วยและกระแสของการต่อต้านกับการปฏิวัติ สำหรับกรณีของการปฏิวัติฝรั่งเศสนี้ก็ไม่ได้ต่างไปนัก หากแต่ดูเหมือนว่างานการศึกษาส่วนใหญ่จะเน้นไปที่ภาพของเหตุการณ์ความวุ่นวายและการใช้ความรุนแรงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของกลุ่มประชาชนมากกว่าแนวคิดหรือจุดยืนทางการเมืองของพวกเขา หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าแนวการศึกษาส่วนใหญ่จะเน้นศึกษากระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของ revolutionary มากกว่า counter-revolutionary และที่สำคัญคือกระบวนการของกลุ่มคนที่อยู่ในเมืองใหญ่หรือ urban population จุดนี้จึงอาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผลการศึกษารude ดังกล่าวขาดน้ำหนักไปอย่างน่าเสียดายและยังอาจส่งผลกระทบต่อการสร้างกระบวนการทัศน์ที่มีต่อ mob ที่ไม่รัดกุมนัก โดยในเรื่องนี้ Gywnne Lewis ได้กล่าวไว้ว่า “Andress ได้ปฏิเสธแนวทางแบบผู้นิยมขุนนางที่เสนอโดย Simon Schama ในผลงานเรื่อง Citizens ที่ได้กล่าวไว้ว่า mob ผู้นำกลัวและใช้ความรุนแรงนำ

¹⁸⁰ Alfred Cobban, *The Social Interpretation of the French Revolution*, p. 123.

การปฏิวัติไปสู่การปกครองโดย Terror และความหายนะ ด้วยความชื่นชมต่อคำกล่าวที่น่าสงสาร และ measured ว่า ‘epic ของการปฏิวัติคือความพยายามในการกีดกันกลุ่มคนที่ถูกกดขี่ให้ไม่สามารถใช้ภาษาแห่งเสรีภาพเพื่อตัวเองได้ โศกนาฏกรรมของการปฏิวัติไม่ใช่การทำลายขุนนางผู้มั่งคั่ง โดยการกระทำเกินกว่าเหตุของฝูงชนที่ดุร้าย แต่เป็นกระบวนการที่เกิดจากความหวาดกลัวและสงสัย พร้อมกับอคติทางสังคมของขุนนางและความแตกต่างทางการเมืองที่ไม่อาจปรับเข้าหากันได้ ซึ่งได้ทำลายความปรารถนาของประชาชน การสังหาร และนำไปสู่การเสื่อมโทรมของ ความเชื่อมั่นและการปรากฏขึ้นของ Terror’ จุดเด่นในส่วนนี้ก็คือการปฏิวัติไม่ได้เกิดจากแนวคิดแบบ totalitarian ของ Rousseau เหมือนกับที่ถูกตีความโดย Robespierre การใช้ความรุนแรงโดยปราศจากเหตุผลโดย ‘mob’ ตามคำนิยามและความเข้าใจของ Taine และ Schama เกิดขึ้น โดย การปฏิวัติ การมีส่วนร่วมในอุดมคติแห่งปี1789 กับผู้คนที่มิใช่ชีวิตแยกแยะกว่าของพวกเขาขุนนาง”¹⁸¹

สำหรับการศึกษาทัศนคติที่มีต่อ mob โดยผ่านการพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับประชาชนนี้จะพบว่า ในหลายกรณีคำ 2 คำนี้มักถูกใช้ในความหมายเดียวกันซึ่งก็เป็นปรากฏการณ์ที่ไม่ต่างไปจากสิ่งที่เคยเกิดขึ้นในอดีตนัก ทั้งนี้ก็เพราะคำว่า people หรือ “ประชาชน” นี้เป็นคำที่มีความหมายกว้างๆ จึงเปิดโอกาสให้บุคคลต่างๆสามารถใช้ทัศนคติที่ทั้งดีและร้ายในการขยายหรือนิยามความหมายได้ อย่างเต็มที่ ไม่เพียงคำว่า people เท่านั้นที่ถูกนิยามความหมายไปในทิศทางเดียวกับ mob คำอื่นที่หมายถึง “กลุ่มคน” ก็ดูเหมือนไม่อาจรอดพ้นไปจากอคติทางสังคมได้ ดังที่ Mr. E. H. Carr ได้ยก ตัวอย่างกรณีของคำในภาษาฝรั่งเศสที่หมายถึง “ฝูงชน” หรือ crowd ว่ามีหลายคำ นั่นคือ “ชื่อที่ นักประวัติศาสตร์ใช้ในการบรรยายถึง the Paris crowds อาทิ *les sans-culottes, le peuple, les bra nus, la canaille* นั้นต่างก็เป็นคำที่ใช้สื่อถึงบุคคลผู้ซึ่งรู้จักเกม แลงการเข้าร่วมเป็นพี่น้องกันทางการเมืองและกฎแห่งการตีความเฉพาะ”¹⁸² โดยคำต่างๆ ที่ Mr. E. H. Carr ยกมากล่าวอ้างนี้จะพบว่า ไม่เพียงหมายถึง crowd เท่านั้น แต่ต่างก็เป็นคำที่ใช้สื่อความหมายถึง mob ด้วยเช่นกัน ดังนั้นจากการศึกษาทัศนคติทางสังคมที่มีต่อประชาชนและ mob นี้ ในแง่หนึ่งอาจเป็นบทพิสูจน์ระดับความเป็นประชาธิปไตยของประเทศฝรั่งเศสในยุคนั้นได้เป็นอย่างดีด้วย

อย่างไรก็ตามในยุคนั้นกล่าว แม้ภาพการใช้ความรุนแรงของกลุ่มประชาชนจะเป็นสิ่งที่ยากจะปฏิเสธ แต่จากหลักฐานที่เกี่ยวข้องในเรื่องที่ปรากฏเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการศึกษาของนักประวัติศาสตร์นั้นดูเหมือนว่าจะเป็นสิ่งที่ไม่ชอบธรรมนัก ดังที่ Cobban ได้กล่าวไว้ว่าหลักฐานในเรื่องนี้ส่วนใหญ่เพี้ยนหลักฐานของฝ่ายอำนาจรัฐ โดยเฉพาะจากสำนวนคดีของตำรวจ จึงอาจมีผลต่อการบิดเบือนประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนอย่างน่าเสียดาย อำนาจการ

¹⁸¹ Gwynne Lewis, “The ‘People’ and the French Revolution”, <http://www.warwick.ac.uk/fac/arts/History/teaching/french-rev/people.html>, [2002, May 23].

¹⁸² Alfred Cobban, *The Social Interpretation of the French Revolution*, p. 129.

กล่าวประณามประชาชนยังเป็นของรัฐ/กลุ่มผู้มีอำนาจทางการเมืองมากพอๆ กับอำนาจ การตีความของนักประวัติศาสตร์เลยทีเดียว ขณะเดียวกันลักษณะสำคัญที่ปรากฏของกลุ่มคนที่ถูกเรียกว่า mob ในยุคการปฏิวัติฝรั่งเศสนี้ดูเหมือนจะอยู่ที่การเป็นกลุ่มจัดตั้ง ในความหมายของการมีรูปแบบกระบวนการเคลื่อนไหวที่ชัดเจนและต่อเนื่อง

ทั้งนี้จากการวิเคราะห์แนวทางการศึกษาการปฏิวัติแบบ Marxist ยังนำเรามาสู่บทสรุปใหม่ในงานชิ้นนี้ด้วย กล่าวคือ จากการประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่ผ่านๆ มาในอดีตจะพบว่ามีงานการศึกษาแนว History from Below นี้น้อยมาก และบทสรุปจากการศึกษาวิวัฒนาการของการนิยามความหมายของคำว่า mob ในแต่ช่วงเวลาดูเหมือนว่า ทิศนะต่อประชาชนที่พอจะมีปรากฏบ้างในประวัติศาสตร์นั้น ดูจะสอดคล้องกับแนวคิดของ Marxism อย่างมาก แต่จากการศึกษาในส่วนนี้จะพบว่า แนวการศึกษาแบบ Marx ก็ดูจะมีทิศนะในเชิงลบต่อกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นล่าง ดังจะเห็นได้จากทิศนะที่ Marx ได้กล่าวประณามกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เรียกว่า sans culottes ใน the Communist Manifesto ซึ่งได้กล่าวไปแล้วข้างต้น สิ่งนี้อาจเป็นผลมาจากการที่ในยุคแห่งการปฏิวัติฝรั่งเศส สังคมกำลังก้าวเข้าสู่สังคมแบบอุตสาหกรรม กลุ่มประชาชนเริ่มมีความแตกต่างหรือช่องว่างภายในมากขึ้น ทำให้ในยุคนี้แนวการศึกษาแบบดังกล่าวจึงแสดงลักษณะการเน้นให้ความสำคัญชอบธรรมกับกลุ่มคนกลุ่มย่อยในสังคมได้ อย่างเฉพาะเจาะจง ขณะเดียวกันจุดนี้ก็ทำให้เกิดความชัดเจนต่อทิศนะที่แนวคิดแบบนี้มีต่อประชาชนกลุ่มอื่นๆ ด้วย

การศึกษานิยามความหมายของคำว่า “ประชาชน” ในยุคแห่งการปฏิวัติฝรั่งเศสนี้จะเน้นศึกษาผ่านงานของนักวิชาการ/นักประวัติศาสตร์ อาทิ งานของ Gwynne Lewis, David Andress, J. F. Bosher, Alfred Cobban และ George Rude ซึ่งต่างก็เป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับอย่างมากในแวดวงการศึกษาเกี่ยวกับการปฏิวัติฝรั่งเศส อย่างไรก็ตามแม้ว่างานเขียนเหล่านี้จะเป็นเพียงการวิเคราะห์ทิศนะของนักวิชาการ/นักประวัติศาสตร์บางท่านที่มีต่อประชาชน ซึ่งบางชิ้นอาจไม่ใช่ทิศนะของผู้เขียนเหล่านั้นโดยตรงหรือบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปฏิวัติในยุคดังกล่าว แต่อย่างน้อยการค้นคว้าและการตีความจากผลงานเหล่านี้ก็ได้แสดงให้เห็นความดำรงอยู่ของทิศนะที่แตกต่างต่อแนวคิดที่มีต่อประชาชนอันเป็นสิ่งที่สะท้อนทิศนะที่มีต่อ mob ไปพร้อมกันในระดับหนึ่งด้วย

จากผลงานที่ชื่อ “The ‘People’ and the French Revolution” ของ Gwynne Lewis ที่ได้ทำการศึกษาและตีความทิศนะที่นักวิชาการนักประวัติศาสตร์ร่วมสมัยอย่าง Jules Michelet ที่ได้กล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับประชาชนนั้น Lewis ได้ยกมากล่าวไว้ในตอนต้นของผลงานของเขาชิ้นดังกล่าวนี้

ว่า¹⁸³ “แนวความคิดเกี่ยวกับประชาชนหรือ ‘the People’ ของ Jules Michelet นั้นเป็นสิ่งที่เพื่อฝันและมีลักษณะเชิงอุดมคติ เขาได้กล่าวไว้ในเรื่องนี้ว่าประชาชนคือที่มีของความเป็น ‘ชาติ’ และสร้างพื้นฐานของคุณธรรมแห่งความเสมอภาคและยุติธรรม และพวกเขาก็เป็นแรงขับเคลื่อนของการปฏิวัติด้วย” ขณะเดียวกัน J. F. Bosher ก็ได้กล่าวถึงแนวความคิดเกี่ยวกับประชาชนไว้ในงานเขียนของเขาเช่นกันว่า¹⁸⁴ “ท่ามกลางความแตกต่างทางสังคมอย่างมากภายในฝรั่งเศส สิ่งที่เป็นสากลและยืนยงที่สุดก็คือสิ่งที่อยู่ระหว่างกลุ่มระดับกลางและสูงรวมกันซึ่งก็คือ สิ่งที่เราอาจเรียกได้ว่าสาธารณชน (public) และชนชั้นต่างๆ ผู้ซึ่งถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนที่ต่ำกว่าและถูกเรียกว่า *la foule* หรือ *le peuple* ซึ่งก็คือ มวลชน (masses) หรือประชากร (population) นั่นเอง ความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนระดับกลางและสูงดูเหมือนจะไม่มีนัยสำคัญต่อการเปรียบเทียบในความแตกต่างขนาดใหญ่นี้ แม้จะไม่มีพรมแดนที่แท้จริง แต่ความแตกต่างระหว่างสาธารณชน (public) กับพลเมือง (populace) นี้ก็ชัดเจน มันคงและจับต้องได้ในสังคมยุคศตวรรษที่ 18” ทั้งนี้จากนิยามความหมายของคำว่าประชาชนทั้ง 2 นิยามที่ยกมานี้จะพบว่า มีข้อแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ นั่นคือ สำหรับนิยามความหมายแรกมอง *peuple* ในเชิงขององค์รวมและได้แสดงทัศนคติของผู้นิยามที่มีต่อประชาชนว่าเป็นกลุ่มคนที่มีความเสมอภาคกัน ขณะที่แนวคิดหลังได้แบ่งกลุ่มคนในสังคม (หรือประชาชน?) ออกเป็น 2 กลุ่มด้วยกันตาม สถานภาพทางสังคมของพวกเขา โดยตามนิยามความหมายนี้ ประชาชนคือกลุ่มคนชั้นล่าง กลุ่มคนที่ไม่ใช่ทั้งชนชั้นสูงและชนชั้นกลาง ดังนั้นสำหรับแนวคิดนี้จึงอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นการนิยามความหมายของคำว่าประชาชนโดยใช้หลักเกณฑ์ของ “ความเป็นอื่น” เป็นปัจจัยหลักสำคัญในการระบุการกลุ่มสังกัดทางสังคมของคนแต่ละคน แนวหลังคิดนี้โดยผิวเผินอาจดูเหมือนว่าทำให้นิยามความหมายของประชาชนมีความชัดเจนกว่านิยามแรก แต่ขณะเดียวกันด้วยหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการระบุความเป็นประชาชนของคนในสังคมนี้ก็แสดงให้เห็นถึง “ความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนโดยใช้เกณฑ์ของความเหนือกว่า” ไปพร้อมกันด้วย ดังนั้นแนวการนิยามหลังนี้จึงอาจถือเป็นที่มาทางแนวคิดที่สำคัญยิ่งของการกล่าวประณามระหว่างชนชั้นโดยผ่านคำว่า “ประชาชน” ก็ว่าได้

ในเรื่องนี้ David Andress เจ้าของงานเขียนเรื่อง “Nation, People and Mob : Political Mythology and Social Prejudice in the French Revolution” ได้กล่าวถึงแนวคิดที่มีต่อประชาชนและสรุปผลเสียอันเนื่องมาจากความคลุมเครือในการนิยามความหมายของคำว่า ‘ประชาชน’ นี้ไว้ที่น่าสนใจว่า “มักจะมีความสับสนทางภาษาบางประการในการพูดถึงประชาชนใน ประวัติศาสตร์ ในการปฏิวัติฝรั่งเศส ประเด็นนี้คือสิ่งที่น่าสังเกตเป็นอย่างยิ่งราวกับมีการนิยาม ความหมาย

¹⁸³ Gwynne Lewis, “The ‘People’ and the French Revolution”, <http://www.warwick.ac.uk/fac/arts/History/teaching/french-rev/people.html>, [2002, May 25].

¹⁸⁴ J. F. Bosher, *The French Revolution*, p. 31.

ที่ขัดแย้งกัน 2 ความหมายในการใช้ทั่วไป กล่าวคือคำว่า ¹⁸⁵ “ประชาชน” (Peuple) มีความหมายทั่วไปทางสังคมว่าหมายถึงชนชั้นต่ำ สามัญชนและอะไรบางอย่างที่ยังสามารถโต้แย้งได้ การปฏิวัติยังได้สร้างหรือขยายความหมายทางการเมืองของคำๆ นี้ในลักษณะที่ตรงข้ามไปอย่างยิ่ง นั่นคือ การให้ความหมายประชาชน (le peuple) ว่าหมายถึงชาติ (nation) ซึ่งเป็นหน่วยอำนาจอธิปไตยอันเจตจำนงเสรีที่มีอาจผิดพลาดได้ จากนิยามดังกล่าว เห็นได้ชัดว่าบทบาทของประชาชนผู้มีชีวิตเลือดเนื้อกำลังมีปัญหาลักษณะที่ต่อนักปฏิวัติโดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ที่ใช้กล่าวอ้างอย่างรุนแรง จากคำอธิบายของ David นี้ได้แสดงให้เห็นกระบวนการสร้างอคติที่แฝงไว้ในคำๆ นี้อย่างชัดเจน กล่าวคือ จากคำว่า “ประชาชน” ซึ่งมีความหมายเพียงกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งในสังคมซึ่งอาจมีจำนวนมากและเป็นกลุ่มคนชั้นล่าง แต่เมื่อกลายเป็น le peuple นัยความหมายดังกล่าวก็ถูกขยายความไปในเชิงลบด้วย นั่นคือเป็นคำกล่าวถึงกลุ่มคนที่แฝงไปด้วยการใช้ความรุนแรงนั่นเอง สิ่งที่ David ยกมานี้ถือเป็นคำอธิบายที่ชัดเจนยิ่งสำหรับนัยแห่งการดูถูกที่แฝงอยู่ในคำว่า peuple นี้ ดังนั้นสำหรับกรณีของคำว่า “ประชาชน” ในสังคมฝรั่งเศสอาจสรุปได้ว่า ไม่ว่าจะคำว่า “ประชาชน” จะมีความหมายครอบคลุมถึงคนส่วนใหญ่ในสังคมหรือจะหมายรวมถึงกลุ่มคนทั้งสังคมก็ตาม แต่คำว่าประชาชนนี้ก็ได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญต่อการกล่าวประณามประชาชนทั่วไปอย่างเหมารวม ซึ่งหากจะกล่าวไปแล้วสิ่งเหล่านี้ก็คงเป็นเหมือนกับสิ่งที่เกิดขึ้นมาตลอดในสังคมการเมืองนับจากอดีตเป็นต้นมา

อย่างไรก็ตามจากภาพรวมของแนวคิดที่มีต่อประชาชนที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะพบว่าสาเหตุหนึ่งของความคลุมเครือ/การนิยามความหมายของคำว่า ‘ประชาชน’ หรือ ‘Peuple’ อย่างกว้างๆ นี้ อาจเป็นเพราะคำๆ นี้เป็นคำที่ไม่ค่อยมีการใช้อย่างแพร่หลายนักในสังคมฝรั่งเศส ดังที่ J. F. Bosher ได้กล่าวไว้ว่า ¹⁸⁶ “ขณะที่โดยคำว่า ‘ประชากร’ ซึ่งเป็นคำที่ไม่สามารถนำมากล่าวอ้างได้บ่อยนักกลับมีสถานะทางสังคมที่มีอาชีพและโชคชะตาอันต่างกัน กล่าวคือ โดยสภาพสังคมของฝรั่งเศสที่ปกครองโดยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (absolutism monarchy) มาโดยตลอดนั้น ได้มีการจัดลำดับ/ประเภทของคนในสังคมไว้อย่างเป็นทางการ โดยแบ่งออกเป็น 3 ชั้น (ตามธรรมเนียมปฏิบัติ/สถานภาพทางการเมือง) หรือ the Three Estates นั้น ได้แก่ the First Estate ประกอบด้วยเหล่าขุนนาง the Second Estate ประกอบด้วย พระ และ the Third Estate ซึ่งเป็นชนชั้นที่มีขนาดใหญ่ที่สุด แต่ก็มีอำนาจทางการเมืองน้อยที่สุดนั้น ประกอบด้วย ชาวนาบท ช่างฝีมือ พ่อค้าและผู้ประกอบอาชีพเฉพาะทาง (professions) ทั้งนี้ความแตกต่างทั้งสังคมดังกล่าวนอกจากจะถูกกำหนดไว้อย่างชัดเจนและเป็นทางการโดยใช้เกณฑ์การถือครองทรัพย์สินหรือ Estate เป็นบรรทัดฐานแล้ว สภาพความแตกต่างนี้ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ตลอดเวลาในการดำรงชีวิตประจำวันของชาวฝรั่งเศส

¹⁸⁵ “Nation, People and Mob : Political Mythology and Social Prejudice in the French Revolution”, <http://userwww.Port.ac.uk/andreed/myth.html>, [2002, May 25].

¹⁸⁶ J. F. Bosher, The French Revolution , p. 35.

นั่นคือองค์ประกอบในเรื่อง เครื่องหมายแห่งยศศักดิ์ รูปแบบการพูด เครื่องแต่งกายและที่อยู่ ขอบังคับแห่งฐานันดรและเครื่องหมายของการเป็นสมาคม¹⁸⁷ ซึ่งความแตกต่างอย่างหลากหลายและชัดเจนของกลุ่มคนในสังคมนี้อาจมีผลต่อความหลากหลายในการใช้คำเพื่อสื่อความหมายถึง คนแต่ละกลุ่มในสังคมหรืออาจกล่าวได้ว่าทำให้มีการบัญญัติคำที่ใช้สื่อความหมายของกลุ่มคนในสังคมอย่างเฉพาะเจาะจง ดังกรณีของ the Third Estate ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีประชากรมากที่สุดก็มีการแบ่งกลุ่มย่อยออกเป็นพวกชนชั้นกลาง (bourgeois) หรือ the roturier class และกลุ่มชาวชนบทและช่างฝีมือหรือในกลุ่มชนชั้นกลางเองก็มีการแบ่งเป็นพวกนักธุรกิจและผู้ประกอบอาชีพเฉพาะทางเป็นต้น¹⁸⁸

ในเบื้องต้นด้วยลักษณะการแบ่งชอยคำที่ใช้ในการสื่อความหมายถึงกลุ่มประชาชนอย่างเฉพาะเจาะจงในสังคมฝรั่งเศสนี้ดูเหมือนว่าอาจทำให้การประมวลการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนดั่งมี ปรากฏอย่างต่อเนื่องในประวัติศาสตร์มีอำนาจการตีตราว่าร้ายลดลงในระดับหนึ่ง แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับการศึกษาตามทัศนะของนักประวัติศาสตร์แต่ละคนด้วย ดังจะกล่าวต่อไป ขณะเดียวกันการแบ่งย่อยของกลุ่มคนโดยอาศัย “สถานภาพทางสังคม” หรือ “ลักษณะอาชีพ” ของแต่ละบุคคลเป็นเกณฑ์นี้ยังมีผลต่อประเด็นการโต้แย้งเรื่อง “ความเป็นคนจน” หรือ “ความโง่เขลา/ไม่รู้หนังสือ” อันเป็นสิ่งที่มักถูกยกมาสนับสนุนคำอธิบายถึงความเลวร้ายอันเนื่องมาจากการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน ดังจะพบว่าในการศึกษาประวัติศาสตร์ช่วงที่ผ่านมา มาสิ่งเหล่านี้ถูกสรุปความภายใต้ความหมายของคำว่า mob นั่นเอง แต่สำหรับบริบททางสังคมของฝรั่งเศสนี้จะพบว่าประเด็นเหล่านี้กลายเป็นประเด็นที่อาจโต้แย้งได้อย่างมีน้ำหนักเนื่องจากในอดีตนั้น “ความโง่เขลา” อันเนื่องมาจากการไม่รู้หนังสือของประชาชนนั้นกล่าวได้ว่าเป็นสิ่งยากจะโต้แย้ง องค์ความรู้ทั้งหลายทั้งปวงมักถูกผูกขาดเฉพาะในกลุ่มคนรวย/ชนชั้นสูงเท่านั้น แต่ในสังคมฝรั่งเศส ณ เวลาดังกล่าว จะพบว่าในกลุ่มประชาชนเองมีอัตราผู้รู้หนังสือเพิ่มขึ้น อย่างน้อยก็อาจกล่าวได้ว่า ความเป็นเจ้าขององค์ความรู้ของชนชั้นสูงหรือขุนนางนั้น ในยุคนี้ได้ถูกช่วงชิงไปอยู่ในมือของประชาชนบางกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มคนที่ถูกเรียกว่าชนชั้นกลางสายประกอบอาชีพเฉพาะทางซึ่งในบางลักษณะอาจเป็นเพียงองค์ความรู้เฉพาะทางในการประกอบอาชีพเท่านั้น อาทิ กลุ่มพ่อค้าวานิช แพทย์ ทนายความและนักหนังสือพิมพ์ เป็นต้น แต่อย่างน้อยจุดนี้ก็น่าจะทำให้พวกเขามีจุดยืนที่ชัดเจนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองและท้ายที่สุดก็อาจส่งผลต่อกระบวนการสร้างอุดมการณ์เฉพาะกลุ่มขึ้นซึ่งจุดนี้ในแง่หนึ่งอาจเป็นบทพิสูจน์ความมีเอกราชทางความคิดของกลุ่มประชาชนหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า จุดนี้ได้แสดงให้เห็นว่า พวกเขาไม่ได้เป็นเพียง “เครื่องมือทางการเมือง” ของคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดอีกต่อไป และนอกจากนี้พวกเขายัง

¹⁸⁷ Ibid., p. 30.

¹⁸⁸ see Eliner G. Barbor, The Bourgeoisie in 18th Century France, (USA : Princeton University Press, 1973), pp. 14 – 33.

มีจุดยืนทางการเมืองของตัวเอง การเข้ามามีส่วนร่วมโดยการเคลื่อนไหวทางการเมืองก็เพื่อเรียกร้องผลประโยชน์ที่พวกเขาต้องการจากกลุ่มผู้ปกครองโดยตรง ดังจะกล่าวต่อไปในส่วนที่ว่าด้วย *sans culottes* แต่ ณ จุดนี้ อาจกล่าวสรุปตาม Lynn Hunt ได้กล่าวว่า “โดยสรุป นักปฏิวัติต่างก็เชื่อว่าระเบียบใหม่ควรจะมีเหตุผลมีผลทั้งในระดับพื้นฐานและชาติ หลักเกณฑ์ทางการเมืองในเรื่องการดำเนินคดีทางรากฐานจากงานเขียนของนักคิดแนว Enlightenment และพวกเขาก็เป็นที่รู้จักของประชาชนชาวฝรั่งเศสผู้มีการศึกษา นักปฏิวัติเหล่านี้โดดเด่นจากชนชั้นผู้มีการศึกษาทั่วไปจากการตั้งสมมุติฐานด้วยสำนวนโวหารดี ๆ พวกเขาทำให้เกิดความมั่นใจว่าชาติที่ถูกสร้างขึ้นใหม่นี้จะเป็นชุมชนที่ปราศจากจากที่มาจากประวัติศาสตร์และชุมชนนี้ก็มีอุดมคติพื้นฐานอยู่บนความสัมพันธ์ทางสังคมและการเมืองที่โปร่งใส ชุมชนใหม่นี้ไม่ต้องการนักการเมืองหรือพรรคการเมือง ผู้แทนและข้าราชการจะทำหน้าที่ชั่วคราวตามความพอใจของประชาชน”¹⁸⁹

ตัวอย่างหลักฐานสำคัญที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่งที่สามารถชี้ให้เห็นลักษณะเฉพาะของการบัญญัติคำที่หลากหลายในการสื่อความหมายถึงกลุ่มประชาชนแต่ละกลุ่มในสังคมฝรั่งเศสและมีผลเกี่ยวเนื่องกับทัศนคติที่มีต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มประชาชนก็คือ กรณีของ *sans-culottes* ซึ่งในทางความหมายทางสังคมโดยทั่วไป คำๆ นี้เป็นเพียงคำที่ใช้สื่อความหมายถึงกลุ่มคนที่ J.S. Boshier อธิบายไว้ว่า “ในปี 1793 และ 1794 คำว่า *sans-culottes* ในสังคมฝรั่งเศสหมายถึงกลุ่มประชาชนกลุ่มหนึ่งที่ถูกกำหนดด้วยกริยาทำทางและการแต่งกาย ถือเป็นความเคราะห์ร้ายของประชาชนผู้แต่งกายหรือมีพฤติกรรมเหมือนกับสาธารณชนทั่วไปที่เคยเป็นมา เครื่องแต่งกายของคนกลุ่มนี้ก็คือเสื้อแจ็คเก็ตแบบสั้นหรือ *carmagnole* and the pike¹⁹⁰ พวกเขาเป็นกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งของ *menu people* หรือก็คือ *urban population* นั้นเอง แต่โดยนัยทางการเมืองนั้น คำๆ นี้กลับเป็นคำที่สะท้อนทัศนคติในเชิงลบต่อกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพวกเขา ในฐานะ “ประชาชนชาวเมือง” ได้เป็นอย่างดี โดยกลุ่มคนถูกที่เรียกว่า *sans-culottes* นี้ในทางการเมืองแล้ว อาจกล่าวได้ว่า George Rude อธิบายโดยผ่านการตั้งคำถามไว้ว่า “แล้วคนที่ถูกเรียกว่า *sans-culottes* ในปี 1793 และ 1794 ไม่ใช่ปี 1789 นั้นเป็นใคร โดยทั่วไป ตามบันทึกของตำรวจและศาลแล้ว พวกเขาคือชาวเมือง (*urban menu people*) ผู้ซึ่งเป็นเจ้าของร้านค้าขนาดเล็ก ช่างฝีมือ (ทั้งระดับหัวหน้าและลูกจ้างฝึกหัด) คนรับใช้และคนงานรายวันในเมือง แต่ไม่ใช่กลุ่มที่ Taine เรียกว่าพวกกักเดนสังคมหรือคนสิ้นเนื้อประดาตัว และไม่ใช่คนจรจัดหรือ *gens sans aveu* ที่ยกโขยงเข้าไปในปารีสนับตั้งแต่การปฏิวัติได้เริ่มขึ้น”¹⁹¹ ทั้งนี้หากพิจารณาจากจุดนี้ *sans-culottes* ควรมีความ

¹⁸⁹ Lynn Hunt, *Politics, Culture and Class in the French Revolution*, p. 214.

¹⁹⁰ J. F. Boshier, *The French Revolution*, p. 216.

¹⁹¹ George Rude, *The French Revolution*, (London :George Weidenfeld & Nicolson Limited, 1988), pp. 94-5.

หมายถึงกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองและน่าจะมีเป้าหมายที่ชัดเจน เมื่อเทียบกับกลุ่มคนอีกประเภทหนึ่งที่อาศัยอยู่ตามเมืองใหญ่เช่นกัน นั่นคือ กลุ่มคนจรจัด คนว่างงาน ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ไม่มีความรับผิดชอบทั้งทางกายภาพและทางสังคมใดๆ ให้ต้องกังวลและมักมีการเคลื่อนไหวเพียงเพื่อต้องการแลกเปลี่ยนไปวันๆ เท่านั้น การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มหลังนี้จึงขาดอุดมการณ์ขาดจุดยืนที่ชัดเจนหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า พวกเขาเป็นเพียงเครื่องมือทางการเมืองของคนบางกลุ่มบางพวกในแต่ละช่วงเวลาเท่านั้น ขณะเดียวกันจากคำอธิบายของ George Rude ที่ปฏิเสธทัศนะของ Taine ในเรื่องเดียวกันนี้ ก็เชื่อว่าตัวเองจะมีทัศนะที่ดีต่อประชาชนกลุ่มนี้นัก

กล่าวคือ สำหรับตัว Taine เองนั้นเห็นชัดว่ามียุทธศาสตร์ต่อประชาชน นัยของคำที่ Taine ใช้ในการนิยามคนกลุ่มนี้ พวกเขาเป็นคนสังคมนิยมหรือคนสิ้นเนื้อประดาตัวนั้น ก็อาจเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการทำความเข้าใจที่มาของการกล่าวประณามกลุ่ม *sans-culottes* นี้ว่าเป็น mob หรือที่ Rude ได้อ้างถึงคำว่า อาชญากรรมขั้นต้น (element crime) หรือฝูงชนวุ่นวายไร้สติ (mindless rabble)¹⁹² การปฏิเสธคำนิยามในเชิงที่มาของคนกลุ่มนี้ตามแบบของ Taine ในแง่หนึ่งอาจเป็นเพียงเพราะ George Rude ต้องการชี้ให้เห็นสภาพความเป็นเครื่องมือทางการเมืองของคนกลุ่มนี้ในแง่ลบที่ลึกซึ้งและดูมีเหตุผลสนับสนุนน้ำหนักมากกว่า ดังที่ Alfred Cobban ได้กล่าวไว้ว่า “Dr. Rude เน้นว่าฝูงชนปฏิวัติของเขา (*sans-culottes* – ผู้เขียน) ถูกปลุกกระดมและชักจูงทางการเมืองด้วยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจระยะสั้น เขากล่าวไว้ว่าตลอดระยะเวลาแห่งการปฏิวัติ *sans-culottes* นิยามตัวเองด้วยจุดมุ่งหมายทางเศรษฐกิจกว้างๆ นี้ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาสร้างจุดหมายดังกล่าวด้วยตัวเอง หรือโดยผู้นำที่จัดให้พวกเขามีกลุ่มทางสังคมเดียวกัน ผู้นำเหล่านี้มาจากชนชั้นทางสังคมที่สูงกว่าและหากปราศจากอิทธิพลทางความคิดจากผู้นำเหล่านี้การเคลื่อนไหวของประชาชนก็คงไม่มีพลังและไร้ความคิด แนวคิดของพวกเขาถูกถ่ายทอดสู่ *sans-culottes* โดยนักปลุกปั่น (agitators) ซึ่งเป็นผู้นำระดับรอง ผ่านใบปลิวและหนังสือพิมพ์ด้วยภาษาชาวบ้าน ผ่านลักษณะการปลดปล่อยจากความเป็นหลัก การไปสู่ National Guard สมาคม (clubs) และส่วนต่างๆ ในสังคม ผ่านการโต้แย้งในที่ประชุมสาธารณะและร้านเหล้า¹⁹³ จากจุดนี้ดูเหมือนว่า ท้ายที่สุดแล้ว *sans-culottes* ในสายตาของ Rude ก็จะไม่ต่างไปจาก mob ในสายตาของ Taine มากนัก พวกเขาเป็นเครื่องมือทางการเมืองของกลุ่มชนชั้นที่เหนือกว่า ในจุดนี้ Rude อาจกำลังหมายถึงกลุ่ม Jacobin นั่นเอง แต่อย่างน้อยสิ่งที่ผู้นำเหล่านี้ยึดเหนี่ยวให้กับพวกเขาก็อาจถือได้ว่า เป็นการสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองให้กับคนกลุ่มนี้ ซึ่งในแง่หนึ่งกลยุทธ์นี้อาจเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมที่อาจเกิดขึ้นอย่างไร้ระเบียบและไร้เป้าหมายให้อยู่ภายใต้กรอบแนวทางทางการเมืองที่ชัดเจน จุดนี้อาจเป็นคำอธิบายสำหรับการประณามประชาชนกลุ่มของนักประวัติศาสตร์แนว Marxist อย่าง George Rude นี้ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ดู

¹⁹² George Rude, *The French Revolution*, pp. 94-5.

¹⁹³ Alfred Cobban, *The Social Interpretation of the French Revolution*, p. 126.

เหมือนว่าประเด็นหนึ่งในการกล่าวประณามกลุ่ม *sans-culottes* นี้ น่าจะเป็นเพราะพวกเขาขาดสิ่งที่ Marx เรียกว่า “จิตสำนึกทางชนชั้น” หรือพวกเขาอาจเป็นกลุ่มคนที่ Marx เรียกว่า *lumpenproletarian* หรืออาจเป็นเพราะอุดมการณ์ของ *sans-culottes* นั้นมาจากการเลื่อมสอนของกลุ่มผู้นำซึ่งเป็นคนต่างชนชั้น ซึ่งสำหรับเขาแล้ว สิ่งเหล่านี้คือ “จิตสำนึกจอมปลอม” นั่นเอง โดยการกล่าวประณามเหล่านี้อาจเห็นได้ชัดจากแนวคิดของ Marx ที่ Cobban ได้ยกมากล่าวอ้าง กล่าวคือ “นอกจากนี้การยอมรับอย่างจริงจังต่อลักษณะที่น่าดูถูกของผู้นำกลุ่ม *sans-culottes* จากกลุ่มคนที่ไม่ได้มองว่าพวกเขาเป็นวีรบุรุษทางการเมือง เพื่อน ประชาชน (the menu people) ยอมรับแนวคิดเรื่องชนชั้นตามที่ Marxism ได้กล่าวประณามไว้โดยเต็มที่ ดังที่ the Communist Manifesto ได้ว่าไว้ว่า ‘ชนชั้นกลางที่ต่ำกว่า ผู้ประกอบการขนาดเล็ก เจ้าของร้านค้า ช่างฝีมือ ร่วมกันต่อสู้กับชนชั้นกระฎุมพี เพื่อความปลอดภัยจากการปราบปรามในฐานะที่เป็นส่วนเลี้ยวของชนชั้นกลาง พวกเขาจึงไม่ใช่นักปฏิวัติ แต่เป็นนักอนุรักษ์ พวกเขายังไม่ใช่ฝ่ายปฏิวัติที่ผู้พยายามหมุนกลับกงล้อทางประวัติศาสตร์’ ในบริบทดังกล่าว การดึงดูคให้นักประวัติศาสตร์แนวคอมมิวนิสต์หลงใหลไปกับการเคลื่อนไหวของ *sans-culottes* และความรู้สึกแท้จริงถึงความเป็นพี่น้องจะอธิบายได้อย่างไร?

194

จากการนิยามความหมายทางการเมืองของคำว่า *sans culottes* นี้ ในแง่หนึ่งอาจเป็นผลมาจากการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องของคนกลุ่มนี้ซึ่งมีบทบาทต่อสังคมการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวอย่างยิ่ง ไม่ว่าสิ่งเหล่านี้จะเป็นเพราะพวกเขาได้รับใช้กลุ่มอำนาจทางการเมืองขณะนั้นหรือเป็นเพราะอุดมการณ์ทางการเมืองของพวกเขาเองก็ตาม แต่การวิเคราะห์ประเด็นนี้ในส่วนต่อไปจะเป็นบทพิสูจน์คำกล่าวประณามจากนักประวัติศาสตร์แนว Marxist ที่มีข้างต้นได้เป็นอย่างดี

สำหรับภาพกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่ม *sans culottes* กับความสัมพันธ์กับกลุ่มอำนาจทางการเมืองขณะนั้นคือ Jacobins ในรัฐบาลดูเหมือนว่ายากที่จะปฏิเสธ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าพวกเขาจะต้องเป็นเพียงกลุ่มคนที่รับใช้อุดมการณ์ของแก่นนำรัฐบาลหรือไม่ได้เป็นเครื่องมือทางการเมืองเท่านั้น กล่าวคือถึงแม้ว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่ม *sans culottes* นี้จะถูกมองว่ามีลักษณะเด่นอยู่ที่ความเป็น *revolutionary crowd* พร้อมกับความเป็น *armées révolutionnaire* ด้วย ซึ่งมีลักษณะของการเป็นกลุ่มจัดตั้งและที่สำคัญคือปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาล ดังที่ J. F. Bosher ได้กล่าวไว้ว่า “ผลจากเหตุการณ์จลาจลเมื่อวันที่ 4-5 กันยายน รัฐบาลได้จัดตั้งกองกำลังของ *sans-culottes* เพื่อทำหน้าที่หลักในการจัดหาอาหารจากชนบทและดูแลการขนส่งเข้าสู่ปารีส กองกำลังนี้ (*armées révolutionnaire*) ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 6,000 คน นำโดย Ronsin และอยู่ในการกำกับของ Paris Food Commission (Commission des subsistances) เป็นธรรมดาที่โดยภาระงานนี้ *the armées révolutionnaire* ถูกจับกุมในฐานะผู้ต้องสงสัยใน การ

¹⁹⁴ Ibid., pp. 128-9.

ชีวิตทรัพย์สินของมีค่าจากขุนนาง โบสถ์และเศรษฐี และพยายามทำลายชีวิตทางศาสนา (Church life) โดยการรณรงค์ในลดความเป็นคริสเตียนลง¹⁹⁵ จากคำกล่าวของ J. F. Boshier นี้ดูเหมือนว่า armées révolutionnaire คือกลุ่มองค์กรที่จัดตั้งจาก sans-culottes โดยรัฐบาล เพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมการขนส่งอาหารเข้าสู่เมืองหลวงและขณะเดียวกันพวกเขาก็ทำหน้าที่ในการกำจัดศัตรูทางการเมืองให้กับฝ่ายรัฐบาลด้วย

ดังจะสอดคล้องกับสิ่งที่ Rude ได้กล่าวไว้ว่า “ยังมีการตัดสินใจครั้งสำคัญ เนื่องจากกลุ่มๆ นี้มีการพบปะกันเพียงอาทิตย์ละ 2 ครั้ง แต่ความขัดสนของ sans-culottes จำเป็นต้องใช้เงิน 40 sous ต่อคนในการเข้าร่วมงานปฏิบัติ เมื่อเกิดความล่าช้า armées révolutionnaire จึงรับสมาชิกจาก sans-culottes ในเมืองเพิ่มขึ้น นี่คือเครื่องมือสำคัญของ Terror ผู้มีเป้าหมายในการทำให้เกิดความมั่นใจในการจัดหาเสบียงอาหารอย่างเพียงพอต่อการบริโภคในปารีส จากพื้นที่ชนบทที่อยู่รายรอบ”¹⁹⁶ สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะตอกย้ำภาพการเป็นเครื่องมือทางการเมืองของคนกลุ่มนี้อย่างชัดเจน ทั้งในแง่การจัดตั้ง ขนาดขององค์กร สายบังคับบัญชาและการตอบแทน เพราะจากคำกล่าวของทั้ง J. F. Boshier และ Rude นั้นดูเหมือนว่า armées révolutionnaire คือกลุ่มจัดตั้งโดยการจ้างวานจากรัฐ ขณะเดียวกันพวกเขาก็เป็นกลไกการกำจัดศัตรูทางการเมืองไปพร้อมกันด้วย

ประเด็นที่น่าสนใจในส่วนนี้จึงอยู่ระหว่าง “ความเป็นกลุ่มจัดตั้งโดยรัฐ” และ “การเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยเจตนารมณ์และอุดมการณ์ทางการเมือง” ของพวกเขาเอง ซึ่งอาจเป็นปัจจัยบ่งชี้สภาพการแบ่งกลุ่มภายใน sans culottes เองด้วย สำหรับประเด็นแรกแม้ J. F. Boshier จะกล่าวระบุถึงขนาดและการปฏิบัติการของ armées révolutionnaire ที่ขึ้นตรงต่อ the Paris Food Commission แต่ก็ได้ไม่ได้หมายความว่า กลุ่ม sans culottes ทั้งหมดจะต้องเป็นเหมือน armées révolutionnaire ขณะเดียวกันต้องไม่ลืมว่านัยความหมายของคำว่า sans culottes ตามนัยทางการเมืองนั้นยังเป็นเรื่องที่อยู่ภายใต้อำนาจการตีความของนักประวัติศาสตร์อยู่มาก ซึ่งก็ไม่น่าแปลกแต่ประการใดหากจะแฝงอคติบางประการของผู้เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะจากสายตาของนักประวัติศาสตร์แนว Marxist ซึ่งประจักษ์พยานที่ชัดเจนในเรื่องนี้อาจเห็นได้จากคำกล่าวของ Soboul ที่ว่า “สำหรับมวลชนแล้ว นี่ไม่ใช่สาเหตุจากความเกลียดชังระบบอภิชนาธิปไตยและวิธีสุดท้ายที่จะใช้จัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีการสังหารหมู่ ดูเหมือนว่าพวกเขามีได้กระทำไปด้วยความรู้สึกรังเกียจทางการเมืองที่ยิ่งใหญ่ใดๆ เลย นี่คือผลจากการจัดระดับชั้นของ sans-culottes ใน the civil armées révolutionnaires ในเบื้องต้นพวกเขาสนใจเพียงการตอบสนองความจำเป็นพื้นฐานและราคาสินค้า¹⁹⁷ หรือแม้แต่สำหรับตัว Karl Marx เองที่ได้กล่าวไว้ใน Communist Manifesto ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น

¹⁹⁵ J. F. Boshier, *The French Revolution*, p. 215.

¹⁹⁶ George Rude, *The French Revolution*, p. 93.

¹⁹⁷ J. F. Boshier, *The French Revolution*, pp. 213-4.

ส่วนประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างพวกเขากับกลุ่มอำนาจทางการเมืองอย่าง Jacobins นั้น แม้ว่าจะเป็นสิ่งที่ยากจะปฏิเสธ แต่การจะกล่าวว่าพวกเขาอยู่ภายใต้การควบคุมโดยนักการเมืองกลุ่มนี้หรือไม่มีอุดมการณ์เลยตามแนวการอธิบายแบบ Marxist ก็ไม่อาจยอมรับได้โดยง่ายเช่นกัน เพราะจากประเด็นที่ J. F. Bosher ได้กล่าวไว้ข้างต้นก็แสดงให้เห็นนัยสำคัญอย่างน้อย 2 ประการ นั่นคือ ประเด็นเรื่องอุดมการณ์เฉพาะกลุ่มและการรับใช้อุดมการณ์ของ Jacobins สำหรับประเด็นแรกนั้น แม้ Bosher จะมองว่าอุดมการณ์ของพวกเขาจะเป็นเพียงผลประโยชน์เฉพาะตัว เฉพาะหน้า กล่าวคือ “ด้วยแนวคิดแบบอุดมคติและภราดรภาพ พวกเขาพยายามหลีกเลี่ยงจากความยากจนและฝืนถึงโลกแห่งการถือครองทรัพย์สินจำนวนหนึ่งซึ่งคนทุกคนสามารถดำรงชีพได้อย่างพอเพียง แต่ความสนใจของพวกเขาจำกัดอยู่ในระดับท้องถิ่นมากกว่าระดับชาติหรือสากลที่เน้นการปฏิบัติหน้าที่ของผู้แทนในที่ประชุมสภาและการให้การศึกษาแก่สาธารณชน”¹⁹⁸ แต่ด้วยผลจากการเคลื่อนไหวเพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ของกลุ่ม ในแง่หนึ่งอาจมองได้ว่าอุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่เบื้องหลังผลประโยชน์เฉพาะหน้าเหล่านี้ก็คือ อุดมการณ์ประชาธิปไตยนั่นเอง ส่วนประเด็นหลังอันสอดคล้องกับเรื่องดังกล่าวอย่างใกล้ชิดนั้นจะพบว่าเป็นสิ่งที่อาจพิจารณาและกล่าวในมุมกลับได้เช่นเดียวกันว่า “สำหรับความเข้าใจคิดนี้มีพื้นฐานเกี่ยวกับพันธมิตรทางการเมืองระหว่าง Jacobins กับ sans-culottes คณะกรรมการความปลอดภัยสาธารณะ (Committee of Public Safety) มีเจตนาควบคุมปริมาณและราคาของอาหาร แต่ไม่อาจบรรลุมาตรการความเสมอภาคทางสังคมซึ่งเป็นอุดมการณ์ของ sans-culottes และชาวยูโทเปียที่โกธรแค้นได้ กล่าวคือแม้แต่ Jacobins ก็ไม่อาจเข้าใจความคิดของ sans-culottes ในเรื่องนี้ได้”¹⁹⁹ จากจุดนี้อาจกล่าวได้ว่าไม่เพียงพวกเขาจะไม่ได้รับใช้อำนาจรัฐของ Jacobins เท่านั้น นโยบายของ The Committee of Public Safety ต่างหากคือสิ่งที่แสดงให้เห็นอิทธิพลของคนกลุ่มนี้ที่มีต่อการบริหารงานของรัฐบาล เพราะหากพิจารณาโดยละเอียดจะพบว่าฝ่ายรัฐบาลต่างหากที่น่าจะต้องการความร่วมมือช่วยเหลือจากพวกเขาโดยเฉพาะในแง่ของการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ขณะเดียวกันจุดนี้อาจกล่าวได้ด้วยว่า แท้จริงแล้วอุดมการณ์ของ Jacobins นั่นเองที่เป็นอุดมการณ์เฉพาะหน้า เฉพาะกลุ่ม บทบาททางการเมืองของพวกเขาเป็นไปเพื่อรักษาอำนาจของกลุ่มตนเท่านั้น

โดยสรุปในเรื่องบทบาททางการเมืองของกลุ่ม sans-culottes นี้้อาจกล่าวตามที่ George C. Comninel ได้กล่าวไว้ว่า “sans culottes ทั้งต่อสู้อำนาจทางการเมืองที่แท้จริงจากชนชั้นที่เขาสังกัดและกดดันให้รัฐบาลปฏิบัติตามความต้องการของพวกเขา บทบาทที่แท้จริงของประชาชนในการปฏิวัติถูกเสริมด้วยความพ่ายแพ้ของพรรคนิยมอภิชนาธิปไตยหรือพวกที่ไม่มีจุดยืนที่ชัดเจนในเรื่องการปกครอง ส่งผลให้เกิดการทำลายจากฝ่ายซ้าย ณ จุดนี้พวกเขาจึงมีบทบาทในฐานะเพื่อนร่วม

¹⁹⁸ Ibid., p. 216.

¹⁹⁹ Ibid., p. 214.

งาน ไม่ใช่เพียงทางการเมือง²⁰⁰ จากจุดนี้แสดงให้เห็นความเกี่ยวพันระหว่างบทบาทและ อุดมการณ์ทางการเมืองของคนกลุ่มนี้อย่างชัดเจน กล่าวคือแม้ว่าผลประโยชน์จะเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้พวกเขาเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองเพื่อเสนอข้อเรียกร้องของพวกเขาเองโดยตรง ซึ่งจุดนี้ก็อาจเป็นข้อยืนยันอุดมการณ์ที่พวกเขามีได้ในระดับหนึ่ง แต่ขณะเดียวกันในภาพรวมบทบาททางการเมืองของพวกเขาที่มีส่วนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยรวมด้วย

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่าแม้ว่าอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่ม sans culottes นี้อาจดูเหมือนว่าจะอิงกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอยู่มาก แต่หากพิจารณากระบวนการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์ดังกล่าวจะพบมีนัยตามกลไกและอุดมการณ์การปกครองแบบประชาธิปไตยอยู่มากทีเดียว โดยเฉพาะประเด็นความเสมอภาคและการมีส่วนร่วมทางการเมืองเนื่องจากด้วยแนวคิดเรื่องความเสมอภาคทำให้พวกเขาตระหนักถึงสิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงตามครรลองของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่เรียกว่า direct democracy นั่นเอง ดังที่ Gwynne Lewis ได้กล่าวถึงภาพรวมดังกล่าวไว้ว่า “หลังจากฤดูร้อนปี 1792 และเกิดการก่อกวนจากประชาชนขนาดหนัก สิทธิในการเลือกตั้งของผู้ชายทุกคนก็เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกส่วนในการเลือกตั้ง the National Convention ซึ่งเริ่มประชุมกันครั้งแรกในเดือนกันยายน 1792 สิ่งนี้ถือเป็นชัยชนะของสามัญชนชาวฝรั่งเศสซึ่งแม้ว่าส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มผู้ถือครองทรัพย์สิน ถ้าการรักษาไว้ซึ่งสิทธิในการเลือกตั้งเป็นสิ่งสำคัญ รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยก็ควรได้รับการปกป้องเพื่อกระตุ้นให้เกิดการโต้แย้งอย่างกว้างขวางและเสมอภาค sans culottes อย่าง Jean-Jacques Rousseau นิยมระบบประชาธิปไตยโดยตรง ซึ่งก็หมายความว่าผู้แทนในสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (หรือก็คือ The National Convention ระหว่างปี 1792 ถึง 1795) จะเป็นเพียงผู้ได้รับอำนาจจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งเท่านั้น พวกเขาจะไม่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในวาระ 5 ปีหรือวาระใดๆ อีกต่อไป แต่จะถูกย้ายออกจากตำแหน่งโดยทันที ถ้าพวกเขาไม่ทำหน้าที่เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน²⁰¹ สอดคล้องกับประเด็นของ George C. Comminel ในเรื่องเดียวกันนี้ นั่นคือ ด้วยอุดมการณ์และการปฏิบัติตามหลักการแห่งอำนาจอธิปไตยโดยตรงนี้ แม้การ reliance ของพวกเขาจะถูกแทรกแซงโดยรัฐ sans-culottes ขาดทั้งวัตถุประสงค์และความสามารถในการทำความเข้าใจอย่างเป็นระบบกับการ

²⁰⁰ George C. Comminel, The Popular Movement in the French Revolution, in History from Below : Studies in Popular Protest and Popular Ideology, Frederick Krantz (edited), (UK : Basil Blackwell Ltd., 1988), pp. 119.

²⁰¹ Gwynne Lewis, “The ‘People’ and the French Revolution”, <http://www.warwick.ac.uk/fac/arts/History/teaching/french-rev/people.html>, [2002, June2].

ยึดอำนาจโดยตัวเอง แม้ว่าขีดสูงสุดของหน้าที่ทางการเมืองโดยอิสระของ *sans-culottes* จะวางไว้ใน *journees of Germinal* และ *Prairial* แต่บทบาทที่แท้จริงในการปฏิวัติได้สิ้นสุดลงแล้ว”²⁰²

ทั้งนี้ทั้งนั้นสิ่งที่กล่าวมาข้างต้น ทศนะเชิงลบที่มีต่อ *sans culottes* ส่วนหนึ่งอาจเป็นผลจากความบกพร่องด้านเอกสารทางประวัติศาสตร์ซึ่งก็เช่นเคยมีการบันทึกข้อมูลของฝ่ายประชาชนไว้น้อย ส่วนเอกสารที่มีอยู่โดยเฉพาะเอกสารทางการเมืองก็ล้วนแล้วแต่มีแนวโน้มเน้นภาพการใช้ความรุนแรงของประชาชนเป็นสำคัญ โดย Alfred Cobban ได้กล่าวถึงปัญหาการส่งผ่านอคติต่อคนกลุ่มนี้ไว้ว่า “เมื่อไม่นานมานี้ บทบาทของฝูงชนปฏิวัติอย่าง *sans-culottes* และ *armées révolutionnaire* ได้ถูกกลั่นกรองจากสำนวนอันเผด็จร่อนของตำรวจและทำให้เป็น subject ของการ treatment ทางประวัติศาสตร์”²⁰³ นอกจากนี้เขายังได้ยกตัวอย่างการกล่าวประณามกลุ่มประชาชนกลุ่มนี้โดยนักประวัติศาสตร์ อันเป็นการชี้ให้เห็นทั้งที่ชนะส่วนบุคคลและอำนาจการครอบงำประวัติศาสตร์ของรัฐบาลยุคดังกล่าวด้วย กล่าวคือ “บริบทที่ระดับชั้นและ file ของ *sans-culottes* ไม่มีการระบุหลักเกณฑ์ในแนวคิดทางการเมืองโดยชนชั้นสูงยังคงเป็นสิ่งที่สามารถคาดเดาได้จากการขาดหลักฐานเชิงบวก ขณะที่ Dr. Rude เองก็เชื่อมั่นในการแพร่กระจายของคำขวัญทางการเมืองเพียงไม่กี่คำ ส่วนคนทั่วไปก็รู้ว่าเป็นเรื่องง่ายเพียงใดที่ฝูงชนจะถูกสอนให้ท่องจำคำขวัญเหล่านั้นและเจตนาทางการเมืองของพวกเขาเป็นเรื่องราวจริงจางเพียงใด”²⁰⁴ ซึ่งจากบทที่วางตั้งที่ Cobban มีต่อ Rude นี้ อาจกล่าวได้ว่า เขาพยายามชี้ให้เห็นข้อบกพร่องอันเป็นผลจากการด่วนสรุปบทบาทของกลุ่มประชาชนที่เรียกว่า *sans culottes* นี้โดยปราศจากหลักฐานที่ครอบคลุมรอบด้าน

อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์บทบาทและอุดมการณ์ทางการเมืองของกลุ่ม *sans culottes* นี้เป็นเพียงตัวอย่างหนึ่งของการกล่าวประณามการเคลื่อนไหวเพื่อมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนกลุ่ม ในลักษณะที่อาจกล่าวได้ว่าเป็น “การกล่าวประณามอย่างเหมารวม” และมีความซับซ้อนขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โดยกลไกความซับซ้อนดังกล่าวนี้จะเป็นสิ่งที่แฝงอยู่ในนัย ความหมายของคำว่า “กลุ่มคน” อันเป็นลักษณะย่อยภายใต้คำว่า “ประชาชน” โดยในกรณีของคำว่า *sans culottes* นี้ดังได้กล่าวไปแล้วว่า มีความหมายเพียงกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งซึ่งเป็นชาวเมือง ‘*menu peuple*’ และมีลักษณะเด่นอยู่ที่เครื่องแต่งกาย แต่ด้วยบทบาททางการเมือง การเคลื่อนไหวอย่าง ต่อเนื่อง ทำให้คำๆ นี้ถูกขยายนิยามในเชิงการเมืองโดยการนิยามพฤติกรรมของพวกเขาอย่างกว้างๆ ว่าเป็น *revolutionary crowd* ขณะเดียวกันภายใต้กระบวนการนิยามก็แฝงอคติ ในแง่ลบต่อ ประชาชนกลุ่มนี้ไว้ด้วย โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากประเด็นการใช้ความรุนแรง คำที่สื่อ นัย ความหมายถึง

²⁰² George C. Comninel, *History from Below : Studies in Popular Protest and Popular Ideology* p. 119.

²⁰³ Alfred Cobban, *The Social Interpretation of the French Revolution*, p. 122.

²⁰⁴ *Ibid.*, p. 126.

“กลุ่ม sans culottes” นี้ไม่ว่าจะเป็น ‘armées révolutionnaire’ หรือ ‘menu peuple’ ต่างถูกใช้ในการสื่อถึง mob อย่างเหมารวมด้วย ดังในกรณีของ menu peuple ในปารีส ซึ่งมักถูกเรียกว่า mob หรือ the Paris mob เมื่อพวกเขาเกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองในลักษณะที่มีการใช้ ความรุนแรง ใดๆ ที่คงไม่ใช่ชาวปารีสทั้งหมดที่แสดงพฤติกรรมดังกล่าว ปรัชญาการณ์ดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงผลจากการตีความอย่างเผด็จการของนักประวัติศาสตร์ยุคหลังเท่านั้น แต่สิ่งเหล่านี้ถูก ส่งผ่านมานับตั้งแต่ยุคการปฏิวัติเลยทีเดียวนะ ดังจะเห็นได้จากสิ่งที่ J.S. Boshier ได้กล่าวถึงถ้อยคำเชิงเสียดสีประชาชนของ Robespierre ไว้ว่า “ ฉันยอมรับว่าความโกรธของประชาชน (sans culottes-ผู้เขียน) เป็นสิ่งที่ too just เพียงสิ่งเดียว มีที่มาจากภายใน [the Tuileries] ในความหวังที่คอยปลอบประโลมใจกับการทำให้เคยชินที่น่าพอใจ พวกเขาเห็นตัวเองถูกขัง เพื่อนและพี่น้องของเขาถูกสังหารหมู่อย่างโหดร้ายด้วยเหตุนี้จึงไม่อาจยับยั้งความไม่พอใจของพวกเขาได้และนำมาสู่การก่ออาชญากรรมเพื่อแก้แค้น แต่ประชาชนถูกตักเตือนมาเป็นเวลานานเช่นกันว่าพวกเขาจะเป็นตัวอย่างที่ยิ่งใหญ่ของความไม่รุนแรงในการจัดการกับศัตรูของเสรีภาพ เพียงเท่านั้นก็ทำให้ทัศนคติของ Robespierist ที่มีต่อ the Paris mob ที่ถูกมองผ่าน prism ของอุดมการณ์แบบ Jacobins กลายเป็นสีชมพู²⁰⁵

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาการปฏิวัติ โดยเฉพาะบทบาททางการเมืองของประชาชนในช่วงเวลานี้จะพบว่ามีความโดดเด่นที่สำคัญอีกประการหนึ่งนั่นก็คือ ภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง ซึ่งโดยมากเป็นกลุ่มผู้หญิงชั้นล่างและเป็นการเคลื่อนไหวเพื่อผลประโยชน์ของพวกเขาอย่างแท้จริง และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นคือการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพวกเขาเหล่านี้หาได้อยู่ภายใต้การชี้นำของผู้ชายไม่ โดยในเรื่องบทบาทของผู้หญิงในการปฏิวัติครั้งนี้ Olwen Hufton ได้กล่าวไว้ว่า ในช่วงต้นของการปฏิวัติ การเดินขบวนที่เด่นชัดแสดงให้เห็นบทบาทของผู้ประท้วง ผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จในการเรียกร้องของเธอ อาจมีการโต้แย้งว่าผู้หญิงทำงานในปารีสได้นำมาซึ่งจุดจบแห่งสภาวะทางตันทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากอิทธิพลของศาล (court) ที่มีต่อกษัตริย์และช่วยเพิ่มอำนาจให้กับ the Constituent Assembly ในช่วงเหตุการณ์เดือนตุลาคม พวกเขา นักษัตริย์ก็กลับจาก Versailles สู่อปารีส ทำให้พระองค์อยู่กับประชาชนของพระองค์และเป็นศูนย์รวมแห่งชีวิตทางการเมืองในเมืองหลวง²⁰⁶ ขณะเดียวกันจุดมุ่งหมายในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของพวกเขาก็หาได้เป็นไปเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านสถานภาพทางการเมืองของพวกเขาไม่ แตกต่างกับภาพการเคลื่อนไหวทางการเมืองของผู้ชายซึ่งมักมุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเชิง โครงสร้าง ดังที่ Olwen Hufton ได้กล่าวไว้ว่า การรวมตัวของผู้หญิงเข้าไปมีส่วนกับการปฏิวัติไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อความต้องการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของพวกเขาผู้หญิงเอง แต่เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตัวเอง

²⁰⁵ J. F. Boshier, *The French Revolution*, p. 211.

²⁰⁶ Olwen Hufton, *The Prospect Before Her : A History of Women in Western Europe*,

เอง ซึ่งอาจตีความได้เช่นกันว่าเป็นผลประโยชน์ของครอบครัวและชุมชนของพวกเขา²⁰⁷ จาก จุดนี้ Olwen Hufton จึงได้กล่าวต่อมาว่า ประเด็นที่อยู่นอกเหนือจากนี้ก็คือผู้หญิงเลือกที่จะดำเนินการประท้วงในที่สาธารณะก็เพื่อนำเสนอข้อตกลงอันยิ่งใหญ่ในเรื่องสิทธิประโยชน์ (priorities) ของผู้หญิงชั้นล่าง (สภาพแวดล้อมของการปฏิวัติโดยทั่วไปมักไม่เปิดพื้นที่ให้สุภาพสตรี) แท้จริงแล้ว นี่ก็คือวิธีการที่ดีที่สุดที่พวกเขาจะได้รับการตอบสนองในบางระดับ²⁰⁸ สิ่งที่ Olwen Hufton ได้กล่าวมาข้างต้นนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า การที่พวกเขาเริ่มกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองของตัวเองได้ก็เพราะพวกเขามีความคล้ายคลึงกันในแง่ชนชั้น ซึ่งมีผลทำให้ผลประโยชน์ของกลุ่มมีประเด็นชัดเจน ส่วนคำกล่าวที่ว่าสถานการณ์การปฏิวัติไม่เหมาะกับ lady นั้นในแง่หนึ่งอาจมองได้ว่าเป็น คำเสียคติ หรืออีกนัยหนึ่งก็อาจสะท้อนช่องว่างที่ห่างกว้างระหว่างผู้หญิงทั้ง 2 กลุ่มในสังคมอันเป็นภาพสะท้อนที่ควบคู่กับช่องว่างระหว่างคนจน-คนรวยในสังคมนั้นเอง

ประเด็นที่น่าสนใจประการหนึ่งที่ Olwen Hufton ได้กล่าวถึงในเรื่องบทบาททางการเมืองของผู้หญิงก็คือข้อสังเกตที่เขามีต่องานของ Wollstonecraft ดังที่เขาได้กล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า Wollstonecraft ไม่ได้พูดถึงเหตุการณ์เหล่านี้เลยในหนังสือของเธอ บางทีนี่อาจเป็นกลยุทธ์อย่างหนึ่ง นั่นคือ การที่เธอไม่ปรารถนาที่จะตั้งระดับความแตกต่าง (spectre) ของ mob rule ขึ้นในใจของผู้อ่านชาวอังกฤษของเธอ บางทีเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอาจไม่สัมพันธ์กับประเด็นการ the woman stripped of power ของเธอ? บางทีตัวเธอเองอาจ apprehensive เกี่ยวกับบทบาทของคนไร้การศึกษาในการเมือง? ผู้หญิงในการวิเคราะห์ของเธออาจเปรียบพร้อมด้วยอำนาจทางการเมืองแล้วเมื่อมีการศึกษาในระดับเดียวกับผู้ชาย ไม่ใช่เมื่อแสดงออกภายใต้สิ่งที่เรียกกันง่ายเกินไปว่า atavistic responses to bread shortage”²⁰⁹

ในเรื่องนี้อาจมองได้ว่า ด้วยจิตสำนึกที่รับผิดชอบที่ผู้หญิงมีต่อเศรษฐกิจระดับจุลภาค/ครอบครัวนี้อาจเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้พวกเขามีจุดยืนของตัวเองที่ชัดเจน การเคลื่อนไหวของพวกเขา มีเป้าหมายสำคัญเพื่อการลดราคาขนมปังอันเป็นอาหารหลักในชีวิตประจำวัน และด้วยภาระหน้าที่ผู้หญิงมีต่อครอบครัวในด้านอาหารกินนี้อาจถือเป็นปัจจัยบ่งชี้สถานะการณ์การมีสถานภาพและอำนาจทางการเมืองของพวกเขา แม้ว่าจะไม่ใช้สิ่งที่พวกเขาต้องการโดยตรง แต่สิ่งนี้ก็เป็ผลพลอยได้ที่สำคัญ และยิ่งไปกว่านั้นจากสาเหตุเหล่านี้จะทำให้การเคลื่อนไหวของพวกเขาปราศจากการแทรกแซงโดยกลุ่มอำนาจทางการเมือง เป็นการเคลื่อนไหวที่สะท้อนปัญหาปากท้องของพวกเขาและถือเป็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่บริสุทธิ์ ปลอดภัยจากอำนาจการขึ้นอย่างแท้จริง ทั้งนี้จึงไม่ใช่เรื่องแปลกนักที่จะกล่าวว่าผู้หญิงเป็นกลุ่มแรกที่ลุกขึ้นประท้วงเรื่องราคาขนมปังที่แพงขึ้นมาก

²⁰⁷ Ibid., p. 459.

²⁰⁸ Ibid., p. 459 and pp. 472-86.

²⁰⁹ Ibid., p. 458.

และต่อมาประเด็นดังกล่าวก็กลายเป็นเชื้อไฟให้กับการปฏิวัติดำเนินต่อไป ในเรื่องนี้ Olwen Hufton ได้อ้างการศึกษาของ Michelet ในส่วนที่กล่าวถึงบทบาททางการเมืองของผู้หญิงในการปฏิวัติฝรั่งเศสนี้ว่า Michelet ถูกทำให้มีนัยกับสิ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าวโดยการใช้ความรุนแรงในระดับต่ำ แน่นนอนผลสุดท้ายก็ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และผู้หญิงก็เป็นผู้เปิดฉากสถานการณ์ดังกล่าว พวกเธอเดินขบวนตามหนทางอันยาวไกลด้วยขบวนคนที่มากมายและสงบ แต่การสนทนากับกษัตริย์ของพวกเขาเธอก็ปราศจากบทสรุปที่เป็นรูปธรรมในการรับรองที่แท้จริง เหตุการณ์ดำเนินต่อไปสู่ความร่วมมือกับ guards และผู้ชาย หากไม่มีพวกเขา การนำกษัตริย์และสภาประชาชนสู่กรุงปารีสอาจไม่ประสบความสำเร็จ The journée ขัดแย้งกับการเกิดขึ้นของ germinal and prairial ในปีที่ 3 เมื่อผลลัพธ์ที่ตามมาแตกต่างออกไปและการจลาจลของผู้หญิงก็ไม่ได้รับการสนับสนุนจาก นักการเมือง²¹⁰ นอกจากประเด็นการไม่ยอมรับบทบาทของผู้หญิงที่เกิดขึ้นในขณะนั้นแล้ว เหตุผลของความต่อเนื่องยาวนานของการปฏิวัตินี้อาจมีผลต่อภาพความเป็นผู้มีบทบาททางการเมืองในช่วงต้นแห่งการปฏิวัติโดยผู้หญิงเหล่านี้ที่เลือนหายไปเช่นกัน แต่จากการศึกษาบทบาทของผู้หญิงต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งยิ่งใหญ่ที่ยกมานี้พบว่ามีส่วนสัมพันธ์กับพฤติกรรมที่เรียกว่า mob นี้เช่นกัน กล่าวคือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงที่มีลักษณะการใช้ความรุนแรงน้อยและมีเป้าหมายในการเคลื่อนไหวชัดเจน นั่นคือ จุดนี้ได้แสดงให้เห็นถึงกลุ่มคนที่หลากหลายทั้งอาชีพ สถานะทางสังคมและเพศกับการจัดระดับความแตกต่างของ mob โดยมีพื้นฐานอยู่บนประเด็นการใช้ความรุนแรงเป็นบรรทัดฐาน

อย่างก็ตามบทสรุปอีกประการหนึ่งจากการศึกษาทัศนะที่มีต่อ “ประชาชน” และโดยเฉพาะ ‘mob’ ในการปฏิวัติฝรั่งเศสนี้ จะพบว่าต้นเหตุที่ชัดเจนของการกล่าวประณามประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงอย่างท่วมท้นในยุคดังกล่าวผ่านคำว่า mob นี้ อาจเป็นผลมาจากกระบวนการสร้าง “ความเป็นอื่น” ในกลุ่มประชาชน รวมทั้งระหว่างกลุ่มประชาชนและขุนนางดังได้กล่าวไปข้างแล้วในส่วนของนิยามความหมายของคำว่า “ประชาชน” ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ถูกใช้เป็นบรรทัดฐานจัดแบ่งประเภท/จำแนกของกลุ่มคนทางสังคมในฝรั่งเศสมายาวนาน และในยุคการปฏิวัติแนวคิดดังกล่าวก็ถูกพัฒนาให้มีความชัดเจนมากขึ้นโดยการขยายนิยามความหมายของคำว่าประชาชนอย่างไม่เป็นทางการว่ารวมถึง mob ด้วย ดังที่ Gwynne Lewis ได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า²¹¹ “...การแบ่งแยก (ทางชนชั้น?/ทางวัฒนธรรม?) สามัญชนจากขุนนางคนรวยและผู้มีอำนาจนี้ดำเนินมากกว่าศตวรรษหรือมากกว่านั้น เป็นสิ่งที่ Lucas กล่าวโต้แย้งไว้แต่การปฏิวัติก็ใช้เวลาดำเนินการนานกว่านั้นมาก ถ้าหากว่าการปฏิวัติคือจุดเริ่มต้นของประวัติ

²¹⁰ Ibid., pp. 474-5.

²¹¹ Gwynne Lewis, “The ‘People’ and the French Revolution”, <http://www.warwick.ac.uk/fac/arts/History/teaching/french-rev/people.html>, [2002, June23].

ศาสตร์ทางอุดมการณ์และการเมืองสมัยใหม่ ดังนั้นก็ย่อมสะท้อนภาพของการมีนัยทางการเมืองสมัยใหม่ของคำว่า ‘crowd’, การทำให้เป็นการเมืองของแนวคิดเรื่อง ‘เขา’ และ ‘เรา’ หรือที่มีผู้ตั้งข้อสังเกตไว้ในศตวรรษที่ 18 ว่า ‘les petites contre les gros.’” จากจุดนี้อาจถือเป็นแนวการอธิบายใหม่ต่อการศึกษาเกี่ยวกับ mob ในเชิงทฤษฎีที่เกิดขึ้นในเวลาต่อมาซึ่งถือเอาเหตุการณ์การปฏิวัตินี้เป็น “ตัวแบบ” สำคัญว่า เป็นเพียงการจัดรวบรวมข้อมูลรูปแบบของฝูงชนให้เป็นระบบ ทั้งนี้เพื่อนำมา “ความเป็นอื่น” และทำลาย “ความชอบธรรม” ในการรวมตัวเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนอย่างเป็นทางการเมืองอย่างเป็นขั้นเป็นตอนเท่านั้น สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับความพยายามในการรักษาอำนาจทางการเมืองของฝ่ายผู้ปกครอง และถึงแม้กลุ่มบุคคลเหล่านี้จะผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเข้าสู่ศูนย์กลางอำนาจ แต่สำหรับประชาชนแล้ว พวกเขาถูกจำกัดโอกาสแม้เพียงแค่การสัมผัสอำนาจเป็นบางครั้งคราวเพื่อความอยู่ที่ดีขึ้นของตัวเอง หากได้เป็นเพราะมีความต้องการจะแย่งชิงอำนาจจากกลุ่มผู้ปกครองเหล่านี้โดยแม่แต่น้อยก็ตาม

โดยสรุปจากการศึกษาวิวัฒนาการความหมายของคำว่า mob ในส่วนนี้จะพบว่า ด้วยความหลากหลายในเรื่องกลุ่มคนที่มิมีบทบาททางการเมืองในลักษณะของ mob นี้ อาจเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ mob กลายเป็นคำที่เน้นภาพการแสดงออกของกลุ่มคนผู้รวมกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยการใช้ความรุนแรงเป็นหลัก ในยุคต่อมาและกลายเป็น stereotype ที่ถูกใช้ในการนิยามและสร้างทฤษฎีทางสังคมวิทยาในที่สุดกล่าวคือ mob มีความหมายถึงฝูงชนวุ่นวาย บ้าคลั่งและควบคุมไม่ได้ อย่างไรก็ตามแม้พฤติกรรมที่ถูกเรียกว่า mob ในยุคนี้จะถูกใช้เป็นต้นแบบ แต่ก็เชื่อว่าจะเป็นต้นแบบที่สมบูรณ์นัก ดังจะพบว่า จากการศึกษาประวัติศาสตร์อันหลากหลาย ชับซ้อนและต่อเนื่องในยุคนี้ยังได้นำมาสู่แนวการศึกษาประวัติศาสตร์แบบใหม่ที่เน้นให้ความสนใจกับประชาชนในฐานะผู้ถูกกระทำในทางประวัติศาสตร์มาโดยตลอดมากขึ้น ทำให้เริ่มมีการตั้งคำถามกับข้อมูลชั้นต้นที่ถูกใช้เป็นหลักฐานในการเขียนประวัติศาสตร์ว่ามีความเป็นกลางมากน้อยเพียงใด จุดนี้จึงน่าจะเป็นแนวโน้มที่ดีต่อการศึกษาวิวัฒนาการของคำว่า mob จากข้อมูลส่วนใหญ่ที่เต็มไปด้วยอคติต่อบทบาททางการเมืองของประชาชนและได้ถูกนำไปสกัดผ่านกระบวนการศึกษาทางสังคมวิทยาจนได้กรอบนิยามและทฤษฎีชุดหนึ่งที่มีใช้กันอยู่เพียงชุดเดียวในการอธิบาย mob ในปัจจุบัน

โดยสภาพสังคมของฝรั่งเศสนั้นมีความซับซ้อนทางสังคมอย่างยิ่ง จนแม้แต่นิยามของประชาชนยังถูกตีความไว้มากมาย พวกเขาถูกแบ่งแยกตามสถานะทางสังคม อาชีพหรือแม้แต่การแต่งกายและกิริยามารยาท สิ่งเหล่านี้เป็นผลจากทั้งมรดกดั้งเดิมจากสังคมศักดินาและการพัฒนาระบบการผลิตแบบทุนนิยมซึ่งทำให้การตีความการเคลื่อนไหวของประชาชนว่า mob ในยุคนี้มีอยู่อย่างดาษดื่นและที่สำคัญเน้นภาพความโกลาหล วุ่นวายและใช้ความรุนแรงควบคู่ไปกับนัยการเป็นกลุ่มจัดตั้ง กล่าวคือ ในยุคนี้ mob มีความหมายรวมถึงกลุ่มคนที่เป็นเครื่องมือทางการเมืองของเหล่าผู้นำทั้งหลายอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะกรณีของ sans culottes ที่มีบทบาทเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างต่อเนื่องและมีบทบาททั้งในฐานะกลุ่มการเมืองอิสระและจัดตั้งโดยฝ่ายอำนาจรัฐซึ่ง

ท้ายสุดก็ถูกประณามว่าเป็น mob การเป็นเครื่องมือทางการเมือง เป็นกลุ่มจัดตั้งของพวกเขาจึงเน้นย้ำความแตกต่างระหว่างสิ่งที่เรียกว่า mob ในยุคนี้กับปัจจุบันได้อย่างเห็นได้ชัด หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่านี่ถือเป็นจุดบกพร่องของทฤษฎีทางสังคมวิทยาในการอธิบาย mob อย่างชัดเจน โดยในเรื่องนี้จะกล่าวขยายความต่อไปในส่วนต่อไปซึ่งเป็นบทสรุปทางทฤษฎีทางสังคมวิทยาอันเป็นสิ่งรับรู้กันดีในปัจจุบันผ่านการศึกษาผลงานของ Gustave Le Bon ขณะเดียวกันด้วยความหลากหลายทั้งปริมาณการเคลื่อนไหวและความหลากหลายของกลุ่มผู้เคลื่อนไหวทางการเมืองนี้ได้นำมาซึ่งระดับความแตกต่างของ mob เช่นกัน ดังกรณีการศึกษาบทบาททางการเมืองของผู้หญิงในยุคดีงกล่าวที่พบว่า นอกจากจะเป็นการเคลื่อนไหวโดยสงบ ปราศจากการใช้ความรุนแรงแล้ว พวกเธอยังมีจุดมุ่งหมายทางการเมืองของตัวเองที่ชัดเจนอีกด้วย

3.7 Gustave le Bon: จากทัศนคติสู่ความเป็นทฤษฎี

ในส่วนสุดท้ายก่อนกล่าวถึงบทสรุปประวัติศาสตร์และวิวัฒนาการการนิยามความหมายของคำว่า mob ในบริบททางสังคมตะวันตกนี้จะกล่าวถึงนักวิชาการคนสำคัญที่มีบทบาทอย่างยิ่งในการนำหิ้งคำว่า mob และแนวคิดแนวการศึกษาในเรื่องดังกล่าวเข้าสู่แวดวงการศึกษาทางสังคมศาสตร์จนมีสถานะแห่งความเป็นทฤษฎีหนึ่งทางสังคมวิทยาซึ่งมีส่วนทำให้ประเด็นดังกล่าวเป็นมากกว่าทัศนะของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่บางครั้งบางคราวก็เป็นเรื่องยากที่จะแยกแยะออกจากอคติต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองโดยประชาชนได้ ที่สำคัญถือว่าเป็นบุคคลที่ทำให้มีการศึกษาเชิงทฤษฎีว่าด้วย mob ดำเนินต่อมาอย่างเป็นระบบ นั่นคือ นักจิตวิทยาชาวฝรั่งเศสที่ชื่อว่า Gustave Le bon (1841-1931) โดยจากผลงานที่เขาเขียนขึ้นในปี 1895 มีชื่อว่า *The Crowd : A Study of the Popular Mind* และแม้ว่าผลงานชิ้นนี้ของเขาจะได้รับการยกย่องทั่วไปว่าเป็นผลงานชิ้นบุกเบิกสำหรับแนวทางการศึกษาและมโนทัศน์พลอย่างยิ่งต่อการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจต่อกระบวนการพฤติกรรมรวมหมู่และจิตวิทยาทางสังคม แต่ *The Crowd* ชิ้นนี้ก็ยังคงเป็นผลงานที่ถูกโต้แย้งอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะประเด็นเรื่องการเป็นผู้เริ่มศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ crowd และ mob เป็นคนแรกซึ่งจุดนี้นำไปสู่ประเด็นหักล้างต่อผลการศึกษาของเขาอย่างมีนัยสำคัญในเวลาต่อมาด้วย กล่าวคือ ประเด็นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม (social movement) กับความไร้ระเบียบของฝูงชนซึ่งแนวการศึกษาขบวนการทางสังคมดังกล่าวได้ขจัดอคติและภาพลักษณ์ในเชิงลบที่มีต่อความไร้ระเบียบการใช้ความรุนแรงของฝูงชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะจากการจัดรูปแบบของฝูงชนในลักษณะขององค์กร องค์กรใดก็ตามโดยตัวบทผลการศึกษาของเขาเองก็ดูเหมือนจะเป็นสิ่งเพียงพอที่สะท้อนให้เห็นภาพการกล่าวเกินจริงของนักสังคมวิทยาและจิตวิทยาผู้ที่มีต่อการรวมกลุ่มทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะกรณีของคณะลูกขุนและสภาตัวแทนทั้งหลาย อันเป็นกลไกการทำงานอย่างหนึ่งภายใต้ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังจะกล่าวต่อไป

สำหรับ *The Crowd : A Study of the Popular Mind* หรือชื่อในภาษาฝรั่งเศสว่า *La Psychologie des Foules* นี้แม้จะเป็นการยากจะศึกษาจุดยืนทางการเมืองของเขาในงานชิ้นนี้ในภาษาดั้งเดิมโดยละเอียด แต่อย่างน้อยที่สุดประเด็นหนึ่งที่ควรกล่าวถึงในส่วนต้นนี้อันเป็นสิ่งที่สุดค้องกับประเด็นที่ได้กล่าวไปข้างแล้วในส่วนที่ว่าด้วยการปฏิบัติฝรั่งเศสนั้นคือ ประเด็นของคำที่ใช้ในการสื่อความหมายถึง mob ในภาษาฝรั่งเศส กล่าวคือจากการที่ Le bon ใช้คำว่า Foules ในการตั้งชื่อผลงานชิ้นนี้ซึ่งเป็นคำที่ได้กล่าวไปแล้วว่าสามารถหมายความได้ทั้ง crowd และ mob ดังนั้นเมื่อมีการแปลเป็นภาษาอังกฤษ ผลงานชิ้นนี้จึงถูกให้ความหมายทั้ง crowd ดังเห็นได้จากข้อความข้างต้นและ Mob Psychology ดังที่ William A. Callahan ได้กล่าวไว้ว่า “...in 1895 by Le bon in *La Psychologie des Foules* [Mob Psychology]...”²¹² แต่จากการสัมภาษณ์นักกฎหมายผู้สำเร็จการศึกษาจากประเทศฝรั่งเศสในเรื่องนี้พบว่า “แม้ว่า Foules จะมีความหมายได้ทั้ง crowd และ mob แต่ชาวฝรั่งเศสมักใช้สื่อความหมายถึง mob มากกว่า” จากจุดนี้ในระดับหนึ่งอาจสะท้อนทัศนะที่เขามีต่อพฤติกรรมมารวมกลุ่มของฝูงชนได้ในลักษณะเชิงลบได้อย่างชัดเจนในระดับหนึ่ง ดังจะกล่าวต่อไปในรายละเอียด นอกจากนี้การใช้คำที่สื่อความหมายทั้งบวกและลบในตัวเองของเขานี้ยังอาจเป็นผลจากความตั้งใจที่จะสร้างอคติให้เกิดขึ้นกับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยรวมด้วย

อย่างไรก็ตาม แม้ Le Bon อาจไม่ใช่นักวิชาการคนแรกที่ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับจิตวิทยาฝูงชน แต่การศึกษาทางสังคมวิทยายุคต่อๆ มาก็ยอมรับว่า เขาเป็นผู้สร้าง “ตัวแบบทางทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่” โดยเฉพาะในส่วนของ crowd ดังจะเห็นได้จากกรกล่าวอ้างถึงผลงานชิ้นนี้ของเขาเมื่อมีการกล่าวถึงภาพรวมของทฤษฎีว่าด้วยฝูงชน ขณะเดียวกันจากการที่เขาใช้คำว่า Foules ในการกล่าวถึงการศึกษาของเขาและมีการแปลความเป็นภาษาอังกฤษว่า crowd นั้น ในแง่หนึ่งอาจแสดงให้เห็นนัยสำคัญของการส่งผ่านองค์ความรู้จากฝ่ายตรงข้ามประชาชนนับแต่อดีตจวบจนปัจจุบันในระดับของการตีกลึกทางความคิดในรูปของทฤษฎีนั่นเอง ขณะเดียวกันก็อาจนำไปสู่ประเด็นปัญหาอีกประเด็นหนึ่งนั่นคือ แท้จริงแล้ว Le bon ไม่ได้มีเจตจำนงที่จะกล่าวถึง mob หรือคำว่า Foules สำหรับเขามีนัยความหมายถึงฝูงชนเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาจากเนื้อหาคำอธิบายทฤษฎีที่เขาได้นำเสนอ จะพบว่านัยความหมายแบบกลางๆ ของคำๆ นี้ได้อันตรธานหายไปโดยง่าย และที่สำคัญคือสามารถอธิบายได้ว่า เพราะเหตุใดจึงมีการกล่าวอ้างผลการศึกษาทางทฤษฎีในเรื่องฝูงชนของ Le bon เป็น “ตัวแบบ” ของพฤติกรรมในลักษณะ mob ในปัจจุบัน ทั้งๆ ที่ชื่อของผลงานชิ้นนี้ถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษทั่วไปว่า *The Crowd : A Study of the Popular Mind* ซึ่งจะได้กล่าวต่อไปในรายละเอียด แต่ ณ จุดนี้ คงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องยอมรับว่า Le Bon เป็นบุคคลหนึ่งที่มีบทบาท

²¹² William A. Callahan, *Imagining Democracy: Reading ‘the Events of May’ in Thailand*, p. 40.

สำคัญทำให้ประเด็นดังกล่าวมีความเป็นสากลและมีบรรทัดฐานที่ชัดเจนในการนิยามรูปแบบพฤติกรรมของกลุ่มบุคคลลักษณะดังกล่าว หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า หากยอมรับว่าเขาเป็นบุคคลแรกที่น่าประเด็นพฤติกรรมฝูงชนนี้เข้ามาสู่แวดวงการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ Le Bon อาจเป็นบุคคลแรกที่ทำให้ประเด็นการกล่าวร้ายประชาชนที่ปรากฏตามหน้าประวัติศาสตร์ความขัดแย้งในสังคมการเมืองใดสังคมหนึ่งโดยผ่านคำว่า mob มีนัยการตีความทางความคิด กล่าวคือ mob กลายเป็นองค์ความรู้ตามแบบทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่ทุกคนยอมรับ สิ่งนี้อย่างเป็นการยากที่จะกล่าวสรุปในเชิงความถูกต้อง แต่อย่างน้อยสิ่งเหล่านี้ก็กลายเป็นหลักเกณฑ์สำคัญที่ทำให้อำนาจ การตีตราว่าร้ายประชาชนจากทัศนะส่วนบุคคลมีขอบเขตที่ลดลง แม้ว่าในระดับหนึ่งนี้อาจเป็นเพียงผลกระทบข้างเคียงที่เกิดจากความหวาดระแวงของผู้คนและร่วมสมัยในยุคปฏิวัติฝรั่งเศส

สำหรับพื้นฐานความคิดทางการเมืองของ Le Bon นี้จะพบว่า ในระดับปัจเจกบุคคลนั้น เขามีทัศนะที่ต่อประชาชนอยู่บ้าง ดังจะเห็นได้จากความเชื่อในความมีเหตุมีผลของมนุษย์ในระดับหนึ่ง อันจะเห็นได้จากข้อความตอนหนึ่งในงานชิ้นนี้ที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “อย่างไรก็ตามเมื่อมีคนจำนวนหนึ่งมาอยู่รวมกันเป็นฝูงชนและมีเป้าหมายในการแสดงออกบางอย่างนั้นจะพบว่า การอยู่รวมกันเป็นฝูงชน ดังกล่าวได้สร้างลักษณะจิตวิทยาขึ้นใหม่ซึ่งมีลักษณะของความรุนแรงและแตกต่างไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด”²¹³ นี้หมายความว่า สำหรับ Le Bon การรวมกลุ่มเป็นฝูงชนทำให้เหตุผลและการตระหนักรู้/รู้ผิดชอบชั่วดีของแต่ละบุคคลสลายหายไป ฝูงชน (crowd) จึงไม่ได้มีความหมายเพียงกลุ่มคนที่มารวมตัวกันเท่านั้น แต่ฝูงชนในทางจิตวิทยาคือกลุ่มคนที่อยู่ภายใต้ สถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งที่แน่นอนและภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว การรวมกลุ่มของพวกเขาจะมีการแสดงออกซึ่งพฤติกรรม/บุคลิกใหม่ที่แตกต่างไปจากพฤติกรรมเดิมของพวกเขาแต่ละคนอย่างยิ่ง ซึ่งทัศนะดังกล่าวสะท้อนสิ่งนี้อาจเรียกว่ามรดกแห่งอคติที่มีต่อ mob นั้นความเป็นกลุ่มคนโง่เขลาและง่ายต่อการถูกชักจูงหรือขณะเดียวกันความสอดคล้องในลักษณะดังกล่าวอาจนำไปสู่ ข้อสรุปที่ว่าด้วยธรรมชาติของอำนาจ/สังคมที่มีต่อ mob ก็เป็นไปได้ เพราะในแต่ละยุคแต่ละสมัยสังคมต่างก็มีอคติต่อพวกเขาในลักษณะดังกล่าวนี้ทั้งสิ้น ขณะที่การใช้ความรุนแรงอาจเป็นเพียงเหตุผลเชิงประจักษ์ที่ถูกชูขึ้นในภายหลังเพื่อแสดงความบริสุทธิ์ใจต่อการเปิดโอกาสต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน อย่างไรก็ตามจะได้ทำการวิเคราะห์จุดยืนทางการเมืองของเขาใน รายละเอียดผ่านทฤษฎีเรื่องฝูงชนนี้ต่อไป

สำหรับทฤษฎีฝูงชนโดย Le Bon นี้มีพื้นฐานกว้างๆ ว่า เมื่อปัจเจกบุคคลมาอยู่รวมกันในลักษณะของฝูงชน จิตใจของพวกเขาจะถูกควบคุมโดยจิตร่วมหรือที่เขาเรียกว่า collective mind ซึ่งจะทำให้พวกเขามีพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรุนแรงฉับพลัน ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า ยิ่งไป

²¹³ Robert K. Merton (intro), The Crowd : A Study of the Popular Mind by Gustave Le bon, (U.S.A : The Viking Press Inc., 1966), p. 3.

กว่านั้น จากการศึกษาที่ได้จัดรูปแบบของฝูงชนจัดตั้งว่า มนุษย์ทำการเขย่าบันไดสู่ความวิไลซ์ การอยู่โดดเดี่ยวอาจทำให้เขาเป็นปัจเจกชนที่มีความรู้มีการศึกษา แต่เมื่อเป็นฝูงชน เขาคือคนป่าเถื่อน นี่คือการกระทำที่ถูกสร้างโดยสัญชาตญาณ”²¹⁴ ในเรื่องนี้จากกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีฝูงชนของเขาก็คือปัจเจกบุคคลทั้งหลายจะผ่านกระบวนการเปลี่ยนแปลงอย่างง่ายภายในหมู่ฝูงชนและนี่คือพื้นฐานการอธิบายภาพพจน์เชิงลบของฝูงชนในสายตาของ Le Bon นั่นเอง

นอกจาก collective mind แล้ว ปัจจัยอันเป็นรากฐานของทฤษฎีนี้ของเขาก็คือปัจจัยหนึ่งซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดแรกก็คือ การแพร่ระบาดของอารมณ์ (contagion) โดยเขาได้อธิบายและชี้ให้เห็นความสำคัญของการแพร่ระบาดของอารมณ์นี้ไว้ว่า “...การแพร่ระบาดของอารมณ์มักจะเข้าแทรกเพื่อกำหนดการชุมนุมและลักษณะพิเศษของฝูงชน รวมทั้งแนวโน้มของพวกเขาคือ การแพร่ระบาดของอารมณ์เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้ง่าย แต่อธิบายได้ยากและถูกจัดเป็นหนึ่งในประเภทของการสะกดจิต ในฝูงชนนั้นอารมณ์และการแสดงออกเกิดขึ้นอย่างแพร่ระบาดและเป็นการแพร่ระบาดสู่ระดับที่ปัจเจกบุคคลพร้อมที่จะสละผลประโยชน์ส่วนตัวเพื่อส่วนรวม นี่คือนิสัยที่ขัดแย้งกับธรรมชาติของเขาย่างยิ่ง มนุษย์ยากที่จะทำอย่างนั้น ยกเว้นเมื่ออยู่ในฝูงชน”²¹⁵ ความสำคัญของการแพร่ระบาดของอารมณ์หรือ contagion นี้ถือเป็นกระบวนการที่โหมกระพือ collective mind ให้ขยายวงกว้างออกไปและทำให้พลังของฝูงชนมีอำนาจเข้มแข็งมากขึ้นด้วย ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ฝูงชนมักจะขาดสำนึก แต่ความขาดสำนึกนี้บางทีอาจเป็นความลับที่ทำให้พวกเขาเข้มแข็ง”²¹⁶ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าหัวใจสำคัญในผลงานการศึกษา ทฤษฎีจิตวิทยาฝูงชนของเขาก็คือ collective mind และ contagion โดยประเด็นแรกคือตัวอธิบายสาเหตุที่มาและประเด็นที่สองคือคำอธิบายวิธีการก่อเกิด collective mind และนอกจากนี้สำหรับ Le Bon แล้วความเข้าใจประเด็นเหล่านี้จะกลายเป็นสิ่งปูทางให้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งสามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนี้ได้โดยง่าย ดังจะกล่าวต่อไปในส่วนของผู้นำฝูงชน แต่แน่นอนว่านี่คงเป็นสิ่งที่ช่วยอธิบายว่าเพราะเหตุใดผลงานของเขาจึงได้รับความนิยมอย่างสูงในช่วงดังกล่าว

สำหรับทัศนะของ Le Bon ที่มีต่อการรวมกลุ่มของประชาชนนี้อาจกล่าวโดยรวมได้ว่า ฝูงชนคือกลุ่มคนที่เต็มไปด้วยความไม่มีเหตุผล วุ่นวาย เป็นเผด็จการ ไร้ซึ่งความอดทนและโง่เขลาดังจะเห็นได้จากงานเขียนชิ้นนี้ที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “ลักษณะพิเศษที่โดดเด่นที่สุดของฝูงชนทางจิตวิทยาก็คือ คนแต่ละคนที่เข้าร่วมในฝูงชน ไม่ว่าจะด้วยความใกล้ชิดกับวิถีชีวิต อาชีพ การงาน บุคลิกและสติปัญญาหรือไม่ก็ตาม แต่เมื่อพวกเขากลายเป็นฝูงชนก็ส่งผลให้มี collective mind ชนิดหนึ่งที่ทำให้พวกเขาารู้สึก คิดและกระทำในลักษณะอาการที่แตกต่างไปจาก

²¹⁴ Ibid., p.32.

²¹⁵ Ibid., p.7.

²¹⁶ Ibid., p.7.

สถานะที่เขาอยู่โดดเดี่ยว”²¹⁷ ในส่วนนี้อาจกล่าวได้ว่า สำหรับ Le Bon ลักษณะพื้นฐานของฝูงชน หรือกลุ่มคนทั้งหลายก็คือความวุ่นวายของปัจเจกชนทั้งหลายที่เกิดขึ้นเมื่อพวกเขามีความรู้สึกร่วมกันหรืออาจกล่าวได้ว่าการรวมกลุ่มนั้นนำมาซึ่งการย่อยสลายความแตกต่างระหว่างบุคคลและยังทำให้ระดับความสามารถทางปัญญาในการพิจารณาไตร่ตรองโดยใช้เหตุผลในเรื่องต่างๆ ลดลงด้วย เรื่องนี้ในแง่หนึ่งอาจถือเป็นคำอธิบายสำคัญว่าเพราะเหตุใดงานของเขาจึงถูกมองว่าเป็นผลงานที่เกี่ยวกับ mob psychology พอๆ กับ crowd ทั้งๆ ที่ประเด็นทั้งนี้มีความแตกต่างกันอย่างยิ่ง โดยเฉพาะประเด็นของการใช้ความรุนแรงหรือการก่อเหตุการณ์ความวุ่นวายต่างๆ นี่จึงถือเป็นจุดที่แสดงให้เห็นอคติของเขาอย่างชัดเจน

ในเรื่องนี้อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งซึ่งเน้นย้ำภาพลักษณ์เชิงลบของฝูงชนแบบคลาสสิก นั่นคือการรวมกลุ่มในรูปของฝูงชนนั้นนอกจากจะนำมาซึ่งความไร้สติแล้ว ยังทำให้ง่ายต่อการตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองที่ง่ายต่อการชักจูงอย่างยิ่ง ดังที่เขาได้กล่าวถึงบทบาทของฝูงชนในการปฏิวัติว่า “บทบาทของประชาชนในการปฏิวัตินั้นเป็นแบบเดียวกันทุกครั้ง ไม่เคยมีกรณีที่ประชาชนเข้าใจและชี้นำการปฏิวัติ แต่เมื่อมีผลประโยชน์โดยตรงของประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้อง ประชาชนกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยก็จะเกิดขึ้นตามมาโดยธรรมชาติ ดังนั้นการเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นตามท้องถื่นจึงนำไปสู่การจลาจล ขณะเดียวกันการปฏิวัติจะเกิดขึ้นได้อย่างง่ายดายเมื่อผู้นำทั้งหลายมีอิทธิพลสูง แต่ความคิดใหม่นี้จะค่อยๆ ซึมซาบเข้าสู่ประชาชนทีละน้อย โดยทั่วไปพวกเขาก็ไม่รู้เหตุผลของการปฏิวัติว่าทำไมและจะสิ้นสุดเมื่อไร”²¹⁸ ด้วยเหตุนี้ผู้นำจึงเป็นบุคคลที่มีอำนาจและมีบทบาทชี้นำในฝูงชนในระดับสูง ประเด็นนี้นอกจากจะเห็นภาพพจน์เดิมๆ ของมุมมองที่มีต่อฝูงชนและ mob ซึ่งจะเป็นลักษณะร่วมทางวาทกรรมระหว่างชุดคำอธิบายในยุคเก่ากับยุคใหม่ นั่นคือ ในอดีตฝ่ายต่อต้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนี้มองว่าฝูงชนและ mob นั้นควบคุมได้โดยผู้นำกลุ่มหรือที่รู้จักกันว่าเป็น demagogue ขณะที่วาทกรรมในปัจจุบันมองว่า mob คือรูปแบบพฤติกรรมฝูงชนที่ควบคุมไม่ได้ อย่างไรก็ตามลักษณะของการควบคุมได้ข้างต้นก็ไม่ได้แสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมฝูงชนจะเป็นสิ่งที่ดี โดยเฉพาะสำหรับ Le Bon ที่ในที่สุดก็ยืนยันว่าผลที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มเพียงมีอย่างเดียวก็คือความหายนะของสังคม

โดยเขาได้กล่าวถึงแนวคิดทางการเมืองที่ยืนยันชัดเจนถึงอคติที่เขาที่มีต่อฝูงชนในลักษณะดังกล่าวนี้ไว้อย่างตรงประเด็นว่า อำนาจเพียงอย่างเดียวที่ฝูงชนมีคือในการทำลาย การปกครองของพวกเขาที่มักจะเป็นแบบป่าเถื่อน ขณะที่ความศิวิไลซ์จะเกี่ยวข้องกับการปกครองที่มีลักษณะเฉพาะชัดเจน มีวินัย เป็นการเปลี่ยนผ่านจากสัญชาตญาณสู่การใช้เหตุผล การคิดการณ์ไกลและมีระดับศีล

²¹⁷ Ibid., p. 27.

²¹⁸ The Psychology of Revolution,

ธรรมสูง ซึ่งแตกต่างจากฝูงชนที่เห็นชัดว่าไม่สามารถที่จะตระหนักรู้ในสิ่งเหล่านี้ได้ ผลที่ตามมาคืออำนาจแห่งธรรมชาติการทำลายล้างของพวกเขาอย่างแท้จริง ฝูงชนจะแสดงออกเสมือนจุดชีพที่เร่งรีบทำลายร่างกายที่อ่อนแอหรือศพ เมื่อโครงสร้างของการทำให้ศิวิไลซ์ผู้ฟัง มวลชนก็มักมีส่วนร่วมในการล่มสลายนี้ นี่คือจุดหัวเลี้ยวหัวต่อที่เป็นมีเพียงผู้นำและนักปรัชญาประวัติศาสตร์เท่านั้นที่จะมองเห็น”²¹⁹ จุดนี้ได้ชี้ชัดถึงความเลวร้ายของฝูงชนไว้อย่างตรงไปตรงมา ดังจะเห็นว่า อำนาจประการเดียวที่พวกเขาถืออย่างสมบูรณ์จากการรวมกลุ่มกันก็คือ อำนาจในการทำลายล้าง นอกจากนี้ยังอาจกล่าวได้ว่า สำหรับ Le Bon แล้ว mob และ crowd ดูเหมือนจะไม่แตกต่างกันแม้แต่น้อย ดังจะเห็นจากสิ่งที่เขาได้กล่าวขยายความต่อมาถึงความเลวร้ายของฝูงชนนี้ในบทที่ 11 อันเป็นส่วนที่ว่าด้วย Crowds termed criminal crowds ว่า “เป็นความจริงที่ว่าหลังช่วงเวลาแห่งความตื่นเต้นผ่านพ้นไป ฝูงชนก็จะเข้าสู่สภาวะแห่งความไร้สำนึกโดยอัตโนมัติและโดยการโน้มนำ ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเรื่องยากที่จะระบุพวกเขาเป็นอาชญากร ... แรงกระตุ้นทั่วไปในการก่ออาชญากรรมของฝูงชนก็คือคำแนะนำที่มีอิทธิพลและปัจเจกผู้มีส่วนร่วมในอาชญากรรมดังกล่าวนี้ถูกทำให้เชื่อว่าพวกเขาได้ทำหน้าที่ตามคำสั่งอย่างเชื่อฟังซึ่งไม่ใช่การก่ออาชญากรรม”²²⁰ โดยลักษณะของฝูงชนที่เป็นอาชญากรนี้ เขาได้กล่าวไว้ว่า²²¹ “ลักษณะทั่วไปของฝูงชนที่ก่ออาชญากรรมเป็นสิ่งที่พบในฝูงชนทุกกลุ่ม นั่นคือ การเปิดรับคำแนะนำ การเชื่อคนง่าย การเคลื่อนไหวได้ง่าย การมีอารมณ์ที่ดีหรือร้ายเกินความเป็นจริง คำแถลงเกี่ยวกับศีลธรรมที่ชัดเจน เป็นต้น ซึ่งหากพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่า นี่คือการตอกย้ำความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างแนบแน่นระหว่าง mob และ crowd เพราะลักษณะของฝูงชนประเภทนี้แทบจะไม่มีแตกต่างจากฝูงชนทั่วไปทางทฤษฎีที่เขาเรียกว่า organized crowd เลย

ดังจะพบว่าในผลงานชิ้นนี้ปรากฏว่ามีการใช้คำว่า organized crowd อยู่บ่อยครั้ง และเป็นคำที่ใช้เพื่ออธิบายกระบวนการจากการรวมกลุ่มไปสู่ความเป็นฝูงชนที่มีทิศทางร่วมกันในการทำลายล้างเพียงอย่างเดียว โดยในเรื่องนี้เขาได้ขยายความไว้ว่า “ในความรู้สึกและความคิดของคนทุกคนในการรวมกลุ่มเป็นฝูงชนกลุ่มหนึ่งนั้นจะมีทิศทางเดียวกันและความสำนึกในฐานะปัจเจกก็จะหายไป ด้วย จิตรวม (collective mind) จึงเกิดขึ้นชั่วคราวและสามารถแสดงลักษณะตามที่นิยามไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นการรวมกลุ่มจึงกลายเป็นสิ่งที่จะเรียกว่า ฝูงชนจัดตั้ง (an organized crowd) หรือก็คือฝูงชนทางจิตวิทยา (psychological crowd) และเป็นการมีอยู่เป็นหนึ่งเดียวกัน อีกทั้งยังอยู่ภายใต้

²¹⁹ Robert K. Merton, The Crowd : A Study of the Popular Mind by Gustave Le bon , p. 18.

²²⁰ Ibid., p. 160.

²²¹ Ibid., p. 161.

กฎแห่งความเป็นหนึ่งเดียวของฝูงชนด้วย (the mental unity of crowds)”²²² เพราะฉะนั้น จึงเท่ากับว่าแนวการอธิบายที่นำไปของ organized crowd ข้างต้นนี้เป็นการวางพื้นฐานและเน้นย้ำความสำคัญของทฤษฎี contagion อันเป็นแนวคิดที่นำไปสู่ข้อสรุปเชิงลบต่อพฤติกรรมของฝูงชนโดยรวมในทฤษฎีของ Le Bon ในเรื่องนี้ด้วย โดยนัยของ organized ในที่นี้ยังอาจเชื่อมโยงกับประเด็น demagogue และ/หรือบทบาทของผู้นำที่ถูกมองว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของฝูงชนและพฤติกรรมของพวกเขานั่นเอง และในเรื่องนี้ Le bon เองก็ได้กล่าวย้ำไว้ชัดเจนว่า “ความรู้เกี่ยวกับจิตวิทยาของฝูงชนในปัจจุบันเป็นแหล่งความรู้สุดท้ายของผู้ปกครอง (statesman) ผู้มิได้ปรารถนา ที่จะปกครองพวกเขาซึ่งเป็นเรื่องยากมากๆ เพียงแต่ทำอะไรจึงจะไม่ต้องถูกปกครองโดยพวกเขามากเกินไป”²²³ คำกล่าวข้างต้นนอกจากจะเต็มไปด้วยนัยเชิงประชดแถมเสียดสีต่อการใช้อำนาจทางการเมืองของประชาชนแล้ว ยังเป็นคำพูดเชิญชวนให้คนทั่วไปสนใจในทฤษฎีที่เขากำลัง นำเสนอ นี้คงเป็นอีกเหตุผลว่าเหตุใดหนังสือเล่มนี้ของเขาจึงได้รับความนิยมอย่างสูงมาโดยตลอด นอกจากนี้ปรากฏการณ์ดังกล่าวอาจมีผลต่อการรับรู้เข้าใจพฤติกรรมของฝูงชนที่แฝงอคติของ ตัวผู้เขียนอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นการเน้นย้ำภาพความเลวร้ายของฝูงชนให้เกิดขึ้นในใจผู้อ่านกลายเป็น stereotype ในเรื่องนี้ในที่สุดก็เป็นได้

กล่าวคือ จากทัศนะเชิงลบที่เขาต่อพฤติกรรมในรูปของฝูงชนดังกล่าว ก็ทำให้ Le Bon สามารถนำเสนอประเด็นที่ดึงดูดใจผู้อ่านอย่างยิ่งประเด็นหนึ่งนั่นคือ ประเด็นความเป็นผู้นำของกลุ่มฝูงชน ดังที่เขาได้กล่าวไว้ในส่วนที่ว่าด้วย The leaders of crowds Le Bon ซึ่งเขาได้กล่าวถึงวิธีการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้นำของฝูงชนไว้ว่า “อำนาจเกิดจากความคิดที่ถูกโฆษณาชวนเชื่อโดยการยืนยัน กล่าวซ้ำและแพร่ระบาดด้วยสถานการณ์ที่ทุกคนต้องการอำนาจลึกลับ โดยเฉพาะบารมี กล่าวคือ ส่วนใหญ่อำนาจการปกครองในโลกนี้ไม่ว่าจะเป็นแนวความคิดหรือมนุษย์ถูกนำไปบังคับใช้โดยวิธีการแห่งอำนาจที่ไม่อาจต่อต้านได้ที่แสดงผ่านคำว่า บารมี (prestige) ซึ่งเป็นที่เข้าใจร่วมกัน ง่ายต่อการให้ความหมาย แต่ถูกใช้ในทางที่แตกต่างกันมาก เพราะบารมีเกี่ยวพันกับความรู้สึกทั้งความชื่นชมและหวาดกลัว บางครั้งแม้ความรู้สึกเหล่านี้จะเป็นพื้นฐานของคำๆ นี้ แต่ก็อาจมีความหมายอื่นที่ต่างออกไปได้เช่นกัน”²²⁴ จากที่กล่าวมานี้ดูเหมือนว่านี่จะเป็นอีกจุดหนึ่งที่เขาพยายามเน้นย้ำอิทธิพลของ contagion ที่มีต่อฝูงชน โดยสิ่งนี้ไม่เพียงก่อให้เกิด collective mind เท่านั้น แต่ยังเป็นจุดที่ทำให้ใครคนใดคนหนึ่งสามารถควบคุมฝูงชนได้โดยง่าย สำหรับประเด็นความเป็นผู้นำฝูงชนที่เขาแนะนำเสนอนี้ไม่เพียงหมายถึงฝูงชนทั่วไปที่รวมกลุ่มกันในพื้นที่สาธารณะแห่งหนึ่งแห่งใดเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงการรวมกลุ่มอย่างเป็นทางการในสถานที่เฉพาะด้วยซึ่งจะ

²²² Ibid., p. 24.

²²³ Ibid., p.19.

²²⁴ Ibid., pp.130-131.

สอดคล้องกับประเภทของฝูงชนที่เขาได้จัดแบ่งไว้อย่างลึกซึ้ง นี่จึงทำให้ผลงานชิ้นนี้ของเขาได้รับความสนใจจากบุคคลหลายระดับ ทั้งผู้ที่เป็นผู้นำอยู่แล้วหรือผู้ที่ต้องการกลุ่มขึ้นเป็นผู้นำในระดับต่างๆ

โดย Le Bon ได้แบ่งประเภทของฝูงชนออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ด้วยกัน นั่นคือ ฝูงชนที่มีความแตกต่างกัน (Heterogeneous crowds) และฝูงชนที่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (Homogeneous crowds) โดยฝูงชนแต่ละประเภทยังแบ่งย่อยได้อีกหลายชนิด แต่กลุ่มชนิดที่สอดคล้องและน่าสนใจในการศึกษานี้ได้แก่ฝูงชนประเภทแรกซึ่งประกอบด้วย Anonymous crowds ซึ่งก็คือ street crowds และ Crowds not anonymous อาทิ juries และ parliamentary assemblies เป็นต้น ดังจะกล่าวต่อไป ขณะที่ฝูงชนประเภทที่สองนั้นเป็นประเภทที่มีลักษณะร่วมในเป้าหมายและลักษณะการจัดตั้งทางการเมืองที่ชัดเจนในจุดนี้จึงไม่กล่าวในรายละเอียด และแม้แต่ตัว Le Bon เองก็ไม่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ในรายละเอียดในงานชิ้นเดียวกันนี้²²⁵ และจากการจัดประเภทฝูงชน ข้างต้น ในเวลาต่อมาก็สามารถใช้เป็นบทพิสูจน์อคติที่เขามีต่อระบบประชาธิปไตยอย่างเห็นได้ชัด

สำหรับฝูงชนประเภทแรกนั้น Le Bon ได้กล่าวถึงเฉพาะ Crowds not anonymous ซึ่งกรณีตัวอย่างที่เขาได้อธิบายไว้และจะสอดคล้องกับการศึกษานี้มากที่สุดก็คือ juries และ parliamentary assemblies ซึ่งนี้อาจถือเป็นบทพิสูจน์พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับอคติที่เขามีต่อระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทีเดียว กล่าวคือสำหรับ juries นั้นเขาได้กล่าวไว้ว่า “เราจะพบพวกเขา (คณะลูกขุน) แสดงความสามารถในการให้คำแนะนำและกลับไม่อาจให้เหตุผลได้มากนัก ขณะที่พวกเขามีอิทธิพลต่อเหล่าผู้นำของฝูงชนทั้งหลาย (crowds) และถูกชี้นำโดยความรู้สึกไร้สำนึกเป็นหลัก ในการสืบค้นนี้ เรามีโอกาสในการสังเกตตัวอย่างที่น่าสนใจบางอย่างของข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นโดยบุคคลผู้ไม่ชำนาญในเรื่องจิตวิทยาฝูงชน ในตอนต้นคณะลูกขุนเป็นตัวอย่งที่ดีต่อความสำคัญเพียงเล็กน้อยของส่วนประกอบที่แตกต่างของระดับจิตใจ/ความคิดที่เป็นองค์ประกอบในฝูงชน อย่างไรก็ตามการตัดสินใจที่กลับมาสู่การพิจารณาอีกครั้งเมื่อ สภาที่ปรึกษาถูกเรียประชุมเพื่อให้ความคิดเห็นต่อประเด็นเกี่ยวกับตัวอักษร (a question of a character) ไม่ใช่เทคนิค ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าสติปัญญาไม่มีความหมายในการนี้”²²⁶ การมองลักษณะการทำงานร่วมกันในรูปกลุ่มคนของคณะลูกขุนนี้แสดงให้เห็นอคติอย่างสุดโต่งในเรื่องนี้อย่างดี โดยอคติและความหวาดระแวงที่เกิดขึ้นกับเขาในตอนนี้อาจสอดคล้องกับประเด็นเรื่องอันตรายของระบบประชาธิปไตยซึ่งจะกล่าวต่อไปในรายละเอียด แต่ ณ จุดนี้กล่าวได้ว่าลักษณะการร่วมกันตัดสินใจของคณะลูกขุนนี้อาจทำให้เกิดการคานอำนาจระหว่างกันได้เช่นเดียวกับการตัดสินใจที่เกิดขึ้นอาจเป็นผลมาจากฝ่ายเสียงข้างมากแบบเผด็จการหรืออาจเป็นผลจากการเล่นพรรคเล่นพวกในหมู่

²²⁵ Ibid., p 156.

²²⁶ Ibid., p. 166.

คณะลูกขุนหรือที่สังคมไทยเรียกว่าการใช้กฎหมายก็เป็นได้ แต่กระบวนการนี้น่าจะเป็นกระบวนการตัดสินใจที่ดีที่สุดสำหรับการรับประกันความยุติธรรมทางสังคมในระดับหนึ่งและคงเป็นสิ่งที่ดีกว่าปล่อยให้เกิดขึ้นโดยการตัดสินใจของคนเพียงคนเดียวมิใช่หรือ อีกทั้งในระบบสังคมที่เปิดกว้างต่อการตรวจสอบ กระบวนการตัดสินใจที่สามารถทบทวนได้โดยศาลต่างระดับ ย่อมกำจัดการใช้อิทธิพลอำนาจบาตรใหญ่ของบุคคลใดบุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้เช่นกัน

สำหรับฝูงชนประเภทที่เรียกว่า parliamentary assemblies เขาได้กล่าวไว้ว่า “...การประชุมแบบรัฐสภา (parliamentary assemblies) เป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดของมนุษยชาติเท่าที่มีมา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่มีเพื่อหลีกเลี่ยงจากแอกแห่งทรราชย์โดยบุคคลหนึ่ง (yoke of personal tyrannies) พวกเขาสร้างรัฐบาลในอุดมคติโดยมีหลักประกันทั้งต่อนักปรัชญา นักคิด นักเขียน ศิลปินและผู้รู้ทั้งหลาย หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าสำหรับบุคคลผู้สร้างความผันแปรแห่งความเจริญ”²²⁷ โดยกล่าวในลักษณะที่เต็มไปด้วยความประชดประชันของเขานี้คงไม่ใช่เรื่องที่น่าแปลกใจแต่อย่างใด เพราะจากทัศนคติในเชิงลบต่อการรวมกลุ่มทางการเมืองที่ได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนมาโดยตลอดนี้ย่อมชี้ให้เห็นได้ว่าเขาไม่ศรัทธาต่อการบริหารงานโดยอาศัยกระบวนการตัดสินใจโดยกลุ่มคน แม้จะเป็นรูปของสภาประชาชนอันเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นภายใต้ระเบียบข้อบังคับชุดหนึ่งที่สังคมกำหนดขึ้นและนี่คือที่มาของอคติที่เขาถือประชาธิปไตยอย่างตรงประเด็น

จากทัศนคติในเชิงลบที่ Le Bon มีต่อการรวมกลุ่มของฝูงชนในการบริหารประเทศข้างต้น นำมาสู่ความพยายามที่เน้นย้ำภาพเลวร้ายที่เกิดจากระบบการปกครองข้างต้นไว้ 2 ประการด้วยกัน นั่นคือ ค่าใช้จ่ายที่สูญเปล่า (financial waste) ที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และข้อบังคับที่เพิ่มขึ้น (progressive restriction) ของเสรีภาพของปัจเจก โดยสาเหตุประการแรกนั้นเขาได้กล่าวไว้ว่า “ผลลัพธ์สำคัญของเหตุฉุกเฉินและความต้องการที่มองเห็นได้ล่วงหน้าของฝูงชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (electoral crowds) ...ผลลัพธ์ของค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้นอย่างมากและจะไม่สามารถนำมาซึ่งผลอันเป็นที่ยอมรับได้สำหรับพวกเขาโดยส่วนตัว ขณะที่ผลจากการเลือกตั้งเชิงลบอาจเห็นได้ชัดมากขึ้นเมื่อพวกเขาเสนอตัวเข้ารับเลือกตั้งอีกครั้ง นอกจากนี้ยังรวมถึงความจำเป็นในการเลือกตั้งที่ต้องให้เงินช่วยเหลือทั้งหมดเพื่อเป้าหมายในระดับท้องถิ่น”²²⁸ สิ่งต่างๆ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าอคติในเชิงลบที่เขาถือระบบประชาธิปไตยนั้นมิได้เป็นเพราะการศึกษาพฤติกรรมของฝูงชนเท่านั้น หากแต่ยังเป็นผลวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในแง่ลบที่อาจเกิดขึ้นในขบวนการสรรหาตัวแทนทางการเมือง โดยผ่านการเลือกตั้ง อันตรายของระบบประชาธิปไตยจึงไม่ได้เป็นเพราะเป็นระบบการปกครองที่อำนาจตัดสินใจทางการเมืองมาจากกลุ่มคนในรูปองค์กรรัฐสภาเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวพันถึงการก้าวขึ้นสู่ความเป็นตัวแทนที่ได้รับเลือกโดยการไม่ถูกต้องหรือการซื้อเสียงนั่นเอง

²²⁷ Ibid., p. 200.

²²⁸ Ibid., pp. 200-201.

ส่วนอันตรายประเภทที่สองนั้นเป็นผลจากกฎหมายจำนวนมากซึ่งมักจะมีข้อบังคับเข้มงวด (restrictive action) ซึ่งรัฐสภามองตัวเองผูกพันกับการเลือกตั้งอันเป็นผลจากการกระทำของกลุ่มคนที่มิสายตาคับแคบ²²⁹ โดยอันตรายประเภทหลังนี้ทำให้เขาถึงกับกล่าวว่า “ข้อบังคับที่เพิ่มมากขึ้นต่อเสรีภาพของประชาชนนี้ แม้จะเป็นสิทธิที่ผิด (an outward licence) แต่ก็ลวงตาว่าพวกเขายังมีเสรีภาพเหล่านี้ อย่างน้อยก็ดูเหมือนว่าผลสรุปของยุคอดีตในเรื่องนี้ ประกอบกับอาการแจ้งเตือนล่วงหน้า (precursory symptoms) ของระยะที่เสื่อมโทรมดังกล่าวซึ่งตราบจนปัจจุบันก็ไม่มีควมศิวไสซ์หลงเหลืออีกต่อไป”²³⁰ ประเด็นอันตรายของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยประเด็นหลังนี้แสดงให้เห็นว่า แม้ Le Bon จะไม่นิยมการปกครองโดยกลุ่มคน อคติของเขาที่มีต่อฝูงชนนี้ในแง่หนึ่งน่าจะทำให้เขาเห็นชอบกับการปกครองโดยอำนาจเผด็จการหรือการปกครองโดยบุคคลเพียงคนเดียว แต่จุดนี้กลับพบว่า เขาสนับสนุนเสรีภาพของประชาชนและที่สำคัญคือการที่เขาองว่าเสรีภาพสามารถนำมาซึ่งควมศิวไสซ์ของสังคม สิ่งเหล่านี้กำลังขัดแย้งอย่างตรงประเด็นอย่างยิ่งกับจุดยืนทางการเมืองของเขาที่เป็นแกนหลักในทฤษฎีฝูงชน อีกทั้งยังอาจสื่อความหมายทางการเมืองแบบผู้นิยมประชาธิปไตยคนหนึ่งด้วย แต่หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งจะพบว่า เหตุผลกรกล่าวในลักษณะของเขาในส่วนนี้นั้นก็เพื่อเน้นย้ำการปฏิเสธการตัดสินใจนโยบายสาธารณะโดยฝูงชนในทางการเมืองบัญญัติกฎหมายนี้ว่าทำลายโอกาสการสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคม โดยบัญญัติกฎหมายที่มากมายหลากหลายอันทำให้เสรีภาพของประชาชนถูกจำกัดโดยเปรียบเทียบ ขณะเดียวกันเขาก็มองว่านี่เป็นการหลอกลวงว่าประชาชนทั่วไปมีสิทธิเสรีภาพซึ่งมีจุดประสงค์เดียวกับประเด็นแรกคือการจำกัดสิทธิทางการเมืองของประชาชนโดยที่พวกเขาไม่รู้ตัวนั่นเอง

สิ่งต่างๆ เหล่านี้อาจสร้างความสับสนต่อแนวทางการเมืองของเขา แต่การพิจารณาในประเด็นความเสมอภาคซึ่งสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับประเด็นดังกล่าวข้างต้นและถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบการปกครองประชาธิปไตยนั้นอาจทำให้พบข้อสรุปในเรื่องนี้ได้ในระดับหนึ่ง โดยเขาได้กล่าวถึงสำหรับทัศนะที่เขามีต่อความเสมอภาคระหว่างมนุษย์ไว้ว่า “ไม่เพียงไม่มีความเสมอภาคโดยธรรมชาติเท่านั้น แต่นับจากยุคเริ่มต้นธรรมชาติก็ตระหนักถึงความก้าวหน้าจากการสร้างความแตกต่างที่ต่อเนื่อง ซึ่งก็คือความไม่เสมอภาคที่เพิ่มขึ้น สิ่งนี้เพียงอย่างเดียวสามารถเพิ่มส่วนที่มีมิดิคมของยุคต้นแห่งธรณีวิทยาต่อสิ่งมีชีวิตชั้นสูงผู้ซึ่งถูกสร้างขึ้นเพื่อเปลี่ยนแปลงพื้นผิวโลก ปราภการณ์เดียวกันนี้ถูกพบในสังคมหลายๆ สังคม รูปแบบการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งเลือกส่วนที่ดีที่สุดของชนชั้นในสังคมในที่สุดก็จะสร้างระบบอภิชนาธิปไตยของผู้ซึ่งเป็นที่ขัด

²²⁹ Ibid., p. 202.

²³⁰ Ibid., p. 204.

แย้งกับความฝันของนักทฤษฎีบริสุทธิผู้กดชนชั้นสูงในสังคมให้ลดลงไปสู่ระดับต่ำ”²³¹ จากคำกล่าวข้างต้น แน่นนอนว่าเขาไม่เชื่อในความเสมอภาคระหว่างมนุษย์หรืออาจกล่าวได้ว่า โดยธรรมชาติมนุษย์ก็กำเนิดมาพร้อมกับความไม่เสมอภาคอยู่แล้ว และในสังคมมนุษย์ก็มีกระบวนการคัดเลือกคนที่ดีกว่าขึ้นเป็นผู้ปกครองซึ่งผลที่ตามมาในที่สุดก็คือระบบการปกครองแบบอภิชนาธิปไตย คำกล่าวอ้างถึงกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากประชาธิปไตยไปสู่ระบบอภิชนาธิปไตยข้างต้นอาจเป็นบทสรุปที่รวบรัดเกินไป แต่ก็แสดงถึงการยอมรับที่เขามีต่อระบบดังกล่าวเช่นกัน ดังจะกล่าวต่อไป

นอกจากนี้ทัศนะทางการเมืองใน 2 ประเด็นข้างต้นอาจสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนได้จากความคิดเห็นของเขามีต่อคำขวัญที่ถูกยกขึ้นเป็นประเด็นในการปฏิวัติฝรั่งเศส จุดนี้นอกจากจะสะท้อนทัศนะของเขามีต่อการปฏิวัติแล้วยังสะท้อนทัศนะที่เขามีต่อหลักเกณฑ์พื้นฐาน 3 ประการที่ใช้ในการกล่าวอ้างความชอบธรรมในการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่สังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยด้วย โดยเขาได้กล่าวไว้ว่า “คำขวัญที่ว่า ‘เสรีภาพ ความเสมอภาคและภราดรภาพ’ อันเป็นคำประกาศแห่งความหวังและความศรัทธาในช่วงแรกของการปฏิวัติฝรั่งเศสถูกใช้เพื่อปกปิดการพิสูจน์ทางกฎหมายของความรู้สึกอิจฉา โลกและเกลียดที่มีต่อชนชั้นสูงซึ่งเป็นแรงกระตุ้นฝูงชนที่ไม่อาจควบคุมได้ด้วยระเบียบวินัย นี่คือเหตุผลว่าทำไมการปฏิวัติจึงจบลงด้วยความวุ่นวาย ความรุนแรงและลัทธิที่เห็นว่าบ้านเมืองไม่ควรมีความหมายและการปกครอง (anarchy) จากจุดที่การปฏิวัติถูกถ่ายทอดจากชนชั้นกลางสู่ชนชั้นล่าง ก็เท่ากับเป็นการหยุดการปกครองโดย สัญชาตญาณแห่งเหตุผลและในทางกลับกันก็กลายเป็นสัญชาตญาณไปสู่ความมีอำนาจเหนือ เหตุผล”²³² นั่นคือ คำขวัญ 3 ประเด็นข้างต้นสำหรับเขาแล้วเป็นเพียงข้ออ้างที่ไร้ความชอบธรรมอย่างแท้จริง โดยเหตุผลของที่เขาขมมากกล่าวอ้างนี้ถือเป็นการปฏิเสธระบบการปกครองโดยคนส่วนใหญ่หรือการปกครองโดยคนจนอย่างยิ่ง จุดนี้จะสอดคล้องอย่างดีกับทัศนะทางการเมืองของเขา ซึ่ง ณ จุดนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นทัศนะแบบ anti-democracy นั่นเอง โดยเฉพาะจากการปฏิเสธแนวคิดเรื่องความเสมอภาคระหว่างมนุษย์ข้างต้นนี้ถือเป็นเหตุผลสำคัญที่สามารถอธิบายอคติที่เขามีต่อแนวคิดที่เกี่ยวกับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอีกหลายประเด็น ทั้งในเชิงบริหารและการกำหนดนโยบาย ที่สำคัญถึงเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นได้ดีจากพื้นฐานการต่อต้านการรวมกลุ่มในรูปของฝูงชนทุกรูปแบบ ทั้งฝูงชนที่เกิดขึ้นทั่วไปและเกิดขึ้นเพื่อทำหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ

นัยที่แสดงให้เห็นจุดยืนทางการเมืองที่อยู่ตรงข้ามกับฝ่ายประชาชนของ Le Bon นี้สามารถขยายความได้จากทัศนะที่เขามีต่อประชาธิปไตย ซึ่งเขาได้กล่าวไว้โดยตรงไปตรงมาว่า “การแบ่งแยกอย่างลึกซึ้งระหว่างระบบประชาธิปไตยของชนชั้นผู้มีการศึกษา (the lettered classes) และระบบ

²³¹ The Psychology of Revolution,

<http://etext.lib.virginia.edu/moderng/moderng0.browse.html>, [2002, December 2].

²³² Ibid.

ประชาธิปไตยของประชาชน (popular democracy) is far more obvious the workers than to the intellectuals. ในความคิดของพวกเขา ไม่มีสิ่งใดธรรมดา คน 2 ชั้นนี้ต่างก็พูดกันคนละภาษา บรรดาผู้นิยมลัทธิควบคุมอุตสาหกรรม (syndicalists) อ้างสิทธิ์อย่างหนักแน่นในปัจจุบันว่าไม่มีพันธมิตรใดจะเกิดขึ้นได้ระหว่างพวกเขาและบรรดานักการเมืองชนชั้นกลางการกล่าวยืนยันนี้เป็นความจริงอย่างยิ่ง และไม่ต้องสงสัยเลยว่าเพราะเหตุใดระบบประชาธิปไตยของประชาชน (popular democracy) นับตั้งแต่ยุคของ Plato จนถึงยุคของเราไม่เคยได้รับการปกป้องจากบรรดานักคิดผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลายเลย”²³³ ทศนะที่เขามีในเรื่องนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของปัญหาแนวคิดเรื่องประชาธิปไตยนี้ ความแตกต่างระหว่างมนุษย์ในเรื่องการศึกษา รวมถึงสถานะทางเศรษฐกิจนั้น แน่นนอนว่ามีอยู่ในทุกสังคมและความแตกต่างนี้ก็มีผลอย่างยิ่งทั้งต่อกระบวนการใช้เหตุผลและความมีเหตุมีผลในคนแต่ละกลุ่ม จุดนี้อาจถือเป็นเหตุผลเบื้องต้นหลักการหลักที่ทำให้ Le Bon มีอคติต่อกลุ่มคน เจกเช่นกับนักวิชาการอีกหลายคน แต่ความไม่เสมอภาคที่เกิดจากการสะสมเป็นเวลานานของกลุ่มผู้มีอำนาจทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและองค์ความรู้นี้ ก็เชื่อว่าจะเป็นเหตุผลเพียงพอต่อในความไม่พอใจในเรื่องนี้ ความหวาดระแวงและอคติที่เขามีส่วนหนึ่งอาจเป็นผลจากการรับรู้ข้อมูลกระแสหลักด้านเดียวจากภาพเหตุการณ์การปฏิวัติฝรั่งเศสหรืออาจอธิบายโดยภาษาของเขาเองในเรื่อง the lettered classes กล่าวคือ จากงานของเขาซึ่งได้มีการศึกษาประวัติศาสตร์พฤติกรรมการรวมกลุ่มของฝูงชนเป็นหลักนั้น คงปฏิเสธไม่ได้ว่า เป็นการบันทึกประวัติศาสตร์ของผู้มีความรู้่านออกเขียนได้ และแน่นอนว่าเป็นคนๆ ละชนชั้นกับฝูงชนเป็นส่วนใหญ่ ที่สำคัญพวกเขาเองไม่มีทัศนะที่ดีกับประชาชนทั่วไปนัก ดังจะเห็นว่าหลักฐานการกล่าวประชามประชาชนส่วนใหญ่และเป็นคนยากจนก็คือความโง่เขลาของพวกเขานั่นเอง

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้กล่าวได้ในระดับหนึ่งว่า อคติที่เขามีต่อระบบประชาธิปไตยนั้นสัมพันธ์กับจุดยืนแบบอนุรักษนิยมอย่างมีนัยสำคัญอย่างมากทีเดียว โดยจากความนิยมยกย่องระบบการปกครองโดย the lettered classes ข้างต้นนี้ยังอาจสื่อถึงความเป็นนักอภิชนาธิปไตยไปพร้อมกันนี้ด้วย ดังจะเห็นได้จาก “บ่อยครั้งที่การปฏิวัติทางการเมืองโดยกระทันหันและสะดักตา นักประวัติศาสตร์มากที่สุดนั้นจะมีความสำคัญน้อยมาก การปฏิวัติครั้งยิ่งใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับธรรมเนียมปฏิบัติ (manners) และความคิด การเปลี่ยนชื่อของรัฐบาลไม่ได้หมายความว่าความถึงการเปลี่ยนแปลงความคิดของประชาชน การโค่นล้มสถาบันต่างๆ ของประชาชนไม่อาจปรับเปลี่ยนวิญญาณของมันได้ การปฏิวัติที่แท้จริงหรือก็คือการเปลี่ยนชะตากรรมของประชาชนนั้นเป็นความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นอย่างช้าๆ ที่นักประวัติศาสตร์ไม่อาจระบุจุดเริ่มต้นได้ คำว่า วิวัฒนาการ จึงน่าประทับใจมากกว่าการปฏิวัติ”²³⁴ คำกล่าวอีกส่วนหนึ่งนี้อาจถือเป็นบทสะท้อนความนิยมที่เขามีต่อระบบ

²³³ Ibid.

²³⁴ Ibid.

การปกครองโดยอำนาจอยู่ในมือของบุคคลมากกว่ากลุ่มคนนี้ นั่นคือ “การอยู่ด้วยความคุ้นเคยกับจิตวิทยาของชนชั้นวรรณะ (castes) และจิตวิทยาของฝูงชนประเภทอื่นๆ ฉันไม่เคยเห็นว่ามีแม่แต่กรณีเดียวที่มีการฟ้องร้องคดีอาชญากรรมโดยผิด ๆ ด้วยเหตุนี้ ฉันจึงชื่นชอบที่จะต้องปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ผู้ปกครองมากกว่าคณะลูกขุน คงมีบ้างที่ความเขี้ยวของฉันทันจะเป็นการรับรองสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต (the former) และมีโอกาสมากที่มันจะได้รับการยอมรับโดยคนรุ่นหลัง อำนาจของฝูงชนเป็นสิ่งที่น่ากลัว แต่อำนาจของชนชั้นวรรณะที่ชัดเจนเป็นสิ่งที่น่ากลัวมากกว่า ฝูงชนนั้นเปิดกว้างต่อการสร้างความมั่นใจ (conviction) แต่ชนชั้นกลับตรงกันข้าม”²³⁵ จากคำกล่าวของเขาในส่วนนี้จะพบว่าการไว้วางใจเจ้าหน้าที่ผู้ปกครองมากกว่าลูกขุนหรือคณะลูกขุนนี้เท่ากับการพยายามเน้นย้ำความไม่ไว้วางใจที่เขามีต่อจิตวิทยาฝูงชนอย่างรุนแรง แม้กับกลุ่มคนที่ทำหน้าที่ร่วมกันในการพิจารณาตัดสินความถูกผิดตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ขณะเดียวกันอีกประเด็นหนึ่งที่เขาแสดงไว้ในส่วนนี้ก็คือ ความเชื่อมั่นของเขามีต่อความชั่วร้ายของฝูงชนว่าเป็นสิ่งที่ชัดเจนและแน่นอน โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มชนชั้นวรรณะแม้ว่าเขาได้กล่าวว่าจะมีมากกว่า แต่ก็ไม่สามารถคาดเดาได้ จุดนี้อาจถือเป็นบทสะท้อนถึงธรรมชาติความเป็นมนุษย์อย่างหนึ่งในการคิดทางการเมืองของเขา นั่นคือความกลัวที่มีต่อสิ่งที่ตนไม่รู้ ขณะเดียวกันความหวาดกลัวในความไม่แน่นอนอันเกิดจากภาพเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองที่ผันแปรตลอดเวลาก็เป็นสิ่งที่ทำให้เขาปฏิเสธการรวมกลุ่มอย่างสิ้นเชิง

ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า นอกเหนือไปจากร่องรอยแห่งอคติที่เขามีต่อระบบประชาธิปไตยอันเป็นผลจากความหวาดระแวงต่อการรวมกลุ่มในรูปฝูงชนแล้ว ประสบการณ์จากเหตุการณ์ปฏิวัติฝรั่งเศสก็ดูเหมือนว่าจะเป็นสาเหตุแห่งอคติดังกล่าวที่ยากจะละเลยได้เช่นกัน เฉกเช่นกับความหวาดกลัวของคนทั่วไปที่มีต่อฝูงชนจากภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงดังกล่าว ซึ่งแม้ว่าจะพบว่ามีหลักฐานที่กล่าวถึงประวัติส่วนตัวของ Le Bon ไม่มากนัก แต่จากการกล่าวนำโดย Robert K. Merton ในผลงานของชิ้นนี้ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า “Le Bon ก็เหมือนกับชาวฝรั่งเศสคนอื่นๆ ที่ฝังใจกับการปฏิวัติ แต่มีการสร้างขึ้นใหม่มากมายในงานของเขาโดยเขาได้เตือนให้ระวังเหตุการณ์ที่เหมาะสมในการปฏิวัติโดยพฤติกรรมของฝูงชนที่เขาเฝ้าสังเกต จิตวิทยาทางสังคมของการปฏิวัติฝรั่งเศสของเขาบ่อยครั้งมีผลย้อนหลังอันเป็นผลจากการกระตุ้นด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อชีวิตของฝูงชนที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในสังคมช่วงปลายศตวรรษที่ 19”²³⁶ จุดนี้อาจทำให้กล่าวได้ในระดับหนึ่งว่า แท้จริงแล้ว Le Bon อาจเป็นเพียงนักวิชาการชนชั้นกลางชาวฝรั่งเศสคนหนึ่งที่เจ็บปวดจากความหวาดกลัว

²³⁵ Robert K. Merton, *The Crowd : A Study of the Popular Mind* by Gustave Le bon, pp.173-174.

²³⁶ Ibid., p. xvii.

ว่าพฤติกรรมของฝูงชนและ mob จะทำลายสังคมได้ทุกเมื่อและเป็นสาเหตุแห่งทฤษฎีฝูงชนที่เน้นการกล่าวประชามประชาชนเป็นหลักเล่มนี้

ด้วยเหตุนี้ในส่วนนี้จึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า บุรุษผู้ได้ชื่อว่าเป็นผู้บุกเบิกทฤษฎีฝูงชนผู้นี้มีอคติและความหวาดระแวงอย่างรุนแรงต่อรูปแบบการรวมกลุ่มของประชาชน ดังจะเห็นว่า mob และฝูงชนสำหรับ Le Bon แล้ว ไม่มีความแตกต่างกันแม้แต่น้อย กลุ่มคนทั้งสองประเภทนี้ต่างก็เป็นเสมือนอาวุธร้ายที่สามารถสร้างความหายนะให้กับสังคมได้ทุกเมื่อเชียววัน อคติในเรื่องนี้ของเขาจึงผูกโยงกับจุดยืนแบบอนุรักษนิยมหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นแบบ aristocracy นั่นเอง สิ่งต่างๆ เหล่านี้อาจมีต่อการลดระดับความสำคัญของผู้นำฝูงชน/demagogue ในสายตาของเขาในระดับหนึ่ง ถึงแม้ว่าเขาจะมองว่า ทั้ง crowd และ mob ต่างก็อยู่ในวิสัยที่ควบคุมได้ แต่จะสำคัญตรงไหนหาก พวกเขาต่างก็มุ่งแต่จะทำลายทุกอย่างที่ขวางหน้า ขณะเดียวกันประเด็นความควบคุมได้ของ mob ที่ปรากฏในทฤษฎีของเขาขัดแย้งกับนิยามที่เรียกว่า mob ในปัจจุบันอย่างยิ่ง จุดนี้อาจใช้พิจารณาย้อนกลับไปที่ ความเป็นนักทฤษฎีเรื่อง mob ของเขาได้ในเวลาเดียวกัน อย่างน้อยก็ในแง่ของ ความเป็นผู้บุกเบิกทฤษฎีนี้ที่หลายคนเข้าใจ และการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ mob ในบริบทตะวันตกในส่วนนี้ดูเหมือนว่า ทฤษฎีของ Le bon จะไม่ได้ให้อะไรใหม่กับสังคมเท่าที่ควร ทฤษฎีของเขาในส่วนของ crowd และ mob นี้ในแง่หนึ่งก็เป็นเพียงบทสรุปจากการเขียนรวบรวมประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนที่เน้นภาพการใช้ความรุนแรง โดยเฉพาะจากการปฏิวัติฝรั่งเศสอย่างเป็นระบบหรือในแง่หนึ่งอาจกล่าวได้ว่า ทฤษฎีเรื่องฝูงชนของ Le bon นี้เป็นเพียงบทความทางวิชาการที่สะท้อนความหวาดกลัวและอคติที่เขามีต่อกระบวนการทางการเมืองดังกล่าวเท่านั้นก็เป็นได้

อย่างไรก็ตามบทสรุปอีกประการหนึ่งจากการศึกษาผลงานเกี่ยวกับทฤษฎีฝูงชนของ Gustave le Bon นี้ก็คือความสัมพันธ์ที่ชัดเจนตรงตัวระหว่างอคติต่อฝูงชน การนิยามฝูงชนด้วยจิตใจที่เต็มไปด้วยความอคติกับการต่อต้านระบบปกครองแบบประชาธิปไตยในระดับรากหญ้า นี่อาจเป็นข้อพร่องของการศึกษาของเขาในเรื่องการเน้นย้ำธรรมชาติของฝูงชนผ่านแนวการอธิบายแบบ contagion อย่างเบ็ดเสร็จเกินไป จึงทำให้บทสรุปแนวคิดของเขามีลักษณะการปฏิเสธกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมือง/บทบาทในการรวมกลุ่มทางการเมืองของประชาชนโดยสงบอย่างสิ้นเชิง ในเรื่องนี้การศึกษาเรื่องเดียวกันนี้ในยุคต่อๆ มาอาจเป็นปัจจัยชี้วัดอคติในส่วนนี้ของเขาได้อย่างดี โดยเฉพาะจากแนวการศึกษาแบบ cognitive approach ซึ่งอาจรวมถึงแนวทางการรวมกลุ่มของประชาชนในลักษณะที่เรียกว่า social movement อันเป็นรูปแบบการรวมกลุ่มของฝูงชนที่ได้มีการจัดการในลักษณะองค์กรอย่างเป็นระบบระเบียบ ซึ่งอคติต่างๆ เหล่านี้ คงไม่สามารถปฏิเสธภาพแห่งความหายนะในยุคการปฏิวัติฝรั่งเศสที่ส่งผลต่อความไม่ไว้วางใจอย่างสิ้นเชิงที่เขาที่มีต่อกลุ่มคนได้

3.8 บทสรุป

ในสังคมประชาธิปไตยตะวันตกอันถือว่าเป็นสังคมต้นแบบของระบอบการปกครองดังกล่าว การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในรูปของการรวมกลุ่มนั้นมีมานานนับตั้งแต่ยุคแรกแห่งการปกครองแบบประชาธิปไตยเลยทีเดียว โดยในยุคประชาธิปไตยเอเธนส์นั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมืองในรูปของการรวมกลุ่มคนจำนวนมากเพื่อแสดงประชามตินั้น นับเป็นกลไกหลักในการดำเนินการทางการเมืองทุกรูปแบบอันสอดคล้องกับหลักการของระบอบประชาธิปไตยโดยตรง ส่วนยุคต่อมา การมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะดังกล่าวของประชาชนถูกจำกัดลงเรื่อยๆ ด้วยเหตุผลหลายประการ และ mob ก็เป็นเหตุผลหลักอีกอันหนึ่งที่ถูกยกขึ้นมาเป็นข้ออ้างในการจำกัดขอบเขตการใช้อำนาจทางการเมืองของประชาชน กล่าวคือ จากประสบการณ์ของระบอบประชาธิปไตยเอเธนส์และสาธารณรัฐโรมัน พฤติกรรมของประชาชนในลักษณะของ mob ถูกมองว่าเป็นสิ่งที่บ่อนทำลายสังคมการเมืองในสมัยนั้น ดังที่ James Madison ซึ่งเป็นผู้มิบบทบาทสำคัญในการร่างรัฐธรรมนูญของอเมริกา ได้กล่าวไว้ว่า “ถึงแม้พลเมืองเอเธนส์ทุกคนจะเป็นโสกราตีส แต่ทุกๆสภาพเมืองก็จะยังคงเป็น mob”²³⁷ สอดคล้องกับการศึกษาของนักประวัติศาสตร์ยุคต่อมาอย่าง Christopher Hill ในการศึกษาเรื่อง “Change and Continuity in 17th – Century England” ในบทที่ว่าด้วย “The Many Headed Monster” ซึ่งเขาได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า “สำหรับนักวิชาการส่วนใหญ่ที่ศึกษาเกี่ยวกับการเมืองในช่วงก่อนปี 1640 ต่างก็เห็นพ้องกันว่าระบบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ไม่ดี พวกเขาเห็นว่าประชาชนเป็นพวกโกลด ไม่มั่นคงและ มีความคิดที่ไม่มีเหตุผล นั่นคือ ที่เรียกว่าฝูงชนที่ไม่มีแกนนำ (the headless multitude) สัตว์ประหลาดหลายหัว (the many-headed monster) ผู้มีการศึกษาจะเห็นการเน้นย้ำอคติในเรื่องนี้อย่างชัดเจนจากงานเขียนในยุคกรีกหรือโรมัน หรือแม้แต่ในงานเขียนแนวเทววิทยา (theology) ในปัจจุบัน อาทิสานาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ (Protestant) และคาทอลิก (Catholic) ซึ่งมองว่าเป็นความอ่อนแอโดยธรรมชาติของมวลประชาชน” จุดนี้จึงแสดงให้เห็นความสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งระหว่าง mob กับระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันเป็นระบบการเมืองการปกครองที่มีหลักการพื้นฐานว่าประชาชนเป็นของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง กล่าวคือ การปฏิเสธสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน การพยายามจำกัดพื้นที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของพวกเขานั้นเกิดขึ้นและดำเนินต่อมาได้ด้วยการอ้างเหตุผลความเป็น mob ซึ่งนี่ก็เท่ากับเป็นการปฏิเสธระบบประชาธิปไตยโดยตรงนั่นเอง

ดังนั้นส่วนนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า เมื่อพิจารณาในประเด็นเรื่องประวัติศาสตร์ของการปกครองแบบประชาธิปไตยที่กล่าวได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์เรื่องเดียวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

²³⁷ Jennifer Tolbert Roberts, *Athens on Trial: the Antidemocratic Tradition in Western*, p.181.

ประชาชน รวมถึง mob ด้วยนั้นจะพบว่า หลักการที่ว่าด้วยความเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประชาชน การมีสิทธิเสรีภาพความเท่าเทียมกันทางสังคมนั้น ได้ถูกรอปรงำด้วยอคติของชนชั้นผู้ปกครองมาโดยตลอด และอาจกล่าวได้ว่าหลักการทั้งหลายดังกล่าวอาจยังไม่เคยเกิดขึ้นอย่างแท้จริงในสังคมโลก หลักฐานที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่งก็คือ มุมมองที่ว่าประชาชนเป็นเพียงเครื่องมือทางการเมืองของกลุ่มการเมืองต่างๆ ที่หวังช่วงชิงอำนาจเท่านั้น และ mob เป็นอีกคำหนึ่งที่ถูกนำมาใช้เพื่อแสดงสถานภาพทางการเมืองในลักษณะดังกล่าวของประชาชนมาโดยตลอด โดยในกรณีของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเอเธนส์นั้น นักความหมายทางการเมืองของระบบนี้ที่รับรู้กันทั่วไปในปัจจุบันนั้นปรากฏอยู่ในรูปคำว่า democracy หรือ demoskratia และดูเหมือนว่าถ้อยคำที่ถูกใช้ในการโจมตีระบบการปกครองนี้ในยุคนี้กระทำผ่านคำว่า demos หรือประชาชน อย่างตรงประเด็น ส่วนการกล่าวเชิงดูถูกระบบการปกครองโดยประชาชนผ่านคำที่มีนัยความหมายสื่อถึง mob นั้น เกิดขึ้นในยุคต่อมา กล่าวคือ mob เป็นคำหนึ่งที่ถูกใช้ในการสื่อความหมายของระบบการปกครองนี้ในรูปของคำว่า mob-rule หรือ ochlos-kratia อันเป็นคำกล่าวที่มีนัยความหมายเชิงดูถูกแต่การสร้างคำที่แสดงถึงการดูถูกประชาชนนี้เพิ่งเกิดขึ้นในยุคสาธารณรัฐโรมันนั่นเอง โดยการบัญญัติของ Polibius ดังนั้นนักการเลือกใช้คำเพื่อสื่อความหมายถึงการปกครองโดยประชาชนในยุคต่อมาโดยผ่านคำว่า mob หรือ mob rule นี้ในแง่หนึ่งแสดงให้เห็นความพยายามที่จะหลีกเลี่ยงระบบการปกครองดังกล่าวและนี่ถือเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญต่อวิวัฒนาการของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่พยายามลดระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ ดังจะเห็นจากการปกครองแบบสาธารณรัฐของโรมัน และในยุคต่อมา สถานการณ์ความพยายามจัดการป้องกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยตรงก็ ดำเนินต่อมาเรื่อยๆ โดยเฉพาะในยุคการร่างรัฐธรรมนูญอเมริกัน ความล้มเหลวของระบบประชาธิปไตยทางตรงอย่างกรณีเอเธนส์ถูกหลีกเลี่ยงอย่างชัดเจนและ mob ก็เป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ถูกยกมากล่าวอ้างนั่นเอง โดยกระบวนการดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า ในส่วนของการพัฒนาประชาธิปไตยในบริบทสังคมตะวันตกนั้นจะพบว่าปรากฏการณ์ของ mob ตามนัยความหมายทางสังคมวิทยาในปัจจุบันซึ่งก็คือกลุ่มคนที่มีลักษณะการก่อความวุ่นวายและการใช้ความรุนแรงของประชาชนเมื่อมารวมกลุ่มกันทางการเมืองบางครั้งบางคราว ทำให้ชนชั้นผู้ปกครองเกิดความ ไม่ไว้วางใจในการที่จะปล่อยให้อำนาจอยู่ในมือของประชาชน และพยายามจำกัดโอกาสการเกิดพฤติกรรมการรวมกลุ่มในลักษณะดังกล่าวของประชาชนไว้ให้มากที่สุดซึ่งนำมาสู่การพัฒนากระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตยตัวแทนในที่สุด แต่เรื่องนี้ก็เชื่อว่าจะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างตรงไปตรงมานัก เนื่องจากในบางทัศนะที่มีต่อลักษณะพฤติกรรมในลักษณะของ mob ก็เป็นเพียงอคติทางชนชั้นที่ต้องการปฏิเสธสภาพประชาชนอันเป็นพื้นที่แห่งการใช้อำนาจของประชาชน ขณะเดียวกันก็ถือเป็นการปิดกั้นโอกาสการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองจากกลุ่มอื่นๆ โดยการทำลาย ความชอบธรรมของกลุ่มพลังการเมืองต่างๆ ที่ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนซึ่งในเรื่องนี้จะเห็นได้ชัดจากประเด็นเรื่อง

mob กับความเป็นกลุ่มจัดตั้งทางการเมืองและนี่ถือเป็นช่องว่าง ทางนิยามความหมายตาม ทฤษฎีสังคมวิทยาที่ยังรอคอยคำตอบ

โดยในเรื่องวิวัฒนาการการนิยามความหมายของคำว่า mob นี้ ดังได้กล่าวไปข้างแล้วว่ามี ความแตกต่างกับความหมายเดิมที่เคยใช้ในอดีตอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ หากพิจารณาจาก วิวัฒนาการของคำๆนี้จะพบว่า mob ถือได้ว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่สำคัญอย่างหนึ่งของกระบวนการตกผลึก ทางความคิดแบบ anti-democracy อันเป็นแนวคิดที่เน้นการดูถูกการมีและใช้อำนาจของประชาชน อย่างสุดโต่งนั่นเอง เพราะเมื่อพิจารณาจากการบัญญัติคำว่า mob นี้จะพบว่า แม้ mob จะมีรากศัพท์ ย้อนไปถึงภาษาโบราณอย่างภาษากรีกและเป็นลักษณะพฤติกรรมที่อยู่คู่กับสังคมประชาธิปไตย นับตั้งแต่ยุคแรกตั้งเลยทีเดียว โดยในยุคแรกนี้ mob หาได้เป็นถ้อยคำที่สื่อถึงพฤติกรรมการใช้ ความรุนแรงของกลุ่มคนไม่ หากเป็นเพียงถ้อยคำที่สื่อถึงความไม่ไว้วางใจต่อผลการตัดสินใจของ ประชาชนเท่านั้น เป็นคำที่เน้นนัยการง่ายต่อการถูกชักจูงของพวกเขามากกว่า เมื่อเวลาผ่านไป สังคมมีความซับซ้อนขึ้น คำๆ นี้ก็ถูกยึดเหนี่ยวนิยามเชิงลบเพิ่มขึ้นตามลำดับ โดยอาจกล่าวได้ว่าคำว่า mob เพิ่งจะปรากฏขึ้นในปี 1688 อันเป็นยุคแห่งการปฏิวัติอังกฤษนั่นเอง โดยเป็นคำที่ยังคงนัยความ หมายในเชิงบวกและลบในตัวเอง โดยในส่วนของความหมายเชิงลบนั้นเริ่มมีนัยการใช้ความรุนแรงและ ก่อความวุ่นวายอย่างชัดเจนมากขึ้น และดูเหมือนว่าจะผ่านกระบวนการให้นิยามเชิงลบอย่าง สมบูรณ์แบบในช่วงการปฏิวัติฝรั่งเศสนี่เอง โดยเฉพาะหลังจากผ่านกระบวนการศึกษาทางสังคม วิทยาในเวลาต่อมา mob จึงกลายเป็นคำที่มีนิยามความหมายในเชิงลบอย่างเฉพาะเจาะจง

อย่างไรก็ตาม ภาพรวมของที่มาของคำว่า mob ในปัจจุบันนี้ที่ถูกบันทึกไว้กลับพบว่าการ นับย้อนไปถึงเพียงยุคโรมันเท่านั้น นั่นคือ การกล่าวว่ mob เป็นคำที่มีรากศัพท์ที่มาจากภาษาลาติน คือ คำว่า mobile vulgus ซึ่งหมายถึง movable หรือ excitable crowd ในช่วงแรกที่คำๆ ถูกนำมาใช้ใน สังคมอังกฤษก็เป็นการใช้ตามรูปคำเดิม คือใช้ในรูปของคำในภาษาลาติน แต่ต่อมาในปี 1600 เมื่อ คำๆ นี้ถูกตัดทอนลงเป็น mobile หรือ mobele หรือ mobilee การให้ความหมายของคำๆ นี้ก็เริ่มมี ความหมายที่หลากหลายขึ้นและที่สำคัญคือเริ่มเป็นคำที่มีความหมายเชิงอคติอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ มีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเอง อาทิ ประชาชนทั่วไป (common people หรือ populace) ผุ่ชนวุ่นวาย (rabble) และ ผุ่ชนบ้าคลั่ง (mob - ตามนัยความหมายปัจจุบัน) จนกระทั่ง ในปี 1688 แม้คำดังกล่าวจะถูกลดทอนจนเหลือในรูป mob แต่ยังคงมีความหมายทั้งในแง่บวกและ ลบในตัวเองเช่นเดิม สภาพการมีนิยามความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเองของคำๆ นี้ใน ยุคหลังการปฏิวัติอังกฤษนั้น จะเห็นได้จากการใช้คำดังกล่าวในการสื่อถึงพฤติกรรมการรวมกลุ่ม ของประชาชนในแง่บวกที่ได้ดำเนินมาจวบจนกระทั่งปี 1868 อันเป็นปีที่นิยามความหมายของคำว่า mob ในเชิงลบอันหมายถึงผุ่ชนวุ่นวายไร้ระเบียบและมีการใช้ความรุนแรงได้เริ่มก้าวเข้าสู่ ความเป็นทฤษฎีผ่านการศึกษาด้านสังคมวิทยาโดย Gustave Le Bon ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า แม้ในช่วง ปี 1688 ได้มีการบัญญัติคำว่า mob ซึ่งรูปแบบของคำอันเป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายใน

ปัจจุบัน แต่ความหมายของคำๆนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวยังคงเป็นคำที่มีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเองเช่นเดียวกับที่เคยเกิดขึ้นในสมัยโบราณ นอกจากนี้ในส่วนการศึกษาวิวัฒนาการของคำๆ นี้ก็จะพบว่า ยังมีอีกประเด็นที่น่าสนใจ นั่นคือ ประเด็นเรื่องการนิยามความหมายของคำๆนี้ นอกจากจะสะท้อนอคติต่อประชาชน ทั้งในบริบทเชิงความคิดส่วนบุคคลและกลุ่มหรือชนชั้นแล้ว ยังแสดงให้เห็นด้วยว่ากระบวนการดังกล่าวนี้จะขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมด้วย ดังจะพบว่าในบางสังคมได้มีการนิยามความหมายของคำว่า mob ในแง่บวกเพียงด้านเดียว ดังเช่นกรณีของ Australia และ New Zealand ที่ได้มีการให้ความหมายของคำดังกล่าวว่าหมายถึง crowd เท่านั้น ในส่วนนี้จะพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษานี้ซึ่งได้ย้อนศึกษา mob นับตั้งแต่ยุคแรกแห่งการปกครองแบบประชาธิปไตย นั่นคือ ยุคเอเธนส์ ซึ่งพบว่า mob ที่ถูกใช้ในยุกดังกล่าวเป็นคำที่มีนัยทางการเมืองชัดเจน โดยเฉพาะคำว่า ochlos หรือแม้แต่ในยุคการปกครองแบบสาธารณรัฐในยุคโรมัน ถ้อยคำที่ถูกใช้สื่อความหมายของ mob ก็มีลักษณะเดียวกันคือเน้นที่กลุ่มคนมากกว่าพฤติกรรมการรวมกลุ่ม แต่รากศัพท์ของคำๆ นี้ที่ถูกยกมาใช้เป็นบรรทัดฐานของ mob ในการรับรู้ในปัจจุบันกลับเน้นเพียงภาพพฤติกรรมเคลื่อนไหวของกลุ่มคนเป็นหลัก การตั้งคำถาม ณ จุดนี้จึงน่าจะเป็นร่องรอยสำคัญต่อกระบวนการนิยามความหมายของ mob ในทางสังคมวิทยาซึ่งพบว่า มีลักษณะที่ยังไม่ครอบคลุมนัก โดยเน้นเพียงลักษณะของภาพความวุ่นวายและการใช้ความรุนแรงของกลุ่มคนเป็นหลัก อันมีผลต่อการอธิบายประเด็นเรื่องสภาพความควบคุมได้ของ mob อย่างตรงประเด็น

เพราะฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ช่วงเวลาที่คำว่า mob นี้ได้เข้าสู่กระบวนการให้ความหมายในเชิงลบเพียงอย่างเดียวก็คือ หลังจากปี 1868 หรืออาจอาจกล่าวอย่างกว้างๆตามข้อสันนิษฐานของนักวิชาการหลายๆ คนที่ได้กล่าวไว้ว่า สาเหตุหรือช่วงเวลา คำๆนี้มีความหมายในแง่ลบเพียงด้านเดียวคือช่วงเวลาหลังการปฏิวัติฝรั่งเศสในปี 1789 ซึ่งช่วงเวลาแห่งการให้ความหมายที่แตกต่างกันกว่า 100 ปีนี้เป็นจุดสำคัญที่สะท้อนให้เห็นได้เป็นอย่างดีว่า พฤติกรรมการรวมกลุ่มของประชาชนนั้นถูกมองอย่างอคติและหวาดระแวงมากเพียงใด โดยในส่วนของข้อสันนิษฐานที่อ้างถึงช่วงเวลาหลังการปฏิวัติฝรั่งเศสนั้นเป็นผลจากการมีนักสังคมวิทยาที่ได้รับเริ่มทำการศึกษาในเรื่องนี้ ดังในที่ Ed Vaughan ได้กล่าวไว้ว่า ²³⁸ “ผลลัพธ์ที่เป็นไปได้จากความเลเยิดของเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงการปฏิวัติฝรั่งเศส ในสายตาของผู้สังเกตการณ์ส่วนใหญ่จะพบว่าเกิดทัศนคติเชิงลบต่อฝูงชนและพฤติกรรมของฝูงชนบ้าคลั่ง (mob behavior) ดังจะเห็นได้จากกรณีของ Gustav Le bon ในผลงานเรื่อง *The Crowd* ([1893]1960) ที่สรุปว่า จิตวิทยาร่วมหรือของฝูงชนนั้นเกิดจากการแพร่ระบาดของอารมณ์ (contagion) ในหมู่ฝูงชน (crowd) หรือฝูงชนบ้าคลั่ง (mob) ” โดยคำกล่าวของ Ed ในเรื่องนี้ได้เน้นที่ผลของเหตุการณ์การปฏิวัติฝรั่งเศสว่าทำให้เกิดทัศนคติในเชิงลบต่อการรวมกลุ่มของ

²³⁸ Ed Vaughan , *Sociology : The Study of Society*, (USA : Prentice Hall Inc., 2001), pp.

ประชาชนในรูปของ crowd และ mob ขณะเดียวกันก็ได้ยกราศึกษาของนักสังคมวิทยาอย่าง Le Bon ที่กล่าวได้ว่าเป็นผู้ที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อแนวการศึกษาเรื่องทฤษฎีที่เกี่ยวกับ crowd และโดยเฉพาะ mob แต่การกล่าวในลักษณะนี้ก็เป็นการให้นำหนักในการเหตุการณ์เฉพาะอย่างเฉพาะที่มากเกินไป เพราะแม้เหตุการณ์การปฏิวัติฝรั่งเศสจะได้รับการกล่าวถึงอย่างมากก็จริง แต่พฤติกรรมการรวมกลุ่มของประชาชนยุคหลังจากการปฏิวัติดังกล่าวและเหตุการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นในอังกฤษนั้นก็เป็สิ่งที่น่าสนใจและต้องให้ความสำคัญเช่นกัน

กล่าวคือ ผลของเหตุการณ์ทางการเมืองในอังกฤษและฝรั่งเศส ในช่วงเวลาระหว่างศตวรรษที่ 18-19 ที่เกิดความสับสนวุ่นวายขึ้นตามลำดับโดยการก่อจลาจลและการปฏิวัติหรือการต่อต้านการปฏิวัติ ทำให้มีบทความเกี่ยวกับฝูงชน (crowd) มวลชน (masses) ฝูงชนบ้าคลั่ง (mob) และฝูงชนที่วุ่นวายไร้ระเบียบ (the rabble) ปรากฏอยู่ดาษดื่น และผลจากสิ่งเหล่านี้ทำให้ mob ถูกทำให้มีความหมายที่ชี้เฉพาะไปที่ฝูงชนที่อาละวาด (active crowd) อย่างชัดเจน²³⁹ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าแม้การปฏิวัติฝรั่งเศสจะมีอิทธิพลต่อการนิยามความหมาย แต่เหตุผลที่ทำให้ mob มีความหมายในแง่ลบอย่างเฉพาะเจาะจงนั้นคือกระแสการวิเคราะห์เหตุการณ์การเคลื่อนไหวของประชาชนในช่วงเวลาของการปฏิวัติฝรั่งเศสและเหตุการณ์หลังจากนั้นที่จะมีแนวโน้มไปในทิศทางเดียวกันคือการกล่าวประณามพฤติกรรมการรวมกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในรูปของการใช้ ความรุนแรงเป็นสำคัญ จุดนี้ได้นำมาสู่การตกลึกเชิงนิยามความหมายของคำว่า mob ในเชิงลบอย่างเฉพาะเจาะจงในที่สุด ขณะเดียวกันประวัติศาสตร์การปฏิวัติครั้งสำคัญๆก่อนหน้านั้นก็เป็นสิ่งที่ต้องยอมรับว่ามีอิทธิพลต่อการให้ความหมายของคำนี้ในเชิงลบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เช่นกันว่ามีผลต่อการตกลึกทางความคิดของนักวิชาการหลายๆ ท่าน อันนำมาสู่การนิยามความหมายของคำๆนี้โดยเฉพาะเจาะจงในเชิงลบตามแนวคิดทางสังคมวิทยา กล่าวคือ หมายถึงฝูงชนวุ่นวายบ้าคลั่งและไร้ระเบียบ ขณะเดียวกันก็ได้มีการขยายความหมายในแง่นี้ให้รวมถึง การก่ออาชญากรรมในรูปของฝูงชนด้วย คือ การมีความหมายรวมถึง mafia หรือ gangster นั้นเองดังเช่นในปัจจุบัน

โดยรวมจากการพิจารณาพฤติกรรมการรวมกลุ่มของประชาชนในรูปของ mob โดยผ่านกระบวนการบัญญัติและนิยามความหมายของคำนี้ จะพบว่าการให้ความหมายของคำว่า mob ในการปกครองแบบประชาธิปไตยยุคปัจจุบันมีความแตกต่างไปจากช่วงแรกของการบัญญัติคำนี้ และการที่รอบความหมายดังกล่าวถูกนำไปใช้อธิบายพฤติกรรมการรวมกลุ่มของประชาชนในยุคกรีกโบราณและโรมันนั้นได้แสดงให้เห็นอคติของผู้บัญญัติและใช้คำในลักษณะนี้เป็นอย่างยิ่ง อคติเหล่านี้นอกจากจะเป็นผลมาจากแนวคิดที่ต่อต้านระบบการใช้เสียงข้างมากอย่างสิ้นเชิงของกลุ่มชนชั้นนำที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งสำคัญทั้งสามครั้งในประวัติศาสตร์ตะวันตก รวมถึงอคติของคนในแต่ละยุคสมัยก่อนหน้านั้นที่มีต่อระบบการปกครองที่อำนาจ

²³⁹ Serge Moscovici, *Changing Conceptions of Crowd Mind and Behavior*, p. 6.

อิทธิพลเป็นของประชาชนด้วย ดังนั้นจึงอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าคำว่า mob นี้ถือเป็น หลักฐาน พยานทางประวัติศาสตร์แห่งการต่อต้านการปกครองแบบประชาธิปไตยโดยตรงของประชาชนจีน สำคัญเลยทีเดียว ขณะเดียวกันอาจกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงว่า mob เป็นคำที่ถูกใช้ในบริบททางการเมืองเพื่อกล่าวประณามประชาชน คนอีกกลุ่มในสังคมซึ่งนับเป็นคนส่วนใหญ่เพื่อ กีดกันการเข้าร่วมในการใช้อำนาจการปกครอง

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าพฤติกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในรูปของ mob จะกลายเป็นสิ่งที่ถูกจำกัดให้เป็นรูปแบบพฤติกรรมรวมกลุ่มทางการเมืองที่น่ารังเกียจและได้รับการดูถูกอย่างยิ่งโดยผ่านกรอบความหมายด้านลบของคำว่า mob ที่ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในปัจจุบันนั้น แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าพฤติกรรมรวมกลุ่มทางการเมืองของประชาชนในลักษณะอื่นๆ จะต้องถูกจำกัดและได้รับการดูถูกด้วย เพราะการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนคือบทพิสูจน์ ความเป็นประชาธิปไตยของสังคมนั้นๆ อย่างตรงประเด็นยิ่ง ตามหลักการที่ว่าอำนาจเป็นของประชาชน ดังนั้นการเปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนจึงยังเป็นสิ่งที่จำเป็นไม่เสื่อมคลาย อีกทั้งรูปแบบพฤติกรรมแบบ mob ก็หาได้เกิดขึ้นทุกครั้งที่มีการชุมนุมไม่ แต่จาก อิทธิพลทางแนวคิดเกี่ยวกับ mob ของฝ่ายสังคมนิยม ในสังคมประชาธิปไตยตะวันตกจึงได้มีการ แบ่งประเภทของคำที่ใช้ในความหมายของกิจกรรมรวมตัวเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองของ ประชาชนที่เด่นชัดสองลักษณะคือ ในแง่บวกซึ่งเป็นไปตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยและ ถือเป็นสิทธิทางการเมืองอย่างหนึ่งของประชาชน นั่นคือ การชุมนุมประท้วง (protest or demonstration) และในแง่ลบซึ่งเป็นการมองในความหมายที่เป็นภัยต่อความสงบเรียบร้อยของ สังคม นั่นคือ ผุ่ชนบ้าคลั่ง (mob) ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นได้จากการรายงานข่าวสาร ของสื่อมวลชนในสังคมตะวันตกสมัยใหม่ ซึ่งมีความเป็นประชาธิปไตยสูง และเป็นสังคมที่มีโลก ทางวิชาการและโลกทางสังคมเป็นโลกเดียวกัน การใช้คำว่า mob จึงมีปรากฏน้อยมาก

ถึงแม้ว่าในแง่ของภาษาทั่วไปจะยังพบว่า ยังคงมีประเด็นดกค้ำงในเรื่องการนิยาม ความหมาย mob ทั้งในแง่บวกและลบอย่างบ้าง อาทิ จาก The American Heritage Dictionary ที่พบว่ายังคงแปลความหมายคำๆ นี้ในลักษณะดั้งเดิม กล่าวคือ มีการให้ความหมายของ mob ว่า หมายความว่าทั้ง mob และ crowd นั่นคือ 1. ผุ่ชนที่ไร้ระเบียบจำนวนมาก (A large disorderly throng) ความหมายเหมือนกับผุ่ชน (crowd). 2. การรวมกลุ่มของประชาชนทั่วไป 3. แก๊งค์จัดตั้ง ของอาชญากร (ไม่เป็นทางการ) ²⁴⁰ จุดนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นการคงไว้ซึ่งอำนาจในการตีความของ บุคคลและยังคงสามารถใช้เป็นบรรทัดฐานในการสะท้อนอคติของบุคคลที่มีต่อการรวมกลุ่มเพื่อ มีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้ แต่ด้วยบริบททางการเมืองโลกในปัจจุบันที่กระแสการ ไหลบ่าของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ได้คุกคล้นความนิยมต่อระบบการปกครองแบบ

²⁴⁰ William Morris (editor), *The American Heritage Dictionary*, (1982): 544.

อื่นให้จมหายไปกับกาลเวลา ทำให้อำนาจในการนิยามดังกล่าวลดระดับลง จนอาจกล่าวได้ว่าหมดไปอย่างสิ้นเชิง นอกจากนี้ การศึกษาในส่วนนี้ยังพบประเด็นที่น่าสนใจที่ปรากฏผ่านวิวัฒนาการในการใช้คำว่า mob ในลักษณะที่สื่อถึงภาพลักษณ์แห่งพฤติกรรมในเชิงลบของฝูงชนนี้ประการหนึ่ง นั่นคือ สภาพความเป็นธรรมชาติทางภาษาในเรื่องนี้อย่างมีนัยสำคัญยิ่งซึ่งอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า แทบทุกภาษา แทบทุกสังคมที่ได้หยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นศึกษาในเรื่องนี้ต่างก็มีการให้นิยามร่วมระหว่าง mob และ crowd ด้วยกันทั้งสิ้น แม้ในปัจจุบัน ซึ่งแม้ประเด็นนี้อาจเป็นเพียงข้อสังเกตที่ต้องการเวลาในการพิสูจน์ทราบต่อไป แต่สิ่งหนึ่งที่เห็นได้ชัด ณ จุดนี้ก็คือ หลักเกณฑ์ที่กลายเป็นบรรทัดฐานทางสังคมในการคัดแยกระหว่าง mob และ crowd ก็คือระดับความเป็นประชาธิปไตยของแต่ละสังคม นั่นเอง

สำหรับทฤษฎีการศึกษาในเรื่องนี้นั้น แม้ทฤษฎีทางสังคมวิทยาจะเป็นผู้ผลิตและครอบครองอำนาจการนิยาม/อธิบายปรากฏการณ์นี้อย่างชัดเจนเพียงผู้เดียว แต่การศึกษานี้ก็ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่าทฤษฎีทางสังคมวิทยาในเรื่องนี้นั้นยังมีข้อบกพร่องสำคัญอยู่มาก โดยเฉพาะประเด็นการควบคุมได้ของ mob ดังนั้นในแง่ของการนิยามความหมายของ mob นั้นจึงอาจแยกสรุปได้เป็น 2 ส่วน นั่นคือ นิยามทางสังคมวิทยาและรัฐศาสตร์ โดยในทางสังคมวิทยานั้นได้กล่าวไปแล้วว่า mob หมายถึงฝูงชนวุ่นวาย ไร้ระเบียบ บ้าคลั่งและไม่อาจควบคุมได้ ซึ่งจากการศึกษาในทางประวัติศาสตร์นั้นจะพบว่า นิยามดังกล่าวมีข้อบกพร่องอย่างเห็นได้ชัดเอง แม้แต่จากการศึกษาของ Le Bon เองก็ทำให้พิสูจน์ได้ว่า mob นั้นเป็นพฤติกรรมรวมหมู่ของประชาชนที่สามารถควบคุมได้โดยผู้นำฝูงชนได้ชัดเจน ส่วนในทางรัฐศาสตร์นั้น ดูเหมือนว่าจะเป็นการในความสนใจกับ พฤติกรรมแบบ mob นี้ในเชิงมหภาคมากกว่า โดยสามารถอธิบายได้ว่าที่มาของกระบวนมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในลักษณะดังกล่าวนี้เป็นผลจากทั้งปัญหาทางเศรษฐกิจและการปิดกั้นทางการเมืองหรืออาจกล่าวกว้างๆ ได้ว่า mob หมายถึงการต่อต้านรัฐนั่นเอง ซึ่งในส่วนนี้ ประวัติศาสตร์การปฏิวัติทั้ง 3 ครั้งและนับย้อนไปถึงยุคแรกของระบบการปกครองนี้ถือเป็นบทพิสูจน์ที่สำคัญได้อย่างดีและดูเหมือนว่าบทสรุปของ Christopher Hill จะมีน้ำหนักอธิบาย ความเป็นทฤษฎีในเรื่องนี้ได้เป็นอย่างดี ดังจะพบว่าผลจากการศึกษาการปฏิวัติอังกฤษของเขา ไม่เพียงพบว่าเป็นจุดกำเนิดของ mob ในบริบทสมัยใหม่เท่านั้น แต่บทสรุปที่เขาค้นพบยังอาจใช้เป็นแนวการอธิบายพฤติกรรมในรูปของ mob ในทางรัฐศาสตร์ในปัจจุบันได้อย่างครอบคลุมอีกด้วย ดังที่เขาได้กล่าวไว้ในผลงานเรื่อง The Century of Revolution 1603-1714 ซึ่งสรุปนิยามและสาเหตุ/รูปแบบการก่อเกิดพฤติกรรมของ mob ที่ค่อนข้างเป็นทฤษฎีไว้ว่า “คำว่า ‘mob’ เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในช่วงนี้ (1688 -1714 - ผู้เขียน) และมาสาเหตุจากการเมืองต่างๆ กับเศรษฐกิจเนื่องจากไม่มีช่องทางระบายออกทางการเมืองของกิเลสความโลภและความไม่พอใจของกลุ่มบุคคลที่คาดหวังผลตอบแทนที่ดีขึ้นจากการทำงานหนัก คำว่า ‘mob’ อาจเกิดขึ้นเพื่อแสดงความรู้สึกในลักษณะของ Jacobitism แต่ก็มีลักษณะต่อต้านรัฐบาล (anti-government) มากกว่าสนับสนุนสิ่งใด ด้วยเหตุจึงเป็นที่มาของการได้

แย้งในเรื่องความไม่มั่นคงทางการเมือง”²⁴¹ และนอกจากนี้เขายังกล่าวขยายความในเรื่องนี้ไว้ด้วยว่า²⁴² “ศตวรรษที่ 17 ซึ่งเป็นการเริ่มต้นด้วยสัตว์ประหลาดหลายหัว (the many-headed monster) และจบลงด้วย mob สิ่งที่เกิดขึ้นค่อยๆ เกิดขึ้นและเป็นไปอย่างช้าๆ ก็คือความเข้าใจว่า นอกจากเสรีภาพที่เป็นสิ่งสากลแล้ว ก็มีเพียงอภิสิทธิ์ที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น ในช่วงสุดท้ายของยุคนี้ the Good Old Cause ได้ตายไปแล้ว การจัดตั้งองค์กรของสหภาพทางการค้าเพิ่งเกิดขึ้น” โดยการวิเคราะห์ที่ชนะที่ Christopher Hill มีต่อพฤติกรรมการรวมกลุ่มทางการเมืองของประชาชนผ่านการศึกษาประวัติศาสตร์ช่วงการปฏิวัติอังกฤษและเป็นยุคที่ได้รับการยอมรับว่า เป็นจุดเริ่มต้นของการบัญญัติคำว่า mob ในรูปคำที่เราใช้กันอยู่ในปัจจุบัน จะพบว่าประเด็นที่น่าสนใจอย่างน้อย 2 ประเด็น นั่นคือ บทสรุปการนิยามความหมาย mob ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นสรุปในทางรัฐศาสตร์ นั่นคือ นัยความหมายถึง anti-government และความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับ mob ทั้งนี้จาก ข้อความที่เขาได้กล่าวไว้ว่า “มันเป็นเรื่องของการต่อต้านรัฐบาล (anti-government) มากกว่าแสดงการสนับสนุนสิ่งหนึ่งสิ่งใด ดังนั้นจึงเป็นการโต้แย้งเกี่ยวกับความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองนั่นเอง ซึ่ง ณ จุดนี้คือการนิยามว่า mob คือพฤติกรรมทางการเมืองของกลุ่มคนเพื่อต่อต้านรัฐบาลในขณะนั้นและเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อสังคมไร้ซึ่งความมั่นคงทางการเมืองและแม้เขาจะมองว่า mob เป็นปัญหาทางการเมืองพอๆ กับปัญหาทางเศรษฐกิจ แต่ดูเหมือนว่าบทสรุปของเขาที่มีต่อ mob นี้จะค่อนข้างไปทางประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจมากกว่า ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวที่ว่า “The century which began with the many-headed monster ended with the mob” ซึ่งในขั้นต้นดูเหมือนว่า mob กับ the many-headed monster นั้นแทบจะไม่อาจแยกจากกันได้ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาประกอบกับประเด็นความง่ายต่อการชักจูงและสภาพจิตใจที่แปรปรวนของฝูงชน แต่ ณ จุดนี้จะพบว่า สำหรับตัวของ Hill เองยังมีเกณฑ์แบ่งระหว่าง ลักษณะของฝูงชน 2 ประเภทนี้อยู่บ้าง นั่นคือ โดยนัยของ the many-headed monster นั้นสะท้อนความพยายามในการใช้ประชาชนเพื่อเป็นเครื่องมือทางการเมืองของนักการเมือง/กลุ่มการเมือง ขณะที่ mob นั้นเป็นบทสรุปแห่งพฤติกรรมที่เกิดจากความไม่พอใจของกลุ่มประชาชนที่มีต่อรัฐบาลและหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้เพื่อสนองอารมณ์ความคับแค้นอันเนื่องมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ แต่ mob ไม่ได้มีความมุ่งหวังชัดเจนในการเป็นรัฐบาลเหมือนนักการเมืองที่พยายามใช้พวกเขาเป็นเครื่องมือในการสั่นคลอนเสถียรภาพของรัฐบาลเพื่อปูทางในการก้าวขึ้นสู่อำนาจของตน และแม้ในปัจจุบัน สังคมได้พัฒนาไปมากขึ้นพร้อมกับสภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจการพัฒนาของระบบทุนนิยมอาจมีผลต่อการปรับเปลี่ยนนิยามของ mob ในทางรัฐศาสตร์นี้บ้าง ในแง่ที่ว่า การชุมนุมประท้วงโดยใช้ความรุนแรงนั้นอาจมิได้เกิดขึ้นเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่อาจ

²⁴¹ Christopher Hill, *The Century of Revolution 1603-1714*, Ibid., p. 254.

²⁴² Ibid., p. 266.

เกิดขึ้นเพื่อประท้วงบรรดานายทุนหรือเจ้าของกิจการต่างๆ อาทิ กรณีการเรียกร้องค่าจ้าง แรงงาน เป็นต้น

บทสรุปโดย Christopher Hill ข้างต้นจะสอดคล้องกับประเด็น mob ในสังคมประชาธิปไตยในปัจจุบันอยู่มาก ซึ่งในเรื่องนี้เคยมีผู้กล่าวไว้ว่า “ประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองของคนรวย” ซึ่งการศึกษานี้ก็ดูเหมือนจะมีความโน้มเอียงไปสู่บทสรุปดังกล่าว เพราะ mob เป็นพฤติกรรมที่จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อสภาพชีวิตของประชาชนตกอยู่ในสภาวะยากจนหรืออดอยาก แร้นแค้นจนต้องลุกฮือขึ้นกระทำการบางอย่างเพื่อแก้แค้นหรือสร้างความสะใจทางอารมณ์ชดเชยกับความยากจนที่ตนต้องเผชิญ เพราะฉะนั้นในแง่หนึ่ง mob จึงเท่ากับการใช้สิทธิเสรีของประชาชนเพื่อตัดสินลงโทษรัฐบาลที่พวกเขาเลือกตั้งไปหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า mob เป็นบทพิสูจน์ความล้มเหลวของรัฐบาลประชาธิปไตย ในทางกลับกันในสังคมประชาธิปไตยที่ประชาชนร่ำรวยหรืออย่างน้อยประชากรส่วนใหญ่มีคุณภาพชีวิตที่ดี ดังในกรณีของประเทศพัฒนาแล้ว แนวโน้มการเกิด mob จะมีน้อยมากหรือน้อยกว่าโดยเปรียบเทียบซึ่งคงยากที่ปรากฏการณ์ทางการเมืองในลักษณะนี้จะหมดไป เพราะในแง่หนึ่งก็นับเป็นธรรมชาติ/จิตวิทยาฝูงชนด้วย และนี่จะเป็นคำอธิบายเชิงสรุปการศึกษาที่มาและวิวัฒนาการทั้งในการบัญญัติคำและการนิยามความหมายของว่า mob ที่หมายถึงฝูงชนวุ่นวายบ้าคลั่งในสังคมตะวันตกหรืออาจกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงว่าสังคมประชาธิปไตยตะวันตกได้อย่างตรงประเด็นยิ่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ว่าด้วยประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของการใช้และนัยความหมายของคำว่า ม็อบ ในสังคมไทย

การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลายต่อหลายครั้งที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ชาติไทยในยุคหลัง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 เป็นต้นมา ดูเหมือนจะมีเป้าหมายหลักสำคัญอยู่ที่การพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยอันเป็นระบอบการปกครองที่ได้พิสูจน์ตัวเองในระดับหนึ่งแล้วว่าเป็นระบอบการปกครองที่สามารถนำสังคมโลกไปสู่ความเจริญมั่งคั่ง แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่าความเป็นประชาธิปไตยที่เราปรารถนาและคิดว่ากำลังก้าวไปถึงนั้นยังอยู่ห่างไกลนัก กล่าวคือเมื่อก้าวถึงความเป็นประชาธิปไตยตามหลักสากล องค์กรประกอบสำคัญที่ต้องคำนึงถึงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เลยก็คืออำนาจของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่จะต้องกระทำได้โดยเสรีภายใต้กรอบแห่งกฎเกณฑ์ที่สังคมได้วางไว้ นั่นคือ อำนาจทางการเมืองของประชาชนต้องได้รับการยอมรับและเคารพในศักดิ์และสิทธิของพวกเขาในฐานะของเจ้าของอำนาจที่แท้จริง แต่สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมประชาธิปไตยไทยกลับเป็นไปในลักษณะที่ตรงข้ามกันอย่างสุดโต่ง ความพยายามในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชาวไทยกลับได้รับการดูถูกและถูกกล่าวร้ายอย่างเห็นได้ชัด โดยผ่านกรณีของการใช้คำว่า mob ในการเรียกขานการชุมนุมประท้วงทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นในสังคมไทย

ลักษณะการใช้คำว่า mob ในสังคมไทยนั้น ได้สะท้อนปัญหาของการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างตรงประเด็น โดยเฉพาะในส่วนของ การกระจายอำนาจสู่ประชาชนหรือการขยายโอกาสการมีส่วนร่วมทางการเมืองของพวกเขาโดยตรง ดังจะพบว่า ลักษณะเด่นของเหตุการณ์ที่เรียกว่า mob ในสังคมไทยจะมีความแตกต่างไปจากภาพรวมของ mob ในระดับสากลอย่างมีนัยสำคัญ และเมื่อพิจารณานัยความหมายของคำหรือเหตุการณ์ที่เรียกว่า mob ที่เกิดขึ้นในสังคมไทยจะพบว่า มีนัยแห่งความขัดแย้งกับระบอบการปกครองที่เราใช้กันอยู่ในปัจจุบันในระดับที่เรียกได้ว่า เป็น “ความขัดแย้งในระดับรากเหง้าของทฤษฎีประชาธิปไตย” เลยทีเดียว ดังนั้นในส่วนนี้จึงเป็นการศึกษากระบวนการก่อเกิดและวิวัฒนาการของการนิยามความหมายของคำนี้ในสังคมไทย โดยอาศัยบริบททางการเมืองแต่ละช่วงเวลาสำคัญๆ เป็นกรอบกว้างๆในการศึกษา โดยจะเริ่มที่ช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 จนถึง 6 ตุลา 2519 และหลัง 6 ตุลา 2519 จนถึงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 เนื่องจากช่วงเหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้ถือเป็นช่วงแห่งกระบวนการเคลื่อนไหวครั้งสำคัญที่นำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองแบบประชาธิปไตยในปัจจุบัน ดังจะพบว่านี่ห้วงเวลาที่กำหนดเป็นกรอบการศึกษาเห็นได้ชัดว่าเป็นช่วงเวลาแห่งการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนโดยตรงซึ่งอาจเป็นบริบทที่ทำให้กระบวนการเคลื่อนไหวเหล่านี้ถูกประณามว่าเป็น mob นั่นเอง ขณะเดียวกัน 2 ช่วงเวลาหลักๆ นี้ยังอาจกล่าวแบ่งตามวิวัฒนาการของการนิยามความหมายของ mob ในสังคมไทยได้

อย่างมีนัยสำคัญ นั่นคือ ช่วงแรกเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 ถึง 6 ตุลา 2519 นั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคแรกของการนำคำว่า mob เข้ามาใช้ในบริบททางสังคม ส่วนช่วงที่ 2 นั้นเป็นช่วงแห่งการวิวัฒนาการนิยามความหมายของคำๆ นี้ในการรับรู้ของประชาชนทั่วไปอย่างแพร่หลาย และส่วนสุดท้ายจะกล่าวถึงบทสรุปในการศึกษาส่วนนี้ โดยจะเป็นการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากกระบวนการปรับเปลี่ยนนิยามความหมายของคำว่า ม็อบ ต่อสังคมการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทย รวมทั้งสภาพการณ์ปัจจุบันของการใช้คำว่า ม็อบ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคแห่งการตกผลึกทางนิยามความหมายของคำๆ นี้อย่างเป็นทางการในระดับหนึ่ง

4.1 การนำคำคำว่า mob : ณ จุดเริ่มต้น

การศึกษาส่วนนี้จะเป็นการศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นในการเริ่มนำคำคำว่า mob หรือ ม็อบเข้ามาเพื่อใช้บริบททางการเมืองไทย โดยเน้นประเด็นของการใช้คำและนิยามความหมายอันอาจสะท้อนวัตถุประสงค์ของการนำคำดังกล่าวได้ในเวลาเดียวกัน ถึงแม้ว่าประเด็นเรื่องที่มาและช่วงเวลาที่น่าอนที่เริ่มมีการนำคำว่า mob เข้ามาใช้ในสังคมไทยนั้นจะเป็นเรื่องยากที่จะกล่าวอย่างพิถีพิถัน ดังที่ William A. Callahan ได้กล่าวไว้ว่า

“ที่มาของคำว่า ม็อบ ในสังคมไทยนั้นไม่ชัดเจนนัก แต่สามารถอ้างอิงได้บางส่วนว่ามีปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์ในช่วงการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนบ้างแล้วในช่วงทศวรรษ 1970 และเป็นไปได้ว่าที่มาของคำๆ นี้อาจมาเป็นผลจากการนำมาใช้ในทางวิชาการและวัฒนธรรมทางสังคมในช่วงทศวรรษที่ 1980 โดยผ่านการแปลบทความจากภาษาฝรั่งเศสและภาษาอังกฤษได้พอๆ กับการเป็นคำที่ถูกยืมมาใช้เพื่อการพาดหัวข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์ในการรายงานภาพการชุมนุมทางการเมือง”¹

แต่จากข้อสังเกตกว้างๆ ของ Callahan ในเรื่องความเป็นมาของการใช้คำว่า mob ในสังคมไทยนี้ถือเป็นร่องรอยสำคัญที่นำไปสู่การหาคำตอบที่ชัดเจนขึ้น เพราะอย่างน้อยที่สุดข้อสังเกตข้างต้นก็ทำให้การระบุกรอบเวลาที่มีการนำคำๆ นี้แคบลงได้เป็นอย่างดี ในเรื่องนี้ Callahan ยังได้อ้างถึงทัศนะของ พงศพิศ ธรรมานนท์ นักวิชาการไทยที่ได้กล่าวขยายความถึงลักษณะการใช้คำๆ นี้ไว้ว่า

¹ William A. Callahan, *Imagining Democracy: Reading 'the Events of May' in Thailand*, p.42.

“คำๆนี้เป็นคำที่เริ่มใช้ในช่วงทศวรรษที่ 70 เมื่อนักศึกษาปลุกระดมประชาชน หรือที่เรียกว่า ‘ปลุก mob’ และทหารสลายการเดินขบวน หรือ ‘สลาย mob’”² จุดนี้นำไปสู่การค้นหาหลักฐานเพื่อพิสูจน์ว่า คำว่า mob นี้เริ่มมีใช้ในช่วงเวลาดังกล่าวจริงหรือไม่และคนกลุ่มใดเป็นผู้เริ่มใช้และใช้อย่างไร และที่สำคัญนัยทางการเมืองของการใช้คำๆ นี้ ซึ่งอาจถือเป็นบทพิสูจน์บ่งชี้ถึงความเกี่ยวพันระหว่างระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยกับการขีดเส้นแห่งความชอบธรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยอาศัยผ่านคำว่า ม็อบ เนื่องจากช่วงเวลาที่ระบุไว้ข้างต้นนั้นถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน โดยเฉพาะฝ่ายนักศึกษาเริ่มมีความเข้มข้นขึ้นเป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองไทย เนื่องจากทศวรรษดังกล่าวถือได้ว่าเป็นช่วงเวลาที่สังคมไทยเริ่มมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น มีเสรีภาพทางการเมืองมากขึ้นนั่นเอง

อย่างไรก็ตามจากข้อสังเกตของ Callahan ที่ได้ยกมาข้างต้นนี้จะพบว่ามีกรณีวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของการนำเข้ามาคำว่า ม็อบ ในสังคมไทยว่าอาจมาจากการแปลบทความทางวิชาการจากภาษาต่างประเทศและการพาดหัวรายงานข่าวการชุมนุมของสื่อมวลชน จุดนี้ถือเป็นข้อสังเกตที่น่าสนใจ โดยเฉพาะการพาดหัวข่าวของสื่อและจะใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ที่มาของคำว่า ม็อบ ในการศึกษา นี้ โดยจะเริ่มด้วยการวิเคราะห์จากการพาดหัวข่าวของสื่อในช่วงนั้น รวมทั้งจะทำการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นส่วนประกอบ

จากการค้นคว้าหลักฐานประเภทสิ่งพิมพ์ไทยโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันทำให้อาจกล่าวได้ว่า อย่างน้อยคำๆนี้ก็เริ่มมีการใช้กันตั้งแต่ปี 2519 ซึ่งเป็นปีแห่ง “วันมหาวิปโยค” เป็นต้นมา กล่าวคือ จากการค้นข้อมูลจากหนังสือพิมพ์รายวันในช่วงเวลาดังกล่าวพบว่า คำว่า mob หรือ “ม็อบ” นี้ได้มีปรากฏอยู่ในหน้าหนังสือพิมพ์รายวัน “จักรีส” ฉบับวันที่ 27 กรกฎาคม 2519 ในคอลัมน์ที่ชื่อ “บทสัมภาษณ์” ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์คอลัมน์นิสต์เจ้าของนามปากกา “สี่เสียด” และ “กระแซ่” ประจำหนังสือพิมพ์รายวัน “ดาวสยาม” โดยในบทสัมภาษณ์ดังกล่าว ประสาน มีเพ็ญทรัพย์ เจ้าของนามปากกาดังกล่าวได้กล่าวถึง mob ในนัยความหมายของ “จรวดลู่นาวายและทำลายทรัพย์สิน” ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า

“จักรีส : แล้วเรื่องหนังสือพิมพ์ดาวสยามถูกนักศึกษามาวางหรือ

ประสาน : อยู่ข้างนอกวางหรือผมยินดีครับ แต่ถ้าบุกเข้ามาข้างใน ... ขอโทษครับ ผมมีปืนทุกชนิด ซึ่งมีใบอนุญาต ปืนลูกซองห้านัดนี้คุณไม่รู้เรื่องเลย ออโตเมติก นี้ผมมีเฉพาะตัวผมสองกระบอก ผมซื้อให้กองบรรณาธิการอีกสามกระบอก ห้ากระบอกพอไหมครับ บุกเข้ามาทำลายทรัพย์สินผม ผมก็ยิง ปกป้อง ม็อบนี่ครับ ...

² Ibid. p. 77.

**มือบใช้ใหม่ครับ จลาจลุ่นวายแล้วมาทำลายทรัพย์สินผมเสียหาย ผมต้องปกป้อง
ทรัพย์สินของผม มันเป็นทรัพย์สินปัจเจกชน เป็นทรัพย์สินส่วนตัว”³**

การใช้คำว่า มือบ ของคอลัมน์นิสต์ท่านนี้ แม้จะเป็นการให้ความหมายที่ถูกต้องตามหลักการสากลในเรื่องนี้ แต่ขณะเดียวกันการยกตัวอย่างในเชิงขยายความสมมุติพฤติกรรมของกลุ่มนักศึกษาที่มาวางหรือดั่งกล่าวจะพบตัวเขาเองค่อนข้างมีทัศนคติในเชิงลบต่อการใช้สิทธิการมีส่วนร่วมเพื่อแสดงออกซึ่งความคิดทางการเมืองของฝ่ายนักศึกษาโดยผ่านการชุมนุมประท้วงอย่างรุนแรง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าอย่างเฉพาะเจาะจงได้ว่าเป็นทัศนคติที่เขามีต่อการชุมนุมประท้วงทางการเมืองโดยรวมเลยทีเดียว ดังจะเห็นได้จากจุดยืนทางการเมืองของเขาที่ปรากฏผ่านบทความในคอลัมน์ของเขาในหนังสือพิมพ์ดาวสยาม จุดนี้แม้จะไม่ปรากฏมีการใช้คำว่า มือบ ในการรายงานข่าวสารทางการเมืองโดยหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ แต่ในแง่หนึ่ง นี้อาจเป็นบทพิสูจน์ขั้นต้นของการใช้คำว่า มือบ ในสังคมไทย โดยอาจกล่าวได้ว่า มือบ เป็นคำที่มีการใช้อย่างแพร่หลายในสังคมในระดับหนึ่งนับตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2519 เป็นอย่างน้อย ขณะเดียวกันข้อความที่ยกมาข้างต้นยังอาจนับได้ว่าเป็นหลักฐานยืนยันจุดยืนทางการเมืองแบบอนุรักษนิยมของคอลัมน์นิสต์คนนี้ไปพร้อมกันด้วย

นอกจากนี้ในหนังสือพิมพ์ฉบับเดียวกันนี้ โดยในฉบับประจำวันที่ 21 กันยายน 2519 ได้มีการกล่าวถึง mob ในเชิงทฤษฎีไว้ในคอลัมน์ “จิตวิทยา” ในหัวข้อที่ว่าด้วย “มือบ : ปฏิกริยาของความแค้นเคือง” ซึ่งเป็นการอธิบายรูปแบบพฤติกรรมของฝูงชนในรูปของ mob ตามทฤษฎีทางสังคมวิทยาไว้โดยมีความยาวกว่า 3 หน้า และจากบทวิเคราะห์ชิ้นนี้จะพบว่า คอลัมน์นิสต์ท่านนี้ได้กล่าวถึงลักษณะการใช้คำว่า มือบ นี้ไว้อย่างน่าสนใจและถือเป็นหลักฐานสำคัญยิ่งในการพิสูจน์ว่า คำๆ นี้ได้เริ่มนำเข้ามาใช้ในสังคมไทยตั้งแต่ช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 เป็นต้นมา นั่นคือ ในส่วนต้นของบทความชิ้นนี้ “กิติกร” ได้กล่าวถึงความเป็นมาในการนำประเด็นพฤติกรรมของ มือบ มาวิเคราะห์ไว้ว่า

“นับตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา เราได้ยินคำใหม่คำหนึ่งบ่อยๆ คำนั้นคือ มือบ หรือ Mob ซึ่งกำลังกลายเป็นศัพท์ที่รู้จักกันแพร่หลายจนเกือบจะกลายเป็นถ้อยคำสามัญ ทุกครั้งที่มีการชุมนุมเรียกร้องเงินขบวนของศูนย์ฯ (ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย – เน้นโดยผู้เขียน) หรือกลุ่มต่างๆ จะได้ยินคนพูดถึงมีอบทุกทีไป”⁴

³ จัตุรัส (27 กรกฎาคม 2519): 30

⁴ จัตุรัส (21 กันยายน 2519): 42.

จากบทความชิ้นนี้จะพบว่า มีข้อสังเกตสำคัญประการหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องกับประเด็นการใช้คำว่า ม็อบ ในสังคมไทยอย่างยิ่ง นั่นคือ ในส่วนต้นของบทความชิ้นนี้ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า ม็อบเป็นคำที่เริ่มมีการใช้อย่างแพร่หลายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 เป็นต้นมา ในระดับที่ กิติกร ได้ชี้ว่า “กำลังกลายเป็นศัพท์ที่รู้จักกันแพร่หลายจนเกือบจะกลายเป็นถ้อยคำสามัญ ทุกครั้งที่มีการชุมนุมเรียกร้องเดินขบวนของศูนย์ฯ หรือกลุ่มต่างๆ จะได้ยินคนพูดถึงม็อบทุกทีไป” ซึ่งแม้จะไม่ค้นพบว่ามีปรากฏเป็นหลักฐานในเรื่องนี้ตามสื่อประเภทหนังสือพิมพ์รายวันทั่วไปและไม่อาจจะระบุช่วงเวลาที่น่าจะมากกว่านี้ได้ แต่การกล่าวอ้างถึงปรากฏการณ์การใช้คำว่า ม็อบ ของคอลัมนิสต์ผู้นี้ในลักษณะดังกล่าวก็ถือเป็นบทพิสูจน์ที่สำคัญต่อช่วงเวลาที่เกิดมีการใช้คำๆ นี้ในสังคมอย่างมีน้ำหนักและมีนัยสำคัญอย่างมาก เพราะงานชิ้นนี้ไม่เพียงพยายามให้ความรู้ทางวิชาการเกี่ยวกับพฤติกรรมรวมหมู่ที่เรียกว่า mob นี้เท่านั้น แต่ยังชี้ให้เห็นนัยทางการเมืองของการใช้คำว่า ม็อบ ในลักษณะของการจัดตั้งกลุ่มเพื่อดำเนินการขัดขวางและทำลายกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนทั่วไปในสังคมไปพร้อมกันด้วย ดังจะเห็นได้จากการที่เขาได้กล่าววิเคราะห์เหตุการณ์การต่อสู้ทางการเมืองในขณะนั้นไว้ว่า

“เมื่อเกิดการต่อสู้เรียกร้องความชอบธรรมในลักษณะของฝูงชนขึ้นคราวใด คนส่วนหนึ่งจะเห็นว่าเป็นปรากฏการณ์ธรรมดา ผู้บริหารบ้านเมืองที่ฉลาดย่อมหาสาเหตุวิเคราะห์ด้วยจิตใจที่กว้างขวาง แต่ยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่งกลับเห็นว่าน่ากลัว ผู้บริหารที่โหดเขลา ก็มักหาทางปราบปรามทำลายด้วยกลวิธีต่างๆ เช่น **แผนม็อบกินม็อบ** เป็นต้น ซึ่งไม่มีอะไรจะดีไปกว่าก่อให้เกิดการแตกแยกปั่นป่วนขึ้นในหมู่ประชาชน”⁵

และ

“ตามปรกติ ผู้ต้องการสลายฝูงชนมักพุ่งเป้าไปที่ผู้นำแต่อย่างเดียว เช่น เปิดฉากคำทอต่อว่า หรือไม่ก็ใช้ไม้แข็งถึงขั้นสังเวยกันทีเดียว ซึ่งเป็นการทำที่ผิดพลาดเพราะจะได้ผลเพียงชั่วคราว สมาชิกในฝูงชนอื่นๆ จะหลบลงเล่นไต่ดินกันหมด หรือไม่ก็กระตุนให้รุนแรงหนักขึ้นเพราะในบางทีก็ไม่มีใครนำใครในฝูงชน ด้วยความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหมด ถ้าจะเก็บกันเป็นหมื่นเป็นแสนจะไหวหรือ กระนั้นก็ยังมิผู้พยายามกระทำกรในรูป “ม็อบกินม็อบ” หรือปล่อย “แก๊งค์กวนเมือง” อาละวาด ซึ่งเป็นอันตรายต่อประเทศอย่างมหาศาล”⁶

⁵ จัตุรัส (27 กรกฎาคม 2519): 42.

⁶ จัตุรัส (27 กรกฎาคม 2519): 44.

สำหรับ “แผนมือบกินมือบ” ที่ กิติกร ได้กล่าวไว้ข้างต้นนั้น หากพิจารณาจากบริบททางการเมืองในช่วงนั้นจะพบว่า นัยของแผนการดังกล่าวนี้ได้แสดงให้เห็นความพยายามของฝ่ายอำนาจทหารในการใช้กองกำลังจัดตั้งของตนเข้าทำลายการชุมนุมประท้วง ซึ่งก็คือการสร้าง “มือบ” ของตนเองขึ้นเพื่อการปฏิบัติการดังกล่าวข้างต้น ดังจะกล่าวต่อไป แต่ ณ จุดนี้ จากการสัมภาษณ์ ธรรมเกียรติ กั่นอริ ซึ่งได้อธิบายเพิ่มเติมถึงที่มาของแผนการดังกล่าวว่า “มือบกินมือบ เป็นวิธีการของมหาไศยไทย แผนนี้เริ่มใช้โดย ชลอ วนะภูติ ปลัดกระทรวงมหาดไทย เนื่องจากเป็นหน่วยงานที่เผชิญหน้ากับมือบ มากที่สุด เมื่อประชาชนมีสิทธิเสรีภาพมากขึ้น ประชาชนไม่พอใจฝ่ายปกครอง ผู้ว่าฯ นายอำเภอ ก็จะเดินขบวนจับไล่ มหาดไทยก็จัดกลุ่มผู้สนับสนุน ไม่ให้ประชาชนมาเดินขบวนจับไล่”⁷ ซึ่งทำให้การระบุงช่วงเวลาการนำคำว่า มือบ เข้ามาใช้ในสังคมไทยสามารถทำได้โดยเฉพาะเจาะจงมากขึ้น นั่นคือ จากการสืบค้นข้อมูลของกระทรวงมหาดไทยพบว่า ชลอ วนะภูติ ดำรงตำแหน่งปลัดกระทรวงมหาดไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517-2519 เพราะฉะนั้น มือบ อาจจะเป็นคำที่เริ่มใช้นับตั้งแต่ปี 2517 เป็นต้นมา จุดนี้จะสอดคล้องกับสิ่งที่ ชัยวัฒน์ สุริวิชัย หนึ่งใน 13 อดีตผู้ต้องหาที่ร่วมเรียกร้องรัฐธรรมนูญเมื่อปี พ.ศ. 2516 ได้กล่าวถึงการใช้คำว่า มือบ ในสังคมไทยไว้ว่า “หลัง 14 ตุลาใหม่ๆ ยังไม่มีการใช้คำว่า มือบ หรือมีใช้น้อยมาก จนเมื่ออำนาจรัฐตั้งตัวได้ กลับเข้ามาได้ มือบ เริ่มมีใช้มากขึ้นประมาณกลางปี 2517 การที่รัฐใช้คำว่า มือบ เรียกการชุมนุมประท้วงขณะนั้นก็เพื่อสร้าง ภาพลบต่อการชุมนุม ทำให้เห็นว่าชาวบ้านมามือบ มาเรียกร้องให้รัฐทำโน่นทำนี่” เพราะฉะนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า จากข้อความที่กล่าวถึง มือบ ในความรับรู้เข้าใจของสังคมในยุคดังกล่าวข้างต้น แม้จะไม่สื่อถึงนัยความรุนแรงของ มือบ ได้อย่างชัดเจนนัก หรืออาจกล่าวได้ว่า มือบ ที่ใช้สื่อถึงการชุมนุมของฝ่ายนักศึกษา นั้น หากได้มีนัยใดสอดคล้องกับนิยามสากลไม่ แต่ด้วยความหวาดระแวงของฝ่ายผู้ปกครอง จนถึงขั้นที่มีการคิดค้นแผนมือบกินมือบขึ้นนี้ ได้สะท้อนนัยการกวาดล้างและปราบปรามอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นอีกด้านหนึ่ง มือบ จึงเป็นคำที่สะท้อนการใช้ความรุนแรง การสร้างความวุ่นวายในการชุมนุมไปพร้อมกันด้วย ดังจะกล่าวต่อไปในรายละเอียด

ขณะเดียวกันจากการค้นคว้าหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษจะพบว่าคำว่า mob นี้เริ่มมีปรากฏอย่างน้อยก็นับตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา โดยในยุคทศวรรษ 2510 นี้ปรากฏมีหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษ 2 ฉบับในสังคมไทย นั่นคือ Bangkok Post และ The Nation ดังจะพบว่าในการรายงานข่าวการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มนักศึกษาและประชาชนในช่วงรอยสำคัญของประวัติศาสตร์การเมืองไทยทั้ง 2 ครั้ง หนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับนี้ต่างก็ใช้คำว่า mob ในการรายงานเหตุการณ์ดังกล่าวและมีนัยความหมายสื่อถึงฝูงชนวุ่นวายบ้าคลั่งอันเป็นความหมายตามทฤษฎีทางสังคมวิทยาและเป็นสากล

⁷ สัมภาษณ์, ธรรมเกียรติ กั่นอริ, อดีตนักเขียนอิสระเข้าร่วมเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองช่วง 6 ตุลาคม 2519, 18 กันยายน 2544.

โดยสำหรับหนังสือพิมพ์ Bangkok Post นั้นได้มีการใช้คำว่า mob นี้ในการรายงานข่าวช่วงวันที่ 14 และหลังวันที่ 14 ตุลาคม 2516 อย่างน้อย 5 เหตุการณ์ด้วยกัน อาทิ เมื่อวันอาทิตย์ที่ 16 ตุลาคม 2516 หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ได้รายงานข่าวตอนหนึ่งในกรอบย่อหน้าหนึ่งโดยพาดหัวว่า Students smash booths และกล่าวถึงพฤติกรรมของ mob ไว้ตอนหนึ่งว่า “The students tried to set the booth on fire, but were stalled by some of the mature students who pointed out to the **mob** that police booths have to be built with taxpayers’ money.”⁸

ในวันที่ 16 ตุลาคม 2516 Bangkok Post ได้รายงานโดยลำดับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวันที่ 14 ตุลาคม ตอนหนึ่งว่า “2.15 p.m. The **mobs** came back to the Phan Fah Bridge and started again to attack the Metropolitan HQ in vehicles hijacked from government offices. They threw bottle bombs and gasoline soaked cloth into the building and it was soon ablaze. Police fled to the ECAF Sala Santitham building after their HQ was take over.”⁹

ในวันที่ 17 ตุลาคม 2516 Bangkok Post ได้ใช้คำๆ นี้ในการรายงานข่าวถึง 2 ส่วนด้วยกัน อาทิในหน้า 6 “As hundreds of students and boyscouts moved about the Rajdanern Avenue since early in the morning to sweep away huge piles of garbage, another big **mob** gathered outside the Metropolitan Police Headquarters chanting anti police slogans and demanding to see Pol Lt Gen Montchai Phankongchuen who, they alleged, had triggered the worst massacre in the history of this country. The **mob**, comprising members of the general public and some militant students, grew to 2,000 strong around noon time and continued to throw stones and other objects at the burnt police headquarters.”¹⁰ และพาดหัวข่าวย่อในหน้า 9 ว่า “**Mob** storms police station : NSCT saves police from attack” และได้รายงานข่าวตอนหนึ่งว่า “The source said one of the 3,000-strong **mob** was ..... in the clash with the police but the situation was quickly restored after student leaders, including Thirayuth Boonmee, stood up to plead for a stoppage to the ....”¹¹

สำหรับเหตุการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองครั้งสำคัญครั้งต่อมาในปี พ.ศ. 2519 หนังสือพิมพ์ฉบับภาษาอังกฤษเล่มนี้ก็ได้มีการใช้คำว่า mob ในการรายงานข่าวเช่นกัน โดยในฉบับวันที่ 9 ตุลาคม 2519 ได้มีการรายงานข่าวการเดินทางลี้ภัยไปอังกฤษของอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในขณะนั้นซึ่งมีความตอนหนึ่งกล่าวถึง mob ว่า “The report said that Dr. Puey was accorded protection in the departure lounge for more than four hours in order to keep away angry

⁸ Bangkok Post (October 14, 1973):1.

⁹ Bangkok Post (October 16, 1973): 6.

¹⁰ Bangkok Post (October 17, 1973): 6.

¹¹ Bangkok Post (October 17, 1973): 9.

mob who blocked all entrances of the airport building and demanded his arrest.”¹² และในการรายงานข่าวอีกตอนหนึ่งในหน้าเดียวกัน “The police intercession, although causing 41 deaths and wounding over 150 others, was meant to prevent a violent collision between **left-wing and right-wing mobs.**”¹³ และในวันเดียวกัน Bangkok Post ได้เขียนแสดงความคิดเห็นต่อเหตุการณ์ความวุ่นวายทางการเมืองในขณะนั้นไว้ในกรอบเฉพาะกิจ “Post Opinion” ความตอนหนึ่งว่า “From October 14, 1973, till the NARC takeover on October 6, 1976, we did have democracy and full freedom but we also had political and economic instability, **mob rule instead of rule of law**, irresponsible exercise of rights and privileges, a rise in the crime rate, unsolved murders, strikes, lack of safety of life or property and rampant corruption.”¹⁴ จากภาษาที่หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ใช้ในการรายงานข่าวข้างต้นอาจสะท้อนนัยการใช้คำๆ นี้ในสังคมไทยได้ในระดับหนึ่ง กล่าวคือ การรับรู้คำว่า mob ในสังคมในยุคนี้ไม่ได้เป็นเพียงการรับรู้ mob ในลักษณะการชุมนุมประท้วงเท่านั้น แต่ mob ในยุคนี้ยังมีลักษณะแห่งความเป็นองค์กรหรือกลุ่มการเมืองที่มีความมั่นคงต่อเนื่องในระดับหนึ่งด้วย หากลักษณะการใช้ข้างต้นเป็นไปตามสมมุติฐานที่ว่า เป็นการใช้โดยการถอดความจากภาษาไทย ซึ่งความเป็นไปได้ในส่วนนี้จะเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับนโยบายของฝ่ายรัฐในการใช้แผนมือบิกันมือบิที่ กิติกร ได้กล่าวถึงข้างต้นและบริบททางสังคมที่มีการแบ่งแยกกลุ่มคนในทางการเมืองเป็น “ฝ่ายซ้าย” และ “ฝ่ายขวา” นั่นเอง ณ จุดนี้จึงแสดงให้เห็นข้อแตกต่างระหว่าง มือบิ ที่อยู่ในการรับรู้ของสังคมไทยและ mob ตามทฤษฎีทางวิชาการตะวันตกอีกประการหนึ่งนั่นคือ พฤติกรรมรวมหมู่ที่เรียกว่า มือบิ ของสังคมไทยมีลักษณะของการเคลื่อนไหวจัดตั้งแบบต่อเนื่องชัดเจน จนแบ่งเป็นฝักฝ่ายได้ ขณะที่ mob ในสังคมประชาธิปไตยตะวันตกเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นชั่วคราวแล้วสลายไป ในเรื่องนี้จะกล่าวในรายละเอียดต่อไป ขณะเดียวกันนัยของคำว่า mob rule instead of rule of law นี้ยังเพิ่มน้ำหนักการถอดความโดยสื่อภาษาอังกฤษนี้ผ่านความเชื่อมโยงระหว่างคำเหล่านี้กับคำว่า กฎหมู่ ซึ่งเป็นคำที่มีการใช้บรรยายสถานการณ์ทางการเมืองช่วงนั้นอย่างแพร่หลายตามหน้าหนังสือพิมพ์ไทยอย่างน่าสนใจอีกด้วย

ขณะเดียวกันหนังสือพิมพ์ฉบับภาษาอังกฤษอีกฉบับคือ The Nation ก็ได้ใช้คำว่า mob นี้ในการรายงานข่าวเหตุการณ์การเคลื่อนไหวในวันที่ 14 ตุลาคม นี้เช่นกัน โดยในฉบับวันที่ 14 ตุลาคม 2516 มีปรากฏการใช้คำว่า mob ในการรายงานข่าวเหตุการณ์ทางการเมืองในขณะนั้นในหน้า 1 ตอนหนึ่งว่า

¹² Bangkok Post (October 9, 1976): 3.

¹³ Bangkok Post (October 9, 1976): 3.

¹⁴ Bangkok Post (October 9, 1976): 8.

“The crowd had been following instructions from Mr. Saeksan Prasertkul who had been isolated from other student leaders. Another reason cited by student leaders for marching to see His Majesty was that the demonstrators would not disperse. They believe His Majesty’s wish to see the demonstration called off would be effective with the crowd. As the cheering **mob** got wilder trying to get the student leaders who had seen Marshal Prapass to explain the whole mystery behind the agreement Mr. Saeksan Prasertkul, tried desperately from the platform to hold the crowd together.”¹⁵

และ

Security officers were instructed to allow them in if the crowds got out of control. It was agreed to allow destruction of property-except classified material-which the officials would describe them as public and national property. The meeting, presided over by Field Marshal Thanom Kittikachorn, expressed concern about the possible intrusion of **mobs** and worked out details step by step. The soldiers, though fully armed were asked to threat the demonstrators leniently. No one was allowed to open fire and physical force was ruled out. The morning’s meeting then turned to problems of “third hand” elements infiltrating the marchers’ ranks.”¹⁶

นอกจากหลักฐานประเภทหนังสือพิมพ์รายวันวันแล้ว หลักฐานจากสื่อมวลชนประเภทอื่นๆ อาทิ วิทยุและโทรทัศน์ก็ทำให้ยืนยันได้เช่นกันว่า มีอบ เป็นคำที่มีปรากฏในสังคมไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 เป็นอย่างน้อย ดังจะเห็นได้จากเอกสารที่มีการเผยแพร่เนื้อหาของรายการโทรทัศน์ที่ชื่อ “พุดจา ประชาชาวบ้าน” ซึ่งออกอากาศทั้งทางโทรทัศน์และวิทยุ เมื่อคืนวันที่ 12 กรกฎาคม 2519 ซึ่ง พ.ท. อูทาร์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (ยศในขณะนั้น) ได้กล่าวถึงคำและความหมายของคำๆ นี้ตอนหนึ่งว่า “แต่เมื่อฝูงชนอันนั้นมารวมกันอยู่ในที่แห่งหนึ่ง เช่นในท้องสนามหลวง ในถนนราชดำเนินมาก จั๊งๆ ทุกที ซึ่งเราเรียกว่าเป็น **Mob Mob** หรือฝูงชนซึ่งอยู่ในที่จำกัดอันนี้ไม่มีวิญญูณของตัวเอง เหลือแล้วละครับ”¹⁷ ซึ่งได้ใช้คำๆ นี้เพื่อสื่อความหมายถึง “ฝูงชน” อย่างเห็นได้ชัด และนี่คือความแตกต่างในลักษณะการใช้และให้ความหมาย มีอบ อย่างมีนัยสำคัญยิ่ง กล่าวคือ จากข้อความการใช้

¹⁵ The Nation (October 14, 1973): 1.

¹⁶ The Nation (October 14, 1973): 2.

¹⁷ ส. สายฟ้า, ผู้เขี่ยฟ้าทำดิน, (ม.ป.ท.), (2519), หน้า 94.

คำๆ นี้ในการสื่อความหมายจากเอกสารประเภทหนังสือพิมพ์รายวันข้างต้นนั้นดูเหมือนว่าผู้ใช้จะใช้ตามนัยความหมายทางสังคมวิทยาซึ่งหมายถึงฝูงชนวุ่นวายบ้าคลั่ง ไม่ว่าจะเป็นการใช้โดย ประสาน มีเพ็ญทรัพย์ หรือ กิติกร มีทรัพย์ รวมถึงการใช้โดยหนังสือพิมพ์รายวันภาษาอังกฤษ ขณะเดียวกันฝ่ายอำนาจรัฐกลับใช้คำๆ นี้ในนัยที่แตกต่างไปอย่างสุดโต่ง พวกเขาพยายามใช้คำว่า มีอบ ในการอธิบายพฤติกรรมการรวมกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายนักศึกษาอย่างเจตนา และดูเหมือนว่าความพยายามของฝ่ายหลังจะประสบความสำเร็จอย่างมากในยุคนั้น ดังจะพบว่า มีอบ ในการรับรู้ของสังคมไทยในยุคนั้นเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับนิยามของฝ่ายทหาร ดังจะกล่าวต่อไปในส่วนที่ว่าด้วยกลุ่มคนที่เริ่มนำเข้าคำว่า มีอบ ในสังคมไทย

โดยสรุปในส่วนนี้อาจกล่าวได้ว่า จากหลักฐานของสื่อประเภทหนังสือพิมพ์รายวันจะพบว่า ช่วงเวลาที่คำว่า มีอบ ถูกนำมาใช้ในสังคมไทยอย่างเป็นลายลักษณ์อักษรนั้นเริ่มตั้งแต่ปี 2519 เป็นอย่างน้อย แต่ก็ไม่ได้เป็นผลจากการพาดหัวข่าวของสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ดังที่ Callahan ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ ในเรื่องนี้หากพิจารณาถึงการใช้คำว่า มีอบ ในลักษณะที่เป็นภาษาพูดในเชิงการรับรู้ทางสังคมนั้นอาจกล่าวได้ว่า คำๆ นี้เริ่มมีใช้ในสังคมไทยนับตั้งแต่ช่วงหลัง 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมาหรืออาจกล่าวได้ว่าหลังปี 2517 เป็นต้นมา และน่าจะเป็นการใช้โดยผ่านสื่อประเภทอื่นๆ ที่ไม่ใช่หนังสือพิมพ์รายวัน ดังหลักฐานที่กล่าวอ้างไว้ข้างต้น ทั้งนี้ทั้งนั้นเหตุที่ไม่ปรากฏมีการใช้คำว่า มีอบ ผ่านสื่อดังกล่าวอาจเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถสะท้อนจุดยืนทางการเมืองของสื่อมวลชนประเภทนี้ด้วยนั่นเอง ดังที่ พยงค์ อัสวพิชยนต์ ได้ทำการศึกษาในเรื่องนี้ไว้ว่า

“นอกจากนี้ กลุ่มชนอีกกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทใกล้เคียงกับกลุ่มนักคิด นักเขียนในการให้การสนับสนุนขบวนการนักศึกษาจนประสบความสำเร็จ กลุ่มนี้ก็คือสื่อมวลชนซึ่งหมายถึงเฉพาะถึง หนังสือพิมพ์และสิ่งตีพิมพ์อื่นที่เป็น “อิสระ” จากการควบคุมโดยตรงจากรัฐบาลทหาร... สิ่งที่มีการเผยแพร่กันมาก นอกเหนือจากแนวความคิดทางการเมืองแล้ว ก็คือการ “ตีแผ่” ความเหลวไหล ความผิดพลาด และความเลวร้ายของระบอบการปกครองและรัฐบาล “ถนอม-ประภาส” โดยเฉพาะอย่างยิ่งบรรดาชนชั้นนำทางการเมืองการทหารในคณะรัฐบาล จึงมีลักษณะของการ “เข้าข้าง” ขบวนการนักศึกษาอย่างเห็นได้ชัด”¹⁸

¹⁸ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน พยงค์ อัสวพิชยนต์, มูลเหตุของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516, วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2530, หน้า 217.

จากการศึกษาของ พยงค์ ในเรื่องนีถือเป็นเหตุผลในการสนับสนุนสมมุติฐานที่ว่ากรณีที่นักหนังสือพิมพ์ไทยไม่นิยมใช้คำว่า ม็อบ ในการกล่าวถึงการชุมนุมประท้วงที่เกิดขึ้นในยุคนั้น อาจกล่าวได้ว่าเพราะพวกเขาไม่เห็นด้วยว่าขบวนการของนักศึกษาประชาชนในยุคดังกล่าวมีลักษณะการเคลื่อนไหวในรูปของฝูงชนวุ่นวายบ้าคลั่ง ขณะเดียวกันจุดนี้ยังอาจสะท้อนภาพการกล่าวร้ายขบวนการของพวกเขาโดยฝ่ายอำนาจรัฐและฝ่ายขวาที่มีแนวคิดอนุรักษนิยมผ่านการใช้คำๆ นี้อย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้จากความเป็น “อิสระ” จากการควบคุมของฝ่ายอำนาจรัฐนี้ยังได้สะท้อนจุดยืนทางการเมืองของนักหนังสือพิมพ์ในยุคนั้นไปพร้อมกันด้วย เนื่องจากในความเป็นอิสระดังกล่าว หนังสือพิมพ์บางฉบับก็ “เข้าข้าง” ฝ่ายอำนาจรัฐอย่างเต็มที่เช่นกัน โดยเฉพาะ หนังสือพิมพ์ “ดาวสยาม” ซึ่งถูกมองว่าเป็นหนังสือพิมพ์ฝ่ายขวา และแม้ว่าหนังสือพิมพ์ฉบับนี้จะไม่ปรากฏมีการใช้คำว่า ม็อบ ในการรายงานข่าวการเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการนักศึกษาประชาชน แต่จุดนี้ก็อาจอธิบายได้ว่าด้วยจุดยืนทางอุดมการณ์ของหนังสือพิมพ์ฉบับนี้ที่มุ่งเน้นการต่อต้านและโจมตีลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นหลัก โดยพวกเขามักใช้คำว่า “พวกคอมมิวนิสต์” หรือ “ไอ้คอม” ในการกล่าวประณามการเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายตรงข้ามมากกว่า ดังจะกล่าวต่อไป

นอกจากนี้ดูเหมือนว่าในบรรดาหลักฐานในเรื่องนี้ที่ค้นพบทั้งหมด บทสัมภาษณ์ของ อุทรา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา เป็นหลักฐานเพียงชิ้นเดียวที่ชี้ให้เห็นลักษณะการให้ความหมาย mob ในลักษณะเดียวกับที่คนทั่วไปในสังคมรับรู้และด้วยบทบาทหน้าที่ของเขาแล้วอาจมีอิทธิพลต่อการสร้างการรับรู้นิยามความหมายของ ม็อบ ในลักษณะนี้ของสังคมได้โดยง่าย อย่างไรก็ตามการในเรื่องนี้จำเป็นต้องศึกษาต่อไปในรายละเอียดภาพรวมของประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงดังกล่าวประกอบ ทั้งนี้เพื่อชี้ให้เห็นลักษณะการใช้และการให้ความหมายของคำๆ นี้ในยุคดังกล่าว อันจะเป็นบทพิสูจน์วัตถุประสงค์ในการนำคำว่า mob เข้ามาใช้ในการสื่อสารทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญด้วยหรืออาจกล่าวได้ว่าเพื่อพิสูจน์ว่า การใช้คำว่า mob ในยุคแรกนั้นมีนัยทางการเมืองหรือไม่อย่างไร อันจะทำให้เกิดความเข้าใจต่อปรากฏการณ์การแปรสภาพความหมายในปัจจุบันได้

4.1.1 ใครใช้ก่อน ใช้อย่างไร

แม้จะพบว่าคำว่า ม็อบ หรือ mob นี้เริ่มมีปรากฏหลักฐานการใช้ในบริบทสังคมไทยอย่างน้อยก็นับตั้งแต่ปี 2519 เป็นต้นมา แต่การที่จะระบุว่าใครหรือคนกลุ่มใดนำคำดังกล่าวเข้ามาใช้ในสังคมไทยเป็นคนแรกหรือกลุ่มแรกนั้นดูเหมือนเป็นเรื่องยากที่จะหาคำตอบ การพิจารณาบริบทและจุดยืนทางการเมืองของคนแต่ละกลุ่มที่มีบทบาทเคลื่อนไหวในขณะนั้นอาจใช้ทดแทนอุปสรรคที่เกิดขึ้นนี้ได้ เนื่องจากเป็นสิ่งที่สามารถชี้ให้เห็นเจตนาและวัตถุประสงค์ในการใช้คำๆ นี้ได้ในระดับหนึ่ง ซึ่ง ณ จุดนี้อาจตั้งสมมุติฐานการนำเข้าคำว่า ม็อบ นี้ได้อย่างน้อย 3 ประการคือ ประการแรกเป็นการนำเข้ามาโดยฝ่ายผู้ปกครองหรือรัฐในขณะนั้นเพื่อใช้ในการประณามและสร้างอคติทางสังคมต่อการเคลื่อนไหว

ไหวของขบวนการนักศึกษาและประชาชน ประการที่สองเกิดขึ้นโดยขบวนการนักศึกษา ส่วน ประการสุดท้ายคือมีลักษณะของการนำเข้ามาเพื่อใช้ในการสื่อสารทางการเมืองโดยสื่อมวลชน

ในส่วนนี้จะเริ่มจากบทบาทของสื่อซึ่งจากการเก็บข้อมูลจากเอกสารชิ้นต้นทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันนั้นดังได้กล่าวไปแล้วว่า สื่อประเภทนี้ไม่มีบทบาทในฐานะผู้ เริ่มใช้คำๆ นี้และดูเหมือนว่าพวกเขาบางคนจะเป็นผู้เริ่มตั้งข้อสังเกตกับปรากฏการณ์การใช้คำว่า มี ออบ ด้วยซ้ำ ดังปรากฏในบทวิเคราะห์โดย กิติกร มีทรัพย์ ในเรื่อง “มีอบ : ปฏิกริยาของความแค้น เคือง” ซึ่งนอกจากจะสะท้อนความนิยมในการใช้คำว่า มีอบ ที่เกิดขึ้นในยุคหลัง 14 ตุลาแล้ว ยังมี ลักษณะการอธิบายในเชิงทฤษฎีความหมายและรูปแบบของพฤติกรรมที่เรียกว่า มีอบ ในบริบท สาทระดับหนึ่งด้วย ซึ่งในแง่หนึ่งก็เป็นภาพสะท้อนให้เห็นการรับรู้ความหมายของคำๆ นี้ใน สังคมไทยว่ามีลักษณะตรงข้ามกับความหมายทางทฤษฎีด้วย ส่วนบทสัมภาษณ์นักหนังสือพิมพ์ซึ่ง กล่าวได้ว่าเป็นผู้หนึ่งที่ต่อต้านการเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายนักศึกษาประชาชนอย่าง ประสาน มีเฟื่องทรัพย์ ก็เป็นปัจจัยชี้วัดที่ดีต่อการรับรู้เข้าใจความหมายของ mob ตามทฤษฎีสังคม วิทยา ดังจะเห็นได้จากนัยความหมายของคำๆ นี้ที่เขาใช้ นั่นคือ **มีอบนี้ครับ ... มีอบไซ้ใหม่ครับ จลาจลุ่นวายแล้วมาทำลายทรัพย์สิ้นผมเสียหาย** ซึ่งแม้จะดูแฝงด้วยอคติอยู่มาก นี้ก็ถือเป็นข้อ พิสูจน์ว่าบุคคลทั้งสองนี้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง mob นี้เป็นอย่างดี ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า สื่อมวลชนประเภทหนังสือพิมพ์รายวันของไทยนั้นไม่มีบทบาทของการใช้คำว่า มีอบ ในยุคแรก นี้ โดยสำหรับหนังสือที่มีจุดยืนทางการเมืองของตนเองนั้นก็ดังได้กล่าวไปแล้วว่าพวกเขามีจุดยืนทาง การเมืองในแนวทางเดียวกับฝ่ายผู้ชุมนุมหรือขบวนการนักศึกษานั้นเอง ขณะที่สื่อที่ตกอยู่ใต้อิทธิ พลของฝ่ายอำนาจรัฐหรือฝ่ายอนุรักษ์นิยมก็นิยมใช้ถ้อยคำอื่นในการ โจมตีฝ่ายนักศึกษามากกว่า ดังจะกล่าวต่อไป

ส่วนหนังสือพิมพ์ฉบับภาษาอังกฤษนั้น แม้จะมีการใช้คำว่า mob จริง แต่พวกเขาก็ไม่น่าจะ มีบทบาทในการเผยแพร่หรือสร้างความนิยมในการใช้คำว่า มีอบ ในสังคมไทย ทั้งนี้ด้วยข้อจำกัด ของผู้รู้ภาษาอังกฤษซึ่งมีไม่มากนักในขณะนั้น นอกจากนี้ยังอาจเป็นไปได้เช่นกันว่า การใช้คำว่า mob ของสื่อประเภทนี้อาจเป็นผลมาจากการแปลความหมายจากบริบททางการเมืองของไทย ซึ่งใน เรื่องนี้จะวิเคราะห์ต่อไปในส่วนของที่ว่าด้วย “ทำไม มีอบ ไม่มีหลักฐานยืนยันว่ามีการใช้อย่าง แพร่หลาย? : กฎหมู่” อย่างไรก็ตามจุดนี้เชื่อมโยงกับสมมุติฐานของกลุ่มคนที่น่าจะเป็นผู้นำเขา คำว่า มีอบ ที่เหลือทั้ง 2 กลุ่ม นั่นคือ ฝ่ายขบวนการนักศึกษาและฝ่ายอำนาจรัฐ ซึ่งดูเหมือนว่าฝ่าย หลังน่าจะมีศักยภาพในการนี้มากกว่า โดยเฉพาะผ่านระบบสื่อสารมวลชนของทหารคือสถานีวิทยุ ของทหาร โดยเฉพาะสถานีวิทยุยานเกราะซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวสื่อประเภทนี้ถูกควบคุมและ ครอบครองโดยอำนาจรัฐอย่างเบ็ดเสร็จ จึงอาจถือเป็นสมมุติฐานกว้างๆ ได้ว่า ฝ่ายรัฐอาจเป็นผู้นำ เข้าคำๆ นี้และทำให้คำๆ นี้แพร่หลายในสังคมไทยโดยผ่านกลไกการสื่อสารของรัฐอย่างวิทยุ กระจายเสียงซึ่งถือว่าเป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพในแง่ของการเข้าถึงประชาชนมากที่สุด

4.1.1.1 คำว่า ม็อบ กับขบวนการนักศึกษา

ทั้งนี้สำหรับข้อสันนิษฐานแรกที่ยังมองว่า กลุ่มบุคคลที่นำเข้ามาว่า mob หรือ ม็อบ เพื่อใช้ในการสื่อสารทางการเมืองเป็นกลุ่มแรกคือฝ่ายนักศึกษานั้น อาจเริ่มพิจารณาได้จากแนวคิดทางการเมืองที่กำลังได้รับความนิยมในหมู่นักศึกษากลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองในขณะนั้นประกอบกับความรู้ในเรื่อง mob ในหมู่นักศึกษา โดยในจุดนี้จะเริ่มจากทัศนคติและลักษณะการใช้คำว่า ม็อบ ในหมู่พวกเขาเพื่อชี้ให้เห็นความเข้าใจของเขาที่มีต่อคำๆ นี้ ซึ่งแม้จะไม่อาจใช้พิสูจน์ยืนยันได้อย่างชัดเจนนักเนื่องจากการสัมภาษณ์จากความทรงจำต่อเหตุการณ์ที่ผ่านมากกว่า 30 ปี แต่อย่างเชื่อว่าจะถือเป็นร่องรอยสำคัญในการศึกษานี้และรวมถึงความหมายของ ม็อบ ในยุคนั้นอีกทางหนึ่งด้วย

กล่าวคือจากบทสัมภาษณ์ของ สุชาย ตรีรัตน์ ในฐานะบุคคลที่เคยเข้าร่วมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองกับกลุ่มนักศึกษาในยุค 14 ตุลา ต่อประเด็นดังกล่าวจะพบว่า คำว่า mob เริ่มมีการใช้ในหมู่นักศึกษาในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาเป็นต้นมา โดย สุชาย ได้กล่าวว่า การใช้คำว่า mob ของนักศึกษาในยุคนั้นเป็นไปในลักษณะของการสื่อความหมายถึงการชุมนุมระหว่างกลุ่มนักศึกษาที่ดำเนินการเคลื่อนไหวทางการเมืองในขณะนั้น เนื่องจากเป็นคำที่สั้นและเพื่อหลีกเลี่ยงการต่อต้านจากผู้คนรอบข้าง กล่าวคือ

“ในสมัยผมนี้ไม่แน่ใจ 2516 นี้ อาจเริ่มมีการใช้คำว่า ม็อบ อย่างแพร่หลายแล้ว... ในแวดวงของผม ผมคิดว่าพวกเราใช้ ผมไม่แน่ใจว่าใครใช้ก่อน ระหว่างสื่อกับพวกเรา แต่พวกเรา เราใช้ในความหมายหลวมๆ ในแง่ที่มันสั้น มันเข้าใจได้ง่ายในหมู่พวกเรา เป็นเหมือนการสื่อกันในหมู่พวกเราเอง จริงแล้วคำว่า mob นี้ อาจแปลได้ชัดเจนหน่อย ซึ่งไม่อาจแปลให้ชัดเจนที่สุด แปลได้ว่าผู้ชุมนุม เพราะฉะนั้นทำไมจะต้องไม่พูดว่า “ผู้ชุมนุม” ตั้ง 3 พยางค์ แล้วสมัยนั้นคำว่าผู้ชุมนุม ในสายตาของคนทั่วไปในสมัยนั้นเขาต่อต้านผู้ชุมนุมโดยอ้างว่าผู้ชุมนุมเป็นผู้ก่อความวุ่นวายแล้วจะไปใช้ให้กระทบกระเทือนพวกเขาทำไม เราเรียนรัฐศาสตร์เรารู้ว่า mob คืออะไร เพราะฉะนั้นเรื่องอะไรจะต้องไปใช้คำว่า “ผู้ชุมนุม” ใช้คำว่า “ม็อบ” เลยไม่ได้หรือ ...เพราะง่ายต่อการใช้ คำว่า “ผู้ชุมนุม” ยาวไป และการพูดผู้ชุมนุมจะทำให้ผู้คนมองเราไม่ดี...ม็อบของเราต่างกับม็อบของผู้ปกครอง ม็อบของเราคือสิ่งที่จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงอะไรได้ เป็นสิ่งที่สามารถกระตุ้นความสนใจของคนที่เราเริ่มมีความรู้สึกว่าการเป็นสิ่งที่ไม่ดี ...“ไปม็อบ”...”¹⁹

¹⁹ สัมภาษณ์, สุชาย ตรีรัตน์, อดีตนักศึกษาผู้เข้าร่วมเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองช่วง 14 ตุลาคม 2516, 8 สิงหาคม 2544.

ตระกูล มีชัย ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ว่า

“เท่าที่จำได้ ช่วง 14 ตุลาคมถึง 6 ตุลา นักศึกษาเองไม่ได้ใช้คำว่า ม็อบ นักศึกษากลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองไม่ได้ใช้คำว่า ม็อบ ขณะเดียวกันถามว่าเราได้ยินคำว่า ม็อบไหม เราได้ยิน ได้ยินจากฝ่ายที่ต่อต้านคือฝ่ายขวา ที่กล่าวหาว่า นักศึกษาเดินขบวนประท้วงเรียกร้องสิทธิหรือเคลื่อนไหวทางการเมืองนั้นเป็นการ “ก่อม็อบ” เราได้ยินอย่างนั้น ขณะเดียวกันเราก็ได้ยินว่ากลุ่มคนที่อยู่กลางๆ ไม่ขวาหรือไม่มาทางนักศึกษาที่ขึ้นมาในขณะนั้น ก็เรียกพวกเขาขณะนั้นว่า การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในขณะนั้นว่าเป็นการก่อม็อบ อาทิเช่นถ้าเราจะเดินขบวนจากจุฬาฯ ไปธรรมศาสตร์เพื่อเรียกร้องต่อรองทางการเมืองสักเรื่องหนึ่ง แม้ว่ากลุ่มปฏิบัติการหรือกลุ่มต่อต้านก็บอกว่านักศึกษา ก่อม็อบ ซึ่งปรากฏชัดเองทั้งจากวิทยุของทหารและสื่อมวลชน เราก็รู้ว่าเขาบอกเรา (เป็น) ม็อบ ขณะเดียวกันเพื่อนนักศึกษามหาวิทยาลัยเองที่เป็นกลางๆ แต่เราก็ไม่ได้คัดค้านเราก็บอกว่า ไปชุมนุม ไปม็อบกัน ... แต่กลุ่มนักศึกษาเคลื่อนไหวจริงๆ เราไม่ได้ใช้คำว่า ม็อบ เพราะว่าเรารู้สึก นี่อาจเป็นความรู้สึกส่วนตัวของผม เรารู้สึกว่า ม็อบ นี่เป็นคำมีเชิง negative เราไม่ใช่ มันมองเป็นเชิง negative ว่าก่อให้เกิดปัญหาความวุ่นวาย...”²⁰

ธงชัย วนิจกุล ได้ให้สัมภาษณ์ในเรื่องการนำคำว่า mob เข้ามาใช้ในหมู่นักศึกษากลุ่มเคลื่อนไหวนี้ไว้ว่า

“ผมจำได้ว่าเราใช้คำว่า ม็อบ สำหรับการรวมกลุ่มทางการเมืองกลางแจ้งหรือการเดินขบวนประท้วงเท่านั้น ผมไม่คิดว่าเราจะใช้คำว่า ม็อบ เรียกการรวมกลุ่มของประชาชนจำนวนมากในหอประชุม แต่เราเรียกการชุมนุมประท้วงที่สนามหลวงหรือธรรมศาสตร์ว่า ม็อบ ซึ่งไม่ได้มีความหมายถึงการกระทำที่ผิดกฎหมาย (illegality) หรือมีลักษณะเป็นกลุ่มนักเลงโต (gangster) ตามความหมายเดิมในภาษาอังกฤษเลยแม้แต่น้อย ดังนั้นเราจึงมักพูดว่า ‘ม็อบของเรา’ ‘แจกอาหารให้ม็อบ’ ‘ม็อบฝ่ายขวา’ ‘ม็อบของเราที่ทำเนียบรัฐบาล’ เป็นต้น”²¹

²⁰ สัมภาษณ์, ตระกูล มีชัย, อดีตประธานสภานิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 17 สิงหาคม 2544.

²¹ สัมภาษณ์ทาง e-mail, ธงชัย วนิจกุล, อดีตนักศึกษาและอุปนายกฝ่ายกิจการภายนอก, ถอดความจากภาษาอังกฤษโดยผู้เขียน, 4 เมษายน 2545

เกรียงกมล เลหาไฟโรจน์ ได้กล่าวถึงทัศนคติที่มีต่อคำๆ นี้และการใช้คำๆ นี้ในหมู่นักศึกษาว่า

“โดยส่วนตัวไม่ชอบคำๆ นี้ (มีอบ) ไม่เห็นด้วยกับการใช้คำๆ นี้กับการชุมนุม เพราะตั้งแต่ได้เรียนรู้ตั้งแต่สมัยยังเป็นนิสิตศึกษาในชั้นปี 1 ของจุฬาว่า มีอบ หมายถึง ผูกชนควบคุมไม่ได้ ไม่มีสติ เพราะฉะนั้นในหมู่นักศึกษาจะไม่มีการใช้คำๆ นี้ โดยในช่วงปี 2518 – 2519 มีอบเริ่มเป็นคำที่มีการใช้ทั่วไปในสังคม ใช้เรียกการชุมนุม อาจเป็นไปได้ว่าเริ่มมาจากวิทยุยานเกราะ”²²

เกษียณ เตชะพีระ ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

“คำว่า มีอบ นี่น่าเป็นคำที่มีการใช้อย่างแพร่หลายหลัง 6 ตุลา จากการที่ฝ่ายรัฐ/ขวา ใช้เรียกการเคลื่อนไหวของฝ่ายนักศึกษา/ซ้าย ในหมู่นักศึกษาเองไม่มีการใช้คำว่า มีอบ อย่างน้อยก็ในลักษณะที่เป็นทางการ ส่วนจะมีการใช้ในหมู่นักศึกษาบางกลุ่มในลักษณะของ short hand หรือไม่นั้นไม่แน่ใจ ... โดยธรรมเนียมปฏิบัติของฝ่ายซ้ายจะใช้คำพูดในเชิงบวกต่อการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชน ในการจัดการชุมนุมจะเน้นแสดงเจตนาทางการเมืองที่ชัดเจน มี well organization well discipline เพราะแนวคิดฝ่ายซ้ายไม่ต้องการให้เกิด มีอบ ... ไม่มีทฤษฎีเรื่องนี้ ในหมู่นักศึกษา ในพจนานุกรมฝ่ายซ้ายไม่มีคำว่า มีอบ”²³

ขณะที่ สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ว่า

“มีอบ เป็นคำที่เริ่มใช้ช่วง 14 ตุลา – 6 ตุลา คำๆ นี้เป็นคำที่ politicize มากๆ เป็นคำที่ฝ่ายขวาเริ่มใช้ นำมาใช้ด่าการชุมนุม การเรียกร้องประชาธิปไตย ขณะที่ฝ่ายนักศึกษาจะเข้าใจว่าคำๆ นี้มีความหมายไม่ดี ถูกเหยียดหยามประชาชน ดังนั้นฝ่ายนักศึกษาจึงตั้งใจไม่ใช้คำนี้ ... ในกลุ่มแกนนำนักศึกษาอาจมีใช้บ้าง แต่เป็นการใช้

²² สัมภาษณ์, เกรียงกมล เลหาไฟโรจน์, อดีตเลขาธิการศูนย์กลางนิสิต นักศึกษาแห่งประเทศไทย, 18 กันยายน 2545

²³ สัมภาษณ์, เกษียณ เตชะพีระ, อดีตนักศึกษาเข้าร่วมเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองช่วง 6 ตุลาคม 2519, 24 กรกฎาคม 2545

แบบ private ใช้แบบ short hand อย่างเช่น “ใครคุมมือบ” “มือบคุมไม่อยู่แล้ว” แต่จะไม่ใช้คำๆ นี้ใน public เลย”²⁴

จากบทสัมภาษณ์ของบุคคลต่างๆ ข้างต้นอาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า มือบ ในหมู่นักศึกษานั้นหมายถึง การชุมนุมประท้วง ซึ่งเป็นนิยามเดียวกับที่สังคมเข้าใจและยังเป็นจุดเน้นย้ำลักษณะการใช้ตามมากขึ้น แต่ขณะเดียวกันดูเหมือนว่าจะมีนัยความแตกต่างกันอยู่บ้างนั่นคือ ประเด็นการตั้งข้อสังเกตต่อนัยการ กล่าวประณามของฝ่ายอำนาจรัฐและผู้สนับสนุนต่อการชุมนุมของกลุ่มตน ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับระดับ ความสนใจและการเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองในขบวนการนักศึกษาด้วย ขณะเดียวกันจุดนี้อาจ สะท้อนจิตสำนึกและความชัดเจนในจุดยืนทางการเมืองของกลุ่มอย่างหนักแน่นภายในหมู่นักศึกษา โดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษาที่ถูกเรียกว่า “นักศึกษาระดับผู้ปฏิบัติงาน (staff)” ซึ่งนักศึกษาส่วนนี้เป็น สมาชิกศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาที่ใกล้ชิดที่สุด และเป็นกำลังสำคัญในการปฏิบัติงานหรือดำเนินงาน ของศูนย์ฯ ส่วนใหญ่มีแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมืองที่สอดคล้องกับผู้นำนักศึกษาหรือ กรรมการศูนย์ฯ ขณะที่นักศึกษากลุ่มที่เหลืออีกสองประเภทแม้จะเข้าร่วมในการเคลื่อนไหวทางการเมือง แต่พวกเขาอาจไม่เข้าใจหรือตระหนักในอุดมการณ์การเคลื่อนไหวมากนัก²⁵ นี่อาจเป็นหนึ่งใน คำอธิบายว่าเพราะพวกเขาจึงใช้คำว่า มือบ ในการสื่อความถึงการชุมนุมประท้วงของตัวเองหรืออาจ กล่าวได้ว่าเพราะเหตุโดยขบวนการนักศึกษาจึงเรียกตัวเองว่า มือบ นอกเหนือไปจากข้อสันนิษฐานว่า พวกเขาต้องสื่อสารกับสังคม ต้องการการสนับสนุนจากสังคมซึ่งจะกล่าวต่อไป ณ จุดนี้ออกจากจะ สะท้อนองค์ความรู้ในเรื่อง มือบ ในหมู่พวกเขาแล้ว ประเด็นดังกล่าวยังยืนยันพฤติกรรมการรับเอา วัฒนธรรมโดยฝ่ายอำนาจรัฐเข้ามาใช้ในกลุ่มตนโดยไม่รู้ตัวในระดับหนึ่งด้วย อย่างไรก็ตามเป็นที่น่า เสียดายอย่างยิ่งที่ผู้เขียนไม่อาจสัมภาษณ์อดีตแกนนำนักศึกษาในช่วงดังกล่าวอย่าง เสกสรรค์ ประเสริฐกุลและธีรยุทธ บุญมี ได้ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นผู้ตอบคำถามต่อประเด็นการใช้และให้ความ หมายคำว่า มือบ ในหมู่นักศึกษาในช่วงต้นนี้มีความชัดเจนมากขึ้น แต่เนื่องด้วยภาระงานของ อาจารย์ทั้ง 2 ท่าน ทำให้ตลอดระยะเวลากว่า 2 ปีที่ผ่านมาที่ผู้เขียนพยายามติดต่อขอสัมภาษณ์ใน เรื่องนี้ ไม่ได้รับการตอบรับ ประกอบกับข้อจำกัดด้านระยะเวลาในการศึกษานี้ ผู้เขียนจึงไม่มีโอกาส ได้สัมภาษณ์บุคคลทั้ง 2 ท่านนี้

²⁴ สัมภาษณ์, สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล, อดีตสมาชิกสภานิสิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 19 กันยายน 2545.

²⁵ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน อานนท์ ภัคคิงส์, “ความสำเร็จและความล้มเหลวของขบวนการ นักศึกษาไทย : พิจารณาจากปัจจัยทางด้านองค์กร”, หน้า 106 อ้างใน ฉันทนา ธัญญะเศรษฐ์ (2530), ขบวนการนักศึกษาไทยกับการพัฒนาประชาธิปไตย, วิทยานิพนธ์ ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า128-129.

อย่างไรก็ตาม ระดับการเข้าร่วมในขบวนการนักศึกษาข้างต้นอาจนับเป็นอีกประเด็นที่สร้างความแตกต่างในเรื่องความเข้าใจที่พวกเขามีต่อ ม็อบ ด้วย กล่าวคือ นักศึกษาระดับ staff และแกนนำจะมีความรู้เท่าทันวาทกรรมของฝ่ายตรงข้ามมากกว่านักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมการเมืองในระดับที่น้อยกว่า ซึ่งจุดนี้อาจไม่ได้หมายความว่าพวกเขามีความรู้ในเรื่องทฤษฎี mob มากกว่า เพียงแต่นี้อาจเป็นผลจากความเป็นกบฏ (หรือที่มักถูกเรียกว่าพวกหัวรุนแรง) และระดับความหวาดระแวงที่พวกเขามีต่อวาทกรรมของฝ่ายตรงข้ามเท่านั้นเอง เพราะสิ่งที่อดีตนักศึกษาเหล่านี้ต่างยืนยันเหมือนกันก็คือ ในการใช้คำว่า ม็อบ ในหมู่พวกเขาเป็นการใช้สื่อสารอย่างไม่ทางการภายในกลุ่มเท่านั้น จะไม่ใช่ในที่สาธารณะหรือใช้เป็นทางการและไม่ใช้การใช้ตามความหมายทางทฤษฎีทางสังคมวิทยา ดังจะเห็นได้จากคำกล่าวยืนยันว่าการใช้คำๆ นี้ของพวกเขามาได้เป็นเพราะนักศึกษาถูกรุมล้อมประท้วงหรือกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงไม่ อนุญาตให้ใช้คำว่า ม็อบ ในลักษณะหลังนี้ดูจะสอดคล้องกับข้อสังเกตของ แล คิลกวิทเธอร์ตัน ที่ได้กล่าวไว้ว่า “การใช้คำว่า ม็อบ ในหมู่นักศึกษานั้นอาจเป็นเพราะพวกเขาต้องการสื่อสารกับสังคม”²⁶ ซึ่งความพยายามในการสื่อสารนี้ก็เพื่อให้เกิดความเข้าใจ การยอมรับและการสนับสนุนกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษานั้นเอง นอกจากนี้หากพิจารณาจากข้อสังเกตนี้ยิ่งทำให้เชื่อได้มากขึ้นว่า คำว่า ม็อบ เริ่มมีใช้ในบริบทของสังคมนการเมืองไทยอย่างแพร่หลายจนอาจมีสภาพเป็นคำไทยคำหนึ่งเดียว แต่ในเชิงความหมายนั้นดูเหมือนจะยังมีความหลากหลายอยู่มาก โดยอาจกล่าวได้ว่าเป็นนัยความหมายในคำๆ หนึ่งที่มีความแตกต่างกันอย่างสุดโต่งหรือมีความหมายทั้งในแง่บวกและลบในตัวเอง ทั้งนี้ทั้งนี้การให้ความหมายของคำๆ นี้ก็ขึ้นอยู่กับทัศนะของผู้ใช้ซึ่งมีนัยสำคัญยิ่ง ซึ่งจุดนี้จะคล้ายคลึงกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ของตะวันตกอย่างเห็นได้ชัด ขณะเดียวกันอาจกล่าวได้ว่าในระดับหนึ่งจุดนี้ถือเป็นความสำเร็จของกลุ่มคนที่นำใช้คำว่า ม็อบ สู่อสังคมนได้เป็นอย่างดี พวกเขาสามารถสร้างความหมายที่แฝงอคติต่อการชุมนุมและยังถ่ายทอดสู่กลุ่มเป้าหมายคือสังคมนโดยรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือแม้แต่ฝ่ายผู้ถูกระดมก็ยอมรับใช้คำๆ นี้ในนัยความหมายเดียวกันด้วย ซึ่งจุดนี้จะพบว่าบทบาทของกระบวนการกล่อมเกลாத่างสังคมนมีอิทธิพล อย่างมาก ทั้งในการให้ความรู้และการสร้างทัศนะทางสังคมนให้ไปในทางเดียวกัน โดยกระบวนการกล่อมเกล่าในกรณีนี้พิสูจน์ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงบทบาทของสื่อมวลชนซึ่งมีอิทธิพลและสามารถกระทำการโดยง่ายโดยเฉพาะในเชิงการสอดแทรกนัยความหมายตามทัศนะของตัวผู้มีบทบาทดังกล่าว

อย่างไรก็ตามสิ่งเหล่านี้นำมาสู่ประเด็นที่มาของความแตกต่างในการรับรู้ความหมายของคำว่า ม็อบ ในหมู่นักศึกษาผู้เคลื่อนไหวทางการเมืองซึ่งสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับประเด็นเรื่องกลุ่มคนที่เริ่มนำคำๆ นี้เข้ามาใช้ในสังคมนไทยเป็นกลุ่มแรก ซึ่งจากบทสรุปข้างต้นอาจแยกพิจารณาประเด็น

²⁶ สัมภาษณ์, แล คิลกวิทเธอร์ตัน, อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านแรงงาน, 9 ตุลาคม 2545

ความหมายของ ม็อบ นี้ได้เป็น 2 ประเด็นหลักด้วยกัน คือ ความแตกต่างในการรับรู้ความหมายเชิงทฤษฎีและการรับรู้ความหมายในฐานะคำภาษาอังกฤษคำหนึ่ง โดยการรับรู้ความหมายของ mob ตามทฤษฎีทางสังคมวิทยานั้นก็คือการเข้าใจ ม็อบ ในความหมายของ “ฝูงชนบ้าคลั่ง” อันเป็นคำที่มีนัยเชิงลบอย่างยิ่งหากจะใช้เพื่อสื่อความถึงการชุมนุมประท้วงที่เกิดขึ้นทั่วไป ขณะที่การรับรู้ความหมายของ mob ในลักษณะหลังจะเป็นการรับรู้ในความหมายของ “ฝูงชน” โดยอาจขยายความรวมถึงการชุมนุมไปโดยปริยายด้วย ดังนั้นการรับรู้ในลักษณะหลังนี้จึงกล่าวแบ่งได้เป็น 2 แนวทางด้วยกันคือ เป็นการรับรู้ในฐานะคำภาษาอังกฤษคำหนึ่งหรือเป็นการรับรู้ตามพจนานุกรมภาษาอังกฤษและเป็นการรับรู้โดยไม่สนใจความหมายที่แท้จริงทั้งในทางทฤษฎีและรากศัพท์ตามพจนานุกรม แต่เป็นการรับรู้แบบต่อๆ กันมา/ตามๆ กันมาจากการที่มีผู้ให้ความหมายว่า เป็นการชุมนุม เป็นการรวมตัวหรือเป็นการประท้วง ซึ่งจุดนี้อาจสะท้อนความถี่ในหลายของคำว่า ม็อบ ในภาษาอังกฤษซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้ใช้สามารถเลือกที่จะให้นิยามความหมายได้เองตามความต้องการของตน/กลุ่มตนมา โดยตลอดในบริบททางสังคมที่ระบบประชาธิปไตยยังไม่พัฒนาอย่างเต็มรูปแบบ จะอย่างไรก็ตามในฐานะที่พวกเขาเป็นนักศึกษา เป็นผู้มีความรู้ การยอมรับความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับการชุมนุมประท้วงแบบผิดในลักษณะดังกล่าวจะขัดแย้งอย่างรุนแรงกับภาพบทบาทที่เข้มแข็งในการเป็นผู้นำต่อสู้กับความอยุติธรรมในสังคม การศึกษาพื้นฐานความรู้ของพวกเขาในเรื่องนี้จึงจะเป็นสิ่งจำเป็นพอๆ กับอุดมการณ์ความสนใจทางการเมืองของพวกเขาอย่างมีนัยสำคัญ ในส่วนนี้จึงจำเป็นต้องศึกษาดำเนินงานพื้นฐานที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ประกอบด้วย ทั้งนี้เพื่อทำความเข้าใจว่าระดับความแตกต่างที่พวกเขามีต่อนิยามของ ม็อบ นั้นสัมพันธ์กับความรู้ทางวิชาการด้วยหรือไม่

บรรดาดำรงเรียนเบื้องต้นที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะตำราทางรัฐศาสตร์และสังคมวิทยาอาจมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการรับรู้ในส่วนนี้ในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามเนื่องจากจะพบว่าในกลุ่มนักศึกษาที่มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมือง ณ ช่วงเวลาดังกล่าวนั้นเป็นนักศึกษาจากหลายคณะ ดังนั้นตำราที่จะทำให้พวกเขารับรู้การมีอยู่ทั้งในเชิงความหมายและทฤษฎีของ mob จึงน่าจะเป็นตำราเบื้องต้นทางสังคมวิทยา ทั้งนี้จากการค้นคว้าตำราทางสังคมวิทยาที่ตีพิมพ์ในช่วงต้นๆ จะพบว่าคำว่า mob เริ่มมีปรากฏในตำราประเภทนี้ที่ตีพิมพ์ในปี 2503 โดย ประสาท หลักศิลา นั่นคือหนังสือที่ชื่อว่า “สังคมวิทยา : สำหรับนิสิตนักศึกษาชั้นปริญญาตรี” โดยในหนังสือเล่มดังกล่าวได้กล่าวถึง mob ในทางทฤษฎีไว้อย่างละเอียด โดยได้กล่าวถึงนิยามของ ม็อบ อย่างเฉพาะเจาะจงว่าหมายถึง “ฝูงชนก้าวร้าว (mob) นั้นได้แก่การที่ผู้คนมารวมกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อทำลายหรือกำจัดสิ่งใดสิ่งหนึ่ง...”²⁷ หนังสือเล่มนี้ก็ถูกตีพิมพ์เรื่อยมาอีกอย่างน้อย 3 ครั้ง นั่นคือ ในปี 2507, 2511 และ 2514 ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบเนื้อหาเกี่ยวกับ mobs ของเนื้อหาแต่ละครั้งที่มีการตีพิมพ์ก็จะพบว่าไม่มีความผิด

²⁷ ประสาท หลักศิลา, “สังคมวิทยา : สำหรับนิสิตนักศึกษาชั้นปริญญาตรี”, (พระนคร : โรงพิมพ์รุ่งเรืองรัตน์, 2503), หน้า 255-6.

แตกต่างกันเลย และหนังสือเล่มนี้ก็เป็นหนังสือทางสังคมวิทยาเล่มหนึ่งที่ยังคงจัดจำหน่ายอยู่จวบจนปี 2514 เป็นอย่างน้อย

ทั้งนี้นอกจากตำราทางสังคมวิทยาแล้ว จากการสัมภาษณ์นักศึกษาศาสาตร์รัฐศาสตร์ผู้มีบทบาทเคลื่อนไหวในยุคดังกล่าวยังพบว่าตำราเรียนอีกเล่มหนึ่งที่อาจมีอิทธิพลต่อนักศึกษาสมัยนั้น และอาจเป็นร่องรอยหลักฐานพิสูจน์การเริ่มใช้คำว่า mob ในหมู่นักศึกษานักศึกษา เนื่องจากเป็นตำราที่ต้องใช้อ่านประกอบการเรียนวิชารัฐศาสตร์นั้น คือ ทฤษฎีการเมือง โดย จรูญ สุภาพ ซึ่งเรียบเรียงขึ้นในปี 2514 แต่จากการศึกษาพบว่า ร่องรอยที่ปรากฏในตำราเล่มนี้ มีเพียงคำว่า mass หรือ (มวลชน) ซึ่งหมายความถึงประชาชนโดยรวมและเป็นคำที่มีปรากฏในยุคดังกล่าวอย่างแพร่หลาย และชัดเจนตามสิ่งพิมพ์สาธารณะหรือเอกสารเผยแพร่ต่างๆ จุดนี้จะพบว่าการใช้คำว่า “มวลชน” นี้มีความชัดเจนในเชิงการใช้ในกลุ่มนักศึกษามากกว่าคำว่า ม็อบ ซึ่งจุดนี้อาจเกี่ยวพันกับทฤษฎีทางการเมืองที่ได้รับความสนใจอย่างแพร่หลายในหมู่นักศึกษายุคดังกล่าว นั่นคือ ทฤษฎีเกี่ยวกับระบบคอมมิวนิสต์และสังคมนิยม หรือแม้แต่ในหนังสือ “ศัพท์วิชาการทางรัฐศาสตร์” (Political Science Glossary) ของผู้เขียนคนเดียวกันนี้ ก็ไม่ปรากฏมีการอธิบายความหมายของคำว่า mob²⁸

นอกจากตำราที่กล่าวถึงทฤษฎีทางสังคมวิทยาในเรื่องดังกล่าวในสังคมวิทยาการเมืองแล้ว หนังสือของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช เรื่อง “ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย” ที่เขียนขึ้นในปี พ.ศ. 2519 ก็เป็นตำราทางรัฐศาสตร์อีกเล่มหนึ่งที่มีการกล่าวถึงคำว่า mob โดยเป็นการกล่าวที่อิงกับบริบททฤษฎีการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตยในยุคโบราณ กล่าวคือ

“สำหรับประชาธิปไตย (Democracy) นั้น อริสโตเติลมองลักษณะเด่นว่าเป็นการปกครองโดยคนจำนวนมาก ซึ่งคนส่วนมากก็คือมวลชนที่อาจไม่รู้จักคิดและไม่รู้จักตัดสินใจได้ถูกต้องและที่สำคัญก็คือ การตัดสินใจปัญหาเป็นไปในลักษณะของฝูงชนที่ไม่มีความรับผิดชอบ (Mob) กล่าวอีกทางหนึ่ง ประชาธิปไตยตามความหมายของอริสโตเติลไม่ได้มีสมมติฐานว่าคนจำนวนมากนั้นจะเป็นฝูงชนที่มีเหตุผล มีวิจารณญาณ และมีความรับผิดชอบ คุณสมบัติอย่างเดียวกับฝูงชนอ้างความชอบธรรมที่จะมีอำนาจได้ก็คือ จำนวนที่มีอยู่ มากกว่ากลุ่มใดๆ ซึ่งอาจมีคุณสมบัติพิเศษทางอื่นที่ไม่ใช่จำนวนเช่น คุณสมบัติทางทรัพย์สิน ทางสติปัญญาความสามารถ เป็นต้น ความไม่มีศรัทธาในความสามารถที่จะใช้เหตุผลของคนส่วนมากนี้ ทำให้อริสโตเติลเชื่อว่า ฝูงชนมีภัยเหนือกว่าคนอื่นๆทางด้านจำนวนแต่เพียงอย่างเดียวจะกลายเป็นฝูงชนบ้าคลั่ง (mob) ที่ถูกชักนำโดยพวกดีแต่พูดปลุกระดม

²⁸ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน จรูญ สุภาพ , ศัพท์วิชาการทางรัฐศาสตร์ : Political Science Glossary, (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2512).

โดยไม่มีความรับผิดชอบ ขาดเหตุผลที่เรียกว่า พวกเดมาโก๊ก (demagogues) ได้ง่าย และทำให้การปกครองขาดเสถียรภาพ”²⁹

อย่างไรก็ตามจากการเก็บข้อมูลเพื่อพิสูจน์ยืนยันสมมุติฐานที่ว่า นักศึกษาเป็นฝ่ายเริ่มนำคำว่า มีอบเข้ามาใช้ในสังคมไทยนั้น ดูเหมือนว่าจะมีความเป็นไปได้น้อยมาก เพราะแหล่งที่มาของความรู้เหล่านี้ของพวกเขาน่าจะเป็นการรับรู้ผ่านตำราทางวิชาการซึ่งแม้ในเชิงคำภาษาอังกฤษจะยังมีปรากฏตามพจนานุกรมว่าคำๆ นี้มี นัยความหมายทั้ง ฟุ้งชนและฟุ้งชนวนวายบ้างคั้ง แต่ในทางวิชาการแล้ว mob เป็นคำที่มีความหมายในนัยที่เป็นลบอย่างสิ้นเชิง นั่นคือมีความหมายถึงฟุ้งชนก้าวร้าวอันมีนัยของการก่อความวุ่นวายและใช้ความรุนแรงด้วย เพราะฉะนั้นคงเป็นไปได้ยากที่พวกเขาจะเลือกใช้คำที่อาจสะท้อนนัยภาพพจน์ในเชิงลบต่อการชุมนุมของตนเอง ส่วนการจะรับเอาคำๆ นี้จากกลุ่มอื่นๆ ในสังคมมาใช้ดูเหมือนจะเป็นประเด็นที่มีความเป็นไปได้และสมเหตุสมผลมากกว่า ทั้งนี้ทั้งนั้นก็อาจเป็นเพราะพวกเขาบางคนไม่ตระหนักในความหมายเชิงทฤษฎีนั่นเอง

ความเป็นไปได้ในส่วนนี้ได้มีเหตุผลสนับสนุนที่น่าสนใจประเด็นหนึ่งจากบทสัมภาษณ์เหล่าอดีตนักศึกษากลุ่มเคลื่อนไหวว่า “เป็นไปได้ที่นักศึกษาส่วนใหญ่จะไม่รู้ว่า แท้จริงแล้ว mob มีความหมายอย่างไร เพราะนักศึกษากลุ่มเคลื่อนไหวส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยได้เข้าเรียนนัก” สอดคล้องกับคำให้การต่อคณะกรรมการรับข้อมูลและสืบพยานเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 ของอดีตนิสิตจุฬาฯ นักกิจกรรมท่านหนึ่งที่กล่าวว่า “ตอนปี 2519 เป็นนิสิตฯ จุฬานะคะ เรียนอยู่คณะ.....แต่ว่าไม่ได้เข้าเรียนเลย มีเพื่อนเรียนแทนให้ตลอด เป็นฝ่ายเผยแพร่และโฆษณาของพรรคจุฬาประชาชน...”³⁰ ดังนั้นพฤติกรรมการใช้คำว่า มีอบ แทนการชุมนุมประท้วงตามกระแสสังคมจึงอาจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ในหมู่นักศึกษาบางคนในยุคดังกล่าว เจกเช่นกับความเป็นไปได้ที่จะมีการใช้คำๆ นี้ในหมู่ประชาชนในลักษณะที่อาจกล่าวได้ว่า “ติดปาก” หากคำๆ นี้ถูกนำมาใช้เพื่อสื่อความหมายถึง “ฟุ้งชน” หรือ “การชุมนุมประท้วงทางการเมือง” เนื่องจากหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา เป็นต้นมาจนถึง 6 ตุลา มีการชุมนุมประท้วงเกิดขึ้นสูงมาก ดังที่ ฉันทนา ชาญยุทธเสรษฐ์ ได้กล่าวไว้ว่า “รัฐบาลมักจะประสบปัญหาการประท้วง การเรียกร้อง การนัดหยุดงานอยู่เสมอ โดยเฉพาะในช่วงปี 2518-2519 กล่าวได้ว่า เป็นช่วงที่มีเหตุการณ์การประท้วงเกิดขึ้นไม่เว้นแต่ละวัน การประท้วงเกิดขึ้นมีทั้งในรูปของกลุ่มและประชาชนทั่วไป ซึ่งประชาชน สุวรรณมงคล ได้รวบรวมการประท้วงทั่วประเทศในปี

²⁹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เกษตร. 2519), หน้า 3-4.

³⁰ อ้างใน ชลธิรา สัตยวิวัฒนา, กริ๊ดแผล กลัดหนอง กรองความจริง โดยผู้หญิง 6 ตุลาฯ, คณะกรรมการรับข้อมูลและสืบพยานเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519, 2544, หน้า 140.

2519 ไร่มีจำนวนการประท้วงรวมทั้งสิ้น 153 ครั้ง”³¹ บริบททางการเมืองในลักษณะนี้จึงมีส่วนในการทำให้คำๆ นี้ได้รับความนิยมในการใช้สื่อสารกันในสังคม กลายเป็นคำที่ติดปากผู้คนได้โดยง่าย ขณะเดียวกันทัศนคติและเจตนาของสื่อในการใช้คำว่า ม็อบ ในลักษณะนี้ก็มิมีอิทธิพลสำคัญต่อการรับรู้ดังกล่าวไม่แพ้กัน

ขณะเดียวกันหากจะพิจารณาจากหนังสือวิชาการอื่นๆ ที่อยู่ในความสนใจของกลุ่มนักศึกษาในยุคนี้ โดยเฉพาะหนังสือประเภทลัทธิ/แนวคิดทางการเมืองแบบสังคมนิยมและคอมมิวนิสต์อันเป็นกระแสแนวคิดที่พวกเขาเห็นว่าจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของผู้คนในสังคมนั้น มีปรากฏอยู่มากมาย โดยเฉพาะหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาเป็นต้นมา ทั้งนี้จากการรวบรวมหนังสือที่เกี่ยวกับการเมืองช่วง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 18 มกราคม 2518 จะพบว่าจากหนังสือที่เกี่ยวกับลัทธิการเมืองทั้งหมด 94 เล่ม มี 39 เล่มที่จัดพิมพ์โดยนิสิตนักศึกษา อีก 55 เล่มพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ต่างๆ และที่จัดพิมพ์โดยนิสิตนักศึกษาส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์มากกว่าลัทธิอื่นๆ การเผยแพร่ความคิดสังคมนิยมเป็นไปอย่างกว้างขวางและเปิดเผย หนังสือก๊าวหน้ามักจะขายดี คืออยู่ในระหว่าง 3,000-5,000 ฉบับ หนังสือหลายเล่มจะพิมพ์หลายครั้ง และมียอดขายเป็นหมื่น มีการแปลแนวความคิดทางการเมืองของมาร์กซ์ เองเกิลส์ เหมา เจ๋อตุง เซกูวารา³² ด้วยความสนใจต่อแนวคิดทางการเมืองเหล่านี้ที่มีอยู่อย่างกว้างขวางและปริมาณของหนังสือที่เกี่ยวข้องที่มีมากดังนี้ จึงเป็นเรื่องยากที่จะค้นคว้าการใช้คำว่า mob ในหนังสือเหล่านี้โดยละเอียด แต่โดยแนวคิดและทฤษฎีหลักๆ เหล่านี้จะพบว่า แม้แนวคิดเหล่านี้อาจมีอิทธิพลอันจะนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงระบบสังคมการเมืองการปกครองบางส่วนที่เน้นใช้ความรุนแรงไม่ว่าจะเป็น การปฏิวัติสังครามประชาชน และสงครามกองโจรเป็นต้น แต่ดูเหมือนว่าโดยพื้นฐานแล้ววิธีการเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากประชาชนเป็นหลัก ดังนั้นการใช้คำว่า mob กับกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มตนหรือแม้แต่การจะใช้วิธีปลุกปั่นให้พวกเขาใช้ความรุนแรงในลักษณะดังกล่าวเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามเป้าหมายของตนนั้นไม่น่าจะเป็นสิ่งที่ทฤษฎีเหล่านี้จะนำมาเผยแพร่เพื่อให้เกิดการปฏิบัติในเอกสารแนวคิดของกลุ่มตน เนื่องจากโดยพฤติกรรมของ mob นั้นในทางทฤษฎีจะกระทำการเพียงช่วงเวลาสั้นๆ ซึ่งคงไม่อาจสร้างชัยชนะที่แท้จริงได้ ขณะเดียวกันทฤษฎีเหล่านี้มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงโดยมีพื้นฐานบนความมีจิตสำนึกร่วมกันในหมู่ประชาชนโดยรวม โดยเฉพาะแนวคิดแบบคอมมิวนิสต์ที่มุ่งสร้างจิตสำนึกทางการเมืองอันจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่แท้จริงและมั่นคง ดังที่ เมาชะตุงได้กล่าวไว้ถึงแนวทางมวลชนนี้ไว้ว่า

³¹ คุรายละเอียดเพิ่มเติมใน ฉันทนา รัชญะเศรษฐ์, ขบวนการนักศึกษาไทยกับการพัฒนาประชาธิปไตย, หน้า 200.

³² คุรายละเอียดเพิ่มเติมใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 215.

“ในงานด้านปฏิบัติการของพรรคเราทั้งหมด การนำที่ถูกต้องจำเป็นที่จะต้องมาจากมวลชน กลับไปสู่มวลชน ทั้งนี้หมายความว่านำความคิดเห็นต่างๆ ของมวลชน (ความคิดที่มีลักษณะกระจัดกระจายไม่เป็นระบบ) มาศึกษาถ่วงปรอง (จากการศึกษาเปลี่ยนให้ความคิดที่กระจัดกระจายเป็นความคิดที่รวมเป็นจุดเดียว และเปลี่ยนความคิดที่ไม่เป็นระบบให้เป็นความคิดที่เป็นระบบ) แล้วกลับไปหามวลชน โฆษณาและอธิบายความคิดเหล่านี้จนกระทั่งมวลชนรับเอาความคิดดังกล่าวไว้เป็นความคิดของตนเองยึดมั่นต่อความคิดนั้นและนำความคิดมาปฏิบัติและทดสอบความถูกต้องของความคิดเหล่านั้นๆ แล้วก็รวมความคิดจากมวลชนให้เป็นจุดเดียวกัน และนำความคิดเหล่านี้กลับไปสู่มวลชนอีก เพื่อที่จะทำให้ความคิดเหล่านี้คงอยู่ตลอดไปและถูกนำไปปฏิบัติ...”³³

นอกจากนี้ ชัยอนันต์ ยังได้กล่าวสรุปแนวทางการต่อสู้ในทางปฏิบัติของคอมมิวนิสต์ที่ไม่เพียงให้ความสำคัญกับการใช้กำลังและความรุนแรงเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยแนวทางสันติในการสร้างฐานอำนาจของตนด้วย ดังที่เขาได้กล่าวไว้ว่า

“...นโยบายในการต่อสู้เป็นนโยบายสองด้าน คอมมิวนิสต์ที่แท้จริงที่ประสานทฤษฎีกับการปฏิบัติได้จะไม่เดินแนวทางสันติในการต่อสู้กับชนชั้นทุกชนชั้น และจะไม่ใช้แนวทางรุนแรงในการต่อสู้กับชนชั้นทุกชนชั้น แต่จะใช้แนวทางรุนแรงในการต่อสู้กับศัตรูของพรรคตามประเภทของความขัดแย้งด้านแรก (ความขัดแย้งระหว่างพรรคกับศัตรูของพรรค) และใช้แนวทางสันติในการต่อสู้เพื่อช่วงชิงประชาชนตามประเภทของความขัดแย้งอีกด้านหนึ่ง (ความขัดแย้งระหว่างประชาชนด้วยกันเอง)...”³⁴

ยิ่งไปกว่านั้นจากการที่ส่วนหนึ่งเอกสารเหล่านี้เป็นเอกสารเผยแพร่แนวคิดทางการเมืองในรูปแบบภาษาอังกฤษ การที่ผู้เขียนจะเลือกเอาคำว่า mob มาใช้ในการถ่ายทอดแนวคิดของตนนั้นเป็นสิ่งที่ไม่น่าจะเป็นไปได้เลย เพราะในสังคมตะวันตกที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักในการสื่อสารนั้นเป็นที่ธรรมชาติของสังคมที่คำๆ นี้จะหมายถึงฝูงชนบ้าคลั่งเท่านั้นดังคำกล่าวของ ใจ อึ๊งภากรณ์ นักวิชาการผู้ศึกษาแนวคิดทางการเมืองของ มาร์ก ที่ได้กล่าวถึงการใช้ความหมายของคำว่า mob ในสังคมที่ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลักว่า “ในสังคมที่มีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลัก จะรับรู้กันคือว่า

³³ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, หน้า 215.

³⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 230-231.

mob หมายถึงฝูงชนบ้าคลั่งเท่านั้น ไม่ใช่ฝูงชน (crowd)”³⁵ เพราะฉะนั้นหากจะมีปรากฏการใช้คำว่า mob ในผลงานเกี่ยวกับลัทธิสังคมนิยมหรือคอมมิวนิสต์แล้วละก็คงเป็นผลจากความผิดพลาดในการแปลความหมาย ดังที่มีปรากฏในสังคมตะวันตกเช่นกันดังได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ 3 ขณะเดียวกันสำหรับแนวคิดทางการเมืองของเมา เจ้อ ตุง ซึ่งมีเอกสารดั้งเดิมเป็นภาษาจีนนั้น จะพบว่าในภาษาจีนแม้ในปัจจุบันไม่มีคำที่มีความหมายถึง mob ดังที่ผู้เชี่ยวชาญด้านการเมืองจีนอย่าง วรศักดิ์ มัทธโนบล ได้กล่าวว่า “ในภาษาจีนไม่มีคำว่า mob หรือคำที่มีความหมายถึง mob อย่างเฉพาะเจาะจง จะมีก็แต่เพียงคำที่มีความหมายถึงฝูงชน”³⁶ นอกจากนี้ ธรรมเกียรติ กันนริ ยังได้กล่าวถึง การใช้ภาษาของฝ่ายพรรคคอมมิวนิสต์ว่า “คำแต่ละคำถูกกลั่นกรอง ถูกใช้อย่างมีความหมาย คำแต่ละคำของพรรคคอมมิวนิสต์ไม่ใช่ภาษากฎหมาย แต่ยิ่งกว่า คือมีนัยความหมายในการปฏิบัติด้วย อย่างเช่นผมเคยใช้คำว่า กระทำรัฐประหาร นายผิน (บัวอ่อน) เขาแย้งว่าใช้ไม่ได้ รัฐประหารเป็นทั้งคำกริยาและคำนามอยู่แล้ว จะใช้คำกริยาซ้อนไม่ได้ ต้องใช้คำว่า ก่อรัฐประหาร”³⁷ มีความระมัดระวังในการใช้คำให้ตรงกับคำหมายที่แท้จริงมาก ในเรื่องการใช้ถ้อยคำของพรรคคอมมิวนิสต์นี้ สมบัติ จันทรวงศ์ ได้ทำการศึกษาและยกเอาคำกล่าวของ พลตำรวจโทวิศิษฐ์ เดชกุญชร ยศในขณะนั้นมากล่าวไว้ ซึ่งสามารถย้ำความระมัดระวังในการใช้ภาษาของฝ่ายคอมมิวนิสต์ว่า

“ผมจะยกตัวอย่างที่กินใจผมมาช้านานคือเรื่องตำราหรือเอกสารที่เกี่ยวกับการต่อสู้คอมมิวนิสต์ในประเทศไทย เราเพื่อย่อยยับในการใช้ภาษา เพราะเหตุว่าในขณะที่เรามัวแต่ต่อสู้ในแนวอื่นอยู่ เช่นการต่อสู้ด้วยอาวุธ ต่อสู้ในเรื่องสงครามจิตวิทยา ทางราชการไทยได้รับสำนวนและภาษาบางอย่างที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย ใช้อยู่ มาใช้ในเอกสารราชการ เพราะว่าพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย พิถีพิถันเรื่องการใช้ถ้อยคำในการเขียนเอกสารอบรมหรือโฆษณาชวนเชื่อ โดยให้ผู้ที่มีความรู้ทางภาษากลั่นกรองก่อนที่จะใช้คำแต่ละคำ วลีแต่ละวลีและประโยค

³⁵ สัมภาษณ์, ใจ อึ้งภากรณ์, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 7 กันยายน 2545.

³⁶ สัมภาษณ์, วรศักดิ์ มัทธโนบล, อาจารย์ประจำภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 3 ตุลาคม 2545.

³⁷ สัมภาษณ์, ธรรมเกียรติ กันนริ.

แต่ละประโยค... ค้างๆ อย่างคำว่า “ปลุกระดม” นั้นพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเอามาใช้ แล้วก็ใช้อย่างได้ผลจนทุกวันนี้...”³⁸

สอดคล้องกับสิ่งที่ เกษียณ เตชะพีระ ได้กล่าวยืนยันประเด็นนี้อย่างหนักแน่นดังที่กล่าวไปแล้วว่า “ในพจนานุกรมฝ่ายซ้ายไม่มีคำว่า มือบ” สิ่งเหล่านี้ถือเป็นหลักฐานยืนยันการใช้คำว่า มือบ ในหมู่นักศึกษาได้ในระดับหนึ่งว่า พวกเขาไม่ได้เป็นผู้เริ่มใช้คำๆ นี้ และโดยวิธีการต่อสู้เพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคมในสายตาของพวกเขาแม้จะรับอิทธิพลจากการชี้นำโดยพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมากขึ้นหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา ดังที่ ฉันทนา รัชฎะเศรษฐ์ ได้สรุปแนวการต่อสู้ของขบวนการนักศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าวไว้ว่า

“ยุทธศาสตร์ ยุทธวิธี และนโยบายของ พคท. ในชนบทถูกนำมาใช้เป็นเป้าหมายในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของขบวนการนักศึกษาทั่วหน้าในเมือง นักศึกษาที่ก้าวหน้าในช่วงนี้เริ่มยอมรับว่าการปฏิวัติเป็นทางออกของสังคมไทย จะเห็นได้จากนโยบายของ พคท. ที่ออกทางวิทยุเสียงประชาชนแห่งประเทศไทย (สปท.) เมื่อวันที่ 22-23 สิงหาคม 2518 ในบทความ “หนทางปฏิวัติไทย เอกราชประชาธิปไตย ที่แท้จริงมิใช่ได้มาด้วยลัทธิปฏิรูป หก (ก) ด้วยการปฏิวัติ” ถูกนำมาเผยแพร่และศึกษากันอย่างแพร่หลายในมหาวิทยาลัยและถูกใช้เป็นหลักในการชี้นำ ผู้นำนักศึกษาบางคนแสดงให้เห็นการยอมรับนโยบายเผชิญกับความรุนแรงด้วยความเชื่อว่าแม้การเผชิญหน้ากับอำนาจรัฐอาจนำไปสู่การสูญเสียสมาชิกในขบวนการบ้าง แต่การสูญเสียและการใช้ความรุนแรงก็เป็นการปลุกสำนึกทางการเมืองให้ต่อสู้ตัวอยู่เสมอ”³⁹

ถึงแม้จะหลักฐานยืนยันอิทธิพลของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับขบวนการนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยในยุคหลัง 14 ตุลา โดยเฉพาะในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 แต่จุดนี้ก็หาได้มีความเกี่ยวพันใดๆ กับ ประเด็น mob กับ การเคลื่อนไหวทางการเมืองของพวกเขาไม่ เนื่องจากพวกเขาหา

³⁸ สมบัติ จันทรวงศ์, ภาษาทางการเมือง : พัฒนาการของแนวอธิบายการเมืองและศัพท์การเมืองในงานเขียนประเภทสารคดีทางการเมืองของไทย พ.ศ. 2475-2525, เอกสารวิจัยลำดับที่ 35 สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2533), หน้า 283-4.

³⁹ คุราละเอียคเพิ่มเติมใน ฉันทนา รัชฎะเศรษฐ์, ขบวนการนักศึกษาไทยกับการพัฒนาประชาธิปไตย, หน้า 233.

ได้มีความรู้ความเข้าใจกับทฤษฎีดังกล่าวเลยแม้แต่น้อย แม้จะมีการใช้คำว่า ม็อบ ในกลุ่มของพวกเขา ถึงพวกเขาจะกล่าวว่า “ปลุกม็อบ” แต่ถ้อยคำดังกล่าวก็หาได้สอดคล้องหรือเกี่ยวข้องถึง mob ตามทฤษฎีทางสังคมวิทยาไม่ ความรุนแรงที่อาจเป็นเป้าหมายและ/หรือวิธีการของขบวนการนักศึกษาหลัง 14 ตุลา แต่ความรุนแรงดังกล่าวคงมีลักษณะของการโน้มนำเพื่อสร้างความชอบธรรมในการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองมากกว่าจะเป็นการก่อความวุ่นวายโดยปราศจากเป้าหมายโดยการก่อ mob ตามทฤษฎี และที่สำคัญตามแนวทางคอมมิวนิสต์ การปลุกกระดมมวลชนในลักษณะดังกล่าวต้องอาศัยความพร้อมของประชาชนด้วย กล่าวคือ การเคลื่อนไหวโดยใช้ความรุนแรงจะถูกนำมาใช้อย่างสมเหตุสมผลก็ต่อเมื่อประชาชนมีจิตสำนึกทางชนชั้นแล้ว เพราะฉะนั้นแม้จะมีการชี้นำของ พคท. ต่อขบวนการนักศึกษาในยุคหลัง 14 ตุลา แต่ก็ไม่น่าจะมีลักษณะของการ “ปลุกม็อบ” และการชี้นำของ พคท. นี้ก็เป็นชี้นำในเชิงทฤษฎี ซึ่งยังเป็นเรื่องยากที่ทฤษฎีเหล่านี้จะกล่าวถึงกระบวนการการใช้จิตวิทยากับฝูงชนที่ยังไม่ตื่นตัวทางการเมืองเต็มที่นัก โดยในเรื่องการชี้นำของ พคท. นี้ ฉันทนา ชาญชนะเศรษฐ์ ได้กล่าวไว้ว่า

“จากการวิเคราะห์นโยบายของขบวนการนักศึกษาช่วงปี 2518 กล่าวได้ว่า พคท. ได้เข้าไปมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบาย ทิศทางการต่อสู้ของขบวนการนักศึกษาในเมืองอยู่ไม่น้อย สายจัดตั้งของ พคท. ได้แทรกเข้าไปตามจุดต่างๆ เช่น ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย หนังสือพิมพ์อัมรินทร์ โดยทำหน้าที่นำการศึกษาทฤษฎีชี้้นำการเคลื่อนไหว...”⁴⁰

การศึกษาในส่วนนี้ออกจากจะพบว่ากรณีการใช้คำว่า ม็อบ ในหมู่นักศึกษานั้นเป็นการใช้เนื่องจากเป็นคำที่มีใช้อย่างแพร่หลายในสังคมแล้ว ที่สำคัญยังดูเหมือนว่า พวกเขาจะมีทัศนคติต่อกำๆ นี้ด้วยซ้ำ ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับขบวนการนักศึกษาจะพบว่าประเด็นที่น่าสนใจในเรื่องนี้ซึ่งอาจยืนยันพฤติกรรมการใช้คำๆ นี้ในหมู่นักศึกษา รวมทั้งความแพร่หลายของคำๆ นี้ในสังคมด้วย นั่นคือ การที่ พิรพล ตรียะเกษม นายก อมธ ในช่วง พ.ศ. 2519 ได้ตั้งชื่อเล่นลูกชายคนแรกที่เกิดในปี 2519 นี้ว่า ม็อบ แนวการอธิบายลักษณะนี้สอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง “ความเรียงปรัชญาการเมืองว่าด้วย : กำเนิดประชาธิปไตยเอเธนส์ : การเมืองในประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ในการเมือง” ซึ่ง ไชยันต์ ไชพพร ได้ศึกษากำเนิดของระบบการปกครองนี้โดยผ่าน

⁴⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 234.

ประวัติของคำว่า “demokratia” จากชื่อของชาวเมืองเอเธนส์⁴¹ จุดนี้ไม่เพียงสามารถใช้ยืนยันการใช้คำๆ นี้ในหมู่นักศึกษาเท่านั้น หากยังสะท้อนนัยความหมายของคำไว้สำหรับพวกเขาด้วยว่า มีอบ มีความหมายในเชิงบวกซึ่งก็หมายความว่า เป็นมีอบในความหมายของฝูงชนและการชุมนุมซึ่งในสายของพวกเขา สิ่งเหล่านี้คือกระบวนการเรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งความเป็นธรรมในสังคมนั่นเอง จุดนี้จึงถือเป็นบทสะท้อนระดับความรู้ทางวิชาการในหมู่นักศึกษาได้ดีในระดับหนึ่ง ขณะเดียวกันก็ถือเป็นการเน้นย้ำลักษณะการให้ความหมายของ มีอบ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่า “เป็น มีอบ ของใคร” และดูจะเป็นสิ่งเดียวกับปรากฏการณ์ในปัจจุบัน

ในเรื่องนี้ ส. ศิวรักษ์ ยังสะท้อนภาพรวมการเติบโตทางความคิดของบรรดาแกนนำนักศึกษาไว้อย่างน่าสนใจว่า

“คนทุกคนเขาต้องการเป็นพวกเขาเอง ตัวของเขาเอง แล้วคนเที่ยวไปขัดแย้งเอาใครต่อใครเป็นพวกเขา นี่เป็นเหตุให้คนมีปฏิกิริยา แล้วเสกสรรค์เขาก็มาก เพราะ ego เขาแรง ระหว่างนั้นเขาก็มีปัญหาเกี่ยวกับชีวิต จากนั้นก็มีปัญหาเกี่ยวกับสมบัติ ซึ่งมันออกจะเลอะๆ อยู่ด้วย เลยยิ่งไปกันใหญ่ พวกนี้เลอะแล้วความคิดทางการเมืองแคบ ไม่ก้าวหน้า ข้อสำคัญพวกนี้เขานึกว่าเขาฉลาดนะ มันเป็นส่วนหนึ่งของการเติบโตของนักศึกษา เราก็เป็นมาก่อน เราก็รู้สึกเช่นนั้น เผอิญในสมัยผมนี้มันแคบเราไม่มีบทบาทอะไร ใครไม่ยอมรับเรา เราก็มีเวลาอ่านหนังสือ มีเวลาเขียนหนังสือ มีเวลาเติบโตมากขึ้น พวกนี้เขาไม่มีเวลาเติบโต เพราะคนไปยอมรับเขาเร็วเกินไป”⁴²

จากทัศนะของ ส. ศิวรักษ์ สะท้อนความสนใจที่พวกเขามีต่อการยอมรับบทบาทความสำคัญของแต่ละคน มากกว่าจะสนใจเรื่องการศึกษาพัฒนาองค์ความรู้ทางการเมืองของตน ในเรื่องนี้อาจเป็นบทพิสูจน์ “ความไม่รู้เท่าทัน” อย่างยิ่งของพวกเขาต่อการใช้จิตวิทยาการเมืองของฝ่ายตรงข้ามในการทำลายความธรรมของกลุ่มตน มีหน้าซ้ำยังยอมรับเอาวาทกรรมที่ฝ่ายตรงข้ามสร้างขึ้นมาเป็นภาษา

⁴¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน ไชยันต์ ไชพพร, ความเรียงปรัชญาการเมืองว่าด้วย : กำเนิดประชาธิปไตยเอเธนส์ : การเมืองในประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ในการเมือง, รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 21 ฉบับที่ 1 (2542) ฉบับครบรอบ 50 ปี คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 23.

⁴² นิพนธ์ แจ่มดวง (บก.), ขบวนการคนหนุ่มสาวในรอบ 2 ทศวรรษตามทัศนะ ส. ศิวรักษ์, จัดพิมพ์เพื่อเป็นอนุสรณ์ในโอกาสครบรอบทศวรรษเหตุการณ์ 6 ตุลาคม, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, 2529), หน้า 244-5.

ที่ใช้สื่อสารในกลุ่มตน และอาจถือเป็นประเด็นหลักข้างสมมุติฐานที่ว่านักศึกษาเป็นผู้เริ่มนำคำว่า ม็อบ เข้ามาใช้ในการสื่อสารทางการเมืองของสังคมได้อย่างสิ้นเชิง

โดยสรุปอาจกล่าวได้ว่า สิ่งต่างๆ เหล่านี้ในระดับหนึ่งอาจถือเป็นบทพิสูจน์ได้ว่า หากนักศึกษาเป็นผู้เริ่มใช้คำๆ นี้ การรับรู้คำว่า mob ของกลุ่มนักศึกษานั้นน่าจะเป็นการรับรู้ตามทฤษฎีทางสังคมวิทยา นั่นคือ ม็อบหมายถึงฝูงชนวุ่นวายบ้าคลั่งและมีนัยแฝงของการใช้ความรุนแรง เพราะฉะนั้นหากพวกเขาจะเป็นผู้เริ่มใช้คำๆ นี้ ควรจะเป็นการใช้เพื่อตอบโต้การก่อความวุ่นวายและใช้ความรุนแรงของกลุ่มผู้ชุมนุมกลุ่มอื่นมากกว่า โดยเฉพาะฝ่ายต่อต้าน คงไม่ใช่เพื่อกล่าวประณามการชุมนุมที่ตนเป็นผู้นำและร่วมเคลื่อนไหว แต่จากบทสัมภาษณ์นักศึกษาบางคนซึ่งมีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองในยุคดังกล่าวที่กล่าวว่ามีการใช้คำๆ นี้เพื่อสื่อสารในหมู่นักศึกษาและเป็นการใช้โดยมีปราศจากนัยของฝูงชนวุ่นวายนั้น และที่สำคัญดูเหมือนว่าพวกเขาจะเข้าใจนัยความหมายของคำๆ นี้ในเชิงบวกด้วยซ้ำ จุดนี้จึงเป็นบทพิสูจน์ได้ในระดับหนึ่งว่า ฝ่ายนักศึกษาไม่ใช่กลุ่มคนกลุ่มแรกที่เริ่มนำคำนี้เข้ามาใช้ในสังคมไทย และหากคำๆ นี้มีการใช้ในหมู่นักศึกษาในช่วงเวลาดังกล่าวจริงอาจมีผลมาจากการที่คำๆ นี้มีการใช้อย่างแพร่หลายในสังคมไทยในยุคดังกล่าว โดยมีความหมายถึง “การชุมนุม” นั่นเอง เพราะฉะนั้นการรับรู้คำๆ นี้ในหมู่นักศึกษาจึงน่าจะเกิดขึ้นผ่านกระบวนการกล่อมเกลาก่อนทางสังคมโดยสื่อมวลชน ในจุดนี้อาจกล่าวได้ว่าสื่อมวลชนที่น่าจะมีบทบาทในการส่งผ่านอคติทางการเมืองลักษณะนี้มากที่สุดคือ สื่อประเภทวิทยุ ดังจะพบว่า ในเรื่องบทบาทของสื่อมวลชนในเรื่องของการนำเข้าคำว่า mob มาใช้ในการรายงานข่าวในสังคมไทยนั้นได้กล่าวไปแล้วว่า จากหลักฐานของสื่อประเภทสิ่งตีพิมพ์นั้นมิปรากฏการใช้คำว่า ม็อบ น้อยมากในช่วง 14 ตุลาคม – 6 ตุลาคม โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันฉบับภาษาไทยซึ่งไม่ปรากฏว่ามีหลักฐานยืนยันการใช้คำว่า ม็อบ ในการรายงานข่าวในช่วงนั้นเลย และจากการรับรู้ความหมายทางสังคมของคำๆ นี้ในลักษณะฝูงชนและกลุ่มผู้ชุมนุมนั้นก็มิได้สะท้อนความน่าจะเป็นที่ฝ่ายรัฐจะเป็นผู้นำคำๆ นี้เข้ามาใช้ในสังคมอย่างมากเพราะการใช้ในลักษณะนี้จะสอดคล้องกับทัศนะของกลุ่มผู้ปกครองมากที่สุด ขณะที่การใช้ในหมู่นักศึกษาก็มีลักษณะ “ใช้ตาม” โดยไม่ตระหนักถึงอคติที่แฝงมากับคำๆ นี้ที่มีต่อกลุ่มตนเลยแม้แต่น้อย จุดนี้เป็นเรื่องที่น่าประหลาดใจที่นักศึกษาผู้ซึ่งมีจิตสำนึกทางการเมืองสูง เป็นผู้มีบทบาทนำในการเคลื่อนไหวทางการเมืองและให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพตามครรลองของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยจะไม่ให้ความสำคัญกับประเด็นนี้มากเท่าที่ควร นอกจากนี้ยังรับเอาคำกล่าวประณามจากกลุ่มคนที่เป็นฝ่ายตรงข้ามมาใช้สื่อสารในกลุ่มของตนได้อย่างไม่ตะขิดตะขวงใจเลยแม้แต่น้อย

อย่างไรก็ตามประเด็นการใช้และให้ความหมายคำว่า ม็อบ ในหมู่นักศึกษานี้ยากจะหาข้อพิสูจน์ที่แน่ชัด เพราะข้อมูลที่ปรากฏในส่วนนี้เป็นเพียงบทสัมภาษณ์จากนักศึกษาบางคนในยุคนั้น ขณะเดียวกันคงยากที่จะปฏิเสธว่าในกระแสที่คำๆ นี้ได้ผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนความหมายแล้วโดยสิ้นเชิงในปัจจุบันจะไม่มีผลต่อความทรงจำของบุคคล นอกจากนี้ยังประเด็นที่น่าสนใจอีก

ประการหนึ่งในส่วนนี้ก็คือการใช้ในลักษณะตามกระแสสังคมที่มีมีจุดประสงค์เพียงเพื่อต้องการสื่อสารกับสังคมโดยรวมและนำมาซึ่งการสนับสนุนจากสังคมในที่สุด ดังที่ แล คิลกวิตซ์ธันได้กล่าวไว้ในกรณีการใช้คำว่า สไตรค์ ของหนังสือพิมพ์นั่นเอง ดังจะกล่าวต่อไป แต่จากการศึกษาจากแหล่งความรู้ทางวิชาการทั้งตำราเรียนและหนังสือเผยแพร่แนวคิดทางการเมืองที่อยู่ในความสนใจของฝ่ายนักศึกษาในขณะนั้น ก็ยิ่งทำให้สรุปได้ว่าพวกเขาไม่ใช่ฝ่ายริเริ่มนำเข้าคำว่า มีอบอย่างแน่นอน

4.1.1.2 คำว่า มีอบ กับฝ่ายอำนาจรัฐ

แนวทางที่สองคือ ฝ่ายอำนาจรัฐ โดยเฉพาะทหารเป็นผู้เริ่มนำคำว่า มีอบ เข้ามาใช้ในสังคมในบริบททางสังคมการเมืองและใช้ในการประณามการชุมนุมประท้วงของนักศึกษาและประชาชนในขณะนั้น ซึ่งในส่วนนี้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางการเมืองในยุคนั้น โดยเฉพาะฝ่ายแกนนำนักศึกษา ได้กล่าวว่าเริ่มรับรู้ปรากฏการณ์แห่งการใช้คำว่า มีอบ ในสังคมไทยโดยผ่านวิทยุ โดยเฉพาะสถานีวิทยุทหารอย่างสถานีวิทยุยานเกราะซึ่งเป็นการยากที่จะพิสูจน์ประจักษ์พยานในส่วนนี้เป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากข้อจำกัดในการเข้าถึงหลักฐานในส่วนนี้ซึ่งได้รับการยืนยันจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานีวิทยุยานเกราะในปัจจุบันว่า “เทปรายการการรายงานข่าวทั่วไปรายวันของสถานีฯ จะถูกเก็บรักษาไว้เพียง 15 วัน และที่สำคัญรายการส่วนใหญ่ของทางสถานีฯ ในอดีตก็เป็นรายการประเภทเช้าเวลาออกอากาศเป็นรายชั่วโมง”⁴³ หรือแม้แต่ อุทธา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา เองก็ได้กล่าวว่าเทปรายการที่เขาเป็นผู้จัดในช่วงนั้นได้ถูกทำลายไปหมดแล้ว⁴⁴ อย่างไรก็ตาม ตระกูล มีชัย ยังได้กล่าวถึงอุปสรรคในเรื่องนี้เพิ่มเติมว่า “เคยมีการจัดพิมพ์รวบรวมเนื้อหารายการที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุยานเกราะแต่ไม่มีการเผยแพร่”⁴⁵ ซึ่งเชื่อว่าจะเป็นหลักฐานชิ้นสำคัญทางประวัติศาสตร์ทั้งในระดับภาพรวมการเมืองไทยและการศึกษาที่มาของการนำเข้าคำว่า มีอบ และการให้ความหมายของคำๆ นี้ในสังคมไทย แต่เนื่องจากเป็นเอกสารที่ไม่มีการเผยแพร่จึงไม่สามารถนำมาใช้ศึกษาอ้างอิงในการศึกษานี้ได้ แต่การพิจารณาภาพรวมของเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงทศวรรษดังกล่าวจะพบว่ามีหลายประเด็นที่อาจใช้เป็นบทพิสูจน์ข้อสันนิษฐานเกี่ยวกับการเป็นผู้นำเข้าคำว่า มีอบ มาใช้สื่อถึงการชุมนุมประท้วงของขบวนการนักศึกษาประชาชนในช่วงดังกล่าวของ

⁴³ สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์, 2 ตุลาคม 2545.

⁴⁴ ชลธิรา ศัตยาวัฒนา, *กรีดแผล กลัดหนอง กรองความจริง โดยผู้หญิง* 6 ตุลาคม, หน้า 140. และจากการติดต่อขอสัมภาษณ์ก็ได้ทราบข้อมูลจากผู้ใกล้ชิดว่า ด้วยปัญหาสุขภาพของคุณอุทธา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ขณะนี้ไม่สามารถให้สัมภาษณ์กับผู้เขียนได้

⁴⁵ สัมภาษณ์, ตระกูล มีชัย, อาจารย์ประจำคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 26 มีนาคม 2546.

ฝ่ายอำนาจรัฐนี้ได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจถือเป็นคำอธิบายว่าเพราะเหตุใดจึงไม่ปรากฏมีหลักฐานยืนยันการใช้คำว่า มีอบ ในยุคดังกล่าว

อย่างไรก็ตาม แม้หลักฐานประเภทดังกล่าวจะไม่มีเก็บรักษาไว้อย่างละเอียด แต่จากหนังสือชื่อ “ผู้เขี่ยฟ้าทำดิน” ก็ทำให้มีหลักฐานยืนยันการใช้คำว่า มีอบ ของวิทยุยานเกราะ โดยเฉพาะจากหัวหน้าฝ่ายจัดรายการสถานีวิทยุยานเกราะ พ.ท. อุทาร์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา (ยศในขณะนั้น) ซึ่งได้ใช้คำๆ นี้เพื่อสื่อความหมายถึง “ฝูงชน” อย่างเห็นได้ชัด ดังจะเห็นได้จากการตอบคำถามต่อประเด็นความพยายามในการแบ่งแยกประชาชนของเขาในรายการพุดจาประสาชาวบ้านเมื่อคืนวันที่ 12 กรกฎาคม 2519 ซึ่งออกอากาศผ่านทั้งสถานีโทรทัศน์กองทัพบกและสถานีวิทยุยานเกราะและสถานีวิทยุกองพลที่หนึ่งรักษาพระองค์ว่า

“อาคม ...ตอนนี้จะขอผ่านไปยังผู้พันเลยครับ ซึ่งตอนนี้ชื่อของผู้พันกำลังหอมหวนในหมู่ของนักที่คิดจะลบล้างสถาบันทั้งสามนะครับ คือหอมกรุ่นอยู่มาก มีคนเขาบอกว่าการที่ผู้พันทำรายการที่สถานีวิทยุยานเกราะนี้ขึ้นมา มันทำขึ้นเพื่อที่จะแบ่งประชาชนออกเป็นชายและขวา เพื่อก่อให้เกิดความแตกแยก อันนี้ผมจะเรียนถามผู้พัน

พ.ท. อุทาร์ ผมอยากจะทราบเรียน ท่านผู้ชมทางบ้านและคุณอาคมให้ทราบว่า (ผมก็ไม่ต้องกล่าวความหน้าพาทดอกนะครับ เสียงผมไม่ค่อยจะดี)

อาคม ครับเชิญครับ

พ.ท. อุทาร์ คือลักษณะของสื่อมวลชนนะครับ จะเป็นวิทยุกระจายเสียงก็ดี โทรทัศน์ก็ดี น.ส.พ. ก็ดี โปสเตอร์ ภาพยนตร์ อะไรต่างๆ นี้ซึ่งเชื่อว่าเป็นสื่อมวลชนนี้จะมีคำว่ามวลชนนี้ต้องเข้าใจว่ามันแตกต่างกัน มวลชนนั้นหมายความว่า ผู้คนจำนวนมากอยู่ตามที่ต่างๆ กระจายกระจายกัน บางคนอาจจะนุ่งผ้าขาวม้าเหมือนกับที่ท่าน ร.ม.ต. ทวิช ท่านนั่งอยู่เมื่อฟังวิทยุ บางคนอาจจะนุ่งผ้าชิ้นดำน้ำพริกอยู่เมื่อดูทีวีที่คุณอาคม บางคนอาจจะทำอะไรอยู่ก็ได้ อ่าน น.ส.พ. อะไรอย่างนี้เป็นต้น อย่างนี้เราเรียกว่ามวลชน ผมขอใช้ภาษาอังกฤษสักนิดเราเรียกกันว่า เป็น Mass เป็นมวลชนมหาศาลที่กระจายกระจายอยู่ในที่ต่างๆ คนเหล่านี้มีวิญญูณของตนเอง มีวิจารณ์ญาณของตนเอง ใครจะมาหลอกลวงให้เชื่อง่ายๆ ไม่ได้ ทำได้ยาก บางทีอาจจะเปลอวบวบไปสักครู่ เดี่ยวก็ตั้งตัวติด ยกตัวอย่างเช่น คุณหนังผี คุณละครผี อาจจะกลัววুবวบเท่านั้นเอง แต่เดี๋ยวอาจจะมานั่งหัวเราะว่า แม้เขาหลอกเราๆ ก็เชื่อเขาทำไมก็ไม่ทราบ อาจจะวুবวบไปได้ชั่วครู่ แต่เมื่อฝูงชนอันนั้นมารวมกันอยู่ในที่แห่งหนึ่ง เช่นในท้องสนามหลวง ในถนนราชดำเนินมากขึ้นๆ ทุกที ซึ่งเราเรียกว่าเป็น Mob Mob หรือฝูงชนซึ่งอยู่ในที่จำกัดอันนี้ไม่มีวิญญูณของตัวเอง

เหลือแล้วละครับ บางทีเราไปอยู่ในกลุ่มฝ่ายซ้ายหรือฝ่ายอะไรก็ตามแต่ ซึ่งเราไม่เห็นด้วยกับกลุ่มนั้นเลย ทีแรกเราไปก็ไปนั่งดูเขาชูกำปั้น กำหมัดกัดฟัน ทีแรกเราก็นั่งนึกๆ ทำท่าพิลึก อะไรต่างๆ พออีกสักครู่หนึ่งพอเขาก็กระทืบมือเขาชูมือเราก็อยกหน้าจิกๆ ตามเขาไป แล้วผี Mob มันเริ่มเข้าสิง ทีนี้ผี Mob มันมีสองอย่าง ผีดีมันก็เป็นเทวดา Mob เมื่อเทวดา Mob เข้าสิง ก็ทำดีไปกวาดไปขัดไปลอกผักตบไปอะไรต่างๆ แต่ถ้าเผื่อว่าเป็นผีเลว ผี mob เข้าสิง พระสงฆ์องค์เจ้ามันกินเรียบ ผี Mob เนี่ยท่านมหาซ้ายจัด ขวจัดอะไรก็ตามแต่ ลงเข้าไปอยู่ใน Mob ในฝูงชน ในที่จำกัดละก็ ท่านจะต้องถกขเมนเดินมัดข้าวต้มกันเรียงหน้ากระดานกันบนถนนราชดำเนินได้ เพราะตอนนั้นท่านไม่ได้เป็นพระอีกต่อไปแล้ว เพราะเหตุว่าท่านถูกผี Mob เข้ารับประทานท่านทั้งองค์เข้าไปแล้ว แต่ถ้าเผื่อว่า ท่านไม่ได้เป็น Mob ท่านห้อยกลีบองค์ ท่านมหาซ้ายจัดขวจัดอะไรก็ตามแต่ ลองให้เดินมัดข้าวต้มกลางถนนราชดำเนินท่านทำไม่ได้ครับ คือ ผี Mob ไม่ได้สิงท่าน และอีกอย่างท่านก็กลัวลืบล้อจะชนท่าน เข้าใจว่าท่านก็ไม่ใช่อาจารย์หน้าหนาเหนียวอะไร เพราะฉะนั้นที่ผมกราบเรียนว่าวิฤกษ์ระจายเสียงหรือโทรทศน์ขณะนี้ก็ตาม มันเป็นสิ่งมวลงคน มันมิใช่ฝูงชน เพราะฉะนั้นมวลงคนที่อยู่ตามบ้าน มวลงคนที่เป็นผู้ฟังของผมของสถานีวิทยุใดๆ หรือมวลงคนที่เป็นผู้ชมของคุณอากาศ หรือมวลงคนทั้งปวงเป็นผู้อ่านของ น.ส.พ. ทั่วไป เขามีวิจารณ์ญาณของเขา แต่อาจเคลิบเคลิ้ม ไปบ้างชั่วครั้งชั่วคราว นี่เป็นลักษณะสำคัญที่จะต้องนำมาพูด...”⁴⁶

จากคำกล่าวของ อุทาร์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา นี้แสดงให้เห็นนิยามความหมายของ mob ว่าหมายความถึง “ฝูงชน” หรือ “กลุ่มผู้ชุมนุม” ซึ่งเป็นนิยามความหมายของ mob ตามพจนานุกรมภาษาอังกฤษทั่วไป แต่จากลักษณะการอธิบาย การยกตัวอย่างประกอบในส่วนนี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้พูดมีความเข้าใจต่อทฤษฎีการรวมหมู่ในรูปฝูงชนนี้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังรวมถึงความเข้าใจต่อนิยามความหมายของ mob ตามทฤษฎีทางสังคมวิทยาอีกด้วย ดังนั้นจึงมีความน่าจะเป็นสูงที่ผู้พูดมีเจตนาสร้างอคติในหมู่ผู้ฟังต่อกลุ่มผู้ชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยการใช้คำว่า mob นั้นเอง

“*อาคม* ทีนี้ไปทางท่าน ผู้พันอุทาร์ครับ นั่งเงียบมาอยู่นาน คือท่านผู้ชมทางบ้าน เขาบอกว่าเขาขอสนับสนุนสถานีวิทยุยานเกราะนะครับ แล้วก็เห็นด้วยเพราะว่าเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้สิทธิอย่างเสรีอันนี้ท่านผู้พัน จะยังมีนโยบายให้ประชาชนได้ไป ไปใช้สิทธิอย่างเสรีต่อไปไหมครับ

⁴⁶ อ้างใน ส. สายฟ้า, ผู้เขี่ยฟ้าทำดิน, หน้า 92-95.

พ.ท. อุทาร์ ครั้นที่เราได้ประกาศไปแล้วว่า ในขั้นแรกซึ่งเราเป็นสถานีทดลอง สำหรับหาข้อมูลในการปรับปรุงรายนามนั้น เราก็จะกระทำให้เปิดโอกาสให้ทุก 9 – 18 นาฬิกาทุกวันอาทิตย์ ยกเว้นแต่ในกรณีที่เกิดความจำเป็นอะไรที่เป็นอันว่าวัน นั้นเลิกขาย เลิกขายของ เลิกขายแป๊ะซี่ เลิกขายขายไซโก้ ซึ่งกระผมคิดว่า ในไม่ช้า นี้ก็คงจะต้องเกิดกรณีอย่างนั้น ก็อย่างที่ท่าน ร.ม.ต. สมครท่านพูด ท่านบอกว่า บางที่เขาชุดหลุมพลางทำการตามกฎหมาย ก็อาจจะเสียบ้านเสียเมืองก็ได้ไซ้ใหม่ ครั้น ถ้าเมื่อวันนั้นมันเกิดขึ้น ยกตัวอย่างเช่น เกิดมีผู้ก่อกวนแผ่นดิน เกิดตั้ง Mob ขึ้นมา ทำท่าจะเดินขบวน ตำรวจทำงานไม่ได้ วันอย่างนั้นแหละครับที่ชมรมวิทยุ เสรี จะออกโรงทั้ง 206 สถานีให้ประชาชนเจ้าของประเทศ มาใช้สถานีวิทยุของเรา ผมกราบเรียนท่านผู้ชมทางบ้าน ท่านอยู่ใกล้สถานีวิทยุแห่งไหนเข้าไปที่สถานีวิทยุ แหะถ้าตำรวจได้ทำการตามกฎหมายแล้ว ยังทนไม่ไหวเพราะเหตุว่าตำรวจนั้น ไม่กล้าที่จะปราบปรามรุนแรงหรือไม่กล้าที่จะใช้มาตรการใด และก็ตวาดกัน ดู กันทำเสียงจิ้งจกตกเบาๆ ไปก่อนทางวิทยุทั้ง 206 สถานียังไม่เชื่อ ไม่เชื่อต้องตวาด กัน ให้ประชาชนเจ้าของประเทศเขามาตวาด เขามาบัญชาการปราบจลาจลเอง ถ้าว่า เขารุกรานกัน ถึงขนาดที่จะเผาบ้านผลาญเมืองกันละก็ สถานีวิทยุทั้ง 206 สถานีก็ จะกราบเรียนท่านผู้ฟังทางบ้านว่าท่านเดินออกมา จู๊ จู๊ ก็แล้ว ตวาดก็แล้วคนเหล่านั้ นยังไม่หยุด ท่านผู้ใดก็ตามที่มีรถเมล์เล็กมีรถตุ๊กตุ๊ก ขนคนไปเทไว้หลังตำรวจ--- ให้รถเมล์ทุกคันวันนี้รถเมล์แดง 300 คัน เขาบอกว่า เขาเอ้อ 300 คน เขาบอกว่าตกลงให้รถเมล์ทุกคันไม่ต้องไปแล้วสำหรับ จูฬา อะไร วังบูรพาอะไรก็ไม่ต้องไป ขนเอาคนไปเทไว้หลังตำรวจ แล้วคนเหล่านั้นไม่ต้องพกอาวุธไป ไม่ต้องไปเป็น ตำรวจเอง ไปยื่นกอดอกข้างหลังตำรวจบอก ผมมาช่วยคุณ ผมมาเป็นพยานให้ว่า คุณไม่ได้ปราบปรามประชาชนและคุณจะต้องทำงานตามหน้าที่ เพื่อคน 42 ล้าน คน วันนั้นผมคิดว่า คงจะมาถึง...”⁴⁷

ในส่วนนี้ แม้จะไม่อาจกล่าวได้ว่าฝ่ายทหารเป็นผู้ที่เริ่มใช้คำๆ นี้เป็นกลุ่มแรกในสังคมไทย แต่การใช้คำว่า ม็อบ ในการสื่อความหมายถึงการชุมนุมประท้วงผ่านสื่อในความคิดของฝ่ายตน โดยเฉพาะผ่านวิทยุ นั้น ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องกล่าวว่า สถานีวิทยุในการกำกับดูแลของทหาร โดยเฉพาะวิทยุยานเกราะซึ่งอยู่ในความดูแลของ อุทาร์ สนธิวงศ์ ณ อรุณยา ในขณะนั้นมีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างมายาภาพที่เต็มไปด้วยอคติของสังคมต่อการชุมนุมเคลื่อนไหวกองการเมืองโดยผ่าน คำว่า mob ซึ่งจุดนี้ก็จะสอดคล้องกับกระแสการแบ่งแยกประชาชนโดยการสร้างความเป็นอื่นให้กับ

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 139-141.

พวกเขา ทำให้พวกเขาเกิดอคติต่อการชุมนุมและดูเหมือนว่า mob จะเป็นยุทธวิธีที่อาจมีส่วนช่วยทำให้สามารถบรรลุจุดมุ่งหมายนี้ได้โดยง่าย ดังจะกล่าวในรายละเอียดต่อไป

บทพิสูจน์บทบาทของสื่อวิทยุของทหารที่สร้างมายาภาพในเชิงลบต่อการชุมนุมประท้วงของฝ่ายนักศึกษาประชาชนให้เกิดขึ้นในสังคม “มีอบ” กลายเป็นคำเชิงปฏิกิริยาที่กระตุ้นให้เกิดอคติต่อกลุ่มผู้ชุมนุมนี้ แม้ว่าอาจเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลานานในการขัดเขี่ยอคติโดยผ่านคำๆ นี้ เนื่องจากโดยตัวคำซึ่งเป็นคำภาษาอังกฤษนั้นคงเป็นสิ่งที่ไม่ใช่เรื่องง่ายที่คนทั่วไปจะเข้าใจ แต่หากใช้เป็นเวลาและใช้ด้วยทักษะที่ต้องการสื่อถึงภาพเชิงลบของการชุมนุมภายใต้บริบททางสังคมที่เต็มไปด้วยการเคลื่อนไหวเรียกร้องช่วงระยะเวลาหลัง 14 ตุลา เป็นต้นมา ก็คงไม่ใช่เรื่องยากที่คำๆ นี้จะกลายเป็นสิ่งที่คนทั่วไปเคยชินพอๆ กับทักษะเชิงลบที่มีต่อการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างไม่รู้ตัว สอดคล้องกับความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องดังกล่าวจากการปราบปรามภัยคอมมิวนิสต์ การใช้สื่อในการโฆษณาชวนเชื่อในรูปนี้ก็คงจะไม่ใช่เรื่องยากที่จะกระทำสำหรับฝ่ายรัฐบาลทหารในยุคนั้น นอกจากนี้ดูเหมือนว่าฝ่ายทหารจะเป็นผู้มีความรู้ในเรื่อง มีอบ คิดว่าฝ่ายนักศึกษาย่างมาก เนื่องจากเป็นองค์ความรู้ที่มีการเรียนการสอนในโรงเรียนของทหารในวิชาที่ว่าด้วย Psychology of Warfare และภาวะผู้นำ เป็นต้น ดังนั้นคนกลุ่มนี้ต่างหากที่มีความรู้ในเรื่อง มีอบ เป็นอย่างดีและยังเห็นได้ชัดว่า การใช้โดยคนกลุ่มนี้เป็นการใช้เพื่อหวังผลในการสร้างอคติต่อการชุมนุมอย่างมีนัยทางการเมือง

ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยง ทฤษฎีของ mob กับทฤษฎีการเคลื่อนไหวของลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ดำเนินอยู่ในช่วงเวลาดังกล่าว จุดนี้นอกจากจะปรากฏในเชิงกลยุทธ์ที่อาจประยุกต์ใช้จากการทฤษฎีที่ได้ผ่านการเรียนรู้ในหมู่ทหารและในแง่หนึ่งอาจเป็นที่มาหรือประเด็นเน้นย้ำความหวาดระแวงต่อขบวนการนักศึกษา จนเป็นต้องใช้ มีอบ ในการประณามพวกเขาแล้ว ยังพบว่า มิงานวิชัยของนักวิชาการชาวอเมริกันที่ได้ศึกษาเรื่องนี้ไว้อย่างเป็นระบบในปี 1961 นั่นคือ “Mob Violence and Communist Strategy” ซึ่งเป็นบทความที่ได้เชื่อมโยงทฤษฎี mob กับการปฏิบัติงานของพรรคคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะกลยุทธ์ของพรรคก๊ก มิน ตั๋ง ดังจะปรากฏในบทความชิ้นนี้ในส่วนที่ว่าด้วย Development in the Communist Workshop ซึ่งกล่าวไว้ตอนหนึ่งว่า

“แนวทางการต่อสู้ของพรรคฯ จะต้องดำเนินการโดย ‘การจัดตั้งหน่วยปฏิบัติการมวลชนซึ่งสาขาพรรคทุกสาขาจะต้องดำเนินการร่วมกันในการปลุกปั่นและโฆษณาชวนเชื่อ รวมทั้งกิจกรรมทางสภา หน่วยปฏิบัติการมวลชนนี้ยังมีหน้าที่ดำเนินการให้การสไตรค์และการเดินขบวนพร้อมอาวุธ รวมกันกลายเป็นการสไตรค์ครั้งใหญ่และสุดท้ายก็จะกลายเป็นการจลาจลติดอาวุธที่ลุกลามขึ้นเพื่อต่อสู้กับอำนาจรัฐของฝ่ายชนชั้นกลาง ในเดือนกรกฎาคมปี 1931 พรรคก๊ก มิน ตั๋ง แจกแจงรายละเอียดคำแนะนำเกี่ยวกับกลวิธีในการต่อสู้บนท้องถนน การใช้เครื่องคิด

ขวาง วิธีการตีอาวุธมวลชนและการฝึกกลุ่มผู้นำการสไตรค์ การชุมนุมแบบมีมือ
(mob demonstrations) และการต่อสู้บนท้องถนน”⁴⁸

จากประเด็นข้างต้น สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ ประเด็นเรื่องคำว่า mob ในภาษาจีนซึ่งผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนี้ได้กล่าวไว้ว่า ไม่มีคำๆ ในภาษาจีนที่สื่อความหมายถึง mob อย่างเฉพาะเจาะจง เพราะฉะนั้นการแปลความหมายดังกล่าวจึงอาจสะท้อนอคติของผู้แปลได้ในระดับหนึ่ง โดยภาพรวมจึงอาจกล่าวได้ว่างานวิจัยชิ้นนี้ไม่เพียงสะท้อนให้เห็นองค์ความรู้ของฝ่ายทหารในเรื่อง mob ที่มีลักษณะครบถ้วนทั้งการจัดการ การควบคุมและการปราบปรามเท่านั้น แต่ยังสะท้อนให้เห็นอคติในเรื่องนี้โดยการผ่านแปลความแถลงการณ์ของพรรคก๊ก มิน ต้ง เป็นภาษาของตนว่า mob จุดนี้อาจยังเพิ่มน้ำหนักความน่าเชื่อถือกับการที่ฝ่ายรัฐบาลทหารจะเป็นผู้นำยุทธการการกล่าวประนามกลุ่มผู้ชุมนุมว่า มือบ นี้เข้ามาสร้างอคติทางสังคมต่อการเคลื่อนไหวชุมนุมประท้วงทางการเมืองของฝ่ายตรงข้ามได้อย่างมีเหตุมีผลมากขึ้น นอกจากนี้ในแง่ความพร้อมในแง่เครื่องมือทั้งอุปกรณ์และมันสมอง รวมทั้งบุคคลกรก็ดูเหมือนว่าฝ่ายรัฐจะมีศักยภาพในการดำเนินการอย่างพร้อมพรั่ง ขณะเดียวกันในเชิงการจัดการปราบปรามกลุ่มผู้ชุมนุมโดยการสร้างกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองของตนเพื่อใช้ต่อต้านกระบวนทางสังคมก็ดูจะเป็นบทพิสูจน์การครอบครององค์ความรู้ดังกล่าวโดยฝ่ายทหารนี้ได้เป็นอย่างดีด้วย

นอกจากฝ่ายทหารจะเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องจิตวิทยาฝูงชนนี้เป็นอย่างดีแล้ว ด้วยเหตุผลของความต้องการรักษาอำนาจทางการเมืองฝ่ายข้าราชการและที่สำคัญ “เกียรติกูมิ” ของทหารผู้ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีบทบาทนำทางการเมืองอย่างต่อเนื่องมานับแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2475 สิ่งเหล่านี้ดูจะเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการจัดการกับขบวนการนักศึกษาเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและเด็ดขาด ดังที่ พยงค์ อัสวพิชยนต์ ได้กล่าวไว้ว่า

“กระบวนการปรับตัวของสถาบันข้าราชการไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี พ.ศ. 2516 เป็นเสมือนการสร้าง “เกราะ” ป้องกันตัวของกลุ่ม เพื่อธำรงและสืบต่ออำนาจและผลประโยชน์ให้ดำรงอยู่ต่อไป จึงจำเป็นต้อง “ปราบ” กลุ่มพลังทางการเมืองอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2516-2519 ความพยายามดังกล่าวมุ่งไปที่กลุ่มนักศึกษา ซึ่งกำลังสร้างและใช้พลังอำนาจทางการเมือง จนทำให้กลุ่มข้าราชการต้องประสบกับการสูญเสียเกียรติภูมิในทางสังคม

⁴⁸ Eugene H. Methvin, “Mob Violence and Communist Strategy”, reprinted from Orbis, Summer 1961, published by the Foreign Policy Research Institute, University of Pennsylvania. p. 105.

การเมืองอย่างมาก กลุ่มข้าราชการที่ตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ และส่งผลกระทบต่ออย่างกว้างขวางต่อคนในกลุ่มโดยตรง ก็คือกลุ่มทหาร”⁴⁹

โดยความไม่พอใจอย่างรุนแรงต่อบทบาทของขบวนการนักศึกษาสอดคล้องกับความรู้สึกสูญเสียสถานะความเป็นผู้ชี้นำสังคมของสถาบันทหารนี้ จะเห็นชัดจากคำกล่าวอย่างตรงไปตรงมาของนายทหารระดับสูงท่านหนึ่งที่ได้กล่าวไว้ว่า

“...กลัวนิสิตนักศึกษา ใครๆ ก็กลัวนิสิตนักศึกษา อาจารย์สัญญา รัฐบาลทั้งคณะที่กลัวนักศึกษาเหมือนหนูกลัวแมว ตำรวจก็กลัวถูกเหยียบหายวางป่วง จะเอาอย่างไรก็ต้องเอาพวกนี้ ราษฎรอาสาสมัครคือกระทิงแดงกับนพล และขบวนการกรรมการปฏิรูปก็ต้องปราบกัน เพราะตอนนั้นพวกมันไม่รู้เรื่อง ผู้บังคับบัญชาเราก็ก้าว ตำรวจมันเปิดหมวกถ่มน้ำลายรดหัวต้องวิ่งหนี ทหารบางคนกระเบื้องหนีเลย”⁵⁰

ไม่เพียงฝ่ายอำนาจรัฐเท่านั้นที่มีความไม่พอใจต่อการมีอำนาจทางการเมืองของฝ่ายนักศึกษา ฝ่ายขบวนการอื่นๆ โดยเฉพาะกลุ่มนักธุรกิจและนายทุนชั้นนำของประเทศเองก็ดูจะหวาดระแวงกับสถานะทางการเมืองในลักษณะดังกล่าวอยู่ไม่น้อย เนื่องจากภาพความเป็นชายหิ่งที่เกิดจากการสร้างและโหมกระพือด้วยน้ำมือของฝ่ายอำนาจรัฐหรือความนิยมอย่างเปิดเผยของขบวนการนักศึกษาที่มีต่อลัทธิดังกล่าว จึงทำให้คนกลุ่มนี้ร่วมมือกันอย่างเป็นทางการในการจัดการกับขบวนการดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังในกรณีของกลุ่มคูสิต 99 ซึ่งจะกล่าวต่อไป นอกจากนี้ภาพการใช้อำนาจของขบวนการนักศึกษาเองก็ดูจะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่น่ามาซึ่งความหวาดระแวงข้างต้นเป็นอย่างดี ดังที่ พยงค์ ได้กล่าวไว้ว่า

“กลุ่มนักศึกษากลายเป็นกลุ่มพลังทางการเมืองที่สำคัญจนทำให้เกิดความหวุ่นไหวไปทั่วในกลุ่มข้าราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มทหาร ยุทธวิธีในการริดลอนพลังอำนาจของกลุ่มนักศึกษาก็คือ การใช้มวลชนในการปราบมวลชน วิธีการใช้มวลชนเพื่อจัดการกับกลุ่มนักศึกษาเป็นวิธีการที่ถูกนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ จนทำให้กลุ่มข้าราชการสามารถที่จะรักษาสถานภาพและบทบาททางสังคมการเมืองของ

⁴⁹ คุรายละเอียดเพิ่มเติมใน พยงค์ อัสวพิชยนต์, มูลเหตุของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516, หน้า 257.

⁵⁰ อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 257-258.

คนดังที่เคยมีอยู่ และเป็นวิธีที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่กลุ่มนักศึกษากำลัง ”
 เหลิง” อำนาจ คือใช้อำนาจอย่าง “ฟุ่มเฟือย” และไร้เหตุผล”⁵¹

จุดนี้นอกจากจะสะท้อนความเชื่อมโยงระหว่างการนำเอาคำว่า mob เข้ามาใช้เพื่อสร้างอคติทางสังคมต่อการชุมนุมนี้ให้เห็นได้ชัดโดยใช้สื่อมวลชนในการดูแลของฝ่ายตนเป็นเครื่องมือขึ้นสำคัญในช่วงหลัง 14 ตุลา เป็นต้นมา การใช้มวลชนปราบมวลชนดังกล่าวข้างต้นยังสะท้อนนัยของ “แผนมือบกินมือบ” ไปพร้อมกันด้วย นั่นคือการที่ฝ่ายอำนาจรัฐได้จัดกลุ่มปฏิบัติการโจมตีและทำลายความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายนักศึกษาประชาชนอย่างเป็นระบบนั่นเอง โดยในเรื่องนี้ โจ อิงภากรณ์ ได้กล่าวถึงการจัดรูปขบวนการปราบปรามฝ่ายนักศึกษานี้ไว้ว่า “การใช้สื่อมวลชนของฝ่ายรัฐเพื่อโจมตีนักศึกษา กรรมกร ชาวนาและอาจารย์มหาวิทยาลัย เริ่มในสมัยที่พลตรีประมาณ อติเรกสาร หัวหน้าพรรคชาติไทย กลุ่มสื่อต่างๆ ของรัฐ พรรคพวกที่พลตรีประมาณ เกณฑ์มาเพื่องานประเภทนี้ได้แก่ ดุสิต ศิริวรรณ ประหยัด ศ.นาคะนาท ชานินทร์ กรัยวิเชียร อุทิศ นาคสวัสดิ์ ทมยันตี อาคม มกรานนท์ และ พ.ท. อุทาร์ สนิทวงศ์ เป็นต้น”⁵² เพราะฉะนั้นในจุดนี้จึงกล่าวได้ว่า กระบวนการอันเป็นการสร้างทัศนคติทางสังคมในเชิงลบโดยผ่านการใช้คำว่า มือบ ต่อขบวนการนักศึกษานี้ได้มีการจัดตั้งขึ้นพร้อมกับการปรากฏของกลุ่มที่เรียกว่า กลุ่มดุสิต 99 ในปี 2517

โดยคนกลุ่มนี้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงด้านสื่อมวลชนนี้ก็คือ พ.ท. อุทาร์ สนิทวงศ์ ซึ่งในขณะนั้นเป็นผู้อำนวยการสถานีวิทยุยานเกราะ ซึ่งมีจุดยืนทางการเมืองที่สำคัญก็คือการต่อต้านและโจมตีขบวนการนิสิตนักศึกษา ขบวนการกรรมกร ขบวนการชาวนา ขบวนการคอมมิวนิสต์ และบุคคลที่มีความเห็นทางการเมืองที่ต่างออกไปจากมุมมองของฝ่ายขวาทุกคน เป็นต้น⁵³ และที่สำคัญบุคคลผู้นี้ก็เป็นผู้ใช้คำว่า มือบ ในความหมายที่แฝงอคติอย่างเห็นได้ชัดในบทสัมภาษณ์ข้างต้น ขณะเดียวกันผู้ที่มีบทบาทในการชี้นำยุทธศาสตร์ทางจิตวิทยานี้ก็คือ วัฒนา เขียววิมล หัวหน้ากลุ่มปฏิบัติการด้านจิตวิทยาของฝ่ายขวาที่เรียกว่า กลุ่มนวพล โดยกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหนังสือพิมพ์ดาวสยาม ซึ่งเป็นสื่อที่คอยโจมตีขบวนการนักศึกษาและฝ่ายที่เรียกเรื่องประชาธิปไตยมาตลอด และที่สำคัญคือ วัฒนา เป็นอาจารย์สอนสงครามจิตวิทยาของ กอ.รมน. ผู้ซึ่งเคยประกาศใน 2518 ที่จะพยายามสร้างความแตกแยกในสังคมไทยเพื่อเป็นเหตุผลในการ

⁵¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 257.

⁵² โจ อิงภากรณ์ สุทธชัย อิมประเสริฐและคณะ, อาชญากรรมรัฐในวิกฤตการเปลี่ยนแปลง, คณะกรรมการรับข้อมูลและสืบพยานคดี 6 ตุลาคม 2519, (ม.ป.ท.), (2544), หน้า 177.

⁵³ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 176.

ขีดอำนาจของฝ่ายทหาร เป็นต้น⁵⁴ จากพื้นฐานความรู้และเจตนาที่เขาคิดกล่าวไว้อย่างชัดเจนนี้ ทำให้อาจเป็นไปได้ที่บุคคลผู้นี้จะเป็นผู้วางแผนสร้างองค์ต่อการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายนักศึกษาโดยผ่านการใช้คำว่า ม็อบ ในการสื่อสารให้สังคมทั่วไปรับรู้

ปรากฏการณ์การตอบโต้จากฝ่ายขวานี้ไม่เพียงปรากฏโดยการจัดตั้งกลุ่มการเมืองของฝ่ายอำนาจรัฐเท่านั้น ดังได้กล่าวไปข้างแล้วว่า กลุ่มนักธุรกิจและนายทุนเองก็มีการตั้งกลุ่มของตนเข้าร่วมกับฝ่ายอำนาจรับในการจัดการกับขบวนการนักศึกษาเช่นกันซึ่งนี่คือที่มาของกลุ่มการเมืองที่เรียกว่า “กลุ่มดุสิต 99” ดังจะเห็นได้จากสิ่งที่ ส. ศิวรักษ์ ได้กล่าวไว้ว่า

“ผมบอกหน้าที่ของเราไม่ใช่เป็นตัวดัน หน้าทีของเราคือไปให้ข้อมูลเข้าแล้วต้องให้เขานำกันเอง นานกว่านี้ ให้เขาใช้สติปัญญาเข้มแข็งกว่านี้ อาจจะใช้เวลาเป็นสิบๆ ปี เขาถึงจะสู้ไหว ถ้าไปทำเร็วเช่นนั้น เขาจะถูกฆ่าทันทีเลย แล้วจริงอย่างที่ผมพูดไหม ทีนี้ปัญหาอยู่ตรงนี้นะ คือเราไม่รู้เรื่องพอ แล้วไปยุ่งนี้อันตรายที่สุดเลยรู้หรือเปล่า แล้วใครเขารวมตัวมากที่สุด กลุ่ม (ดุสิต – ผู้เขียน) 99 นี้เขารวมตัวพวกนายทุน เขาไม่เคยรวมตัวกันเลย เป็นครั้งแรกที่เขาพร้อมตัวกันได้ เกิดมีนवलขึ้นมาทีหลัง ถึงได้เกิดมีกระทิงแดงขึ้นมา นี่เห็นไหมเขากลับ เขากลับสื่อกระดานักศึกษา คุณเห็นได้ง่ายว่าเป็นสื่อกระดานี้ เข้าใจหรือเปล่า เขากลับจริงๆ แล้วพวกนี้เขามีเงิน เขามีสติปัญญา ถ้าไม่มีสติปัญญา เขาจะรวมขนาดนั้นได้อย่างไร”⁵⁵

บทวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาโดย ส. ศิวรักษ์ นี้ ได้เน้นย้ำสภาพความหวาดระแวงของฝ่ายขวาที่มีขบวนการนักศึกษาในยุคนั้นเป็นอย่างดี การจัดตั้งกลุ่มขึ้นรับมือกับฝ่ายซ้ายจึงได้เกิดขึ้นเพียงในหมู่วัฒนการทหารเท่านั้น แต่ในหมู่นายทุนนักธุรกิจก็มีส่วนสำคัญยิ่งในการดำเนินการดังกล่าว นั่นคือ กลุ่มดุสิต 99 ซึ่งในเวลาต่อมาได้ดำเนินการจัดตั้งและให้การสนับสนุนการกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองขึ้นเพื่อรับมือกับปัญหานี้โดยเฉพาะ ดังนั้นในแง่หนึ่งอาจกล่าวได้เช่นกันว่า ผลจากความหวาดระแวงที่มีต่อการก้าวเข้าสู่อำนาจอย่างไม่เป็นทางการของขบวนการศึกษานี้ทำให้ฝ่ายขวาทั้งในส่วนอำนาจรัฐและอำนาจทุนสามารถรวมตัวกันเพื่อต่อสู้กับฝ่ายซ้ายได้อย่างเป็นปึกแผ่นและมีประสิทธิภาพยิ่ง

⁵⁴ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 174-5.

⁵⁵ นิพนธ์ แจ่มดวง (บก.), ขบวนการคนหนุ่มสาวในรอบ 2 ทศวรรษตามทัศนะ ส. ศิวรักษ์, จัดพิมพ์เพื่อเป็นอนุสรณ์ในโอกาสครบรอบทศวรรษเหตุการณ์ 6 ตุลาคม, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เทียนวรรณ, 2529), หน้า 251.

สิ่งต่างเหล่านี้คือความพยายามของฝ่ายขวาในการจัดการกับขบวนการของนักศึกษาประชาชนที่สะท้อนถึงนัยของการต่อสู้โดยใช้ความรุนแรงของกลุ่มกระต๊องแดง ซึ่งเจ้าพ่อกระต๊องแดงอย่าง สุตสาย หัสติน ได้กล่าวถึงบทบาทการต่อสู้ทางการเมืองของกลุ่มในขณะนั้นไว้ว่า “กระต๊องแดงได้เปรียบศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย เพราะถึงแม้ว่าศูนย์กลางนิสิตฯ จะมีมวลชนแต่กระต๊องแดงมีระเบิด และเขามีส่วนในการทำระเบิดและเก็บสะสมไว้ที่บ้านด้วย”⁵⁶ ซึ่งนอกจากกลุ่มกระต๊องแดงจะมีการสะสมอาวุธทำลายล้างที่รุนแรงและใช้อุปกรณ์เหล่านี้ในการก่อวินาศกรรมชุมนุมแล้ว คนกลุ่มนี้ยังแฝงไปด้วยผู้เชี่ยวชาญในการใช้อาวุธร้ายแรงและสามารถปฏิบัติการโดยใช้ความรุนแรงนี้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย นั่นคือ การแฝงตัวของอดีตทหารพรานรับจ้างและเป็นพวกที่ปลดจากกองทัพเนื่องจากการละเมิดระเบียบวินัย⁵⁷ และการต่อสู้ทางความคิดโดยอาศัยสื่อที่ตนเองควบคุมเป็นเครื่องมือในการสร้างอคติต่อกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงทางการเมืองอย่างเป็นระบบและเต็มรูปแบบมากยิ่งขึ้นนับตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลา เป็นต้นมา ณ จุดนี้นอกจากจะแสดงให้เห็นการใช้กลยุทธ์ทางจิตวิทยาในการทำลายความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้ามเพื่อแย้งชิงการสนับสนุนจากฝ่ายประชาชนแล้ว ยังแสดงให้เห็นการปฏิบัติการโดยใช้ความรุนแรงและเด็ดขาดในการรับมือกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของฝ่ายนักศึกษาและประชาชน โดยเฉพาะการจัดการลอบสังหารกลุ่มผู้นำชาวนาอย่างต่อเนื่องในช่วงเวลาดังกล่าว ภายใต้นโยบายเด็ดหัวผู้นำซึ่งเป็นบทพิสูจน์องค์ความรู้ในการจัดการกับฝูงชนอย่างเด็ดขาดโดยฝ่ายอำนาจรัฐ

นอกจากนี้โดยบริบททางสังคมหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 โดยเฉพาะเมื่อสังคมไทยมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยในปี พ.ศ. 2517 ซึ่งเต็มไปด้วยขบวนการเคลื่อนไหวเรียกร้องความชอบธรรมของคนกลุ่มต่างๆ ในสังคมและดูเหมือนว่าทุกครั้งจะต้องมีนักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะผู้นำและตัวแทนของกลุ่มการเมืองเหล่านี้ จุดนี้นำมาสู่กระแสการเปลี่ยนแปลงการสนับสนุนที่เคยมีต่อกลุ่มพลังที่บริสุทธิ์เหล่านี้ที่เคยปรากฏในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ดังที่ได้กล่าวถึงบริบทดังกล่าวไว้ว่า

⁵⁶ ใจ อึ้งภากรณ์ สุธาชัย ยิ้มประเสริฐและคณะ, อาชญากรรมรัฐในวิกฤตการณ์เปลี่ยนแปลง, คณะกรรมการรับข้อมูลและสืบพยานคดี 6 ตุลาคม 2519, หน้า 174.

⁵⁷ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน เบนเนดิก แอนเดอร์สัน (1977), บ้านเมืองของเราแดง : แจ่มมูทางสังคมและวัฒนธรรมของรัฐประหาร 6 ตุลาคม, แปลโดย เกษียร เตชะพีระ ธเนศ อาภรณ์สุวรรณและชาญวิทย์ เกษตรศิริ ใน จาก 14 ถึง 6 ตุลา ชาญวิทย์ เกษตรศิริและธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (บก.), มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541, หน้า 119-121.

“จะเห็นได้ว่า การเข้าไปร่วมประท้วงในการเรียกร้องและเร่งรัดให้รัฐบาลแก้ไข ปัญหาต่างๆ โดยริบคว้นทุกเรื่องไปของกลุ่มพลังนักศึกษา โดยเฉพาะการประท้วง หรือการเรียกร้องที่มีพฤติกรรมที่แสดงภาพพจน์เป็นชาตินั้น ทำให้พลังนักศึกษาที่จะได้รับการสนับสนุนจากประชาชนลดน้อยลง ทำให้สังคมเกิดความกลัวฝ่ายซ้ายมากขึ้น ประชาชนจึงหันไปเรียกร้องและสนับสนุนพลังทางทหารเพื่อให้เข้ามาเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง ทำให้กลุ่มพลังนักศึกษาที่จะเป็นรากฐานของการพัฒนาในระยะประชาธิปไตยนั้น ไม่สามารถเป็นกลุ่มพลังที่มีความเข้มแข็งที่จะต่อสู้กับกลุ่มพลังเก่าและมีอำนาจพอที่จะเป็นกลุ่มพลังที่จะคานอำนาจและอิทธิพลของกลุ่มพลังเก่าได้”⁵⁸

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในยุคดังกล่าวสังคมไทยโดยรวมพร้อมที่เชื่อว่าการเคลื่อนไหวของนักศึกษานั้นมีจุดประสงค์เพื่อต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปสู่ระบบคอมมิวนิสต์ การเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษานั้นเต็มไปด้วยความวุ่นวายและใช้อำนาจของตนบีบบังคับให้รัฐดำเนินการตามข้อเรียกร้อง จนเป็นที่มาของการประณามกระบวนการเรียกร้องทางการเมืองที่เกิดขึ้นว่าเป็นการใช้กฎหมาย⁵⁹ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องง่ายยิ่งขึ้นที่สังคมจะรับเอา “ภาษา” ที่ฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายขวาทั้งหลายใช้ในการกล่าวประณามการเคลื่อนไหวทางการเมืองของคนกลุ่มนี้ ไม่ว่าจะเป็คำว่ “คอมมิวนิสต์” “มีอบ” หรือแม้แต “กฎหมาย” (โดยในส่วนของการใช้คำว่า “คอมมิวนิสต์” และ “กฎหมาย” ในการประณามขบวนการนักศึกษานั้นจะกล่าวโดยละเอียดในส่วนข้อสังเกตที่ทำไม “มีอบ” ไม่มี ปรากฏเป็นหลักฐานตามหน้าหนังสือพิมพ์) ในส่วนนี้อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า นี่อาจเป็นปัจจัยชี้วัดกระแสความสนับสนุนที่ถ่างเทจากฝ่ายประชาชนทั่วไปในสังคม ไปสู่ฝ่ายอำนาจรัฐโดยสมัครใจและเต็มใจยิ่ง

โดยกระบวนการต่อสู้กับฝ่ายนักศึกษาโดยฝ่ายทหารและกลุ่มนายทุนเหล่านี้ทางด้านจิตวิทยานั้น อาจกล่าวได้ว่าเริ่มจากการใช้คำว่า มีอบ เพื่อทำลายความชอบธรรมของฝ่ายขบวนการนักศึกษาควบคู่ไปกับการเน้นภาพความวุ่นวายทางการเมืองที่เป็นผลตามมา การใช้กลุ่มจัดตั้งของตน โดยเฉพาะกลุ่มกระหิงแวงเข้าไปก่อวุ่นวายทำให้เกิดความวุ่นวายและใช้เป็นข้ออ้างในการใช้กำลังเข้าปราบปรามในที่สุดนั้นก็ทำให้พวกเขามีความชอบธรรมอย่างเต็มที่ในสายตาของสังคมภายนอก รวมทั้งในสายตาของคนไทยทั่วไป โดยในส่วนของบทบาททางการเมืองของกลุ่มกระหิงแวงในการ

⁵⁸ สุรพันธ์ ทับสุวรรณ, ความล้มเหลวของประชาธิปไตยในประเทศไทยระหว่าง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519, วิทยานิพนธ์ รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2530, หน้า 115 .

⁵⁹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 115-6.

ต่อต้านกระบวนการเคลื่อนไหวของฝ่ายนักศึกษาประชาชนนี้ ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ได้กล่าวไว้ใน “ความรุนแรงและรัฐประหาร 6 ตุลาคม 2519” ความตอนหนึ่งว่า

“เรื่องที่กำลังมานี้มีใช้จะเริ่มขึ้นใน 2519 แต่เริ่มมาตั้งแต่ 2517 กระจุกเป็นหน่วยที่ฝ่ายทหาร กอ.รมน. จัดตั้งขึ้นจากนักเรียนอาชีวะ ซึ่งบางคนก็เรียนจบไปแล้ว บางคนก็เรียนไม่จบ บางคนก็ไม่เรียน กอ.รมน. เป็นผู้จัดตั้งขึ้นเพื่อหักล้างพลังนักศึกษาตั้งแต่พวกเรากำลังร่างรัฐธรรมนูญอยู่ หนังสือพิมพ์ต่างประเทศลงข่าวอยู่เนืองๆ และระบุชื่อพันเอกสุตสาย หัสคินทร์ว่าเป็นผู้สนับสนุน แต่ก็ไม่มี การปฏิเสัชข่าว กอ.รมน. ไม่ แต่เป็นผู้จัดตั้ง เป็นผู้ฝึกอาวุธให้ นำอาวุธมาให้ใช้ และจ่ายเงินเลี้ยงดูให้จากเงินราชการลับ และตั้งแต่กลางปี 2517 เป็นต้นมาหน่วย กระจุกแดงก็พกอาวุธปืน และลูกระเบิดประเภทต่างๆ อย่างเปิดเผย ไม่มีตำรวจ หรือทหารจะจับกุมหรือห้ามปราม ไม่ว่าจะมีการประท้วงโดยสันติอย่างใดโดย นิสิตนักศึกษา กระจุกแดงเป็นต้องใช้อาวุธขู่เข็ญเป็นการต่อต้านทุกครั้ง นับตั้งแต่ การประท้วงบพญญูติบางมาตราของรัฐธรรมนูญ ในปี 2517 การประท้วงฐาน ทัพอเมริกาใน 2517-2518 การบุกมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในเดือนสิงหาคม 2518 การประท้วงการกลับมาของจอมพลประภาสและจอมพลถนอม ตลอดมาแต่ ละครั้งจะต้องมีผู้บาดเจ็บล้มตายเสมอ แม้แต่ช่างภาพหนังสือพิมพ์ที่พยายามถ่าย ภาพกระจุกแดงพกอาวุธ ก็ไม่วายถูกทำร้าย ในการเลือกตั้งในเมษายน 2519 กระจุกแดงก็มีส่วนขู่เข็ญผู้สมัครรับเลือกตั้งและในการ โจมตีทำร้ายพรรคบาง พรรคที่เขาเรียกกันว่าฝ่ายซ้าย”⁶⁰

กลยุทธ์ดังกล่าวนี้ดูจะสอดคล้องกับนโยบายของฝ่ายอำนาจรัฐที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นอย่างเห็นได้ชัด ไม่ว่าจะเป็นแผน “ขวาพิฆาตซ้าย” หรือ แผน “มือบกนมือบ” เพราะจากสิ่งที่ ป๋วย ได้บันทึกไว้นี้อาจ ถือเป็นปัจจัยสะท้อนนัยความหมายของ มือบ ในสายตาของฝ่ายรัฐนี้เป็นอย่างดีเช่นกัน นั่นคือ จาก บทบาททางการเมืองของกลุ่มจัดตั้งโดยฝ่ายอำนาจรัฐอย่างในกรณีของกลุ่มกระจุกนี้ จะพบว่า เป็น กลุ่มจัดตั้งที่มีการติดอาวุธ มีเป้าหมายในการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองเพื่อทำลายและทำร้ายกลุ่ม ผู้ชุมนุมเป็นหลัก โดยทำหน้าที่ทั้งในลักษณะของการปฏิบัติการเพื่อบรรลุจุดประสงค์ข้างต้นและเป็นปัจจัยที่สร้างความชอบธรรมให้ฝ่ายอำนาจรัฐในการเข้าปราบปรามด้วย โดยบทบาทหลังของ

⁶⁰ อ่างใน อรุณ เวชสุวรรณ (บก.), บันทึกภาพเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อรุณวิทยา, 2536), หน้า 151-2.

กลุ่มกระทิงนี้ อรณฺข หัสฺคิน (ภรรยาพลตรีสุคสาย หัสฺคิน) ได้กล่าวขยายความไว้ใน มติชน วันเสาร์ ที่ 2 กันยายน 2522 อย่างชัดเจนว่า

“เมื่อวันที่ 6 ตุลาคมที่ธรรมศาสตร์ เจ้าหน้าที่จะบุกเข้าไปปราบนักศึกษาธรรมศาสตร์จะดูเหมือนผู้ใหญ่รังแกเด็ก จึงขอยืมกระทิงแดงเข้าช่วย โดยเข้าไปขวนตี เมื่อเกิดการวิวาทตำรวจก็เข้าไป...ทุกครั้งที่สุนันต์สิติฯ มีการชุมนุม เราจะต้องส่งคนของเราเข้าไปเป็นลูกไม้ที่ทำอะไรตำรวจก็จะเข้าไปจัดการได้...”⁶¹

คำกล่าวของ อรณฺข ช่างต้นสอดคล้องอย่างยิ่งกับบทสรุปประเด็นเรื่อง mob กับเหตุการณ์ 6 ตุลาของ เบเนดิก แอนเดอร์สัน ซึ่งได้กล่าวถึงภาพรวมของกลยุทธ์การต่อสู้ของฝ่ายต่อต้านขบวนการนักศึกษาดังกล่าวนี้ มูลเหตุเชื่อมโยงระหว่างการเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายขวากับการเข้าปราบปรามและยึดอำนาจของทหารอย่างยิ่ง นั่นคือ

“...จุดระเบิดของการล้มรัฐบาลเมื่อ 6 ตุลาคม 2519 ก็จะเป็นเรื่องของการสร้างกรณีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ...หนังสือพิมพ์ดาวสยาม ฝ่ายขวาที่บ้าคลั่ง นำรูปภาพของการแสดงไปแต่งจนคล้ายกับว่าผู้แสดงที่ “ถูกแขวนคอ” นั้นคล้ายกับมกุฎราชกุมาร ในการปฏิบัติการร่วมกันนี้ สถานีวิทยุยานเกราะก็ออกรายการกระจายข่าว ยุยงให้ประชาชนซื้อหนังสือพิมพ์ดาวสยาม และเรียกร้องให้มีการลงโทษต่อการ “โจมตี อย่างเลวร้าย” ต่อพระราชวงศ์ จากจุดนี้ก็เกิดมีอบแขวนคอขึ้น ฟูฟุ้งให้ทหารเข้ายึดอำนาจ”⁶²

ดังนั้น ณ จุดนี้อาจกล่าวได้ว่า ในช่วงเวลาดังกล่าวกลุ่มบุคคลที่สมควรจะถูกขนานนามว่าเป็น มือบมากที่สุดก็คือ กลุ่มเคลื่อนไหวที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มอำนาจทหาร โดยเฉพาะกลุ่มกระทิงอันเป็นกลุ่มจัดตั้งการเมืองที่มีหน้าที่รับมือกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายนักศึกษาอย่างเฉพาะเจาะจงและชัดเจน ซึ่งเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับสิ่งที่ซันนัต สมุทวนิช ได้กล่าวถึง mob กับเหตุการณ์ 6 ตุลา ตอนหนึ่งว่า “ในที่สุดการเผชิญหน้าระหว่างกลุ่มพลังฝ่ายขวากับฝ่ายซ้ายถึงจุดสุดยอดในกรณีเหตุการณ์นองเลือดบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 นัก

⁶¹ อ่างใน สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยและองค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ “สี่จะทรยุค”, (ม.ป.ท.), 2529, หน้า 139.

⁶² เบเนดิก แอนเดอร์สัน, บ้านเมืองของเราแดง : แง่มุมทางสังคมและวัฒนธรรมของรัฐประหาร 6 ตุลาคม, หน้า 135.

ศึกษาและประชาชนจำนวนหนึ่งถูกฝูงชนบ้าคลั่งและเดือดดาลเข้าทูปตีทำรายอย่าโหดเหี้ยมทารุณ นักศึกษาบางคนถูกเผาทั้งเป็นหรือไม่กี่แขวนคอกับต้นไม้บริเวณสนามหลวง”⁶³ จุดนี้จะพบว่า มีข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า ผู้เขียนท่านนี้ไม่ใช่คำว่า mob ในการเขียนถ่ายทอดเหตุการณ์ทางการเมืองดังกล่าว หากกลับใช้คำแปลในภาษาไทยในการถ่ายทอด ในเรื่องนี้อาจเป็นเพราะต้องการให้เกิดความเข้าใจต่อความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง ขณะเดียวกันก็อาจเป็นไปได้ว่า ต้องการหลีกเลี่ยงการใช้คำดังกล่าวในรูปของคำทับศัพท์ซึ่งได้กลายสภาพความหมายทางวิชาการไปแล้วในระดับหนึ่ง เนื่องจาก มีอบ ที่มีกริยาใช้อย่างแพร่หลายในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นสิ่งตรงกันข้ามกับนัยความหมายสากล กล่าวคือมีความหมายถึง “การชุมนุม” นั่นเอง และการใช้คำว่า “ฝูงชนบ้าคลั่งและเดือดดาล” ข้างต้นอาจไม่เพียงสะท้อนภาพการใช้กำลังเข้าปราบปรามการชุมนุมของฝ่ายนักศึกษาและประชาชนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เท่านั้น ยังสามารถสะท้อนกระแสสังคมที่เป็นไปในแนวทางเดียวกับความต้องการของฝ่ายอำนาจรัฐอย่างสมบูรณ์ด้วยการปลุกระดมอย่างต่อเนื่องผ่านวิทยุยานเกราะในคืนวันที่ 5 ตุลาคม 2519 ดังที่มีหลักฐานระบุไว้อย่างชัดเจน

โดยสรุปจากการศึกษาการใช้คำว่าโดยฝ่ายอำนาจรัฐนี้ แสดงให้เห็นนัยความหมายของคำๆ นี้ว่าหมายถึงกลุ่มผู้ต่อต้าน การก่อความวุ่นวายและที่สำคัญนัยดังกล่าวมีลักษณะชี้แนะและทำให้สังคมไทยเข้าใจความหมายของคำๆ นี้ในลักษณะเดียวกับตนคือ เข้าใจว่า mob ว่าเป็นพฤติกรรมกรรมาชุมนุมประท้วงของกลุ่มคนซึ่งจุดนี้สะท้อนความพยายามยึดเหนี่ยวจิตใจของฝ่ายผู้ปกครองนี้ให้กับสังคมโดยรวม ถือเป็นกระบวนการทำลายความชอบธรรมของการชุมนุมอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง กล่าวคือ สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงทำให้ฝ่ายผู้ชุมนุมหมดความชอบธรรมในสายตาของสังคม แต่ยังสามารถดึงเอาความชอบธรรมมาสู่ฝ่ายอำนาจรัฐอย่างดีด้วย นอกจากนี้กลุ่มจัดตั้งทางการเมืองโดยการสนับสนุนทั้งจากฝ่ายทหาร ข้าราชการ นักการเมืองและนายทุนก็เป็นกลุ่มที่มีลักษณะการกระทำที่เรียกว่ามีความเป็น mob ตามทฤษฎีสังคมวิทยาอยู่มาก การพกอาวุธ การใช้ความรุนแรง การก่อความวุ่นวายเคลื่อนไหวกว้างไกลทางการเมืองของฝ่ายนักศึกษาประชาชนอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่กลุ่มจัดตั้งเหล่านี้ โดยเฉพาะกลุ่มกระทิงแดง ได้ถือกำเนิดขึ้นนับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา ภาพความรุนแรงและการประท้วงก็ดูเสมือนประหนึ่งว่าเป็นภาพเดียวกัน ณ จุดนี้อาจกล่าวได้ว่าฝ่ายต่อต้านขบวนการนักศึกษาประชาชนนี้ไม่เพียงนำคำว่า มีอบ เข้ามาใช้ในบริบททางการเมืองไทยเท่านั้น แต่พวกเขายังได้นำพฤติกรรมแบบ mob เข้ามาใช้ในการจัดการกับขบวนการนี้อย่างเด็ดขาดและรุนแรงอีกด้วย

ขณะเดียวกันสำหรับประเด็นที่มาของคำๆ นี้ นั้น จากการศึกษาในส่วนนี้จะได้เห็นได้ชัดว่าขัดแย้งกับสมมุติฐานของ Callahan ที่ได้ยกมากล่าวไว้ในส่วนต้นนี้อยู่มาก กล่าวคือจากการศึกษาถึงที่มาของการนำคำว่า มีอบ เพื่อใช้ในการสื่อสารในสังคมไทยนั้น โดยผ่านการวิเคราะห์จุดยืนทางการเมืองของผู้ใช้คำและนิยามความหมายในการรับรู้ของสังคมไทย จะพบว่าไม่ปรากฏว่ามีการใช้

⁶³ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย, หน้า 376.

เพื่อการรายงานข่าวสารทางการเมืองโดยผ่านการพาดหัวข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์รายวัน ในช่วงเหตุการณ์ทั้งก่อนและหลังเหตุการณ์เคลื่อนไหวทางการเมืองในยุค 1970 เลย และแทบจะกล่าวได้ว่าไม่มีการใช้ในลักษณะการรายงานข่าวขอสื่อประเภทนี้เลยด้วยซ้ำ จากหลักฐานที่ปรากฏ มีมือ ถูกใช้เพื่อแสดงทัศนคติของบุคคลต่อภาพเหตุการณ์ทางการเมืองโดยอาจกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงได้ว่า มือถูกใช้เพื่อแสดงทัศนคติของบุคคลต่อบทบาทการเข้าร่วมและเป็นผู้นำทางการเมืองของฝ่ายนักศึกษาเป็นหลัก ดังในกรณีของประสาน มีเพื่อทรัพย์ ขณะที่บทความของ กิติกร มีทรัพย์ ในช่วงเวลาเดียวกันก็เป็นบทสะท้อนความรู้เข้าใจที่สังคมไทยมีต่อคำว่า มือ อย่างดี นั่นคือการชุมนุมประท้วง ซึ่งน่าจะเป็นผลจากบทบาทการใช้ที่สอดคล้องกับจุดยืนทางการเมืองของฝ่ายตน อย่างฝ่ายขวา อาทิ ทหาร ข้าราชการและกลุ่มนักธุรกิจนายทุนผู้ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงจากชัยชนะในการช่วงชิงบทบาททางการเมืองของฝ่ายนักศึกษา ดังจะเห็นได้จากบันทึกหลักฐานการใช้คำว่า มือ ในลักษณะดังกล่าวจากบทสัมภาษณ์พันโทอุทาร์ สนิทวงศ์ ในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งได้ยึดเหนี่ยวความหมายของ มือ ที่แฝงอุดมการณ์และจุดยืนทางการเมืองของฝ่ายตนในการต่อต้านการชุมนุมประท้วงของกลุ่มการเมืองฝ่ายตรงข้ามอย่างสมบูรณ์แบบให้กับสังคม โดยผ่านกลไกการสื่อสารกับสังคมที่รัฐเป็นผู้มีอำนาจรับผิดชอบโดยเบ็ดเสร็จอย่างวิหุ โดยเฉพาะวิทยุยานเกราะ จุดนี้จึงกล่าวได้ว่าสื่อที่มีบทบาทในการสร้างความเคยชินกับคำว่า มือ และให้นิยามคำว่า มือ ในความหมายถึงการชุมนุม ก็คือสื่อประเภทวิทยุ ขณะเดียวกันจากลักษณะนิยามความหมายของคำดังกล่าวในการรับรู้ของสังคมในยุคดังกล่าวจึงอาจกล่าวได้ว่า ผู้มีบทบาทในการนำเข้าคำๆ นี้เพื่อใช้ในการสื่อสารทางการเมืองในสังคมไทยนั้นไม่ใช่ นักวิชาการหรือผู้ฝึกฝนความรู้ทางวิชาการอย่าง นักศึกษาแน่นอน เพราะหากบุคคลเหล่านี้เป็นผู้นำเข้าคำๆ นี้เป็นกลุ่มแรก นิยามความหมายของ มือ ควรจะแตกต่างไปจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น หรืออย่างน้อยก็คงเป็นไปในลักษณะเดียวกับการใช้โดยนักจิตวิทยาอย่าง กิติกร มีทรัพย์และนักวิชาการอย่าง ชัยอนันต์ สมุทวนิช อย่างไรก็ตาม คำกล่าวของ Callahan ในเรื่องที่มาของการใช้คำว่า มือ ที่ยกมานี้ก็ยังสามารถใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์การใช้คำๆ นี้ในช่วงเวลาดังกล่าวได้อย่างตรงประเด็นยิ่งนั่นคือ การที่ไม่ปรากฏมีหลักฐานยืนยันการใช้คำว่า มือ ตามหน้าหนังสือพิมพ์หรือเอกสารอื่นๆ นั่นก็เป็นเพราะลักษณะความเป็นสังคมที่เน้นการสื่อสารโดยภาษาพูดเป็นหลัก (oral communication) หรือที่เขาเรียกว่า popular culture นั่นเอง ทั้งๆ คนร่วมสมัยในเหตุการณ์ทางการเมืองช่วงดังกล่าวต่างก็พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า มือ เป็นคำที่เริ่มใช้ในสังคมไทยในยุคหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาเป็นอย่างน้อย การขาดหายไปของหลักฐานเชิงประจักษ์ของการใช้คำว่า มือ ในสังคมไทยในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลานี้ยังอาจอธิบายได้โดยการใส่คำไทยที่มีนัยความหมายในลักษณะเดียวกัน โดยเฉพาะคำว่า กฎหมู่ หรือการใช้ภาษาทางอุดมการณ์ที่ใช้กล่าวประณามกลุ่มบุคคลอื่นอย่างคำว่า คอมมิวนิสต์ อีกด้วย

4.1.2 ทำไม มีอบ ไม่มีหลักฐานยืนยันว่ามีการใช้อย่างแพร่หลาย ? : กฎหมู่

แม้ ณ จุดนี้จะกล่าวยืนยันได้ในระดับหนึ่งแล้วว่า มีการใช้คำว่า มีอบ ในสังคมไทยเพื่อสื่อความหมายถึงฝูงชนที่รวมตัวเคลื่อนไหวทางการเมืองมานับตั้งแต่หลัง 14 ตุลา เป็นต้นมา แต่คำๆ นี้กลับไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีการใช้อย่างแพร่หลายนัก โดยเฉพาะตามหน้าหนังสือพิมพ์ในยุคดังกล่าวซึ่งอาจมีผลต่อความชัดเจนในเรื่องนี้ทางการเมืองของการใช้คำว่า mob อันเป็นหัวใจหลักในการศึกษา นี้ ขณะเดียวกันจากการรวบรวมข้อมูลดังกล่าวจากหนังสือพิมพ์รายวันเหล่านี้จะพบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจและเกี่ยวเนื่องกับการที่สื่อดังกล่าวใช้เลือกใช้คำอื่นเพื่อสื่อความหมายถึงภาพลักษณ์ในเชิงลบของการชุมนุมประท้วงแทนการใช้คำว่า มีอบ ซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นสถานภาพเป็นเพียงคำที่ถูกใช้เฉพาะในการสื่อสารทางวาจาหรือเป็นเพียงภาษาพูดเท่านั้น โดยเฉพาะจากประเด็นของการใช้คำว่า “กฎหมู่” และกรณีของการสร้างอคติต่อความชอบธรรมในการชุมนุมประท้วงของนักศึกษาและประชาชนโดยผ่านคำว่า “คอมมิวนิสต์” ซึ่งอาจมีอำนาจการสร้างทัศนคติดังกล่าวมากกว่าคำว่า มีอบ ซึ่งเป็นคำใหม่และเป็นคำต่างชาติ นอกจากนี้ในกรณีของคำว่า “กฎหมู่” นั้นอาจมีการใช้ตามนัยความหมายเดียวกับ mob หรือ mob rule แต่ที่คำว่า กฎหมู่ ถูกใช้ในการรายงานข่าวของนักหนังสือพิมพ์ไทยมากกว่าเพราะเป็นคำภาษาไทยและเป็นที่ยอมรับกันดี ดังจะเห็นว่าเป็นคำพ้องเพี้ยนไทยคำหนึ่ง ดังนั้นการวิเคราะห์การใช้คำเหล่านี้ประกอบในงานชิ้นนี้ด้วยจึงอาจทำให้การศึกษานัยความหมายทางการเมืองของการใช้คำว่า mob ในสังคมไทยในช่วงบุกเบิกนี้มีความชัดเจนขึ้น

โดยในส่วนของการใช้คำว่า คอมมิวนิสต์ อย่างแพร่หลายนั้นอาจเป็นผลมาจากบริบทสังคมการเมืองในยุคทศวรรษที่ 2510 ซึ่งอุดมการณ์ทางการเมืองถูกแบ่งแยกเป็น 2 ขั้วอย่างชัดเจนตามกระแสการเมืองโลก นั่นคือ อุดมการณ์แบบประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ สิ่งเหล่านี้ก็มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อสังคมไทยในยุคดังกล่าว การแบ่งแยกฝักฝ่ายทางอุดมการณ์อย่างสุดโต่งนำมาสู่การโจมตีฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการโจมตีจากฝ่ายอำนาจรัฐซึ่งครองครองอำนาจทางการเมืองอย่างเผด็จการในขณะนั้น ด้วยอำนาจในการควบคุมระบบสื่อสารมวลชนส่วนใหญ่ในสังคมทำให้การกล่าวร้ายศัตรูทางการเมืองของชนชั้นผู้ปกครองนี้มีปรากฏอย่างชัดเจนในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ดังจะเห็นได้จากการประณามนักศึกษาและประชาชนผู้มีบทบาทเคลื่อนไหวทางการเมืองว่าเป็น “คอมมิวนิสต์” ดังจะกล่าวต่อไปในรายละเอียดความเกี่ยวโยงระหว่างการใช้คำว่า “คอมมิวนิสต์” กับการเคลื่อนไหวทางการเมืองนั้นในแง่หนึ่งอาจเกี่ยวพันกับประเด็นการศึกษาจุดกำเนิดและวิวัฒนาการของการใช้คำว่า มีอบ ในสังคมไทยในเชิงการมีอำนาจการอธิบายแฝง/บดบัง/ในระดับรองก็เป็นได้ เนื่องจากคำดังกล่าวถูกสร้างนิยามให้ครอบคลุมถึง “ความรักชาติ” และ/หรือ “ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ขณะเดียวกันอาจรวมถึงนัยการใช้ความรุนแรง ดังจะเห็นได้จากการใช้คำว่า “พวกหัวรุนแรง” นั่นเอง ขณะที่คำว่า มีอบ นั้นในแง่หนึ่งอาจเป็น

เพียงภาษาพูด/ภาษาปากที่ใช้ในการประนามการชุมนุมที่เน้นสำหรับกลุ่มผู้ชุมนุมที่นักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมผ่านสื่อประเภทวิทยุเท่านั้น

ในเรื่องความผิดปกติในลัทธิคอมมิวนิสต์ของฝ่ายนักศึกษาและการแทรกแซงของผู้นิยมลัทธินี้กับกรณีการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่เกิดขึ้นในช่วงเหตุการณ์ 14 ตุลา นี้ อาจมีผลต่อนัยแนวทางการเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายนักศึกษาและประชาชน รวมทั้งการกล่าวประนามพวกเขาโดยผ่านคำว่า “คอมมิวนิสต์” และ “พวกหัวรุนแรง” ของฝ่ายอำนาจรัฐในยุคดังกล่าวได้อย่างตรงประเด็น กล่าวคือ จากการค้นคว้าเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวจะพบว่า นอกจากคำๆ นี้จะถูกใช้อย่างแพร่หลายตามหน้าหนังสือพิมพ์รายวัน โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ที่สนับสนุนฝ่ายอำนาจหรือฝ่ายขวา โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ดาวสยามที่มักใช้คำว่า “ไอ้คอม” ในการรายงานข่าวการสื่อความหมายถึงการชุมนุมประท้วง โดยเฉพาะการชุมนุมที่นักศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมเคลื่อนไหว ขณะเดียวกันคำว่า “คอมมิวนิสต์” ยังถูกใช้อย่างแพร่หลายในภาษาทางการด้วย ดังจะเห็นได้อย่างชัดเจนจากแถลงการณ์ของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน 6 ตุลาคม 2519 ซึ่งเป็นแถลงการณ์ที่เกิดขึ้นหลังเหตุการณ์การปราบปรามนักศึกษาและประชาชนที่ร่วมชุมนุมในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เสร็จสิ้นลง โดยมีเนื้อหาตอนหนึ่งว่า

“บัดนี้ คณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดินได้ประจักษ์ถึงภัยพิบัติที่ได้เกิดขึ้น อยู่ในขณะนี้เช่นเดียวกับประชาชนทั่วไป กล่าวคือได้มีกลุ่มบุคคลซึ่งประกอบด้วยนิสิตนักศึกษาบางกลุ่ม ได้ทำการหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ อันเป็นการเหยียบย่ำจิตใจของคนไทยทั้งชาติ โดยเจตจำนงทำลายสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของแผนการคอมมิวนิสต์ที่จะเข้ายึดครองประเทศไทย เมื่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าจับกุมก็ได้ต่อสู้ด้วยอาวุธร้ายแรงที่ใช้ในราชการสงคราม โดยร่วมมือกับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ชาวเวียดนามต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจด้วย...”⁶²

คำที่แสดงนัยให้เห็น “ความเป็นศัตรู” ซึ่งจำเป็นต้องปราบปรามเพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคมในแถลงการณ์ฉบับนี้ ก็คือ คำว่า “แผนการคอมมิวนิสต์” และ “ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ชาวเวียดนาม” คำทั้ง 2 นี้แสดงให้เห็นความพยายามในการสร้าง “ความเป็นอื่น” ให้กับกลุ่มนักศึกษาทั้งความเป็นอื่นในเชิงอุดมการณ์ทางการเมืองและในเชิงเชื้อชาติ ทั้งนี้เพื่อเป็นการอ้างความชอบธรรมจำเป็นในการใช้กำลังเข้าปราบปรามอย่างรุนแรงนั่นเอง

⁶² จากแถลงการณ์ของคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน 6 ตุลาคม 2519, อ้างใน เขาวนระไตรมาส, ข้อมูลพื้นฐาน 66 ปีประชาธิปไตยไทย, สถาบันนโยบายศึกษา, (กรุงเทพ : บริษัท พี. เพรส จำกัด, 2541), หน้า 162.

ลักษณะการกล่าวประณามกลุ่มนักศึกษาประชาชนผู้ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองขณะนั้น โดยฝ่ายอำนาจรัฐนี้จะพบว่ามีปรากฏให้เห็นอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะในช่วงเวลานี้ ช่วงเวลาที่อำนาจการปกครองตกอยู่ในมือของรัฐบาลเผด็จการทหาร ดังจะเห็นได้จากการให้สัมภาษณ์ของฝ่ายผู้ปกครองที่มักกล่าวเน้นย้ำสาเหตุการเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายประชาชนที่เกิดขึ้นว่าเป็นเพราะ “แผนการของพวกคอมมิวนิสต์” หรือ “การฝึกฝืนลัทธิคอมมิวนิสต์” ของเหล่านักศึกษา โดยที่ขณะในส่วนนี้เห็นได้ชัดจากบทสัมภาษณ์ของผู้มีอำนาจของประเทศในขณะนั้นอย่างจอมพลถนอม กิตติขจรและจอมพลประภาส จารุเสถียร ซึ่งปรากฏในงานวิจัยของกนก วงษ์ตระหง่าน เมื่อปี 2527 ความตอนหนึ่งว่า

“ในอีกด้านหนึ่งของเหตุการณ์ 14 ตุลา ได้มีการตั้งข้อสังเกตว่าฝ่ายคอมมิวนิสต์ โดยเฉพาะพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมีบทบาทในการเคลื่อนไหวในเหตุการณ์ดังกล่าว การมองเหตุการณ์ 14 ตุลา ในลักษณะนี้ปรากฏอย่างเด่นชัดในฝ่ายจอมพลถนอม จอมพลประภาส ซึ่งมีอำนาจในรัฐบาลขณะนั้น ดังตัวอย่างจากคำสัมภาษณ์ของจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีและผู้บัญชาการทหารสูงสุด ในขณะนั้น ซึ่งว่า ...“ผมได้ประชุมคณะรัฐมนตรีพิจารณากันเรื่องนี้ แล้วเราก็จะดำเนินการไปตามระบอบของกระบวนการยุติธรรม แต่ว่าต้องควบคุมตัวไว้ ที่นี้พวกทางโน้น [นิสิตนักศึกษา] ก็ไม่พอใจที่เราคุมตัว [ผู้แจกใบปลิวเรียกร้องรัฐธรรมนูญ] ไว้ หว่าเขาเรียกร้องรัฐธรรมนูญไม่ได้ผิดกฎหมายอะไร แต่ว่าหลักฐานเรื่องเรียกร้องรัฐธรรมนูญเราไม่ถือว่าเป็นการผิดกฎหมายอะไร มันมีเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักฐานคอมมิวนิสต์นี่นะ มีหลักฐาน...” ในลักษณะเดียวกันจอมพลประภาส จารุเสถียร พูดถึงคอมมิวนิสต์ในเหตุการณ์ 14 ตุลา ว่า “ฝ่ายซ้าย” โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านกลุ่มคอมมิวนิสต์ ได้ฉวยโอกาสเอาจุดอ่อนอันนี้เป็นประโยชน์ในการก่อความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมือง ซึ่งทำให้เราเห็นภาพว่า ฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้เข้ามาแทรกแซงการเรียกร้องรัฐธรรมนูญในระดับหนึ่ง และเป็นที่น่าทราบดีว่า การเรียกร้องรัฐธรรมนูญเป็นชนวนสำคัญที่นำไปสู่เหตุการณ์ 14 ตุลา ดังนั้นในสายตาของจอมพลถนอมและจอมพลประภาสจึงเห็นว่าเหตุการณ์ 14 ตุลา มีการแทรกแซงของฝ่ายคอมมิวนิสต์เข้ามา”⁶³

⁶³ กนก วงษ์ตระหง่าน, “การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย”, งานวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ลำดับที่ 6., (กรุงเทพฯ ฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527), หน้า 128.

อย่างไรก็ตามการใช้คำว่า คอมมิวนิสต์ ในการใส่ร้ายป้ายสีศัตรูทางการเมืองนี้เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาก่อนเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ครั้งนี้มายาวนาน โดยอาจนับเนื่องย้อนไปถึงช่วงปี 1951 ในเหตุการณ์หลังการเกิด “กบฏแมนฮัตตัน” (Manhattan Affair) ซึ่งได้มีการกล่าวประณามการกระทำครั้งนี้ภายในกลุ่มอำนาจรัฐด้วยกันเอง ดังที่ Ross Orizzia ได้กล่าวไว้ว่า “ต้องใช้ความพยายามเป็นเวลาหลายชั่วโมงเพื่อที่จะทำความเข้าใจในการกบฏระหว่างฝ่ายทหารเรือและฝ่ายรัฐบาล แต่ความพยายามได้ล้มเหลวลงเพราะต่างฝ่ายต่างก็กล่าวว่าฝ่ายตรงข้ามเป็น “แผนของคอมมิวนิสต์” (Communist in spaired)”⁶⁴ นอกจากการกล่าวประณามกันเองในฝ่ายรัฐบาลว่าเป็นคอมมิวนิสต์แล้ว การกล่าวอ้างถึงภัยคุกคามโดยคอมมิวนิสต์จากภายนอกยังเป็นอีกประเด็นที่ถูกชี้ว่าเป็นเพียงข้ออ้างทางการเมืองของฝ่ายอำนาจรัฐในแต่ละช่วงเวลาอีกด้วย ดังที่นักวิชาการคนเดียวคนนี้ได้อ้างไว้ว่า

“ในขณะที่ฝ่ายต่อต้านภายในเพิ่มขึ้น สถิติได้แสดงออกถึงความต้องการที่จะตั้งใจปราบปรามคอมมิวนิสต์ เพื่อก่อให้เกิดความไว้วางใจ ความมั่นใจและความช่วยเหลือจากสหรัฐ แต่ว่าอะไรคือ คอมมิวนิสต์ ยังเป็นเรื่องที่น่าสงสัยและอย่างที่ Darling ชี้ให้เห็น ในปี 1958 การกล่าวหาว่าการคุกคามของคอมมิวนิสต์ได้เริ่มเพิ่มมากขึ้นและได้มีแผนการที่ต่อต้านรัฐบาล เป็นแบบฉบับมาตรฐานที่ใช้กันมากในการปฏิบัติโดยรัฐบาล เมื่อเกิดการต่อต้านอย่างเข้มแข็งภายใน”⁶⁵

บทวิเคราะห์ในส่วนนี้ชี้ให้เห็นกระบวนการกล่าวร้ายป้ายสีศัตรูทางการเมืองที่เกิดขึ้นผ่านคำว่า “คอมมิวนิสต์” อย่างครอบคลุม “คอมมิวนิสต์” ไม่ได้เป็นเพียงคำที่ใช้ในการกล่าวประณามฝ่ายนักศึกษาประชาชนที่ดำเนินกิจกรรมการเคลื่อนไหวทางการเมืองต่อต้านนโยบายการปกครองแบบเผด็จการเท่านั้นแต่คำๆ นี้ยังถูกใช้เพื่อทำลายศัตรูทางการเมืองภายในของฝ่ายอำนาจรัฐเองมาโดยตลอดด้วย แต่ประเด็นการกล่าวประณามกระบวนการและอุดมการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายนักศึกษาประชาชนว่าเป็น “คอมมิวนิสต์” โดยฝ่ายอำนาจรัฐนี้มีปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดมากขึ้นเรื่อยมา โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2516 – 2519 อันเป็นห้วงเวลาที่นักศึกษาและประชาชนต่างมีความตื่นตัวทางการเมืองในระดับสูง การชุมนุมประท้วงต่อต้านนโยบายและการกระทำที่ไม่เป็นธรรมของฝ่ายรัฐปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่องมากมาย การใช้คำที่สะท้อนนัยความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองจึงจะเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการทำลายคู่ต่อสู้และตัดการสนับสนุนจากสังคมด้วยการเชื่อมโยงความขัดแย้งดังกล่าวเข้ากับอุดมการณ์ชาตินิยม ดังนั้น “คอมมิวนิสต์”

⁶⁴ ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน Ross Prizzia, “การรวมพลังของ “ผู้น้อย” กับอนาคตของประเทศไทย”, แปลโดย จิรวัดน์ เหลืองศุภบูลย์, (กรุงเทพฯ : แพร่พิทยา, 2519) หน้า 15.

⁶⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.

จึงเป็นคำกล่าวประณามกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยเฉพาะกลุ่มที่ปฏิบัติกับอำนาจรัฐเผด็จการ “คอมมิวนิสต์” เป็นคำที่ถูกใช้โดยหวังผลทางการเมือง มีนัยการสร้างภาพลบให้กับฝ่ายรัฐบาลเผด็จการที่อ้างตัวเป็นประชาธิปไตยมาโดยตลอด เป็นคำที่ใช้เพื่อดึงประชาชนในส่วนอื่นๆ ของสังคมเข้ามาสนับสนุนฝ่ายตน และที่สำคัญสิ่งที่ทำให้คำๆ นี้กลายเป็น “กฎเหล็ก” ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพทุกครั้งก็ฝ่ายอำนาจรัฐต้องการใช้อำนาจในการใช้กำลังเข้าปราบปรามทำลายฝ่ายผู้ชุมนุมทั้งในระดับแกนนำและกลุ่มอย่างรุนแรงได้นั้นคงปฏิเสธไม่ได้ว่านอกจาก “การกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์” เป็นคำที่มีบทบัญญัติความผิดไว้ในกฎหมายแล้ว คำๆ นี้ยังถูกเพิ่มนัยทางการเมืองโดยเน้นภาพความต้องการล้มล้างสถาบัน “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” อย่างหนักแน่นอีกด้วย ซึ่งความเชื่อมโยงในการชูประเด็นทั้ง 2 นี้ในการใช้ทำลายความชอบธรรมและเป็นข้ออ้างในการปราบปรามกลุ่มผู้ชุมนุมจะเห็นได้ชัดเจนจากกรณี 6 ตุลา ดังที่ อุทาร์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยาได้กล่าวออกอากาศในรายการพิเศษของวิทยุยานเกราะในวันที่ 5 ตุลาคม 2519 ซึ่งได้เน้นเป็นระยะว่า การชุมนุมที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ไม่ใช่เป็นเรื่องต่อต้านพระถนอม แต่เป็นการชุมนุมของผู้ฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์ จนกลายเป็นฉนวนเหตุสำคัญต่อเหตุการณ์นองเลือดครั้งประวัติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ขณะเดียวกันประเด็นที่อาจใช้อธิบายเหตุผลที่คำว่า ม็อบ นี้ไม่ถูกใช้ในการสื่อข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์รายวันนั้นอาจเป็นเพราะนอกจากจะมีการใช้คำว่า “คอมมิวนิสต์” ทำหน้าที่ในส่วนนี้แล้ว ยังมีคำอีกคำหนึ่งที่โดยผิวเผินดูจะเป็นคำที่มีความใกล้เคียงกับคำว่า mob หรือ mob rule อยู่มากและอาจเป็นคำที่ใช้แทน mob ก็คือคำว่า “กฏหมู่” ซึ่งจากการเก็บข้อมูลจากหนังสือพิมพ์รายวันที่มีปรากฏในยุคนั้นจะพบว่ามีการใช้คำว่า “กฏหมู่” อย่างแพร่หลายในช่วงหลังเหตุการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มนักศึกษาและประชาชนเพื่อต่อต้านรัฐบาลเผด็จการของจอมพลถนอม กิตติขจรในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 จนถึงช่วงปี 2519 คำว่า “กฏหมู่” นี้มีปรากฏอย่างแพร่หลายในสังคมไทยทั้งในรูปของการรายงานข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์และข้อเขียน บทวิจารณ์สถานการณ์ทางการเมืองในยุคนั้น โดยคำๆ นี้ถูกใช้เพื่อสื่อความหมายถึงการใช้สิทธิเสรีภาพทางการเมืองทั้งหลายที่เกินขอบเขตและขัดต่อกฎหมาย การใช้กำลังความรุนแรงระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคมนี้ โดยในส่วนของนัยการใช้คำๆ นี้ ในแง่หนึ่งอาจสันนิษฐานอย่างเฉพาะเจาะจงได้ว่าเป็นการใช้ในนิยามเดียวกับคำว่า mob rule ในภาษาอังกฤษ แต่ในขณะเดียวกันคำๆ นี้ก็ดูจะมีรากฐานในสังคมไทยมายาวนานดังจะเห็นได้จากสุภาษิตของไทยที่กล่าวว่า “กฏหมายสู้กฏหมู่ไม่ได้” ขณะเดียวกันปรากฏมีการใช้คำว่า “กฏหมู่” อย่างแพร่หลายในยุคหลัง 14 ตุลา 2516 – 6 ตุลา 2519 ตามสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ ในแง่หนึ่งอาจสันนิษฐานได้ว่า เป็นการใช้ในนิยามเดียวกับคำว่า mob rule ในภาษาอังกฤษ แต่ในขณะเดียวกันคำๆ นี้ก็ดูจะมีรากฐานในสังคมไทยมายาวนานดังจะเห็นได้จากสุภาษิตคำพังเพยโบราณของไทยเช่นกัน

ในเรื่องนี้หากจะพิจารณาจากบริบททางสังคมไทยแล้ว จะพบว่าคำว่า กฎหมู่ ในที่นี้แฝงไปด้วยนัยทางการเมืองอย่างเห็นได้ชัด ขณะเดียวกันสุภาษิตคำพังเพยนี้ก็ดูจะมีลักษณะที่ยึดหยุ่น/คืบได้อยู่มาก ดังจะเห็นได้จากบทความตอนหนึ่งของ ปรีดี พนมยงค์ ในเรื่อง “บางเรื่องเกี่ยวกับการก่อตั้งคณะราษฎรและระบบประชาธิปไตย” ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า

“เมื่อครั้งข้าพเจ้าเรียนในชั้นมัธยมเบื้องต้นสมัย 60 ปีกว่ามาแล้ว เคยได้ยินและได้อ่าน และได้พบคนธรรมดาสามัญที่มีอายุชราแล้ว 2 คนคือ ก.ส.ร. กุหลาบ ที่ออกนิตยสาร “สยามประเภท” ที่เคยได้ระบบปกครองสมบูรณ์ฯ จนมีผู้ใส่ความว่าผู้นี้มีจิตฟุ้งซ่านแต่เมื่อข้าพเจ้าไปพบก็ไม่เห็นว่าท่านฟุ้งซ่านอีกคนหนึ่งคือ “เทียนวรรณ” ซึ่งมีฉายาว่า “วรรณโณ” ท่านผู้นี้มีคติประชาธิปไตยมาก ขณะนั้นท่านหนดขาวแล้วประมาณว่าขณะนั้นมีอายุเกือบ 70 ปี ข้าพเจ้าพบที่ตึกแถวใกล้วัดบวรนิเวศน์ ท่านผู้นี้เคยติดคุกเพราะเขียนหนังสือและโฆษณาที่ขัดแย้งระบบสมบูรณ์ฯ ท่านเห็นว่าท่านไม่ผิดกฎหมาย กรณีของท่านจึงเข้าลักษณะมีคำพังเพยโบราณว่า “กฎหมายสู้กฎหมายไม่ได้” ซึ่งแสดงถึงการเล่นพรรคเล่นพวกของตุลาการสมัยโบราณ แต่ท่านเทียนวรรณที่ถูกติดคุกได้กล่าววลีเต็มอีกรวมเป็นดังนี้ “กฎหมาย สู้กฎหมายไม่ได้ กฎหมู่ก็ยังไม่สู้คคอไม่ได้ คคอก็ยังสู้เจ้าหักคอไม่ได้” นี้ก็แสดงให้เห็นทรรศนะที่ท่านเทียนวรรณมีต่อระบบสมบูรณ์ฯ ชนรุ่นใหม่ที่หลายคนในสยามสมัยนั้นที่ได้อ่านและสนทนากับท่านเทียนวรรณยังพอจำกันได้ถึงวลีของท่านดังกล่าวมานี้”⁶⁶

นิยามของ “กฎหมาย” ที่ถูกพาดพิงถึงในฐานะคำพังเพยไทยนี้ จะเห็นได้ชัดว่าได้เชื่อมโยงประวัติศาสตร์การเมืองไทยมายาวนานและมีนัยทางการเมืองที่สัมพันธ์กับบริบทที่สังคมปราศจากความเป็นธรรมอย่างยิ่ง นั่นคือ การเล่นพรรคเล่นพวกของตุลาการสมัยโบราณ ด้วยเหตุนี้ในแง่หนึ่ง กฎหมู่จึงถูกใช้เพื่อตั้งคำถามย้อนกลับไปยังความชอบธรรมของ “กฎหมาย” อย่างตรงประเด็น ในเรื่องนี้จะสอดคล้องกับคำปาถกฐาของ ดร. ป๋วย อึ๊งภากรณ์ ที่ได้กล่าวไว้ ณ โรงแรมราชศุภมิตร ในวันที่ 23 มิถุนายน 2518 ตอนความหนึ่งว่า

“...แต่ผมอยากจะขอพูดแทนนักศึกษาสักคนหนึ่งว่าลักษณะประชาธิปไตยนั้นมันจำเป็นต้องมี Pressure group จำเป็นต้องมีกำลังกดดัน มิฉะนั้นแล้วมันก็ไม่ใช่

⁶⁶ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, รัฐศาสตร์ 14, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2514, (กรุงเทพฯ : ชุมชนบรรณกร, 2514), หน้า 269- 270.

ประชาธิปไตย เพราะฉะนั้น เราจะไปว่านักศึกษาทำผิดเสมอก็ไม่ถูก ผมได้ยื่น
เสมอในเวลานี้ เดียวนี้เขาเอากฎหมายมาข่มกฎหมาย ซึ่งก็เป็นของจริงว่าถ้าหากมัน
เป็นจริงๆ มันเป็นอย่างนั้น กฎหมายจะบังคับกฎหมายนั้นก็สมควรแต่ว่าคนที่
พูดเช่นนั้น มักจะลืมไปอีกอย่างว่าทั้งเดี๋ยวนี้และเมื่อก่อนนี้เขาไม่ได้เอากฎหมายมา
บังคับกฎหมายก็จริง แต่เขาเอากฎคนเดียวหรือสองคนมาข่มกฎหมายอยู่เสมอ...”⁶⁷

นอกจากนี้ การใช้คำว่า กฎหมาย ยังปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่องและแพร่หลายตามหน้าหนังสือพิมพ์
นับแต่ปลายปี 2517 เป็นต้นมา อาทิ กรณีการประชุมประท้วงของพนักงานโรงแรมดุสิตธานีที่นัด
หยุดงานยึดเชื้อข้ามปีนับตั้งแต่ปี 2517 จนปี 2518 ซึ่งหนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยได้อ้างคำกล่าวของ
สมัคร สุนทรเวชไว้ว่า “นายสมัคร สุนทรเวช ส.ส. กรุงเทพฯ กล่าวโจมตีการประชุมเรียกร้องของ
กรรมกร และพนักงานโรงแรมดุสิตธานีว่าเป็นกฎหมาย เขากล่าวว่าการปลุกระดม กรรมกรทั่ว
ประเทศให้หยุดงานเป็นการกระทำของคนเพียงหยิบมือเดียว และการบีบบังคับรัฐบาลด้วยการตัด
น้ำ ตัดไฟ คือ การกระทำของผู้ชอบใช้กฎหมายและจากการปฏิบัติเช่นนี้จึงทำให้ตำรวจไม่รักษา
กฎหมายได้”⁶⁸

กรณีการบุกบ้านนายกรัฐมนตรีนองกลุ่มตำรวจ ซึ่งมีการวิเคราะห์ในหนังสือพิมพ์สยามรัฐว่า

“วิเคราะห์ให้ลึกเข้าไปถึงเบื้องหลังการปลุกระดม การชุมนุมประท้วงการใช้กฎหมาย
ที่ระบอบไปอย่างกว้างขวาง ผลการวิเคราะห์นั้นแบ่งออกได้เป็นสองประเภท
ประเภทหนึ่งเป็นการปลุกระดมเพื่อสิทธิอันชอบธรรม อันเนื่องมาจากช่องว่าง
ต่างๆ ช่องว่างที่เกิดขึ้นจากการกระทำของข้าราชการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมี
อำนาจเหนือราษฎร...ขณะเดียวกัน ก็มีกลุ่มลึกลับบางกลุ่มอย่างน้อยสองกลุ่มที่
คอยเก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากความปั่นป่วนที่เกิดขึ้น”⁶⁹

ในหนังสือพิมพ์ดาวสยามที่กล่าววิจารณ์บทบาทของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทยต่อ
เหตุการณ์ 14 ตุลา ไว้ในข้อ 10 ว่า “ปลุกระดมมวลชนและใช้กฎหมายเหนือกฎหมาย”⁷⁰ นอกจากคำๆ

⁶⁷ อ้างใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บก.), 50 ปี ธรรมศาสตร์, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 278.

⁶⁸ ประชาธิปไตย (10 มิถุนายน 2518): 8.

⁶⁹ สยามรัฐ (24 สิงหาคม 2518): 4.

⁷⁰ ดาวสยาม (7 กันยายน 2519): 3.

นี้จะถูกใช้เพื่อรายงานสถานการณ์ประจำวันแล้ว จากคอลัมน์ “ในบ้าน” ของหนังสือพิมพ์ประชาชาติ เมื่อวันที่ 4 กันยายน 2518 หน้า 7-8 ซึ่งได้มีการวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น โดยให้ข้อบทความนี้ว่า “วิกฤตการณ์ในประเทศ กฎหมู่ VS กฎหมู่” โดยมีเนื้อหาที่น่าสนใจว่า

“จุดเดือดจากวิกฤตการณ์ในประเทศปะทุอย่างร้ายแรงที่สุดนับแต่รัฐบาลของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เข้าบริหารประเทศได้กว่าสี่เดือน หากมองอย่างกว้างๆ จะพบว่าลักษณะของความวุ่นวายที่เกิดขึ้นครั้งนี้เป็นสิ่งที่เกิดจากผลของการแสดงออกกระหว่างกฎหมู่ที่ต่อต้านกฎหมู่ และสภาพอนาถะของบ้านเมืองในเมื่อไม่มีใครยอมรับกติกาบ้านเมืองที่วางไว้คือ “กฎหมาย” ความรุนแรงของเหตุการณ์หวัด จะทำให้เกิดสภาพนองเลือดขึ้นมาอีกก็ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งฝ่ายผู้ถืออาวุธอันเป็นกำลังของชาติสำหรับมีหน้าที่ป้องกันประเทศจากการรุกรานภายนอกหวัดจะจับอาวุธขึ้นมาเพื่อ “รักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง” ชวนให้เกิดการกลับมาของเผด็จการอีกครั้งหนึ่งอย่างง่ายดาย...กรณีแต่ละกรณี ซึ่งจะเป็นเรื่องที่แยกแยะต่อไปในฉบับนี้ ล้วนแต่มีความเกี่ยวพันกันในรูปของการใช้อำนาจประชาธิปไตยของตนอย่างเกินขอบเขต และด้วยความริบร้อนเร่งเร้าแบบเอาแต่ใจตัวเองเป็นที่ตั้งด้วยกันทั้งสิ้น แม้ว่าทุกฝ่ายมีสิทธิในการชุมนุมแสดงความคิดเห็นของตนได้อย่างเสรี แต่ก็มีได้หมายความว่า การชุมนุมของตนนั้นจะต้องล่วงละเมิดต่อกติกาสังคมที่วางกันไว้ การเล่นบทนอกกติกา นั้นเป็นเรื่องที่ถือว่าผู้เล่นได้นำเอาประชาธิปไตยไปใช้นอกขอบเขต และเพื่อหวังจะอาศัยประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือในการสำเร็จความใคร่ทางอุดมคติส่วนตัวหรือกลุ่มคณะมากกว่าที่จะช่วยกันจรจโรงสภาพที่ดีของสังคม หรือแก้ไขสภาวะอันเลวเปรียบและไม่เป็นธรรมให้ถูกต้องตามขั้นตอนอันเป็นสิทธิที่พลเมืองไทยทุกคนต้องยอมรับว่าบ้านเมืองได้วางกฎเกณฑ์ไว้อย่างที่เป็นอยู่ และหนทางแก้ไขกติกานั้นก็เปิดช่องให้ตามวิถีทางของรัฐสภา มิใช่ใช้กำลังหรืออำนาจส่วนคณะเข้ามาข่มขู่คั่ง้างโดยพลการ”

จากบริบทและนัยการใช้คำว่า “กฎหมู่” ในการรายงานข่าวสารทางการเมืองของสื่อประเภทนี้จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า กฎหมู่ เป็นคำที่มีนัยความหมายเน้นการกระทำที่ขัดกับกฎหมาย/การกระทำตามอำเภอใจของกลุ่มคนมากกว่าเน้นการเคลื่อนไหวประท้วงโดยใช้ความรุนแรงเป็นปัจจัยหลัก ขณะเดียวกันดูเหมือนว่าการนิยามความหมายของคำๆ นี้ในบางครั้งบางกรณีก็มีการขยายความหมายถึงการใช้ความรุนแรงของ “กฎหมู่” กลุ่มนั้นๆ อยู่บ้างเช่นกัน โดยเฉพาะจากบทวิเคราะห์สถานการณ์การเมืองที่ยกมาจะพบว่า การกระทำในลักษณะนี้มีทั้งที่เกิดขึ้นโดยฝ่ายอำนาจรัฐ ฝ่ายสนับสนุนอำนาจรัฐ (ที่เกิดจากการจัดตั้งโดยฝ่ายรัฐ) และกลุ่มประชาชนผู้เคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรม

ในขณะนั้น และหากพิจารณาอย่างลึกซึ้งซึ่งจะพบว่า “กฏหมู่” ของกลุ่มการเมืองเหล่านี้มีนัยที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง กล่าวคือ การใช้กฏหมู่ของทั้งฝ่ายอำนาจรัฐและกลุ่มที่ถูกจัดตั้งขึ้นนี้มีนัยการใช้กำลังอาวุธและความรุนแรง ขณะที่ “กฏหมู่” ของฝ่ายนักศึกษาประชาชนนั้นเป็นกฏหมู่ในลักษณะของการชุมนุมประท้วงที่ปราศหรือ แต่ก็ปราศจากนัยการใช้กำลังหรือความรุนแรงแต่อย่างใด นี่จึงเป็นอีกจุดหนึ่งที่สามารถยืนยันความแตกต่างระหว่าง กฏหมู่ และ mob หรือ mob rule ได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้จากการศึกษาเรื่อง “ความจริงและการปฏิบัติต่อความจริงของรัฐและประชาชน ภายใต้วัฒนธรรมมือที่สาม (พ.ศ. 2500-ปัจจุบัน)” โดย อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้ว่า “การสร้างคำที่ครอบคลุมการก่อความวุ่นวายให้แก่สังคมของนักศึกษา ที่สำคัญได้แก่ คำว่า “ปลุกระดม” และ “การใช้กฏหมู่เหนือกฏหมาย”...ส่วนคำว่า “กฏหมู่เหนือกฏหมาย” ถูกใช้ในความหมายว่านักศึกษาเป็นผู้ทำลายระเบียบกฏเกณฑ์ของสังคมด้วยการใช้การรวมคนจำนวนมากๆ มากดดันให้รัฐบาลไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยซึ่งต้องใช้กฏหมายที่มีความยุติธรรม”⁷¹

เพราะฉะนั้นสำหรับประเด็นสมมุติฐานการใช้คำว่า mob หรือ ม็อบ ในสังคมไทยโดยผ่านคำว่า “กฏหมู่” นั้นในแง่หนึ่งอาจวิเคราะห์โดยสรุปได้ดังนี้ นั่นคือการใช้คำว่า กฏหมู่ เพื่อสื่อความหมายถึงถึงการชุมนุมประท้วงนั้นเป็นการใช้ตามบริบทของสังคมไทย หากได้เป็นการใช้อันเนื่องมาจากการถอดความจากคำภาษาอังกฤษไม่ เพราะโดยตัวคำว่า กฏหมู่ เองก็สามารถทำลายความชอบธรรมของฝ่ายผู้ชุมนุมได้อย่างมีประสิทธิภาพอยู่แล้ว เป็นคำที่มีการใช้อย่างแพร่หลายในสังคมไทยมายาวนาน ขณะเดียวกันนิยามความหมายของคำว่า mob rule นี้โดยละเอียดจะพบว่ามีความแตกต่างกับคำว่า “กฏหมู่” อย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ mob rule นั้นหมายถึง การปกครองโดยฝูงชน ขณะที่ กฏหมู่ นั้นมีนัยเพียง “อำนาจกดดันที่บุคคลจำนวนมากนำมาใช้บีบบังคับให้อีกฝ่ายหนึ่งกระทำหรือเว้นกระทำการที่ต้องการ”⁷² ในทางกลับกันสิ่งเหล่านี้อาจถือเป็นแนวการอธิบายว่าเพราะเหตุใดคำว่า ม็อบ นี้จึงไม่เป็นที่กล่าวถึงตามหน้าหนังสือพิมพ์ไทยในยุคนั้นเลย อย่างไรก็ตามการใช้คำว่า “กฏหมู่” ตามหน้าหนังสือพิมพ์รายวันในยุคนั้นก็อาจสะท้อน “ความเป็นกลาง” ในการรายงานข่าวของสื่อประเภทนี้ด้วยก็เป็นได้ เพราะหากพิจารณาจากความเป็นมาของคำว่า กฏหมู่ นี้จากบริบทของสังคมไทยเอง โดยเฉพาะจากคำกล่าวของเทียนวรรณและปวย อึ้งภากรณ์ ที่ได้ยกมากล่าวไว้

⁷¹ อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์, ร่างรายงานผลการวิจัยเรื่อง “ความจริง” และการปฏิบัติต่อ “ความจริง” ของรัฐและประชาชน ภายใต้วัฒนธรรม “มือที่สาม” (พ.ศ. 2500-ปัจจุบัน), สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, หน้า 200.

⁷² พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิต ปี 2525, พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขปรับปรุง, (กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, 2530)

ข้างต้น กฎหมู่ นี้เป็นคำที่สามารถสะท้อนความบกพร่องของระบบการเมืองการปกครองของไทย ในขณะนั้นอย่างตรงประเด็น โดยเฉพาะความบกพร่องที่ปรากฏในบทบัญญัติทางกฎหมาย ขณะที่ คำว่า มีอบ จะเป็นคำที่มีความเฉพาะเจาะจงในการใช้เพื่อสื่อความหมายถึงการดำเนินชุมนุม เคลื่อนไหวทางการเมืองโดยฝ่ายนักศึกษาเป็นหลักและที่สำคัญคือแฝงไปด้วยอำนาจการกล่าวร้าย/ ประณามความชอบธรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ทั้งๆ ที่นี่เป็นกระบวนการการใช้ สิทธิตามรัฐธรรมนูญในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ

นอกจากนี้ นิยามความหมายของ กฎหมู่ ในบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไปนี้ยังพบว่ามี การพัฒนาการในแง่ความหมายของคำๆ นี้ อย่างมีนัยสำคัญด้วยเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากความ ตอนหนึ่งของ ป๊วย อึ้งภากรณ์ ในหนังสือ “ผมผ่านเหตุการณ์ 6 ตุลา มาได้อย่างไร” ซึ่งได้กล่าวไว้ ว่า

“ระหว่างคืนวันจันทร์ที่ 4 ตุลาคมถึงเช้าวันพุธที่ 6 ตุลาคมนั้น นักศึกษาและประชาชน ที่เข้ามาชุมนุมในธรรมศาสตร์มีโอกาสนำอาวุธเหล่านั้นเข้าไปใน มหาวิทยาลัยตลอดเวลา นำเสียดายที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมิได้ตั้งด่านสกัดอาวุธทั้งทาง ด้านผู้ชุมนุมประท้วงและฝ่ายกระต๊องแดงเสียแต่ต้นมือ และเท่าที่ปรากฏเป็นข้อเท็จจริงตลอดมา ฝ่ายกระต๊องแดงได้พกอาวุธร้ายในที่สาธารณะเนืองๆ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจ ไม่กล้าห้ามหรือตรวจค้น เป็นที่น่าสังเกตว่าตั้งแต่ 14 ตุลาคม 2516 เป็นต้นมา ผู้ที่ปรปักษ์กับพลังนักศึกษากรรมกรชวนาพยายามกล่าวหาว่า นักศึกษากรรมกร และชาวไร่ชวนา “ใช้วิธีปลุกระดมมวลชน” และ “ใช้กฎหมายบังคับกฎหมาย” การกระทำของยานเกราะ กระต๊องแดง นวพลและลูกเสือชาวบ้านและกลุ่มต่างๆ นั้น เป็นอย่างอื่นไม่ได้ถ้าไม่ใช่วิธีการปลุกระดมและไม่ใช่การใช้กฎหมายบังคับกับอาวุธ มาทำลายกฎหมาย...”⁷³

แม้ว่านัยของคำว่า กฎหมู่ ของ ป๊วย อึ้งภากรณ์ ในส่วนนี้ค่อนข้างอิงกับนิยามของ mob rule มากกว่า สุภชาติพิงเพยโบราณของไทย โดยจะเห็นได้จากความแตกต่างของการใช้คำๆ นี้กับกลุ่มนักศึกษา และฝ่ายตรงข้าม หรืออาจกล่าวได้ว่า สำหรับเขาแล้ว ฝ่ายที่สมควรถูกประณามว่าเป็นผู้ใช้ “กฎหมาย” นั้นน่าจะเป็นฝ่ายวิทยุยานเกราะ กระต๊องแดง นวพลและลูกเสือชาวบ้านมากกว่า เพราะนอกจากจะ ใช้ มติของกลุ่ม เป็นเหตุผลในการเคลื่อนไหวทางการเมืองแล้ว พวกเขายังใช้อาวุธในการปฏิบัติ ด้วย และหากเป็นดังนี้จริง การหลีกเลี่ยงใช้คำว่า มีอบ ในจุดนี้ของ ป๊วย อาจสันนิษฐานได้ 2

⁷³ อังใน บัณฑิต ธรรมตรีรัตน์ (บรรณาธิการ), สัจจะทรยศ, สหพันธ์นิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย, องค์การนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, (ม.ป.ท.), (ม.ป.พ.), 2529, หน้า 142-3.

ประการ นั้นคือ ในแง่หนึ่งนี่คือบทพิสูจน์การรับรู้ความหมายของ มีอบ ในยุคนี้ที่ว่ามียามความหมายที่ขัดแย้งกับนิยามสากล ส่วนประเด็นสุดท้ายที่ทำให้เขาหลีกเลี่ยงไม่ใช้คำๆ นี้เพราะสังคมยังไม่รับรู้คำว่า มีอบ นั้น คุณจะมีเหตุผลน้อยกว่า ดังเหตุผลที่ได้กล่าวไปแล้วว่า มีอบ นำเป็นคำที่ใช้สื่อสารในสังคมไทยอย่างน้อยนับตั้งแต่ปี 2517 หรือจากหลักฐานเชิงประจักษ์ที่พบในบทความและบทสัมภาษณ์ที่ได้ยกมากล่าวอ้างข้างต้น ก็มีการใช้คำๆ นี้มาตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2519 เป็นต้นมา

นอกจากนี้จากการที่เขาได้สรุปว่านี่คือการใช้กฎหมายควบคู่กับอาวุธมาทำลายกฎหมายนั้นอาจเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นลักษณะการต่อ ยอดภายในนิยามของถ้อยคำอันเป็นมรดกทางภาษาจากระบบการปกครองเดิมกับพฤติกรรมใหม่อันเป็นผลจากระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย กล่าวคือ กฎหมู่ในบริบทไทยแต่เดิมนั้นหมายความถึง การใช้มัดติของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งที่ขัด/ละเมิดกับกฎหมายเป็นสำคัญ ขณะที่เมื่อบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น การใช้กฎหมายจึงมิได้ปรากฏมีเฉพาะในมิติของกลุ่มผู้มีอำนาจโดยเด็ดขาดแต่เพียงอย่างเดียวอีกต่อไป ประชาชนทั่วไปก็สามารถใช้อำนาจ/สิทธิทางการเมืองของตนในการละเมิดและอาจถึงขั้นล้มล้างกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมได้อีกด้วย ด้วยเหตุนี้ กฎหมู่ จึงถูกขยายนิยามรวมถึงพฤติกรรมการใช้ความรุนแรงของกลุ่มคนตามบริบทด้วยนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม นอกจากนิยามของ กฎหมู่จะมีนัยสัมพันธ์กับ มีอบ ดังได้กล่าวไปข้างต้นแล้ว ประเด็นอำนาจในการประณามฝ่ายตรงข้ามทางการเมืองโดยอาศัยคำๆ นี้ยังเป็นอีกหนึ่งประเด็นที่อธิบายได้ว่าเพราะเหตุใดจึงมีปรากฏมีการต่อสู้ทางวาทกรรมผ่านคำว่า มีอบ นี้อย่างเป็นทางการ กล่าวคือ ขณะที่คำว่า มีอบ ถูกนำไปใช้ในขบวนการนักศึกษาในการเรียกร้องเคลื่อนไหวทางการเมืองของพวกเขาเองได้ แต่คำว่า กฎหมู่กลับได้รับการตอบโต้อย่างชัดเจน ดังจะเห็นได้จากหนังสือเรื่อง “รัฐธรรมนูญ 10 ธ.ค.18 ฉบับกฎหมาย - กฎหมู่” ที่เขียนโดยกรรมการนิสิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี 2518 ซึ่งมีเนื้อหาโจมตีการอ้างกฎหมายของฝ่ายอำนาจรัฐในการบริหารบ้านเมือง การบัญญัติกฎหมายที่ขัดกับรัฐธรรมนูญโดยเฉพาะอย่างยิ่งกฎหมายรักษาความปลอดภัยแห่งชาติและ พ.ร.บ. ควบคุมการชุมนุมในที่สาธารณะ ซึ่งบทความตอบโต้การอ้างกฎหมายและความชอบธรรมของฝ่ายอำนาจรัฐในหนังสือเล่มนี้สะท้อนนัยการกล่าวประณามฝ่ายตรงข้ามว่าพวกเขาต่างหากที่เป็นผู้ใช้ “กฎหมาย” ดังจะเห็นจากการที่ฝ่ายนิสิตเหล่านี้ได้ชูประเด็นที่ว่า “ชนชั้นใดเขียนกฎหมาย ก็แน่ไซ้สำหรับชนชั้นนั้น” เป็นแก่น จุดนี้จึงแสดงให้เห็นว่าคำๆ นี้มีนัยในทำลายและกล่าวประณามฝ่ายตรงข้ามอย่างยิ่ง จนทำให้ฝ่ายนักศึกษาผู้มีความรู้ด้านกฎหมายออกมามีบทบาทตอบโต้อย่างเป็นทางการในลักษณะดังกล่าว ขณะที่ มีอบ กลับถูกใช้อย่างไม่ตั้งสงสัยอย่างจริงจัง

อย่างไรก็ตามจากการพิจารณา “ถ้อยคำ” อื่นๆ ที่ใช้ในการสื่อสารถึงรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของเหล่าประชาชนที่มีปรากฏอย่างค้ำคั้นตามหน้าหนังสือพิมพ์ อาทิคำว่า สไตรค์ หรือ strike ซึ่งเป็นคำที่ใช้ทับศัพท์ในสังคมไทยในช่วงเวลาดังกล่าวเช่นเดียวกับคำว่า มีอบ (แม้ว่า

ยังไม่อาจพิสูจน์ได้ด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์) จะพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจและสอดคล้องกับ ประเด็นการศึกษานี้อย่างยิ่งอย่างน้อย 2 ประเด็นด้วยกันคือ ประเด็นแรกคือความแพร่หลายในการ ใช้คำว่า สไตรค์ ใดๆ ที่คำทั้งคู่นี้ต่างก็เป็นคำที่มีรูปคำจากภาษาอังกฤษทั้งสิ้น แต่ สไตรค์ กลับเป็น คำที่มีการใช้อย่างแพร่หลายตามหน้าหนังสือพิมพ์อย่างน้อยนับตั้งแต่ช่วง 2500 เป็นต้นมา ขณะที่ มี ้อบ กลับเป็นคำที่มีปรากฏในการรายงานข่าวของสื่อประเภทนี้น้อยมาก ดังนั้นการศึกษารณีกการ นำคำว่า strike นี้ อาจช่วยอธิบายนัยความหมายการใช้คำว่า mob ในยุคต้นๆ ของประวัติศาสตร์การ ใช้คำดังกล่าวในระดับหนึ่งด้วยไม่มากนักน้อย ประเด็นที่สองคือนัยความหมายของคำเหล่านี้ ดูเหมือนว่าคำทั้ง 2 นี้จะมีนัยทางการเมืองต่างกันค่อนข้างมาก อย่างน้อยก็ในแง่การก่อความวุ่นวาย และการใช้ความรุนแรง ซึ่งสิ่งเหล่านี้ อาจสะท้อนถึงเจตนาที่มีเป้าหมายการโจมตี/จัดการกับกระบวนการ ประชาชนโดยฝ่ายอำนาจรัฐในแต่ละช่วงเวลา

กล่าวคือ ในกรณีของคำว่า สไตรค์ นี้เป็นคำที่มีปรากฏควบคู่กับกระบวนการเคลื่อนไหว ของผู้ใช้แรงงานที่มีลักษณะของความเป็นองค์กร/กลุ่มจัดตั้งและมีความต่อเนื่องยาวนานกว่าขบวนการ ของนักศึกษา นอกจากนี้คำๆ นี้ยังมีความหมายสะท้อนวิธีการเคลื่อนไหวของกลุ่มผู้ใช้แรงงาน อย่างเฉพาะเจาะจง เนื่องจาก strike หากแปลความเป็นภาษาไทยก็มีความหมายถึงการนัดหยุด งานนั่นเอง ความชัดเจนของหลักฐานยืนยันในเรื่องนี้จะเห็นได้จากการที่รัฐได้ตราพระราชบัญญัติ แรงงานฉบับแรกขึ้นในปี 2499 และได้บัญญัติให้ “ห้ามนัดหยุดงาน” ขึ้นเป็นครั้งแรกด้วย ซึ่งหาก พิจารณาจากนัยของคำๆ นี้จะพบว่าสอดคล้องกับคำว่า strike ในภาษาอังกฤษอย่างตรงตัวยิ่ง (แต่จุด นี้จะไม่ศึกษาลึกไปถึงจุดเริ่มต้นของการใช้คำว่า สไตรค์ แต่ได้ขมกกล่าวไว้ในที่นี้ด้วยเหตุผลข้าง ต้น) ด้วยเหตุนี้ อาจทำให้คำว่า สไตรค์ ถูกนำมาแทนที่คำว่า “นัดหยุดงาน” หรือขณะเดียวกัน “การนัดหยุดงาน” อาจถูกแปลงกลายเป็น strike ก็เป็นไปได้ เช่นเดียวกับที่ มี ้อบ หมายถึงการ/กลุ่มผู้ ชุมมนุ่มนั่นเอง ด้วยตรรกะนี้อาจเกี่ยวโยงถึงกรณีของความคล้ายคลึงเชิงความหมายระหว่างคำว่า mob กับคำว่า กฎหมู่ ก็เป็นไปได้ แต่กรณีหลังนี้ยังมีคำถามต่อความสอดคล้องกันอย่างสมบูรณ์ระหว่าง คำทั้งคู่ ดังได้กล่าวไว้ข้างต้น อย่างไรก็ตาม แล ดิลกวัฒนา ได้กล่าวถึงประเด็นความเกี่ยวพัน ระหว่าง strike และ mob นี้ไว้ว่า

“คำว่า strike น่าจะถูกนำมาใช้หลัง พรบ. แรงงานฉบับแรก พ.ศ. 2499 ประมาณ พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา... สไตรค์น่าจะเป็นภาษาที่พวกหนังสือพิมพ์ใช้ แต่ในหมู่นกน งานจะมีภาษาเฉพาะของเขา อย่างเช่น เงินวิกออกจะได้มีเงินใช้หนี้ซะที วิกนี้ หมายถึงก๊วน สำหรับคนทั่วไปจะเข้าใจว่า 7 วัน แต่ในกลุ่มคนงานจะรู้ว่า วิก หนึ่ง คือ 15 วัน ...จะไม่ใช้คำว่า สไตรค์ แต่จะใช้คำว่า มี ้อบ (ช่วงปี พ.ศ. 2516 หลังการต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น) เช่น เดียวมี ้อบซะเลย เดียวมี ้อบขึ้นเสียหรือก มี ้อบ เป็นต้น ...อาจเป็นเพราะคนไทยไม่ชอบใช้ภาษาทางการและ สไตรค์ ก็หมาย

ถึงการนัดหยุดงาน... สไตรค์จึงอาจเป็นเพียงคำที่หนังสือพิมพ์ชอบใช้ ด้วยเหตุผลที่ต้องสื่อสารกับคนจำนวนมากในสังคม ขณะที่ในกลุ่มคนงานจะมีคำศัพท์เฉพาะของเขาเองที่จะใช้ในความหมายถึงการชุมนุมการแสดงความไม่พอใจของกลุ่มตน”⁷⁴

นอกจากนี้เขายังกล่าวขยายความประเด็นการใช้คำว่า ม็อบ ในสังคมไทยด้วยว่า “ฝ่ายคนงานน่าเป็นผู้เริ่มใช้คำๆ นี้ก่อน โดยเฉพาะในช่วงต้นปี พ.ศ. 2516 เป็นต้นมา นักศึกษามักจะใช้คำว่า “เรียกร้อง” “รวมตัว” “รวมตัวกันที่ลานโพธิ์บ้าง ที่ตึกโดมบ้าง” ในการกล่าวถึงการชุมนุมประท้วงต่อต้าน” ในส่วนนี้จะสอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ของ สุขชาย ตรีรัตน์ ที่กล่าวถึงถ้อยคำที่สื่อความหมายถึงการชุมนุมประท้วงทางการเมืองอีกคำหนึ่งว่า “ไปธรรมศาสตร์” จุดนี้อาจเป็นการอธิบายวัฒนธรรมทางภาษาไทยที่น่าสนใจอย่างหนึ่งว่า มักนิยมความสั้นกระชับ รวมทั้งนิยมใช้คำใหม่ในการพูดและขณะเดียวกันอาจรวมถึงพฤติกรรมการใช้คำโดยไม่จริงจังกับความหมายมักนักก็เป็นได้ดังในกรณีนี้ ซึ่งพบว่า สไตรค์ กลายเป็นคำทับศัพท์ที่แปรสภาพเป็นคำไทยแล้วอย่างสิ้นเชิงในระดับหนึ่ง อย่างน้อยก็เข้าไปอยู่ในบริบทของภาษาเขียนอาทิตามหน้าหนังสือพิมพ์ ในแง่หนึ่งอาจเป็นเพราะคำๆ นี้ไม่มีนัยการเมืองจึงเกิดการยอมรับได้ง่าย ขณะเดียวกันดูเหมือนว่าประเด็นเรื่องเงื่อนไขเวลาที่ดีก็เป็นเหตุผลที่ยากจะปฏิเสธเช่นกันและดูจะเป็นเหตุผลหลักสำหรับการพัฒนาตัวเองเข้าสู่บริบทภาษาเขียนของ สไตรค์ ด้วยซ้ำ เพราะเมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์ของ ม็อบ ในปัจจุบันก็ดูเหมือนอยู่ภายใต้การอธิบายแบบนี้เช่นกัน ทั้งๆ ที่เป็นคำที่มีนัยทางการเมืองสูง

โดยภาพรวมการต่อสู้ผ่านถ้อยคำต่างๆ ที่ปรากฏในช่วงเวลาที่ประชาธิปไตยเบ่งบานในสังคมไทยนี้ จะพบว่าม็อบมีลักษณะสำคัญอยู่ที่การสร้างนิยามความหมายของคนแต่ละกลุ่ม นิยามความหมายของคำในลักษณะนี้จึงต้องพึงอิงอยู่กับกลุ่มคนที่ใช้เป็นหลัก ดังกรณีของคำว่า กฎหมู่ ซึ่งใช้ทั้งกับการชุมนุมประท้วงซึ่งดำเนินการโดยฝ่ายอำนาจรัฐและฝ่ายนักศึกษาประชาชน หรือในกรณีของคำว่า ม็อบ นี้แม้จะไม่มีหลักฐานเชิงประจักษ์ในรูปภาษาไทย นอกจากหลักฐานที่ปรากฏในเชิงบทสัมภาษณ์จากความทรงจำของบุคคล แต่จากหลักฐานที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ฉบับภาษาอังกฤษในยุค 6 ตุลา จะพบว่าม็อบมีลักษณะการต่อสู้ในลักษณะดังกล่าวอย่างชัดเจน ดังที่ Bangkok Post ไว้ว่า left-wing and right-wing mobs นั่นเอง หรือในกรณีของการกล่าวประณามนักศึกษาโดยฝ่ายรัฐว่า “เป็นคอมมิวนิสต์” ขณะที่ฝ่ายนักศึกษาประชาชนก็ใช้คำๆ เดียวกันนี้ในการกล่าวประณามพฤติกรรมดังกล่าวของฝ่ายรัฐว่า พยายามปลุกผีคอม (คอมมิวนิสต์)

⁷⁴ สัมภาษณ์, แล ดิลกวิทยรัตน์.

4.1.3 บทสรุป : การนำคำว่า ม็อบ

ในการศึกษาประวัติศาสตร์การใช้คำว่า ม็อบ ยุคต้นนี้อาจกล่าวได้ว่า จากหลักฐานที่มีปรากฏตามสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะหนังสือพิมพ์รายวันที่ยังคงมีการเก็บรวบรวมไว้ตราบนานปัจจุบันก็ทำให้สามารถยืนยันข้อเท็จจริงประการหนึ่งได้ว่า การใช้คำว่า “ม็อบ” ในสังคมไทยนั้นมีปรากฏในสังคมไทยอย่างน้อยนับตั้งแต่ช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลา เป็นต้นมา แต่ยังไม่มีการใช้คำๆ นี้ในการรายงานข่าวสารของสื่อประเภทนี้ หลักฐานที่พบปรากฏในรูปบทความที่มีการกล่าวพาดพิงถึงการใช้คำว่า ม็อบ ในการสื่อสารในสังคมการเมืองไทยในช่วงเวลาดังกล่าว ซึ่งจุดนี้ถือเป็นปัจจัยที่บ่งชี้ถึงอิทธิพลของสื่อประเภทอื่นที่มีต่อการนำคำๆ นี้ โดยอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าการที่ไม่พบหลักฐานการใช้ตามหน้าหนังสือพิมพ์รายวันนั้น อาจเป็นเพราะคำว่า ม็อบ ในยุคแรกนี้มีการใช้แบบปากต่อปาก และเป็นการใช้ในการรายงานข่าวสารบ้านเมืองผ่านสื่อประเภทอื่น โดยเฉพาะสื่อประเภทวิทยุ ซึ่งน่าจะมีอิทธิพลต่อการใช้และบิดเบือนความหมายของคำๆ นี้อย่างยิ่ง ซึ่งในเรื่องนี้ ทักษะของ อุทาร์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา จะเป็นหลักฐานยืนยันความทรงจำของบุคคลหลายๆ คนที่มีส่วนในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ช่วงดังกล่าวได้เป็นอย่างดี โดยบทสรุปในส่วนนี้อาจใช้ขยายความสิ่งที่ พฤทธิสาน ชุมพล ได้กล่าวให้ความเห็นไว้ในลักษณะที่ว่า “คำๆ นี้เป็นคำที่เริ่มใช้ในช่วงทศวรรษที่ 70 เมื่อนักศึกษาปลุกระดมประชาชน หรือที่เรียกว่า ‘ปลุก mob’ และทหารสลายการเดินขบวน หรือ ‘สลาย mob’”⁷⁵ กล่าวคือ นี่เป็นลักษณะการใช้คำว่า ม็อบ ในการรายงานข่าวสารของฝ่ายทหารซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการรับรู้ทางสังคมโดยรวมอย่างมาก ขณะเดียวกันก็พิสูจน์ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า ม็อบ กับนัยทางการเมืองที่แฝงอยู่ในคำๆ นี้ด้วย นั่นคือ ความพยายามในการทำลายความชอบธรรมของการชุมนุมประท้วงและการสร้างอคติทางสังคมต่อการชุมนุมโดยรวมของฝ่ายอำนาจรัฐนั่นเอง

ทั้งนี้ทั้งนั้น แม้การกล่าวอย่างฟันธงว่าคนกลุ่มใดเริ่มนำคำว่า ม็อบ นี้เข้ามาใช้ในการสื่อสารในสังคมไทยจะเป็นเรื่องยาก แต่อย่างน้อยก็อาจกล่าวได้ว่า การใช้คำว่า ม็อบ ในสังคมไทยในยุคแรกนั้นมีจุดประสงค์อย่างไรได้บ้าง ส่วนการใช้คำว่า ม็อบ นั้นจะพบว่ามีการใช้แพร่หลายในสังคมทั้งในฝ่ายอำนาจรัฐและกลุ่มนักศึกษาประชาชนที่เคลื่อนไหวทางการเมือง รวมทั้งสังคมโดยรวมและที่สำคัญคำๆ นี้ถูกใช้ในลักษณะของการสื่อความหมายถึง “ฝูงชน” หรือ “กลุ่มผู้ชุมนุม” จุดนี้จึงกล่าวได้ว่า การใช้คำว่า ม็อบ ในสังคมไทยในยุคเริ่มต้นนั้นเป็นการใช้ในความหมายที่ต่างจากนัยความหมายทางวิชาการ โดยเฉพาะทางทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่นิยาม mob ว่าหมายถึงฝูงชนก้าวร้าว ฝูงชนวุ่นวายบ้าคลั่ง ดังนั้นการใช้คำว่า ม็อบ ในช่วงต้นนี้อาจนำมาสู่ประเด็นเรื่องวัตถุประสงค์ของการใช้คำและอาจนำกลับมาเป็นสู่คำตอบต่อกลุ่มคนที่เริ่มนำคำว่า mob เข้ามาใช้สื่อสารในสังคมไทย

⁷⁵ William A. Callahan, *Imagining Democracy: Reading ‘the Events of May’ in Thailand*, p. 77.

เป็นกลุ่มแรก เพราะจากลักษณะความหมายที่เป็นที่เข้าใจกันทั่วไปในหมู่มวลส่วนใหญ่นี้คงเป็นเรื่องไม่ถนัดนักที่จะมีใครใช้โดยปราศจากความรอบคอบในการถอดความ mob ว่าเป็นเพียง “ฝูงชน” นอกเสียจากว่าจะใช้เพื่อมุ่งสร้างความเข้าใจที่บิดเบือนความชอบธรรมในการชุมนุมเคลื่อนไหวกองการเมือง เพราะคำๆ นี้ไม่ใช่คำสามัญในภาษาต่างประเทศที่จะใช้ทั่วไปในชีวิตประจำวัน เป็นคำที่มีนัยความหมายทางวิชาการที่เฉพาะเจาะจง ดังนั้นกลุ่มคนที่เป็นผู้เริ่มใช้คำๆ นี้ย่อมต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้ไม่มากนักน้อย เพราะฉะนั้นการใช้คำว่า mob ในยุคต้นนี้จึงอาจกล่าวได้ว่าเป็นการใช้โดยมีจุดหมายเพื่อกล่าวประณามและหวังให้เกิดทัศนคติในเชิงลบต่อกลุ่มบุคคลที่มีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวกองการเมืองในช่วงเวลาดังกล่าวนั่นเอง

ในเรื่องนี้อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การใช้คำว่า ม็อบ นั้นหากเริ่มจากฝ่ายนักศึกษาหรือที่เรียกกันว่าฝ่ายซ้ายนั้น ม็อบก็คงเป็นคำที่มีนัยความหมายเพียง “ผู้ชุมนุม” หรือ “การชุมนุม” เท่านั้น ในหมู่นักศึกษาบางคนเพื่อสื่อสารการนัดหมายจัดการชุมนุมประท้วงแต่ละครั้งและคำๆ นี้จะไม่มีการใช้ในการเรียก “กลุ่มผู้ชุมนุม” โดยเฉพาะในการสื่อสารในพื้นที่สาธารณะ แต่หากคำๆ นี้เริ่มจากฝ่ายทหารซึ่งเป็นฝ่ายขวานั้น ม็อบ มีนัยความหมายประณามการชุมนุมประท้วงอย่างเห็นได้ชัด โดยแฝงนัยแห่งการก่อความวุ่นวายและอาจมีนัยแฝงการกล่าวร้ายประชาชนพอๆ กับคำว่า “คอมมิวนิสต์” เลยทีเดียว ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าในบริบทพื้นที่สาธารณะ ม็อบ อาจเป็นคำที่ฝ่ายขวาใช้ในการกล่าวประณามการเคลื่อนไหวกองการของฝ่ายซ้ายอย่างเฉพาะเจาะจง นัยความแตกต่างที่เกิดขึ้นในคำว่า ม็อบ นี้แสดงให้เห็นว่า ในยุคแรกที่มีการใช้คำๆ นี้ ม็อบ เป็นวาทกรรมที่เปิดกว้างต่อการตีความอย่างชัดเจนหรืออาจกล่าวได้ว่านัยความหมายของ ม็อบ นั้นขึ้นอยู่กับทัศนคติทางการเมืองของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจเป็นข้อสรุปที่สามารถได้จวบจนปัจจุบัน แต่ในยุคนี้ยังพบว่ากลุ่มคนที่ได้ประโยชน์จากการให้ความหมาย ม็อบ นั้นเป็นฝ่ายอำนาจรัฐอย่างชัดเจน ขณะที่ในปัจจุบันความชัดเจนในเรื่องนี้กลับถูกลดทอนโดยบทบาทนำของสื่อในเรื่องนี้

อย่างไรก็ตามแม้จะพบว่า การใช้คำๆ นี้ในยุคแรกจะเป็นการที่ผิดแผกไปจากนิยามความหมายทางวิชาการของคำๆ นี้ในสังคมดั้งเดิม นั่นคือ มีการใช้ในความหมายของ “ฝูงชน” ซึ่งแม้จะสะท้อนนัยการกล่าวประณามกระบวนการชุมนุมเคลื่อนไหวกองการอันชอบธรรมของฝ่ายนักศึกษาและประชาชน แต่ขณะเดียวกันการนำคำๆ นี้เข้ามาใช้ในยุคดังกล่าวก็ได้สะท้อนร่องรอยบรรยากาศแบบประชาธิปไตยในสังคมไทยที่มีมากขึ้นได้ในระดับหนึ่งเป็นพร้อมกันด้วย เพราะโดยสภาพการณ์ทั่วไป หากสังคมยังถูกรอบงำอย่างเหนียวแน่นภายใต้ระบอบเผด็จการ แน่แน่นอนว่าการชุมนุมเคลื่อนไหวกองการเมืองโดยเปิดเผยในลักษณะที่เกิดขึ้นนี้คงไม่อาจกระทำได้ จุดนี้อาจนำมาสู่ประเด็นที่น่าสนใจประเด็นหนึ่งซึ่งผู้เขียนมีความเห็นสอดคล้องกับเกษียณ เตชะพีระ อย่างยิ่ง นั่นคือ ประเด็นที่ว่าก่อนจะมีการนำคำว่า ม็อบ เข้ามาใช้ในสังคมไทยนั้นปรากฏมีคำอื่นที่ใช้ในสื่อสื่อความหมายลักษณะเดียวกันนี้หรือไม่อย่างไร จุดนี้จะขอกล่าวเป็นเพียงข้อสังเกตกว้างที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาส่วนนี้ นั่นคือ จากการศึกษางานเขียนเกี่ยวกับเหตุการณ์การเคลื่อนไหวกองการเมืองของประชาชน

ในยุคก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 อันเป็นเหตุการณ์ที่ยอมรับทั่วกันว่าเป็นการเคลื่อนไหวทางการเมืองครั้งสำคัญของประชาชนในยุคที่ว่ากันว่าสังคมไทยมีการปกครองด้วยระบบประชาธิปไตย นั้น จะพบว่าคำที่น่าจะมีนัยความหมายเดียวกับ “มือบ” น่าจะเป็นคำที่อยู่ในบริบทของการต่อต้านอำนาจรัฐ/นโยบายของรัฐ อาทิคำว่า กบฏ แต่นี่คงเป็นถ้อยคำที่ถูกใช้ในบริบทของระบบการปกครองเก่าคือระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ส่วนคำว่า “คอมมิวนิสต์” เป็นอีกคำหนึ่งที่มีความน่าสนใจ ในกระบวนการศึกษาในส่วนที่ว่าด้วยจุดกำเนิดของการนำคำว่า มือบ เข้ามาใช้ในสังคมไทยเช่นกัน ดังได้กล่าวไปแล้วข้างต้น เนื่องจากเป็นคำที่ถูกใช้อย่างแพร่หลายในการเรียกขานการเคลื่อนไหวของกลุ่มคนใดๆ ที่ดำเนินการเคลื่อนไหวทางการเมือง ซึ่งร่องรอยอันเป็นหลักฐานสำคัญอย่างหนึ่งในเรื่องนี้ก็คือบทบัญญัติทางกฎหมายที่ห้ามให้มีการชุมนุมกันเกิน 5 คนในยุคที่สังคมไทยมีการปกครองโดยทหาร

โดยภาพรวมจากการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยผ่านทัศนคติที่มีต่อการใช้คำว่า มือบ นี้ ได้สะท้อนความหวาดระแวงที่รัฐไทยในยุคดังกล่าวมีต่อกระบวนการใช้สิทธิทางการเมืองโดยตรงของประชาชนอย่างเห็นได้ชัด การใช้คำว่า มือบ แทนการชุมนุมประท้วงนั้นสะท้อนนัยแห่งความเคลือบแคลงกับการเป็นผู้ถือครองอำนาจแต่ผู้เดียวของกลุ่มผู้ปกครอง สิ่งเหล่านี้ก็ดูจะเป็นเรื่องที่สมเหตุสมผลอยู่มากหากพิจารณาวิวัฒนาการของกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนในอดีต ขณะที่ในส่วนต่อไปจะเป็นการศึกษาวิวัฒนาการของคำว่า มือบ ในยุคต่อมา นั่นคือ พฤษภาทมิฬ 2535 อันเป็นอีกหนึ่งช่วงเวลาสำคัญในประวัติศาสตร์ไทยที่กระแสดemandการมีส่วนร่วมทางการเมืองของฝ่ายประชาชนดำเนินไปอย่างเข้มข้นและได้นำไปสู่เหตุการณ์นองเลือดในที่สุด ความหมายและการใช้คำว่า มือบ ในยุคนี้จะมีความเหมือนหรือแตกต่างจากยุคบุกเบิกนี้หรือไม่อย่างไรอาจเป็นประเด็นชี้วัดกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยไทยได้ในเวลาเดียวกัน

4.2 การกลับมาของคำว่า มือบ กับบาทของสื่อในทศวรรษ 2520

หลังจากเหตุการณ์การปราบปรามการชุมนุมประท้วงของนักศึกษาและประชาชนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์อย่างรุนแรง เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 และนักศึกษาจำนวนมากได้เข้าร่วมแนวทางการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์อย่างเต็มตัว ช่วงเวลาดังกล่าวอาจถือได้ว่าเป็นการสิ้นสุดยุคแห่งความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองในสังคมการเมืองไทยในระดับหนึ่ง แต่ดูเหมือนว่ารัฐไทยเองไม่ได้พัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยเลยหลังจากที่ได้ทำการปราบปรามกลุ่มบุคคลที่ได้กล่าวหาว่าเป็นศัตรูของระบบการปกครองนี้ให้พ้นออกไปจากสังคมแล้ว ตามที่คณะปฏิรูปได้กล่าวอ้างไว้ในแถลงการณ์เมื่อวันที่ 6 ตุลาคม 2519 สังคมยังคงเวียนว่ายอยู่ในวัฏจักรของการปฏิวัติในกลุ่มทหารมาอย่างต่อเนื่อง จนถึงยุคการปกครองของรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (2523-2532) ซึ่งถูกขนานนามว่า “ยุคประชาธิปไตยครึ่งใบ” (semi-democracy) และดูเหมือนจะเป็นยุคที่สังคม

ประชาธิปไตยไทยเริ่มมีความมั่นคงมากขึ้น แต่การใช้คำว่า ม็อบ ในความหมายของการชุมนุมประท้วงก็หาได้เปลี่ยนแปลงไปไม่ และยิ่งไปกว่านั้น คำๆ นี้กลับถูกใช้แทนที่คำว่า ชุมนุม หรือชุมนุมประท้วงอย่างสมบูรณ์จนเป็นที่เข้าใจร่วมกันในสังคม ด้วยความนิยมในการใช้คำว่า ม็อบ อย่างดาษดื่นตามหน้าหนังสือพิมพ์ในปัจจุบันและที่สำคัญในภาษาพูดคำว่า ม็อบ ก็ได้เข้ามาแทนที่การชุมนุม แล้วอย่างสิ้นเชิง

หลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 การใช้คำว่า mob ในสังคมไทยนี้จะเริ่มปรากฏให้เห็นอีกครั้งในช่วงทศวรรษต่อมา นั่นคือ ทศวรรษ 1980 ดังที่ Callahan ได้กล่าวไว้ สอดคล้องกับบทสัมภาษณ์ประภาส ปิ่นตบแต่ง ซึ่งได้ทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องการเมืองภาคประชาชนผ่านประเด็นเรื่องการชุมนุมประท้วงอย่างละเอียดจะพบว่า คำว่า mob นี้เริ่มถูกใช้พาดหัวข่าวหน้าหนึ่งตามหน้าหนังสือพิมพ์มาตั้งแต่ 2525 ซึ่งเป็นช่วงที่เกิดวิกฤติการณ์น้ำมัน โดยเขาได้กล่าวถึงเรื่องนี้ในผลงานของเขาว่า

“ในปี 2525 มี “ม็อบจัดตั้ง” และดูเหมือนหนังสือพิมพ์จะใช้คำว่า “ม็อบ” เป็นครั้งแรกคือกรณีของนายทวิ ไกรคุปต์ ที่กำลังจะถูกขับออกจากสภา ได้นำชาวบ้านจาก จ.ราชบุรีมาสนับสนุนกว่า 500 คน โดยหนังสือพิมพ์มติชนรายวันพาดหัวข่าวว่า “ระดมดาวสภาชุดเต็มที—ทวิปลุกม็อบด้านสภาฯ รุมขับทวิวันนี้ ส.ส. ท้า “แพ้” โกงหัวบวชชี...” (มติชนรายวัน, 8 กรกฎาคม 2525 : 1) ม็อบที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะเหมือนกับการแสดง “มติมหาชน” ที่ครั้งหนึ่งเคยใช้ในยุคช่วงปี 2500”⁷⁶

จากข้อความข้างต้นดูเหมือนว่า สำหรับ ประภาส การกลับมาของคำว่า ม็อบ ในทศวรรษนี้ดูจะเป็นกระบวนการที่แฝงนัยทางการเมืองอยู่เช่นเดิม ดังจะเห็นได้จากการที่เขาโยงเหตุการณ์ที่เรียกว่า “ม็อบ” กับ “การแสดงมติมหาชน” ที่เกิดขึ้นในยุคอำนาจเผด็จการของทหารดำรงอยู่อย่างเข้มแข็ง แม้ว่าในเชิงรูปแบบ/กระบวนการก่อตัวของสิ่งที่เกิดขึ้นอาจเป็นเช่นเดียวกับสิ่งที่ประภาสเข้าใจ แต่การสรุปของประภาส ในแง่หนึ่งอาจเป็นผลมาจากการที่คำว่า ม็อบ ในยุคนี้ได้ถูกให้นิยามหมาย ความถึงการชุมนุมอย่างสมบูรณ์ไปแล้ว ดังนั้นบทสรุปของเขาจึงมุ่งชี้ไปที่เป้าหมายของขบวนการดังกล่าว และที่สำคัญคือการสะท้อนนัยแฝงเบื้องหลังของคำทั้ง 2 นี้แสดงนัยการจัดตั้ง/การจ้วงวานอันแสดงถึงการรวมกลุ่มทางการเมืองที่มีเจตนาไม่บริสุทธิ์และอาจถึงเป็นร่องรอยสำคัญในการอธิบายสถานภาพ/ความเข้าใจของสังคมที่มีต่อคำว่า ม็อบ ในปัจจุบัน

ขณะเดียวกันลักษณะการใช้ข้างต้นก็สะท้อนนัยการคุกประชาชนที่ถูกมองเป็นเพียงเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองให้กับผู้มีอำนาจ/นักการเมืองเท่านั้น เนื่องจากในยุค

⁷⁶ ประภาส ปิ่นตบแต่ง, การเมืองบนท้องถนน 99 วันสมัชชาคนจนและประวัติศาสตร์การเดินขบวน ชุมนุมประท้วงในสังคมไทย, หน้า 28.

แรกของการใช้คำๆ นี้ แม้ มีอบ จะถูกใช้หมายความว่า การชุมนุม โดยเฉพาะของขบวนการนักศึกษาซึ่งเป็นกลุ่มอำนาจใหม่ที่กำลังมีบทบาทหน้าที่ท้าทายอำนาจของชนชั้นปกครองเดิม การใช้คำว่า มีอบ เพื่อกล่าวประณามทำลายความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้ามในบริบทดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่สมเหตุสมผลและสามารถอธิบายได้ ขณะที่ในช่วงทศวรรษ 2520 การนำคำๆ นี้กลับมาใช้ใหม่ในลักษณะโดยแฝงนัยทางการเมืองในลักษณะของการใช้เพื่อสื่อความหมายถึงการชุมนุมนี้ จึงอาจอธิบายได้เพียงว่าเป็นมรดกตกค้างจากการต่อสู้ทางการเมืองในช่วง 14 ตุลาคม 2516 ถึง 6 ตุลาคม 2519 และเป็นมรดกจากฝ่ายอำนาจเผด็จการซึ่งเป็นผู้สร้างวาทกรรมนี้ขึ้นเพื่อทำลายความชอบธรรมของฝ่ายขบวนการนักศึกษาประชาชน แต่กลุ่มคนที่รับเอามรดกนี้และมีบทบาทนำในการส่งผ่านออกคิดดังกล่าวสู่สังคมกลับกลายเป็นสื่อมวลชน ซึ่งอาจมิได้มีนัยแฝงเร้นในการดูถูกประชาชน อาจเป็นเพียงแค่การสร้างสีสันทางภาษาทางการเมืองคำหนึ่งเท่านั้น ซึ่งประเด็นนี้ดูจะเป็นนัยแฝงที่สะท้อนความปลอดสำนึกกับผิชอบต่อสังคมของสื่อในฐานะที่เป็นกลไกหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ทางการเมืองอย่างยิ่ง ซึ่งจะเห็นได้ชัดในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ด้วยบทบาทของสื่อในการใช้คำว่า มีอบ ในยุคต่อมาของหนังสือพิมพ์รายวันได้มีบทบาทอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจกับสังคมโดยรวมต่อนัยความหมายของ มีอบ กับการรวมกลุ่มทางการเมืองตลอดช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมาอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นนัยการสร้างความเข้าใจที่ตรงกันข้ามกับความหมายของมีอบในทางสากลและยิ่งไปกว่านั้นลักษณะนัยความหมายดังกล่าวยังเป็นสิ่งที่หาได้มีนัยอันสะท้อนจุดยืนทางการเมืองของผู้ใช้ไม่

โดยหากพิจารณาจากบริบทแวดล้อมแล้วดูเหมือนว่าการใช้คำว่า มีอบ ในยุคนี้จะเป็นการใช้เพื่อสื่อความหมายถึง การชุมนุมที่ถูกจัดตั้งขึ้นเพื่อแสดงความคิดเห็นและจุดยืนทางการเมืองโดยมีลักษณะสำคัญอยู่การแสดงพลังสนับสนุนบุคคลใดบุคคลหนึ่งในทางการเมือง โดยอาจเรียกได้ว่าเป็นเพียง “มีอบการเมือง” ในเรื่องนี้อาจสอดคล้องกับบริบททางสังคมการเมืองซึ่งอยู่ภายใต้ช่วงของการปกครองแบบกึ่งประชาธิปไตยกึ่งเผด็จการซึ่งอาจมีผลต่อการแสดงทัศนคติทางการเมืองที่แท้จริงของประชาชนทั่วไป ทำให้ปรากฏการณ์ดังกล่าวและคำว่า มีอบ มีปรากฏน้อยมาก อย่างไรก็ตามสิ่งเหล่านี้อาจมีส่วนต่อภาพลักษณ์ของ มีอบ ในยุคต่อๆ มาที่มักถูกมุ่งเน้นให้ภาพการจัดตั้งและการจ้างวานเป็นสำคัญ ในแง่หนึ่งจุดนี้อาจมีผลต่อทัศนคติทางสังคมโดยรวม กลายเป็นความเคยชินว่าเมื่อมีการกล่าวถึง มีอบ นอกจากจะเป็นเรื่องของการชุมนุมที่อาจถูกจัดตั้งโดยใครคนใดหรือกลุ่มใดแล้ว ยังมีนัยแฝงในเรื่องการจ้างวานเพื่อหวังผลประโยชน์ทางการเมืองเฉพาะตัวด้วย เนื่องจากกลุ่มผู้ชุมนุมในยุคนี้มักเป็นชาวบ้าน ชาวนาชาวไร่และผู้ใช้แรงงานซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับต่ำ แต่ ณ จุดนี้อาจสะท้อนประเด็นหลักในเรื่องนี้ประการหนึ่งคือ มีอบ ในสังคมไทยให้น้ำหนักกับภาพลักษณ์ที่แฝงด้วยอคติต่อการรวมกลุ่มของประชาชนมากกว่าการใช้ความรุนแรงในการรวมกลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างมาก โดยนัยแห่งนี้อาจสะท้อนมุมมองของนักหนังสือพิมพ์ที่มีต่อการชุมนุมด้วยก็เป็นได้ ดังจะกล่าวต่อไป แต่ ณ จุดนี้อาจกล่าวได้ว่า มีอบ กลายเป็นคำที่รับรู้กันทั่วไป

อีกครั้งเมื่อถูกสื่อมวลชน โดยเฉพาะนักหนังสือพิมพ์นำมาใช้ในการพาดหัวและรายงานข่าว ซึ่งดูเหมือนว่าจะมีเหตุผลเพียงเพื่อความกระชับและประหยัดพื้นที่ในการพาดหัวข่าวหน้าหนึ่งเท่านั้น

4.3 นัยของคำว่า “มือบ” ในบริบทประชาธิปไตยเต็มใบ

ในทศวรรษต่อมา มือบ กลายเป็นคำที่รู้จักกันดีในสังคมไทยในความหมายของ การชุมนุม แต่เป้าหมายในการชุมนุมนั้นอาจแบ่งได้เป็น 2 ระดับนั่นคือ เป้าหมายต่อบุคคลและต่อนโยบายของรัฐ โดยสำหรับเป้าหมายต่อบุคคลนั้นจะเห็นได้ชัดจากภาพของการ “ปลุกมือบ” หรือ “ก่อมือบ” ขึ้นเพื่อสนับสนุนตัวบุคคล พรรคการเมืองและ/หรือนโยบายที่เรียกว่า “มือบจัดตั้ง” หรือ “มือบหนุน” (มือบสนับสนุน) อันเป็นสิ่งที่มักเกิดขึ้นควบคู่ไปกับลักษณะของมือบอีกประเภทหนึ่งในสังคมไทย นั่นคือ “มือบต้าน” หรือก็คือการรวมตัวชุมนุมของกลุ่มคนที่มีทัศนคติหรือจุดยืนตรงกันข้ามกันกับคนกลุ่มแรกจุดนี้จึงอาจเป็นที่มาของคำว่า “มือบการเมือง” นั่นเอง ขณะที่ มือบ ในบริบทความหมายของการชุมนุมประท้วงนโยบายการบริหาร/การพัฒนาประเทศของรัฐบาลนั้นก็ดูเหมือนว่าเพิ่งเริ่มมีปรากฏในช่วงปี 2532-33 นี้เอง และเป็นผลมาจากบริบทแบบเปิดของสังคมประชาธิปไตยภายใต้รัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ซึ่งเป็นรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเป็นครั้งแรก หลังยุคการปกครองแบบประชาธิปไตยครึ่งใบ

อย่างไรก็ตามก่อนจะกล่าวถึงนัยของคำว่า มือบ ในทศวรรษ 2530 จะพบว่ามโนทัศน์ที่น่าสนใจจากภาพรวมของ มือบ ข้างต้น โดยเฉพาะในกรณีของ “มือบจัดตั้ง” เพราะหากพิจารณาอย่างละเอียดแล้วจะพบว่า คำว่า “จัดตั้ง” นั้นเป็นภาษาของฝ่ายคอมมิวนิสต์ที่นิยมใช้ในการสื่อความหมายถึงกระบวนการเผยแพร่แนวความคิดของลัทธิเพื่อสร้างกำลังสนับสนุนหรือที่เรียกว่า “สายจัดตั้ง” และเป็นภาษาทางการเมืองที่มีการใช้อย่างแพร่หลายหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ในยุคที่กระแสอุดมการณ์ทางการเมืองดังกล่าวกำลังได้รับความนิยมอย่างสูงในสังคมไทย การที่คำๆ นี้ถูกนำมากลับใช้อีกครั้งในปี พ.ศ. 2525 ในการพาดหัวข่าวในหนังสือพิมพ์รายวันนี้จึงมีนัยที่น่าสนใจอยู่มาก กล่าวคือ นี้อาจเป็นสิ่งที่สะท้อนการสูญสลายไปอย่างสิ้นเชิงของปัญหา “ภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์” ที่เคยสร้างความหวาดกลัวและความหวาดระแวงต่อกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายประชาชนในทศวรรษ 2510 ถือเป็นกรณีสิ้นสุดของการต่อสู้ทางอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคมจึงทำให้การนำคำลักษณะดังกล่าวกลับมาใช้อย่างเปิดเผยสามารถทำได้โดยไม่ตะจิตตะขงใจนัก นักหนังสือพิมพ์ที่เคยยึดมั่นกับอุดมการณ์อย่างเหนียวแน่นในยุคนี้ก็ดูจะเปลี่ยนแปลงปรับตัวเข้ากับสภาพเศรษฐกิจสังคมอย่างกลมกลืน ดังจะเห็นได้จากการใช้คำว่า มือบ ในลักษณะดังกล่าวข้างต้นและในเวลาต่อมากลายเป็นกลุ่มคนเป็นสื่อที่สร้างความเข้าใจผิดให้กับนิยามความหมายของคำๆ นี้อย่างสุดโต่ง และที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นก็คือ การสูญสลายของความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมืองหรือ ภัยคุกคามจากคอมมิวนิสต์ นั้นดูเหมือนจะมีสัมพันธภาพอำนาจการกล่าวร้ายทางการเมืองของคำว่า มือบ อย่างมากกล่าวคือ การกล่าวร้ายประชาชนโดยผ่าน

คำว่า ม็อบ นี้กลายเป็นการกล่าวร้ายทางสังคมหรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นกล่าวร้ายระหว่างผู้ถูกปกครองโดยกันเอง แทนที่จะเป็นการกระทำของฝ่ายอำนาจรัฐดังเช่นในอดีต

ขณะเดียวกันจากความนิยมในการใช้คำว่า mob ในยุคนี้ดูผิวเผินเหมือนว่าจะเริ่มปราศจาก value judgement มากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่คำนี้ถูกนำมาใช้ในการเรียกขานการชุมนุมประท้วงอย่างเหมารวมและเป็นการใช้ในลักษณะที่ Callahan เรียกว่า “เป็นคำนามกว้างๆ” นั่นเอง ซึ่งคำกล่าวในลักษณะดังกล่าวนี้ก็เป็นผลเนื่องมาจากอิทธิพลของสื่อในการเลือกใช้ถ้อยคำในการรายงานข่าวการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองอันเป็นปรากฏการณ์ที่มีให้เห็นอย่างชัดเจนตามหน้าหนังสือพิมพ์รายวันนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมานั่นเอง อาทิกรณีของ ม็อบกาแฟ ม็อบท่าเรือ ม็อบข้าวโพด ม็อบปากมุล เป็นต้น นอกจากนี้ในช่วงเวลาดังกล่าววารสารการเมืองรายสัปดาห์เองก็เริ่มรับเอาคำว่า ม็อบ นี้เข้ามาใช้ในการรายงานและวิเคราะห์ข่าวเช่นกัน ดังจะเห็นจากสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ซึ่งได้กล่าวถึงภาพรวมของ ม็อบ ในช่วงนี้ไว้ว่าเป็น “ม็อบการเมือง” และได้ขยายความว่า “ตั้งแต่เช้าตรู่ของวันเปิดประชุมสภาฯ ประดา “ม็อบ” หรือกลุ่มพลังต่างๆ นับสิบกลุ่มได้เดินทางมารวมชุมนุมกันอยู่บริเวณข้างถนนฝั่งตรงข้ามกับรัฐสภาและเริ่มมีจำนวนคับคั่งยิ่งขึ้น เมื่อใกล้เวลาเปิดประชุมสภาฯ บางกลุ่มมาชุมนุมเพื่อสังเกตการณ์ บางกลุ่มมาเพื่อสนับสนุน พรก. ยกเลิกสัมปทานป่าไม้ บางกลุ่มก็เดินทางมาชุมนุมเพื่อให้กำลังใจแก่ ส.ส. ฝ่ายค้านที่ตนนิยมชมชอบ นอกจากนี้ยังมีประชาชนและกลุ่มพลังอื่นๆ ที่เดินทางมาชุมนุมเพื่อร้องเรียนเรื่องอื่นๆ...”⁷⁷ จุดนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า แม้สื่อสิ่งพิมพ์รายวันจะมีบทบาทสำคัญในการใช้คำว่า ม็อบ แต่สื่อประเภทที่มีบทบาทสำคัญช่วยในการเน้นย้ำเชื่อมโยงความหมายของ ม็อบ ในลักษณะดังกล่าวก็คือ สื่อประเภทวารสารการเมืองทั้งรายสัปดาห์และรายปักษ์นั่นเอง โดยเฉพาะในยุคพฤษภาทมิฬ ดังจะกล่าวต่อไป จุดนี้หากพิจารณาแล้วกลับพบว่า แท้จริงแล้วการกล่าวร้ายประชาชนผ่านคำว่า ม็อบ ในช่วงเวลานี้ได้ขยายอำนาจการกล่าวประณามออกไปอย่างครอบคลุมและสร้างอคติต่อทั้งกลุ่มบุคคลผู้เคลื่อนไหวและทิศทางสังคมที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง

อย่างไรก็ตาม ความคิดสร้างสรรค์หลากหลายของการใช้คำขยายพฤติกรรมกรรมการชุมนุมประท้วงที่ถูกเรียกว่า ม็อบ ในสังคมไทยสะท้อนลักษณะเด่นในเชิงทิศทางสังคมที่มีต่อ ม็อบ เหล่านี้ด้วย ดังจะเห็นได้จากกรณีของคำว่า “ม็อบเชลียร์” ที่ดูเหมือนจะเริ่มมีปรากฏตามหน้าหนังสือพิมพ์เป็นครั้งแรกในปี 2532/3 นี้เอง ในเรื่องนี้ ประพาส ปิ่นตบแต่งได้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า

“นอกจากนี้ มีการเดินขบวนที่เป็น “ม็อบสนับสนุน” หรือที่หนังสือพิมพ์เรียกว่า “ม็อบเชลียร์” (เชียร์+เลีย) ที่มีการมอบดอกไม้ให้แก่นักการเมืองที่ดำรงตำแหน่ง

⁷⁷ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (14 พ.ศ. 2532):12.

นายกรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรี หรือการให้กำลังใจข้าราชการชั้นสูง ทหาร ฯลฯ คล้ายกับการชุมนุมทางการเมืองเพื่อสร้างมติมหาชนในยุคแรกๆ ที่ได้พิจารณามา ดังเช่น การชุมนุมมอบดอกไม้ให้กำลังใจแก่พลเอกชาติชายและรัฐมนตรีในช่วงการอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล....การชุมนุมเช่นนี้จะเกิดควบคู่ไปกับการชุมนุมเพื่อขับไล่ซึ่งมีวัตถุประสงค์ตรงกันข้าม”⁷⁸

คำขยายที่ถูกใช้เพื่ออธิบายลักษณะที่มาหรือสาเหตุของม็อบแต่ละกลุ่มนี้จะสังเกตว่าเป็นอาจเป็นกระบวนการจัดจำแนกประเภทของม็อบอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพียงเพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนว่ากำลังหมายถึง ม็อบอะไร นี่คือบทสะท้อนปัญหาการใช้คำๆ นี้อย่างเหมาะสมในระดับหนึ่งหรืออาจกล่าวได้ว่านี่คือเหตุผลความจำเป็นที่ต้องสร้างคำขยายกับ ม็อบ ที่เกิดใหม่ทุกครั้ง และในกรณีของม็อบเชลียร์ ที่ยกมาข้างต้นก็เป็นสิ่งที่ไม่น่าแปลกใจเลยว่าเพราะเหตุใด ม็อบ จึงถูกตีตราว่าเป็นการรวมกลุ่มทางการเมืองเพื่อหวังผลทางการเมืองโดยกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือนักการเมืองเป็นหลัก ทั้งที่ในยุคที่สังคมเริ่มมีลักษณะเปิดมากขึ้น การรับรู้ในสิทธิทางการเมืองของประชาชนตามครรลองของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย อันหมายถึงความรวมถึงการชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้เกิดการดำเนินการแก้ไขปรับปรุงสภาพชีวิตของคนให้ดีขึ้นก็เป็นสิ่งที่น่าจะเป็นไปได้ มิใช่เป็นเพียงการร้องขอหรือจัดตั้งโดยฝ่ายการเมืองเท่านั้น แต่สิ่งที่เกิดขึ้นกลับดูเหมือนว่าลักษณะของกลุ่มคนที่ถูกเรียกว่า ม็อบ ในยุคนี้จะเป็นกลุ่มคนที่ถูกจัดตั้งขึ้นโดยฝ่ายอำนาจรัฐ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายรัฐบาลหรือนักการเมือง ทั้งนี้เพื่อแสดงพลังสนับสนุนและสร้างความชอบธรรมทางการเมืองของตนเป็นสำคัญ จุดนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ม็อบหรือกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยการรวมกลุ่มเพื่อแสดงจุดยืนของประชาชนในสังคมไทยนี้ถูกมองเป็นเพียงเครื่องมือทางการเมืองของใครหรือคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเพื่อสร้างความชอบธรรมตามครรลองประชาธิปไตยเท่านั้น

โดยภาพรวมในช่วงปี พ.ศ. 2532 นี้ ดูเหมือนว่าคำว่า ม็อบ จะยังไม่ปรากฏใช้แพร่หลายนัก มีปรากฏเพียงช่วงเดียวคือในเดือนพฤษภาคม ประเด็นนี้สอดคล้องกับภาพการเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมืองของกลุ่มประชาชนที่มีปรากฏไม่มากนัก นัยความหมายของคำว่า ม็อบ เองก็ดูจะยังคงสับสนซับซ้อนอยู่ไม่น้อย ดังจะเห็นได้จาก คำกล่าวของ พล.ต.อ. เภา สารสิน รองนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นที่มีต่อการชุมนุมของประชาชนที่ว่า “อย่าไปเรียกว่าม็อบเลย เป็นเพียงผู้ที่ไม่เห็นด้วย ไม่พอใจอะไรหน่อยเขาก็มาเรียกร้องต่อรัฐบาล ม็อบไม่เห็นทำความเดือดร้อนให้กับใคร บ้าน

⁷⁸ ประภาส ปิ่นตบแต่ง, การเมืองบนท้องถนน 99 วันสมัชชาคนจนและประวัติศาสตร์การเดินขบวน ชุมนุมประท้วงในสังคมไทย, หน้า 32.

เราเป็นประชาธิปไตยไม่พอใจอะไรก็สามารถร้องเรียนกันได้”⁷⁹ ซึ่งจุดนี้ มีอบ คูเหมือนมีความหมายที่ขัดแย้งกันอย่างเห็นได้ชัด นั่นคือ หมายความว่าถึงทั้งพฤติกรรมที่สร้างความเดือดร้อนให้กับสังคมและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่ชอบธรรมภายใต้ระบบประชาธิปไตย หรืออาจกล่าวได้ว่า นัยความหมายของ มีอบ คำแรกที่เขาใช้สื่อความถึง มีอบ ในการรับรู้ของสากล ขณะที่ มีอบ ในครั้งหลังนั้นอาจหมายถึงการชุมนุม ข้อความข้างต้นจึงสะท้อนความสับสนในการใช้คำอันเป็นผลจากการยึดโยง มีอบ กับการชุมนุมอย่างผูกขาด จนทำให้ในบางครั้ง บางประโยคผู้พูดใช้คำซ้ำกันในสองความหมายอย่างไม่รู้ตัวและสื่อความหมายทางการเมืองอย่างคลุมเครือ ซึ่งจุดนี้อาจเป็นปัญหาที่ชัดเจนขึ้นเมื่อกล่าวถึงนโยบายการจัดการกับ มีอบ

ขณะที่ในช่วงต้นปี 2533 มีอบเริ่มมีปรากฏมากขึ้นจนอาจกล่าวได้ว่าเป็น “มีอบรายวัน” เลยทีเดีย และจุดนี้เองที่ทำให้คำว่า มีอบ เริ่มขยายตัวเข้าไปอยู่ในพื้นที่ของหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์อย่างเต็มตัว อย่างน้อยก็ในหนังสือพิมพ์รายสัปดาห์ที่ได้รับความนิยมอย่างมติชนและสยามรัฐ สัปดาห์วิจารณ์ โดยเฉพาะในกรณีของหนังสือเล่มหลังที่เริ่มมีการใช้คำว่า มีอบ ในการพาดหัวข้อข่าวย่อยในหน้าปกเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2533 และนี่ก็ถือเป็นช่วงเวลาที่มีอบ กลายเป็นเพียงคำนามกว้างๆ ที่จำเป็นต้องใช้คำลักษณะนามมาขยายเพื่อให้เกิดความชัดเจน ดังที่ Callahan ได้กล่าวไว้ นั่นเอง ขณะเดียวกันสิ่งเหล่านี้ก็เป็นลักษณะเด่นอีกประการของความแตกต่างของนัยความหมายของคำว่า มีอบ ในสังคมไทยนอกเหนือจากประเด็นการใช้ความรุนแรง นั่นคือการสามารถระบุตัวระบุกฎหมายที่เป็น มีอบ ได้อย่างชัดเจน และกลุ่มคนที่ถูกเรียกว่า มีอบ ก็เป็นคนที่รู้จักมักคุ้นกันในระดับหนึ่ง ไม่ใช่คนแปลกหน้าที่ต่างมาชุมนุมกันเพื่อแสดงจุดยืนทางการเมืองของตน และแน่นอนว่าสิ่งเหล่านี้ย่อมสะท้อนถึงนัยของการจัดตั้งของมีอบไทยด้วยไม่มากก็น้อย

อย่างไรก็ตามคำลักษณะนามที่ถูกใช้เพื่อมาขยายเอกลักษณ์และ/หรือชื่อเรียกของ มีอบ แต่ละกลุ่มนี้ นอกจากจะเป็นคำที่สะท้อนกลุ่มอาชีพแล้ว อาทิ การพาดหัวของบรรดาหนังสือพิมพ์รายวันในช่วงต้นปี 2533 ที่ใช้คำว่า มีอบกาแฟ มีอบถั่วเหลือง มีอบแรงงาน มีอบท่าเรือ มีอบรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น ยังรวมถึงจุดยืนในการชุมนุมในแง่ของการสนับสนุนหรือต่อต้านอีกด้วย อาทิ มีอบด้าน มีอบหนุ่ย มีอบเซลิเยร์ หรือการชุมนุมที่มีลักษณะการสนับสนุนบุคคลใดบุคคลหนึ่งอย่างเฉพาะเจาะจง อาทิ การพาดหัวของหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งในวันที่ 4 ม.ค. 2533 ว่า “หวั่นมีอบมหาชน “มีอบอนันต์” ซึ่งการพาดหัวข่าวในลักษณะนี้นอกจากจะชี้ให้เห็นจุดยืนทางการเมืองของกลุ่มผู้ชุมนุมแต่ละกลุ่มแล้ว จุดนี้ยังสะท้อนให้เห็นความต่อเนื่องของกระบวนการที่ถูกเรียกว่า มีอบ ในสังคมไทยด้วย ดังกรณีการใช้ภาษาในการบรรยายสถานการณ์การชุมนุมในเชิง “มีอบชนมีอบ” ซึ่งประเด็นนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นวิวัฒนาการของภาษาและกลยุทธ์ในเรื่อง “มีอบ” จากที่เคยมีการใช้คำว่า “มีอบกินมีอบ” ในช่วง 6 ตุลา นั่นเอง

⁷⁹ สยามรัฐ (19 พ.ค. 2532): 3.

ปรากฏการณ์ที่น่าสนใจในสังคมประชาธิปไตยของไทยที่เกี่ยวข้องกับ มีอบ อย่างเหนียวแน่นประการหนึ่งก็คือ ในสังคมไทย ปรากฏการณ์ที่เรียกว่า มีอบ หรือการประชุมชุมประท้วงทางการเมืองนี้ถูกมองว่าเป็นปัจจัยชี้วัดความอ่อนแอของระบบประชาธิปไตย โดยอาจกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงได้ว่าเป็นความอ่อนแอของฝ่ายรัฐบาล ขณะที่ในสังคมประชาธิปไตยตะวันตก มีอบ คือภาพของกระบวนการการประท้วงโดยใช้ความรุนแรงซึ่งอยู่ในระดับที่คุกคามความสงบเรียบร้อยของสังคม มิใช่ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ในเรื่องนี้จึงเป็นบทพิสูจน์สถานะแห่งความขัดแย้งต่อความเป็นประชาธิปไตยของสังคมไทยได้อย่างดีในแง่ที่ว่า จริงอยู่ที่การประท้วงที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของรัฐบาลทุกรัฐบาลในโลก แต่นั่นน่าจะเป็นการสะท้อนการทำงานของรัฐบาลมากกว่าภาพความเข้มแข็งหรืออ่อนแออย่างที่หลายฝ่ายเข้าใจ หากรัฐบาลจริงใจแก้ปัญหาที่กลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงเรียกร้องแล้วละก็ ความชอบธรรมในการปกครองของพวกเขาย่อมคงอยู่ นอกจากนี้การใช้สิทธิทางการเมืองโดยตรงในการมีส่วนร่วมทางการเมืองนี้ หากพิจารณาจากการอ้างว่าสังคมไทยเป็นประชาธิปไตยแล้วละก็ นี่ก็น่าจะเป็นปัจจัยยืนยันยืนยันความเป็นประชาธิปไตยที่พลเมืองมีสิทธิตามรัฐธรรมนูญในการแสดงออกดังกล่าวมิใช่หรือ และกระบวนการดังกล่าวก็ถือว่าเป็นกลไกสำคัญยิ่งต่อการตรวจสอบการบริหารประเทศของเหล่าผู้แทนทั้งหลายที่ประชาชนเลือกตั้งเข้าไปทำงานในรัฐสภาเพื่อดูแลจัดการความเป็นอยู่ของพวกเขาให้อยู่ในระดับที่ดี มิใช่เลือกเข้าไปทำหน้าที่ปกครองประเทศโดยเผด็จการแบบเบ็ดเสร็จจนไม่สามารถตรวจสอบได้

อย่างไรก็ตามภาพความอ่อนแอนี้ก็ดูจะเป็นสิ่งที่ยากจะปฏิเสธได้ในสังคมนี้ และที่สำคัญนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นความอ่อนแอในระดับสังคมเลยทีเดียว เพราะดูเหมือนว่าประเด็นต่างๆ ที่ถูกเรียกร้องให้รัฐดำเนินการแก้ไขนี้ ไม่ว่าจะเก่าหรือใหม่ต่างก็เป็นตัวสะท้อนระดับความลึกซึ้งของปัญหาการบริหารประเทศที่มีมายาวนานด้วยกันทั้งสิ้น โดยเฉพาะประเด็นการคอร์รัปชัน แต่แทนที่รัฐไทยจะปรับตัวให้สอดคล้องกับความเป็นประชาธิปไตยที่ถูกพัฒนาขึ้นในฝ่ายประชาชน สิ่งที่เกิดขึ้นกลับกลายเป็นว่า พวกเขาพยายามสร้างภาพทำลายความน่าเชื่อถือในเรื่องเจตนาบริสุทธิ์ในการรวมกลุ่มทางการเมืองที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการที่ไม่ต่างไปจากรัฐบาลทหารในยุคแรกๆ ของการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยเลย แนวคิดของฝ่ายอำนาจรัฐ ไม่ว่าจะเป็นนักการเมืองโดยเฉพาะฝ่ายรัฐบาลหรือข้าราชการที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนกลับปรากฏในลักษณะของ “ความเป็นศัตรู” “ความเป็นอื่น” “การสร้างควมวุ่นวาย” มากกว่าจะยอมรับความล้มเหลวข้อผิดพลาดจากการบริหารของตน โดยแนวคิดดังกล่าวอาจเห็นได้ชัดจากการให้ความเห็นของข้าราชการระดับสูงท่านหนึ่งต่อเหตุการณ์การประชุมประท้วงในช่วงต้นๆ ของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ที่ได้อ้างในสยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ ไว้ว่า

“เจ้าหน้าที่ระดับสูงจากหน่วยงานข่าวกรองของรัฐบาลได้กล่าวถึงสถานการณ์ทางการเมืองในช่วงต้นปี 2533 ซึ่งเต็มไปด้วยการประชุมหรือ มีอบ ว่า “การก่อมีอบต่างๆ

ที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นมือบชาวสวนยาง มือบชาวสวนกาแฟ ฯลฯ ล้วนแล้วแต่มีการแทรกแซงจากกลุ่มพลังดังกล่าว (ฝ่ายที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง/มือที่สาม-ผู้เขียน) โดยทำงานในรูปแบบการจัดตั้ง และประสานงานกับผู้นำแรงงานบางคน แม้แต่การชุมนุมของสหภาพแรงงานท่าเรือล่าสุดนี้ ก็มีการแทรกแซงทางการเมือง หรือแม้แต่กรณีการจับผู้บุกรุกป่าสงวนฯ ก็ล้วนแต่มีการเมืองอยู่เบื้องหลังทั้งสิ้น โดยเขาพยายามจะสร้างความหวาดระแวงกันเองในพรรคร่วมรัฐบาล ในขณะที่เดียวกันก็จะเล่นเกมแทรกแซงกลุ่มมือบ และกลุ่มพลังต่างๆ จากภายนอก เพื่อกดดันรัฐบาล ไปจนกว่าจะเปิดสภาฯ และเมื่อโยงปัญหาต่างๆ เข้าสู่สภาฯ ก็อาจจะก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างพรรคร่วมรัฐบาล หรือระหว่างรัฐบาลกับรัฐสภาฯ จนผู้นำรัฐบาลไม่มีทางเลือกที่จะต้องตัดสินใจยุบสภาฯ ในที่สุด”⁸⁰

มุมมองต่อ มือบ ในลักษณะดังกล่าวดูเหมือนจะกลายเป็นสูตรสำเร็จที่ฝ่ายอำนาจรัฐใช้ในการอธิบายภาพการชุมนุมประท้วงของประชาชนตลอดมา แม้ในบางกรณีที่สิ่งทีพวกเขาเรียกว่า มือบ นี้อาจเกิดขึ้นจากพลังบริสุทธิ์ของประชาชนผู้เดือดร้อนจริง แต่สุดท้ายพวกเขาก็หนีไม่พ้นสภาพความเป็นเครื่องมือทางการเมืองไปได้ ดังที่ได้มีการกล่าวไว้ว่า

“‘มือบ’ ต่างๆ ที่มีกระแสก่อขึ้นเป็นระลอกอย่างถี่กระชั้น และนับวันจะมากขึ้นเรื่อยๆ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งอาจเป็นมือบที่เกิดจาก ‘พลังเงิบในมุมมืด’ เป็นผู้ปลุกมือบเหล่านั้นให้ลุกฮือเขย่าวงศ์ หากแต่มีมือบบางกลุ่มอาจจะเกิดขึ้นโดยพลังบริสุทธิ์ที่ประสบปัญหาจากการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดของรัฐบาล และไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ มือบเหล่านี้ในเวลาต่อมาก็อาจจะถูก ‘พลังเงิบทางการเมือง’ ฉกฉวยสถานการณ์เข้ามาแทรกแซงได้ในเวลาต่อมา นับตั้งแต่ปลายปี 2532 จนกระทั่งบัดนี้มี ‘มือบการเมือง’ ที่ลุกฮือเขย่าวงศ์นำชาติ ตามลำดับดังนี้”⁸¹

ด้วยเหตุนี้ในช่วงต้นของทศวรรษ 2530 หลังจากที่สังคมไทยเริ่มมีความเป็นประชาธิปไตยเต็มตัวขึ้น มือบ ก็เริ่มถูกเชื่อมโยงกับประเด็นการจัดตั้งและอ้างวาทันที ซึ่งก็ดูเป็นสิ่งที่ไม่แตกต่างจากการกลับมาครั้งแรกของคำ นี้ในปี 2525 เลย หากแต่ก็ทำให้เริ่มมีความชัดเจนในเรื่องนิยามความหมายที่แฝงอยู่ในคำๆ นี้ซึ่งเป็นที่แตกต่างจากช่วงแรกใช้ อันเป็นช่วงเวลาที่ฝ่ายอำนาจรัฐพยายามผูกโยงคำว่า มือบ ให้เชื่อมติดกับภาพการก่อความวุ่นวายของกลุ่มผู้ชุมนุมอย่างเข้มข้น จุดนี้อาจเป็นผลจาก

⁸⁰ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (11-17 ก.พ. 2533): 9-10.

⁸¹ สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (11-17 ก.พ. 2533):13.

การที่รัฐไม่ใช่ผู้มีบทบาทนำในเรื่องอีกต่อไป การที่สื่อเข้ามาสร้างอำนาจในเรื่องนี้แทนอาจทำให้เกิดสภาพความเป็นกลางของคำว่า มือบ ในช่วงต้น

4.4 พฤษภาทมิฬ 2535 : ภาพลวงตาการนิยามความหมายคำว่า มือบ เริงบวก

ถึงแม้ว่าการใช้คำว่า มือบ จะแพร่หลายและได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมา แต่กระแสความนิยมนี้จะถึงขีดสุดในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬเมื่อปี พ.ศ. 2535 ดังจะเห็นว่าคำว่า มือบ ได้ถูกนำไปใช้ในสื่อแทบทุกประเภทและที่สำคัญกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของกลุ่มประชาชนจำนวนมากนี้ ได้สร้างนิยามความหมายในเชิงบวกให้กับคำๆ นี้เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทยที่ทำได้ และนิยามเชิงบวกนี้ก็แพร่หลายไปสู่การรับรู้ของสังคมโลกโดยผ่านสื่อระดับนานาชาติอย่างวารสาร *Asian Wall Street Journal* และ William A. Callahan ที่ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้ว่า

“สิ่งที่ขัดแย้งกับการรวมตัวกันในลักษณะของการจลาจลก็คือการที่ *Asian Wall Street Journal* กล่าวเป็นอนุสรณ์ไว้ในฉบับที่กล่าวถึงการครบรอบหนึ่งปีของเหตุการณ์พฤษภาทมิฬว่า : “พวกเขาถูกเรียกว่า ‘มือบมือถือ’ (mobile-phone mob) (the yogurt mob) ผู้ต่อสู้เพื่อเสรีภาพด้วยแฟกซ์ (the fax freedom fighters) เป็นคนที่กล้าหาญและสุภาพ คำว่า มือบ นี้เข้าไปปรากฏอยู่ในบทบรรณาธิการของวารสารเล่มนี้ได้อย่างไรและกลายเป็นชีวิตของชนชั้นนายทุนขนาดกลางกระแสหลักเช่นนี้ได้อย่างไร ? เพื่อตอบคำถามนี้คงต้องย้อนกลับไปสู่ภาพของ mob จากระบบเศรษฐกิจอันยาวนานที่เริ่มต้นจากรากศัพท์ในภาษาลาติน *mobile vulgas* ซึ่งถูกแปลเป็นภาษาอังกฤษว่า ‘mob’ และกลายเป็น มือบ ในภาษาไทยซึ่ง เป็นการแปลย้อนกลับไป mob ในสื่อนานาชาติใหม่”⁸²

นี่คือหลักฐานที่ชี้ให้เห็นการยอมรับนิยามความหมายเชิงบวกในสังคมไทยเป็นครั้งแรกที่เกิดขึ้นหลังการครบรอบ 1 ปีของเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ ซึ่งนอกจากจะเป็นผลมาจากขนาด ภูมิภาคหลัง/สถานะทางสังคมของกลุ่มผู้ชุมนุม รวมทั้งประเด็นเรียกร้องซึ่งก็คือความเป็นประชาธิปไตยแล้ว ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องกล่าวถึงบทบาทและอิทธิพลของสื่อมวลชนไทยที่พร้อมใจกันนิยามคำว่า มือบ ในลักษณะดังกล่าว ดังจะพบว่า การใช้คำว่า มือบ ที่มีปรากฏตามหน้าสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ทั้งรายวัน รายสัปดาห์ รายปักษ์และรายเดือน ซึ่งถือเป็นการเน้นย้ำภาพการยอมรับการใช้คำว่า มือบ ในการสื่อความหมายถึงการชุมนุมครั้งสำคัญยิ่ง และดูเหมือนว่าบทวิเคราะห์สถานการณ์ทางการเมือง

⁸² William A. Callahan, *Imagining Democracy: Reading ‘the Events of May’ in Thailand*, p. 41.

ต่างๆ จะมีบทบาทในการสร้างความเคียดชังต่อการให้ความหมายของ มือบ ในลักษณะดังกล่าวอย่างยิ่ง เพราะหากเทียบความถี่ของคำที่ใช้คำๆ นี้ในช่วงเวลาดังกล่าวแล้ว ดูเหมือนว่าสื่อสิ่งพิมพ์รายวันจะใช้คำๆ นี้ในการพาดหัวข่าวไม่บ่อยนัก ดังจะเห็นได้จากการพาดหัวข่าวหน้าหนึ่งอันเป็นพื้นที่ๆ สะดุดตาผู้บริโภคสื่อประเภทนี้มากที่สุดจะพบว่า ในช่วงพฤษภาทมิฬ สื่อสิ่งพิมพ์รายวันใช้คำว่า มือบ กันไม่มากนัก อย่างน้อยก็มิได้ปรากฏ “เป็นรายวัน” ดังที่เคยเกิดขึ้นในช่วงต้นปี 2533 แม้ในช่วง climax ของเหตุการณ์ครั้งนี้ จุดนี้อาจอธิบายได้ว่า เป็นเพราะสื่อสิ่งพิมพ์รายวันนั้นต้องการนำเสนอที่มา สาเหตุและปฏิกิริยาต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างครอบคลุม มือบ หรือการชุมนุมและเดินขบวนประท้วงการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของพลเอก สุจินดา คราประยูร เป็นรูปแบบปฏิกิริยาความไม่พอใจอย่างหนึ่ง แต่สิ่งเหล่านี้อาจเป็นผลมาจากความนิยมสูงสุดในการใช้คำว่า มือบ ที่เกิดขึ้นในปี 2533 ในพื้นที่ข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวัน จึงทำให้ มือบ ไม่อาจสร้างสีสันในการพาดหัวข่าวของพวกเขาอีกต่อไป แต่อย่างน้อยสื่อประเภทนี้ก็ทำหน้าที่ในการสร้างนิยามความหมายของ มือบ ได้ดีเกินคาด มือบ ถูกใช้แทนการชุมนุมโดยไม่ต้องอาศัยเหตุผลของความกระชับในการใช้อีกต่อไป เมื่อได้ถูกนำมาใช้ในส่วนของบทวิเคราะห์ข่าวหรือหนังสือประเภทรายสัปดาห์ รายปักษ์หรือรายเดือนในยุคนี้ นอกจากนั้นยังพบว่าแม้สื่อจะมีบทบาทในการทำให้คำๆ นี้ได้รับความนิยมในการใช้แทนคำว่า ชุมนุม แต่นัยเชิงบวกของคำว่า มือบ ที่เกิดขึ้นในยุคนี้หากจะว่าไปแล้วก็ไม่ได้เป็นผลจากบทบาทของสื่อเพียงอย่างเดียว บริบททางสังคม กระแสการเรียกร้องประชาธิปไตยของกลุ่มคนจำนวนมากทั้งประชาชนทั่วไป นักธุรกิจและนักวิชาการที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเคลื่อนไหวดังกล่าวต่างหากที่ทำให้คำๆ นี้มีนิยามความหมายใหม่ดังกล่าว

เหตุการณ์พฤษภาทมิฬนี้นอกจากจะเป็นการเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยครั้งสำคัญในประวัติศาสตร์การเมืองไทยแล้ว เหตุการณ์ครั้งนี้ยังเป็นครั้งแรกที่สื่อเริ่มมีคำอธิบายต่อการใช้คำว่า มือบ อย่างตรงประเด็นเป็นครั้งแรกและอาจเป็นครั้งเดียวด้วย ดังจะเห็นได้จากบทความโดย คำณูณ สิทธิสมาน ที่ได้กล่าวถึงการรายงานข่าวในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬว่า

“ความสำเร็จของหนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน เริ่มต้นตั้งแต่มองปัญหาข่าวการเมือง ได้ทะลุปรุโปร่งว่า เป็นความต้องการบริโภคของกลุ่มผู้อ่านของตน ที่แม้จะเป็นนักธุรกิจ นักบริหาร นักลงทุน หรือผู้ประกอบการระดับใดระดับหนึ่ง มีความสนใจข่าวการเมือง แต่ต้องเป็นข่าวการเมืองที่น่าเชื่อถือ มีบทวิเคราะห์ที่ถึงอรรถาธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมากมายในแต่ละวัน โดยเลือกประเด็นนำเสนออย่างกระชับ สั้น ไม่เยิ่นเย้อและสามารถประยุกต์ปรากฏการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นให้เข้ากับผลที่จะตามมาในทางธุรกิจ ความสำเร็จเช่นนี้ไม่อาจอาศัยตัวผม และคณะนักข่าวการเมือง แต่เพียงลำพังได้ นักข่าวการเมืองในขณะของผมอาจจะสังเกตการชุมนุมเมื่อวันที่ 20

เมษายน 2535 ได้ว่ามีรถเก๋งและโทรศัพท์มือถือมากเป็นพิเศษ ผมอาจเขียนเรื่องในกรอบหน้าหลังวัดชนะสงครามได้ด้วยคำเก่าๆ ว่า “มี้อบรถเก๋ง” แต่หากปราศจากวิญญูโชติติกุล หัวหน้ากองบรรณาธิการเจ้าของคอลัมน์โลกทุนนิยมที่เขียนสลับกับหลังวัดชนะสงครามของผม ผมและคณะนักข่าวการเมืองคงไม่เข้าใจถึงรากฐานทางชนชั้นของผู้ร่วมชุมนุมว่าคือลักษณะของ Neo-Bourgeoisie หรือ “กระดุมพีใหม่”⁸³

นี่คือร่องรอยสำคัญที่อธิบายว่า กระบวนการบัญญัติศัพท์ใหม่ทางการเมืองที่เป็นผลพวงจากเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ครั้งนี้ก็อีกหลายต่อหลายคำ โดยเฉพาะคำว่า “ชนชั้นกลาง” นั่นเอง ขณะเดียวกันก็เป็นเหตุผลอธิบายสาเหตุการใช้คำว่า “มี้อบ” ที่เกิดขึ้นโดยมีลักษณะเป็นคำนามที่มักมีการใช้คำกริยาประกอบอธิบายลักษณะของกลุ่มคน ดังคำว่า “มี้อบรถเก๋ง” ที่ คำคุณ ได้กล่าวไว้ข้างต้น ในทัศนะของผู้สื่อข่าวคนหนึ่งการเลือกใช้คำว่า “มี้อบ” ในการรายงานข่าวนั้น นอกจากจะเพื่อให้เกิดความสั้นและกระชับแล้ว ยังเป็นเพราะเป็นคำที่ใช้แล้ว “เก๋” อีกด้วย จุดนี้แสดงให้เห็นสาเหตุที่แท้จริงในการเลือกใช้คำว่า มี้อบ แทนที่คำว่า การชุมนุมโดยปราศจากอคติทางการเมืองของพวกเขา หรืออาจเรียกได้ว่าเป็นการใช้โดย “ปลดคนัยทางการเมือง” ในระดับหนึ่ง แต่หากพิจารณาย้อนกลับไปที่สาเหตุการนำเข้าคำๆ นี้ในช่วงแรกที่สังคมไทยได้รู้จักคำว่า มี้อบ นี้คงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องกล่าวว่าเป็นการรับเอามรดกของรัฐบาลเผด็จการทหารในการสร้างอคติต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมาใช้เพื่อการรายงานข่าวโดยขาดการพินิจพิจารณาอย่างถี่ถ้วนของสื่อมวลชนนั่นเอง

อย่างไรก็ตาม การใช้คำว่า มี้อบ ในยุคนี้แสดงให้เห็นบทบาทน่าทึ่งของสื่อประเภทสิ่งพิมพ์ต่อการสร้างนิยามของคำๆ นี้ให้เห็นได้ชัด ทั้งในหนังสือพิมพ์รายวัน หนังสือพิมพ์รายสัปดาห์และวารสารรายเดือน ต่างก็พร้อมใจใช้คำๆ นี้ในรายงานข่าว โดยเฉพาะกรณีการใช้พาดหัวข่าวหน้าหนึ่งของหนังสือพิมพ์รายวันที่ทำให้คำๆ นี้กลายเป็นคำที่ติดปากประชาชนไทยทั่วไป และที่สำคัญยังเป็นการเน้นย้ำการสร้างนิยามใหม่ให้กับคำๆ นี้ในลักษณะที่ผิดแผกแตกต่างไปจากนิยามความหมายสากลอย่างสมบูรณ์ เนื่องจากหลังเหตุการณ์ 6 ตุลาคม 2519 เป็นต้นมา ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยก็จะหมดไปตามการสิ้นสุดปัญหาความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมือง ขบวนการทางสังคมที่เกิดขึ้นแทนที่จะเป็นขบวนการเรียกร้องการแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและประเด็นสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ การก่อตัวของขบวนการดังกล่าวจะสามารถยืนยันได้เป็นอย่างดีจากการปรากฏตัวขององค์กรที่เรียกว่า เอ็นจีโอ (non-government organization) และมีบทบาทเพิ่ม

⁸³ สำนักพิมพ์ผู้จัดการ, บันทึก “ภาพ-คำพูด-เหตุการณ์” ประวัติศาสตร์พฤษภาทมิฬ, ผู้จัดการฉบับพิเศษ, สำนักพิมพ์ผู้จัดการ, (ม.ป.ท.), (ม.ป.ป.), หน้า 175.

มากขึ้นตามลำดับในสังคมไทยนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 2520 เป็นต้นมา แต่ดูเหมือนว่าขบวนการดังกล่าวและกลุ่ม NGO เหล่านี้จะเป็นตัวกระทำหนึ่งที่ทำให้คำว่า ม็อบ ถูกนำมาใช้บ่อยครั้งขึ้นและเป็นการใช้ในเชิงลบ ภายใต้ความหวาดระแวงที่มีต่อเจตนาในการชุมนุมประท้วงที่มีต่อ ทั้ง NGO และชาวบ้าน โดยคนกลุ่มแรกนั้นถูกมองว่ารับเงินต่างชาติเข้ามาเพื่อสร้างความวุ่นวายทางการเมือง ขณะที่คนกลุ่มหลังมักจะถูกมองว่า ถูกชักจูงและ/หรือจัดตั้งจ้างวานมาด้วยสาเหตุเดียวกัน ซึ่งถือเป็นชุดการอธิบายที่คลาสสิกอีกชุดหนึ่งในการใช้อธิบายกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

การให้นิยามความหมายของ mob ในเชิงบวกโดยสื่อมวลชนนี้ ดังได้กล่าวไปแล้วข้างต้นว่าเป็นผลจากกลุ่มผู้ชุมนุมและสาเหตุหรืออุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตยของพวกเขาเป็นหลัก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ สถานภาพของคำว่า ม็อบ นี้มีความเป็นทางการมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากการที่สื่อเริ่มให้พื้นที่อธิบายความหมายของ ม็อบ อย่างชัดเจน โดยหลักฐานในส่วนของสื่อมวลชนนี้จะเห็นได้จากวารสาร สารคดี ที่ได้จัดพิมพ์รายละเอียดเหตุการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อต่อต้านรัฐบาลของพลเอกสุจินดา คราประยูร เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2535 โดยได้ระบุถึงความหมายของ ม็อบ อย่างเฉพาะเจาะจงไว้ตอนหนึ่งว่า “ขณะนี้ ‘ม็อบ’ (Mob) กลายเป็นคำไทยที่นิยมใช้ในการเรียกทั้งการชุมนุมและผู้ชุมนุม ระหว่างการชุมนุมก็มีวัตถุประสงค์หลายประการในการใช้คำว่า ม็อบ”⁸⁴ โดยความแพร่หลายในการรับรู้คำว่า ม็อบ ในยุคดังกล่าวนี้ หากพิจารณาจากข้อสังเกตของ Callahan อาจกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงว่าเป็นการรับรู้ผ่านคำว่า “ม็อบมือถือ” และ “ม็อบรถเก๋ง” ซึ่งเป็นคำที่นักหนังสือพิมพ์ใช้เรียกขานกลุ่มผู้ชุมนุมครั้งนี้เป็นครั้งแรกนั่นเอง โดยเฉพาะกรณีของคำว่า “ม็อบมือถือ” นี้ จะมีปรากฏอย่างแพร่ในช่วงรอยต่อระหว่างปี 2534-2535 และที่สำคัญคำว่า ม็อบ ทั้ง 2 คำนี้ ถือเป็นสิ่งที่แผ้วถางสะพานเชื่อมโยงระหว่างภาษาของสื่อกับภาษาวิชาการในสังคมไทย หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเมื่อบริบทการใช้คำๆ นี้ได้ขยายเข้าสู่แวดวงภาษาวิชาการจึงทำให้ ม็อบ มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเชิงนิยามดังกล่าวอย่างสมบูรณ์

หลักฐานการลุกล้าพื้นที่ทางวิชาการของคำว่า ม็อบ โดยผ่านคำว่า ม็อบมือถือ และม็อบรถเก๋ง คู่บริบททางวิชาการและกลายเป็นศัพท์ทางการเมืองไทยคำหนึ่งนี้ จะเห็นได้ชัดจากงานเขียนของ อเนก เหล่าธรรมทัศน์เรื่อง “ม็อบมือถือ : ชนชั้นกลางและนักธุรกิจกับการพัฒนาการประชาธิปไตย” ซึ่งได้ยืนยันความแพร่หลายของการใช้คำๆ นี้ว่า “ศัพท์ใหม่ ‘ม็อบมือถือ’ อันหมายถึงเจ้าของกิจการและนักบริหารธุรกิจหนุ่มสาว ก็ถูกบรรจุไว้ในพจนานุกรมการเมืองไทยในปลายปี 2534 นั่นเอง”⁸⁵ นอกจากนี้ เขายังได้ตั้งข้อสังเกตและกล่าวขยายความไว้อย่างน่าสนใจว่า

⁸⁴ สารคดี (มิถุนายน พ.ศ. 2535):18.

⁸⁵ อเนก เหล่าธรรมทัศน์, ม็อบมือถือ : ชนชั้นกลางและนักธุรกิจกับการพัฒนาการประชาธิปไตย, (กรุงเทพฯ : บริษัทพิณฉศ พรินติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, 2536), หน้า 115.

“ชนชั้นกลางเริ่มตำแดงปลั่งคัดค้านคณะทหารอย่างจริงจังในปลายปี 2534 ด้วยการชุมนุมประท้วงร่วมกับนักศึกษา นักวิชาการ องค์กรพัฒนาเอกชนและพรรคการเมือง เพื่อให้รัฐบาลแก้ไขร่างรัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นประชาธิปไตย การชุมนุมมีลักษณะที่แตกต่างไปจากการชุมนุมใหญ่ครั้งอื่นๆ ในแง่ที่ว่านักศึกษาไม่ได้เป็นผู้นำหรือกำลังสำคัญในการประท้วงกำลังหลักกลับเป็นชนชั้นกลางที่ทำงานแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักบริหาร หรือผู้ที่ทำงานในด้านการจัดการในภาคธุรกิจเอกชน การชุมนุมครั้งนี้เองที่เป็นที่มาของศัพท์ใหม่ทางการเมืองคือ “มือบมือถือ” และ “มือบรถเก๋ง””⁸⁶

แนวการอธิบายที่มาของการใช้คำว่า “มือบมือถือ” และ “มือบรถเก๋ง” อีกแนวทางหนึ่งนอกเหนือไปจากลักษณะกลุ่มคนที่มาชุมนุมในเหตุการณ์ดังกล่าวแล้ว กระบวนการและเทคโนโลยีที่ใช้ในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารระหว่างกลุ่มผู้ชุมนุมยังเป็นที่มาของแนวการอธิบายการใช้คำว่า มือบ ในลักษณะดังกล่าวอีกแนวทางหนึ่ง ดังที่ สังคิต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร ได้อธิบายไว้ว่า

“การชุมนุมประท้วงในเดือนเมษายนถึง พฤษภาคม 2535 แตกต่างจากการชุมนุมประท้วงในช่วงปี 2516 และ 2519 เนื่องจากผู้ที่มาชุมนุมประท้วงในครั้งนี้จะมาร่วมชุมนุมโดยส่วนตัวและมีโทรศัพท์มือถือมาด้วย ตลอดช่วงเวลาที่เกิดวิกฤติการณ์ รัฐบาลได้พยายามสกัดกั้นการประท้วง โดยใช้สื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ ฯลฯ ในการบิดเบือนข่าวสาร ดังนั้นโทรศัพท์เคลื่อนที่และแฟกซ์จึงเข้ามาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการสื่อสาร ข้อมูลข่าวสารที่เป็นจริง นักหนังสือพิมพ์จึงเรียกผู้ที่มาชุมนุมประท้วงเหล่านี้ว่า “มือบมือถือ” และ “มือบรถเก๋ง” การชุมนุมดังกล่าวเริ่มต้นด้วยการมีผู้มาร่วมชุมนุมประมาณ 20,000 คนในเดือนเมษายน และได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากกว่า 200,000 คน ในระหว่างวันที่ 17 ถึง 20 พฤษภาคม”⁸⁷

บทความทั้ง 2 ชิ้นที่ยกมานี้แสดงให้เห็นว่า การนำคำว่ามือบเข้ามาใช้อีกครั้งโดยสื่อมวลชนในช่วงพฤษภาคมนี้ ได้ส่งผลต่อภาษาทางวิชาการอย่างรุนแรง กล่าวคือทำให้ช่องทางการสื่อสารกับสังคมของนักวิชาการไทยในบริบทการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองนี้สามารถเกิดได้เพียงช่องทางเดียว

⁸⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 87.

⁸⁷ สังคิต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร (บก), ชนชั้นกลางบนกระแสประชาธิปไตย ไทย, ศูนย์เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับ มูลนิธิฟรีดริช เอแบรท, (กรุงเทพฯ : 179 การพิมพ์, 2536), หน้า 12.

โดยผ่านการใช้คำว่า มือบ เท่านั้น โดยเฉพาะในกรณีของคำว่า มือบมือถือ ดังที่ Callahan ได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า

“คำว่า ‘มือบมือถือ’ (mobile phone mob) ปรากฏขึ้นตามหน้าหนังสือพิมพ์เพื่อรายงานเหตุการณ์การชุมนุมประท้วงเพื่อต่อต้าน รสช. ในการร่างรัฐธรรมนูญ แต่คำว่า เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2534 แต่ก็ยังไม่มีการใช้ในบทบรรณาธิการ บทวิจารณ์และรายงานข่าวเฉพาะ/พิเศษ เหมือนที่เกิดขึ้นในปีต่อมา แน่่อนว่าก็ยังไม่มีการใช้ในหนังสือพิมพ์ฉบับภาษาอังกฤษในเมืองไทยหรือแม้แต่หนังสือพิมพ์ต่างประเทศก่อนปี 2535 เช่นกัน”⁸⁸

นอกจากนี้ยังการใช้คำว่า มือบ เพื่อสื่อความหมายถึงการชุมนุมเคลื่อนไหวกว้างไกลของประชาชนอันรวมถึงกลุ่มชนชั้นกลางนั้น ยังส่งผลต่อการลดระดับนัยเชิงลบของคำๆ นี้ อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะบทบาทของกลุ่มคนที่เคยผ่านและมีส่วนร่วมในเหตุการณ์เดือนตุลาทั้ง 2 ครั้ง ดังที่ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ ได้กล่าวไว้ว่า

“ในบรรดานักบริหารการเงินเดือนนี้ส่วนที่น่าจับตามากคือพวกที่มีอายุอยู่ในวัย 30-39 ปี เพราะเป็นกลุ่มคนที่เคยเข้าร่วมการเคลื่อนไหวกว้างไกลหรือเคยเป็น “พยานประวัติศาสตร์” ในเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 มาแล้ว ข้อมูลของสมาคมสังคมศาสตร์ที่สำรวจภูมิหลังของ “มือบมือถือ” ยืนยันว่าคนเหล่านี้จัดเป็นกระดูกสันหลังของการชุมนุมประท้วงในเดือนเมษา – พฤษภาคม 2535 ร่วมกับคนวัย 20-29 ปี”⁸⁹

แม้การเข้าร่วมในการชุมนุมประท้วงของกลุ่มคนที่ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ เรียกว่า พยานประวัติศาสตร์ นี้จะมีส่วนต่อการสร้างความชอบธรรมและทัศนคติเชิงบวกต่อการเคลื่อนไหวกว้างไกลดังกล่าว แต่ความเป็นพยานประวัติศาสตร์ของคนกลุ่มนี้ก็อาจนำไปสู่คำถามถึงความเป็นพยานประวัติศาสตร์ในเรื่อง มือบ นี้เช่นกัน เนื่องจากประวัติศาสตร์ช่วงที่ อเนก กล่าวถึงนั้นเป็นช่วงเวลาเดียวกับการนำเข้าคำๆ นี้เป็นครั้งแรกในสังคมไทย อันเป็นยุคที่ มือบ ถูกนำเข้ามาเพื่อรับใช้วาทกรรมการกล่าวประณามการชุมนุมประท้วงของพวกเขา เพราะฉะนั้นการยอมรับการใช้คำๆ นี้ของพวกเขาจึงอาจสะท้อนให้เห็นจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่แท้จริงของพวกเขาในระดับหนึ่งด้วย

⁸⁸ William A. Callahan, *Imagining Democracy: Reading ‘the Events of May’ in Thailand*, p. 75.

⁸⁹ อเนก เหล่าธรรมทัศน์, มือบมือถือ : ชนชั้นกลางและนักธุรกิจกับการพัฒนาการประชาธิปไตย, หน้า 127.

ขณะเดียวกันประเด็นนี้อาจเป็นผลมาจากอิทธิพลของบริบททางการเมืองแบบประชาธิปไตยของไทยที่พัฒนามากขึ้นเช่นกัน นอกจากนี้การที่สื่อเป็นผู้มีบทบาทในการนำคำๆ นี้กลับมาใช้อาจเป็นเหตุผลที่ทำให้พยานประวัติศาสตร์เหล่านี้คลายความคลางแคลงใจต่อวาทกรรมแฝงในคำๆ นี้เมื่อเทียบกับปฏิกริยาของพวกเขาในยุคทศวรรษ 2510 ที่มีต่อการใช้คำๆ เดียวกันนี้โดยฝ่ายรัฐ

สำหรับประเด็นการใช้คำว่า ม็อบ ในยุคนี้ หากพิจารณาประเด็นเรื่องกลุ่มคนที่เรียกว่า ม็อบ ในสังคมไทยจะพบว่า เป็นสิ่งที่ขัดกับสมมุติฐาน/องค์ประกอบของกลุ่มคนในทางทฤษฎีในเรื่องนี้ อย่างมีนัยสำคัญ ดังจะพบว่า จากการศึกษาประเภทของกลุ่มผู้ชุมนุมในเหตุการณ์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนครั้งนี้นั้นจะพบว่าคนส่วนใหญ่ที่มาร่วมชุมนุมในครั้งนี้ถือเป็นกลุ่มคนที่เรียกว่า “ชนชั้นกลาง” ซึ่งจากบทวิเคราะห์ที่ปรากฏใน สารคดี นี้ยังพบว่าจะมีประเด็นที่น่าสนใจในเรื่องกลุ่มคนเหล่านี้อีกอย่างน้อย 2 ประการ คือ ประเด็นกลุ่มชนชั้นกลางที่มีความคิดทางการเมืองเป็นอิสระ สนใจข่าวสารทางการเมืองและความเป็นไปของสังคมไปพลั้งเจียบที่เมื่อหน้าต่อการรวบรวมอำนาจทางการเมืองของคนกลุ่มน้อยและเมื่อหน้า ส.ส. ชื่อเสียงที่มุ่งเข้ามาแสวงหาประโยชน์จากตำแหน่งทางการเมือง ส่วนประเด็นที่สองคือกลุ่มกิจกรรมสร้างสรรค์สังคม ทั้งนักกิจกรรมเก่าในยุค 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนบทบาททางสังคมเป็นนักวิชาการ นักการเมือง นักพัฒนา นักธุรกิจและอาชีพอิสระอื่นๆ เช่น แพทย์ ทนายความ เป็นต้น กับนักกิจกรรมรุ่นใหม่ในองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ “⁹⁰ สิ่งเหล่านี้จึงพิสูจน์ได้ว่า กลุ่มคนที่ถูกเรียกว่า ม็อบ ในสังคมไทยนั้นนอกจากจะไม่มียุทธศาสตร์แล้ว พวกเขายังอาจเป็นคนที่มิสถานะทางสังคมและมีการศึกษาในระดับสูงด้วยและการเข้าร่วมของคนกลุ่มนี้จะมีผลต่อภาพความชอบธรรมในการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่มีความน่าเชื่อถือยิ่ง จุดนี้สะท้อนความเป็นประชาธิปไตยของไทยที่อาจเรียกว่า “ประชาธิปไตยกระฎุมพี” (bourgeoisie democracy) ตามคำกล่าวแกมประชดประชันของนักวิชาการไทย

จากการพิจารณาบทบาทของคนกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อกรณีการใช้คำว่า ม็อบ ในสังคมไทยดูเหมือนว่า กลุ่มที่ยังคงบทบาทเดิมไว้อย่างเหนียวแน่นที่สุดก็คือฝ่ายรัฐไทย ถึงแม้ว่าพวกเขาจะไม่มีบทบาทนำในการใช้คำว่า ม็อบ ในสังคมไทยอีกต่อไป แต่ในการจัดการกับปัญหาการชุมนุมต่อต้านของประชาชนซึ่งดูเหมือนว่าจะไม่มีการพัฒนารูปแบบเลยแม้แต่น้อย และดูเหมือนว่าพวกเขาจะให้ความสำคัญกับการใช้กำลังทหารเข้าปราบปรามเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้กำลังความรุนแรงเข้าปราบปรามโดยอนุมัติใช้แผนไพร่พิณาศ/33 เพื่อควบคุมและสลายผู้ชุมนุมตั้งแต่วันที่ 7 พฤษภาคม 2535 การกล่าวหาว่ากลุ่มผู้ชุมนุมมีเจตนาก่อความวุ่นวายผ่านสื่อของรัฐในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ และกรณีทีคลาสสิกที่สุดคือการ “ปลุกผีคอมมิวนิสต์” ดังคำกล่าวของ พล. อ. สุจินดา คราประยูร ที่ได้กล่าวแถลงการณ์ทางสถานีโทรทัศน์ ในวันที่ 19 พฤษภาคม 2535

⁹⁰ ดูรายละเอียดใน “ใครเป็นใครในม็อบ”, สารคดี (มิถุนายน พ.ศ. 2535): 123.

ว่าการชุมนุมของประชาชนและก่อวินาศกรรมขึ้นนั้น มีการจัดตั้ง ปลูกปั่นจากกลุ่มคนที่มีความชำนาญในการทำลายโดยมีนายทหารผู้หนึ่งอยู่เบื้องหลัง นายทหารผู้ที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับบุคคลที่เคยเป็นกรรมการพรรคคอมมิวนิสต์ และเคยคิดจะทำการปฏิวัติแต่คนไม่เห็นด้วย การก่อวินาศกรรมครั้งนี้เพื่อการปฏิวัติโดยใช้ประชาชนเป็นเครื่องมือ⁹¹

นอกจากวิธีการเหล่านี้ดูเหมือนว่าจะมีวิธีการที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่งซึ่งเป็นกลยุทธ์ที่ถูกปรับเปลี่ยนรูปแบบจากอดีต นั่นคือ “แผนมือบกินมือบ” ซึ่งในยุคนี้ถูกปรับเป็น “แผนมือบชนมือบ” ซึ่งจะเป็นวิธีการเดียวที่รัฐไทยเคยใช้รับมือกับพฤติกรรมรวมกลุ่มของประชาชนที่สังคมนิยมไทยเรียกว่า มือบ นี้ เพียงแต่เป็นใช้ มือบ จัดการกับ มือบ โดยไม่ใช้ความรุนแรง กล่าวคือ เป็นการให้ มือบ เพื่อทำลายความชอบธรรมและเบี่ยงเบนความสนใจของสังคมนิยมที่มีต่อ มือบสนามหลวง โดยจะพบว่าในช่วงเวลาเดียวกับที่มีการชุมนุมของประชาชนในบริเวณท้องสนามหลวงก็มีการจัดคอนเสิร์ตด้านท้ายฝั่งที่สนามกีฬากองทัพและวงเวียนใหญ่ แต่การชุมนุมของ มือบ โดยฝ่ายอำนาจรัฐนี้จะเห็นได้ชัดว่าเกิดจากการจัดตั้งและมีเจตนาในการเบี่ยงเบนประเด็นบรรยากาศความไม่พอใจทางการเมืองในขณะนั้น ดังจะพบว่ากลุ่มผู้ที่มาร่วมในงานคอนเสิร์ตดังกล่าวส่วนหนึ่งเป็นชาวบ้านจากจังหวัดใกล้เคียงที่อยู่รายล้อมกรุงเทพฯ ประมาณ 10,000 คน ซึ่งเดินทางมาด้วยการบริการโดยสารขนส่งของทหาร นอกจากนี้ยังมีกลุ่มลูกเสือชาวบ้านอีกกว่า 600 คน และในบริเวณงานก็มีอาหารและเครื่องดื่มบริการอย่างดีอีกด้วย โดยผู้ที่มาร่วมงานคนหนึ่งกล่าวว่า ไม่ทราบว่ามีงานอะไร ผู้ใหญ่บ้านบอกให้มาช่วยมือบ ในการเดินทางมาครั้งนี้มีผู้ออกค่าใช้จ่ายให้ทั้งอาหารและน้ำ”⁹² ดังนั้นกระบวนการมือบชนมือบ โดยฝ่ายอำนาจรัฐในยุคนี้จึงเป็นทั้งการจัดตั้ง “มือบ” ที่ค่อนข้างจะไม่หวังผลทางการเมืองเท่าใดนัก และขณะเดียวกันดูเหมือนว่าพวกเขาจะเน้นการใช้กำลังทหารเข้าปราบปรามมากกว่าซึ่งถือเป็นการจัดการโดยใช้ความรุนแรงอย่างเต็มรูปแบบ

นอกจากนี้ Callahan ยังได้วิเคราะห์ว่าทฤษฎีเรื่อง มือบ จากจุดยืนทางการเมืองของฝ่ายทหารในช่วงพฤษภาทมิฬนี้ไว้อย่างละเอียดว่า

“ทัศนคติของกองทัพในช่วงเหตุการณ์ระหว่างเดือนเมษายน – พฤษภาคม 2535 นั้นไม่ใช่เรื่องของความเรียบร้อยหรือความวุ่นวาย คำกล่าวของพวกเขาทั้งก่อนและหลังเหตุการณ์การใช้ความรุนแรงทำให้สถานะของพวกเขาชัดเจน ดังจะเห็นว่า มือบ (mohps) ไม่ได้ปฏิบัติตามกฎหมาย (play by the rules) และสร้างความวุ่นวายด้วยกฎมือบ (mohp rule) ของพวกเขา นี่แสดงให้เห็นการเกี่ยวพันกันและกันระหว่างการปกครองโดยรัฐสภากับการรักษาความสงบเรียบร้อยของทหาร ดังที่สุจินดาได้กล่าวไว้ว่า วิธี

⁹¹ ดูรายละเอียดใน สารคดี (มิถุนายน พ.ศ. 2535): 131.

⁹² ดูรายละเอียดเพิ่มเติมใน สารคดี (มิถุนายน พ.ศ. 2535): 119.

การแก้ปัญหาก็คือการปฏิบัติตามกฎหมายและอภิปรายกันในสภา การเมืองบนท้องถนนไม่ใช่เทศกาล พรรคหรือการแตกตื่น แต่เป็นการใช้การจัดการแบบฝูงชนบ้าคลั่ง (mob rule) ซึ่งทำลายกฎหมายและความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม ประเด็นเรื่องรถติดอันเป็นผลจากการชุมนุมเป็นส่วนหนึ่งที่ถูกนำมาใช้อย่างต่อเนื่องภายในวาทกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมของฝ่ายกองทัพ นั่นคือ การออกเสียงคำว่า ‘จราจร’ ด้วยลักษณะเดียวกับ ‘จลาจล’ ประชาชนที่กลายเป็น มีอบที่ใช้ความรุนแรง (a violent mohp) ดังนั้นความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบจะเกิดขึ้นก็เมื่อมีการใช้กำลังเข้าสังหารเท่านั้น หรืออาจกล่าวได้ว่า วิธีเดียวที่จะจัดการกับ มีอบ (mohp) ไปได้ก็คือการสลาย (dissolve) มีอบ”⁹³

นอกจากวาทกรรมการเน้นย้ำความชอบธรรมทางการเมืองโดยการต่อสู้ทางรัฐสภาจะเป็นวาทกรรมที่ฝ่ายทหารในขณะนั้นถือเป็นข้ออ้างแล้ว วาทกรรมชุดดังกล่าวนี้ยังมักถูกนำมาใช้อ้างเพื่อใช้กำลังเข้าปราบปรามขบวนการประชาชนอีกด้วย มีอบ ในสายตาของทหารช่วงนี้ดูเหมือนจะไม่ใช่วาทกรรมหลักที่ถูกนำมาใช้ อีกต่อไป แต่การต่อสู้แบบ/ในรัฐสภาเท่านั้นซึ่งพวกเขาเปิดทางให้ จุดนี้อาจถือเป็นบทพิสูจน์ลักษณะนิยามเชิงบวกในคำว่า มีอบ กล่าวได้ว่าเป็นที่ยอมรับเช่นกันในฝ่ายทหารและพวกเขาก็พยายามสร้างวาทกรรมใหม่ขึ้นเป็นข้ออ้างในการจัดการกับประชาชนต่อไปโดยผ่านการต่อสู้ในสภานั้นเอง ขณะที่วาทกรรมในส่วนของ “จราจร” และ “จลาจล” ที่ Callahan ยกมานี้ในปัจจุบันดูเหมือนว่าจะกลายเป็นวาทกรรมหลักในการใช้ทำลายการชุมนุมที่ถึงแม้จะเกิดขึ้นโดยสงบในปัจจุบัน โดยเฉพาะกรณีการชุมนุมของชาวบ้านที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ ดังจะกล่าวต่อไป

อย่างไรก็ตามจุดนี้ยังสะท้อนสภาพวาทกรรมกระแสหลักอย่างหนึ่งในฝ่ายทหารกล่าวคือ ไม่ว่าสถานการณ์ทางการเมืองจะเปลี่ยนแปลงไปเพียงใด วาทกรรมที่ยังสอดคล้องกับจุดยืนความเป็นทหารและสามารถสร้างความชอบธรรมให้พวกเขาได้เสมอ นั่นคือ เหตุผลในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ทั้งๆ ที่หากจะเทียบกับภาพของ มีอบ ที่เกิดขึ้นแล้วจะพบว่าเหตุการณ์ดังกล่าวห่างไกลจากการใช้วาทกรรมดังกล่าวอย่างยิ่ง ดังที่ Callahan ได้กล่าวไว้ว่า

“คำว่า ‘มีอบ’ (mohp) ในสังคมไทยในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬมีนัยแสดงถึงภาพพจน์ของประชาชนที่แตกต่างกัน ด้านหนึ่งหมายถึงการชุมนุมที่ปราศจากความรุนแรง มีเหตุผล เป็นของชนชั้นกลาง ขณะที่อีกด้านหนึ่งเป็นการชุมนุมมีอาหาร เครื่องดื่มที่ไม่มีแอลกอฮอล์ มีสิ่งอำนวยความสะดวกและเป็นของดารานักร้องทั้งหมด แต่ในตอนจบภาพเหล่านี้ก็กลับสู่ความเลวทรามของความเป็นฝูงชนบ้าคลั่งและคลาสิก

⁹³ William A. Callahan, *Imagining Democracy: Reading ‘the Events of May’ in Thailand*, p. 49.

ของผู้ก่อการจลาจลตามแนวทางของทหารเช่นเดิม ระบบเศรษฐกิจที่ยาวนานของประชาชน (the public) ในสังคมไทย ดูเหมือนจะไม่ไว้ใจการกระทำของมวลชนตั้งแต่ก่อนการรวมตัว ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะกองทัพยังคงใช้วาทกรรมการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพด้วยการถือคัมภีร์เรียกประชาชนว่า ม็อบ (mohps) และนักเคลื่อนไหวเรียกร้องประชาธิปไตยว่าคอมมิวนิสต์ แม้แต่หลังจากถูกโค่นล้ม การควบคุมแบบกองทัพต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นก็ยังฝังอยู่ในความทรงจำเพราะภาพพจน์ของฝูงชนบ้าคลั่ง (mob) ในสายตาของชนชั้นกลางไม่อาจต่อต้านตรรกะเกี่ยวกับความวุ่นวายและเป็นระเบียบเรียบร้อยของวาทกรรมเรื่องฝูงชนบ้าคลั่ง (mob)”⁹⁴

ในขณะที่ฝ่ายประชาชนมีเรียนรู้เพื่อปรับตัวหากวิถีที่จะรักษาสิทธิอันชอบธรรมทางการเมืองในการแสดงออกซึ่งจุดยืนทางการเมืองของตนอยู่อย่างต่อเนื่อง แต่ดูเหมือนว่าฝ่ายอำนาจรัฐไทยกลับไม่เคยมีนัยใดที่สื่อให้เห็นการตระหนักรู้ในเรื่องดังกล่าวเลยแม้แต่น้อย ดังจะเห็นได้จากข้อสังเกตของ Callahan ที่มีต่อบทบาททางการเมืองของนักการเมืองและนายทหารชั้นผู้ใหญ่ซึ่งจะสอดคล้องกันอย่างยิ่ง นั่นคือ

“อาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า หนึ่งในหลายๆ คำถามที่เกิดขึ้นในบทนี้คือไม่ว่าคำว่า ม็อบ ในสังคมไทยจะเป็นการชุมนุมโดยสงบหรือปราศจากการใช้ความรุนแรงแต่ก็ยังคงเป็นคำที่มีความหมายขัดแย้งในตัวเองเช่นเดิม (oxymoron) กล่าวคือเป็นคำที่มีความหมายขัดแย้งอย่างเป็นอันตราย แท้จริงแล้ว กว่า 1 ปีหลังการใช้ความรุนแรงในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬซึ่งทำให้คน 2 คนก้าวขึ้นสู่อำนาจ นั่นคือ นายกรัฐมนตรีชวน หลีกภัยและผู้บัญชาการทหารบก พลเอกวิมล วงศ์วานิช และพวกเขาต่างก็เห็นพ้องกันว่า การประท้วงเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในระดับรากหญ้าจะนำไปสู่ สภาวะการใช้กฎของฝูงชนบ้าคลั่ง (mob-rule) และการเดินขบวนก็เป็นสิ่งที่ขัดต่อกฎหมายและระเบียบของสังคม พลเอกวิมลเตือนไม่ให้ประชาชนตกเป็นเครื่องมือหรือถูกเชิดโดยบุคคลอื่นผู้ต้องการให้เกิดความแตกแยกและไม่ต้องการเห็นความสงบเรียบร้อยในสังคม”⁹⁵

⁹⁴ Ibid., p. 71.

⁹⁵ Ibid., p. 37.

นัยของคำว่า mob rule ณ จุดนี้เป็นจุดหนึ่งที่สะท้อนทัศนะของผู้มีอำนาจรัฐต่อกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของฝ่ายประชาชน แต่ mob rule ที่ถูกใช้ในส่วนนี้เป็นอีกครั้งที่ยืนยันความแตกต่างระหว่าง ม็อบ และ mob โดย mob rule ที่นายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรีผู้เป็นที่รักกันทั่วไปว่ายึด “หลักการ” เป็นแนวทางปฏิบัติอย่างเข้มงวดอย่าง ชวน หลีกภัย ได้กล่าวถึงนั้นสะท้อนนัยความหมายของ กระทำที่มีลักษณะค่อนข้างไปในเชิงการเคลื่อนไหวเรียกร้องที่ไม่เป็นไปตามครรลองของระบบประชาธิปไตยตัวแทน มากกว่าจะเป็นการปกครองโดย mob อันหมายถึงฝูงชนที่มีลักษณะบ้าคลั่ง และใช้ความรุนแรงดังในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมตะวันตก จุดนี้สะท้อนความคับแค้นของผู้มีอำนาจรัฐในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ความคับแค้นที่มีต่อกระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อนำเสนอประเด็นความเดือดร้อนของประชาชนผู้รับบริการจากนโยบายการจัดสรรประโยชน์สาธารณะต่างๆ และที่สำคัญประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง นัยที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งจากนัยของคำว่า mob rule โดยนายทวน หลีกภัยนี้คือความคิดเห็นที่สอดคล้องกันระหว่างผู้นำและฝ่ายอำนาจรัฐไม่ว่ายุคใดสมัยใดที่ต่างก็เรียกร้องให้ประชาชนใช้แนวทางของรัฐสภาในการยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาล มากกว่ามุ่งสนับสนุนกระบวนการเคลื่อนไหวโดยการใช้อำนาจของประชาชนโดยตรง กล่าวคือไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลที่มาจากทางเลือกตั้งหรือรัฐบาลที่มาจากการก่อรัฐประหารต่างก็ไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมมีส่วนร่วมโดยตรงของประชาชน

ถึงแม้ว่าการเข้าร่วมการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มชนชั้นกลางในเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ครั้งนี้จะทำให้เกิดการสร้างนิยามความหมายของ ม็อบ ในเชิงบวก แต่ขณะเดียวกันก็ได้เน้นภาพความไม่เป็นธรรมต่อกระบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนที่ไม่ใช่ ชนชั้นกลาง ซึ่งถือว่าเป็นผู้มีบทบาทอย่างยิ่งต่อกระบวนการประชาธิปไตยการเมืองนอกสภาและดำรงบทบาทนี้มาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน กลุ่มคนเหล่านี้เป็นผู้มีบทบาทเรียกร้องความเป็นธรรมทางสังคมมาโดยตลอดและเป็นกลุ่มคนที่รับใช้ในฐานะผู้ถูกกระทำต่อวาทกรรมเรื่องม็อบ ที่สำคัญดูเหมือนว่าชัยชนะที่ส่วนหนึ่งพวกเขาน่าจะมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของด้วยนี้ก็กลับถูกแย่งชิงไปให้กับชนชั้นกลาง

“มีรายงานฉบับหนึ่งสรุปว่า ข้อมูลระบุว่าเหยื่อในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย เป็นผู้ใช้แรงงานและอยู่ในวัยทำงาน หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า พวกเขาเป็นผู้มีรายได้น้อย นั่นก็หมายความว่าเหยื่อไม่ใช่ชนชั้นกลาง ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ในการชุมนุมประท้วง เหมือนกับที่หนังสือพิมพ์ขนานนามพวกเขาว่า ‘ม็อบมือถือ’ (mobile-phone mob) หรือ ‘yoghurt mob’ ดังนั้นสิ่งที่ดีที่สุดก็คือเปลี่ยนประเด็นและพูดถึงการเคลื่อนไหวทางการเมืองของมวลชนและประชาชนไทยในวิธีการที่แตก

ต่างไปจากนี้ โดยมองข้ามประเด็น mobs ของสังคมหรือกองทัพและภาคเอกชนในการตัดสินใจกระทำของมวลชนในส่วนเฉพาะ”⁹⁶

นี่เป็นหลักฐานที่ถือเป็นที่พิสูจน์สถานะความเป็นเครื่องมือทางการเมืองของคนจนที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่ว่าในประวัติศาสตร์ชาติใด การตายของกลุ่มผู้ใช้แรงงานดังข้อมูลที่ Callahan ได้ยกมากล่าวอ้างนี้สะท้อนให้เห็นความขัดแย้งกับภาพรวมของบทบันทึกประวัติศาสตร์ที่เหล่านักวิชาการทั้งหมดมักมุ่งชี้ให้เห็นบทบาทความสำคัญของ “ชนชั้นกลาง” กับการพัฒนาประชาธิปไตย ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงข้อมูลเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นข้อสรุปในระดับหนึ่งของกระบวนการภาคประชาชนที่แท้จริง ประชาชนที่เป็นคนกลุ่มใหญ่ในสังคมซึ่งได้รับการบันทึกทางประวัติศาสตร์เป็นเพียงรายชื่อในบรรดาผู้เสียชีวิตหลังเหตุการณ์การปราบปรามอย่างรุนแรงในเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ

คำกล่าวของ Callahan ในส่วนนี้ หากพิจารณาในแง่ความต่อเนื่องในแง่นิยามความหมายและบทบาทของทหารที่มีต่อการเมืองการปกครองไทยเพียงด้านเดียวคงเป็นความจริงที่ไม่สามารถปฏิเสธได้ แต่หากพิจารณาร่วมกับบทบาทของสื่อมวลชนในการใช้คำๆ นี้ในการรายงานข่าวในช่วงหลังยุทธการเรื่องอำนาจแล้วละก็ดูเหมือนว่าบทบาทของคนกลุ่มหลังต่างหากที่ทำให้ภาพของ มีอบ มีลักษณะดังที่รับรู้เข้าใจกันในปัจจุบันอย่างชัดเจน เนื่องจากกรณีการใช้คำว่า มีอบ ในช่วงหลัง 14 ตุลา ถึง 6 ตุลา นั้นการกล่าวยืนยันพฤติกรรมของมีอบในลักษณะดังกล่าวข้างต้น ยังอาจมีประเด็นโต้แย้งได้ในบางระดับ อย่างน้อยที่สุดกลุ่มคนที่เข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองในขณะนั้นก็มิระดับการศึกษาที่ต่ำกว่าในยุคนี้และที่สำคัญการสื่อสารทางการเมืองที่นำคนเข้ามาสู่เหตุการณ์ทางการเมืองในอดีตโดยมากก็เป็นผลจากการรับรู้ข่าวสารเพียงข้างเดียวจากฝ่ายอำนาจรัฐซึ่งมุ่งสร้างอคติความโกรธแค้นต่อกลุ่มคนที่แสดงออกซึ่งการต่อต้านรัฐบาลในขณะนั้นอย่างเต็มที่ ซึ่งจุดนี้อาจนำมาสู่การตั้งข้อสังเกตต่อการศึกษาของเขาได้ว่า แม้งานของ Callahan จะถือเป็นการศึกษาวาทกรรมเรื่อง มีอบในสังคมที่น่าสนใจและมีประโยชน์ต่อการศึกษาในลักษณะต่อยอดของการศึกษานี้ แต่ประเด็นหนึ่งที่อาจกล่าวได้ว่าทำให้งานเขียนของเขาขาดความสมบูรณ์ไปบ้างนั่นคือ ประเด็นการวิเคราะห์ที่มาของการใช้คำว่า มีอบ ในยุคหลัง โดยเฉพาะช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า บทบาทของสื่อมวลชนในการนำคำว่า มีอบ เข้ามาใช้ในการสื่อสารทางการเมืองและทำให้คำๆ นี้กลายเป็นคำที่มีความหมายถึงการชุมนุมประท้วงได้อย่างสมบูรณ์ในที่สุดและที่สำคัญยังได้สร้างมายาคติในเชิงลบต่อการชุมนุมประท้วงอันเป็นรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้อย่างเบ็ดเสร็จอีกด้วย

⁹⁶ Ibid., p. 73.

อย่างไรก็ตามแม้คำว่า ม็อบ ในยุคนี้ได้รับนิยามความหมายเชิงบวกแล้ว แต่ก็เชื่อว่าจะสามารถยุติปัญหาการใช้คำว่า ม็อบ อย่างเหมารวมไปได้ ดังจะเห็นได้จากการศึกษาของ Callahan ยังได้กล่าวถึงประเด็นโต้แย้งของการใช้คำว่า ม็อบ ในสังคมไทยตอนหนึ่งว่า

“ม็อบ เป็นคำที่ค่อนข้างใหม่ในภาษาไทยและถูกโต้แย้งใน 2 บริบทที่แตกต่างกันมาก นั่นคือ ใน Campaign for Popular Democracy (CPD) Roundtable Discussion โดยการรายงานของคณะกรรมการที่นายโสภณ รัตนากร เป็นประธานซึ่งได้กล่าวว่า crackdown ถูกต้องตามระเบียบ จะพบว่าในรายงานฉบับนี้มีสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่งก็คือเห็นได้ชัดว่ามีการต่อสู้ระหว่างคำว่า ม็อบ (mob) ฝูงชน (crowd) และการชุมนุม (gathering) ซึ่งในตอนท้ายก็ได้กล่าวว่า เป็นการให้ความหมายของคำเพื่อสลาย ‘ม็อบ’ (mob) ไปสู่ความเป็นฝูงชน (crowd) ความหมายของคำว่า ‘สลายม็อบ’ นี้ไม่ได้หมายถึงการตี จักกุม หรือ ฆ่าประชาชนผู้อยู่ใน ‘ม็อบ’”⁹⁷

มาตรฐานทางภาษา 2 ระดับในลักษณะดังกล่าวข้างต้นจะยังคงดำเนินอยู่ในสังคมไทยต่อไปอย่างแน่นอนตราบเท่าที่สังคมไทยยังไม่หาทางสร้างนิยามใหม่ให้กับคำว่า ม็อบ หรือเกณฑ์บรรทัดฐานในการจัดประเภทการชุมนุมโดยสงบและมีความชอบธรรมตามกรอบแห่งกฎหมายกับการชุมนุมที่เปลี่ยนผ่านไปสู่การใช้ความรุนแรงแล้วซึ่งแน่นอนว่าจุดนี้รัฐมีความชอบธรรมที่จะเข้าสลายการชุมนุมดังกล่าว การใช้คำว่า ม็อบ อย่างเหมารวมจึงไม่เพียงทำลายความชอบธรรมและสิทธิการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแล้ว ลักษณะการใช้ดังกล่าวยังอาจนำไปสู่การสลายปราบปรามม็อบ เสมอไปด้วย ซึ่งนั่นก็หมายความว่าสังคมไทยกำลังปล่อยให้เกิดการปิดกั้นโอกาสการใช้สิทธิดังกล่าวตามครรลองของประชาธิปไตยและทำให้ระบบการปกครองที่เรากำลังพัฒนาก้าวไปข้างหน้าต้องถอยหลังเข้าคลองไปเรื่อย ๆ เพราะถึงแม้ในช่วงเวลาดังกล่าว ม็อบ จะมีนัยความหมายในเชิงบวกดังที่ Callahan ได้กล่าวยืนยันไว้โดยอ้างถึงลักษณะการรายงานข่าวของสื่อมวลชนในเรื่องนี้ว่า⁹⁸ “เมื่อคำว่า ม็อบ (mohp) กลายเป็นที่รู้จักกันทั่วไปราวกับเป็นสิ่งใหม่ (a new force) หนังสือพิมพ์ก็เริ่มให้ความหมายของคำ นี้ใหม่เช่นกัน กล่าวคือ ม็อบ กลายเป็นกลุ่มคนที่มีเหตุผล เป็นตัวกระทำทางการเมืองที่มีความรับผิดชอบ นิยาม ม็อบหน้าม้า (the faceless mob) ในความหมายของประชาชนผู้ซึ่งไม่เพียงมีชื่อ แต่ยังมีอาชีพ มีลูก มีหนี้และมีความคิดเห็นนี่คือสิ่งที่ เรียกว่า ระบบใหม่แห่งอำนาจ (new system of authority)” แต่นี้เป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพียงช่วงเดียวสั้นๆ เป็นผลจากบริบททางสังคมช่วงหนึ่งเท่านั้น ซึ่งคงไม่เพียงพอที่จะใช้สรุปว่าคำว่า ม็อบ ในสังคมไทยได้

⁹⁷ see Ibid., p. 41 and 75.

⁹⁸ Ibid., p.45

ปรับเปลี่ยนนัยความหมายเชิงบวกอย่างสิ้นเชิง ตราบเท่าที่สังคมยังการจัดการสร้างคำเพื่อคัดแยก การชุมนุมประท้วงกับการสร้างความวุ่นวายทางการเมืองในรูปของกลุ่มคน

โดยสรุปสำหรับการศึกษาในส่วนนี้พบว่าในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬนี้ มีอบ เริ่มได้รับ นิยามความหมายในเชิงบวกมากขึ้น เนื่องจากภาพการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของฝ่ายชนชั้น กลางและมีเป้าหมายการเคลื่อนไหวในเชิงอุดมการณ์อย่างชัดเจน แต่ก็เป็นเพียงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงสั้นๆ เพราะหลังจากที่ชนชั้นกลางถอยออกจากพื้นที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ยังคงเหลือแต่กลุ่มชาวบ้าน ชาวนาชาวไร่และผู้ใช้แรงงานทั้งหลายที่ยังคงต่อสู้เรียกร้องการแก้ปัญหาปากท้องและผลกระทบจากโครงการขนาดใหญ่ของรัฐในพื้นที่ต่อไป และพวกเขาก็กลายเป็นเจ้าของนิยามความหมายของ มีอบ ผู้ถูกจัดตั้งและจ้างวานต่อไป ความด้อยโอกาสทางเศรษฐกิจไม่เพียงทำให้พวกเขาต้องอดยากแร้นแค้นเท่านั้น แต่ยังทำให้พวกเขาต้องตกเป็นจำเลยสังคม ถูกมองอย่างไม่บริสุทธิ์ใจเมื่อใช้สิทธิเสรีภาพที่มีในการชุมนุมประท้วงโดยสงบ

อย่างไรก็ตามแม้ ณ จุดนี้ มีอบ จะกล่าวได้ว่ามีความหมายเชิงบวกในฐานะที่พวกเขาเป็น วีรบุรุษในการเรียกร้องประชาธิปไตยคืนจากรัฐบาลทหารของพลเอกสุจินดา คราประยูร แต่เพียงเท่านี้คงไม่เพียงพอที่จะทำให้ มีอบ มีนิยามเชิงบวกได้โดยสมบูรณ์ หากการใช้คำว่า มีอบ อย่างดำเนินไปอย่างเหมารวมในที่สุดคำ ๆ นี้ก็ยังมีพื้นฐานปล่อยวางให้กับการกล่าวประณามเช่นเดิม เพียงแต่บริบทสังคมแต่ละช่วงอาจทำให้ภาพดังกล่าวพร่าเลือนไปบ้างเท่านั้นเอง

4.5 มีอบ หลังพฤษภาทมิฬ : ศึกษากรณีสมัชชาคนจน

จากการศึกษากรณีการใช้คำว่า มีอบ ในช่วงที่ผ่านมาจะพบว่า เป็นช่วงเวลาที่สำคัญ ๆ นี้เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและเกิดความเข้าใจร่วมกันในสังคมว่า หมายถึงการชุมนุมประท้วงและมีนัยความหมายในเชิงบวก หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า การเคลื่อนไหวทางการเมืองในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬนี้ซึ่งมีลักษณะเด่นคือ การลดระดับการกล่าวประณามกระบวนการที่เรียกว่า มีอบ นี้กับ “การจัดตั้ง” อันเป็นประเด็นที่แผ่กับความเข้าใจที่มีต่อพฤติกรรมในลักษณะดังกล่าวในสังคมไทยมากกว่าการใช้ความรุนแรงในสังคมตะวันตกและทำให้คำๆ นี้มีนิยามเชิงบวกได้อย่างสมบูรณ์นั่นเอง เนื่องจากการชูประเด็นที่ว่า มีอบ ที่ปรากฏในยุคนี้ส่วนแล้วแต่สื่อความถึงกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของชนชั้นกลาง อาทิ มีอบมือถือหรือมีอบรถเก๋ง เป็นต้น ซึ่งดูจะเป็นเครื่องชี้วัดความบริสุทธิ์ของกลุ่มผู้ชุมนุมได้มากกว่ากรณีของกลุ่มผู้เดือดร้อนทั่วไปในสังคมซึ่งมักมีภาพจน์ที่ยืดโยงกับ “การจัดตั้ง” และ “การจ้างวาน” อยู่มาก และแน่นอนว่าเป็นเพราะกระบวนการของพวกเขามีความเชื่อมโยงกับอุดมการณ์ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยอย่างเหนียวแน่นนั่นเอง

จากภาพดังกล่าวข้างต้นเกิดการปรับตัวในภาคของสื่อมวลชนในเรื่องนี้ กล่าวคือ ส่งผลให้นัยการใช้คำว่า มีอบ ของสื่อไทยมีความเป็นบวกมากขึ้นอย่างเห็นได้ ดังที่ Callahan ได้กล่าวไว้

ข้างต้น แต่สิ่งเหล่านี้ก็เป็นเพียงชัยชนะอันหอมหวานในระยะเวลาสั้นๆ ของการต่อสู้ของฝ่ายประชาชนโดยรวม ดังจะกล่าวต่อไป แต่อย่างน้อยจุดนี้ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ยืนยันความสำเร็จในการปรับตัวเพื่อรับมือกับอำนาจการสร้างความวาทกรรมหรือการกล่าวประณามโดยฝ่ายอำนาจรัฐและสื่อมวลชนของฝ่ายประชาชน อันเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงในการต่อสู้เรียกร้องอย่างยาวนานของพวกเขาเอง หากใช้เพราะความตระหนักรู้หรือการเคารพถึงสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญของประชาชนของฝ่ายรัฐหรือสื่อมวลชนไม่ โดยเฉพาะเมื่อวันแห่งชัยชนะของการเรียกร้องประชาธิปไตยได้จากภาพเหตุการณ์พฤษภาทมิฬได้จางหายไป อคติที่มีต่อขบวนการทางการเมืองของชาวบ้านหรือผู้ได้รับผลกระทบจากโครงการพัฒนาของรัฐก็เริ่มกลับมาอีกครั้ง ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเห็นอย่างชัดเจนผ่านกรณีการต่อสู้ของกลุ่มขบวนการทางสังคมที่เรียกว่า สมัชชาคนจน

หลังจากเหตุการณ์พฤษภาทมิฬจบลงไปไม่นาน ทักษะในเชิงลบของ มีอบ ก็เริ่มสืบคลานเข้ามาเยือนกลุ่มประชาชนอีกครั้งภายใต้ร่มเงาแห่งความเบ่งบานของประชาธิปไตย กล่าวคือ เมื่อบริบททางสังคมเปิดกว้างให้กับการใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างกว้างขวาง สอดคล้องกับความล้มเหลวของระบบการปกครองที่เคยชุกอยู่ได้พรมของระบบเผด็จการ กึ่งประชาธิปไตยและประชาธิปไตยแบบซื้อเสียง ทำให้ประชาชนพร้อมใจใช้สิทธิทางการเมืองของตนในการรวมกลุ่มชุมนุมเพื่อเรียกร้องให้รัฐแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งจากการศึกษาของ ประพาส ปิ่นตบแต่ง ในเรื่อง “การเมืองบนท้องถนน : 99 วันสมัชชาคนจนและประวัติศาสตร์การเดินขบวนชุมนุมประท้วงในสังคมไทย” ได้สะท้อนภาพรวมในเรื่องนี้อย่างชัดเจน ดังข้อมูลที่เขาได้ระบุไว้ว่า

“แต่ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตั้งแต่รัฐบาลชาติชายเป็นต้นมาถึงปัจจุบัน (ปี 2540- ผู้เขียน)...ชาวบ้านในชนบทได้มีการรวมกลุ่มเพื่อกระทำการรวมหมู่ (collective action) อย่างกว้างขวาง ดังสถิติการเดินขบวนชุมนุมประท้วงในช่วงรัฐบาลชาติชายที่เกิดขึ้นเฉลี่ย 2 ครั้งต่อวัน กล่าวคือ ในปี 2531 มีจำนวน 170 ครั้ง ช่วงรัฐบาลชวน 1 และรัฐบาลบรรหารเพิ่มขึ้นเฉลี่ยวันละ 2 ครั้ง โดยในปี 2537 มีจำนวน 739 ครั้ง และปี 2538 จำนวน 754 ครั้ง....และการชุมนุมประท้วงดังกล่าวนี้ได้กระจายอย่างกว้างขวางครอบคลุมพื้นที่ในชนบททั่วทุกภาค และเกิดขึ้นกับกลุ่มคนซึ่งอยู่ชายขอบของสังคมอันได้แก่ ชาวบ้าน ชาวเขาหรือชนกลุ่มน้อยที่อาศัยและทำกินอยู่ในป่า ชาวบ้านในเขตลุ่มน้ำต่างๆ ชาวประมงพื้นบ้าน ฯลฯ จากข้อมูลเบื้องต้นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าปริมาณการเดินขบวน ชุมนุมประท้วงที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เกิดขึ้นในชนบทมีปริมาณสูงขึ้นมา ในขณะที่ยังเปรียบเทียบกับการสำรวจเกี่ยวกับการชุมนุมประท้วงในช่วง 2 ปี (2518 – 2519) พบว่า มีการชุมนุมประท้วง (ที่ปรากฏเป็นข่าวในหน้าหนังสือพิมพ์) เกิดขึ้นเพียง 153 ครั้งเท่านั้นและยังพบว่า การประท้วงกระจุกตัวอยู่ที่

กรุงเทพมหานคร กล่าวคือมีจำนวนถึง 105 ครั้ง ที่สำคัญคือ เป็นการประท้วงของนิสิต นักศึกษาถึง 54 ครั้ง โดยมีชวนาประท้วงเพียง 15 ครั้งเท่านั้น”⁹⁹

จากข้อมูลของประพาสในส่วนนี้ทำให้กล่าวได้ว่ากลุ่มคนที่ถูกมองว่าเป็น mob มากที่สุดในสังคมไทยก็คือ ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชนบทและพื้นที่ที่ถูกใช้ในการแสดงออกของพวกเขาก็คือพื้นที่ในชนบทนั่นเอง โดยจากข้อมูลเบื้องต้นในงานของประพาสจะพบว่า หลังจากปี 2519 เป็นต้นมา ลักษณะการรวมกลุ่มชุมนุมประท้วงนั้นจะเกิดขึ้นในชนบทมากขึ้นเรื่อยๆ แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจะพบว่าลักษณะการชุมนุมหรือ mob ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชนบทนี้เกิดขึ้นเพื่อประกาศจุดยืนและนำเสนอปัญหาที่พวกเขามีให้สังคมได้รับทราบ โดยการเป็นข่าวหรือการใช้สื่อเป็นเครื่องมือ แต่สิ่งที่เป็นผลพวงจากบทบาทของสื่อในส่วนนี้ก็คือการที่พวกเขาถูกตีตราว่าเป็น ม็อบ โดยไม่เจตนา ทั้งนี้จากประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มประชาชนแล้วจะพบว่า นี่เป็นเพียงจุดเริ่มต้นในกระบวนการเรียกร้องการแก้ไขปัญหากจากรัฐไทยเท่านั้น การแก้ไขปัญหาระดับพื้นที่ดังกล่าวจะเกิดขึ้นเพียงผิวเผิน ดังจะเห็นจากการรายงานข่าวของสื่อประเภทต่างๆในเรื่องนี้ที่ว่า เมื่อมีการชุมนุมประท้วงหรือเกิด mob ขึ้นในพื้นที่ต่างๆ หากมีเจ้าหน้าที่รัฐเข้าไปรับรู้รับทราบปัญหาของพวกเขาในขั้นนี้การชุมนุมจะสลายตัวไปโดยเร็วพร้อมกับคำพูดที่ว่าหากปัญหาของพวกเขาไม่ได้รับการแก้ไข พวกเขาจะเดินทางมาที่ “ทำเนียบรัฐบาล” และหากปรากฏว่าไม่มีการดำเนินการตามที่ได้รับปากไว้ กลุ่มผู้ชุมนุมหรือ mob ก็จะรวมตัวกันอีกครั้งและเดินทางเข้าสู่กรุงเทพฯ เพื่อเรียกร้องกับคนที่พวกเขาคิดว่าจะสามารถแก้ไขปัญหากให้เขาได้ ดังนั้นจุดสิ้นสุดของกระบวนการนี้โดยมากจึงอยู่ที่ศูนย์กลางแห่งอำนาจการเมืองในการจัดการแก้ไขปัญหากของพวกเขาที่กรุงเทพฯ นั่นเอง

ปรากฏการณ์ข้างต้นคงปฏิเสธไม่ได้ว่า ด้วยบริบททางสังคมแบบเปิดไม่เพียงทำให้ ม็อบ มีจำนวนมากขึ้นเท่านั้น แต่ ม็อบ ยังสามารถเกิดขึ้นอย่างกระจัดกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศอีกด้วย จุดนี้แสดงให้เห็นการตระหนักรู้ของขบวนการภาคประชาชนต่างๆ ที่เข้าใจสถานการณ์ทางการเมืองที่เกิดขึ้นเป็นอย่างดี และเมื่อบริบททางสังคมเริ่มปิดตัวแคบลงอีกครั้ง โดยระบบประชาธิปไตยตัวแทนที่เริ่มมีความมั่นคง การมีมติต่อกระบวนการของกลุ่มชาวบ้านเหล่านี้ก็เปิดฉากขึ้น แต่ ณ เวลานั้นพวกเขามีการรวมกลุ่มในรูปขององค์กรมากขึ้น มีการติดต่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันอันสร้างองค์ความรู้ใหม่ในเรื่องนี้อย่างบูรณาการและที่สำคัญเกิดการรวมกลุ่มเครือข่ายขนาดใหญ่ในรูปของขบวนการทางสังคม (social movement) ภาควิชาชื่อของ “สมัชชาคนจน” ซึ่งมีผลต่อทัศนคติทางสังคมในเรื่อง ม็อบ อย่างมีนัยสำคัญยิ่ง เพราะอย่างน้อยที่สุดแนวทาง

⁹⁹ ประพาส ปิ่นตบแต่ง, การเมืองบนท้องถนน 99 วันสมัชชาคนจนและประวัติศาสตร์การเดินขบวน ชุมนุมประท้วงในสังคมไทย, หน้า 5.

การชุมนุมโดยสันติก็คือบทสรุปที่พวกเขาได้จากกระบวนการเรียนรู้ด้วยตัวเองขณะเดียวกันในแง่หนึ่งนี้อาจเป็นคำอธิบายที่สำคัญต่อบทสรุปของประภาสในเรื่องทัศนคติทางสังคมที่มีต่อ มีอบ ในยุคหลังพฤษภาทมิฬนี้ ดังจะกล่าวต่อไป

แต่ประเด็นสำคัญและน่าสนใจที่เกี่ยวพันกับการพัฒนาองค์ความรู้ของฝ่ายขบวนการประชาชนในนามสมัชชาคนจนที่มีต่อ มีอบ นี้ ก็คือบทสะท้อนนัยการเมืองอยู่จริงของอคติทางสังคมในเรื่องนี้นั่นเอง ดังจะเห็นได้จากงานของ ประภาส ปิ่นตบแต่ง ในส่วนที่ได้กล่าวถึงความรู้สึกและการรับรู้ของประชาชนโดยทั่วไป และภาครัฐเองที่มีต่อกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในลักษณะของการรวมกลุ่มชุมนุมประท้วง โดยผ่านคำถามที่ว่า “คนเหล่านี้เอาเงินมาจากไหน ใครอยู่เบื้องหลัง ใครจ้างมา” คำถามในลักษณะดังกล่าวที่มักเกิดขึ้นในใจของผู้คนในสังคม และแสดงถึงการรับรู้และความเข้าใจในเชิงลบที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของการเดินขบวนและการชุมนุมประท้วงที่เกิดขึ้นในสังคมประชาธิปไตยไทยอย่างชัดเจน โดยคำตอบที่ ประภาส ได้จากการค้นคว้าของเขาก็คือ “ทฤษฎีมือที่สาม” ที่นักการเมือง เจ้าหน้าที่รัฐส่วนใหญ่อาศัยเป็นองค์ความรู้ในการทำ ความเข้าใจและชี้นำปฏิบัติการต่อกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วง ก่อนที่จะนำมาสู่การจัดการด้วยการให้ร้ายป้ายสี ตีตราผู้นำการชุมนุม และเชื่อมโยงการชุมนุมเข้ากับเกมส์ของนักการเมือง และพรรคการเมืองในที่สุด¹⁰⁰ ขณะเดียวกันเขายังได้กล่าวถึงการปรับตัวเพื่อรับมือกับอคติทางสังคมข้างต้นของฝ่ายสมัชชาคนจน 2 ประเด็น นั่นคือ ประเด็นเรื่องการจ้างวาน/จัดตั้งและการรักษาภาพการชุมนุมโดยสงบ จุดนี้สะท้อนภาพการต่อสู้ทางวาทกรรมระหว่างสังคมและฝ่ายผู้ชุมนุมอย่างเห็นได้ชัด

กล่าวคือในประเด็นการจ้างวานนั้น ประภาส ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนถึงที่มาของค่าใช้จ่ายในการจัดการชุมนุมของสมัชชาคนจนครั้งใหญ่ที่กินเวลากว่า 99 วันในส่วนที่ว่าด้วยการระดมทรัพยากรในการชุมนุม ซึ่งได้มาจากทั้งการบริจาคทั้งภายในองค์กรและจากสังคมภายนอก ทั้งในรูปแบบของเงินและสิ่งของ การรับจ้างของสมาชิก การจัดจำหน่ายสินค้าและเอกสารเผยแพร่ จุดนี้แสดงให้เห็นว่ากลุ่มผู้ชุมนุมมีการจัดระบบการเงินของตนเองอย่างดี พวกเขาสามารถแบกรับภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นได้ด้วยตัวเอง สิ่งเหล่านี้สะท้อนความพยายามในการพิสูจน์เจตนาทางการเมืองอันบริสุทธิ์ซึ่งก็คือการเรียกร้องให้เกิดการแก้ไขปัญหานั้นเป็นผลจากนโยบายการพัฒนาของรัฐอย่างเป็นรูปธรรมนั่นเอง¹⁰¹

สำหรับการจัดการชุมนุมโดยสงบของฝ่ายสมัชชาคนจนนั้น เป็นการพิสูจน์ว่า มีอบ ของพวกเขาเป็นพฤติกรรมทางการเมืองที่ชอบธรรม เป็นสิ่งที่สามารถกระทำได้ภายใต้กรอบกระบวนการปกครองแบบประชาธิปไตย ดังนั้นจุดนี้จึงนำมาซึ่งความพยายามในการต่อสู้เพื่อคงไว้ซึ่งความ

¹⁰⁰ ดูรายละเอียดเพิ่มเติม ใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 8.

¹⁰¹ ดูรายละเอียดเพิ่มเติม ใน เรื่องเดียวกัน, หน้า 161-169.

ชอบธรรมในการใช้สิทธิทางการเมืองของพวกเขา โดยการรักษาความสงบเรียบร้อยในการชุมนุม ให้เป็นระเบียบมากที่สุดทั้งนี้ก็เพื่อทำลายความเป็นไปได้ที่ฝ่ายอำนาจรัฐจะใช้เป็นเหตุผลโจมตีและทำลายความชอบธรรมของกลุ่มตน ดังที่ ประพาส ปิ่นตบแต่ง ได้กล่าวไว้ว่า

“สมัชชาคนจนมีการจัดระบบในช่วงที่มีการชุมนุมอย่างมีประสิทธิภาพ มีการจัดเวรยามดูแลความปลอดภัยและการก่อวินาศกรรมเพื่อทำลายความชอบธรรมในการชุมนุม บทเรียนจากการชุมนุมประท้วงที่ต่อเนื่องยาวนานทำให้สมัชชาคนจนพัฒนาการจัดการภายในเพื่อตอบโต้ต่อการทำลายความชอบธรรมในการชุมนุม เช่น การวางกฎระเบียบในการชุมนุมอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะการห้ามตีศีรษะในที่ชุมนุม เพราะจะง่ายต่อการอ้างว่าเป็นคนไร้สติ นำไปสู่ข้ออ้างว่าเป็น “มือบ” ที่ไร้สติ ไร้เหตุผล และจะนำไปสู่ความรุนแรง ซึ่งเป็นข้ออ้างที่เจ้าหน้าที่รัฐจะนำไปสู่การสลายการชุมนุมในที่สุด และได้มีการจัดการดูแลรักษาความสะอาดในที่ชุมนุมไม่ให้เป็นที่เดือดร้อนแก่สถานที่ราชการรอบๆ ที่ชุมนุม”¹⁰²

ประเด็นการต่อสู้ของฝ่ายสมัชชาคนจนส่วนนี้สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการขัดแย้งภาพของ มือบ ในทฤษฎีทางสังคมวิทยาเพื่อให้เกิดความชอบธรรมในการเข้าปราบปรามของฝ่ายอำนาจรัฐอย่างตรงประเด็น ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า แม้ในความเข้าใจของสังคม มือบ นั้นหมายถึงความถึงการชุมนุมประท้วง แต่การสร้างอคติผ่านคำดังกล่าวก็ได้ทำให้ทั้งการชุมนุมและ มือบ มีนัยความหมายถึงการชุมนุมที่วุ่นวายได้ในที่สุดเช่นกัน และแม้ว่าความพยายามของฝ่ายสมัชชาคนจนนี้จะประสบความสำเร็จได้ในระดับหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขจากฝ่ายรัฐ การยอมรับจากสังคมในฐานะการชุมนุมที่ชอบธรรมและแม้แต่ในภาพรวม การชุมนุมอย่างสงบที่ดำเนินมาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลากว่า 99 วันนี้ ยังได้เปิดพื้นที่ความชอบธรรมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนและแน่นอนในภาพรวมย่อมส่งผลถึงการพัฒนาประชาธิปไตยไทยด้วย ณ จุดนี้อาจเข้าใจได้ว่า มือบ เป็นกระบวนภาคประชาชนที่มีส่วนในการจรรโลงสังคมสร้างประชาธิปไตย จนอาจนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า นี่คือนัยของฝ่ายประชาชนในการแย่งอำนาจในการนิยามของคำว่า มือบ ซึ่งหมายรวมถึงนัย/ทัศนะเชิงบวก แต่หากพิจารณาอย่างลึกซึ้งจะพบว่า ยังมีประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทัศนะทางสังคมในเรื่องนี้และเป็นปัญหาในระดับรากเหง้าเลยทีเดียว

ดังจะพบว่า ทัศนะทางสังคมที่มีต่อ มือบ นั้น นอกจากจะขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมแล้ว ปัจจัยที่ทำให้ มือบ มีนิยามความหมายในเชิงลบยังประกอบไปด้วยประเด็นปัญหาทางเศรษฐกิจ

¹⁰² เรื่องเดียวกัน, หน้า 224.

ช่องว่างรายได้ของประชาชน ซึ่งไม่เพียงเป็นเหตุผลให้เกิดการรวมตัวประท้วง หากยังเป็นที่มาของความหวาดระแวงระหว่างกลุ่มคนอย่างน้อย 2 กลุ่มใหญ่ๆ ในสังคม หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นความหวาดระแวงที่กลุ่มคนร่ำรวย/ชาวเมือง มีต่อคนจน/ชาวบ้าน เนื่องจากกระบวนการทำให้เป็นเมืองที่ได้ให้น้ำหนักกับกรุงเทพฯ อย่างสุดโต่งก็ถูกดำเนินการอย่างเข้มข้นตลอดช่วงเวลาแห่งการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจสังคมและการเมืองของไทยและได้สร้างช่องว่างแห่งความเข้าใจระหว่าง “ชาวเมือง” และ “ชาวบ้าน” ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยอย่างชัดเจน กล่าวคือ เมื่อประชาชนผู้ได้รับความเดือดร้อนจากโครงการพัฒนาของรัฐได้รวมตัวกันเพื่อชุมนุมประท้วงหรือที่สังคมไทยรับรู้ว่ามีอบ และเดินทางเข้าสู่ศูนย์กลางแห่งอำนาจคือกรุงเทพฯ นั้น นอกจากจะไม่ได้รับความสนใจและการรับฟังปัญหาจากรัฐอย่างดีเท่าที่ควรแล้ว ยังถูกมองด้วยความอคติจากคนไทยที่อยู่ในกรุงเทพฯ อีกด้วย สิ่งเหล่านี้เป็นผลมาจากความไม่เข้าใจถึงความเดือดร้อนของกลุ่มคนที่ถูกเรียกว่า mob มองพวกเขาว่าเป็นเพียงตัวก่อปัญหาทำให้รถติดทำลายบรรยากาศการลงทุนของประเทศ ซ้ำร้ายความเป็น mob ที่พวกเขาถูกตีตรายังทำให้เป็นได้เพียงกลุ่มคนที่ถูกจ้างวานให้มาก่อวุ่นวายและทำลายคู่แข่งทางการเมืองในสายตาที่แฝงไปด้วยความหวาดระแวงของคนทั่วไป โดยเฉพาะฝ่ายอำนาจรัฐซึ่งจะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์สูงสุดในเรื่องนี้ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนจากคำให้สัมภาษณ์ของบรรดาผู้มีอำนาจทางการเมืองและประชาชนทั่วไปที่รับรู้ข่าวสารเหล่านี้จากรัฐ โดยผ่านสื่ออย่างขาดความระมัดระวังและการไตร่ตรอง

แม้ว่าประเด็นข้างต้นจะชี้ภาพแห่งปัญหาของความเป็นเมืองและประชาธิปไตย โดยเฉพาะในส่วนของการกระจายอำนาจทางการเมืองของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ความแปลกแยกอันนำมาซึ่งความไม่เข้าใจและความหวาดระแวงของชาวเมืองนั้น ได้ปิดกั้นความชอบธรรมในใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนกลุ่มหนึ่งที่ได้รับความสะดวกในการเคลื่อนไหวชุมนุมเรียกร้องชีวิตที่ดีขึ้นอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้จะสอดคล้องกับข้อขัดแย้งในการกระจายอำนาจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองกับการผูกขาดอำนาจโดยรัฐและระบบราชการที่ทำให้สังคมไทยอยู่ห่างไกลจากมาตรฐานของความเป็นประชาธิปไตยอันมีหลักการสำคัญอยู่ที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจเพื่อความกินดีอยู่ดีของพวกเขาเอง แต่นัยที่ลึกซึ้งไปกว่านั้นก็คือ ในเรื่องความเป็น mob หรือสิ่งที่เรียกว่า mob ในสังคมไทยที่สะท้อนสภาพการกดบังคับของรัฐและสังคมที่มีต่อการชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมของกลุ่มประชาชน รวมทั้งการยอมรับภาพแห่งความเลวร้ายที่รัฐ สังคม และ โดยเฉพาะสื่อมวลชน ชักเยียดให้กับประชาชนอย่างไม่ทันรู้ตัวและไม่รู้เท่าทัน

แต่หลังจากการอย่างไรก็ตามจากการศึกษาปรากฏการณ์การใช้คำว่า มีอบ ในสังคมไทยในยุคหลังนี้ดูเหมือนว่าจะมีประเด็นการกล่าวร้ายที่ให้น้ำหนักก่อนไปสู่ “การจ้างวาน” มากกว่า “การ

ใช้ความวุ่นวายและรุนแรง” ของกลุ่มผู้ชุมนุม ซึ่ง ณ จุดนี้อาจกล่าวโดยรวมได้ว่า เป็นการกล่าวประณามที่รุนแรงยิ่งต่อกระบวนการเคลื่อนไหวโดยสงบภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เป็นการทำลายเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ เป็นการแสดงให้เห็นความคับแค้นและหวาดระแวงของสังคมไทยที่มีต่อพฤติกรรมดังกล่าวของประชาชน ดังที่ Callahan ได้กล่าวถึงเรื่องเดียวกันนี้ไว้ว่า

นี่ไม่ใช่การกล่าวว่าย่อคำไม่สามารถมีความหมายใหม่ได้ – ‘mob’ แท้จริงแล้วมีการอ่านที่ให้ความหมายที่ปลอดภัยแห่งอคติทางการเมืองดังในประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ – เพียงแต่ต้องการตั้งข้อสังเกตว่าคำว่า ม็อบ (mohp) อันเป็นคำใหม่ในภาษาไทยนี้ไม่สามารถใช้สื่อถึงการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองแบบปราศจากการใช้ความรุนแรงได้ ตามตรรกะทางภาษาหรือทางสังคมไทยนั้นเมื่อมีการใช้คำว่า ม็อบ (mohp) ในการแบ่งแยกประชาชนในการชุมนุม ก็หมายความว่ากำลังเปิดทางเลือกไว้ 2 แนวทาง นั่นคือ เป็นม็อบที่ถูกจัดตั้ง (organized mohp) หรือ ม็อบที่ไม่มีการจัดตั้ง (unorganized mohp) แท้จริงแล้วการใช้คำว่า ม็อบ ในการรายงานข่าวของหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการชุมนุมเมื่อวันที่ 20 เมษายนก็คือการชี้ว่า “การวิเคราะห์ ม็อบ ของประชาชนกว่า 100,000 คนที่มาร่วมประท้วงต่อต้านสุจินดา ณ บริเวณท้องสนามหลวงนั้น เป็นม็อบจัดตั้งหรือไม่จัดตั้ง” การลดระดับการวิจารณ์การชุมนุมทางการเมืองของ 2 ลักษณะข้างต้นนั้นถือเป็นการปลดอาวุธในการเมืองของมวลชน เนื่องจากจะพบว่า การถูกจัดตั้งก็คือการถูกเชิด ดังนั้นมีเพียงการชุมนุมที่แท้จริงเท่านั้นที่จะเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ แต่เพื่อให้เกิดความมีประสิทธิภาพในการชุมนุมนั้นต้องอาศัยการจัดตั้ง”¹⁰³

นอกจากนี้โดยภาพรวมจะพบว่า ในกรณีสังคมไทยนั้น คนทุกกลุ่มในสังคมต่างก็สามารถเป็น ม็อบได้ทั้งสิ้น เมื่อใดก็ตามที่พวกเขารวมกลุ่มเพื่อประท้วงหรือเรียกร้องให้มีการดำเนินการใดๆ จากศูนย์กลางแห่งอำนาจไม่ว่าจะเป็นฝ่ายอำนาจรัฐหรือหรืออำนาจทุน ดังกรณีหลังนี้จะเห็นได้จากกรณีที่เราเรียกกันว่า “ม็อบแกรมมี” จุดนี้อาจทำให้กล่าวได้ว่าวาทกรรมเรื่อง ม็อบ ของไทยนั้นมีลักษณะเด่นอีกประการหนึ่งนั่นคือ ปราศจากประเด็นด้านชนชั้น

¹⁰³ William A. Callahan, Imagining Democracy: Reading ‘the Events of May’ in Thailand, p. 71.

อย่างไรก็ตามหากสังคมไทยจะใช้มาตรฐานชีวิตความบริสุทธิ์ใจหรือความจำเป็นในการรวมตัวเพื่อชุมนุมทางการเมืองของประชาชนกลุ่มต่างๆ เพียงผ่านการตั้งคำถามต่อประเด็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการละงานเพื่อชุมนุมประท้วงและมีพื้นฐานอคติจากสภาพการจราจรที่ติดขัดคับคั่งอันเป็นผลจากการชุมนุมแล้วละก็ จุดนี้สะท้อนนัยที่มากกว่าความคับแคบทางการเมืองของสังคมนี้นั่นคือ ความเห็นแก่ตัวและเล็งนำใจต่อกลุ่มผู้เดือดร้อนที่มาชุมนุมได้อย่างน่าปวดใจยิ่ง ที่ราวสี่ถึงไปกว่านั้นก็คือในกรณีของกลุ่มผู้ชุมนุมที่เป็นชาวต่างชาติจากชนบท กลุ่มผู้ได้รับความเดือดร้อนจากนโยบายการพัฒนาของรัฐจากสังคมชายขอบต่างๆ การมองประเด็นเรื่องการละงานยิ่งสะท้อนภาพอคติแห่งความไม่เข้าใจอันเป็นผลมาจากช่องว่างที่ถ่างกว้างขึ้นของรายได้ประชากรและลักษณะงานของประชากรจากสังคมเกษตรที่มีช่วงเวลาทำงานแตกต่างจากชาวเมืองซึ่งมีวันเวลาทำงานชัดเจน นอกจากนี้จากกรณีการชุมนุมประท้วงกว่า 99 วันของสมัชชาคนจนก็ได้ตอบปัญหาค่าใช้จ่ายที่พวกเขาต้องเป็นผู้ร่วมรับผิดชอบในการมาร่วมชุมนุมครั้งนี้¹⁰⁴

แต่จุดนี้หากพิจารณาแก่นสารของคำๆ นี้ โดยเฉพาะในแง่ความเป็นมาของคำ พฤติกรรมของกลุ่มคนที่ถูกเรียกว่า มีอบ ที่ดำเนินควบคู่กันมากับการพัฒนาระบบประชาธิปไตยในตะวันตก จนในที่สุดได้มีการพัฒนารูปแบบพฤติกรรมดังกล่าวไปสู่ความเป็นทฤษฎีนั้น จะพบว่ากระบวนการดังกล่าวไม่เพียงเป็นการสร้างองค์ความรู้อย่างหนึ่งทางสังคมวิทยาเท่านั้น แต่ยังเป็นการจัดระเบียบตีกรอบรูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างดียิ่งด้วย กล่าวคือ พฤติกรรมแบบ มีอบ ถูกจัดให้เป็นรูปแบบพฤติกรรมที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายขาดความชอบธรรมในกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแบบประชาธิปไตย ไม่ใช่พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองทุกรูปแบบจะต้องถูกกล่าวประณามและตัดสินว่าเป็นการก่อความวุ่นวาย ซึ่งก็เท่ากับเปิดโอกาสให้ประชาชนใช้สิทธิของตนในการยื่นเสนอและคานอำนาจปกครองกับกลุ่มตัวแทนที่ตนเลือกเข้าไปทำงานบริหารสังคมการเมืองได้โดยตรง โดยอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า มีอบ กลายเป็นดัชนีชี้วัดและแบ่งแยกกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อป้องกันไม่ให้กลุ่มผู้เคลื่อนไหวทางการเมืองทั่วไปถูกกล่าวร้ายและทำลายความชอบธรรมในการใช้สิทธิทางการเมืองโดยตรง เปิดโอกาสให้กระบวนการชุมนุมทางการเมืองดำเนินไปได้โดยได้รับการคุ้มครองทั้งในเชิงกฎหมายและทัศนคติทางสังคม

โดยสรุปได้ว่าหากแท้จริงแล้วสังคมไทยยอมรับและต้องการ “ประชาธิปไตยแบบไทย” มีอบก็เป็นรูปแบบกระบวนการทางการเมืองอย่างหนึ่งที่ได้ถูกทำให้เป็น มีอบแบบไทย ซึ่งเช่นกันต่างก็ขัดแย้งกับทฤษฎีและตัวแบบสากล แน่แน่นอนว่าหากสังคมไทยยอมรับว่าทศวรรษดังกล่าวเหล่านี้

¹⁰⁴ ประพาส ปิ่นตบแต่ง, การเมืองบนท้องถนน 99 วันสมัชชาคนจนและประวัติศาสตร์การเดินขบวน ชุมนุมประท้วงในสังคมไทย, หน้า 161-169.

ได้อย่างไม่รู้สึกละอายใจ การศึกษาชิ้นนี้คงเป็นเพียงการนำเสนอความเป็นมาและวิวัฒนาการของคำว่า มีอบ การใช้และให้ความหมายของคำว่า มีอบ ได้ในระดับหนึ่งเท่านั้น แต่หากว่าภายใต้บริบททางการเมืองหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน ปี พ.ศ. 2540 ซึ่งทำให้สังคมไทยต้องลดระดับความเป็นประชาธิปไตยแบบไทยไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยแบบสากลมากขึ้น มีอบคงเป็นอีกประเด็นที่ควรจะได้รับพิจารณาทบทวนในแง่ของการให้ความหมาย อันจะนำมาซึ่งการปรับทัศนคติทางสังคมเพื่อให้เกิดความเข้าใจอันดีต่อการชุมนุมประท้วงของประชาชนในอนาคต เพราะการใช้คำว่า มีอบ ในการสื่อความหมายถึงการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างเหมารวมในสังคมไทยนี้เห็นได้ชัดว่าเป็นการทำลายกฎเกณฑ์การจัดแบ่งประเภทของการรวมกลุ่มชุมนุมของประชาชนอย่างน่าเสียดาย หากการชุมนุมทุกครั้งเป็น มีอบ แม้แต่ในลักษณะความหมายแบบไทยคือปราศจากการใช้ความรุนแรง หากเกิดเหตุมีการใช้ความรุนแรงในการชุมนุมขึ้น คำถามสำคัญที่เกิดขึ้นก็คือสังคมไทยจะใช้อะไรเป็นคำเรียกขานพฤติกรรมกรรมการชุมนุมที่ผิดกฎหมายนี้

อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในแง่ของรูปแบบกระบวนการแล้วต้องยอมรับว่า สิ่งที่สังคมไทยเรียกว่า มีอบ นี้มีบทบาทอย่างมากต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยเฉพาะต่อเสถียรภาพของรัฐบาลแต่ละยุคแต่ละสมัย ในแง่หนึ่งถือว่า มีอบ นี้ถือเป็นกลุ่มกดดันทางการเมืองที่สำคัญ นอกเหนือไปจากความเป็นภาพสะท้อนความล้มเหลวของการบริหารและปฏิบัตินโยบายของรัฐ ดังนั้น การศึกษากรณีการใช้คำว่า มีอบ ในส่วนนี้อาจสรุปได้ว่า สิ่งที่มักปรากฏเป็นคำถามอยู่ตลอดเวลาทุกครั้งที่เกิดปรากฏการณ์ที่สังคมไทยเรียกว่า มีอบ ว่า “เป็นการเมืองหรือไม่ และมีใครชักใยอยู่เบื้องหลัง” ส่วนจุดมุ่งหมายนั้นคงจะเป็นสิ่งคาดเดาไว้เสร็จสรรพว่า “เพื่อหวังผลทางการเมือง” หรือ “เพื่อล้มล้างรัฐบาล” ประเด็นนี้มีปรากฏให้เห็นทั้งในรูปบทวิเคราะห์ทางการเมืองของสื่อมวลชนหรือแม้แต่จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องและบรรดานักการเมือง โดยเฉพาะฝ่ายรัฐบาล ในส่วนนี้อาจกล่าวกว้างๆ ว่านัยความหมายของ มีอบ ในบางบริบทความหมายนั้นหมายถึงอย่างเฉพาะเจาะจงถึง “กระบวนการต่อต้านอำนาจรัฐ” แต่ขณะเดียวกันนี้อาจเป็นเพียงอำนาจจลาจลหรือการอหิวาทยุทธวิธีความขัดแย้งระหว่างรัฐและประชาชนเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วภาพการชุมนุมประท้วงนั้นอาจเกิดขึ้นเพื่อคัดค้านกลุ่มทุนหรือเจ้าของกิจการก็ได้ ดังจะเห็นได้จากหลายกรณีที่มีการประท้วงบรรดาเจ้าของบริษัท/โรงงานเป็นต้น ด้วยเหตุนี้แม้ลักษณะความหมายข้างต้นจะดูมีอำนาจการอธิบายได้ค่อนข้างดีสำหรับสิ่งเกิดขึ้นในสังคมไทย แต่ก็ยังคงมีข้อบกพร่องอย่างมากทั้งจากประเด็นของการประท้วงของกลุ่มลูกจ้างดังกล่าวข้างต้น และในประเด็นหลักๆ ในเรื่องการใช้ความรุนแรงของกลุ่มผู้ชุมนุมที่ยังขัดแย้งอย่างมากกับทฤษฎีสากล ซึ่งแน่นอนว่าหากเรายังพยายามยืนยันความเป็น มีอบแบบไทยที่อาจไม่ต้องพูดถึงการใช้ความรุนแรงแล้วละก็ เราอาจกล่าวถึงความหมายของคำว่า มีอบ โดยรวมได้ว่า ในสังคมไทย มีอบ หมายถึงกระบวนการต่อต้านอำนาจทุกรูปแบบ ซึ่งก็อาจตีความได้อีกนัยหนึ่งว่า พลเมืองที่สังคมไทยต้องการนั้นต้องเป็นแบบไพร่ทาสที่ยอมเชื่อฟัง

ผู้มีอำนาจทั้งอำนาจเงินและอำนาจทุนอย่างสิ่งซึ่งเท่านั้นหรือ หากเป็นเยี่ยงนี้จริงเราคงไม่ต้องเสียเวลากับการตั้งคำถามถึงความเป็นประชาธิปไตยอีกต่อไปแล้ว

อย่างไรก็ตามดูเหมือนว่า นัยความหมายของ มีอบ ในสังคมไทยนั้นอาจมีความหมายในการรับรู้เข้าใจของคนในสังคมไทยไปในทางเดียวกันคือ การชุมนุมประท้วง แต่อย่างไรก็ตามหากพิจารณาในรายละเอียดในส่วนที่สนทนาที่มีต่อ มีอบ นั้นยังเป็นสิ่งที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับจุดยืนทางการเมืองของแต่ละบุคคล กล่าวคือ แม้คนส่วนใหญ่จะมีความเข้าใจร่วมกันว่า มีอบ หมายถึงการชุมนุม แต่ มีอบ จะเป็นสิ่งที่ดีหรือร้ายนั้นขึ้นอยู่กับว่าเป็นทัศนะของใคร หากเป็นฝ่ายรัฐบาล/ผู้มีอำนาจปกครอง แน่แน่นอนว่า มีอบ ในสายตาของคนกลุ่มนี้มักจะมีลักษณะที่ไม่บริสุทธิ์ มีเบื้องหน้าเบื้องหลังมากกว่าจะเป็นกระบวนการทางสังคมของประชาชนเพื่อเรียกร้องการปรับปรุงแก้ไขนโยบายสาธารณะ อันมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนหรือแม้แต่ความต้องการนำเสนอนโยบายที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนเอง ซึ่งในเรื่องนี้จะไม่มี ความแตกต่างกันมากนักระหว่างรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งหรือไม่

4.6 มีอบ ว่าด้วยกระบวนการปรับเปลี่ยนความหมาย : เกมส์แย่งคำ (นิยาม)

โดยสรุปการศึกษากรณีการใช้คำว่า มีอบ ในสังคมไทยนั้น ดูเหมือนว่าเมื่อคำว่า มีอบ เริ่มเป็นคำที่มีการรู้จักกันอย่างแพร่หลายในพื้นที่สาธารณะ คำๆ นี้ก็ได้ผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนความหมายมาแล้วอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือ มีอบ หมายถึงการชุมนุมประท้วงของประชาชนโดยทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มชาวนาชาวไร่และกลุ่มชาวบ้านที่มีการเคลื่อนไหวด้านสิ่งแวดล้อมในชนบทและ/หรือกลุ่มผู้ใช้แรงงานทั่วไป ในเรื่องนี้หากพิจารณาจากภาพรวมของกระบวนการเคลื่อนไหวของประชาชนนับตั้งแต่เหตุการณ์ 14 ตุลา 2519 เป็นต้นมา จะพบว่า ในยุคต้นๆ ของช่วงเวลาดังกล่าว มีอบเป็นคำที่ถูกใช้เรียกขานการชุมนุมประท้วงของ/นำโดยขบวนการนักศึกษาเป็นหลัก ต่อมาในช่วงทศวรรษ 2520 เมื่อสิ้นสุดยุคแห่งความขัดแย้งทางอุดมการณ์การเมือง บทบาททางการเมืองของขบวนการนักศึกษาลดลง จนเกือบจะกล่าวได้ว่าหมดลงอย่างสิ้นเชิง มีอบ ถูกใช้เน้นภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองชาวบ้านและมีนัยความคู่ควบไปกับ “การจัดตั้งและ/หรือจ้างวาน” ในทศวรรษ 2530 ภาพของ มีอบ เริ่มถูกใช้เพื่อสื่อความหมายถึงการชุมนุมประท้วงของกลุ่มชาวนาชาวไร่ผู้ได้รับความเดือดร้อนจากนโยบายและโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด จวบจนการอุบัติขึ้นของเหตุการณ์พฤษภาทมิฬในปี 2535 อันเป็นการรวมกลุ่มทางการเมืองของประชาชนครั้งใหญ่อีกครั้งหนึ่งเพื่อเรียกร้องประชาธิปไตย ซึ่งถือเป็นจุดหักเหครั้งใหญ่ต่อนัยทางการเมืองของคำว่า มีอบ แต่ก็ดูจะเป็นเพียงปรากฏการณ์สั้นๆ เท่านั้นที่สังคมให้นิยาม มีอบ ในเชิงบวก มีอบเป็น hero ทางการเมืองผู้บทบาทในการช่วยขับไล่อำนาจเผด็จการ แต่หลังเหตุการณ์ครั้งนี้ มีอบ เริ่มกลับสู่ความเป็นสามัญเป็นกลุ่มการเมืองที่รวมตัวขึ้นโดยการจัดตั้งและจ้างวานเพื่อผลประโยชน์ของบุคคลหรือคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นสำคัญ

แม้กระทั่งในยุคปัจจุบันที่สังคมไทยได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้การปกครองโดยระบบประชาธิปไตยทางตรงมาพอสมควรแล้ว มีอบ ยังคงสภาพความเป็นวาทกรรมที่รับหน้าที่ในการกล่าวประณามพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยไม่เปลี่ยนแปลง แต่ในความจริงแล้วของวาทกรรมดังกล่าว อาจถูกมองว่า ในบริบททางการเมืองที่สังคมไทยมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นนี้ก็ได้ส่งผลถึงสถานภาพแห่งความหมายของ มีอบ เช่นกัน กล่าวคือ ณ วันนี้สังคมได้รับรู้ร่วมกันแล้วว่า มีอบ หมายถึงการชุมนุมประท้วง แต่การชุมนุมประท้วงที่ดำเนินมาตลอดคู่กับความเป็นประชาธิปไตยก็ได้นำมาซึ่งชัยชนะในการแข่งขันอำนาจการนิยามความหมายของ มีอบ โดยฝ่ายประชาชนหรือฝ่ายผู้ชุมนุมให้มีแนวโน้มไปในทางบวกมากขึ้นเช่นกัน หากเป็นเช่นนี้ลักษณะความหมายของคำว่า มีอบ ในลักษณะดังกล่าวย่อมไม่ใช่ปัญหาต่อการพัฒนาประชาธิปไตย แต่ชัยชนะดังกล่าวยังคงเป็นไปโดยไม่สมบูรณ์นักเพราะจุดนี้ยังมีนัยของความอ่อนด้อยในการนิยามความหมายใหม่ให้กับการเมืองภาคประชาชนเพื่อสร้างความชัดเจนและชอบธรรมให้กับกระบวนการทางการเมืองของฝ่ายตน ซึ่งปัญหานี้จะยังคงดำเนินต่อไปตราบเท่าที่ยังไม่มีการสร้างถ้อยคำอื่นเพื่อให้ความหมายการชุมนุมประท้วงที่ไม่ชอบด้วยหลักการของการชุมนุมประท้วงโดยสงบตามครรลองของประชาธิปไตยสากลซึ่งอาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เป็นการสร้างคำเพื่อทำหน้าที่ในการให้ความหมายอธิบายพฤติกรรมแบบ mob ดังในบริบทประชาธิปไตยแบบตะวันตกนั่นเอง

4.7 มีอบ = ผู้ชุมนุมประท้วง : ชัยชนะของประชาชน ?

ในปัจจุบันดังได้กล่าวไปข้างแล้วว่าการใช้คำว่า มีอบ ในสังคมไทยนั้นเป็นไปโดยมีนิยามความหมายเดียวกันกับคำว่า “การชุมนุมประท้วง” หรือ “ผู้ชุมนุมประท้วง” ในเรื่องอาจมีผู้มองว่าเป็นชัยชนะในเกมแข่งคำระหว่างฝ่ายผู้ชุมนุมกับฝ่ายอำนาจรัฐ/ผู้ต่อต้านการชุมนุมประท้วง จุดนี้หากมองจากทัศนคติที่สังคมมีต่อคำว่า มีอบ นี้ จะพบว่าค่อนข้างเป็นทัศนคติที่เป็นกลางต่อคำๆ นี้หากเปรียบเทียบกับกรณีของประชาธิปไตยตะวันตกซึ่งนิยามความหมายของ มีอบ ในเชิงลบไว้อย่างเฉพาะเจาะจง ดังจะเห็นได้จากการใช้คำดังกล่าวอย่างแพร่หลายทั้งในสื่อประเภทต่างๆ หรือแม้แต่ในผลงานวิชาการของเหล่านักวิชาการไทย

แต่หากพิจารณาในภาพรวมจะพบว่า รูปแบบการใช้คำว่า มีอบ ในกรณีของสังคมไทยในลักษณะดังกล่าวแม้จะมองได้ว่า เป็นสิ่งที่ผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนความหมายตามบริบทวัฒนธรรมทางการเมืองของไทยไปแล้ว โดยอาจถูกมองว่าเป็นชัยชนะของฝ่ายประชาชนกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงที่สามารถโน้มนำสังคมให้เข้าใจนิยาม มีอบ ในเชิงบวก แต่ขณะเดียวกันสิ่งเหล่านี้อาจเป็นเพียงชัยชนะจอมปลอมและที่สำคัญกลุ่มบุคคลที่มีความเข้าใจต่อเรื่องนี้ในลักษณะดังกล่าวก็กำลังตกเป็นเหยื่อการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบต่อต้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชา

ชนโดยตรงอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เนื่องจากการยอมรับความหมายของ ม็อบและการชุมนุมประท้วงว่ามีกรอบนิยามเดียวกันก็เท่ากับยอมรับในความชอบธรรมของรัฐในการปราบปรามการชุมนุมในระดับหนึ่งเช่นกันเพราะการยอมรับในลักษณะดังกล่าวก็เท่ากับเป็นการปฏิเสธเกณฑ์การแบ่งแยกรูปแบบการชุมนุมประท้วงที่ชอบธรรมและไม่ชอบธรรม ดังนั้นหากรัฐจะใช้อำนาจเข้าปราบปรามกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงโดยอ้างว่ากลุ่มผู้ชุมนุมนั้นไม่มีความชอบธรรมในการดำเนินการดังกล่าวก็ย่อมเป็นสิ่งที่กระทำได้ และในเรื่องนี้อาจกล่าวรวมถึงประเด็นเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ซึ่งสังคมไทยยังไม่มีมาตรการกฎหมายที่ว่าด้วยการชุมนุมอย่างเฉพาะเจาะจงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการชุมนุมประท้วงเท่าที่มีในปัจจุบัน จะมีเพียงระเบียบว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2517 และมาตรการที่มักถูกนำไปเป็นข้ออ้างในการปราบปรามการชุมนุมก็คือการรักษาความปลอดภัยเกี่ยวกับสถานที่ราชการ

ขณะเดียวกันก็ใช้ว่ากรณินิยามความหมายกลุ่มผู้ชุมนุมประท้วงว่าเป็น “ม็อบ” นั้นจะเป็นที่ยอมรับอย่างสิ้นเชิง ปัจจุบันในกลุ่มแกนนำการชุมนุมเหล่านี้หลายต่อหลายคนยังมองว่า เป็นเรื่องที่ไม่ถูกต้องนัก หากแต่สิ่งจำเป็นเร่งด่วนสำหรับการชุมนุมประท้วงคือการเรียกร้องให้เกิดการแก้ไขจากรัฐมากกว่า ดังนั้นประเด็นนี้จึงยังเป็นสิ่งที่ต้องรอกการแก้ไขต่อไป ขณะเดียวกัน โจ อังภากรณ์ ก็ได้กล่าวถึงทัศนคติของกลุ่มผู้ประท้วงที่เป็นผู้ใช้แรงงานในเรื่องนี้ไว้เช่นกันว่า “คำแสลงที่กลายเป็นคำสามัญมากที่สุดในกลุ่มแรงงานไทยในการกล่าวถึง a strike picket หรือการรวมกลุ่มประท้วงก็คือคำว่า ม็อบ (Mob) คำภาษาอังกฤษคำนี้มีการออกเสียงที่ปรับตามโทนเสียงในภาษาไทย (เสียงต่ำ) และมีความหมายในเชิงดูถูกที่แตกต่างจากความหมายดั้งเดิมในภาษาอังกฤษ ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่า คำๆ นี้ได้กลายเป็นคำไทยไปแล้ว อย่างไรก็ตาม มีผู้นำแรงงานบางคนที่รู้สึกอายต่อการใช้คำๆ นี้เพราะพวกเขาเชื่อว่ายังเป็นคำที่มีความหมายดั้งเดิมและสำหรับพวกเขาแล้วหมายถึง พฤติกรรมที่ต่อต้าน (unruly behavior)”¹⁰⁵ (กล่าวคือ ในสายตาของผู้ที่ถูกมองว่าเป็น ม็อบ เองจะเข้าใจและตระหนักผู้ถึงการมีอยู่ของวาทกรรมกรกล่าวประณามโดยผ่านการใช้คำว่า ม็อบ จากสังคม ได้ดีกว่าประชาชนทั่วไปในสังคมหรืออาจรวมถึงสื่อและนักวิชาการบางคนด้วยซ้ำ เพราะฉะนั้นการกล่าวว่า ม็อบ เป็นคำไทยและหมายความถึงการชุมนุมนั้นอาจเป็นสิ่งที่ต้องได้รับการทบทวนอย่างจริงจังมากขึ้น

¹⁰⁵ Ji Giles Ungpakorn, *Thailand : Class Struggles in an Era of Economic Crisis*, Asia Monitor Resources Center , Hong Kong and Workers' Democracy Book Club (Thailand), 1999, p 78.

4.8 บทสรุป

โดยรวม นอกจากลักษณะการใช้คำว่า mob ของสังคมจะมีความแตกต่างจากสังคมอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญหรืออาจกล่าวได้ว่ามีปัญหาในตัวเองแล้ว ขณะเดียวกันก็เป็นปัจจัยบ่งชี้ที่สำคัญยิ่งต่อสภาพแห่งปัญหากระบวนการทำให้เป็นเมืองและการรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองของไทยอย่างเห็นได้ชัดด้วย ทั้งนี้สภาพปัญหาเหล่านี้จากกล่าวกว้างดังที่ พระไพศาล วิสาโล ได้กล่าวไว้ว่า

“นี่เป็นเรื่องของภาษาและไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นเจตนา ยกตัวอย่างเช่น เมื่อพูดถึงการรวมกลุ่ม (gatherings) ก็มักจะมีการเพิ่มคำว่า ประท้วง (protest) เข้าไปด้วย ฉะนั้นเข้าใจว่าการใช้คำว่า ม็อบ (mob) หรือใช้คำว่า ประท้วง (protest) หลังคำว่า การรวมกลุ่ม/ชุมนุม (gathering) นั้นเพื่อให้เกิดภาพ นี่จึงเป็นวิธีการใช้ภาษาอย่างไรจึงจะชี้นำความคิดเห็นของประชาชนไปในทิศทางที่ต้องการได้ ขณะเดียวกันก็สะท้อนความคิดเห็นที่ยังคงมีอิทธิพลในสังคมไทยและพยายามทำให้คนในสังคมเข้าใจว่าการเคลื่อนไหวของชาวบ้านเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง บางคนอาจคิดว่ามีเพียงกิจกรรมทางการเมืองในสภาพเท่านั้นเป็นสิ่งที่ถูกต้องชอบธรรมและกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายนอกเป็นสิ่งที่ผิด นี่คือเหตุผลว่าทำไมจึงมีการใช้คำว่า ม็อบ (mob)”¹⁰⁶

กล่าวคือ จากทัศนะของพระไพศาลที่ได้ยกมานี้แสดงให้เห็นสภาพปัญหาอันเนื่องมาจากการใช้คำว่า mob ในลักษณะที่ผิดจากความหมายสากล ซึ่งหากมองย้อนกลับไปประวัติความเป็นมาของคำๆ นี้ในสังคมตะวันตกจะพบว่า สังคมไทยได้รับเอามรดกจากยุคโบราณของตะวันตกมาอย่างเต็มรูปแบบเลยทีเดียวหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าขณะที่สังคมตะวันตกได้มีพัฒนาปรับเปลี่ยนสภาพความหมายของคำว่า mob นี้ตลอดช่วงเวลาอันยาวนานจนเกิดการตกผลึกทางความคิดและสามารถให้นิยามความหมายของคำดังกล่าวได้อย่างชัดเจน จนถึงขั้นที่มีการสร้างทฤษฎีขึ้นมารองรับได้ แต่สังคมไทยกลับรับเอามรดกแบบผ่าเหล่านี้มาใช้อย่างบิดเบือน ทั้งนี้เนื่องสภาพความหมายของคำว่า mob ตามนัยเชิงบวกนั้นได้เคยเกิดขึ้นในสังคมดังกล่าวเมื่อหลายร้อยปีที่ผ่านมา ในยุคที่ระบบประชาธิปไตยยังไม่พัฒนาและกระบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนยังถูกมองอย่างมือคดและหวาดระแวงยิ่ง

¹⁰⁶ Phra Paisal Visalo in Prinya Thewanarumikul, discussion leader, “Ruang Moph” [Diuscourse on Mob], Newsletter of the Campaign for Popular Democracy (Bangkok) 1, no.6 (April 1993) : 6-17, see William A. Callahan, Imagining Democracy: Reading ‘the Events of May’ in Thailand, p. 37.

ขณะเดียวกันเมื่อพิจารณาลึกลงไปในความเป็นประชาธิปไตยของไทยยังพบว่าหลักการสำคัญแห่งประชาธิปไตยได้ถูกบิดเบือนไปอย่างลึกซึ้งด้วยการใช้คำว่า mob ในการเรียกขานการชุมนุมประท้วงทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นในสังคมนี้เอง กล่าวคือ สภาวะความเป็นประชาธิปไตยของไทยที่ถูกบิดเบือนนี้ดำเนินมาตลอดระยะเวลาที่สังคมไทยเริ่มเรียกตัวเองว่าเป็นสังคมประชาธิปไตยเลยทีเดียว เมื่อการรวมกลุ่มของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองยังคงถูกประณามว่าเป็น mob ซึ่งเป็นคำที่แฝงไปด้วยนัยแห่งการดูถูกอย่างเห็นได้ชัด โดยการใช้คำว่า mob ในลักษณะดังกล่าวของสังคมไทยอย่างต่อเนื่องยาวนานอาจทำให้หลายคนหลงคิดเข้าใจว่า เป็นการสร้างแนวคิดใหม่ในการนิยามความหมายของคำว่า mob ในแง่ของการปลดลอคคิดและปลดลอคชนชั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วจุดนี้กลับสะท้อนนัยแห่งการดูถูกประชาชนของสังคมไทยอย่างลึกซึ้งและน่าเป็นห่วงยิ่ง ในประเด็นเรื่องอคตินั้นกล่าวได้ว่า ไม่ว่าประชาชนจะชุมนุมประท้วงโดยสงบหรือมีการใช้ความรุนแรง ภาพลักษณ์ของพวกเขาในสายตาของคนในสังคมโดยรวมก็ไม่มี ความแตกต่าง เป้าหมายในการรวมตัวของพวกเขาก็จะถูกมองว่าเป็นไปโดยไม่สุจริตเหมือนกันและโอกาสที่พวกเขาจะถูกปราบปรามโดยรัฐก็มีเท่ากัน แล้วในสภาวะการณ์เช่นนี้การใช้อำนาจของประชาชนเพื่อการเสนอข้อเรียกร้องหรือความคิดเห็นและตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลจะเกิดขึ้นได้อย่างไร วัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินอันเป็นมรดกของการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์จะหายไปและโอกาสในการเรียนรู้ที่จะปกครองตนเองจะเกิดขึ้นเมื่อใด คำถามเหล่านี้คงยากที่จะหาคำตอบหากพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนไทยยังคงถูกบิดเบือนเช่นนี้ ส่วนในเรื่องของการใช้คำว่า mob ของสังคมไทยในแง่ของการปลดลอคชนชั้นนั้น ในเบื้องต้นดูเหมือนว่าคงเป็นคำกล่าวที่ไม่ผิดแผกไปจากสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสังคมนัก นั่นคือไม่ว่าจะเป็นชาวบ้านหรือเป็นชาวเมือง เป็นชาวนาหรือเป็นนักธุรกิจ เมื่อมีการรวมกลุ่มชุมนุมประท้วงก็ต้องถูกตีตราว่าเป็น mob ทั้งสิ้น แต่หากพิจารณาให้ลึกซึ้งแล้วก็จะพบความจริงดังที่ได้กล่าวไปแล้วในข้างต้น นั่นคือสิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นทัศนคติที่คับแคบยิ่งที่มีต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทุกรูปแบบในสังคมไทย นอกเหนือไปจากการออกเสียงเลือกตั้งนั่นเอง

ในเรื่องนี้ หากพิจารณาย้อนกลับไปถึงที่มาของการนำเขาคำว่า ม็อบ จะพบว่าในแง่หนึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นคำที่มีเจตนาใช้กล่าวประณามกลุ่มเคลื่อนไหวของนักศึกษาโดยฝ่ายอำนาจรัฐ และจากการที่คำๆ นี้ถูกใช้ในการสื่อข่าวทางวิทยุกระจายเสียงซึ่งส่วนมากอยู่ภายใต้อำนาจการควบคุมโดยฝ่ายรัฐนี่เองที่อาจทำให้คำๆ นี้เป็นคำที่ติดหูและติดปากประชาชนทั่วไปในระยะเวลาต่อมา โดยที่ทั้งกลุ่มผู้ฟังทั่วไป กลุ่มบุคคลผู้ถูกกล่าวหาตึงถึงหรือกลุ่มบุคคลที่ถูกตราหน้าว่า ม็อบ ต่อมานำก็ได้้นำคำๆ นี้มาใช้ในการเรียกขานการกระทำของกลุ่มตนนั้นโดยไม่เข้าใจความหมายที่แท้จริงเลยแม้แต่น้อย เพราะแม้แต่การ “ชุมนุม” โดยเฉพาะที่เกิดจากการจัดตั้งโดยอำนาจรัฐยังเป็นสิ่งที่ตัวผู้มาร่วมชุมนุมเองยังไม่มี ความเข้าใจในกิจกรรมที่ตนทำอยู่ แต่เป็นเพียงเพราะ “เขาบอกให้มาก็มา” ทั้งๆ ที่คำๆ นี้มีสถานะภาพเป็นคำไทยอย่างสมบูรณ์ มีทั้งอย่างเป็นทางการโดยใช้ในการบัญญัติ

กฎหมายรัฐธรรมนูญและใช้ในสังคมทั่วไป ดังนั้นทั้งการใช้คำว่า ชุมนุม/ชุมนุมประท้วง และแม้แต่กรณีของ ม็อบ ก็ถือเป็นตัวสะท้อนจิตสำนึกทางการเมืองและความเป็นประชาธิปไตยของไทยในยุคดังกล่าว การกล่าวว่าสังคมไทยเป็นประชาธิปไตยมากในยุคหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 อาจเป็นคำกล่าวที่ไม่เหมาะสมกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงนัก เพราะดูเหมือนว่าสิ่งที่สังคมไทยได้รับจากการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งนี้คือการเปลี่ยนตัวผู้ปกครอง แม้จะมีรัฐธรรมนูญก็ดูเหมือนจะเป็นเพียงกระบวนการที่อ้างสู่ความเป็นประชาธิปไตยเท่านั้น สิ่งนี้จะไม่ต่างจากสิ่งที่ ชัยอนันต์ ได้กล่าวไว้ถึงการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในปี 2475 เป็นต้นมาที่ส่งผลต่อความเป็นประชาธิปไตยของไทยในเชิงสถาบัน/พิธีกรรมเท่านั้น

อย่างไรก็ตาม ในประวัติศาสตร์แห่งระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยนั้นได้มีการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบหลายๆอย่าง โดยเฉพาะในเรื่องอำนาจของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งแม้จะมีข้อจำกัดมากขึ้น แต่หลักการนี้ก็ยังคงเป็นหัวใจของการปกครองในรูปแบบดังกล่าว และที่สำคัญคือด้วยบริบททางสังคมการเมืองโลกที่เปลี่ยนโฉมหน้าเป็นสังคมประชาธิปไตยที่มีหลักการพื้นฐานสำคัญว่า อำนาจธิปไตยเป็นของปวงชนในปัจจุบัน การใช้คำว่า mob เรียกขานพฤติกรรมรวมหมู่ทั้งหมดในสังคมจึงเท่ากับเป็นการต่อต้านและประณามการใช้อำนาจของประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจธิปไตยที่แท้จริง ดังเช่นในกรณีของสังคมไทยที่มีการใช้คำว่า mob แบบเหมารวมในการเรียกขานการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในรูปของการชุมนุมประท้วงทุกรูปแบบ การกระทำดังกล่าวนอกจากจะเป็นการตีตราการชุมนุมประท้วงที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นกลยุทธ์ทางจิตวิทยาที่ ณ ช่วงเวลาขณะหนึ่งอาจใช้เป็นข้ออ้างในการใช้กำลังปราบปราม ภายใต้ข้ออ้างเพื่อ “รักษาความสงบมั่นคงของชาติ” ขณะที่ในระยะยาวได้สร้างทัศนคติที่ไม่ดีหรือปิดกั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน สิ่งที่เกิดขึ้นนี้อาจถือได้ว่าเป็นการป้องปรามทางจิตวิทยาต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างเบ็ดเสร็จ โดยในเรื่องนี้อาจมองในอีกแง่หนึ่งได้ว่านัยการใช้คำว่า mob ของรัฐไทยนั้นยังคงมีเป้าหมายแฝงอีกอย่างหนึ่งก็คือเพื่อปิดบังความเป็นเผด็จการอำนาจนิยมของตัวรัฐไทยเอง กล่าวคือ การนำคำภาษาอังกฤษเข้ามาใช้ในลักษณะนี้อาจเป็นไปเพื่อสร้างภาพลวงตาให้กับสังคมด้วยว่า รัฐไทยเปิดโอกาสให้กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เปิดโอกาสให้มี mob ทั้งนี้ก็เพื่อต้องการหลีกเลี่ยงคำว่า “ชุมนุมประท้วง” ซึ่งเป็นคำที่แสดงให้เห็นสถานะที่รัฐไทยกำลังถูกต่อต้านจากประชาชนในทางหนึ่งทางใด ทั้งนี้ทั้งนั้นดูเหมือนว่าไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ใดภาพความเป็นเผด็จการของรัฐไทยก็ยังคงอยู่ การเรียกร็องสิทธิเสรีภาพทั้งทางการเมืองและทางเศรษฐกิจสังคมดูเหมือนจะถูกมองว่าเป็นพฤติกรรมต่อต้านอำนาจรัฐอยู่ตลอดเวลา ไม่ใช่สิ่งที่ประชาชนมีสิทธิที่จะกระทำได้ตามหลักการแห่งระบอบการปกครองนี้ ด้วยเหตุนี้ความเป็นประชาธิปไตยที่สังคมไทยกำลังเรียกหาหรือคอยอาจเป็นเพียงความฝันที่ไม่มีวันเกิดขึ้นเลยก็ได้ ในส่วนนี้เมื่อพิจารณาลักษณะการใช้คำว่า mob ในสังคมไทยจึงทำให้อาจกล่าวได้ว่า ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ใด ภาพแห่งการกล่าวร้ายประชาชนและการบิดเบือนความเป็น

ประชาธิปไตยก็ไม่อาจจางหายไปได้ ชั่วร้ายยังแสดงให้เห็นภาพความอัปยศแห่งความเป็นประชาธิปไตยที่แฝงตัวอยู่ในสังคมไทยตลอดมา นั่นคือ ไม่เพียงชนชั้นผู้ปกครองเท่านั้นที่ประณามพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบของชุมนุมประท้วงของกลุ่มประชาชน แต่ตัวสังคมไทยเองก็กลับเห็นดีเห็นชอบและยอมรับการประณามดังกล่าวอย่างไม่คิดเฉยใจแม้แต่เนือย

แม้จะมีการโต้แย้งถึงความมีน้ำหนัสนักสมเหตุสมผลต่อการศึกษาเปรียบเทียบกรณีการใช้คำว่า ม็อบ ในสังคมไทยกับสากลโดยผ่านมุมมองประชาธิปไตยแบบไทยว่า มีความจำเป็นมากน้อยเพียงไรที่ต้องใช้คำๆ นี้ในความหมายเดียวกับสากลหรือประเด็นการใช้คำๆ นี้ในบริบทวัฒนธรรมการเมืองของไทย ซึ่งอาจมีผู้กล่าวว่าคำๆ นี้ได้กลายสภาพความหมายที่มีในภาษาอังกฤษและกลายเป็นคำไทยคำหนึ่งไปแล้ว จุดนี้หากสังคมมีความเข้าใจร่วมกันในลักษณะดังกล่าวจริงการใช้คำว่า ม็อบ ในลักษณะความหมายดังกล่าวอาจกระทำได้ แต่ปัญหาที่ก็คือ สังคมไทยได้สร้างคำอื่นขึ้นมาเพื่อใช้สื่อความถึงม็อบแบบตะวันตกหรือไม่ ในกรณีที่มีการชุมนุมประท้วงและเกิดการใช้กำลังความรุนแรงและทำลายข้าวของเสียหาย เรามีคำที่จะใช้สื่อถึงรูปแบบการชุมนุมในลักษณะนี้หรือไม่ และหากมีการใช้คำว่า ม็อบ ในการสื่อความหมายถึงทั้งการชุมนุมประท้วงโดยสงบและที่มีการใช้ความรุนแรงไปพร้อมกัน นั่นก็เท่ากับว่าการใช้สิทธิเสรีภาพทางการเมืองของประชาชน โดยตรงเป็นสิ่งที่อาจนำมาซึ่งการกล่าวประณามจากสังคมได้โดยง่าย ดังนั้นจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงข้อสรุปที่ว่า วัฒนธรรมการมีส่วนร่วมแบบประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่ไม่ได้เคยรับการยอมรับจากสังคมไทยเลยอย่างน้อยก็ในแง่ทัศนคติทางสังคมนั่นเอง นี่ถือเป็นประเด็นที่สำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการพัฒนาระบบประชาธิปไตย

จากบทสรุปข้างต้น คงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่ต้องเน้นย้ำถึงประเด็นปัญหาที่อาจถือเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่งที่ประสพระหว่างการศึกษา นี้ โดยเฉพาะเก็บรวบรวมข้อมูลโดยทั้งที่ผ่านการสัมภาษณ์และเอกสารต่างๆ ก็คือปัญหาที่สังคมไทยได้ผ่านกระบวนการกล่อมเกลารับรู้นิยามความหมายของ “ม็อบ” ในลักษณะที่หมายถึงการชุมนุมประท้วง (protest) มาระยะเวลาหนึ่งแล้ว ความสับสนในเรื่องนี้ในแง่หนึ่งได้บดบังประเด็นปัญหาเล็กๆ แต่มีผลอย่างยิ่งต่อกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย ดังได้กล่าวไปแล้วว่ากระบวนการรับรู้ความหมายของคำว่า ม็อบ ในสังคมไทยที่มีลักษณะแตกต่างไปจากสิ่งที่เกิดขึ้นกับ mob ในสังคมตะวันตกและเหตุผลที่ทำให้เกิดความเข้าใจว่า ม็อบ หมายถึงการชุมนุมก็เนื่องจากเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงนี้ที่ได้ดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ม็อบและการชุมนุมจึงถูกมองเป็นปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตย แต่ในความเป็นจริงความต่อเนื่องของการชุมนุมหรืออาจกล่าวได้ว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบของการเคลื่อนไหวที่เปลี่ยนจากการชุมนุมประท้วงหรือเคลื่อนไหวเรียกร้องประเด็นใดประเด็นหนึ่งอันเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวมาเป็นขบวนการที่เรียกว่า ขบวนการทางสังคม (social movement) ดังกรณีของสมัชชาคนจนหรือขบวนการด้านสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในสังคมต่างหากที่ทำให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยในองค์กรวม ซึ่งเท่ากับว่า

ปรากฏการณ์ทางสังคม โดยเฉพาะการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนนั้น ได้ก้าวข้ามวาทกรรมเรื่องนี้ไปอีกขั้นหนึ่งแล้ว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

งานชิ้นนี้มุ่งเสนอให้มีการทบทวนระบบและความเป็นประชาธิปไตยของสังคมไทยโดยผ่านกรณีการศึกษาคำว่า ม็อบ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาไปสู่ระบบประชาธิปไตยที่เปิดกว้างและรับประกันสิทธิเสรีภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยชอบธรรมภายใต้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ แม้ว่าในปัจจุบันคำว่า “ม็อบ” จะเป็นคำที่มีการใช้อย่างแพร่หลายและมีความหมายความถึง “การชุมนุมประท้วงที่เกิดขึ้นทั่วไป” มาโดยตลอดช่วงเวลากว่า 3 ทศวรรษที่ผ่านมาเป็นอย่างน้อย แต่ดูเหมือนว่าคำๆ นี้จะไม่เคยถูกตั้งคำถามกับความแตกต่างจากการเป็น “ภาษาต่างชาติ” เลย นับตั้งแต่ได้เป็นที่รู้จักในสังคมนี้ จุดนี้นอกจากจะสะท้อนความละเอียดไม่ใส่ใจต่อการนิยามความหมายเพื่อสื่อถึงภาพกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชนโดยการชุมนุมประท้วงแล้ว ที่สำคัญลักษณะนิยามแบบไม่เป็นทางการ แต่ใช้กันแพร่หลายในสังคมนี้ก็เป็นการใช้ในลักษณะความหมายที่แตกต่างจากนิยามสากลอย่างเห็นได้ชัดมาโดยตลอด ทั้งในบริบททางสังคมแบบเผด็จการ กึ่งประชาธิปไตยและประชาธิปไตย ด้วยเหตุนี้ในภาพรวมจึงอาจกล่าวได้ว่า จากการศึกษากระบวนการใช้คำว่า ม็อบ กับกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยนี้ หากพิจารณาในแง่กระบวนการหรือรูปแบบพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในลักษณะที่สังคมไทยรับรู้เข้าใจผ่านคำว่า ม็อบ นี้ อาจถือได้ว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญยิ่งต่อกระบวนการพัฒนาการทำให้เป็นระบบประชาธิปไตยของไทย แต่น่าเสียดายที่สังคมไทยเองกลับยอมรับเอาทัศนคติที่แฝงด้วยอคติในเรื่องนี้ไว้อย่างเต็มเปี่ยม โดยผ่านการใช้คำว่า ม็อบ อย่างเหมารวม ทั้งที่การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยตรงหรือที่รับรู้ภายใต้คำว่า “การเมืองภาคประชาชน” ในปัจจุบัน ถือเป็นกลวิธีการแสดงจุดยืนและความรับผิดชอบต่อสังคมร่วมกันของประชาชน เป็นการแสดงให้เห็นจิตสำนึกที่พวกเขาต้องระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่สำคัญยิ่ง แต่พวกเขากลับถูกจารึกไว้ในประวัติศาสตร์การเมืองไทยด้วยความหวาดระแวงและเปิดพื้นที่ให้กับการตีความทั้งจากคนร่วมสมัยและจากคนรุ่นหลังอย่างไม่ยุติธรรมตลอดระยะเวลาที่สังคมไทยนิยามตัวเองว่าเป็นประชาธิปไตย

ในเรื่องนี้อาจมีผู้เข้าใจและเชื่อว่า การที่สังคมไทยใช้คำว่า ม็อบ กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นหาได้มีนัยสำคัญแต่อย่างใดต่อระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย หากสังคมนี้มีความรับรู้เข้าใจต่อคำว่า ม็อบ นี้ไปในทิศทางเดียวกัน ม็อบ หมายถึงการชุมนุมหรือการประท้วงที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองตามแนวทางของกลุ่มตนบางประการ ความเชื่อในเรื่องนี้มีพื้นฐานที่ยึดอิงกับวัฒนธรรมทางการเมืองของไทย แต่หากเป็นเช่นนี้ต่อไป คำถามที่เกิดขึ้นก็คือว่า สังคมจะใช้อะไรเป็นเกณฑ์วัดแบ่งแยกการชุมนุมที่ชอบธรรม

หรือไม่ชอบธรรม การชุมนุมประเภทใดที่เข้าข่ายการคุ้มครองตามหลักบัญญัติในรัฐธรรมนูญ การชุมนุมประเภทใดควรมีการปราบปรามแยกสลาย เพราะหากขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในเรื่องนี้ ความชอบธรรมของการชุมนุมคงเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจและความเมตตาของผู้มีอำนาจทางการเมืองในแต่ละยุคแต่ละสมัย มากกว่ารูปแบบ วิธีการและจุดยืนทางการเมืองในการชุมนุมประท้วงที่เกิดขึ้น ซึ่งหากเป็นดังนี้ความพยายามในการสร้างการพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นในสังคมไทยอย่างเต็มรูปแบบ โดยเฉพาะประเด็นการสร้างจิตสำนึกทางการเมืองของประชาชนคงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้ยากยิ่ง

ในสังคมตะวันตก วิวัฒนาการทั้งในแง่ของคำว่า mob และการนิยามความหมายนั้นได้ดำเนินมายาวนาน กว่าที่คำๆ นี้จะมีความชัดเจนในเชิงรูปคำกินเวลากว่า 17 ศตวรรษและกว่า 19 ศตวรรษสำหรับการตีกรอบให้นิยามของคำว่า mob นี้มีนิยามที่ชัดเจน กล่าวคือ ผุ่ชนรุ่นวาย บ้าคลั่งและใช้ความรุนแรง สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นอย่างค่อยเป็นค่อยไปพร้อมกับวิวัฒนาการของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งก็หมายความว่า mob จะถูกจำกัดอำนาจในการตีความที่เผด็จการกล่าวร้ายขบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนได้นี้ ต้องผ่านการต่อสู้กับอคติทั้งในระดับชนชั้นและบุคคลมายาวนาน ผลที่เกิดขึ้นกับสังคมประชาธิปไตยของตะวันตกก็คือการได้รับการรับรองการใช้สิทธิทางการเมืองโดยการชุมนุมประท้วงเป็นหลักประกันความชอบธรรมตามกฎหมายสูงสุดของสังคมหรือกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกลายเป็นแบบแผนในการปฏิบัติสำหรับสังคมอื่นๆ ที่ใช้ระบบการปกครองเดียวกันนี้ นี้ย่อมถือได้ว่าเป็นชัยชนะของประชาชนในประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยอย่างแท้จริง แม้พวกเขาอาจต้องแลกกับการถูกประณามว่าเป็นพวกบ่อนทำลายความเจริญของสังคมในหน้าประวัติศาสตร์ก่อนที่การบัญญัติและนิยามความหมายของ mob ดังเช่นในปัจจุบันจะเกิดขึ้น แต่ในที่สุดกระบวนการเคลื่อนไหวต่อสู้ทางการเมืองของฝ่ายประชาชนนี้ก็ได้ได้รับการรับรองและให้สิทธิทางกฎหมายอย่างสมบูรณ์ ซึ่งทำให้การรับรู้พฤติกรรมการเมืองของพวกเขาในยุคหลังๆ เกิดขึ้นโดยปราศจากอคติมากขึ้น ที่สำคัญสิ่งเหล่านี้เป็นการยืนยันในหลักการปกครองแบบประชาธิปไตย เนื่องด้วยการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสังคมโดยรวม

ในภาพรวม แม้อคติที่มีต่อ ม็อบ จะเป็นผลจากการตีความของปัจเจกบุคคลมากกว่าชนชั้น ดังที่เคยเกิดขึ้นในกรณีประวัติศาสตร์ประชาธิปไตยตะวันตก แต่จากแนวทางการอธิบายปรากฏการณ์ระดับความหวาดระแวงของสังคมที่มีต่อ ม็อบ นี้ อาจทำให้มีความชัดเจนในประเด็นเรื่องชนชั้นนี้ได้ในระดับหนึ่ง กล่าวคือโดยการพิจารณาผ่านกรอบช่องว่างแห่งรายได้และวิถีชีวิตที่แตกต่างกันระหว่าง ชาวบ้าน กับ ชาวเมือง โดยจุดนี้จะสัมพันธ์อย่างลึกซึ้งกับนโยบายการพัฒนาของประเทศไทยตลอดหลายสิบปีที่ผ่านมา กล่าวคือ นโยบายการพัฒนาโดยรัฐไทยที่เน้นพัฒนาเมือง ไม่เพียงสร้างช่องว่างด้านรายได้ประชากรเท่านั้น แต่มันยังส่งผลต่อการแบ่งแยกและสร้างความเป็นอื่นระหว่างคนในสังคมไทยเรื่อยมาอีกด้วย กล่าวคือ ความแปลกแยกอันนำมาซึ่งความไม่เข้าใจและ

ความหวาดระแวงของชาวเมืองนั้น ได้ปิดกั้นความชอบธรรมในใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนกลุ่มหนึ่งที่ได้รับความสะดวกในการเคลื่อนไหวชุมนุมเรียกร้องชีวิตที่ดีขึ้นอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้จะสอดคล้องกับข้อขัดแย้งในกระจายอำนาจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองกับการผูกขาดอำนาจโดยรัฐและระบบราชการ ที่ทำให้สังคมไทยอยู่ห่างไกลจากมาตรฐานของความ เป็นประชาธิปไตยอันมีหลักการสำคัญอยู่ที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการใช้อำนาจเพื่อความกินคืออยู่ดีของพวกเขาเอง

ขณะเดียวกันความแตกต่างด้านทัศนคติทางสังคมที่มีต่อ ม็อบ กลุ่มต่างๆ ในสังคม อาทิ ม็อบ ดารา/ ม็อบแกรมมี่ กับ ม็อบจะนะ หรือ ม็อบหน้าท่าเหมียบ หรือแม้แต่ สิ่งที่เรียกว่า ม็อบมือถือ และม็อบชนชั้นกลางในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬซึ่งทำให้นิยามความหมายของ ม็อบ มีนัยเชิงบวก เป็นครั้งแรกในประวัติศาสตร์การชุมนุมประท้วง ยังอาจถือเป็นปัจจัยชี้วัดความเป็นประชาธิปไตยของสังคมไทยได้อย่างน่าสนใจอีกทางหนึ่งด้วย นั่นคือ ความเป็นประชาธิปไตยแบบกระตุ้มกึกของสังคมไทย ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากงานของ อเนก เหล่าธรรมทัศน์ ในเรื่อง สองนครประชาธิปไตย ที่ได้สรุปไว้ว่า ในระบบประชาธิปไตยของไทย ชาวบ้านตามชนบทเลือกผู้ปกครอง ขณะที่ชนชั้นกลางในเมืองเป็นผู้กำหนดนโยบาย สอดคล้องกับภาพรวมของปรากฏการณ์ที่เรียกว่า ม็อบ กล่าวคือ ม็อบชนชั้นกลางเป็นสิ่งที่ได้รับความนิยม เป็นพลังเงิบที่เมื่อลุกออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง คราใดสังคมต้องเหี้ยมหูฟัง ส่วน ม็อบชาวบ้านผู้เคลื่อนไหวเพื่อต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น กลับเป็นสิ่งที่สังคมรังเกียจ ทั้งๆ ที่เหตุการณ์ทั้ง 2 ต่างก็ถูกขนานนามว่า ม็อบ เหมือนกัน ต่างก็เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองภายใต้หลักการแบบประชาธิปไตยทั้งนั้น แต่ม็อบของคนกลุ่มแรกกลับได้รับการยอมรับมากกว่า สิ่งที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์นี้ได้ดีที่สุดคงเป็นทฤษฎีที่เรียกว่า bourgeoisie democracy ส่วนกระบวนการพัฒนาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยแบบรากหญ้า (grassroot democracy) นั้นคงไม่อาจเกิดขึ้นได้ในสังคมไทย ทั้งๆ ที่จากประวัติศาสตร์การเมืองไทยได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนตลอดมาว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่ถูกตราหน้าว่า mob มากที่สุด คือกลุ่มชาวบ้านชอบสังคมเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมการเมืองของไทยมากเพียงใด หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า แท้จริงแล้วนอกจากกลุ่มคนที่ถูกตีตราว่า mob จะเป็นคนกลุ่มที่ได้แสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้และการใช้สิทธิทางการเมืองตามครรลองของระบบประชาธิปไตยโดยตรงแล้ว พวกเขายังได้แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของประชาชนในการทำหน้าทีในการควบคุมและตรวจสอบการทำงานของผู้แทนที่พวกเขาเลือกเข้าไปบริหารประเทศแทนอีกด้วย

นัยที่ลึกลงไปกว่าความหวาดระแวงข้างต้นก็คือ ความเป็น mob หรือสิ่งที่เรียกว่า mob ในสังคมไทยที่สะท้อนสภาพการกดบังคับของรัฐและสังคมที่มีต่อการชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมของกลุ่มประชาชน รวมทั้งการยอมรับภาพแห่งความเลวร้ายที่รัฐ สังคม และโดยเฉพาะสื่อมวลชน ยัดเยียดให้กับประชาชนอย่างไม่ทันรู้ตัวและไม่รู้เท่าทัน เนื่องจากโดยทางทฤษฎี

ทางสังคมวิทยาและการรับรู้ในระดับสากลในปัจจุบันดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่า mob ไม่ใช่การชุมนุมประท้วง mob หมายถึงฝูงชนวุ่นวาย กล่าวคือ mob หมายถึงกลุ่มคนที่มีการเคลื่อนไหวกึกก้องและมุ่งผลบางอย่างร่วมกัน ฝูงชนจะจับกลุ่มกันเมื่อได้รับการขู่หรือกระตุ้นอารมณ์ด้วยสัญลักษณ์ คำปลุกใจหรือการปราศรัยเร้าใจ จะกระทำการรุนแรงบางอย่าง อย่างไรก็ตามแม้ความหมายของ mob จะเหลือเพียงความหมายในแง่ลบเพียงด้านเดียว แต่ตามแนวคิดทางสังคมวิทยาในส่วนของทฤษฎีที่ว่าด้วยการกระทำรวมหมู่ก็ได้มีการจัดประเภทพฤติกรรมรวมหมู่ที่เป็นการแพร่ระบาดทางอารมณ์ไว้ตามลักษณะของการแสดงออก นั่นคือ ฝูงชน (crowd) ฝูงชนวุ่นวาย (mob) การจลาจล (riot) และข่าวลือ (rumor) เพื่ออธิบายลักษณะและระดับของความรุนแรงในการรวมกลุ่มของประชาชนอันจะมีผลให้เกิดการป้องกันไม่ให้มีการใช้คำหรือทฤษฎีดังกล่าวอย่างเหมารวมเพื่อใช้เป็นข้ออ้างในการขัดขวางและปราบปรามพฤติกรรมรวมหมู่ของประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง ขณะที่สังคมไทยกลับรับเอามรดกทางภาษาของฝ่ายอำนาจรัฐเผด็จการมาใช้ในการกล่าวประณามประชาชนในปัจจุบันอย่างขาดการไตร่ตรอง ผลที่เกิดขึ้นก็คือมายาภาพแห่งการรับรู้อย่างเข้าใจผิดคิดว่า ลักษณะการใช้คำว่า ม็อบ อย่างเหมารวมนี้ไม่สร้างปัญหาต่อทัศนคติทางสังคม ม็อบถูกมองว่ากลายเป็นคำที่ผ่านกระบวนการปรับเปลี่ยนขั้วเคลลาโดยวัฒนธรรมการเมืองไทยแล้ว แต่แท้จริงแล้วการใช้คำว่า ม็อบ อย่างเหมารวมนี้กำลังเปิดพื้นที่ที่สังคมประชาธิปไตยทั่วไปได้ต่อสู้เพื่อปิดตายประตูแห่งโอกาสการกล่าวประณามประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยมายาวนานให้ดำรงอยู่ต่อไป

บทสรุปที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าไม่พ้นที่จะต้องตั้งคำถามใน 2 ระดับ นั่นคือคำถามต่อทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ นั่นคือ ทฤษฎีที่ว่าด้วยพฤติกรรมรวมหมู่ โดยเฉพาะทฤษฎีเรื่อง mob อันเป็นหัวใจของการศึกษาค้นคว้านี้ ขณะเดียวกันคือการตั้งคำถามกับการใช้คำว่า mob ในสังคมไทย โดยเฉพาะในส่วนของทฤษฎีทางสังคมวิทยาที่ยังขาดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการคัดแยกพฤติกรรมแบบจลาจล (riot) และฝูงชนวุ่นวายบ้าคลั่ง (mob) กล่าวคือในส่วนของทฤษฎีเรื่อง mob นั้นได้กล่าวไว้ว่า mob หมายถึงฝูงชนวุ่นวายบ้าคลั่งและควบคุมไม่ได้ แต่จากการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพฤติกรรมของกลุ่มคนที่ถูกขนานนามว่า mob นั้น กลับพบว่าในระดับหนึ่ง mob นั้นเป็นรูปแบบที่ควบคุมได้โดยผู้นำกลุ่มในขณะนั้น ซึ่งในยุคประชาธิปไตยทางตรงจะพบนัยการควบคุมได้นี้ชัดเจนกว่ายุคประชาธิปไตยตัวแทน กล่าวคือ ในยุคประชาธิปไตยกรีกนั้นจะพบว่า mob นั้นเป็นประเด็นที่สัมพันธ์กับนักพูด demagogue อย่างเหนียวแน่น ขณะที่ในยุคที่ระบบประชาธิปไตยมีการพัฒนา มีความซับซ้อนมากขึ้นในรูปแบบประชาธิปไตยตัวแทน mob กลายเป็นพฤติกรรมที่ถูกเน้นย้ำในประเด็นของการใช้ความรุนแรงเป็นหลัก จุดนี้อาจเป็นผลมาจากมายาภาพของระบบประชาธิปไตยแบบใหม่ในยุคต้นที่สร้างหลุมพรางเพื่อจับจ้องทำลายความชอบธรรมของการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรงของประชาชน สิ่งเหล่านี้จะเห็นได้ชัดเจนจากคำกล่าวของ 1 ใน the founding fathers ของรัฐธรรมนูญอเมริกา ซึ่งได้ยกมากล่าวอ้างเสมออย่าง James

Madison นั่นเอง สิ่งเหล่านี้ในแง่หนึ่งสามารถพิสูจน์ให้เห็นถึงสภาพความเป็นวาทกรรมของคำว่า mob ที่สร้างขึ้นโดยผู้ปกครองอย่างชัดเจนด้วย นั่นคือ จากการพวกเขาไม่สามารถใช้อำนาจทางการเมืองที่ตนมีรับมือกับปัญหานี้ได้หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า mob คือพฤติกรรมของประชาชนที่ท้าทายอำนาจของพวกเขา จึงทำให้พวกเขาต้องสร้างวาทกรรมชุดหนึ่งขึ้นเพื่อทำลายความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้ามโดยผ่านคำว่า mob นั่นเอง เพราะฉะนั้นวาทกรรมเรื่อง mob นี้จึงเป็นภาพสะท้อนธรรมชาติแห่งความต้องการผูกขาดอำนาจของเหล่าผู้ปกครองด้วย

สำหรับประเด็นความคลุมเครือระหว่างสิ่งที่เรียกว่า mob และ riot อาจทำให้เกิดความเข้าใจว่า mob กำลังเป็นสิ่งที่ใกล้สาปสูญหรือได้สูญหายไปแล้วในความเข้าใจของนักสังคมวิทยาบางคน เพราะสามารถอธิบายได้ง่ายกว่าโดยผ่านทฤษฎีเรื่องจลาจล แต่ภายใต้สภาพความเป็นวาทกรรมของ mob เชื่อว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวยากที่จะหมดไปได้โดยง่าย トラบเท่าที่มนุษย์ยังมีธรรมชาติของการใช้ความรุนแรง โดยเฉพาะสภาพความง่ายต่อการขยับปลุกปั่นเมื่ออยู่รวมกันในกลุ่มคนและที่สำคัญ トラบเท่าที่มนุษย์ส่วนหนึ่งต้องทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองและที่เหลือต้องตกอยู่ภายใต้การปกครอง เพียงแต่ในสังคมที่สัดส่วนผู้คนมีการถือครองทรัพย์สินในระดับสูง พฤติกรรมแบบ mob อาจเกิดขึ้นน้อยกว่า เพราะคนมีความยึดมั่นกับทรัพย์สินที่ตนพยายามสะสมไว้ดังจะเห็นได้ในกรณีประเทศที่พัฒนาแล้ว

ส่วนการตั้งคำถามกับประเด็นเรื่อง ม็อบ ในสังคมไทยก็คือ หลักเกณฑ์ที่จะใช้แบ่งแยกพฤติกรรมของการรวมกลุ่มทางการเมืองของประชาชน การชุมนุมแบบใดจึงเป็นการกระทำที่ชอบธรรม และการชุมนุมแบบใดที่รัฐจะมีความชอบธรรมในการปราบปราม หากการชุมนุมทุกครั้งตกอยู่ใต้อำนาจการอธิบายโดยคำว่า ม็อบ สังคมไทยจะมีหลักการใดในการปกป้องสิทธิของผู้ชุมนุมโดยสงบที่ผ่านมามีความเหมือนว่าสิ่งที่ถูกใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินในเรื่องนี้จะขึ้นอยู่กับกระแสสังคมในแต่ละช่วง ซึ่งแน่นอนว่ามีความผันแปรอยู่ตลอดเวลาและที่สำคัญยังสัมพันธ์กับทัศนคติส่วนบุคคลอย่างเหนียวแน่น นั่นก็หมายความว่าความชอบธรรมในการชุมนุมนั้นเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนด้วย สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนแล้วแต่สะท้อนภาพความล้าสมัยของสังคมไทย กล่าวคือ ในสังคมสมัยใหม่ สังคมจำเป็นต้องปรับตัวรับมือกับความหลากหลายที่เกิดขึ้น มีความพยายามในการจัดแจงคัดแยกสิ่งต่างๆ ในสังคมให้มีลักษณะเฉพาะ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันและเปิดพื้นที่ความชอบธรรมในการอยู่ร่วมกันให้กับสิ่งใหม่ๆ โดยในทางการเมืองนั้นอาจกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงได้ว่าก็เพื่อปิดกั้นการตีความที่อาจเกิดขึ้นจากอคติของแต่ละบุคคล

สำหรับกรณีของสังคมไทย หากพิจารณาผ่านประเด็นเรื่อง ม็อบ นี้จะพบว่า นอกจากสังคมไทยจะไม่เคยตั้งคำถามต่อสิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นและยังพร้อมที่จะรับเอาสิ่งใหม่ๆ ทุกเมื่อแล้ว การรับเอาคำใหม่ๆ อย่างคำว่า ม็อบ เข้ามาใช้ในสังคมยังสร้างปัญหา ทำให้เกิดการบิดเบือนอันนำมาซึ่งอคติต่อการชุมนุมประท้วงขึ้นในสังคมนี้ด้วย สิ่งเหล่านี้อาจอธิบายโดยภาพรวมได้ว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่ถนัดเลียนแบบมากกว่าสร้างสรรค์หรือปรับใช้ให้เหมาะสม ขณะเดียวกันในส่วน

การเขียนแบบก็ไม่เคยทำความเข้าใจถึงรากเหง้าที่มาของสิ่งที่ตัวเองพยายามเขียนแบบ ภาพที่ปรากฏจะเป็นลักษณะหัวมังกุคท้ายมังกร ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎีสากล นอกจากคำกล่าวอ้างแบบข้างๆ คูๆ ว่า เป็นประชาธิปไตยแบบไทย และดูเหมือนว่าประชาธิปไตยแบบไทยนี้ตั้งใจเปิดช่องว่างที่เกิดจากการบิดเบือน ทั้งโดยฝ่ายอำนาจรัฐในยุคต้นและสื่อมวลชนในยุคหลัง นั่นคือ การเปิดพื้นที่อันชอบธรรมในการตีความและสร้างอคติต่อการชุมนุมประท้วงของประชาชนที่ดำเนินการภายใต้บทบัญญัติทางรัฐธรรมนูญ

บทสรุปจากการศึกษาในส่วนนี้จึงสามารถตอบได้ว่า ในปัจจุบันหรืออาจกล่าวอย่างเฉพาะเจาะจงได้ว่า นับตั้งทศวรรษ 2520 เป็นต้นมาสื่อมวลชนมีบทบาทอย่างยิ่งในการสร้างอคติทางสังคมต่อกระบวนการเคลื่อนไหวเพื่อมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยผ่านการใช้คำว่า มีอบ แม้จะเป็นการกระทำโดยไม่เจตนาหรือมิได้หวังผลทางการเมืองเพื่อประโยชน์ส่วนตนก็ตาม แต่การที่สื่อได้รับเอามรดกตกค้างจากยุคการต่อสู้ระหว่างอำนาจรัฐกับประชาชนในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 ซึ่งเป็นช่วงแรกที่เริ่มมีการนำคำว่า มีอบ เพื่อใช้ในการสื่อสารทางการเมืองในสังคมไทยและมีการให้ความหมายของคำๆ นี้ว่าหมายถึงการชุมนุมประท้วงนั้น จึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่านอกจากสื่อจะเป็นผู้สร้างอคติทางสังคมต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองแล้ว ในแง่หนึ่งสื่อยังทำหน้าที่รับใช้อำนาจรัฐโดยสมัครใจ ซึ่งถือว่าเป็นปรากฏการณ์ที่ต่างจากอดีต อย่างสิ้นเชิง เนื่องจากที่ผ่านมานั้นอำนาจในการจัดการและควบคุมสื่อถูกผูกขาดโดยผู้กุมอำนาจรัฐและกลุ่มทุน การกระทำเพื่อสนับสนุนฝ่ายอำนาจรัฐในทุกๆ ทางโดยไม่มีการตั้งคำถามหรือโต้แย้งจึงเป็นไปได้ในสภาวะจำยอม แต่ในปัจจุบันในยุคที่เชื่อว่าสื่อไทยมีเสรีภาพในการรายงานข่าวสูงสุดในภูมิภาคนี้ แต่พวกเขากลับใช้เสรีภาพที่ตนมีในการรับใช้อำนาจรัฐโดยไม่รู้ตัวและไม่เฉลียวใจเลยแม้แต่น้อย

โดยในเรื่องนี้จะพบว่าสื่อประเภทหนังสือพิมพ์จะมีความชัดเจนในบทบาทส่วนนี้มากที่สุด เนื่องจากในยุคแห่งการต่อสู้ทางอุดมการณ์การเมืองนั้น แม้ว่าจะถูกควบคุมโดยฝ่ายอำนาจรัฐแต่ก็ไม่มากนัก โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับสื่อประเภทวิทยุซึ่งตกอยู่ในการควบคุมของฝ่ายอำนาจรัฐอย่างใกล้ชิดในยุคเผด็จการ นอกจากนี้สื่อประเภทหลังนี้ยังถูกใช้ในการสร้างอคติทางสังคมต่อการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนโดยผ่านการใช้คำว่า มีอบ ในยุคแรกอย่างชัดเจน โดยเฉพาะกรณีของวิทยุยานเกราะซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจการผูกขาดโดยฝ่ายทหารซึ่งแม้ว่าจะไม่อาจเข้าถึงหลักฐานในส่วนนี้ได้ แต่จากการสัมภาษณ์และหลักฐานแวดล้อมโดยเฉพาะการถอดเทปรายการสัมภาษณ์ผู้รับผิดชอบสถานีวิทยุแห่งนี้ อย่าง พันโทอุทาร์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา ก็แสดงให้เห็นร่องรอยสำคัญที่เชื่อได้ว่าสื่อประเภทวิทยุนี้มีบทบาทสำคัญในยุคแรกทั้งในการเผยแพร่คำว่า มีอบ และการสร้างอคติทางสังคมต่อการชุมนุมผ่านคำๆ นี้ด้วย ขณะที่ในช่วงดังกล่าวบทบาทของสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ซึ่งมีอุดมการณ์ทางการเมืองของคนที่ชัดเจนจะไม่มีส่วนในการสร้างอคติทางสังคมในเรื่องนี้เลย ทั้งนี้นอกจากนักหนังสือพิมพ์ในยุคนี้จะมีอุดมการณ์ที่สอดคล้องกับฝ่ายนักศึกษาระชาชนแล้ว สื่อประเภทนี้ยังมีข้อจำกัดในการกระจายข่าวและเป็นสื่อที่เข้าถึงประชาชนได้

น้อยกว่าเมื่อเทียบกับสื่อประเภทวิทยุที่นอกจากจะสะดวก รวดเร็วในการรายงานข่าวสารแล้ว สื่อประเภทยังไม่มีข้อจำกัดในเรื่องการรู้หนังสือของผู้ฟังด้วย

แต่เมื่อสังคมมีลักษณะเปิดมากขึ้น เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น สื่อประเภทหนังสือพิมพ์กลับ มีบทบาทในเรื่องนี้แทน โดยมีเหตุผลในการกระทำนี้เพียงเพราะความสั้น กระชับและเป็นคำเก๋ๆ ของคำว่า มีอบ แต่ผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมกลับเลวร้ายและรุนแรงยิ่งกว่าที่เคยมีมา โดยอาจกล่าวได้ว่าสื่อประเภทยี่สามสามารถทำหน้าที่ได้ดีกว่าสิ่งที่ฝ่ายอำนาจรัฐเผด็จที่ทำได้ในอดีตหลายเท่า นัก กล่าวคือ ในอดีตฝ่ายอำนาจรัฐใช้สื่อประเภทวิทยุที่อยู่ในอำนาจดูแลของตนกล่าวว่ระดมการ เคลื่อนไหวของประชาชนซึ่งมีผลต่ออคติทางสังคมอย่างชัดเจน แต่บทบาทของสื่อประเภทหนังสือพิมพ์นี้ไม่เพียงรับภาระงานและจุดยืนทางการเมืองของฝ่ายอำนาจรัฐในการต่อต้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนมาสานต่อแล้ว พวกเขายังได้สร้างมายาภาพ บิดเบือนให้ผู้คนในสังคม เข้าใจว่า มีอบ กับการชุมนุมเป็นสิ่งเดียวกันและด้วยเสรีภาพที่พวกเขาทำให้สังคมหลงทางไปกับ นิยามที่พวกเขานำมาแพร่เผยใหม่ มองไม่เห็นนัยแฝงแห่งการกล่าวร้ายขบวนการประชาชนด้วยการ ใช้คำว่า มีอบ อย่างเหมารวม ซึ่งส่งผลกระทบต่อทัศนะทางสังคมในเชิงลบต่อการชุมนุมประท้วงอันเป็น สิทธิพื้นฐานตามครรลองของระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ทั่วๆ ที่โดยบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อสังคมแล้ว สื่อมีบทบาทในการสร้างสรรค์ ความคิด ความเชื่อในสังคมและสร้าง ความตื่นตัวให้กับประชาชนในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับต่างๆ แต่สิ่งที่สื่อประเภทยี่สามกลับกลายเป็นเสมือนเครื่องมือในการครอบงำให้ประชาชนสยบยอมและ ถ้อยชาทางการเมือง ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าสื่อประเภทหนังสือพิมพ์ได้รับเอามรดกทางการเมืองของ ฝ่ายอำนาจรัฐในกล่าวว่ระดมการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประชาชนว่า มีอบ มาใช้รายงานข่าว สารจนคำๆ นี้ได้ความนิยมกลายเป็นคำเดียวกับการชุมนุมโดยขาดการพินิจพิจารณาถึงนัยแฝง แห่งอคติทางการเมืองที่มีต่อประชาชน จุดนี้จึงเท่ากับเป็นเครื่องชี้วัดจรรยาบรรณและสำนึกรับผิดชอบ ต่อการทำหน้าที่ของสื่อต่อสังคมได้เป็นอย่างดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนก วงษ์ตระหง่าน. การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย. งานวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ลำดับที่ 6. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527.
- เจียน ชีระวิทย์. สถาปนิกผู้สร้างทฤษฎีการเมืองตะวันตกจากเม็กซิโกเลียวลีถึงรัสเซีย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิชาการ, 2523.
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์. “เอกสารทางวิชาการหมายเลข 13 : บทสนทนาของ Plato และ The Prince ของ Machiavelli ในฐานะจุดเริ่มต้นของการศึกษาปรัชญาการเมือง”. ศูนย์วิจัย คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: (ม.ป.ท.), 2527.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ (บก.). 50 ปี ธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- เชาวนะ ไตรมาศ. ข้อมูลพื้นฐาน 66 ปีประชาธิปไตยไทย. สถาบันนโยบายศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พี.เพรส จำกัด, 2541.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่/ ขบวนการเคลื่อนไหวประชาสังคมในต่างประเทศ: บทสำรวจพัฒนาการ สถานภาพและนัยเชิงความคิด/ ทฤษฎีต่อการพัฒนาประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิภาส, 2540.
- ไชยสิทธิ์ ต้นยกุล (ร้อยตรี). ศาลาประชาธิปไตยกับการเรียนรู้ทางการเมือง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2529.
- ไชยันต์ ไชยพร. กำเนิดและจุดจบของประชาธิปไตยยุคโบราณ-เอเธนส์ : บริบท พฤติกรรมและโครงสร้างทางการเมือง. รายงานการวิจัยเสนอในโครงการ 2500 ปี ประชาธิปไตย, (ม.ป.ป.).
- ไชยันต์ ไชยพร. บทความปรัชญาการเมืองว่าด้วย กำเนิดประชาธิปไตยเอเธนส์ : การเมืองในประวัติศาสตร์และประวัติศาสตร์ในการเมือง. รัฐศาสตร์สาร. กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- ไชยันต์ ไชยพร. ประวัติศาสตร์ความคิดทางการเมือง ปรัชญาการเมืองและทฤษฎีการเมือง. เอกสารประกอบการสอน. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536 (อัดสำเนา).
- ดาวสยาม (7 กันยายน 2519).
- ธิดิมา พิทักษ์ไพโรจน์. ประวัติศาสตร์ยุคโบราณ. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2522.

ประชาธิปไตย (10 มิถุนายน 2518).

ประกาศ ปิ่นตบแต่ง. การเมืองบนท้องถนน 99 วันสมัยชาคนจนและประวัติศาสตร์การเดินขบวน
ชุมนุมประท้วงในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ต้นตำรับ, 2541.

พงษ์เพ็ญ ศกุนตาทักษ. ทฤษฎีการเมืองยุคใหม่. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พิมพ์อักษร, 2536.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิต ปี 2525

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิต ปี 2525. พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขปรับปรุง. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์,
2530

พีรพร บุญลอย (พ.ต.ต.). ตำรวจกับการใช้ความรุนแรงทางการเมือง. วิทยานิพนธ์ ปริญญา
มหาบัณฑิต รัฐศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย. 2538.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. รัฐศาสตร์ 14. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2514.
กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมบรรณกร, 2514.

มัทนา เกษกมล. ประวัติศาสตร์อารยธรรมตะวันตกยุคโบราณ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2538.

รอส พรินเซีย. การรวมพลังของ “ผู้น้อย” กับอนาคตของประเทศไทย. แปลโดย จิรวัดน์ เหลืองศุก
บุญย์. กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, 2519.

ระวีวรรณ ประกอบผล. "พฤติกรรมการสื่อสารทางการเมือง" หน่วยที่ 14 พฤติกรรมศาสตร์และการ
สื่อสาร. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2529.

สมบัติ จันทรวงศ์. มหาชนรัฐและประชาธิปไตย : ความคิดทางการเมืองอเมริกัน ค.ศ. 1776-1800.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.

สมบัติ จันทรวงศ์. เจ้าผู้ปกครอง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.

สยามรัฐ (19 พ.ค. 2532).

สยามรัฐ (24 สิงหาคม 2518).

สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (11-17 ก.พ. 2533).

สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ (14 พ.ค. 2532)

สังคิต พิริยะรังสรรค์ และผาสุก พงษ์ไพจิตร (บก). ชนชั้นกลางบนกระแสประชาธิปไตยไทย, ศูนย์
เศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับ มูลนิธิฟรีดริชเอ
แบรท.กรุงเทพมหานคร: 179 การพิมพ์, 2536.

สัมภาษณ์ ประกาศ ปิ่นตบแต่ง, 17 สิงหาคม 2543.

สารคดี (มิถุนายน พ.ศ. 2535).

สำนักพิมพ์ผู้จัดการ. บันทึก “ภาพ-คำพูด-เหตุการณ์”ประวัติศาสตร์พฤษภาทมิฬ. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ผู้จัดการ. (ม.ป.ป.).

สุภางค์ จันทวานิช. “พฤติกรรมรวมหมู่” ใน สังคมและวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. ร่างรายงานผลการวิจัยเรื่อง “ความจริง” และการปฏิบัติต่อ “ความจริง” ของ รัฐและประชาชน ภายใต้วัฒนธรรม “มือที่สาม” (พ.ศ. 2500-ปัจจุบัน). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อเล็กซานเดอร์ แฮมิลตัน, เจมส์ เมดิสัน และจอห์น เจย์. เดอะเฟเดอรัลลิสต์เปเปอร์ : เอกสารความคิดทางการเมืองอเมริกัน. แปลโดย สมบัติ จันทรวงศ์, ชัยวัฒน์ สถาอานันท์, เกษียร เตชะพีระ, วิกิจ สุขสำราญ และ สุวรรณา วงศ์ไวยวรรณ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.

อิสรา สุนทรวัฒน์. สนทนากาษาอังกฤษ. มติชนรายวัน. 25 สิงหาคม 2543

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. ประชาสังคมในมุมมองตะวันตก: อ่านและสอนที่จอห์น ฮอปกินส์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม, 2542.

เอนก เหล่าธรรมทัศน์. มือบมือถือ : ชนชั้นกลางและนักธุรกิจกับการพัฒนาการประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: บริษัทพิมพ์เนศ พรินติ้ง เซ็นเตอร์ จำกัด, 2536.

ภาษาอังกฤษ

Adrienne Koch and William Pedon (edit). The Life and Selected Writing of Jefferson. USA: Random House, Inc., 1994.

Alfred Cobban. The Social Interpretation of the French Revolution. London: Cambridge University Press, 1999.

Allan Gilbert (translator), Machiavelli : The Chief Works and Others, Volume 1, (U.S.A : Duke University Press, 1989), p. 67.

Almond, Gabriel A. & Coleman, James S. (eds.). The Politics of the Developing Areas. New Jersey: Princeton University Press, 1960.

Andrew Heywood. Politics. U.S.A.: PALGRAVE, 2002.

Brian R. Nelson. Western Political Thought From Socrates to the Age of Ideology. USA: Prentice Hall, Inc., 1982.

Cator, Douglas. The Fourth Branch of Government. Boston: Houghton Mifflin, 1959.

Chester C. Maxey , Political Philosophies, (New York :The Macmillan Company, 1956), p. 212.

Chester C. Maxey. Political Philosophies. New York: The Macmillan Company, 1956.

- Christopher Hill. Some Intellectual Consequences of the English Revolution. USA: the University of Wisconsin Press, 1980.
- Christopher Hill. The Century of Revolution 1613 – 1714. London: Thomas Nelson and Sons Ltd., 1961.
- Christopher Hill. The Many-Headed Monster in Change and Continuity in Seventeenth-Century England. New Haven and London: Yale University Press, 1991.
- Christopher Hill. The Poor and the People in Seventeenth-Century England. in History from Below edited by Frederick Krantz. Great Britain: Billing & Sons Ltd., Worcester, 1988.
- Cicero : de Re Publica I. in <http://patriot.net/~lillard/cp/cic.repub1.html>.
- Cicero : de Re Publica III. in <http://patriot.net/~lillard/cp/cic.repub3.html>.
- D.P. Simpson, Cassell's Latin-English/English-Latin. London: Cassell, 1975.
- David Andress. Dismantling the 'Revolutionary Crowd' : Collective Violence and Parisian Politics. 1789 – 1791". <http://userwww.Port.ac.ukandreed/myth.htm>, [2002, May 9].
- Deutsch, Karl W. The Nerves of Government : Models of Political Communication and Control. New York: The Free Press, 1963.
- Discourse on Livy: Book 1, <http://www.constitution.org/mac/disclivy1.htm>, [2002, January 9].
- E.J. Hobsbaum. History From Below – Some Reflections. History from Below : Studies in Popular Protest and Popular Ideology. edited by Frederick Krantz. UK : Basil Blackwell Ltd., 1988.
- Easton, David. A Framework for Political Analysis. New Jersey: Prentice-Hall, 1965.
- Ed Vaughan. Sociology : The Study of Society. USA: Prentice Hall Inc., 2001.
- Edward Dumbauid. The Political Writings of Thomas Jefferson : Representative Selections. New York: The Liberal Arts Press, 1956.
- Eliner G. Barbor. The Bourgeoisie in 18th Century France. USA : Princeton University Press, 1973.
- Ellen Meiksins Wood and Neal Wood. Class ideology and ancient political theory : Socrates, Plato, and Aristotle in Social Context. Oxford: Basil Blackwell, c 1978.
- Etiene Balibar. Masses, Classes, Ideas : Study, on Politics and Philosophy Before and After Marx. translated by James Swenson. Great Britain: Routledge, 1993.
- Frank Bealey. The Blackwell Dictionary of Political Science. Malden, Mass.: Blackwell, 1999.

- Frederick Krantz (edit). History from Below : Studies in Popular Protest and Popular Ideology. UK: Basil Blackwell Ltd., 1988.
- G. W. S. Friedrichsen. The Shorter Oxford English Dictionary. Volume II. 3rd. ed. Oxford: Clarendon Press, 1987
- G.E. Aylmer. The Struggle for the Constitution : England in the Seventeenth Century. England: Blandford Press, 1965.
- Galnoor, Izhak. Political Communication and the Study of Politics. Paper presented at the Moscow International Political Science Association Congress of August 12-18, 1979.
- George C. Comninel. The Popular Movement in the French Revolution in History from Below : Studies in Popular Protest and Popular Ideology, edited by Frederick Krantz. UK: Basil Blackwell Ltd., 1988.
- George Rude. The French Revolution. London: George Weidenfeld & Nicolson Limited, 1988.
- Gwynne Lewis. The 'People' and the French Revolution. <http://www.warwick.ac.uk/fac/arts/History/teaching/french-rev/people.html>.
- Hannah Arendt. On Revolution. England : the Penguin Books, 1965.
- Henry George Liddel and Robert Scott. A Greek-English Lexicon. Oxford: Oxford at the Clarendon Press, 1989.
- Herry George Liddel and Robert Scott, revised and augmented throughout by Sir Henry Stuart Jones with the assistance of Roderick McKenzie and with the co-operation of many scholars, A Greek-English Lexicon, c1989.
- J. F. Bosher. The French Revolution. London : Goerge Weidenfeld & Nicolson Limited, 1989.
- J.A. Simpson and E.S.C. Weiner. The Oxford English Dictionary. Second edition. Vol. IX. Oxford: Clarendon Press, 1989.
- J.S. McClelland. The Crowd and the Mob: From Plato to Canetti. London: Unwin Hyman, c1988.
- James Madison (1785). [ca. 20 June 1785] To the Honorable the General Assembly of the Commonwealth of Virginia. <http://odur.let.rug.nl/~usa/P/jm4/writings/memor.htm>.
- Jennifer Tolbert Roberts. Athens on Trial: the Antidemocratic Tradition in Western. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1994.
- Ji Giles Ungpakorn. Thailand : Class Struggles in an Era of Economic Crisis. Asia Monitor Resources Center , Hong Kong and Workers' Democracy Book Club (Thailand), 1999.

- John F. Laffey, Concord and Discord in French Social Thought in the First Half of the Nineteenth Century in History from Below : Study in Popular Protest and Popular Ideology, edited by Frederick Krantz. New York : Basil Blackwell Ltd., 1988.
- John T. Morse, Jr. American Statesmen : Alexander Hamilton. New York: The Riverside Press, 1883.
- Leland D. Baldwin. "The Stream of American History. Vol. 1. New York : American Book Company, 1953.
- Leslie J. Walker (transl.), The discourses of Niccolo Machiavelli/ Niccolo Machiavelli (London : Routhlidge & Kegan Paul, c1950, 1975), p. 340.
- Lisa Marie DeCarolis for The American Revolution – an HTML project. (1997). A Biography of Alexander Hamilton (1755-1804): 8/42 Affection and Disaffection (1780-1781). Department of Humanities Computing .
<http://odur.let.rug.nl/~usa/B/hamilton/hamil08.htm>.
- Lucian W. Pye and Sidney Verba. Political culture and political development. New Jersey: Princeton University Press, 1965.
- Lynn Hunt. Politics, Culture and Class in the French Revolution. London : Methuen & Co. Ltd., 1984.
- M.I. Finley. Economy and Society in Ancient Greece. edited with an introduction by Brent D. Shaw and Richard P. Saller. Harmondsworth, Middlesex. England: Penguin Books, c1983.
- Max Beloff. The Federalist, Or The New Constitution. Great Britain : Basil Blackwell & Mott Limited, 1948.
- Myron Weiner. Political Participation : Crisis of the Political Process. Crisis and Sequences in Political Development, edited by Leonard Binder. New Jersey: Princeton University Press, 1971.
- N.J.H. Dent. Rousseau : An Introduction to his Psychological, Social and Political Theory. USA: Basil Blackwell, 1988.
- Nation, People and Mob : Political Mythology and Social Prejudice in the French Revolution.
<http://userwww.Port.ac.uk/andreed/myth.html>.
- Olwen Hufton. The Prospect Before Her : A History of Women in Western Europe. Vol. One : 1500-1800. London: Fontana Press ,1997.

- Paul Johnson. A History of the American People. New York: Harper Collins Publishers Inc., 1997.
- Primo – (41-60) – Discorsi sopra la prima Deca di Tito Livio – Niccola Machiavelli, <http://digilander.iol.it/bepi/biblio2/discors1.c.htm>, [2002, January 9].
- “ P r i n c i p e ” d i N i c c o l ò M a c h i a v e l l i , www.liberliber.it/biblioteca/m/machiavelli/prince/html/princ_c.htm , [2002, January 9].
- Robert K. Merton (intro). The Crowd : A Study of the Popular Mind by Gustave Le bon. U.S.A: The Viking Press Inc., 1966.
- Russel B. Nye. “The Young Republic” in The Democratic Experience : A Short American History. trans. Louis B. Wright, Clarence L. Ver Streeg, Holman Hamilton, David M. Potter, Vincent P. De Santis, William H. Harbaugh, Arthur S. Link, Thomas C. Cochran and Carl N. Degler. U.S.A: Scott, Foresman and Company, 1963.
- Serge Moscovici. The Discovery of the Masses in Changing Conceptions of Crowd Mind and Behavior. edited by C.F. Graumann and S. Moscovici. New York: Springer-Verlag New York Inc., 1986.
- Terence Ball and Richard Dagger. Political ideologies and the democratic ideal. New York: Harper Collins College, c1995.
- The Anti-Federalist Papers : The Constitutional Convention Debates. 1/47 James Madison to George Washington(April 16, 1787). <http://odur.let.rug.nl/~usa/D/1776-1800/federalist/anti1.htm>, [2002, July 29].
- The Anti-Federalist Papers : The Constitutional Convention Debates. 17/47 Majority Rule the Basic Republican Principle (July 5, 13, 14). <http://odur.let.rug.nl/~usa/D/1776-1800/federalist/anti17.htm>, [2002, July 31].
- The Letters of Thomas Jefferson: 1743-1826. To John Jay : A Visit to Annapolis (May 25, 1766. <http://odur.let.rug.nl/~usa/P/tj3/writings/brf/jef103.htm>.
- The Prince by Machiavell, <http://www.orst.edu/instrut/phl302/text/prince/prince.html>, [2002, January 9].
- The Psychology of Revolution. <http://etext.lib.virginia.edu/moderng/moderng0.browse.html>, [2002, November 9].
- Thomas A. Bailey and David M. Kennedy. The American Pegeant : A History of the Republic.
- T h o m a s J e f f e r s o n t o J o h n A d a m s , 1 8 2 1 . M E 1 5 : 3 0 9 . <http://odur.let.rug.nl/~usa/P/tj3/writings/brf/jef103.htm>, [2002, August 2].

Thomas Jefferson: Notes on Virginia Q.XIX, 1782.me 2 : 230.

<http://odur.let.rug.nl/~usa/P/tj3/writings/brf/jef103.htm>, [2002, August 2].

Titus Livius. Ab urbe condita, 2.23.1 in <http://www.perseus.tufts.edu>, [2002, April 29].

Vol. 1. USA: D.C. Health and Company, 1983.

Webster's New Twentieth Century Dictionary. New York: Prentice-Hall, 1983.

Wiener, Norbert. Cybernetics. Cambridge New York: M.I.T. Press-Wiley, 1961.

William A. Callahan. Imagining Democracy: Reading 'the Events of May' in Thailand.

Singapore: Seng Lee Press Plc. Ltd., 1998.

William Morris (edit). The American Heritage Dictionary. Fourth edition. Boston : Houghton Mifflin, c1982.

Willmoore Kendall. Jean Jacques Rousseau : The Social Contract. USA: The Henry Regnery Company, 1954.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวบุหพันธ์ฉาย อุดมอริยทรัพย์ เกิดเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2520 ที่จังหวัดมุกดาหาร สำเร็จการศึกษาชั้นประถมศึกษาจากโรงเรียนท่านพระสารีบุตร สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาต้นจากโรงเรียนมุกดาหาร สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมปลายจากโรงเรียนแก่นนครวิทยาลัย จังหวัดขอนแก่น สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีคณะเศรษฐศาสตร์ ภาควิชาการบัญชี สาขาวิชานานาชาติ จากมหาวิทยาลัยรังสิตเมื่อปี พ.ศ.2541 และเข้าศึกษาต่อระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง ที่ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ.2542

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย